

מפתח שפתי הדבר אשר העירני להקריב קרבן שלמי נדרי על מזבח הדפוס.
לא גבה לבי ולא אתפאר כי יהי לי מזה תפארת מן האדם. כי לא הלכתי בגדולת הפלפול.
ובנפלאות הבקיאות. אשר בהם יתהלל המתהלל.
רק השכל וידוע דברי חכמים. לאנוש כערכי.
ולא לאלופי ומיודעי. ולהבין אמרות רבותינו ז"ל מפרשי הש"ס במס' נדרים שלטי
הגבורים רש"י ותוס'.

הר"ן והרא"ש. כי משונה מס' זו מכל המסכתות אשר בהם כבר סלו לנו המסילה
רבני סבוראי.

גאוני בתראי כמו המהר"ם לובלין והמהרש"א ומהר"ם שיף. לפני יהושע ושאר
מפרשים.

בגודל חריפותם ועוצם בקיאותם. שמו העקוב למישור.

לא כן במס' זו. רבות בשנים לא הוגה כלל מאופל השבושים שהיו ע"י המדפיסים.
עד אשר בדורות האחרונים זכינו באור חדש. להגהת רבינו הבית חדש.
והגהת הגאון ר"י פיק ז"ל. וגם בדורינו זה הי' לנו לעינים הה"ג ר' שמואל שטראשון
זלה"ה מווילנא.

זיקק וצירף. בהגהות וביאורים נכונים וישרים.

אמנם עוד השאירו עוללות לעניי הצאן. בדברי המפרש המכונה בשם רש"י ובדברי
התוס'.

הצריכים עוד להגהות [ומותר להגיהם כמ"ש הט"ז בסי' רי"ז ס"ק ל"א. שהגי' שם
בדברי התוס'.

וז"ל שם.

ואל יקשה בעיניך שהגהתי בדברי התוס'. שאותן התוס' מלאים טעות לכל רגיל לקרותם
עכ"ל] וגם בביאורים הנחמדים מזהב.

הרא"ש והר"ן ז"ל יש מקומות רבות אשר נצרך פירוש לפירושם. והם לרוחב שכלם
ועוצם תבונתם קצרו במובן וסמכו על המבין.

והנה מיום אשר חנני ה' לשקוד על דלתי התורה נפשי אותה ללקוט שושנים ולקבץ
נפזרים אמרים יקרים מפי סופרים וספרים על מס' זו. מגאוני בתראי כמו השעה"מ
ודה"מ וס' אבני מלואים.

ומהנ"י והריטב"א החונים על דגל הלכות הרמב"ן ז"ל. אשר בדורינו זה זכינו שנתפשטו
דבריהם ז"ל ויצאו לאור.

כי באורם נראה אור חדש אשר יאיר לנו גם בפ"י הר"ן והרא"ש כאשר יראה הקורא
בספרינו זה בפנים הספר. לכן קבצתי כעמיר גורנה ועלו בידי בעזר השם לדרך נכון.

והיו ספונים ת"י כתוב על ספר חוקה. וכאשר ראו בידי חברי ורבתי.
כל מעשי בספר נכתבים יחד כולם ענו ואמרו לי. מי יתן ויוחקו בדפוס כי יהי דבר
השוה לכל נפש ותועלת להוגים במס' זו וכן החזיקו בידי גאוני הדור פארי הזמן.
כמבואר בהסכמותיהם. המה הרהיבו בנפשי עוז.
לקרבה אל המלאכה ולהוציאה לאור עולם וכאשר החילותי לסדרו. בעזר ה' נפתולי
אלהים נפתלתי.
בהגהות חדשים וביאורים אשר חנני ה'. כמעט בכל דף ודף ולסלסל באמרות רבותינו
ז"ל ע"ד מאמרם ז"ל כהנים נהגו סלסול בעצמן ואנכי הצעיר מזרעא דאהרן קאתינא
אמרתי אל לבי.
מה יתרון לאדם בכל עמלו. ימי חיי הבלו.
אם לנפשו רוחו ונשמתו לא ישא מכל אשר לו. וזאת ראוי לכל איש נלבב לעת זקנתו.
להכין מזכרת לו אחרי נסו צלו והי' ה' לאור עולם לו. לחסות בצלו כמאמר הכתוב ה'
צלך על יד ימינך.
ימינך ה' תעזרני לבצע מעשי ולהיות ממזכי הרבים א"ס: חסדי ה' אזכיר על כל טוב
אשר גמלני מעודי. לא כפי מעללי ומעבדי.
חיים וחסד עשה עמדי. ושם חלקי מיושבי בית המדרש השוקדים על דלתות התורה.
המה היו מתי סודי. ובקהלם הוחד כבודי.
ובמה אקדם להשיב לה' על כל תגמולוהי עלי. אשר חשך נפשי משחת בלי.
מחליים רעים ונאמנים אשר עברו עלי. בימי חיי הבלי.
וביותר בשנה זו שנת קרני תר"ם ר"ח תמוז. אשר אמרתי נגזרתי ח"ו.
כי כמים נשפכתי. והתפרדו כל עצמותי.
בדמי ימי אלכה אמרתי וברוך הגומל לחייבים טובות ברכתי. אכן יגורתי כי מכל
החסדים והטובות קטונתי ונגרעתי [ויפה פירש הגאון בעל ישועות יעקב בא"ח (סי'
ריח) על מאמר רז"ל בשבת (דף נג:)] מעשה באדם א' שמתה אשתו והניחה לו בן לינק
ולא הי' לו שכר מיניקת.
ונעשה לו נס ונפתחו לו דדים כו' ואמר רב יוסף בא וראה כמה גדול אדם זה שנעשה לו
נס כזה ואביי אמר כמה גרוע אדם זה שנשתנו עליו סדרי בראשית. וכתב הגאון הנ"ל
דמר אמר חדא ומא"ח ושניהם אמת דבודאי אדם זה גדול הוא שנעשה לו נס כזה.
אבל כמה גרוע אדם זה פי' שנגרע מזכותיו. ואמרתי דלהכי נקיט לשון גרוע ולא אמר
כמה פחות אדם זה.

ובזה ישבתי מה שהקשו הת"י ונדפס על הגליון על אביי דאמר כמה גרוע אדם זה דהא במדרש רבה אמרו על פסוק ויהי אומן את הדסה. שנפתחו לו למרדכי שני דדין כשני ד"א.

ואיך שייך ח"ו לומר על מרדכי הצדיק כמה גרוע אדם זה ותירוצם שם דחוק יעויי"ש. אבל לפי המבואר למעלה א"ש.

דמ"ש כמה גרוע אינו משום פחיתות הערך. אלא כיון שנעשה לאדם נס גדול נתמעטו זכיותיו ומי לנו גדול מיעקב אאע"ה שאמר קטונתי מכל החסדים כו'.

ובזה יבא ג"כ לנכון מה שעונים להמברך ברכת הגומל אחר ברכתו מי שגמלך כל טוב הוא יגמלך כל טוב סלה", ולא סגי בעניית אמן כמו בכל הברכות שעונים השומעים אמן, אבל הכונה שמברכים אותו שלא ינוכה לו מזכיותיו בעבור הנס שנעשה לו, לכן אומרים לו מי שגמלך טוב הוא יגמלך "כל" טוב סלה, בלי נכיון, וכמו שאנו אומרים בבהמ"ז ומכל טוב, לעולם אל יחסרנו שיש לפרש ג"כ הכונה שמכל טוב שגמלנו, לעולם, הנצחי, אל יחסרנו עי' בפ"ה ההגדה להגאון ר' יחיאל העליר זלה"ה].

לזאת כל איש הנלבב ראוי לו אחר שנעשה לו נס להוסיף זכיות ולתקן מילתא כמו שמצינו ברשב"י (שבת לג:) אחר שיצא מהמערה אמר הואיל ואתרחיש לי ניסא. איזיל ואתקין מילתא.

ומזה לקחתי ג"כ מוסר לנפשי לילות יסרוני כליותי. עת לעשות לה'.

ולתקן נפשי. אולי יגולגל זכות מה ע"י.

ולהודות לה' על רוב חסדיו עמדי ואמרתי ארוממך ה' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי. והגאון הראנ"ח בספרו אמרי שפר.

שפיר מאוד קאמר פי' על הפסוק הזה ע"פ מאמרם ז"ל בנדרים (דף מ'.) רבא יומא קמא דחליש אמר לא תיגלו לאיניש דלא ליתרע מזלי'.

מכאן ואילך אמר פוקו ואכריזו בשוקא דכל מאן דסני לי ליחדי לי וכתיב בנפול אויבך אל תשמח כו' והשיב מעליו אפו ודרחים לי ליבעי עלי רחמי. ושם אמרו על הפסוק אשרי משכיל אל דל.

אין דל אלא חולה שנאמר מדלה יבצעני וזה שאמר דוד ארוממך ה' כי דליתני שנחליתי ולא שמחת אויבי לי שלא נצרכת לי להכריז בשוקא ולהשיג ישועה ורפואה ע"י מה שישמחו אויבי לי. כי אינני חפץ בזה שיענשו ע"י כמאמר הכתוב גם ענוש לצדיק לא טוב (וע' ברכות ז).

(לכן אני משבח ומרומם אותך כי לא באתי ונצרכת לי ישועה משמחת האויב. אכן שועתי אליך ה' ותרפאני.

כן ת"ל נתקיים בי כי ביום השלישי קמתי ושלח לי הקב"ה עזרו מקודש, . אנא ה' כאשר עד הנה עזרוני רחמיך וחסדיך.

כן אל תטשני לנצח ותן חלקי בתורתך הקדושה. אגורה באהליך עולמים.

וקראתי שם ספרי זה שלמי נדרים על כי נשלמו בו כמה וכמה דברים במסכתא זו. הגהות וחיידושים ובאורים אשר המה נפזרים במפרשים רבים.

וביותר היתה ידי נטוי' לספר הנחמד "ידות נדרים" אשר חיבר הגאון הגדול המפורסם בכל קצוי ארץ כו' כבקש"ת מו"ה יוסף שאול נ"ז זצוק"ל בספרו ידות נדרים כביר מצאה ידו בהל' נדרים בהפלאה. שאבתי ממקור ספרו מה שנצרך לבאר במפרשי מס' זו.

ואבנה גם אנכי ממנו. להיות בונה וסותר ע"מ לבנות.

ושם ספרי שלמי נדרים הוא ג"כ כמנין שמי ושם אבי ז"ל אלכסנדר בן מו"ה זרח הכהן ז"ל עם הכולל חושבנא דדין כחושבנא דדין. יהי רצון שיעלו שלמי נדרי לרצון.

ונזכה לנוה אפריון ולהעלות לפניו זבחי רצון ב"ב א"ס: ואשא כפי לברך באהבה ברכת כהנים את כל התומכים ומחזיקים בידי להוציא לאורה ספרי זה שלמי נדרים. יברך ה' חילם.

הטיבה ה' לטובים ולישרים בלבותם [ההטבה יהי' שיתן ה' להם לב טוב תמיד להיטיב לזולתם כמאמר התנא צאו וראו איזה דרך טובה שידבק בה האדם ר"א בן ערך אומר לב טוב ונראין דבריו שבכלל דבריו נכללו כל שארי מדות טובות שנשנו שם] כן אברכם בשמי בזאת הברכה וביותר לקהל עדתי אשר אנכי שוכן בתוכם.

וחוסה בצילם. קריה נאמנה ק"ק קופישאק.

ת"ל זה ארבעים שנה לא חסרתי מלשקוד על דלתות התורה כפי מיעוט חילי לאורייתא. ואם כי לשתי שולחנות לא זכיתי.

מאהלה של תורה לא משתי. וחבורי זה שמה יסדתי.

ובטוב לבבם רובם ככולם באו על החתום לקוח את הספר הזה באהבה. ישלם ד' פעלם ויברכם ד' בברכה משולשת עושר גופני.

ואושר רוחני. יאושר בארץ חלקם.

ובברכתם יבורכו גם בני היקרים. המופלגים מו"ה יעקב ומו"ה יצחק נ"י והישרים תמימי דרך מו"ה חנוך הענוך ומו"ה שמשון נ"י המה ונשיהם ובניהם ובנותיהם וניניי ונכדיי.

דור שלישי ורביעי אשר זכני השי"ת ברחמיו וחסדיו המרובים לראותם. באין גלוז ח"ו במעגלותם הולכי תמים.

אתה ה' תשמרם כו' ותאריך ימיהם ושנותיהם בטוב ובנעימים ויזכו לגדל את בניהם על דרכי התורה והיראה שלא נבוש ולא נכלם ח"ו לא בזה ולא בבא. ויהי' שלום באהלי נ"ב ז"א.

ונזכה לראות עמוד הכהן לאורים א"ס: פי המדבר בלב נשבר. אוהבכם.

אהובכם.

שוחר טובכם אלכסנדר סענדר בלא"א מו"ה זרח הכהן זללה"ה עבודת הקודש בכתף ישא בק"ק קופישאק זה ארבעים שנה. לעדת מי מנה: נדרים פרק ראשון בעזר המאיר לארץ ולדרים ויוצר הרים ישועתך אלהים תשגבני לכתוב ביאורים.

על מס' נדרים במשנה כל כינויי נדרים כנדרים בס' ברכות ראש על מס' נזיר העיר שם כל לאתויי מאי וכתב דלר"ל דסבר כינויין לשון שבדו חכמים להיות נודר בו אתי כל לאתויי לשונות העמים ע"ש ולכאורה היה אפשר לומר דאתי לאתויי אם יבואו חכמים באיזה דור ויתקנו איזה לשון אחר מלבד ג' לשונות הללו קונם קונח קונס המבוארים לקמן (ד"י).

(שיהיו ג"כ הכינויין ההם כנדרים שתקנו חכמים בזמן המשנה אכן עיין בירושלמי פ"ק דנזיר איתא התם אר"י לשונות שבררו להם ראשונים אין רשות לבריי' להוסיף עליהם (ע"ש במראה הפנים) ופריך שם והתני ר' חייא רזיח הזיח א"ר שילא לשונות שבררו להם משניות אין רשות לבריי' להוסיף עליהם ופלי' הפני משה דתוספתא דר"ח נמי בכלל ועליהן קאמר ר' יוחנן דאין להוסיף עליהם ויתכן לפ"ז לומר דהאי כל אתי לאתויי הכינויין שהוסיף ר"ח בתוספתא דיליה ואלביא דר' יוחנן בש"ס דילן דסובר כינויין לשון נכרים הם יש לומר דהאי כל אתי לאתויי דלאו דוקא הנך כינויים קונם קונח קונס שהם קרובים ללשון הקודש אלא שנשתבש וכמ"ש השיטה מקובצת בב"ק (דף ק"ח) וז"ל קונם הוא נוטריקון "קודש נם" כלומר אני אומר לך כל נכסי לך כקודש (ובהגהת הרש"ש כ' שלא ידע איזו תי' מזו המשמשת לשון קרבן או הקדש ולא זכר שר דברי הש"מ הנ"ל) והאי קודש נ"ם כלומר קודש נאום וע' ג"כ בריש נזיר בהמפרש שם.

על הא דתנן כינויי נזירות נזיק, נזיח, פזיח שכתב דכי מחקת לרגל דקו"ף דנזיק ודופן דחי"ת דנזיח וגו' דפ"א דפזיח ודופן ח' שבו משוית ל' נזיר לכן יש לומר דאליבא דר"י דאמר לשון נכרים הם אתי האי כל לאתויי דל"ד הנך לשונות נכרים שקרובים ללשון הקודש אלא שנשתבשו אלא אפ' לשון לע"ז וערבי כיוצא בהן וכ"ה בריטב"א שעל הל' הרמב"ן ולשיטת החכם הגדול ר"י בר חסדאי ז"ל שהביא הר"ן הוי איפכא דלשונות העובדי כוכבים דהוו לשונות גמורים פשיטא דהנודר בהן הוי נדר.

אלא אפ' בהני לשונות שהם לשונות משובשות מלה"ק הוי ג"כ כנודר בעיקר קרבן ותני הכא כל לאתויי הנך לשונות דמפרש לקמן (ד' י.) ותני והדר מפרש.

וכה"ג אי' בהוריות (ב':) ובכמה דוכתי: ובירושלמי כאן מקשי והלא הערכין והחרמין והתמורות וההקדשות בפרשה היו ולא תנינן כינויי ערכין ותמורות והקדשות (ומ"ש והחרמין הוא טעות הדפוס. דחרמין תנינן במשנה).

ומשני ואלו הווין תנינן מה הוינא מיתני ערפין ערצין ערקין ופ' הפ"מ דכמ"ד לשון נכרים הם והני לשונות לא מצינו בהו ובתוס' ד"ה ונזירות כנזירות הקשו ותירצו כן מדעתם ולא הזכירו כן בשם הירושלמי וע' בתוס' ריש ערכין ובתי"ט שם שכתב ושמא בערכין לא היה כינויים ולא זכר זאת בשם התוס' דכאן: וחרמים כחרמים.

הר"ן מפרש שמה ששנה כאן וחרמים כחרמים שלשון חרם כשם שהוא כולל חרמי בדק הבית כך הוא כולל נדרי איסור כו' ומשום האי גוונא תני חרמים הכא דאלו חרמי בדק

הבית לא שייכי בהך מסכתא אלא בסדר קדשים ובריטב"א שעל הלכות הרמב"ן כתב להיפך וז"ל. ומתניתין דקתני וחרמים וחרמים לענין חרמי כהנים איירי ולומר דבנדרי הקדש נמי איכא ידות וכינויין ונקיט לשון חרמים טפי משאר הקדשות משום דדמי לנדרי איסור שיש בו משמעות איסור דודאי לא איירי בחרמי נדרי איסור דהא תו ל"ל כיון דקתני כל כינויי נדרים כנדרים כו' ובתר הכי קתני חרמים וחרמים לענין נדרי הקדש וסמכו לו כמ"ש בגמ' אידי דתני נדרים דמתסר חפצא עליה תנא נמי חרמים דמתסר חפצא עלי' כלומר חרמים דעלמא עכ"ל ולפי' הר"ן שפי' דהכא מיירי בחרמי איסור שאסר ע"ע או על חברו דבר א' בחרם קשה קצת מאי מקשה הגמ' מעיקרא וליתני כינויי שבועות בתר נדרים ומשני אידי כו' דמעיקרא לא קשי' כלל כיון דהאי חרמים הוי גוונא דנדרים ממש ואין חילוק ביניהם אלא בשינוי לשון אבל לפי' הריטב"א א"ש טפי וע' בפ' הרא"ש כאן שכ' ותרי גווני חרמים נינהו חרמי גבוה וחרמי כהנים חרמי גבוה לבד"ה ומועלין בהם ויש להם פדי' וחרמי כהנים אין להם פדי' וניתנים לכהנים ועד שלא באו ליד כהנים מועלין בהם.

ומשבאו ליד כהן הרי הם כחולין לכל דבריהם וע' לקמן (ד' י"ח:) בפ' הרא"ש ד"ה ואם כחרם של כהנים מותר שכ' דסתם חרמי כהנים משמע שכבר באו ליד כהן: תוס' ד"ה כל כינויי נדרים כו' דעיקר הנדר הוא כשמתפס החפץ בדבר הנדור כמו דאמר ה"ז עלי כהקדש ועל ככר אחר אומר יהא כזה זהו נדר כדאמר פ"ג דשבועות (ד' כ) עד שידור בדבר הנדור עכ"ל כפי הנוסח שלפנינו אין לו מובן מ"ש ועל ככר אחר אומר יהא כזה הוי נדר דל"ל לצייר בככר השני דהא סגי לנקוטי עיקר הנדר בככר הראשון שאמר הרי זה כהקדש ואדרבא ככר השני שהתפס בראשון ואמר יהא כזה אינו עיקר נדר אלא מדין מתפס בנדר וזה לשון רש"י שם בשבועות (שם תחילת ע"ב) האי תנא לאו במתפס בנדר איירי אלא בעיקר נדר איירי ואשמעינן שאינו חייב בנדר אלא א"כ פרשהו ואח"כ תלאו בדבר הנדור עליו כבר כו' אבל מיתפס לאו נדר הוא וה"ד מיתפס כגון שלא פירש הרי עלי שלא אוכל בשר כו' אלא אמר הרי עלי יום זה כיום שמת בו אביו עכ"ל לכן נראה שיש להג' בדבריהם שכן צ"ל ואם על ככר אחר אומר יהא כזה הוי יד לנדר או מתפס בנדר וע' בתוס' שבועות שם ד"ה מתפס בשבועה במ"ש ועוד י"ל איסור איסור היינו איסור שלישי שהתפס ככר שלישי בשני כו' ובחדושי הריטב"א שעל הלכות הרמב"ן ביאר היטב וז"ל שאין התפסה אלא בנדר גמור ולא בידות והשני אף שלא יהי' כמוציא שבועה מפיו ממש עכ"פ יד מוכיח הוא וחייב עליו קרבן רק שלא אלים להתפס בו השלישי שאין התפסה אלא בנדר גמור ולא ביד ע"ש וע"פ דבריו נכון הג"ה זאת שכתבנו וע' בש"ע סי' ר"ד סעי' א': והנה הרא"ש כאן בפירושו כתב עיקר נדר האמור בתורה הוא שמתפס החפץ בדבר הנאסר ע"י איסור פה כגון קרבןאו הקדש או שנשבע עליו כו' והרש"ש בהגהותיו כתב ע"ז תמוה מסוגיא דשבועות ומפסקיו בעצמו שם ע"כ.

וכוונתו דאמרינן שם במתפס בשבועה דפליגי אביי ורבא וקיי"ל כרבא דמתפס בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו דמי ה"ד מתפס בשבועה כגון שנשבע שלא יאכל בשר זה ואח"כ אמר ככר זה עלי כבשר זה כו' ע"ש והטעם הוא כמ"ש הרא"ש כאן בפסקיו פ"ב סי' א' וז"ל דבשבועה הוא אוסר עצמו מן החפץ אבל גוף החפץ אין עליו

נדר וקדושה הלכך אי אמר זה כזה לא אמר כלום עכ"ל ועפ"ז דברי הרא"ש כאן בפ"י המשנה שכתב או שנשבע עליו דמשמע שמתפס עתה החפץ עליו לאסור בככר שנשבע עליו תמוה דהא קי"ל כרבא דמתפס בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו דמי (וע"ש בפסקי הרא"ש בשבועות הביא דעת הראב"ד ז"ל דבל יחל איתא למתפס בשבועה אבל לא לקרבן) ואין ליישב דברי הרא"ש בכאן במ"ש או שנשבע עליו דמיירי שאמר בלשון נדר ככר זה עלי בשבועה וחל איסור חפצא על הככר ולכן יכול להתפס ככר אחר בו דז"א דשבועה שאמר בלשון נדר אינו אלא מטעם יד וכבר כתבנו לעיל בשם הריטב"א שאין התפסה מועלת אלא אם מתפס בעיקר הנדר ולא במה שאינו אסור אלא משום יד לכן דברי הרא"ש צ"ע וראיתי בס' הפלאות נדרים לאחד מגדולי הזמן שפי' כוונת הרא"ש דדוקא בנדר בעינן התפסה מפני שקודש עושה חליפין וחליפין כיוצא בו משא"כ בשבועה לא בעינן התפסה אבל ליכא לפרש דקאי אדלעיל מיני' שנשבע על החפץ ואח"כ התפס בו ככר אחר דזה לכ"ע לא יהני ואף למאן דסובר דהא דמתפס בשבועה לא הוי כמוציא שבועה מפיו אינו אלא לקרבן אבל למלקות הוי כמוציא שבועה מפיו מכל מקום לא הוי נדר במתפס בו אלא שבועה ונ"מ כו' יעוי"ש וע' לקמן (ד' י"ח).

(שהביא הר"ן הירושלמי דריש מכילתין בככר אחד מכיון שהזכיר עליו שבועה כנבלה הוא מכאן ואילך כמיחל שבועות על האיסורין ואין שבועות חלין על האיסורין: שם ד"ה וחרמים כחרמים בסוף הדבור וי"ל שאם ירצה להחרים לבדק הבית יאמר חר"ם לבדק הבית עכ"ל צריך להיות יאמר חר"ך לבדק הבית דאם אומר חרם יאמר חרם לד' כדכתיב בקרא אבל כי אמר חרך כיון דלאו לישנא דקרא הוא לא יאמר לה' אלא לבד"ה וכן הוא בהדיא בהר"ן לקמן (דף י' בסוף העמוד): בפ"י הרא"ש ד"ה האומר לחברו כו' בסה"ד ואע"ג דגמר בלבו לדור אי לאו דחשבינן ליה כאלו הוציא בשפתיו לא הוי נדר כדאמרינן בפ"ג דשבועות גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו עכ"ל ולפ"ז בקדשים דסגי במחשבת לב אע"פ שלא הוציא בשפתיו דכתיב כל נדיב לב עולות וכדאמרינן שם בשבועות לכאורה נראה דיד שאינו מוכיח פשיטא דמהני בהו וא"כ קשה מהא דלקמן (ד' ו).

(דתניא ה"ז חטאתי ה"ז אשמי לא אמר כלום. הא בקדשים לא בעינן הוצאת שפתיו כלל וסגי ליה במה שגמר בלבו כדכתיב כל נדיב לב עולות וע"כ צ"ל דע"כ לא קאמרינן דסגי בקדשים בגמר בלבו אלא אם גמר בלבו שלא להוציא בשפתיו כלל אבל אם גמר בלבו שיוציא ג"כ בשפתיו ובשפתיו לא אמר לשון המועיל מגרע גרע וכמו בתרומה ואמר מעשר דלא אמר כלום ואף דבתרומה די במחשבה לחוד דכתיב ונחשב לכם תרומתכם מ"מ אם הוציא מפיו מעשר מגרע גרע דבור פיו למחשבתו וכן צריכין אנחנו ליישב הטעם דהאומר ה"ז חטאת [דמשמע לישונו הוא שאומר הרי זה חטאת לנדבה] לא אמר כלום אע"פ שהוא חייב חטאת ומחשבתו הוא להביאו לשם חובה מ"מ דבורו שאמר ה"ז חטאת דמשמע לנדבה ולא אמר לחטאתי מגרע את מחשבתו ולקמן (ד' ז') באיבעיא דיש יד לצדקה או אין יד לצדקה מצאתי בשיטה מקובצת שהקשה וז"ל.

גבי צדקה קשיא לי אם בדעתו הי' לצדקה למה לא נחייבנו משום נדיב לב דאמר בשבועות גמר בלבו אע"פ שלא הוציא בשפתיו ושמא גמר בלבו פירושו שנתיישב בלבו לעשות הצדקה ולא יתחרט. אבל כאן לא נתיישב בלבו כל כך הרא"ם ז"ל עכ"ל ובכלל

דברינו דבריו אלא שקיצר במובן וע' ביו"ד סי' רנ"ח סעי' י"ג ברמ"א הביא שני דעות אם חשב בלבו ליתן איזה דבר לצדקה ולא הוציא בשפתיו אם חייב לקיים מחשבתו וע"ש בפ"ת מה שהביא שם בשם תשובת דת אש: בר"נ ד"ה ונדרי איסור הם באחד מג' דרכים.

עיקר הנדר כו' עיקר הנדר הוא שיאמר דבר זה אסור עלי ובין שהתפיסו בדבר אחר בין שלא התפיסו זהו נדר האמור בתורה. אלא היכי שהתפיסו בעינן שיתפיסו בדבר הנדור ולא בדבר האסור כו'.

כבר ידוע מה שהעירו בזה גדולי האחרונים ז"ל הב"ח והט"ז בס"ר ר"ד והמשנה למלך בפ"א מהל' נדרים. שהר"ן בכאן סותר עצמו למ"ש בפ"ג דשבועות.

שכאן כתב שבאומר דבר זה אסור עלי לחוד הוי ג"כ עיקר נדר האמור בתורה ובפ"ג דשבועות כתב שאין זה אלא מטעם יד שאנו גומרין דבריו שכוונתו היה שיהיה אסור עליו כקרבן אבל עיקר נדר מתפיס הוא שתלאו בדבר הנדור באחד מנדרי הקדש דבלא התפסה א"א לו לאסור את המותר אלא מפני שקודש עושה חליפין אף הוא יכול להתפיס איסורו בדבר המותר לו או לאחרים וזהו הוא עיקר הנדר ואע"פ שאם לא התפיסו חייל ההוא מדין יד הוא דמהני שכשאומר ה"ז אסור עלי אנו גומרין דבריו כקרבן כו' ע"ש שכתב נפקא מינה לדינא באם אמר דבר זה אסור עלי כנבלה דלשיטת הר"ן בשבועות דלא הוי רק מדין יד כשאומר דבר זה אסור עלי שאנו גומרין דבריו שכוונתו הוא שיהי' אסור עליו כקרבן.

שזה יתכן כשהוא בעצמו לא סיים דבריו לפרש אנו גומרין דבריו לפרש כקרבן אבל היכי שהוא בעצמו פירש דבריו ואמר כנבלה שהתפיס בדבר האסור לא הוי נדר זהו לשיטת הר"ן בשבועות אבל לשיטתו כאן בנדריים שדבר זה אסור עלי לחוד הוי ג"כ עיקר נדר אינו מגרע את נדרו מה שהוסיף אח"כ ואמר כנבלה ותפוס לשון ראשון ע"ש באורך ובס' כנה"ג שבגליון הש"ע.

והנה מלבד סתירת דברי הר"ן כאן למ"ש בשבועות עוד הוסיף להעיר הרב בעל ס' דרך המלך שחיבר גאון א' ספרדי שהר"ן כאן סותר למ"ש במכילתין (בדף יד.) (וז"ל שם נראה בעיני דה"פ וכו' דאי לאשמועינן דמתפיס בדבר הנדור מתסר ל"צ קרא דכיון דאמר ככר זה עלי אסור הוי נדר כי אמר נמי כקרבן אסור קאמר ולא גרע מידות וכו' נראה לכאורה דמתפיס לא הוי עיקר נדר אלא משום יד אתרבאי אמנם זה אפשר ליישב דמ"ש הר"ן כאן דמתפיס ג"כ הוי עיקר נדר היינו כשאמר דבר זה אסור עלי והתפיסו בתר הכי וכמובן מפשט לשונו במ"ש בין התפיסו (וקאי אמ"ש למעלה שאמר דבר זה אסור עלי והתפיסו אח"כ) בין לא התפיסו ומ"ש בדף י"ד דמתפיס לא גרע מידות היינו באומר דבר זה עלי כקרבן ולא הזכיר קודם ההתפסה אסור כדדייק בלשונו הטהור במ"ש כי אמר נמי כקרבן "אסור" קאמר ואם כוונתו הי' באם אמר אסור עלי כקרבן מה זה שאמר אסור קאמר פשיטא ולא מכללא איתמר אלא ודאי דאיירי דלא אמר אלא דבר זה עלי כקרבן ולכך א"ש מאי דקאמר דלא גרע מידות דהא האומר דבר זה עלי הוי יד וכ"נ שהבין הרב בעל מחנה אפרים הל' נדרים סי' י"א שלמד מדברי הר"ן ריש נדרים.

שאפי' אמר דבר זה אסור עלי והתפיסו בדבר האסור לא הוי נדר ומפרש מ"ש הר"ן בין התפיסו בין לא התפיסו היינו כשאומר ככר זה עלי והתפיסו ומש"ה כשסיים הר"ן דבעינן שיתפיסנו בדבר הנדור ולא בדבר האסור היינו שאם התפיסו בדבר האסור אף דקאמר תחלת לשונו דבר זה אסור עלי והתפיסו בדבר האסור לא הוי נדר ואם אמנם כי ישוב זה יעלה לכאורה לתרץ דברי הר"ן הללו שבריש נדרים למ"ש בדף י' אמנם סיום לשון הר"ן בדבור זה שכתב היכי שהתפיס ואמר ככר זה עלי כקרבתן חייל נדרי' ועיקר נדר הוא זה סותר מ"מ למ"ש (בדף י"ד) דלא גרע מידות דמשמע משם דעיקר נדר לא הוי אלא כשאומר דבר זה אסור עלי כקרבתן ואם השמיט תיבת אסור לא הוי אלא כעין יד.

ע"כ מפרש הרב בעל דרך המלך שמ"ש הר"ן דאם התפיסו היינו בשלא הזכיר אסור מקודם אלא שאמר ככר זה עלי כקרבתן וע"ז כתב שאם התפיסו בעינן שיהא דבר הנדור ואם התפיסו בדבר האסור אינו נדר משום דקודם ההתפסה לא אמר אלא עלי ואינו אלא יד אמנם כשאמר ככר זה אסור עלי דזהו עיקר נדר האמור בתורה וא"צ פירוש כלל אף אם התפיסו בתר הכי בדבר האסור הוי נדר וכן נראה שהבין הרב בעל משנה למלך כוונת הר"ן ולפ"ז הדרא קושי' לדוכתי' סתירת דברי הר"ן דהכא למ"ש בדף י"ד ויישב בדוחק דרק לס"ד דהש"ס שם דהוה ס"ל דלדבר הנדור ל"צ קרא כתב הר"ן דלא גרע מיד אבל בתר הכי הדר הש"ס ממאי דס"ד דמתפיס ל"צ קרא ולא גרע מידות אלא קרא להכי הוא דאתי ולא אתי מדין ידות ע"כ תוכן דברי הרב בעל דה"מ.

אכן כ"ז ליישב דברי הר"ן שבריש מכילתין למ"ש בדף י"ד אבל אינו מיושב למ"ש בשבועות ורוב האחרוני' הסכימו שסותרים זה את זה אבל הרב בעל בית מאיר בספרו בית מאיר שיצא לאור זה לא כביר על יו"ד כתב בסי' ר"ד שהגיה בגליון הר"ן שלו בשבועות שצ"ל שכשהוא אומר הרי זה "נדור" עלי גומרין כו' ולא כס"ד מעיקרא דזה הוא עיקר נדר ושמאל לא איירי אלא בהתפסה ולבסוף העלה דזה אינו אלא יד ועיקר נדר אינו אלא בהתפסה וכן הוה נמי ס"ד דהתוס' ריש נדרים תוך ד"ה שאני אוכל לך ולבסוף מסקי נמי כהר"ן והוכיח בכמה ראיות שאין שום סברא לומר דהר"ן יסבור דאומר ככר זה עלי אסור אינו אלא יד חזא כיון דהטילו הכתוב בין נדר ובין שבועה (כדאמרינן שם בשבועות (כ').

(איסר זה הטילו הכתוב בין נדר לשבועה. הוציאו בלשון נדר בלשון שבועה (שבועה) וכמו בלשון שבועה הוא עיקר שבועה כן בלשון נדר הוא עיקר נדר ותו דאם נאמר כהלשון שלפנינו שכשאמר ה"ז אסור עלי אנו גומרין דבריו כקרבתן א"כ הנודר מן הבשר יום שמת בו אביו אינו במציאות אם לא שאומר אכילת בשר עלי יום זה כקרבתן או שאומר אכילת בשר עלי אסור ואנו גומרין דבריו כקרבתן א"כ מה זה שתלתה הברייתא איזה איסר נדר האמור בתורה האומר הרי עלי שלא אוכל בשר כיום שמת בו אביו הא יום שמת בו אביו גופיה אינו נאסר עליו אלא בלשון התפסה שהתפיסו בקרבן אלא ודאי יום שמת בו אביו אסר עליו ע"י איסר לחוד שהוא ג"כ עיקר נדר בלא התפסה ושוב משמיענו דמה שמתפיס בו הוא נמי דבר הנדור ע"י התפסה לכן הברור שהוא ט"ס בהר"ן דשבועות כנ"ל עכ"ל ותוכן דברי בעל בית מאיר אבל המעיין שם בל' הר"ן לא

משמע כן דזה לשונו דעיקר נדר האמור בתורה היינו שתלאו בדבר הנדור וסוף דבר באחד מנדרי הקדש דהיינו כאימרא ודירין כו' אבל בלא התפסה א"א לו לאסור את המותר אלא מפני שקודש עושה חליפין אף הוא יכול לתפוס איסורו בדבר המותר וראיותיו יש ליישב ע"פ מה שכתב הגאון מלבוב בספרו ידות נדרים ביד שאול ותוכן דבריו דבאמת עיקר נדר הוא במתפיס דמשוי ליה כקרבן דכשם דיכול לעשות מבהמת חולין קרבן כן יכול לשנות מהיתר איסור ולהתפיסו דיהוי קודש אבל לאחר שגילתה התורה דיכול לעשות מהיתר איסור א"כ אדרבה בלא התפסה ותלי' אליהם כחו יותר דאין אנו צריכין לדון אם התפיסו בדבר הנדור או האסור כו' והא דנקטה הברייתא איזהו איסור נדר האמור בתורה האומר שלא אוכל בשר זה כיום שמת בו אביו שהיה נדור באותו יום והא אותו יום גופיה שנדר ע"כ ה"ל ג"כ ע"פ התפסה באחד מנדרי הקדש וא"כ ה"ל די לצייר התפסת נדר באותו יום עצמו ול"ל למינקט התפסת איסור בשר באותו יום ויש לומר דאשמועינן חדוש דאפי' התפיס שלישי בשני ואפי' בדבר שלא נאסר לכל אלא לו לבדו וכמ"ש הר"ן לקמן (דף י"ב).

(בסוף העמוד וע' בחדושי הריטב"א לקדושין (ד' נ"ד) הביאו ג"כ המ"ל כתב בשם מורו דהיכי דאמר ככר זה עלי איסור שלא אוכלנה כנבלה חייב משום ידות נדרים דהאי דקאמר כנבלה לאו אאיסור ככר קאי שיהא איסורו כנבלה אלא אשלא אוכלנה קאי שקבל עליו איסורו שלא יאכלנה כשם שאינו אוכל נבלה ומכיון דאמר ככר זה עלי אסור נאסר איסור חפצא משום ידות נדרים עכ"ל הרי חזינן עכ"פ דהך דינא באומר ככר זה עלי אסור לחוד יש דעות מרבוותא דאינו אלא יד ולא עיקר נדר ומלבד הנ"מ שכתבנו לעיל יש עוד נ"מ באם נאמר שאינו אלא משום יד ואנו גומרין דבריו שכוונתו היה כקרבן אם שואלין אותו אח"כ איך ה"ל כונתו ואומר שכוונתו ה"ל שיהיה אסור כנבלה נאמן לפרש דבריו וכההיא דתנן לקמן (ד' יח) סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל ע' ר"ן שם וע"ל (ד' י:) בר"ן סד"ה לחולין כו' שכתב וכ"ת אלא אסור משום איסור קאמר ולא משום נדר וה"ל כמתפיס בדבר האסור ולא מתסר אפ"ה כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי סתם נדרים להחמיר משם משמע ג"כ דעתו דאינו אלא משום יד וע' במ"ל שם: שם בא"ד ובהני כינויין פליגי ר"י ור"ל בגמ' כו' ואפי' לריש לקיש נמי דאמר שהם לשון שבדו להם חכמים הרי הם ג"כ כנדר גמור מדאורייתא וע' בתוס' כאן ד' ג' ד"ה עוד אור"י בשם ר' יחיאל דבירושלמי איתא בהדיא למ"ד לשון שבדו חכמים דאינו מביא קרבן על כינויי נזירות וכינויי נזירות אינו כנזירות אלא לענין מלקות עכ"ל וכן כתבו בריש נזיר.

ומ"ש אלא לענין מלקות ע"כ צריך לפרש דלאו מלקות ממש קאמרי אלא מכות מרדות מדבריהם דהא כשם שאין מביאין קרבן על נזירות דדבריהם כך אין לוקין מלקות ארבעים על דבריהם אלא ע"כ כונתם על מכות מרדות ושמעתי בשם גדול אחד שכתב לתרץ קושייתם שהקשו איך יביא קרבן על לשון חכמים די"ל דר"ל לטעמי' בנזיר (כ"ט).

(דסובר חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא וכעין שתירצו שם בגמ' לגבי חינוך קטן ועיי"ש. אמנם זה יתכן לגירסתינו בבבלי דר"י סובר לשון נכרים הם ור"ל סובר לשון שבדו להם חכמים אבל בירושלמי הגירסא איפכא דר' יוחנן סובר לשון שבדו חכמים

ע' בפ"מ שכתב דג' הירושלמי הוא בהיפך ולזה כתבו התוס' ג"כ כאן דבירושלמי אי' בהדיא למ"ד לשון שבדו להם חכמים דאין מביאין קרבן על הנזירות שאמר בלשון כינויים ובס' קרן אורה הקשה על שיטת רבינו יחיאל מהא דפליגי ר"מ ורבנן אי יש מעילה בקונמות והרי קונמות ג"כ כינוי לקרבן הוא ואפ"ה חייב עליו קרבן מעילה ע"ש ומלבד שיש לומר דהא דנקטי בברייתא לשון קונמות לאו דוקא הוא וע' לקמן (לה) לשון הברייתא קונם ככר זו הקדש כו' ככר זה עלי הקדש כו' תפסו ג"כ לשון הקדש וע' תוס' יבמות (פח).

(ד"ה אי קסבר יש מעילה בקונמות כו' כתבו שם א"נ כגון שפירש בהדי' כהקדש כו' עיי"ש אלא שיש לומר עוד דהא דפליגי ר"מ ורבנן אם יש מעילה בקונמות לאו לענין קרבן מיירי ומעילה שייך ג"כ באם שאינו אסור אלא מדרבנן ע' יומא (נ"ט.) מועלין בדמים דברי ר"מ וחכמים אומרים אין מועלין וקאמר שם ע"כ לא פליגי אלא מדרבנן אבל מדאורייתא אין מועלין וע' פרש"י שם.

הרי מצינו כה"ג פלוגתא דר"מ ורבנן במעילה דרבנן וע' ריש מס' מעילה דקאמר שם מה איכא בין מעילה דרבנן למעילה דאורייתא ומי איכא מעילה דרבנן כו' ובתוס' שם: ד"ה ושבועות כשבועות כו' ומהא שמעינן דשבועות לא בעי שם אלא כו' דאי בשזהזכיר את השם מאי איריא משום כינוי שבועה תיפוק לי' משום הזכרת השם כו' ולקמן נמי אמרינן מארי כולה לא טעימנא ליה כו' עכ"ל עיין בתשו' מהר"מ מרוטינבורג שאלה ואו הביאו הש"ך בס"י רל"ז דאם לא הזכיר בתחלת דבריו לשון שבועה אינו רק יד וכ"כ הרא"ש בשבועות פ"ד סי' כ"ד דשבועה בלא שם או כינוי אפשר דיד הוי לפ"ז אין ראיית הר"ן כ"כ מוכרחת דהכא במתניתין בדין כינויין מיירי ולא בידות וכמ"ש הר"ן מקודם דג' דינים הם עיקר הנדר וכינויין.

וידות.

ויש נ"מ בין אם הוא משום כינוי דהוי כעיקר נדר ובין אם הוא נידון משום יד כמ"ש לעיל והרב בעל עצי לבונה הביא בשם ס' שמלת בנימין דהוכיח מהרמב"ם דהזכרת השם בלחוד לא הוי אלא איסורא כמו שבועה בלא שם כן הכי נמי שם בלא שבועה ואתי שפיר מתניתין כל כינויי שבועות כשבועות דמיירי לענין מלקות כו' וקמ"ל דכינוי שבועה הוי כשבועה ולענין קרבן ומלקות צריכי תרווייהו וע"ש דנ"מ גם לדידן בזה"ז דליכא קרבן ומלקות לענין מה דקיי"ל אפי' אכלה כולה נשאלין עלי' מטעם דאכתי יש עונש מלקות עליו וחיילה שבועה עלי' וא"כ היכי דליכא מלקות אלא איסורא תו לא מצי למיתשל עלה: בא"ד ותמהני עליו פה קדוש איך אמר דבר זה כו' הב"ח בס"י רל"ז כתב ליישב תמיהתו וז"ל ואני אומר דר"ת רוח אחרת עמו ועיקר חלוקו דדוקא שבועת העדות ושבועת הדיינים שהם מושבעים מפי אחרים בע"כ של הנשבעין דומיא דסוטה בעינן שיפרש השם או הכינוי אבל בשבועת ביטוי שאוסר נפשו מרצונו אפי' בלא שם וכינוי מצי אסר נפשיה וה"ה במושבע מפי אחר וענה אמן כיון דמנפשי' ורצונו הוא הוי כמוציא שבועה מפיו ולא בעי לא שם ולא כינוי עכ"ל ויש לעיין קצת בזה ע"פ מ"ש הש"ך בח"מ סי' כ"ח ס"ק ג' שגם בשבועת העדות אינו יכול להזקיקן שיאמרו הרי אנו מקבלין עלינו באלה ושבועה שאין אנו יודעין לך עדות או שיאמרו אמן על השבועה שמטיל עליהן

והסכים לדעת החכם שמביא המבי"ט ח"ב סי' רפ"ג ושיפה כתב אותו החכם שזה דבר פשוט ולא ניתן לכתוב מרוב פשיטותו עיי"ש ולפ"ז הא גם שבועת העדות תלוי בדעתו ורצונו אם רוצה לקבל השבועה ולענות אמן או לא ויש ליישב דעכ"פ בעדות יש מי שמכריח ותובע להעיד לו וכובש עדותו חייב ג"כ בד"ש.

אבל בשבועת ביטוי מי הזקיקו לאסור על נפשו דבר המותר: והרב בעל מחנה אפרים (הל' שבועות סי' ג') כתב ליישב תמיהת הר"ן על ר"ת וזה לשונו ולע"ד לק"מ. דהעונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו דמי לשון זה לא חשיב שבועה אלא כשהמשיביו הזכיר את השם והוא ענה אמן אחר שבועה כזו אבל מ"מ לא אסר עצמו בלשון שבועה אבל כשאסר עצמו בלשון שבועה בלשון שבועה לחוד מצי לאסור על נפשו עכ"ל ובסגנון זה תירץ גם בעל קרבן נתנאל עיי"ש: ** (הג"ה וכשהייתי בוויילנא שילהי קייטא דשנת תרל"ט נזדמנתי עם הרב הגאון בעהמ"ח ס' העמק שאלה ומסר לי כת"י הטהורה מה שיישב תי' ר"ת מקושית הר"ן וז"ל מש"כ הר"ן בשם ר"ת לחלק בין מושבע מפי עצמו למושבע מפי אחרים בלא הזכיר השם.

היינו משום דנשבע בלי שם אינו אלא יד ובמושבע מפי אחרים ליכא ידות. ומה שהקשה הר"ן מהא דסוטה הוי כמושבע מפי עצמה משום שאומרת אמן לק"מ שהרי סוטה אינו דומה לכל מושבע מפי עצמו דאם נשבע כל השבועה טוב יותר מאומר אמן לחוד ובסוטה לא מהני אם תהי' נשבעת מפי עצמה כל השבועה וע"כ גזרת הכתוב הוא דסוטה תהיה מושבעת גם מפי אחרים דוקא ומש"ה בעי' שם דוקא עכ"ל: **) בסוף הדבור אלא שהראב"ד ז"ל אמר דלענין מלקות אינו לוקה אלא בהזכרת השם דבכולהו לאוי דשבועה שם כתוב בהו לא תשא את שם ה' לא תשבעו בשמי כו' אבל לענין איסורא בלא שם נמי איתא עכ"ל בשבועת העדות כתב שם הר"ן בשם הראב"ד דבשבועת ביטוי לקרבן ולבל יחל לא בעינן לא שם ולא כינוי אבל לשעבר לענין מלקות בעינן שם כדכתיב לא תשבעו בשמי לשקר.

ושני הלשונות שהביא הר"ן כאן בנדרים ושם בשבועות נמצאים לפנינו בהשגות הראב"ד שבפ"ב מהל' שבועות כתב לא מצינו שם אלא בעדות ופקדון כו' אבל בשבועת ביטוי אפי' מבטא או איסר שבועה וה"מ לקרבן וכן לבל יחל אבל למלקות בעינן שם ובפ' י"ב על מ"ש הרמב"ם שם מי שנשבע בשמים ובארץ כו' אין זה שבועה אע"פ שאין כוונתו אלא למי שבראם כתב הראב"ד אמר אברהם לחייב קרבן ומלקות וסותר לכאורה למ"ש בפ"ב דלקרבן לא בעינן שם וכבר עמד ע"ז בעל מחנה אפרים שם ובהג"ה כתב דיש ליישב דשאני הכא בנשבע בשמים ובארץ אע"ג שכוונתו למי שבראם כיון דמשמעות לשונו לשמים ממש אין פיו ולבו שווין אבל בנשבע סתם בלשון שבועה אף שלא הזכיר לא שם ולא כינוי סובר הראב"ד דגם חיוב קרבן איכא ובל יחל ורק במלקות דלשעבר בעינן שם יעוי"ש בהג"ה אמנם להשוות דברי הר"ן שלפנינו כאן בנדרים עם דברי הר"ן בשבועות שכתב בשני המקומות בשם הראב"ד לא יתכנו דכאן כתב דרק לענין איסורא בלא שם איתא ובשבועות כתב בשם הראב"ד דגם לקרבן ולבל יחל לא בעינן לא שם ולא כינוי וע"ע שם בר"ן בשבועות מה שהביא בשם אחרים דלרבנן כיון דלית להו ג"ש דאלה אלה לא בעי בשום שבועה לא שם ולא כינוי בין לאיסור בין

לקרבן בין למלקות יעויי"ש: ע"ב גמ' ההוא דסליק מיני' ההוא מפרש ברישא כדתנן במה מדליקין ובמה אין מדליקין אין מדליקין כו' הא דלא הביא מפרקא קמא דשבת דקתני יציאות השבת שתיים שהן ארבע בפנים ושתיים שהן ארבע בחוץ (ע' פרש"י שם) ומפרש ההוא דסליק מיני' ברישא דקתני כיצד העני עומד בחוץ כו' פשט העני כו' דהיינו שתיים שהן ארבע בחוץ והדר מפרש שנים שהן ארבע בפנים ומצאתי אח"כ בס' ברכות ראש על נזיר שעמד ע"ז.

נראה לי משום שיש לפרש פי' אחר וכמ"ש רש"י בשבועות דף ה' ע"א שמפרש שתיים שהן ארבע בפנים דבפנים פירושו הכנסות ובחוץ היינו הוצאות ולפ"ז מפרש במאי דפתח דפתח בהכנסות שהוא פירושא דבפנים ומפרש אח"כ במאי דפתח פשט העני את ידו לפנים הגם שהתוס' שם דחו פירש"י שבשבועות מכח קושיית הגמ' שם דאיצטריך למימר וקא מפרש הכנסות לאלתר אבל מ"מ מגוף המשנה לא פסיקא להו להביא ראיה דהתנא מפרש במאי דסליק ברישא לכן שבק הגמ' להביא ראיה מיציאות השבת דאיכא לפרושי הכי והכי אח"ז רב מצאתי תירוץ זה בס' עיני ישראל בחי' על מס' שבועות עיין שם שמיישב גם לשיטת התוס' שם במה טומנין כו' במה אשה יוצאה כו' השמיט הגמ' פ' במה בהמה בין הפרקים משום דהתם מפרש האי דפתח ברישא ויהי' סתירה לתירוץ עד שלבסוף פריך לי' והא במה בהמה יוצאה כו' והדבר תמוה דהתראן ידלג פ' זה והעביר עין לשעה חדא ומצאתי בפני יהושע שם שעמד ע"ז ותירץ דהא דדייק לקמן בסוף העמוד והא במה בהמה יוצאה דלא אוושי וקתני יוצא גמל ברישא והדר קתני אין הגמל יוצא הוא דווקא אליבא דמ"ד שם בשבת דהלכה כחנניא דנטירותא יתירתא לא הוי משאוי א"כ לפ"ז כל הנך דנקיט שם במשנה שהבהמה יוצאת בהם לגופייהו קתני להו ולא לדיוקא משא"כ למ"ד דנטירותא יתירתא נמי הוי משאוי הא דקתני יוצא הגמל באפסר ונאקה בחטם לדיוקא קתני להו דדווקא בהנך יוצאות שהן דרך שמירתן למעוטי איפכא שאינם יוצאות לא בשמירה פחותה מזה ולא בשמירה יתירתא וא"כ שפיר שייך לפרש יוצא הגמל ברישא כיון דמינה שמעינן ממילא במה שיוצאה ובמה שאינה יוצאה ובזה מיושב הסוגיא דידן דהתראן מתחילה סבר כהך מ"ד דנטירותא יתירתא נמי הוי משאוי ולדיוקא קתני להו ושפיר שייך לפרש יוצא הגמל ברישא דממילא שמעינן מינה גם במה שאינו יוצא כמבואר למעלה והמקשן שהקשה לבסוף והא במה בהמה יוצאה דלא אוושי וקתני יוצא גמל סובר כחנניא דנטירותא יתירתא לא הוי משאוי וכל הנך דנקט שם במשנה לגופייהו קתני להו ולא לדיוקא אפ"ה מפרש ההוא דפתח ברישא ובאמת הלכה כחנניא להכי הדר בי' התראן ומסיק אלא לאו דווקא כן תוכן דברי הפ"י שם ולי נראה לתרץ סידור דברי הגמ'.

משום דבריש נזיר משני הגמ' הקושי' מבמה בהמה בענין אחר משום דאיסורא אידי בהמה הוא דאתי (ופי' רש"י שם דקלישא איסורא) מפרש היתרא ברישא ולהכי התראן לא היה חושש כ"כ לתרץ ההיא דבמה בהמה עד לבסוף שלא הניח לו ופריך לי' מכ"מ גם מבמה בהמה ומסיק האמת אלא לאו דוקא כו' ובתוס' ד"ה יש מותרות בסוף הדבור הביאו הא דבריש נזיר מתראן בענין אחר אלא שצריך להגיה בדבריהם מעט ולמחוק שתי תי' (באיסורא מיירי) וצ"ל גבי בהמה דאיסורא אידי בהמה הוא: בפ"ה הרא"ש ד"ה לאפוקי שבועה דקאסר נפשי' מן חפצא כו' ונזיר אע"פ שנאסר ביין אינו נאסר עליו

היין אלא בגופו תלוי הנזירות וממילא נאסר ביין ובתגלחת ובטומאה עכ"ל עיין בתשו' מהרשד"ם חי"ד סי' ע"ו אחר שחקר באריכות אי נזירות הוי כנדר דמתפיס חפצא אנפשי' או כשבועות דאסר נפשי' מן חפצא כתב דאפי' הרא"ש מודה דנזירות דין נדר יש לו ולא שבועה ומ"ש הרא"ש דנזיר אע"פ שנאסר ביין כו' אלא בגופו תלוי הנזירות בא ליישב סדר המשנה וה"ק ונזיר אע"פ שנאסר ביין פי' וא"כ דין נדר יש לו וא"כ הדין היה נותן להתנא למיתניי' בתר נדרים לזה תירץ דמ"מ אחר שיש הבדל בין נדרים ממש לנזירות דנדר החפץ שאוסר מזכירו בפירוש ואם לאו אינו אסור בו ונזיר אינו כן שמי שאמר הריני נזיר ממילא נאסר לכן סידר התנא נדרים שהן איסור חפצא.

ואח"כ דין איסור גברא ואח"כ מין אחר אמצעי שנראה בצד א' דומה לשבועה במה שאוסר עצמו דכמו ששבועה אוסר עצמו אף זה נמי אוסר עצמו וממילא נאסרו הדברים עליו אבל עיקרו ומהותו נדר הוא עכ"ל וע' במהרי"ט בראשונות סי' נ"ג שכתב ג"כ קרוב לזה וזה לשונו כך נ"ל בירורן של דברים דשלשה חילוקי איסור הן נדר חל על החפץ ואין לו שום שייכות על האדם הנודר ושבועה הוא איסור גברא שאסר נפשו מן חפצא אבל אין גופו של אדם נתפס בה והא דקרינן ליה איסור גברא היינו דאלו היה השבועה חל על החפץ הי' נאסר בין לעצמו בין לאחרים כי היכי דאשכחן בנדרים דאדם יכול לאסור את שלו בקונם על אחרים מה שאין כן בשבועה דאלו אסר נכסיו על אחרים בשבועה לאו כלום הוא להכי אמרינן דלא חייל אלא אגברא דאסר נפשי' מן חפצא ומ"מ אין האיסור חל על גופו של האדם ונזיר הוא עצמו נתפס בנדר ונתקדש גופו דומיא דכהן ונאסר בתגלחת ובטומאה וא"צ לאסור עצמו על החפץ תדע שאלו אמר הריני מושבע לא אמר כלום ואם אמר הריני נזיר מהני משום דנתפסה קדושה בגופו הלכך אם אדם אחר התפיס בו ואמר ואני כמוך הרי הוא נזיר.

משא"כ בשבועה שאם אמר לנשבע ואנא דכוותך לאו כלום הוא עכ"ל הטהור: וע"פ דברי הגאונים הללו שעשו לנזירות ענין ממוצע בין נדר לשבועה יתורץ קו' הריטב"א שהביא הש"מ. דלמה לא תני במס' נזיר כל הני משום דנזירות ושבועה דמי להדדי ואידי דתני תרתי תני לכולהו (וע' שבועות ג' ובתוס' שם ד"ה גבי הדדי כתיבי) וע' בש"מ מה שת' ע"ז אמנם לפי דברי הגאונים הנ"ל שעשו לנזירות ענין ממוצע ול"ד לא לנדר ולא לשבועה אתי שפיר טפי וע"ע במהרי"ט סי' נ"ד הביא דעת הגאון ר' יחיאל באסאן ז"ל שהמתיק הדבר באופן אחר וראוי להעתיקו בכאן וז"ל אף אני אענה את חלקי ואומר שהנזירות הוא איסור חפצא ממש כנדר מן הנדרים אלא שהחפץ שהוא אוסר עליו הן אבריו פיו לשנות יין שערו לתגלחת ידיו לנגיעה במת.

רגליו להכנס באהל המת. לכן דמי קצת לאיסור גברא לפי שרוב אבריו או כולם אסורים בדברים אלו ושנינו בסוף פ"ק דנדרים.

האומר לחברו קונם פי מדבר עמך ידי עושות עמך. רגלי מהלכות עמך אסור ופרשו הרא"ש והר"ן ז"ל שכוונת הגמרא שאמרו באומר יאסר פי לדבורי.

היינו נעשה כאומר כו' וא"כ האומר הריני נזיר גזר עליו הכתוב דסתמו כאלו פירש שהוא אוסר פיו לפרי הגפן ושערו לתגלחת והשתא א"ש סדר המשנה. דנקיט נזירות בתר שבועות שהוא נדר דדמי לשבועה דאסר גופו ואבריו על נפשו כו' ומה שהקשו

התוס' פ"ג דשבועות (ד' כ"ה) דל"ל קרא לאסור יין מצוה כיון הרשות ואמאי לא נפקא לן מקרא דנדרים ותירצו דבנדרים אסר חפצא עליה.

אבל בנזיר שאוסר עצמו על היין לא חייל דנדרים גופייהו כשאוסר עצמו על הסוכה לא חייל עכ"ל ולפי מה שפרשנו יש ליישב דה"ק דה"א דזה דומה לשבועה דהוא אוסר נפשיה והוא משועבד לעשות המצוה מה"ס ואף כאן פיו משועבד לשתות יין מצוה כו' ומש"ה הוי אמינא דדמי לשבועה ולא חייל איין מצוה וה"ה דה"א בנדרים גופייהו כה"ג כגון האומר קונם פי מקורא את שמע קונם רגלי נכנסות לסוכה דלא חייל וזהו מ"ש התוס' בדבור שאח"ז דבנדרים בכל ענין שחל אדבר הרשות חל אדבר מצוה עכ"ל הטהור (והעתקתי כל דבריו שהם קילורין לעינים והס' הזה אינו מצוי ביד כל אדם) וע"ע בס' אבני מלואים בתשו' סי' ט"ו: בר"נ ד"ה לאפוקי שבועה דקאסר נפשיה מן חפצא כו' ומהא משמע דאין נדר בלשון שבועה ולא שבועה בלשון נדר כו' ואיכא למידק כו' וי"ל דהני לישני לאו בדוקא נקיט להו כו' ובירושלמי איפליג בהאי דינא דר' יודן ורבי ור' מונא סברי אין נדר בלשון שבועה ואין שבועה בלשון נדר ור' יוסי פליג עלייהו ומשמע דקיי"ל כרבים כו' עכ"ל בנוסח הירושלמי שלפנינו אי' א"ר יודן בנדרים אסור ובשבועות מותר ודעת ר' מונא לא נזכר כלל ובריטב"א הנדפס על הלכות הרמב"ן הביא בפ"ב דמכילתין ג"כ בנוסח אחר דר' יודן ור' מונא ג"כ לא שוו אהדדי דר' יודן מתיר בין בנדר שאמר בלשון שבועה ובין בשבועה שאמר בלשון נדר ור' מונא שרי בנדרים ואוסר בשבועות היכי שהזכיר עלי בסוף ור' יוסי אוסר בין בנדר שאמר בלשון שבועה ובין בשבועה שאמר בלשון נדר.

ושלש מחלוקת בדבר ע"ש וכפי הנראה שלהר"ן הי' לפניו גירסא אחרת: והנה דעת הרמב"ן דנדר שאמרו בלשון שבועה או שבועה בלשון נדר אם כי אינו מעיקר נדר או שבועה יד מ"מ הוי ובס' דה"מ הקשה בשם הרב מוהריט"צ בתשו' סי' צ"א דהא סוגיין דגמ' דמתניתין מיירי בידות כדאמרינן בגמ' פתח בכינויין ומפרש ידות ולדעת הרמב"ן ז"ל דידות הוי אפי' אמרו בלשון שבועה דמתסר נפשיה אחפצא א"כ ליתני שבועות בתר נדרים דכתיבי גבי הדדי וכתב שכן הקשה ג"כ הרב בעל נאמן שמואל ז"ל ובאמת אין זה קושיא כלל הגם דבפירושא מפרש לידות ברישא דהיינו מודרני ממך כו' מ"מ בעיקר נדרים ושבועות לא שוו להדדי דעיקר נדר הוא במתפיס חפצא עליו ועיקר שבועה הוא כשאוסר עצמו על החפץ להכי ניחא ליה להתנא לסמוך חרמים לנדרים דשניהם שוו לגמרי ובפרט לפי הר"ן במתניתין דחרמים דמתניתין איירי בחרמי איסור דהיינו נדרים ממש אלא נחלק בשינוי לשון: בהמפרש ד"ה הלן פתח ברישא משום דאוושי לי' דיש נוחלין ומנחילין נפשי מהני דלא מנחילין כו' ע' שבועות (ג)!

(שם אמרו אידי דזוטרין מילייהו פסיק שרי להו והדר תני שבועות דנפישין מילייהו כו' ויש לחלק עוד כתב המפרש לישנא אחרת אוושי דקתני ד' דברים הואיל ותני כל הני מתחיל ההיא דפריש ברישא וכ"פ הרא"ש אם נאמר דהקפידא דוקא אם הוא בארבעה דברים ניחא הא דבכורים פ"א משנה ג' יש מביאין בכורים וקורין מביאין ולא קורין.

ויש שאינן מביאים אלו שאינן מביאין דשם איכא ג' בבי ומפרש ההיא דסליק ברישא ולא במאי דפתח דמיקרי לא אוושי דיני ודוקא אם יש ארבעה בבי מיקרי אוושי דיני אך קצת צ"ע ממתניתין דכריתות פ"א מ"ג דשם לא קתני רק שלשה בבות יש מביאות קרבן ונאכל ויש מביאות ואינו נאכל ויש שאינן מביאות ומפרש ההיא דפתח ברישא אלו מביאות קרבן ונאכל ומשום דלקושטא דמילתא ולמסקנא ליכא קפידא במילתא דזמנין מפרש ההוא דפתח ברישא וזמנין מפרש ההוא דסליק ברישא לא חש המקשן ג"כ לדקדק מכל הסוגיות ולהשוותם יחד: תוס' ד"ה מ"ש גבי נזיר בסוף הדבור ויש לומר כיון דלית ביה ידות לא חשו להזכירם עכ"ל תמוה לכאורה דהא איתא לקמן (ט).

(כנדרי רשעים הריני עלי הימנו נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה ומפרש בגמ' הימנו בשבועה דאמר הימנו שלא אוכל והוא מדין יד כדפירש הר"ן שם ובשבועות פ"ג כתב שם הר"ן בביאור יותר דע"כ לא איבעי' לן התם בנדרים אלא אם יש יד לפאה ולהנך אחרינא כדאי' התם אבל בשבועות לא איבעיא לן משום דאתקש לנדרים דכתיב כי ידור נדר או השבע שבועה ואשכחן ידות בשבועה כדתנן נדר בקרבן ובשבועה וכ"כ הר"ן במכילתין (ד' ז').

(ד"ה הפקר כו' ומצאתי במאירי שכתב שרבים כתבו שאין יד לשבועה ומ"מ תלמוד המערב מעיד לנו שיש יד לשבועה ואף במשנתנו אתה למד שאם אמר כנדרי רשעים שלא אוכל חייב מדין שבועה ואע"פ שלא הזכיר לשון שבועה מ"מ יד שבועה הוא אלא שבזו אפשר שכנדרי רשעים הוי כאומר שבועה עכ"ל המאירי: וכבוד הרב הגאון בעהמ"ח העמק שאלה כאשר ראה אלה הדברים במחברתי אמר לי שהוא יישב דברי התוס' ומסר לי בכת"י הטהורה להדפיסם בשמו וזה לשונו ונראה פי' התוס' שכ' דבשבועות ליכא ידות היינו במושבע מפי אחרים שהרי עיקר ידות למדנו מדכתיב כי ידור נדר או השבע שבועה.

וזה אינו אלא בשבועת ביטוי שהוא מפי עצמו משא"כ במושבע מפי אחרים ומשום דבמס' שבועות שנינו גם מושבע מפי אחרים היינו שבועת העדות ושבועת הפקדון מש"ה לא שנינו בתחלת המס' כל כינויי שבועות כשבועות דליהוי משמע דקאי על כל שבועות שבמס' וע"ל בהג"ה מ"ש בשמו ליישב קו' הר"ן על ר"ת נידון אם צריך שם בשבועה שחילק ג"כ בין מושבע מפ"ע למושבע מפי אחרים: דף ג' ברש"י ד"ה מאי איכא למימר כו' הא תרווייהו בין ידות בין כינויין מדרשא אתיין ומדרבנן נינהו עכ"ל.

בס' דה"מ כ' ע"ז צ"ע מה יענה ביום שידובר בו סוגי' דלקמן (ד' ז'): דאמר אביי מודה ר"ע לענין מלקות שאינו לוקה. והיינו דוקא במנודה אני לך דמספקא לי' לר"ע והי' רק חוכך להחמיר מספיקא לכך אינו לוקה אבל בידות וודאין פשיטא דלוקה ומדאורייתא הוא עכ"ל וכבר עמד על זה בנודע ביהודא במ"ת חי"ד סי' קמ"ה וכתב שכוונת רש"י שאינו מפורש בהדיא וע"ד שפירשו מפרשי הרמב"ם ז"ל בקדושי כסף כנודע ע' במ"מ ובכ"מ בפ"א מהל' אישות הלכה ב' עכ"ל וע' בהגהות הרש"ש כתב זאת מסברא דנפשי' וכבר קדמו בזה בעל הנו"ב ז"ל: בתוס' ד"ה לעשות כינויי נזירות כנזירות לא מיבעיא קרא יתירא כו' ולא איצטריך היתור רק לידות ולא לכינויין דמגופי' דקרא שמעינן הכינויין ובכדי הזכירם תדע דבהיקש דסיפא לא מזכיר הכינויין כו' ויתור דאצטריך

למדרש ידות נזירות כנזירות כצ"ל וכן תמצא בשיטה מקובצת: בר"נ ד"ה לעשות ידות נזירות כנזירות ול"ג כינויי נזירות כנזירות כו' דאי לשון נכרים הם ל"צ קרא כו' בזה יש לומר דאיצטריך אף ללשון משובש שנשתבש מלשון הקודש וכמ"ש לעיל הר"ן בשם החכם הגדול ר"י בר חסדאי ז"ל ע' בסוטה (ד' ל"ג).

(בתוס' ד"ה אתיא תחטא כו' ובשבעות (ד' לט) אף היא בלשונה נאמרה אח"כ מצאתי בקרבן עדה על הירושלמי שכתב כן: שם ד"ה ומה נדרים עובר בבל יחל ובל תאחר אם אמר ככר זה עלי בבל יחל. ואי נדר להביא קרבן איכא בל תאחר עכ"ל מדבריו אלו שחילק את הב' לאווין ואוקי בל יחל לנדרי איסור ובל תאחר לנדרי מצוה כמו קרבן משמע דבנדרי איסור ליכא בל תאחר וכן כתב המהרי"ט בראשונות סי' קל"א וז"ל אבל בנדרי הרשות דאין מצוה לקיימן ואדרבה אמרינן הנודר כאלו בנה במה והמקיימו כאלו הקריב עליה קרבן לא שייך בי' בל תאחר.

תדע דבפ"ק דר"ה דרשינן מהאי קרא דכי תדור נדר וכו' כמה מילי דהקדשות וקרבנות מיתורא דקראי אלמא אין דבר הרשות במשמע הכתוב כו' עיי"ש עכ"ל אכן עיין לקמן (דף ס"ג.) כתב שם הר"ן דבאומר קונם יין שאני טועם שנה אחת אע"פ שאותה שנה שנדר בה מעוברת אין חדש העבור בכלל שהרי אם לא נהג באיסורא שנה זו משלים לשנה הבאה אע"פ שאסור לו לעשות כן בתחלה דאיכא בל תאחר עכ"ל נראה מדבריו שם דגם בנדרי איסור איכא בל תאחר וע' במחנה אפרים הל' שבועות סי' י"ד באמצע התשובה שכתב וז"ל הגם שמדברי הר"ן פ' קונם נראה דבכל נדרים איכא בל תאחר הדברים תמוהים עכ"ל ובחדושי הריטב"א על ר"ה (ד' ו'): ד"ה אמר רבא כו' ראיתי שכ' דבכל נדרים ושבועות איכא לאו דבל תאחר כדאי' פ"ק דנדרים עכ"ל: ומ"ש הר"ן ואי נדר להביא קרבן איכא בל תאחר אין לפרש כוונתו דרק לאו בל תאחר איכא בנודר להביא קרבן אבל לאו דבל יחל דזה אינו דמ"ט לא יהיה חל עליו לאו דבל יחל ג"כ אלא יש לפרש כוונתו דגם לאו בל תאחר איכא בנודר להביא קרבן משא"כ בנדרי איסור ליכא רק לאו דבל יחל ולא לאו דבל תאחר וכמ"ש לעיל ואולי י"ל דהר"ן בפ' קונם משום איסורא דבל תאחר קא מיכוין דראוי לאדם להזדרז ולקיים בהקדם כל מה שיוכל וז"ל הרמב"ם בפ"א מהל' ערכין הלכה א' הערכין הם מכלל נדרי הקדש שנאמר איש כי יפליא נדר בערכך כו' לפיכך חייבים עליהם משום לא יחל דברו ומשום לא תאחר לשלמו וכ"כ בספר המצות שלו וז"ל בספרי אמרו לא יחל מגיד שעובר על בל יחל ועל בל תאחר כלומר כשנדר קרבן ולא הקריבו ועבר עליו ג' רגלים כסדרן הוא חייב משום בל יחל ובל תאחר והרמב"ן בהשגותיו למ"ע ס"ס צ"ד השיג עליו במ"ש דאחר ג' רגלים עובר בבל יחל דלדעתו בבל יחל אינו עובר עד שיהיה באופן שא"א עוד לקיימו וע' בר"ה (ד' ו').

(והיה כך חטא ולא בקרבנך חטא סד"א כו' אימא בהאי עון דב"ת כו' ובטורי אבן שם משם יש להביא ראיה לשיטת הרמב"ן וע' בס' מעין החכמה בסדר א"ת ב"ש ס"ק קט"ז מה שביאר הספרי הנ"ל לכ"א מהשיטות וע' בתשו' מהרי"ט חלק ג' סי' קכ"ד בסופו שכתב דלא נאמר בל יחל אלא בנדר שאוסר החפץ עליו או בשבועה שאוסר נפשו מהחפץ אבל לא בנדרי צדקה ובנדבה דליכא אלא עשה עיי"ש: שם ד"ה הבעל מיפר

נדרי אשתו עינוי נפש ודברים שבינו לבינה וכדאיתא בספרי עכ"ל הא דמסיים וכדאיתא בספרי תמוה לכאורה דלא ה"ל להביא מספרי הלא גמרא ערוכה היא במכילתין לקמן (דף ע"ט:) דפריך שם נדרי עינוי נפש הוא דמיפר שבינו לבינה אינו מיפר והא תניא בין איש לאשתו מלמד שהבעל מיפר נדרים שבינו לבינה ומשני הלין והלין מיפר מיהו כו' וגם מ"ש הר"ן בדבור שאח"ז הבעל מיפר נדרי אשתו דכתיב ואם הפר יפר הוא מיותר לגמרי ומפסיק בינתים בד"ה מיפר נדרי בתו וכל זה מקושי הבנה וזה רבות בשנים שמעתי מהרב הגאון כו' כבקש"ת מו"ה בצלאל הכהן זצוק"ל ששני הדבורים הללו בדבור אחד נאמרו וכצ"ל הבעל מיפר נדרי אשתו דכתיב ואם הפר יפר והנך תיבות נדרי ע"נ ודברים שבינו לבינה וכדאיתא בספרי צ"ל בד"ה מיפר נדרי בתו שם צ"ל נדרי עינוי נפש ודברים שבינו לבינה וכדאיתא בספרי וכוונתו לאפוקי מדעת הרמב"ם דסובר דאב מיפר כל נדרי בתו אפילו דברים שאינם ע"נ ולא בינו לבינה והביאו הר"ן לקמן (דף סח).

(סוף ד"ה לומר שהבעל מיפר ושם סתר הר"ן דעת הרמב"ם מהא דספרי עיי"ש. וזה רמז הר"ן כאן ג"כ בקצרה.

והדברים ברורים שהגה"ה נכונה וצודקת היא ודפח"ח: שם ד"ה דברה תורה כלשון ב"א. ואע"ג דאיכא למידרש לא דרשינן כדמוכח כו' ע' במ"ל הל' דעות פ"ו הלכה ז שכתב צ"ע לפי מ"ש התוס' בב"מ (דף ל"א:) ד"ה דברה תורה כו' דכל היכי דאיכא למידרש דרשינן ולא אמרינן דברה תורה כלשון ב"א אלא היכי דמוכחי קראי בהיפך (פי' בהיפוך מהדרש כגון הענק תעניק דדרשינן אפי' לא נתברך הבית בגללו מכפל לשון הענק תעניק וקרא מוכח בהיפך דכתיב אשר ברכך דמשמע דוקא נתברך הבית בגללו) אז הוא דאמרינן דברה תורה כלשון ב"א.

אבל היכי דלא מוכחיקראי בהיפוך מודה ר"ש דדרשינן הכפל ולא אמרינן דברה תורה כלב"א. א"כ הכא בנדרים דלא מוכחי קראי להיפך שלא לרבות ידות נדרים כנדרים איך אמרינן הכא הניחא למ"ד דברה תורה כלב"א עכ"ל ובעיני יפלא דהא התוספות בעצמם הקשו זה במנחות (דף י"ז:) סוף ד"ה מאי האכל יאכל וז"ל ועוד למ"ד דברה תורה נמי מי ניחא מה טעם יש שם שלא לדרוש לנדור נדר לרבות ידות נדרים כנדרים כמו גבי נזירות דכתיב נזיר להזיר עכ"ל ושם נשאר בקושי' אכן בסוטה (כ"ד:) תירצו זה וכתבו דבהא פליגי מאן דאית ליה דברה תורה כלשון ב"א ומאן דל"ל דברה תורה כלב"א מאן דאית ליה דברה תורה כלב"א כו' סבר דלא נוכל להוציא ממשמעותן דלאו קרא יתירה הוא כו' וסוגיין דריש נדרים (ג').

(צריך לפרושי הכי כו' השתא דכתיב לנדור נדר דברה תורה כלב"א פי' כיון דלא שינה קרא בדבורי' ולא קרא יתירה הוא למידרש מיני' כינויין וידות דמשמעות דקרא לא נפקא אלא מריבויא דקרא ובלא קרא יתירה לא מסתבר לרבוניהו ולמימר דליחייבו קונם וקונם כמו שאמר קרבן כו' הלכך צריך קרא יתירה כו' עכ"ל הרי לפנינו שהתוס' בעצמם עמדו על מה שהקשה המ"ל עליהם ותירצו היטב: ע"ב גמ' בשלמא בל יחל דנדרים משכחת לה כגון דאמר ככר זה אוכל ולא אכלה כו' הגרע"א בגליון הש"ס כתב

צ"ע דהא נדר בקום ועשה לא משכחת לה דכל נדר הוא שאוסר החפץ עליו אבל לידור לעשות מעשה לא משכחת לה עכ"ל וכ"כ הר"ן לקמן (ח).

(ד"ה והלא מושבע כו' וז"ל שהרי נדר כיון שהוא מתסר חפצא אנפשי' ליתי' לעולם באעשה והרב הג' מוהרש"ש ז"ל בהגהותיו חתר למצוא דרך ליישב דמשכחת לה באיסורא ותנאה דאמר קונם ככר זו עלי אם לא אוכל ככר זה ואכל לנדרי' ברישא דאם לא יאכל לתנאי' עובר בבל יחל למפרע עיי"ש אמנם עדיין אינו מיושב דל"ל להגמ' למינקט בכה"ג ולא כפשוטו דאמר קונם ככר זו עלי ואכלה דעובר בבל יחל והנכון שט"ס הוא שנפל בדפוס והגירסא הנכונה כפי דאיתא בילקוט פ' נשא כגון דאמר ככר זו לא אוכל ואכלה ולשון לא אוכל דנקיט הילקוט ג"כ לאו דוקא דהא לא אוכל לשון שבועה הוא דאוסר נפשי' אחפצא או מדין יד לנדר כמ"ש לעיל וכן הודיעני במכתב הרב הג' כו' מו"ה רפאל נטע נ"י ראבינאוויץ בעהמ"ח דקדוקי סופרים שכן מצא בש"ס שבדפוסים הישנים וצ"ל כגון דאמר אכילת ככר זו עלי ולא אכלה כו': שם אלא בל יחל דנזירות היכי משכחת לה כיון דאמר הריני נזיר ה"ל נזיר אכל קם לי' בבל יאכל כו' אמר רבא לעבור עליו בשנים ע' בר"ן שנדחק לפרש דקושית המקשן הוא היכי משכחת לה דאיכא בל יחל לחודי' דומיא דנדריים דליכא אלא חד לאו כו' דאי לא לא שוו אהדדי כו' והמתרץ תירץ לו אפ"ה לעבור עליו בשנים דע"כ הקישן הכתוב לכל מה שאפשר להקיש עיי"ש והדוחק מבואר ולולי פירושו ז"ל הי' אפשר לפרש ע"פ מה שהבאנו לעיל (דף ב'): דברי הגאונים מהרי"ט ז"ל ודעת הגאון ר' יחיאל באסאן ז"ל במהות הנזירות אם הוא איסור חפצא או איסור גברא או גדר הממוצע בין נדר ובין שבועה שדעת המהרי"ט בתשובה סי' נ"ג דנזירות לאו איסור גברא כשבועה ולאו איסור חפצא כנדריים אלא איסור תורה דרמי רחמנא עלי' דנזיר בהנך שלשה דברים.

יין תגלחת טומאה ונזיר הוא ענין תואר שהוא קדוש: וכמו בקדושת כהונה שאסרה התורה עליו כמה איסורין כן על קדושת תואר נזיר אסרה התורה הנך ג' דברים וכן הי' סברת המקשן בכאן דנזיר שאוכל ענבים או שותה יין אינו עובר אלא בבל יאכל ובל ישתה שהתורה אסרה עליו. אבל לא בבל יחל דברו דהא הוא לא הוציא מפיו שום דבר לאסור עצמו ביין ובענבים רק הוא קבל ע"ע להיות בקדושת ותואר נזיר והתורה גזרה עליו בהנך ג' דברים אבל בל יחל היכי משכחת לה ורבא דמתרץ לעבור עליו בשנים סובר כמו שביאר הגאון מוהר"י באסאן שהאומר הריני נזיר הוי כמי שהי' אומר יאסר פי לפרי הגפן שערי לתגלחת.

ידי לנגיעה במת. דכיון שהתורה אסרה על הנזיר הנך ג' דברים והוא אמר הריני נזיר הוי כמי שהי' מפרש בדבורו שאוסר עליו כל הנך ג' דברים ושפיר קא עבר עליהם בבל יחל לבד הלאווין דבל יאכל ובל ישתה: שבתי וראיתי ומצאתי בשיטה מקובצת על מס' זו שכוונתי ב"ה לדעת הראשונים ז"ל אלא ששנו בלשון קצרה וז"ל בשלמא גבי נדר מוציא בשפתיו דאומר שלא אוכל ככר זו ומיחל מוצא שפתיו.

אלא הריני נזיר לחוד מאי ביטול שפתים איכא ומשני לעבור עליו בשנים דכיון דקא אכיל ושתי קאי עלי' באיסור בל יאכל ובל ישתה ובל יחל נמי איכא ממילא עד כאן [וע' מ"ש לקמן בד"ה התוס' בר"ה כו' בשם הפני יהושע דאופן זה לעבור בב' לאווין דאתיין

מחד קרא לא אשכחן אלא הכא בפ"ק דנדרים כו' ע"ש עפ"ז יש לפרש ג"כ במה שלא הי' ניחא להמקשן לומר הכא לעבור עליו בב' לאווינ]: ברש"י ד"ה שהנזירות חל על הנזירות שאם היה נזיר ואמר הריני נזיר חל עלי' נזירות וכשישלמו אותן ימי נזירות צריך להיות עוד נזיר פעם אחרת כצ"ל ומה שנדפס באמצע הדבור במ"ש נזיר כו' מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש לא שייכא הכא ובשגגת המדפיס דלג מדף לדף ומקומם צ"ל בדף הסמוך תחלת העמוד בד"ה לענין מלקות פליגי שם צ"ל במס' נזיר כו' מחלוקת ר"י ור"ל כו'.

ובס' קרן אורה כ' על דברי רש"י זו שדבריו תמוהין אבל פשוט הוא שרק דילוג מדף לדף הוא: בר"נ ד"ה שהנזירות חל על הנזירות כגון דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום דל"א דליסגי ליה בשלשים יום אלא צריך למנות שתי נזירות דהיינו שלשים כו'. אין הכונה שימנה שלשים יום רצופים ואח"כ יביא קרבן אלא שימנה שלשים יום ויביא קרבן ואח"כ ימנה עוד שלשים יום ויביא קרבן וכן הוא להדי' בהר"ן לקמן (יז).

(ד"ה יש נדר בתוך נדר כו' ע"ש וכן הוא בהרא"ש כאן ופשוט: שם ד"ה ואית תנא דמפיק להו כו' בסוף הדבור ואע"ג דבמערכא לא בעי למידרש מלהזיר תרתי מכל היוצא מפיו דרשי להו דתרווייהו ממשמעוּתא דקרא עכ"ל אפשר לפרש כוונתו משום דלשון כל יש לפרש בתרי אנפי או כולו או כל דהוא כמו שמצינו במקרא ולשפחתך אין כל בבית ועי' בכורות (דף ג').

(דפליגי ר"י ורבנן בדרשה דכל בכור אי אמרינן עד דאיכא כולו או אמרינן אפילו כל דהוא ולהכי במערכא אמרי דתרווייהו שמעינן מינה דלענין דרשה דידות נדרים כנדרים מפרשינן כל היוצא מפיו אפי' כל דהוא יעשה מחוייב לקיים ולענין דרשה דנדר שהותר מקצתו הותר כולו דרשינן הכי אי כל היוצא מפיו אם יכול להתקיים כל הנדר בשלימות יעשה אבל אם הותר מקצתו הותר כולו וראיתי בפני משה על הירושלמי שמפרש דהני תרתי דרשות נפקי מדכתיב ככל וה"ל למכתב כל היוצא מפיו דרשינן תרתי דרשות כל ככל אבל מלשון הר"ן שכ' דתרווייהו ממשמעוּתא דקרא נפקי לא משמע הכי ואולי הפ"מ פי' כן לפי גירסתו בירושלמי דנפיק מן כל היוצא מפיו לכינויי נדרים וכינויין ממשמעוּתא דקרא לא משמע שפיר להכי מפרש מיתורא דכל ככל אבל לפמ"ש הר"ן לעיל דל"ג שם לכינויין אלא לעשות ידות נזירות כו' יש לפרש כפירושינו לעיל: שם ד"ה בל תאחר דנזירות כו' דכיון שהתנה ואמר לא אפטר כו' משמע דה"ק הרי עלי למנות נזירות בענין שלא יהי' חשש בדבר שאשלים נזירות כו' עכ"ל ואף שאין זה בידו בודאי להשלים נזירותו בחייו עכ"פ מה שאפשר לו לעשות צריך לעשות דהיינו לקבל עליו הנזירות מיד ולא לאחר.

דאם לא יקבל מיד ויאחר איזה זמן וימות תוך משך ימי נזירותו איהו הוא דקא גרים בזה וכ"כ המחצית השקל בביאורו על דברי המג"א סי' תקס"ח ס"ק י"ג וע' בהגהת הרש"ש שעמד בזה וכתב לכאורה אין זה בידו אבל הכונה הוא כמ"ש: התוס' בר"ה (דף ד.) (ד"ה ומעשרות כו' הקשו שם על מה דאמר שם דבמעשרות עובר על בל תאחר בזמן ג' רגלים והא הכתוב קבע עליהם זמן ביעור מקצה שלש שנים כו' ותירצו בחד

תירוצא דקרא דביעור אתא לעבור עליו בב' לאווין דכוותה אשכחן בפ"ק דנדרים (ג): והטורי אבן שם הקשה דל"ד להך דנדרים דנ"מ בהא דעובר בב' לאווין ללקות שמנים.

משום בל יאכל ובל יחל אבל גבי ביעור דאין כאן מלקות דביעור עשה הוא מקצה שלש שנים תוציא כו' אין כאן שום נ"מ במה שעובר בשתים. וכ' עוד דלא דקו התוס' במ"ש לעבור בשני לאווין.

דהכי הל"ל לעבור עליו בלאו ועשה אכן לפי מה שפירש הפני יהושע שם שפיר דקו התוס' בלשונם שפירש שם דעובר ב"פ על בל תאחר איחור זמן דרגלים ואיחור זמן שלש שנים זמן הביעור ומש"ה הוצרכו להביא ראיה מפ"ק דנדרים. דנהי דבדוכתי טובא אשכחן בגמ' לעבור עליו בב' לאווין.

היינו כשהם שני לאווין דאתיין מתרי קראי אבל כה"ג לא אשכחן אלא בפ"ק דנדרים לענין בל תאחר דנזירות עכ"ל. הנה מ"ש לענין בל תאחר דנזירות הוא ט"ס וטעות הדפוס הוא.

דלא אמרינן הכא לענין בל תאחר אלא לענין בל יחל ובל יאכל: ובגוף סברת הפ"י דשני מיני בל תאחר איכא באיחור מעשרות איחור ג' רגלים ואיחור זמן הביעור מקצה שלש שנים תוציא כו' קשה לי כיון דאמר רבא שם כיון שעברו עליו ג' רגלים בכל יום ויום עובר על בל תאחר א"כ מה יתן ויוסיף איחור זמן הביעור על האיחור דג' רגלים דהא בכל יום ויום באיסורי' קיימא ועוד דאכתי לא דמי להך דפ"ק דנדרים דהשני לאווין הם מב' שמות בל יחל ובל יאכל והתם משם אחד הוא שם בל תאחר וע' עוד בפ"י שם שהביא דברי התוס' בפ' איזהו נשך דהיכי דליכא מלקות לא אמרינן לעבור עליו בשני לאווין והכא ליכא מלקות דלאו שאין בו מעשה הוא וכתב לחלק ע"פ מה שחידש שם בב"מ דהיכי שהוא משני שמות אמרינן שפיר לעבור בב' לאווין והיינו ב' איסורין וה"נ דכוותי' איסור איחור דג' רגלים ואיסור איחור דזמן ביעור וצ"ע בכל זה ויש להעיר על סברת הפ"י שכתב דנעשה לאו מאיחור ב"ת דזמן הביעור אף דעיקרו עשה הוא מהא דאמרינן בר"ה (ד').

(דר"מ סבר דברגל אחד עובר בבל תאחר וטעמו דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה וכיון דאמר רחמנא אייתי ולא אייתי ממילא קא עבר עלי' בבל תאחר ורבנן לא ס"ל הך סברא ואמרי ההוא לעשה בלחוד הוא ולא נעשה מזה לאו ואנן קיי"ל כרבנן דלא ס"ל הך סברא דממילא קם ליה בב"ת. ה"נ בנ"ד לאחר הביעור דזמן ג' שנים ליכא לאו דב"ת אלא קם ליה באיסור עשה: דף ד' גמ' הרי חטאת חלב שאין מתפיסה בנדר ועובר בבל תאחר ק"ק דאמאי לא משני דשאני חטאת נזיר דקילא דאיתא בשאלה וכה"ג אמרינן בזבחים (ד' ה).

(' לענין פסול דשלא לשמה בחטאת נזיר דאצטריך למכתב קרא ולא ילפינן לה מחטאת חלב הואיל דחטאת נזיר קיל משום דאיתי' בשאלה ואין לומר דקרבנות דנדרים ונדבות יוכיחו דג"כ איתנייהו בשאלה ואפ"ה איתא בב"ת משום דאיכא למיפרך מה לנו"נ שכן מתפיסם בנדר ולמילף מבינייהו במה הצד מתרוייהו הא היקשא עדיף מבמה הצד כמ"ש הר"ן סוף ד"ה חטאת חלב כו' ומצאתי בס' אבני מלואים להגאון בעל קצה"ח בתשו'.

כ"ב שכתב דהא דאמרו בש"ס איסור נזיר קיל דאיתא בשאלה תלוי בהך פלוגתא הפוסקים אי נזיר הוי איסור חפצא או איסור גברא ודאי איתא בשאלה כשאר נדרים ושבועות אבל אי נימא דאיסורי נזיר איסורי תורה הן דרמיא על קדושת נזיר הני איסורי ליתנייהו בשאלה דנהי דמצי למישאל על קדושת נזיר ולעקור נזירותו מ"מ כ"ז שלא נשאל על נזירותו הרי הן עליו כשאר איסורי תורה כמו חלב ודם דבעצם האיסורים ליכא שאלה.

וכתב שם דפליגי בזה שתי סוגיות בש"ס סוגי' דפ"ק דיבמות דקאמר בנזיר שכן ישנו בשאלה וסוגיא דפרק שלישי דנזיר סברה דנזיר הוי איסור תורה ולית' בשאלה עיי"ש באורך. וכבר הזכרנו מזה לעיל.

לכן יש לומר דגם סוגי' הגמ' דכאן סובב הולך לפי סוגיית הגמ' דנזיר: ברש"י ד"ה ואפי' למ"ד תגלחת אינה מעכבת בקרבן אפ"ה מצוה לגלח כו' עכ"ל בס' בנין יחזקאל כתב שפירושו תמוה דליכא למ"ד שתגלחת מעכב הקרבן וכן העיר ע"ז בס' הפלאות נדרים וכתב שכוונת רש"י ז"ל בהיתר שתיית היין שהתיר הקרבן וכן להטמא למתים וכמ"ש הרא"ש והוא דחוק ויותר נכון להגי' מעט וצ"ל כקרבן וכו' בבי"ת נתחלף בדפוס וכוונתו ג"כ שתגלחת אינו מעכבו לשתות יין כמו שהקרבן מעכבו: בפ"י הרא"ש ד"ה דרש ידרשנו אלו חטאות ואשמות כו' דאשכחן בחטאת דרישה ואת שעיר החטאת דרש דרש משה ואשם כחטאת עכ"ל ע"י בטורי אבן ר"ה (ה): תמה על פירוש זה דהא שם בגמ' למד מכי דרש ידרשנו גם עולת רא"י ושלמי חגיגה שהם חובה ולא נתרבו מכי תדור נדר וילפינן להו מכי דרש ידרשנו והם לא איתקשו לחטאת וכתב שמפני שהרא"ש ראה דהכא לא מייתי הגמ' אלא חטאות ואשמות ולא עולות ושלמים פירש כן עכ"ל והנה בודאי גם הש"ס כאן כווננו לסיומא דשם דגם עולת חובה ושלמי חגיגה שהם באים חובה נתרבו מכי דרש ידרשנו שהרי מוטלים עליו חובה דאל"כ לישני דהיקשא דנזירות לנדרים על קרבנות עולה ושלמים דנזיר אתי אלא ודאי דגם עולה ושלמים דנזיר אתי מכי דרש ידרשנו שנדרשים ממנו מפני שהם חובה עליו וע"י בטורי אבן שם ד"ה ולי נראה לפרש כו' ועמ"ש לקמן בזה וכ"כ הרש"ש בהגהותיו: בא"ד א"נ חטאת ואשם נדרשים ממנו וכופין אותו להביאם.

ע"י ערכין (כ"א.) חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותם חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותם א"ר פפא פעמים שחייבי חטאות ממשכנין אותם בחטאת נזיר דכיון דאמר מר אם גילח על אחת משלשתן יצא פשע בה ולא מייתי וע' בתוס' ר"ה (דף ו) ד"ה יקריב אותו שכתבו דמיירי קודם שעבר על בל תאחר רק דחזינן שהוא מתעצל להביא דלאחר שעבר על בל תאחר אפי' חייבי חטאות ואשמות כופין מדכתיב ועשית אזהרה לב"ד שיעשוך וכ"כ המ"ל בשם הרמב"ן בפ' י"ד מהל' מעשה הקרבנות דלאחר שעברו ג' רגלים בכולם ממשכנין כו' דבכולהו כתיב ועשית כו' והחילוק שבין חטאות ואשמות לחייבי עולות ושלמים הוא קודם זמנן ועפ"ז דברי הרא"ש אינם מובנים דאיך מיירי אי קודם זמנן איך כתב דחטאת ואשם נדרשין ממנו וכופין אותו להביאם הא אדרבה חטאת ואשם כיון דלכפרה קא אתי לא משהי להו ואין ממשכנין אותו ואי לאחר שעברו עליו ג' רגלים ועבר על בל תאחר בכולם ממשכנין אותו וע"פ גמ' דערכין הנ"ל

יש לתרץ תמיהת הטורי אבן על פירושא קמא דהרא"ש שהבאתי למעלה בדבור הקודם דמש"ה הוצרך הרא"ש לפרש הטעם על חטאת ואשם משום דכתיב כי דרש ידרשנו ובחטאת כתיב דרש דרש משה ואשם כחטאת ועל עולת רא"י ושלמי חגיגה שהם חובה לא פירש משום דעולת רא"י ושלמי חגיגה דלא אתו לכפרה ומשהי להו ממשמעותא דקרא נפקא להו שהם נדרשין ממנו וכופין אותו להביאם משום דמשהי להו אבל חטאת ואשם דלכפרה אתי ולא משהי להו אינם נדרשים ממנו לכופו להכי הוצרך למילף מלשון דרישה דכתיב בהו:ע"ב גמ' והרי חטאת יולדת דלא אתי לכפרה ועבר עלה משום ב"ת.

ע' ר"ה (דף ו'): אשה מהו בבל תאחר כו' ע"י בשאגת אר' סי' ס"ו ובק"א שם וע' בטורי אבן שם דבשנה שלמה לכ"ע אפי' אשה עוברת בבל תאחר עי"ש: ובגליון הש"ס הקשה הגאון רע"א וז"ל תמוה לי מהיכן פשוט יותר חטאת יולדת מחטאת נזיר וכמו דהיינו אומרים דחטאת נזיר אינו בבל תאחר כיון דלא מתפיס בנדר: וקרא דכי ידרשנו לא איירי בכל חטאות אלא בחטאת חלב ה"נ לא מוקמינן קרא בחטאת יולדת והיינו אומרים באמת דחטאת יולדת ליכא בל תאחר אלא לבתר דדרשה מהיקשא דבחטאת נזיר איכא ב"ת ה"נ בחטאת יולדת ונשאר בצ"ע: והנה הרואה דברי התוס' ד"ה והרי חטאת יולדת כפי שנדפס לפנינו אין לדבריהם שום מובן אם לא שנגי' מעט בדבריהם וע"פ הג"ה נראה בעליל שקושית הגאון הנ"ל מבואר בדברי התוס' שז"ל והרי חטאת יולדת דמשמע ליה דאיתא בכלל שאר חטאות תימא תיקשי לי' אמאי אצטריך היקשא לקרבן יחיד דליתא בכלל שאר חטאות עכ"ל ואין שום מובן לדבריהם אם לא שנגי' שכצ"ל תימא אמאי לא אצטריך היקשא לקרבן יולדת דליתא ג"כ בכלל שאר חטאות והי' כתוב לפני המדפיס בר"ת לק"י והיה סבור שהוא ר"ת לקרבן יחיד ובאמת הר"ת הוא לקרבן יולדת וחסר ג"כ תי' לא בדבריהם וכוונת קושייתם הוא מה שהקשה הגרע"א וכן מצאתי שהגי' כן בס' קרן אורה והוא ז"ל יישב קושייתם דהא על עולתה בודאי קעברה על כל תאחר דהא עולה נתפס בנדר ובכלל כל עולות היא ואם הביאה עולתה בלא חטאת גם בעולה לא יצתה וממילא עברה בכל תאחר ומלקות בלא"ה ליכא אמנם התוס' בריש זבחים כתבו דבדיעבד כשר אם הביאה עולה קודם חטאת ומ"מ י"ל דחטאת יולדת פשיטא ליה דעבר בב"ת מק"ו מעולתה דעיקר הכפרה הוא החטאת אבל בחטאת נזיר אם גלח על אחת משלשתן יצא יש לומר דעל חטאת לא קאי בכל תאחר ע"כ שוב ראיתי בשיטה מקובצת שכבר העירו הראשונים בזה וז"ל ויכול הי' לתרץ דאינו בכלל שאר חטאות חטאת יולדת כדאמר בחטאת נזיר ולא חש ממנו מתרץ ע"כ וע' בתשובת עמודי אור סי' ל"א: תוס' ד"ה ל"ל היקשא אבל לעיל גבי בל תאחר לא פריך דאין עונשין מן הדין אבל לא מצי למימר גבי בל יחל דאתי במה מצינו דלא שייך נמי הכא דטעמא דמיפר משום עינוי נפש גם בנזירות נמי יש עינוי נפש עכ"ל כפי הנוסח שלפנינו קשה טובא חדא דמאי תירצו על בל תאחר דאין עונשין מן הדין ולהכי יליף יותר מהיקשא דהיקש הוי כמאן דכתיבה בגופיה הא בלא"ה על בל תאחר אין לוקין משום דה"ל לאו שאין בו מעשה וזה יש לתרץ דהיינו יכולין לומר דברייטא סברה כמ"ד לאו שאין בו מעשה לוקין עליו.

וכמ"ש הרא"ש ד"ה וכי פליגי לענין מלקות כו' כתב ג"כ ואליבא דמ"ד לאו שאין בו מעשה לוקין עליו אמנם הא קשי' דאמאי לא תירצו על בל יחל ג"כ דמש"ה לא פריך

לילף מבמה מצינו משום דאין עונשין מן הדין גם מ"ש דלא שייך נמי הכא כו' תי' נמי אין לו מובן לכן נראה דאפשר להג' ולהפך הגירסא דמתחלה הקשו על בל יחל ותירצו משום דאין עונשין מה"ד ואח"כ אמרו אבל לא מצי למימר גבי בל תאחר דאתי במה מצינו דלא שייך כמו הכא (ולא נמי) וכוונתם דהכא לענין הפרה שייך שפיר למילף נזירות מנדרים דכמו דמפירים נדרים משום ע"נ כן מפירים נזירות דבנזירות איכא נמי ע"נ אבל לענין בל יחל דלאו חד טעמא הוא ל"ש למילף במה מצינו וע' בשיטה מקובצת הכא שכתב דהא דאמרינן הכא תיתי במה מצינו לאו דוקא דהא נזירות הוי בכלל לענות נפש כמו נדרים והגם שקשה להג' מדעתינו תמכתי יתדותי על מ"ש הט"ז סי' רי"ז ס"ק למ"ד וז"ל ואל יקשה בעיניך שהגהתי בדבריהם שאותן התוס' מלאים טעות לכל רגיל לקרותם עכ"ל: בר"נ ד"ה משום דלית ליה קיצותא כו' וכ"ת כיון דנזירות אית ליה קיצותא נקיש נמי נדרים לנזירות ליתא כיון דנדר כולל כו' עכ"ל.

בהגהות מרדכי דשבועות תירץ באופן אחר משום דגבי נזיר אתסר נפשי' מן חפצא הלכך סברא הוא שלא שעבד עצמו אלא הפחות עכ"ל והמהרי"ט בשניות חלק ח"מ סי' מ' הקשה עליו דאם כן בשבועות נמי דאתסר נפשי' מן חפצא. נמי נימא דלאו לעולם משמע והא ליתא דהא פריך בפ"ב דנדרים (דף טו).

(ואי דלא יהיב שיעורא מי שבקינן ליה עד דעבר איסור בל יחל ואע"ג דאנדרים משתעי לא קאי אלא אשבועות דסיפא דקתני שבועה שאיני ישן דשייך מלקות אשבועת שוא אבל נדרי שוא לא אשכחן כדכתב הר"ן שם אלא נראה דהא דקאמר דנזיר מיתסר נפשי' מן חפצא היינו דאתסר ממילא דרחמנא הוא דאסר עליו יין ותגלחת וטומאה שהרי הוא לוקה על כ"א בפני עצמו ול"ד לנדרים דבדידיה תליא כל שלא נתן קצבה לעולם משמע אבל נזירות דקיצותא עביד ליה רחמנא אפ"ל אמר הריני נזיר מן החרצנים ומן הזגים ה"ז נזיר וכל דקדוקי נזירות עליו כו' הלכך סברא הוא שלא שעבד עצמו אלא הפחות שאסרה התורה עליו דהיינו שלשים יום ותו לא עכ"ל וקרוב לזה כתב ג"כ הרא"ש בפסקיו פ"ג דשבועות ס"י כ"א וז"ל דאע"פ שאסר עליו פירות בסתם ולא הזכיר לעולם כיון שלא קבע זמן ממילא נאסרו עליו לעולם דאיזה זמן תתן לו לא מסתבר שלא יאסר אלא רגע אחד עכ"ל ולפ"ז בנזיר דקבעה לו התורה זמן שלשים יום כמנין יהי"ה נזיר דעתו בסתם אזמן שקבעה לו התורה ולהכי לא פירש וע' בח"מ סי' ס' סעי' ג' בהגהת רמ"א בדין המקבל עליו לזון חברו בסתם ולא פירש זמן וע' בתומים שם דמחלק בין אם התחייב עצמו לעני או לעשיר דבעני הוי כעין נדר דבפיך זו צדקה וסתם נדרים להחמיר מה שאין כן לעשיר דלא הוי רק חיוב ממון אמרינן דיד בעהש"ט על התחטונה וע' במחנה אפרים הל' שבועות סי' ו' מחלק בין דבר שהוא בקום ועשה לדבר שהוא בשוא"ת דכל דבר שהוא בקום ועשה כגון ע"מ שתניקי את בני כיון שהניקתו יום א' סגי ודבר שהוא בשב ואל תעשה כגון שאוסר עליו שלא לאכול או שלא לעשות סתמא לעולם משמע: תוס' ד"ה מיתבי מודרני ממך כו' והכא ל"ל בד"א דהא שאני אוכל לך לחודיה אסור ודוקא לעיל דקתני כו' תימא שהרי שאני אוכל לך לחודיה אסור כצ"ל וצ"ל דה"פ וכבר אמר כלומר אפ"ל אומר מודרני ממך דסד"א הואיל ומודרני ממך לחודי לא אסר אפ"ל אמר אחריו שאני אוכל לך לא אסר עכ"ל לכאורה אין מובן היאך הוי ס"ד דאפ"ל אמר אחריו שאני אוכל לך לא יהי' אסור כיון דאם אמר שאני אוכל לך לחודי

אסור במה יהי נגרע לפי שאמר מקודם מודרני ממך וכן ראיתי בס' קרן אורה שכ' שדברי התוס' בכאן מגומגמים ואפשר ליישב ע"פ.

מ"ש הר"ן לקמן בדף הסמוך ע"ב ד"ה אמר רבא מתניתין קשיתי כו' דיש לפרש מודרני ממך דלא משתעינא בהדך אי אכילנא היום או עד יום פלוני כו' עי"ש הגם דשם כ' הר"ן באומר שאני אוכל בלא לך אכן שמעינן משם דיש לפרש מאמרו שאני אוכל שהוא תנאי כן הי' סלקא דעתא לומר כיון דמודרני ממך לחוד לא הוי לשון נדר אפי' ליד גם מאמרו שאני אוכל לך לא הוי רק לתנאי בעלמא כן יש ליישב בדוחק דבריהם שלא יהיו מגומגמים כ"כ: דף ה' גמ' אבל אמר מודרני ממך לא משמע דאמר אסור.

מ"ט מודר אני ממך דלא משתעינא בהדך משמע כו' ובפי' הרא"ש ד"ה אבל אמר כו' הגי' מ"ט דלמא מודרני ממך דלא משתעינא בהדך משמע והגירסאות מתחלפות לפי שני הפירושים שהביא הר"ן בד"ה אלא הכי אתמר טעמא דאמר כו' ושם דלפירושא קמא דהר"ן דהן לאיסור הנאה והן לדבר עמו לכל חד וחד הוויין ידים שאינן מוכיחות הגירסא דלמא לא משתעינא בהדך משמע והוא דעת הרמב"ן ז"ל בהלכותיו ולפירוש השני שבהר"ן דאפי' לשמואל אסור לדבר עמו דלדיבור הוי ידים מוכיחות הגירסא מודר אני ממך דלא משתעינא בהדך משמע.

דלדבר עמו הוי ידים מוכיחות וע' בפי' הרא"ש ובס' הפלאות נדרים ראיתי שהקשה להך דיעה קמייתא דאינו אסור לא בהנאה ולא בדבור. אמאי לא נימא גם הכא סתם נדרים להחמיר ופירושן להק כדלקמן (יח:) והר"ן בקדושין כתב דלהכי הוי פירושן להקל ולא אמרינן דדברים שבלב אינן דברים משום דכיון דלשונו כולל שני פירושים ולהכי אם פירש אח"כ ה"ל כאלו פירש מיד.

וא"כ הכא נמי יועיל פירושו על איזה דבר נדר אם לאשתעי בהדי' או ליהנות ממנו. ומה שפירש אח"כ יהי במשמעות לשונו ובסתמא ניזול להחמיר ויהי' אסור בשניהם ע"ש שהאריך ולדעתי לא קשיא דע"כ לא אמרינן סתם נדרים להחמיר אלא בכה"ג דלקמן אבל לא בידות דבלא ריבוי דקרא לא הוי שמעינן ידות ואמרינן לקמן (ע"ב) אמר רבא רב אידי אסברה לי אמר קרא נזיר להזיר מה נזירות בהפלאה אף ידות נזירות בהפלאה וע' בר"ן שם שפירושו שיהיו הידות מופלאין ומפורשין וכיון דאיכא לפרושי בתרי גוונא אין הידות מופלאין ומפורשין ולא אתרבי ידות כה"ג שיהא להן דין נדר וע"ל (ט').

(גבי כנדר רשעים הימנו דפריך ודלמא הימנו דאכילנא קאמר וכ' הר"ן וכיון דאיכא למימר דאכילנא קאמר הווי להו ידים שאינן מוכיחות וס"ל לשמואל דלא הוויין ידים. וכוונת הר"ן שם לתרץ דלכאורה מאי מקשה דלמא דאכילנא קאמר נימא דמספיקא דמספקינן בכוונתו אם כוונתו שיאכל או כוונתו שלא יאכל אזלינן לחומרא בשב ווא"ת שלא יאכל משום דלמא הי' כוונתו שלא יאכל להכי כתב הר"ן דכיון דאיכא למימר הכי והכי ה"ל ידים שאינן מוכיחות ולא הוויין ידים ובידים בעינן שיהיו מופלאין ומפורשים וע' בתוס' שבועות (דף כ) ד"ה לישנא איתקיל ליה כו' שהקשו ווא"ת נישילי' מאי הי' בדעתו וי"ל כגון שאמר שהי' בדעתו כל מה שיהי' במשמעות לשונו א"נ כגון ששכח מה הי' בדעתו עכ"ל וכ"ז אחר שפירש לשון נדרו לא הי' בתורת יד אבל אם יהי' אפי' אחר שיפרש כוונתו רק בתורת יד ידות לא אתרבי מקרא רק באופן שיהי' מוכיח וע"ע לקמן

(ו:) באיבע' דיש יד לקדושין או לא דשם האיבע' אפי' ביד מוכיח כדפירש הר"ן שם ומספקינן באומר לאשה הרי את מקודשת לי ואמר לחברתה ואת מי אמרינן ואת נמי אמר לחברתה ותפסי בה קדושין לחברתה או דלמא ואת חזאי אמר לחברתה כו' וכתב שם הר"ן דאע"ג דלא משמע הכי ויד מוכיח הוא דואת נמי קאמר כיון דאין יד לא מהני כו' ע"ש כן ה"נ וכ"ש ביד שאינו מוכיח דלא יועיל פירושו שיפרש אח"כ: כיון דס"ל דיד שאינו מוכיח לא הוי כנדר: בר"נ ד"ה אלא הכי אתמר א"ר יוסי ב"ר חנינא מודרני לך שניהם אסורים דלך משמע כלומר נכסי אסורים לך ומשמע משלך כו' עכ"ל בחדושי הגרע"א על יו"ד סי' ר"ו כתב על דברי ר"ן הללו וז"ל ממתק לשונו נראה דרק הנכסים אסורים ולא הגופים [כגון שיחמם א' בבשרו של חברו] ובאמת צ"ע אמאי לא נפרש דמודר אני לך היינו גם על הגופים וצ"ע עכ"ל ואפשר לומר כיון דלך כולל המשמעות דשלך ג"כ ומשלך לא משמע על גוף חברו רק על נכסים של חברו שהם קנין שחוץ לגופו לכן גם משמעות השני דלך שיאסור על חברו את שלו הכונה על נכסיו ולא על גופו והרמב"ם השמיט כל דין זה וכתב הב"י ולא ידעתי למה ואולי יש לומר דהרמב"ם אינו מפרש כפי' הר"ן דלך כולל שני המשמעות וכוונת הנודר יהי' לשני המשמעות אלא שיש בני אדם המדברים בלשון לך וכוונתם לאסור על חברו את שלו ויש אנשים שכוונתם כשמדברים בלשון לך שאוסרים על עצמם מליהנות מחבריהם והווי להו לשני המשמעות ידים שאינן מוכיחות ור' יוסי ב"ר חנינא אפשר דסובר ידים שאין מוכיחות הווי ידים אבל לפי המסקנא דמסקינן דידיהם שא"מ לא הווי ידים וכן פסק הרמב"ם להכי השמיט דין זה והפוסקים שהביאו דין זה סוברים כפי' הר"ן דלך כולל משמעות שניהם ושניהם בכלל: ע"ב גמ' לימא קסבר שמואל ידים שאין מוכיחות לא הוויין ידים כו' ואמאי דחיק שמואל לאוקמי מתני' כר"י לוקמא כרבנן ואע"ג דאין ידים מוכיחות כו' בס' יד שאול כתב שהגאון בעל בנין אריאל תמה דמאי קושי' לימא דלהכי דחיק שמואל עצמו לאוקמי כר' יהודא.

משום דאל"כ יקשה למה קתני חד אסור דבמודרני הימך שניהם אסורין וכר' יוסי ב"ר חנינא כו' ע"ש. הס' בנין אריאל אינו ת"י וכפי הנראה לא הועתק יפה דהא מסקינן לעיל כי אתמר דרי"ח במודר אני לך דלך משמע שני לשונות אסורין לך ומשלך אבל לשון הימך לא משמע אלא משלך וכדמוכח ממתניתין דהריני עליך ח' כו' והכי ה"ל לאקשווי דלהכי דחיק שמואל עצמו לאוקמי מתני' כר"י ולא לאוקמי כרבנן ובתרתו מילי כיון דקתני חד אסור אתרווייהו ולא שווי אהדדי דבמודרני ממך לחוד אסור אפי' בהנאה ובשאני אוכל לך אינו אסור אלא באכילה ואיך תנא חד אסור אתרווייהו ולא שווי אהדדי להכי אוקי שמואל דחדא קתני אבל גם זה אין מהתימא כ"כ דקתני אסור וכל חד וחד כדיניה הא כדאיתא והא כדאיתא ומחמת זה לא ה"ל צריך שמואל לדחוקי ולוקמי מתני' כיחידאה אמנם אי קשיא הא קשיא דאמאי לא משני דשמואל מוקי מתניתין ואפי' כרבנן דע"כ לא אמרינן דידיהם שאין מוכיחות הוויין ידים אלא גבי גט משום דאין אדם מגרש אשת חברו אבל בעלמא גם רבנן ס"ל דידיהם שאין מוכיחות לא הווי ידים וכדמסיק רבא לקמן ובפרט לפמ"ש הר"ן לק' בד"ה ר"י אומר כו' לתרץ ממה דאמר שמואל בגיטין (כו) דצריך להניח מקום והרי את מותרת לכל אדם כו' ואלו ודין לא קאמר כו' ותירץ דדלמא שמואל ס"ל דאפי' למ"ד ידים שאין מוכיחות לא הווי ידים גבי גיטין ל"צ ודין

משום דאין אדם מגרש אשת חברו א"כ שמואל בעצמו סובר דרבנן מודו בעלמא דידיים שא"מ לא הוו ידים וא"כ מאי פריך הגמ' ואמאי דחיק שמואל כו' ומצאתי קושיא זו בס' שער המלך הל' גירושין פ"א ה"ח ותירץ דהא דמסיק לקמן אליבא דרבא דאפי' רבנן לא קאמרי אלא לגבי גט היינו לפום מאי דמשני כאן רבא שמואל מתניתין קשיתי דמוכח מיניה דסתם מתניתין ס"ל דידיים שא"מ לא הוו ידים וא"כ כי היכי דלא נימא דסתם מתני' ס"ל כיחידאה דחקינן נפשינן למימר דע"כ לא קאמרי רבנן אלא גבי גט כו' ומתניתין אתי ככ"ע.

וברייתא דקתני מודר אני ממך אסור צריך לדחוק ולומר דתנא אחרינא הוא ותנאי שקלת מעלמא או דאסור דקתני בברייתא לאשתעי בהדי' וכאיכא מ"ד שכתב הר"ן וזה ודאי דחוק דברייתא סתמא קתני אבל קודם שתירץ רבא שמואל מתניתין קשיתי אדרבה מקשינן ואמאי דחיק שמואל לאוקמי כר"י לוקמי כרבנן דאדרבה נימא דרבנן גם בעלמא ס"ל דידיים שא"מ הוו ידים וברייתא אתי כרבנן כו' עכ"ל עי"ש באורך ועי' בפ"ה הרא"ש ד"ה לוקמא כרבנן כו' שכתב וכדמשמע פשטא דמתניתין וכדתני' בברייתא דלעיל עכ"ל תראה שבשלש תיבות שמסיים וכדתני' בברייתא דלעיל שנה לנו בלשון קצרה במתק לשונו הטהור ורמוז בו דברי השעה"מ: בר"נ ד"ה ר"י אומר ודן כו' דאי לא כתוב ודן הוי ידים שא"מ דדלמא בדבורא קא מגרש לה כדלקמן בשמעתין לקמן אינו מבואר רק על מה דצריך לכתוב מנאי והטעם דבלא מנאי איכא למימר דמגרש אשת חברו ובמס' גיטין בפ' המגרש מפרש הטעם על מאי דמצריך ודן דבלא"ה איכא למימר דבדבורא קא מגרש לה וכוונת הר"ן במ"ש כדלקמן למ"ש הוא לקמן ששתי הסוגיות דכאן ודפ' המגרש מגלות כל אחת על חברתה ובס' עצמות יוסף על קדושין (ה) עמד על לשון הר"ן במ"ש בזה הדבור וי"ל דדלמא שמואל ס"ל דאפי' למ"ד ידים שא"מ לא הוו ידים גבי גיטין ל"צ ודן דבלאו ודן הוי מוכיח משום דאין אדם מגרש אשת חברו כו' שהתחיל במה דצריך ודן וסיים משום דאין אדם מגרש אשת חברו דזה הטעם הוא על מנאי ולא על ודן דעל ודן הוי הטעם משום דנתינת הגט לידה מוכח דבגט מגרש לה ולא בדבורא וע' בחדושי הרשב"א שהקשה היאך אפשר לומר דבמנאי פליגי דהא ודאי צריך לכתוב בגט שמו ושמה ואפי' בדיעבד כדאיתא בהדיא בפ' המביא תנין (גיטין ד' כ').

(וכיון שכן אפי' לא כתב מנאי מוכחא מילתא ודאי דאיהו מגרש לאשתו דהא איהו ואיהי בהדיא אכתיב בגיטא ואיהו הוא דמגרש לה ותירץ דאפילו כתב ביה ודן וכתב ביה שמי' אכתילא מוכחא מילתא דאיהו מגרש לה בגיטא דלמא איהו בדבורא מגרש והכי קאמר אנא פלוני פטיר ותריך אנתתי בדבורא בעלמא ודן די יהוי ליכי ספר תרוכין מאיש אחר ולא ממני הלכך צריך לכתוב ודן וצריך לכתוב ממני והר"ן כאן קיצר במובן: בא"ד וכ"ת א"כ היכי מקשינן כו' לאו קושיא היא דאי לאו דדייק שמואל ממתניתין דאתיא כר' יהודא לא הוי שביק רבנן ועבד כר' יהודא עכ"ל בביאורי הגר"א ז"ל סי' כ"ז ס"ק כ"ב כתב וצ"ע דהא אמרינן בפ"ב דמגילה (יח:) דשמואל חייש ליחידאה ע"ש ואפשר דדוקא לחומרא עכ"ל וקצת חדוש דהא פרש"י שם להדיא במקום שהיחיד מחמיר וע' גיטין (דף ל').

(תוס' ד"ה כיחידאה כו': ד"ה מתניתין קשיתי' ליתני שאני אוכל שאני טועם כו' דאע"ג דכבר אמר מודרני ממך כו' אפ"ה שאני אוכל בלא לך ידים שאינן מוכיחות נינהו דאיכא למימר הכי מודרני ממך דלא משתעינא בהדך אי אכילנא היום כו' והרשב"א כאן בחדושו כתב דבאומר מודרני ממך שאני אוכל בלא לך ידים מוכיחות הוי לכולי עלמא והביא ראיה מדאמרינן לעיל אלא הכי אתמר טעמא דאמר שאני אוכל לך הא אמר מודרני הימך לא משמע דאמר אסור ולא אמר רבותא טפי ולימא טעמא דאמר שאני אוכל לך אבל אמר מודרני ממך שאני אוכל ולא אמר לך לא (כדאסביר לה הר"ן די"ל דה"ק מודרני ממך דלא משתעינא בהדך אי אכילנא היום כו') אלא ודאי דבכה"ג לכ"ע הוי יד"מ ובס' דה"מ כתב על ראיה זו שיש לגמגם דהתינח לסברא שכתב הרב בעצמו לעיל באם אמר מודרני ממך לחוד שאינו אסור אפי' בדבור מש"ה שייך שפיר למימר דלשמעין רבותא טפי דאפי' אמר מודרני ממך שאני אוכל אינו אסור כלל אבל לאידך סברא שהביא הרב בעצמו שבמודרני ממך לחודי' אסור מיהא בדבור (וב' הדעות הובא בר"ן לעיל) א"כ ליכא למילף האי דינא דאיכא למימר דלעולם אף באומר מודרני ממך שאני אוכל לא הוי יד"מ ומאי דלא אמר הכי הש"ס לעיל לאשמועין דמודרני ממך לאשתעי בהדי' משמע משא"כ באומר מודרני ממך שלא אוכל יש לומר דלא מהני כלום ולא אסור בשום דבר ואפשר דס"ל להרשב"א דאפי' באומר מודרני ממך שאני אוכל אסור מיהא בדבור דמאי דקאמר שאני אוכל רוצה לומר מודרני ממך בדבור אם אוכל לך היום או ביום פלוני וכתב שם שלא מצא חבר בסברא זו להרשב"א שכתב דידים מוכיחות הוי לכ"ע עכ"ל וע' בנימוקי יוסף שעל הלכות הרמב"ן הביא ג"כ סברא זו: שם וקיימא לן כשמואל דמודרני ממך לחוד לא מיתסר.

הלכך הא דאמר ר' יוסי בר"ח מודרני לך שניהם אסורים כו' דקאמר מודרני לך מאכילה הא סתמא לא משמע דאמר אסור דה"ל ידים שא"מ ולא הוו ידים עכ"ל פי' דהגם אם אמר מודרני לך שאני אוכל כתב הר"ן לעיל דלא הוו יד"מ דאיכא לפרש מודרני ממך בדבורא אם אוכל היום כו' אבל אם אמר מודרני לך מאכילה טפי עדיף דלשון שאני אוכל יש לפרש שהוא לשון תנאי אם אוכל אבל כשאומר מודרני מאכילה ה"ז מפרש דבריו ממה הוא נודר מאכילה וכן כשאומר מודרני לך לדברי ר' יוסי בר' חנינא דלך משמע על תרווייהו דלך משלך ולך שלי עליך ומפרש מאכילה ידים מוכיחות הוו ושניהם אסורים לאכול זה מזה ובס' קרן אורה ראיתי שכתב על דברי הר"ן הנ"ל וז"ל ולא הבנתי דהא משמע דאפי' אמר מודרני ממך שאני אוכל בלא לך לאו כלום הוא ואטו מודרני ממך מאכילה עדיף משאני אוכל או שאיני אוכל לאידך גירסא עכ"ל ולפע"ד מובן הדבר בפשוטו וחילוק נכון ביניהם [כהאי שבטא דכדכדא ירושלמי שקלים פ"ד] כמ"ש לעיל והנה בש"ע סי' ר"ו ס"א פסק דידים שא"מ לא הוו ידים ולכן אם אמר שאיני אוכל לך לבד בלא מודרני ממך לא הוי יד וכ"כ הרא"ש בפסקיו ואף דבפירושו בריש הסוגי' בד"ה בכולן עד שיאמר כו' כתב ומיהו שאני אוכל שאני טועם לחודיה מודה שמואל דאסור כו' כתב זה לפי ההוה אמינא דסבר דבאומר מודרני ממך לחודי' אפי' יד שאינו מוכיח לא הוי עפ"ז כתב דשאני אוכל לך לחודי' עכ"פ יד שאינו מוכיח הוי אבל לפי המסקנא דבעינן יד מוכיח יש לומר דגם שאני אוכל לך לחודי' לא הוי יד מוכיח וע"כ צריכים אנו לומר כן דאל"כ הך ברייתא דאייתנין לעיל דקתני שאני אוכל

לך אסור איך נעמיד אותה לכן לפי ה"א דלא בעי שמואל יד מוכיח רק שסברתו היה דמודרני ממך לחוד אפי' יד שאינו מוכיח לא הוי כ' הרא"ש אבל שאני אוכל לך לחודי' בודאי עכ"פ יד שאינו מוכיח הוי.

אבל לפי המסקנא דבעינן יד מוכיח נוכל לומר דגם שאני אוכל לך ג"כ לא הוי יד מוכיח ואליבא דשמואל לא מהני גם שאני אוכל לך לחודיה בלא מודרני ממך והברייתא סברה כרבנן דר' יהודא דלא בעינן ידים מוכיחות וכ"כ הקרבן נתנאל ליישב דברי הרא"ש בפסקיו שלא יסתור מה שכתב בפירושו וראיתי בביאורי הגר"א ז"ל שכתב וז"ל הטעור וצ"ע הא בברייתא שם מפורש בהדיא דשאני אוכל לך לחוד אסור ואין לומר דהברייתא ס"ל דא"צ ידים מוכיחות הא דיוקא דשמואל מלך שייך ג"כ אברייתא עכ"ל וכוננתו הקדוש' דכמו דדייק שמואל ממתניתין דס"ל דידים שאין מוכיחות לא הווינן ידים דאל"כ ליתני שאני אוכל בלא לך כן יש לדייק מברייתא דאי ס"ל שא"צ ידים מוכיחות ליתני שאני אוכל בלא לך אלא ודאי סברה הברייתא דצריך שיהיה ידים מוכיחות ואפ"ה קתני שאני אוכל לך בלא מודרני ממך דהוי יד א"כ מוכח דשאני אוכל לך לחוד הוי ידים מוכיחות כן מובן דברי קדשו אבל תמה אנכי ולא אדע שלא זכר שר התורה דברי התוס' שבכאן שעמדו ע"ז בד"ה מתניתין קשיתי' מאי אריא התם שאני אוכל לך בלא לך נמי כו' כתבו וקשה מברייתא דלעיל דאמר שאני אוכל לך משמע כמו כן דאי לא אמר לך לא מועיל [וכוננתם דהא הברייתא סברה דידים שא"מ הווינן ידים מדקאמרה גבי מודרני ממך לחודי' ג"כ אסור דקתני אסור אסור תרי זימני.

וא"כ כיון דסברה דידים שא"מ הווינן ידים למה לי הא דקתני גבי שאני אוכל לך ליתני שאני אוכל בלא לך] ותירצו וי"ל דכיון דגלי דמודרני ממך מועיל משמע ממילא לך לאו דוקא ובלא לך נמי מהני עכ"ל הרי שהתוס' התעוררו על קושית הגאון שהניח בצ"ע ותירצו: ובירושלמי איתא שאני אוכל לך שאני טועם לך ר' לעזר בשם ר' הושע' תופשין אותו משום יד לקרבן.

ומזה הביא הרשב"א בחזושו ראי' דשאני אוכל לך לחוד מועיל ושם בירושלמי א"ר בון ר' חייא בעי אם אמר לא אוכל לך תופשין אותו משום יד לשבועה אמר ר' ייסא אורחא דבר נש מימר קנתה דכולכא (קנתה הוא יד דכולכא הוא ירק פי' דרך בני אדם לומר אחוז ביד הירק פני משה) דלמא כולכא דקנתה פי' היתכן שיאמר בירק היד ה"נ דרך לומר שבועה לא אוכל לך או שמא הוא אומר לא אוכל לך שבועה כן פי' הפ"מ (וע' שבועות לח ר' אליעזר אומר לא לך ולא לך ולא לך שבועה חייב על כל אחת ואחת) ובס' דה"מ כתב בשם המפרשים משום שדרך העולם לשייר בלשונם תיבה האחרונה ולא להשמיט תיבה הראשונה וכתב שהתוס' לקמן ד"ה ליתני שהקשו מנ"ל דשאני אוכל לך הוי יד לנדר דלמא הוי יד לשבועה שמדלג שבועה בתחלה נראה דאשתמיט מינייהו הירושלמי הלז וע' בר"ן ריש מכילתין גבי קושית הגמ' ותו ידות אינשי כו' שכתב הר"ן שאין דרך אדם לחסר בראש דבריו ושם בד' ג' דמתרץ ולא חסורי מחסרת לה אקדים נמי ותני ידות ברישא פי' שם הר"ן דהשתא הדר בי' ממאי דנקיט בפשיטותא בכולה סוגיין דאי חסורי מחסרא רישא דמילתא לא מיחסרא ואמרינן דלמ"ד לשון שבדו חכמים הוי רישא מיחסרא ולפי מסקנא זו יתישבו דברי התוס': דף ו' ברש"י ד"ה דבריו קיימים

כו' שאם אמר הרי זו עלי חטאת אע"ג דלא היה מחוייב הואיל ואמר עלי דבריו קיימין עכ"ל בשעה"מ הל' מעשה הקרבנות פ' י"ד הל' ח' כתב ע"ז תימה דהא קיי"ל דאין חטאת בא נדבה ותירץ בשם מהר"י אורגיס ז"ל דס"ל לרש"י דהא דאין חטאת בא בנדבה היינו דוקא שלא להקריבו לקרבן חטאת אבל לענין שתחול קדושת חטאת על הבהמה ודאי דנידר ונידב הוא ולמיתה אזלא ולא קשיא מהא דאמרינן בתמורה חמש חטאות מתות ואלו הן ולד חטאת כו' ואם איתא שש חטאות ה"ל למיתני די"ל דברייתא לא קא חשיב אלא במי שמחוייב חטאת גמור הראוי להקרבה אלא שבא הלמ"מ ומיעטינהו משא"כ במי שאינו מחוייב חטאת דהא פשיטא להו דל"ח להקרבה כו' דההיא פשיטא להו דלמיתה אזלא כו' עיי"ש ולפ"ז יש לפרש מ"ש רש"י לעיל (דף ד').

(ד"ה והרי חטאת חלב שאין מתפיסה בנדר ופרש"י שם דאם אמר הרי עלי חטאת ל"א אמר כלום היינו לענין להקריב אותו לחטאת: אבל מ"מ חלה עלי' קדושת חטאת ולמיתה אזלא כמ"ש השעה"מ שוב ראיתי בתמורה (דף כו.) גבי הא דתני התם בהמה זו חצי' עולה וחצי' חטאת ר' יוסי אומר תמות ופרש"י שם דאף בגמר דבריו אדם נתפס ואיהו ל"א הו"י מחוייב חטאת הלכך תמות עכ"ל הרי מפורש יוצא כן כדברי שעה"מ דס"ל לרש"י דלענין זה חל קדושת חטאת על הבהמה דלמיתה אזלא אע"ג שאינו מחוייב חטאת ובאמת התוס' שם השיגו על רש"י מסוגי' דנדרים כאן וז"ל וקשה היכי חיילה עלה קדושת חטאת כלל דהא אמר בנדרים דאם אמר על הבהמה ה"ז חטאת לא אמר כלום אם אינו מחוייב חטאת ע"ש: בר"נ ד"ה ורבא אמר לך ע"כ ל"ק רבנן כו' הרשב"א ז"ל שבש לשון זה כו' ולי אתי שפיר דודאי הידים בעצמן אינן מוכיחות לפי שהלשון אינו מוכיח (מעצמו) שיהא הוא המגרש' אלא שהענין מוכיח מצד עצמו שהוא מגרשה כו' עכ"ל בתשובת מהרי"ט סי' קל"ח וכן בחדושו לקדושין כתב וז"ל ויש להביא ראיה שכל שהלשון אינו מוכיח אע"פ שיש הוכחה מדבר אחר לא מקרי ידים מוכיחות מדאמרינן פ"ק דנדרים (ד' ט).

(כנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה ומפרש רש"י ז"ל דכולהו בהדי הדדי הוו כגון דאמר על הככר הריני עלי הימנו פי' הריני נזיר. עלי בקרבן הימנו בשבועה ופרכינן בגמ' הימנו בשבועה דלמא הימנו דאכילנא קאמר ומאי פריך הא ליכא לספוקי בהכי דמדאמר הריני נזיר ועלי קרבן מוכח דלא בעי למיכלי' שהרי אסרו עליו אלא כיון שזה הלשון דהימנו לא מוכח בעצמו לא הוי יד אע"פ שדבר אחר מוכיח עליו ולא דמי לאומר אהא דמספקינן דלמא אהא בתענית קאמר] ונזיר עובר לפניו [דאמרינן דזה מוכיח שהוא אומר אהא בניירות אע"ג שגם כאן דבר אחר מוכיח עליו] משום שדרך אדם לקצר בנודע דלשון אהא מורה על שינוי גופו כו' ובנזיר עובר לפניו מוכח דאהא כזה קאמר כו' עכ"ל וראיתי בס' אבני מלואים להגאון בעל קצות החשן באה"ע סי' כ"ז ס"ק י"ד השיג על המהרי"ט וכתב שאין ראיה כלל לדבריו מדברי רש"י הנ"ל והמעייין ברש"י שם יראה שאינו מפרש דנדר על הככר בקרבן שיאסר עליו הככר כקרבן אלא שנדר להביא קרבן אם יאכל הככר וכמו הריני בניירות דפירושו הריני נזיר אם אוכל ככר זה כן הפירוש עלי בקרבן אם אוכל ככר זה והימנו הוא שבועה על הככר.

וכיון דלא נדר הככר בקרבן שפיר פריך דלמא הימנו דאכילנא קאמר ועוד דאי נימא דנדר על הככר בקרבן [באיסור נדר בהתפסה כקרבן א"כ תו לא מצי חיילה שבועה על הככר דאין שבועות חלין על נדרים וכדאיתא בירושלמי הובא בר"ן לקמן (דף יח.) (א"ר יודן והוא שהזכיר נדר ואח"כ שבועה אבל אם הזכיר שבועה ואח"כ נדר הנדרים חלין על האיסורין כו' ע"ש ומבואר דס"ל דשבועה לא חל על נדר אלא ודאי הנדר בקרבן לא על הככר קאמר אלא שיביא קרבן אם יאכל הככר אלא אפשר דשאני התם שהזכיר נדר ואח"כ שבועה אחר כדי דבור אבל בבת אחת שפיר חייל נדר ושבועה אבל קושטא דמלתא רש"י מפרש נדר בקרבן אם יאכל יביא קרבן וכן הוא בפ"י הרב ברטנורה עכ"ל הרב בעל אבני מלואים ולפענ"ד אפי' לפי הרב בעל א"מ ראיית הרב מהרי"ט נכונה.

דכל שהלשון אינו מוכיח מקרי ידים שאין מוכיחות אע"פ שהענין מוכיח דאף שנפרש שמה שנדר בקרבן הוא להביא קרבן אם יאכל הככר מ"מ איך נוכל לפרש דהא דאמר הימנו בשבועה דאכילנא קאמר כיון שדעתו לישבע שיאכל הככר א"כ יהי' נזיר ויתחייב להביא קרבן. ול"ל למימר מתחלה הריני נזיר אם אוכל והרי עלי להביא קרבן אם אוכל בלשון ספק ומשמע דדעתו רק לקנוס עצמו ולעשות גדר שלא יאכלנו דאם יאכל יהיה מחוייב להיות נזיר ולהביא קרבן ותכ"ד אומר הימנו בשבועה שיאכלנו ואם רצונו להיות נזיר ולהביא קרבן הי' לו להתחייב עצמו בנזירות וקרבן בהחלט ולא בתנאי ודמי קצת למ"ש הר"ן לקמן (כ"ד:) גבי נדרי הבאי.

אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד שכתב הר"ן דאמדינן ליה לדעתיה שלא לאסור את הפירות נתכוון שא"כ לא הי' לו לתלות את איסורו בתנאי אלא הי' לו לאוסרם עליו במוחלט ה"נ אם היה כוונתו במה שאמר הימנו לומר דאכילנא ל"ל מעיקרא לתלותו בתנאי אם יאכל הככר יהי' נזיר ויתחייב בקרבן להביא הא בודאי יתחייב כן וא"כ הענין מוכיח במה שאמר הימנו דלא אכילנא ומ"מ פריך הגמ' דלמא דאכילנא קאמר והוי לי' ידים שאין מוכיחות והוכחת מהרי"ט נכונה דאף שהענין מוכיח כיון שהלשון אינו מוכיח מקרי ידים שאין מוכיחות אמנם על הר"ן דכאן לק"מ מהא דהתם דהא הר"ן מפרש שם דלא כפרש"י דשם אלא או או קתני עיי"ש: שם ד"ה מיתבי הרי הוא עלי כו' ומשנינן ודלמא הרי הוא דהפקר כו' משום דיד אינו אלא בעלי דאמר הרי זה עלי ואנן מסקינן דבורי' דאמר הרי עלי אסור כצ"ל ואזיל לשיטתו בריש מכילתין דהרי עלי אסור הוא ג"כ עיקר נדר ובשיטה מקובצת כתב על הא דמשני ודלמא הרי הוא דהפקר הרי הוא צדקה קאמר משום דיותר קרוב הוא להבין לזה משום שאינו חסר כ"א דבור אחד הפקר או צדקה ולזה הוי יד מוכיח אבל לקרבן לא הוי יד מוכיח כלל שחסר עדיין שתי תיבות עלי כקרבן [או עלי אסור לפי הר"ן] ומפרש דהא דפריך והא מפני שהוא יד לקרבן קתני דמאחר שהוא יד לקרבן אפי' אינו מוכיח יש לנו למשמע לקרבן טפי מלהפקר.

דלקרבן לחומרא עדיף מלומר להפקר לקולא ואע"ג דמוכחא עכ"ל ואין להקשות מהא דלקמן (ט.) גבי כנדרי רשעים נדר בנזיר כו' דפריך הגמ' ודלמא הכי קאמר כנדרי רשעים לא נדרנא נימא דלחומרא וקולא עדיף טפי לדון לחומרא וק"ו הוא מה הכא דגם אם נימא דהרי הוא הפקר או דצדקה קאמר אינו מוציא דבריו לבטלה דרצונו להפקיר

או שיהי' לצדקה ועכ"ז דיינינן לחומרא דהרי הוא קרבן קאמר מכ"ש התם דאם נימא דכוונתו כנדרי רשעים לא נדרנא מוציא דבריו לבטלה דה"ל לשתוק ולא לומר כלל וסברה זו כתב הרא"ש לקמן (יח:) סתם נדרים להחמיר כו' מדלא שתיק עכ"ל דזה אינו קושיא דסוגיא דהכא לאביי הוא דקיימינן דסובר ידים שאינן מוכיחות הווין ידים.

ובסוגיין דהתם לשמואל ורבא קיימינן דסברי ידים שא"מ לא הווין ידים ובמה שאמר כנדרי רשעים לחודי' לא ידעינן לאיזה דבר כוונתו אם לנדרי איסור או לנדר קרבן או לשבועה דאקרי ג"כ נדר ובדין הוא דהוי מצי למיפרך שם והא הווין ידים שא"מ כמו שכתבנו אלא לאלומי פרכתי' מקשה ודלמא כנדרי רשעים לא נדרנא ואולי כוונתו כשאני נודר איני נודר כנדרי רשעים אלא ככשרים שנודבין ואינם נודרים מפני שכונתם רצוי' ובתוס' ד"ה טעמא דאמר עלי הוא דאסר וקשה לאביי כו' יש להגיה שם שכצ"ל אמר לך אביי כו' והא מפני שהוא יד לקרבן קתני דמשמע דעלי דהוי יד מעליא הוא דאסור אבל אי לא אמר עלי לא והא יד מיהו הוי וקשה לאביי כו': ע"ב בר"ן ד"ה בעי רב פפא יש יד לקדושין כו' אפי' ביד מוכיח קא מיבעי לי' מי אמרינן נהי דלא אתרבי להו ידות בהדי' גמרינן במה מצינו מנדרים כו' והא דאצטריך לעיל למילף ידות לנדרים מנזירות בהיקש ולא גמרינן ליה במה מצינו כתב הר"ן לעיל (דף ד'): משום דידות למלקות נמי אתרבי ואין עונשין מן הדין ובחדושי הגרע"א ז"ל על משניות נשאר בקושיא דל"ל קרא או היקש לידות נדרים מנזירות לילף מבמה מצינו ולא זכר שר שהר"ן התעורר בזה ותי' משום דאין עונשין מן הדין וכבר התעורר על הגרע"א בס' תפארת ירושלים על משניות אכן במ"ל פ"ב מהל' נזירות הלכה י"ז כתב שמדברי הר"ן פ' ג"ה נראה שגם מה שנלמד מב"מ עונשין מה"ד שזה סותר למ"ש הר"ן כאן בנדרים ולפי דברי הר"ן דשם ישאר קו' הגרע"א: בא"ד או אין יד ואפי' מוכיח דנדרים שאני דחמירי דאפי' בדבורא בעלמא חיילי משא"כ בקדושין דצריך איזה מעשה כסף או שטר כו'.

בס' אבני מלואים באה"ע סי' כ"ז ס"ק י"א כתב ביאור הדברים נראה כיון דדבורו כמעשה ומש"ה מהני בי' ידים דהיינו אפי' אוחז במקצת הדבור כיון דדבורו כמעשה ואלים טובא ומש"ה אפי' אוחז במקצת הדבור חשוב הוא אבל בקדושין שדבורו אינו כמעשה אלא צריך מעשה לקדושין כסף או שטר כו' ואין דבורו כמעשה מש"ה בעי לה אם מהני ביה יד אפי' מוכיח דאפשר כיון דאין דבורו כמעשה בעינן כוליה דבוריה ולא מקצתו ובזה יישב קושית הר"ן לקמן ד"ה מגו מאי דס"ל כו' מה שהקשה אמאי מספקא ליה מ"ש מגיטין כו' ויובא לקמן דבריו: ד"ה מגו מאי דס"ל לאביי כו' וא"ת מאי קא מספקא ליה בקדושין מ"ש מגיטין דלכ"ע יש יד ולא פליגי אלא ביד שאינו מוכיח עכ"ל בס' אבני מלואים שם יישב זה לפי מ"ש לעיל בביאור הדברים בר"ן לעיל דבגיטין דמהני יד היינו בכתיבת הגט שאינו כותב תי' ודן או תיבת מנאי וכתיבת הגט הוי מעשה ובמעשה סגי בקצתו ככולו כמו בנדרים אע"ג דצריך אח"כ נתינה ליד האשה ולומר הרי את מגורשת עכ"פ כתיבת הגט שהוא מעשה סגי בקצתו ככולו כיון דהוא מעשה ועדיף מנדרים דגבי נדרים אע"ג דדבורו כמעשה מ"מ אינו אלא דבור ומש"ה צריך ריבוי

לידות אבל כתיבת הגט שהוא גופי' מעשה א"צ ריבוי כלל כו' וכל שהוא מעשה סגי בקצתו ומש"ה אמרינן בגיטין דין ידות אצל הכתיבה ואין הכי נמי גבי קדושין אם כותב הרי את מקודשת ולא כתב לי דסגי בכתיבת מקצת ודוקא באמירתו הרי את בעינן כולי' דדבור שהוא קלוש ממעשה בעינן כוליה וזה נראה נכון עכ"ל וכ"כ המקנה בחדושי לפוסקים בסי' כ"ז סעי' ד' דדוקא בקדושי כסף בעינן יד"מ.

אבל לא בקדושי שטר ובזה מדוייק לישנא דשמואל שם נתן לה כסף או שוה כסף ואמר לה הרי את מקודשת כו' עיי"ש: בא"ד די"ל דשאני גט דאיכא מעשה כו' משא"כ בבעיין דלחזא הוא דיהיב שתי פרוטות אבל לחברתה לא יהיב מידי עכ"ל בגליון הש"ס הקשה הגרע"א ז"ל דלפ"ז מאי פריך הגמ' מכלל דס"ל לר"פ דיש יד והיינו דמשמע מוכיחות מהני והא התם דיהיב לה ואיכא נתינת מעשה באמת הוי יד כמו בגט דעיקרו מוכיח עכ"ל וכן הקשה בס' אבני מלואים שם על הר"ן: והנה שאלתן שאלת הראשונים הוא ובימי הגאונים הללו לא יצא לאור ס' שיטה מקובצת על מס' נדרים ואנחנו בעניותינו זכינו ליהנות מאור חדש הלז וזה לשונו איכא למידק מאי קא פריך לר"פ מדקסבר במס' קדושין דיש יד לקדושין דל"ד קדושין דהתם לקדושין דהכא דאלו התם יהיב לה כסף ודמי לגט דאית ביה מעשה ולכ"ע יש יד לגיטין כדאמרינן לעיל אבל קדושין דהכא אין כאן מעשה כלל דלדידה לא יהיב מידי וכמ"ש התוס' ומשום דהוי דבר קל מיבעי לי' שפיר לר"פ אם יש יד לקדושין, מנחם הארוך ויש לומר דהמקשן סבר דאין לחלק בין קדושין דהכא לקדושין דהתם וגם בין קדושין לגיטין כו' והא דמקשה מקדושין ולא פריך מגיטין דעדיף למפרך מקדושין לקדושין ומר"פ לרב פפא והמתרץ היה יכול לחלק כדפרישית אלא שהשיב לו אפילו לפי דבריו וכן תירץ מורי בגליון עכ"ל השיטה מקובצת שוב מצאתי בס' אור חדש על קדושין (דף ה) שעמד ג"כ על דברי הר"ן בקושיא זו וכתב שבע"כ יש לפרש דבריו דסובר דבשלמא גבי גט החשש דלמא אינו מגרשה בגט זה אלא בדבורא בעלמא שפיר הוי הנתינה לידה ראייה ממש וכן באומר ואת אם היה נותן לה ג"כ פרוטה ודאי היה מוכיחו קיים דכיון שהחשש הוא אי כוונתו ואת נמי תהוי מקודשת או ואת חזאי ומדנתן לה פרוטה ש"מ דלקדושין נתכוון משא"כ גבי מלתא דשמואל דמיירי כשלא אמר לי והספק אם היה כוונתו לקדשה לעצמו או לאחר בזה אין הנתינה ראייה אם לעצמו נתכוון לקדשה או לאחר דהא אף אם קדשה לאחר ג"כ צריך ליתן לה כסף כן תוכן דבריו שם ויש לעיין דסברה זו יתכן לחלק בין גט לקדושין בכתיבת ודן בגט דמהנתינה ראי' דלאו בדבורא קא מגרש אלא בהגט אבל לענין מנאי דהחשש הוא דלמא מגרש אשת חברו בזה אין מהנתינה ראייה דהא גם אם הוא שליח לגרש אשת חברו ג"כ צריך ליתן בידה הגט ודמי לקדושין בנותן לה הפרוטה ולא אמר לי וע' לעיל מ"ש בשם חדושי הרשב"א שהקשה איך אפשר לומר דבמנאי פליגי דהא צריך לכתוב בגט שמו ושמה מה שתירץ שם דאפי' כתב ביה שמיה אכתי לא מוכחא מילתא יעוי"ש ובת' בנין יחזקאל שיצא לאור זה מקרוב לגדול אחד בדורינו כיון ג"כ לתרץ כתי' אור חדש הנ"ל והחידוש הוא שכפי הנראה אינו מביט בספרי הגאונים האחרונים שנתפשטו בכל תפוצות ישראל ואיהו מותיב ומפרק לה הכל מדעת' ולא זכר הקושי' הנ"ל בשם הגרע"א ז"ל ולא בשם ס' אבני מלואים להגאון בעל קצוה"ח אשר הרבה תורה למדנו מהם ושותים אנחנו בצמא את דבריהם הקדושים: ולהרמב"ם ז"ל

שיטה אחרת בסוגי' זו שכתב בפ"ד מהל' אישות הלכה ב' המקדש את האשה ונתן הקדושין מדעתה ביד חברתה ואמר לחברתה כשנתן הקדושין בידה ואת נמי כו' הרי שתיהן מקודשות אבל אם נתן בידה ואמר לה ואת הרי זה שקבלה הקידושין מקודשת מספק שמא לא נתכוון אלא לראות מה שבלבה כו' וכן קבע הש"ע סי' ל"ו סעי' ט' ולפירושו הספק הוא על האשה המקבלת השתי פרוטות אבל לא על האחרת כי האחרת עשתה אותה שליח לקבל הקדושין מהמקדש והמקבלת נתרצית להיות שליח עבורה רק הספק הוא על המקבלת במה שאמר לה ואת אם הכונה היה ואת נמי או שאמר לה ואת מה בדעתך להתיישב אם רצונך להתקדש ג"כ לי.

ובביאורי הגר"א ז"ל שם ס"ק י"ב כתב שפי' הרמב"ם נכון יותר דלפירוש הר"ן והרא"ש שקדש למי שנתן הפרוטות וא"ל לחברתה ואת צריך לומר שחברתה עשתה שליח והווי ידים מוכיחות עכ"ל ונראה כוונתו שאין נראה לומר שבמה שחברתה עשתה לה שליח שבזה יהיה ידים מוכיחות ומסוגיין מוכח שר"פ מיבעי' לי' אף בידים מוכיחות וכמ"ש הר"ן משא"כ לפי' הרמב"ם שהאיבעי' הוא על האשה המקבלת השתי פרוטות אם היא ג"כ מקודשת במה שאמר ואת שפיר הוי ידים מוכיחות ויש להוסיף עוד להחזיק פי' הרמב"ם דלפירושו קושית הגמ' מכלל דס"ל לר"פ כו' מהא דקדושין באומר הרי את מקודשת ולא אמר לי אתי שפיר בפשיטות וסרה קושית הגאונים הנ"ל דהא כשם דהתם אית ביה מעשה דנתינת הכסף לידה כן ה"נ הכא האשה שנעשית שליח לחברתה היא קבלה השתי פרוטות והספק הוא לגבי עצמה שקבלה הכסף בידה: שם ד"ה מכלל דאי אמר תיהוי שדה כולה פיאה הויא כולה פאה דודאי ר"פ בכה"ג קא מיבעי' לי' דבהיא אוגיא קמייתא איכא שיעורא כו' עכ"ל לכאורה משולל הבנה דהעיקר חסר שהיה לו לפרש ממאי מוכח מהאיבעי' דיכול לעשות כל שדהו פאה דמי לא עסקינן בשדה גדולה דגם כי עביד השתי ערוגות פאה אכתי יש שיעור לעצמו כמ"ש התוס' וה"ל לפרש כמו שפי' התוס' והרא"ש דאי נשאר לו יותר לא הוי תלינן דלנפקותא קאמר כיון שנשאר לו עוד בשדה להוצאת ביתו אלא ודאי מיירי שאותן שתי הערוגות הן כל השדה ואין לו יותר לכן מספקינן דלמא והדין לנפקותא קאמר וא"כ עיקר ההוכחה השמיט הר"ן ורמז לכוונה אחרת ואולי כוונתו דבמאמרו והדין לא כוון לעשות כל הערוגה השני' פאה אלא שכוונתו והדין ערוגה השני' תשלם מה שחסר הפאה שאמרתי בערוגה הראשונה שדין הפאה א' מששים דלמטה יש שיעור כדאיתא בריש פאה.

לזה פירש הר"ן דבהיא אוגיא קמייתא איכא שיעורא דאי לא אפי' את"ל אין יד לפאה פאה מעלייתא היא דכיון שהתחיל לעשות פאה כי אמר והדין לגמרה נתכוון כו' וא"כ כיון דאיכא באוגיא קמייתא שיעור פאה אין לפרש במה שאמר והדין על אוגיא השני' לשיעור השלמה אלא או שתפרש והדין אוגיא כולה ג"כ לפאה או לנפקותא שהשאר לעצמו על הוצאת ביתו וע' במל"מ פ"א מהל' מתנות עניים שחקר ונסתפק אם הפריש פעם אחת פאה כשיעור אם יכול לעשות עוד איזה ערוגה פאה ונ"מ לפוטרה מן המעשר.

דפאה פטורה מן המעשר משא"כ אם אין לה דין פאה ואף שרצונו שיטלוה עניים ומפקיר להם הא קיי"ל כבית הלל דמדין הפקר אינו פטור מן המעשר עד שיפקיר בין לעניים

בין לעשירים והנה מתחלה פשט ספיקתו הנ"ל מדברי הר"ן שלפנינו דאף אם כבר הפריש כשיעור אם חזר והוסיף יש לו דין פאה ולא מיבעי' לי' אלא אם יש יד או לא.

ואח"כ דחה הרב הנ"ל שאין מכאן ראיה כלל משום שהוא סובר דכל האיבעיות שנסתפקו בגמ' אי יש יד או לא הוא דוקא במתפיס תוך כדי דבור דהא גבי נדרים דפשיטא לן דיש יד המתפיס עצמו בנזיר ואמר ואני לא הוי נזיר אלא בתוך כדי דבור של חברו ותכ"ד כדבור דמי ומש"ה אף שכבר הפריש כשיעור אם חוזר והפריש יש לו דין פאה דחשיב כאלו הפריש הכל בב"א כיון שהיה הכל תכ"ד וע' בס' קרן אורה שכתב שקשה לו שלפי דברי הרב מ"ל היכי מוכח מינה דעושה כל שדהו פאה דממה שיכול להוסיף על שיעור אחד מס' בפעם אחת אכתי לא מוכח דיכול לעשות כל שדהו כו' ופשיטא דיכול להוסיף על ס' בפעם אחת עיי"ש.

ולפע"ד א"ש דגם הר"ן מפרש כפי' התוס' שאין לו אלא אלו השתי ערוגות וכיון שבערוגה הראשונה איכא שיעור פאה שוב אין להסתפק במה שאומר על ערוגה שני' והדין להשלמה כיון דאיכא שיעור פאה בערוגה הראשונה מאי שייך לשון השלמה אלא דאיכא לספוקי בחדא מהנך גוונא או שרוצה לעשות כל הערוגה השני' פאה או שמשירר לעצמו לנפקותא בעלמא.

ומוכח מזה מדאיכא לספוקי שעושה כל הערוגה השני' עוד פיאה ולא נשתייר עוד ש"מ שאם רוצה לעשות כל שדהו פאה עושה ומפי' המפרש כאן שמפרש אוגיא שדה ולא ערוגה כפי' הר"ן והרא"ש משמע דמפרש שהוכחת הגמ' שאם רוצה לעשות כל שדהו פאה עושה אינו ממאי דמיבעיא ומסתפקא להו במה שאמר והדין אלא מגוף המאמר שאמר הדין אוגיא פי' שדה ליהוי פאה דמשמע כל השדה אלמא שיכול לעשות כל השדה פאה וע' בשיטה מקובצת שכן משמע ג"כ מדבריו: דף ז' בר"ן ד"ה ולענין הלכה בקדושין נקטינן לחומרא דיש יד כיון דבעיין לא איפשיטא ה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא עכ"ל בס' הפלאות נדרים הקשה כיון דבעיין לא איפשיטא ואם תבוא השני' לדון עם הראשונה ותתבע ממנה הפרוטה לא תזכה בדין דהראשונה תדחה אותה ותאמר לה דלמא ואת חזאי קאמר לך והשתי פרוטות נתן לי לבד והיא מוחזקת בהשתי פרוטות שבידה ובספק ממון קיי"ל המע"ה חומרא לתובע וקולא לנתבע וא"כ היכי מתקדשת אפי' מספיקא הא לא קבלה שום כסף ולא תקבל עוד ובשם בנו החכם הקשה להיפך אמאי תהיה הראשונה ודאי מקודשת דלמא ואת חזאי קאמר להשני' וא"כ קידש אותה בשני פרוטות ודעתה היה להתקדש בשתייהן ויהיה קשה לשיטת הרמב"ם שזכרנו לעיל דהספק הוא על האשה שקבלה הב' פרוטות עבור חברתה בשליחות וא"כ האשה המשלחת שמא דעתה להתקדש דוקא בשתי פרוטות ומה שאמר ואת להמקבלת בשליחות שמא ואת מה בדעתך קאמר ואחרי שהאשה המקבלת בשליחות בידי' הב' פרוטות על פרוטה אחת היא מוחזקת ולא תתן לחברתה ודעת חברתה הי' על שתי פרוטות עיי"ש שהאריך בפלפול נעים ע"ז ונראה לתרץ דבאמת מיירי שעמדו הב' נשים אצל המקדש והאחת אמרה לחברתה תהיי שלוחי לקבל עבורי כסף קדושין מפלוני והיא מתרצית להתקדש בעיקרו של קדושין שבפחות וכן האשה המקבלת מתרצית על עיקרו של קדושין דהיינו שוה פרוטה אבל הדין הוא דצריך אמירת הרי את מקודשת עם נתינת כסף ומסופקים אנחנו אם יש יד

לקדושין אפי' ביד מוכיח ואם נאמר שאין יד לקדושין מאי מהני מה שנתן שתי פרוטות לאשה המקבלת ואף אם יהי' במחשבתו שיחולק השתי פרוטות לשניהם לכ"א פרוטה אחת.

כיון שאין יד לקדושין אין אומר ודברים של קדושין בכאן להשני' אבל אם נאמר די' יד לקדושין ומה שאמר ואת הוא ואת נמי יש כאן ג"כ אמירה של קדושין גם להשני' וגם נתינת כסף יש כאן ג"כ להשני' דהא כיון שהראשונה נעשית שליח אצלה והוי כאלו נאבד הקדושין מיד השליח דהיא מקודשת.

כדין שליח לקבלה הן בקדושין הן בגירושין שהדבר נגמר בקבלת השליח אף שלא הגיעו הקדושין או הגט ליד המשלח ומצאתי בשיטה מקובצת שכתב וז"ל אילימא דאמר לה לאשה הרי את מקודשת לי בשוה פרוטה דהיינו עקרו של קדושין כו' עיי"ש: בא"ד אבל במאי דקאמר דקיי"ל נמי דכל תיקו דאיסורא לחומרא ונראה שהסכים לזה ג"כ הרשב"א ז"ל תמהני עליהן שהרי סוגיא מפורשת היא שספק ממון עניים ה"ה ספק ממון דאזלינן בי' לקולא כו' עכ"ל בס' קרבן נתנאל כתב וז"ל ולבי אומר לי לקיים דברי חכמים דודאי הרמב"ן והרשב"א סוברי' דספק הקדש עניים הוא ספק ממוןא ולקולא ומ"ש בספק יש יד לצדקה התיקו דאיסורא לחומרא היינו שהוא צריך לקיים מוצא שפתיו דבפיך זו צדקה ע"ש וכבר קדמוהו רבנן קמאי בסברא זו מוהר"ש חיוון ז"ל בתשובותיו סי' ל"א הביאו המהרי"ט בח"ג ובקונטרס הספיקות של אחי הגאון בעל קצה"ח כלל א' הביאו וראוי להעתיק דבריו כי הם קילורין לעינים וביאר היטב בטוב טעם ודעת וז"ל והמתבאר מתוך דברי מוהרש"ח כך הוא דהיכי דשייך בי' חזקת מרא קמא לקולא עבדינן אף שהוא ספק מתנות עניים אבל היכי דלא שייך ביה חזקת מרא קמא אלא חזקת ממון לבד אף דבשאר ממון עבדינן ביה ג"כ קולא לנתבע במתנות עניים עבדינן לחומרא ובכה"ג הוא דילפינן בפ' הזרוע דספק לקט לקט מעני ורש הצדיקו צדק משלך ותן לו ומש"ה הא דפסק הגה"מ פ"ק דב"ב (וכן הוא בש"ע יו"ד סי' רנ"ט) דמי שיש בידו מעות ומסופק אם הם משלו או משל מעשר דחייב ליתן אותם לעניים דהתם נמי ליכא חזקת מרא קמא לבעה"ב באותו מעות שהספק הוא דלמא של מעשר הם.

וכל זה כשהספק נופל מצד עצמו ולא קדם נדר להקדשו אבל אם הם תלויים בנדרו רצוני לומר ספק נדר בכך או לא אף דאיכא חזקת מרא קמא אפ"ה לחומרא עבדינן דכל דלא מקיים נדרו עובר בבל יחל וב"ת. והמחבר הנ"ל קלס' שיפה כוון להלכה וכתב דהא דקאמר בגמ' קמה בחזקת חיובא קיימא ודאי לא חזקת חיוב ממש קאמר שהרי אנו מסופקין על דגן זה הנמצא אם משל לקט הוא או משל בעה"ב ומאי חזקת חיוב לה אלא ר"ל דלאו בחזקת פטורה קיימא כמו פרה משום דקמה לכך עומדת וכל דלא קיימא בחזקת פטורה מרבינן מעני ורש הצדיקו שיהא ספיקו לחומרא זולת היכי דקיימא בחזקת פטורה והיינו חזקת מרא קמא ע"כ תוכן דבריו הנעימים וכתב עוד שם שאף שבכל ס' ממון יש בו ספק איסורא מדררא דגזל ואפ"ה התירתו התורה (דהא קיי"ל ספק ממוןא לקולא להנתבע ואינו חייב ליתן) התם שאני דלית ביה אלא דררא דממונא לחוד וכל שמן הדין אינו מחוייב לחברו איהו נמי לאו איסורא קעביד דלאו ממוןא דחבריה קא מעכב בידיה אבל היכי שהספק הוא מצד איסור נדר שהתורה אמרה ככל היוצא מפיו

יעשה ובל יחל דברו כל שאינו מקיים נדרו הרי הוא בספק בל יחל וכתב שאם היות שמדברי הר"ן בריש נדרים (הם דברי הר"ן שלפנינו בדבור זה) משמע דאינו מחלק בכך וס"ל דאף שהספק תולה בנדרואפ"ה אמרינן ביה ספיקו לקולא כמו בממון בעלמא הרי הרמב"ן והרשב"א לא ס"ל הכי עכ"ל וע' בס' עמק יהושע סי' ט"ז שעמד לימין הר"ן וכתב דהא דבעי אם יש יד לצדקה הוא באמר לשון נדבה וכמו דאיתא בגמ' דאמר הדין זוזא לצדקה והדין כו' ולא אמר בלשון נדר הרי עלי וא"כ אינו חייב באחריות אם נגנב או נאבד ואם ה' אחר נוטל המעות אין גרעון לנדרו וכמו כן אם נוטל לעצמו אעפ"כ אין גרעון לנדרו ואינו עובר על בל יחל ואין בזה אלא ספק גזל עניים כיון שהביא הר"ן ראייה מהא דספק לקט דדינם כדין הדיוט דהמע"ה ע"כ מותר להחזיק לעצמו וליכא איסור בל יחל משום ספק נדר וגם בל תאחר לא חייל אלא היכי דהוא מחוייב ליתן אבל אם מחמת ספק פטור ליתן ממילא אזיל לי' איסור בל תאחר ע"ש שהאריך בזה והביא ראיות והנה הרב הגאון הנ"ל כיון מדעתו למ"ש הרב מהרי"ט ז"ל בסוף ספרו סי' קכ"ד (וחדוש הוא שלא זכר בשמו).

ושמעתי דמהרי"ט ז"ל היו שגורים תמיד על לשונו) ויען שכפלים לתושי' נאמר שם ע"כ אמרתי להעתיק בכאן דבריו המסולאים בפז וזה לשונו ונראה לי דבהא תליא פלוגתא דאיפלגי בהיא בעיא דידות דלהר"ן ז"ל בעיא דיד לצדקה דומיא דיד לפאה כי היכי דהתם לא שייך נדר ה"נ גבי צדקה דאמר הרי זו צדקה דוהדין חשוב כמו נדבה דקרבות דאע"ג דקאי בבל תאחר מ"מ נדרא מיהו לא הוי כדתנן כנדרי כשרים לא אמר כלום כנדבותם נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה שהכשרים אינם נודרין אלא נודבין וכיון דנדבה היא לא מחייב באחריותן ובכה"ג ספק ממונא איקרי וספיקא לקולא ואפי' תימא דחייב בבל תאחר וכדאמר בגמ' הני מילי בודאי דבעמוד והוצא קאי אבל ספיקא דמדינא פטור לא שייך בל תאחר ולהרמב"ן והרשב"א בעיא דיש יד לצדקה כשאומר בלשון נדר הוא מבפיך זו צדקה דאי לא מחייב משום נדר מאי קא מיבעי' לי' אם יש יד הא אפי' אמר בהדיא בדבורא בעלמא לא מחייב דלא אמרינן אמירתו לגבוה אלא בשל בדק הבית ולא בשל עניים בשלמא בפאה כיון שבדבורא מיתפסא כל מה שמוסיף יש לה דין פיאה דהפיאה אין לה שיעור אבל אם אמר הרי זה צדקה היאך יזכו עניים בה ואפשר נמי דס"ל דבכה"ג ליכא בל תאחר כמ"ש רש"י לקמן אמתניתין דכנדרי כשרים דגבי נדבה ליכא בל תאחר דכל היכי דאיתא בי גזא דרחמנא אית' [א"ה על דברי רש"י הנ"ל באמת תמהו כל המפרשים שזהו נגד גמרות ערוכות ר"ה דף ו' ומגילה דף ח' דאמרינן שם אין בין נדר לנדבה כו' הא לענין בל תאחר זה וזה שווין וע' לקמן ט' מ"ש בשם ס' שער הזקנים ליישב דברי רש"י] אבל הר"ן כתב לקמן דאע"ג דאמר הרי זו דלמא פשע בה ומאחר להביא יותר מג' רגלים ולשיטתי' אזיל דמפרש שמעתתא דהכא באומר הרי זו וע' עוד בטורי אבן ר"ה דף י"ד באבני מלואים מ"ש ג"כ בדברי ר"ן הללו ובח"ס ח"ד סי' רמ: ומ"ש הר"ן בסוף הדבור, וגבי הפקר אין ספק דה"ל ספיקא דממון ולקולא ע' בקצוה"ח סי' רע"ג סעי' ב' שהקשה כיון דהרמב"ם ושאר פוסקים כתבו כולם בפשיטות דהפקר הוא מתורת נדר ואסור לחזור בו וע' בב"י שם שכתב שאסור לחזור מדבורו שיאמר הלא לא עשיתי קנין אלא הרי הוא בלא יחל דברו.

אע"פ שהוא עצמו יכול לזכות בה זהו מדין הפקר אבל לא מתורת חזרה יעוי"ש א"כ איך הוא פשוט דספיקא לקולא. הלא לדעת הנך פוסקים דס"ל גבי צדקה דספיקא לחומרא משום דאית ביה איסור נדר דלא יחל דברו ה"ה גבי הפקר אית בי' איסורא דנדר וע' עוד בס' קרן אורה מ"ש בזה: בהרא"ש ד"ה ניתני ר' עקיבא מחמיר דמשמע ראה טעם להחמיר בו ולעשות יד גמור אבל חוכך להחמיר משמע דמספקא ליה עכ"ל כיון בזה לתרץ מ"ש התוס' ד"ה מודה ר"ע כו' דאמאי אין התלמוד מדקדק משינוי הלשון בין לאסור לבין להחמיר לכן כתב דאין זה דקדוק דגם בלשון להחמיר יש לפרש דראה טעם להחמיר ולעשות יד גמור אבל חוכך להחמיר משמע דמספקא לי' וע' לקמן בפ' הנודר מן הירק (נ"ד).

(מותר בדלועין ור"ע אוסר ואמרינן שם בגמ' אמר אביי מודה ר"ע שאינו לוקה הרי דגם בלשון אסור פירש אביי דאינו לוקה. ומצאתי בס' דה"מ שעמד ע"ז דהכא משמע דאביי דייק דאינו לוקה מדנקיט בלשונו חוכך להחמיר ואלו הוי קתני ר"ע מחמיר הי' יכול להיות משמע דלוקה כדפי' הרא"ש ראה טעם כו' ומכש"כ אי הוי תני אסור היה יכול להיות המשמע דלוקה וקפיד התנא בלשונו לשנות חוכך להחמיר בכדי שלא נטעה ואלו התם בפ' הנודר מן הירק קתני ור"ע אוסר ולא חשש התנא דאיכא למיטעי שיהיה איסור גמור ואפי' למלקות וקשה אביי אדאביי ותירץ דהתם כיון דבמתניתין גופיה יהיב ר"ע טעמי' ולפי טעמו נפקא לן דרק מספיקא אסר וכמ"ש הר"ן שם להכי לא שינה בלשונו ולומר חוכך להחמיר אבל הכא אי לא היה תני לשון חוכך איכא למטעי דלקי נמי: שם ד"ה בנדינא ממך כו' והוי טפי ממרוחקני ממך אליבא דשמואל משמע מלשונו דבנדינא ממך לא בעי שיאמר שאני אוכל לך מדכתב דהוי טפי ממרוחקני ממך אליבא דשמואל וכדעת התוס' בד"ה מנודה אני לך [ושם בתוס' סוף הדבור דמסיימי כדמסיק בגמ' "שאינו לוקה" שתי תיבות אלו שייכים בראש דבור הסמוך (מנודה) צ"ל מודה ר"ע כו' שאינו לוקה.

ומקומם כאן אמנם בפסקיו כתב הרא"ש דגם בנדינא ממך בעי שיאמר שאני אוכל לך אבל נדינא ממך לחודי' שרי דלא מוכח ולא עדיף ממודר אני לך הרמב"ן ז"ל וכן מסתבר עכ"ל והנה הקרבן נתנאל שם כתב חזר רבינו בפסקיו דכפי' כתב להדיא דלא בעי שאני אוכל בנדינא ממך דהוי טפי ממרוחקני ממך אליבא דשמואל עיי"ש וחידוש בעיני שלא זכר דברי הש"ך בס"י ר"ו ס"ק ו' שכתב דאין כאן חזרה שמ"ש בפירושו דנדינא ממך עדיף טפי ממרוחקני ממך היינו לענין שאסור לישיב בד"א.

ובפסקיו מיירי לענין אכילה: ע"ב גמ' ש"מ תלת ש"מ השומע הזכרת השם כו' הגאון רע"א בגליון הש"ס הקשה אמאי לא קאמר ש"מ ד' והוא אם לא נדהו הוא עצמו כו' רבים וכן גדולים תמהו דמהיכן נשמע הך דינא דאם לא נידהו הוא בעצמו כו' מהך עובדא דנימא ש"מ ד' וכן העיר הרש"ש בהגהותיו ואם כי יש ליישבו בדרך רחוק ודחוק התמיהא קיימת כי אין דרכו של הגאון הנ"ל לסתום כ"כ ומצאתי מקום בעז"ה דלא לישווי' ח"ו להגאון הנ"ל שבאו דבריו שלא בהשגחה כי הנה התוס' בפסחים (ד' ק"ז).

(ד"ה וש"מ מבדיל כל השבת כולה כתבו שם וז"ל לא שמעינן מינה אלא כל היום אלא נקיט הכי משום דהלכה כן עכ"ל הרי חזינן דאף דלא שמעינן מההיא עובדא דין זה מ"מ

נקיט לה בהדי אידך ש"מ משום דהלכה כן אך זה ק"ל דהך ש"מ קמא דקאמר הגמ' הוא מילתא דפשיטא כמ"ש הר"ן ד"ה או והקשו בתוס' כו' ותירצו דאין ה"נ כו' אלא מיהו בהזכרת השם בלחוד הוא דאמר כו' א"כ הך ש"מ קמא מילתא דפשיטא הוא דכל מי שאינו עושה כשורה כו' ועיקר החדוש דאם לא נדהו הוא בעצמו כו' והגמ' נקט מילתא דפשיטא לחדוש דשמע מינה כו' ועיקר החדוש והרבנותא דאם לא נידהו כו' דלא הוה שמעינן ממילא שבק ולא תני וע' תוס' ע"א (ד' מ"ג).

(ד"ה עובד כוכבים מבטל כו' תימא אמאי לא נקיט ש"מ כו' וי"ל משום דפשיטא ליה לא אצטריך לאשמועינן כו' וע' תוס' נדה (דף ל.) (ד"ה ש"מ: בר"נ ד"ה שנאמר כי מתו כל האנשים כו' ול"ל שהיו מצורעים דהא כתיב בקרב כל ישראל לכאורה י"ל דלא היו מצורעים בנגעים טמאים אלא בנגעים טהורים כגון בוהק וכולו הפך לבן (ע' שבת קל"ב:) תינח נגעים טמאים נגעים טהורים מא"ל ולפי הסברא גם המצורע בנגעים טהורים אין לו לבוא ולהתיצב לפני מלכים וכתוב וימת מלך מצרים ואמרו במדרש מלמד שנצטרע וגם קודם מ"ת לא שייך לחלק בין נגע לנגע.

ולפ"ז אף אם נאמר דגם מי שהי' מצורע בנגע טהור חזר למומו במעשה העגל דמכל מקום מום הוא כמו דאשכחן גבי כהנים במס' בכורות (דף מג.) בעל גרב וילפת ע"ש אבל מ"מ לא היונצרכים להשתלח חוץ לשלש מחנות ושפיר היו יכולים להיות בקרב כל וי"ל דמ"מ לשון מיתה לא אשכחן בקרא בהדי' על מצורע שאינו נסגר ורק במצורע הצריך להיות מוסגר אשכחן במרים דכתיב בה אל נא תהי כמת וגבי מלך מצרים דכתיב וימת ואמרינן במדרש מלמד שנצטרע הוא רק דרך דרש דילפינן ממרים ואולי הי' ג"כ באופן שהי' צריך להיות מוסגר ומרוחק מב"א והנה הגאון מוהר"י פיק ז"ל הקשה קושי' חמורה בס' שאילת שלום שלו שחבר על השאלות באות צ"ב.

על מ"ש הר"ן דל"ל שנתרפאו במ"ת דהא חזרו למומן במעשה העגל דהא תנן פ"ז דנגעים משנה א' אלו בהרות טהורות שהיו בו קודם מ"ת וכן אי' בהוריות (דף יו"ד.) אדם כי יהי' כו' מן הדבור ואילך ופרש"י דאותן נגעים שארעו לפני הדבור אין מטמאין לאחר הדבור] וא"כ קשה אף אם חזרו לנגעם במעשה העגל מ"מ כיון שזה הנגע הי' בו קודם מ"ת ומה שחזר למום הנגע במעשה העגל הוא מחמת שהי' בו מקדם.

הנגע ההוא טהור והיו יכולים להיות בקרב כל ישראל ולחומר הקושיא נדחק הרב בעל ש"ש לחלק בין אם לא נתרפא מעולם. ובין היכא דנתרפא וחזר לנגעו דפנים חדשות בא לכאן וטמא וקרא דכתיב כי יהיה פרט לזה שכבר היה משום דהא דנתרפאו במ"ת הוא דרך נס וא"כ שפיר כתיב קרא כי יהיה פרט לזה שכבר הי' שלא בדרך נס להורות דאי לאו ניסא הנגע שהיה כבר קודם מ"ת אם נשאר בו אחר מ"ת טהור הוא ע"ש באורך ובס' בנין יחזקאל ב"ב לעצמו ולא שאל בשאלת שלום הנ"ל ולא הזכיר בשמו לא הקושי' ולא התירוץ רק מדעתי' דנפשי' הקשה הקושיא הנ"ל וכתב דהא דכתב הר"ן דל"ל שנתרפאו במתן תורה לא קאי שיש לומר שמצורעים היו ונתרפאו אלא כוונת הר"ן דלמא לעולם סומים היו באותו זמן שאמר הקב"ה למשה לך שוב כי מתו והא דכתיב העיני האנשים ההם תנקר במחלוקתו של קרח משום דנתרפאו במ"ת וע"ז דחה הר"ן דל"ל הכי דהא חזרו למומן במעשה העגל והנה אם כי דבר חכמה דבר הרב הנ"ל אבל

עם כ"ז מה הועיל בזה לתרץ דהא אכתי ישאר הקושי דלמא הא דכתיב כי מתו אינו משום שנעשו עניים אלא משום שהיו מצורעים ולא היו יכולים לאכול קורצא ב"מ ואי משום דכתיב בעת מחלוקתו של קרח שהיו בקרב ישראל הוא משום דנתרפאו במ"ת ואף שחזרו למומן במעשה העגל וחזרו לנגעם ההיא נגע צומח מנגע שהי' להם קודם מ"ת דטהור הוא.

ומוכרחים אנו לבוא למ"ש הגאון מוהרי"פ בשאלת שלום שלו שנגע שנתרפא וחוזר פנים חדשות הוי ומטמא וא"כ מה לנו להסב את דברי הר"ן שיהי' סובב הולך על בלי ראות היינו סומים שרחוק המשמעות דלשונו ולא נפרש כפשוטו דמיירי, בה מספיקא שלא היו מצורעים וידעתי כי יש לדחוק וליישב דברי הרב בעל בנין יחזקאל אמנם משכונני נפשין לדחוקי ל"ל: שם ד"ה וש"מ אין בין נדוי להפרה ולא כלום הקשו בתוס' כו' ותירצו דשאני הכא כו' בספר סדר משנה פ"ז מהל' ת"ת תירץ קושייתם ע"פ הירושלמי דמ"ק פ"ג הלכה א' דמייתי שם ביומי דר' זעירא הוו מרחקין ומקרבין פי' שהיו מתירין מיד המנודה כשחזר למוטב ואמר ר' אילאי השתא מרחקין והשתא מקרבין פי' בתמיה אמר ר' ייסא חזרו ונמנו לכשיחזור בו יהא מקרבין אותו.

הרי דמצד עיקר הדין אין להתיר אותו עד אחר למ"ד יום רק מתקנת חכמים מתירין אותו מיד לכן אין להקשות משמואל דמחלק בין ממון לאפקירותא דהוא היה קודם ר' זעירא ובימי ר' זעירא תקנו דבר זה אבל בימי שמואל היו נוהגין ע"פ עיקר הדין עי"ש שהאריך: בפ"ה הרא"ש ד"ה נדהו שלא בפניו כו' יש מפרשים דאין מתירין לו שלא בפניו שמא לא ידע שהתירוהו לו כו' מזלזלין בנידוי כו' ולהאי פירושא אם התירו לו שלא בפניו אינו מותר אבל כשנדהו שלא בפניו כשרואה שמקרבין אותו כו' כצ"ל וכן מבואר בש"ך ס"ס של"ג ס"ק מ"ו והנה הרא"ש חולק בזה עם הר"ן להאי פירושא דהטעם הוא משום חשדא דהר"ן בד"ה נדהו בפניו כתב דכל שהתירוהו אע"פ שלא הודיעוהו מותר בדיעבד ולהרא"ש אם לא הודיעוהו אפי' בדיעבד אינו מותר וע' בחדושי הגרע"א ביו"ד סי' של"ד ס"ק ז' כ' בביאורו להש"ך שם דאף בהודעה לכתחלה אסור להתיר שלא בפניו לדעת הרא"ש לשני הפירושים שלו היינו בין לטעם משום כבודו ובין להטעם משום חשדא דא"א לומר דלהטעם משום חשד מותר לכתחלה בהודעה ולהטעם משום כבוד אסור לכתחלה בהודעה דכמו שנדהו בפניו צריך לכבדו בפניו ויהיה חומרא לטעם הראשון וקולא לטעם השני דא"כ ה"ל להרא"ש למינקט גם הנ"מ זו בין הטעמים ולהיפך מהנ"מ דנקט קולא לטעם הא' וחומרא לטעם הב' אלא ודאי דלשני הטעמים אין להתיר לכתחלה שלא בפניו בהודעה לחוד ומעתה גם בזה יהיה מחולק עם הר"ן דהא הר"ן ס"ל דכל שהודיעוהו דליכא חשדא מתירין לו אפילו לכתחלה וע"ש עוד די"ל דלדעת הרא"ש להחמיר עוד דלא מהני התיקון להודיעו אחר ההתרה דכיון דבשעת ההתרה שלא בפניו לא חלה ההתרה שוב לא מהני התיקון שמודיעו אח"כ ודומה למ"ש התוס' בגיטין (דף ל"ג:) ד"ה ליבדור איבדורי ע"ש ועי' בקרבן נתנאל במועד קטן פ' ואלו מגלחין ס"ק למ"ד שכתב שהרא"ש סובר הטעם משום דאלימ נידויי' ולא מיעקר אלא בפניו כטעם הראשון שכתב הר"ן ולא ידעתי למה בחר בזה הטעם שכתב עליו הר"ן ולא נהירא והרא"ש לא זכר זה הטעם לא כאן ולא במ"ק: דף ח' גמ' אמר רב גידל אמר רב האומר אשכים ואשנה פרק זה מס' זו נדר גדול נדר לא"י ופריך והלא מושבע ועומד הוא ואין

שבועה חלה על שבועה לכאורה קשה הלא לא מושבע ועומד רק על חיוב הלימוד כללי ולא על הפרטי ויכול לקיים מצות הלימוד באיזה מסכתא ובאיזה פרק שירצה ולכן כשנשבע על פרק זה דוקא שפיר יש מקום לשבועה לחול ודמי למי שנשבע לאכול היום ואח"כ נשבע שיאכל היום ככר זה דנראה שגם שבועה שניה חיילה ומצאתי להריטב"א הנדפס עם הלכות הרמב"ן על נדרים שעמד ע"ז והוא ז"ל מפרש שזה באמת תירוץ הגמ' כיון דאי בעי פטר נפשי' בק"ש שחרית וערבית מש"ה חיילה שבועה עליה וזה לשונו שם ונראה לפרש דלאו דוקא נקיט ק"ש אלא לומר דשבועה דוהגית בו יומם ולילה היינו שיתעסק בתורה בכל מקום שירצה הלכך בנשבע או נדר פרק זה או מסכתא זו חיילה עליו שהרי הוא כמו שנשבע שיאכל פת היום ואח"כ נשבע שיאכל ככר זה היום דחיילא עליו שבועה שניה נמי דלאו עלה אשתבע בקדמייתא אלא על כל לחם שירצה ואף זו כיוצא בה עכ"ל וע' בתשובת מבי"ט ח"ב סי' נ"א שכתב בשטרי חובות שיש בהם שבועה לפרוע לזמן פלוני דלא חיילא עליו שבועת ביטוי דהא כל זמן שיפרע עביד מצוה הביאו הקצה"ח סי' ע"ג ס"ק ה' וא"כ לפ"ז ה"נ גבי לימוד נהי דאין החיוב עליו ללמוד דוקא מס' זו או פרק זה מ"מ אם לומד פרק זה מקיים בו ג"כ מצות והגית וא"כ שבועה זו לא חיילא דמושבע ועומד הוא וכן מצאתי בס' יד שאול להגאון רי"ש ז"ל מלבוב שכתב כן בשם התשב"ץ וע' בק"א שבסוף ס' שאגת אריה מ"ש בזה: שם בגמ' מאי קמ"ל דאפילו זרוזי בעלמא היינו דרב גידל קמייתא לשון דאפילו פירושו דאפילו הך חדוש דשרי לאינש לזרוזי נפשי' גם זה כבר השמיענו רב גידל בהך קמייתא ומאי קמ"ל שנית באידך מימרא ובהגהות הרש"ש כתב לישנא דאפילו הוא מגומגם והנכון כמ"ש]: שם א"ל רבינא לרב אשי ידע מאן שמת' מהו דלמישרי ליה א"ל לשמת' שווי' שליח למישרי ליה לא שווי' שליח הא דלא השיב לו רב אשי כמו שהשיב לקמיה לרב אחא דכשם שא"ל לבר בלא תבן כך א"ל לחלום בלא דברים בטלים ואולי זה הוא הדבר הבטל שאין המנדה התירו אלא איש אחר והא דוקא המנדה בידו להתיר ואולי נדה אותו גדול ממנו וישוב לזה מצאתי בס' חתם סופר חי"ד סי' רכ"ב שכתב דצריך לתגדר בדבר דדוקא ענין בפני עצמו שאינם צריכים זה לזה.

כמו מי שנדוהו בחלום ושוב התירוהו בחלום שאין הנידוי צריך להיתר שאחריו א"כ חיישינן שההיתר הוא תוספת מהמדומה ואינו מן השמים אבל בדבר אחד אין לחלק וכמו שאמרו על הבא נבא אני ואמך להשתחוות לך ארצה. ואמרו ע"ז אין חלום בלא דברים בטלים כי מן השמים לא נאמר אלא השמש ואחד עשר כוכבים וכח המדמה דימה לו תוספת דבר בטל והוסיף והירח אבל לא נאמר דמשתחוויים לי האי לי בטל הוא וראה משתחוויים ולא לו זה לא נאמר משום דמשתחוויים צריך ביאור למי משתחוויים ובא הביאור לי ישתחוו ואין זה דבר בטל אבל ירח מילתא אחריתא הוא כו' ע"ש ובזה יש ליישב מה שהערנו: בר"נ ד"ה והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא כו' מסתברא לי דה"פ כו' וכ"ת ה"מ לקרבן כו' כלומר ודאי לא אצטריך קרא שהיא חלה לגבי כל יחל כו' עכ"ל בס' ידות נדרים בסי' רל"ו הביא קו' בשם חכם א' מהא דמכות (ד' כב).

(גבי יש חורש תלם א' וחייב עליו משום שמונה לאוין דפריך הגמ' וליחשוב נמי שבועה שלא אחרוש ביו"ט ומשני התם לא קא חיילא שבועה מושבע ועומד מה"ס הוא וא"כ לשיטת הר"ן אכתי קשה דעכ"פ לענין מלקות לקי וא"כ אכתי איכא ט' לאוין וליחשוב

שבועה שלא אחרוש ביו"ט דהתם מיירי לענין מלקות והמחבר הנ"ל תירץ דלכאורה יש להבין איך שבועה חל על יו"ט הא הוא קל על חמור דשבועה איתא בשאלה וע' תוס' יבמות (לג).

(דאיתא בשאלה מיקרי קל וצריך לומר כיון דחייב קרבן מיקרי חמור ומעתה כיון דלענין קרבן מושבע ועומד שוב גם על המלקות לא חל דהוי קל על חמור עכ"ל ודפח"ח ובזה יש ליישב גם קושית הר"ן בשבועות פ"ג (דף רצ"ה) על הך דעה דסוברת דכשם שהנדרים חלין על ביטול מצוה כן ה"נ על קיום ל"ת דלדבריהם קשה אמאי לא חשיב התנא במכות יש חורש תלם א' וחייב עליו ט' לאוויין כגון שאמר קונם חרישה עלי ביו"ט.

דחל איסור בל יחל דקונם על ל"ת דיו"ט והר"ן שם דחק לתרץ דתנא ושייר והא דמפרקינן התם במכות האי תנא איסור כולל לית ליה יגדיל תורה ויאדיר הוא ולפי מ"ש המחבר הנ"ל יש לומר דסתם מתני' דהתם ר"מ הוא דסובר אין מעילה בקונמות כדמסקינן בשבועות (כב.) דמפכינן דר"מ לדרבנן ודרבנן לר"מ ור"מ סבר אין מעילה בקונמות וכיון דליכא קרבן בקונם אינו חל על ל"ת דיו"ט דקונם איסור קל הוא דאיתא בשאלה: אבל לדינא דפסקינן כרבנן דיש מעילה בקונמות חל שפיר איסור נדר על ביטול ל"ת וע' תשובת נו"ב מ"ת חלק א"ח סי' קי"ז שנשאל מחכם א' על שיטת הסוברים דנדר חל על קיום ל"ת מסוגי' דמכות הנ"ל והשיב שכבר עמד ע"ז הריטב"א בחדושו למכות.

וחדוש הוא שלא השיב שגם הר"ן בשבועות פ"ג שהזכרנו לעיל עמד ע"ז וראיתי בס' ידות נדרים ביו"ד סי' רט"ז ס"ק זיין שכתב ישוב לזה וז"ל לפע"ד נראה דהנה ביאור הענין דחל נדר על איסור כתב הר"ן נדרים (יח.) כיון דאיסור הוא רק אגברא ונדר הוא איסור חפצא ע"ש לפ"ז הרי הרא"ש כתב כאן גבי אשנה פרק זה דהא דנדרים חלין ע"ד מצוה כדבר הרשות היינו בנדר גמור שמתפיס בדבר אסור דילפינן לה מכי ידור נדר לה' כו' מלמד שחלין ע"ד מצוה אבל נדר כי האי דדמי לצדקה ליכא ריבויא דיחול ע"ד מצוה וביאור הדברים דלא שייך ע"ז איסור חפצא: דלא חל האיסור על החפץ לפ"ז נ"ל ברור דלא אחרוש הוי איסור גברא דמה דאסר עליו הוי דבר שאין בו ממש ולא גרע מאומר שלא אעשה דמבואר בסי' רי"ג דאין בו ממש: ומכ"ש כאן דעל איזה חרישה יחול נדרו וא"כ כל דלא הוי איסור חפצא לא שייך נדרים חלין על דבר מצוה עכ"ל: ומאוד תמוהין לי דבריו דאטו לא נוכל לומר שאמר קונם שדה שאני חורש או קונם כלי מחרישה עלי דהוי דבר שיש בו ממש ואיסור חפצא הוא וכן מבואר להדיא בריטב"א הנדפס עם הלכות הרמב"ן בהל' נדרים פ"ב וגם בחדושי הריטב"א על מכות שהביא הנ"ב שם העתיק ג"כ שאמר קונם כלי מחרישה עלי ואחרי כל החזיון הזה נפלאות בעינינו אשר רבותינו הגאונים האחרונים הנ"ל לא הזכירו את דברי שני מאורות הגדולים הבעל המאור והרמב"ן ז"ל אשר באורם נראה אור בהיר הלא הם כתובים בספרתם בשבועות ס"פ שבועות שתיים וזה לשון בעה"מ.

וכן בנשבע לקיים מצות ל"ת אין עליו שום עונש שבועה בין בשקיימה בין בשביטלה שאין עליו בביטול המצוה מחמת השבועה לא קרבן ולא מלקות והיינו דאמרינן סוף מכות וליחשוב נמי שבועה שלא אחרוש ביו"ט ומשני התם מי קא חיילא עלי' שבועה מושבע ועומד מה"ס הוא כלומר ואין איסור השבועה חל על איסור המצוה לפי שאין

איסור חל על איסור ובנשבע לקיים מ"ע הנדר והשבועה חלין עליו למלקות אבל לא לקרבן לפי שאינו בלאו והן כו' [וזה הוא דעת הר"ן ג"כ כאן] והרמב"ן ז"ל במלחמות חלק עליו שכתב ואלו בשבועות אינו כן שאפי' לקיים מ"ע אינה חלה לא לקרבן ולא למלקות דלא יחל דברו כתיב וחפצי שמים אינן בכלל ומעטינהו מלאווי דשבועה ולא אמרו דנשבעין לקיים את המצוה אלא לומר דלא מקרי מוציא ש"ש לבטלה אלא זריז ונשכר הוי כו' עי"ש והגרע"א בגליון הש"ס הביא כן בשם הרמב"ן על התורה פ' חקת שכן משמע מלשונו שם: שם ד"ה הא קמ"ל כו' ומכאן נ"ל ראייה למ"ש בפ' שבועות שתיים בתרא דכל מידי דאתי מדרשא אע"פ שהוא מן התורה כיון דליתא מפורש בקרא בהדיא שבועה חלה עליו עכ"ל וכ"כ בתשובותיו סי' ל"ב וע' במהרי"ט ח"ב סי' מ' כתב שדבריו סותרים למ"ש הוא בעצמו בתשו' אחרת סי' פ' הביאו הב"י בסי' רל"ט שהנשבע לפרוע ריבית דרבנן אין מחייבין אותו לפרוע שחכמים העמידו דבריהם כשל תורה בשב ואל תעשה וכתב המהרי"ט שהדברים סותרים זה את זה אם לא שנאמר כאן קודם חזרה כאן לאחר חזרה וכן משמע מלשונו בסי' ל"ב שכ' שזה ימים שחדש דבר זה משמע ימים ולא שנים עכ"ל המהרי"ט ובס' מחנה אפרים הל' נדרים סי' כ"ח כתב עליו ואני אומר דאין זה סתירה וחילוק גדול יש ביניהם.

והוא סברת הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' נדרים וז"ל הנודר שיצום בשבת וכן הנודר להתענות ופגע בו ערב יוה"כ או ר"ח חייב לצום פגע בו חנוכה או פורים ידחה נדרו מפני הימים האלו הואיל ואיסור הצום בהם מד"ס הרי הם צריכים חזוק וידחה נדרו מפני גזירת חכמים וכתב הרב בכסף משנה דאע"ג דעי"כ ור"ח אינם אסורים בתענית אלא מדבריהם כיון שיש להם קצת סמך מה"ת לא אתי לזלזולי ואינם צריכין חזוק משא"כ בחנוכה ופורים כיון שאין להם אסמכתא בתורה צריכים חזוק וכ"ש בשבועות שאינם חלים ע"ד מצוה דאמרינן בהו שאינם חלים על חנוכה ופורים וזו היא דעת הר"ן ג"כ עכ"ל המחנה אפרים וקרוב לזה מבואר בדברי הרא"ש במכילתין בפסקיו בפ' ט' סי' ה' ע"ש.

וע' בש"ך סי' רל"ט ס"ק כ' שכתב בשם מהר"ל ב"ח דדבר שהוא מדרבנן חמיר טפי מחצי שיעור שאסור מה"ת דח"ש שהוא אסור מה"ת ליכא לאו מיוחד לאיסורו ואיסורו מרבויה דכל חלב וכל שאין איסורו מפורש חלה עליו שבועה וכמו דבר שהוא מה"ת ואינו מפורש אלא ממדרש חכמים משא"כ כשהוא אסור מדרבנן איכא עליו לאו דלא תסור וצ"ע מסוגי' דשבועות (דף כד) דאמרינן שם בשלמא לר"ל משכחת לה בלאו והן אלמא אף בהן דהיינו שיאכל חצי שיעור נבלה דלר"ל הוא אסור מדרבנן חלה עליו השבועה.

וע' בב"ח שכתב דהעיקר דשבועה חלה על איסור דרבנן אבל לא ח"ו שיקיים שבועתו ויעבור על איסור דרבנן בקום ועשה אלא כופין אותו שישאל על נדרו ויתירוהו וע' שבועות (דף כ:): ובתוס' שם ד"ה דכי לא נדר כו' לפי הגי' כיון דמדרבנן הוא דאסור כי נדר חייל עלי': וראיתי בס' הפלאות נדרים שכתב דאף לשיטת הר"ן דס"ל דעל דבר שאינו מפורש בקרא שבועה חלה עליו מ"מ בנשבע ליהנות מחמץ בפסח וכדומה איסורי הנאה דאתיין ליה מדרשא דכ"מ שנאמר לא תאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה

במשמע מ"מ אינו חל שבועתו על איסור הנאה הואיל והוא במשמע הלשון של אכילה ה"ל כאלו כתיבה בקרא בהדיא והביא ראייה מסוגיא דב"ק (מא).

(כו' יעו"ש עוד שכ' דדבר הלמד בהיקש או בג"ש וק"ו הוי ג"כ כאלו מפורש בהדיא בקרא ואין שבועה חלה עליו ויש להוסיף עוד דגם דבר הלמד באם אינו ענין או מיתורא דקרא וכמו אכילת בב"ח דנלמד לאיסור מיתורא ג"פ דכתיב לא תבשל יש לדון הכל כמפורש בקרא בהדיא ואין שבועה חלה עליו ויש להביא ראיות ע"ז מכמה מקומות ופשוט הוא: ע"ב גמ' רבינא ה"ל נדרא לדביתהו אתא לקמי' דרב אשי א"ל בעל מהו שיעשה שליח לחרטת אשתו ע' בר"ן.

והרא"ש בפסקיו הביא פ"י רבינו אליעזר ממיץ שאשתו של רבינא אמרה לו שיתיר לה נדרה דהלכה כרבנן דאמרי דכל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו והוא חלק כבוד לרבו והלך לפניו שלא מדעתה ושאל מרב אשי אם יכול להביא הדברים לפניו שלא מדעתה. שמא אם היתה יודעת היתה מתביישת שאביא הדברים לפניך ואדעתא דהכי לא נתחרטה (ובדפוס שלפנינו כתוב נדרה וכן לקמן עוד הפעם והוא ט"ס וצ"ל נתחרטה וכן הוא בש"מ) וא"ל אי מכנפין אין כיון שאינך צריך לפרסם הדבר ולחזור אחריהם אינה מקפדת ואי לא מכנפי ואתה צריך לחזור אחריהם ולפרסם הדבר היא מתביישת ואדעתא דהכי לא נתחרטה עכ"ל ובס' ק"נ שם הקשה א"כ כשהשיב לו רב אשי אי מכנפין אין פרסום כ"כ ואינה מקפדת א"כ הרי רב אשי חכם מומחה דהרי רב מובהק וגמיר הוא כמ"ש רבינו בפ"ג דלא בעינן סמוך אמאי לא התיר רב אשי לחוד נדרא דדביתהו עכ"ל ותימה שהי' לפניו לעת הזאת העלם עין בדברי התוס' כאן שהקשו זאת בשם הרשב"ם ותירצו דרבינא שאל לו סתמא ולא פירש אם להתיר ביחיד מומחה או בג' הדיוטות ע"כ השיב לו רב אשי דלענין שלשה אי מכנפין אין ואי לא לא ובשיטה מקובצת ביאר יותר שכתב ואע"ג דרב אשי יחיד מומחה היה מתוך ענותנותו לא רצה להתיר ביחיד והיה צריך לקבץ שנים אחרים על דבר זה כדי להתיר לכן אמר לו זיל לגבי שלשה שנתקבצו לצורך דבר אחר ומתוך שנתקבצו לצורך דבר אחר יוכלו לעשות זה ההיתר: ברש"י ד"ה אי מכנפין תלתא מומחין דשרי ליה שפיר דמי אינו מדוקדק במ"ש תלתא מומחין דשלשה לא בעינן מומחין אלא אפילו הדיוטות ומומחה סגי ביחיד וצ"ל כוונתו דל"ד מומחין אלא דמסברי להו וסברי כמ"ש הר"ן לק' (ד' עח).

(ד"ה אמר ר"א ע"ש: בר"ן סוף ד"ה בעל מהו שיעשה שליח לחרטת אשתו וכתב עוד רבינו שמשון ז"ל ששולח אדם חרטת נדרו בכתב לב"ד כו' שאפי' בלא ידיעת הנודר יכול החכם להתיר כו' עי' במש"ל פ"ו מהל' שבועות ה"ד כתב אם לדין יש תשובה דאין דומה התרת חכם להפרת בעל דהתם היא נודרת ע"ד בעלה והוי כאלו פרשה דאין דעתה שיתקיים אי קפיד בה בעלה וע' בס' קרן אורה כתב ג"כ דאין הנדון דומה דשאני הפרה דלא בעינן דעתה ובעל כרחא ג"כ מופר מש"ה אפילו שלא בידיעתה הוי מופר אבל בהתרת חכם דצריך דעת השואל מנ"ל דהוי התרה אפי' שלא בידיעתו ואין זה השגה דהא כיון שהנודר שלח שליח לבקש התרה מהחכם ומודיע להחכם חרטתו אמאי לא יהיה סגי שהחכם יתיר לו ע"י השליח והשליח יודיע להנודר שהותר לו נדרו והא דהביא שם הקרן אורה דלענין הפרה פליגי בה תנאי לקמן אי יכול להפר ע"י שליח וכוונתו

לפלוגתא דר' יאשי' ור' יונתן לקמן (ד' עב:) שם הוא ענין אחר דהבעל נותן כחו בהפרה להשליח שהשליח יפר כל נדרים שתדור אשתו מכאן ולהבא אבל אם הבעל אומר להשליח צא ואמור לאשתי שאני מיפר נדרי' בודאי לית בזה פלוגתא דתנאי שהפרה זו מועיל וגדולה מזו שאפילו לא נודע לה כלל מופר רק שצריכה סליחה וכפרה אם עברה על נדרה קודם ההפרה כדאי' במס' נזיר ולקמן (פ"ג).

לכן אינו מובן לי ג"כ מה שחקר שם אם החכם יכול להתיר ע"י השליח מה כוונתו שהחכם יתן כחו להשליח שהוא יתיר לה ואיך מיירי אם השליח הוא יחיד מומחה מה צריך לכח השליחות במה שהוא שליח מהחכם ואם כוונתו שהשליח יהיה רק בתורת מודיע ומספר לה שהחכם התיר לה ע"כ דבריו צריכין ביאור: עוד כתב במש"ל שם דמאותו הגדה דפ' הספינה בעובדא דרבב"ח יש להוכיח שלא כרבינו שמשון עכ"ל ונחסר הביאור וראיתי בס' ברכות יוסף מגדול א' בדוריני שיצא לאור הדפוס מקרוב שביאר שכוונתו.

מהא דשמע רבב"ח בת קול שאומרת אוי לי שנשבעתי ועכשיו שנשבעתי מי מיפר לי. והוא היה מסופק אי אשבעתא דמבול קאמר או אשבעתא דגלות לכן לא הפר וכי אתא לקמייהו דרבנן א"ל כל אבא חמרא כו' דאם אשבעתא דמבול קאמר א"כ אוי ל"ל והשתא אם נאמר כדעת רבינו שמשון שא"צ הנודר להיות בפני החכם היה להם לרבנן לומר כעת מופר אלא ודאי שצ"ל בפני הנודר לכן דוקא רבב"ח כיון שהיה אצל הר סיני הוי כאלו היה עם הקב"ה והיה יכול להתיר משא"כ רבנן וע' בספר הנ"ל מ"ש בזה לדחות הראיה ובאמת אין משיבין מדברי אגדה.

וע' בט"ז סי' רכ"ח ס"ק כ' שכתב דהריב"ש סובר כדעת הרמב"ם ז"ל דלעולם אין מתירין אלא בפניו ובת יפתח יוכיח עכ"ל וכוונתו דיפתח לא רצה לילך לפנחס להתיר נדרו כמ"ש במדרשים ואמאי לא שלח שליח או בכתב לפנחס שיתיר נדרו ומזה מוכח דאינו מועיל התרה ע"י שליח או בכתב וס' הריב"ש אינו ת"י לעיין בו אולם גם ע"ז יש לדון הגם שאין לדמות למ"ש אין משיבין מדברי אגדה כי מעשה רב וע' בנ"ב מ"ש להגאון רי"פ ממ"ש התוס' בע"ז (דף ג:): ד"ה כסי שלמדו התוס' דין ממ"ש המן לאחשורוש ולא עוד אלא שמדיח כוסו ג"פ יעו"ש.

אמנם מלבד זה קשה על מעשה דיפתח. שע"פ דין לא היה חייב לאבד בתו כמבואר במדרש פ' חיי שרה והכי איתא התם ר' יוחנן וריש לקיש ר' יוחנן אמר הקדש דמים היה חייב ור"ל אמר אפילו הקדש דמים לא היה חייב דתנן אמר על בהמה טמאה על בעלת מום הרי אלו עולה לא אמר כלום הרי אלו לעולה ימכרו ויביא בדמיהם עולה (ע' תמורה דף כז:): ועפ"ז לא היה יפתח מחוייב להעלות את בתו על המוקד ומוכרחים אנו לומר דלא גמר דינא וא"כ יש לומר דגם הך דינא דיכול לשלוח שליח להתיר נדרו לא גמיר עוד יש לומר כיון דלא רצה לזלזל בכבודו לפי דעתו גם ע"י שליח חשב שזה הוא להעדר הכבוד וע' בפסקי הרא"ש שהביא בשם ר"ת דאף ע"י שליח יש ביזוי יעו"ש: ואידי דאתא לידן אעתיק כאן דבר נחמד מה שמצאתי בס' צפנת פענח להגאון מהר"י מטראני ז"ל על דרושים שכתב בספרו הנ"ל בענין עקדת יצחק שכך היה כוונת הקב"ה מתחלה

במה שאמר קח נא את בנך והעלהו לעולה שבדמיו יביא עולה דהא לא אמר לו והעלהו עולה אלא לעולה וע"פ דין המשנה דתמורה הנ"ל יש חילוק בין אמר הרי אלו עולה או אמר הרי אלו לעולה דבאומר הרי אלו עולה לא אמר כלום ואם אמר הרי אלו לעולה ימכרו ויביא בדמיהם עולה ולכן שמע אברהם להמלאך שאמר לו אל תשלח ידך אל הנער כו' כי המלאך הודיעו שלא היה ציווי השם יתברך בתחלה לשחטו לשם זבח כי לא אמר לו והעלהו עולה אלא והעלהו לעולה לצורך עולה עי"ש דבריו הנעימים: בפ"י הרא"ש ד"ה חירגא דיומא לא שמי' כו' תימה אמאי לא אמר חמה גופי' מסיא כדאמרינן בב"ב אדלי יומא אידלי קצירא עכ"ל בש"מ כתב והא דאמר בב"ב אדלי יומא אדלי קצירא כו' הא והא איתא ובס' איי הים מצאתי תירוץ לזה דיציאת השמש אינו אלא להקל את החולי כלשון אידלי קצירא הורם והוקל החלי מהחולה מחלישות חשכת הלילה וזוהרורית החמה שבכנפי' מרפא את החולי כלשון מסי שהוא מרפא וכן הלשון שמש צדקה ומרפא בכנפי' שהוא זהרורית שלה בכנפיה: דף ט במשנה כנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבתו ובשבועה בירושלמי שמואל אמר לצדדין הוא מתניתין.

או בנזיר או בקרבן או בשבועה ר' זעירא אמר נדר בשלשתן א"ר אבין מאן דבעי מיפתר הדא דר"ז כיני (פי' כן הוא) הי' לפניו אשכול אחד ובא א' ואמר הרי עלי שבועה הרי עלי שבועה ובא א' ואמר הרי עלי קרבן הרי עלי קרבן ובא א' ואמר הרי עלי שבועה הרי עלי שבועה [מוכח דט"ס הוא שהזכיר ב' פעמים הרי עלי שבועה ונזירות לא הזכיר כלל וצ"ל ברישא ואמר א' הרי עלי נזירות הרי עלי נזירות] ובא אחר ואמר מה שאמרו שלשתן עלי נמצא זה נודר בנזיר ובקרבתו ובשבועה והמפרש כאן פי' משנתינו כדעת ר' זעירא והר"ן והרא"ש פי' משנתינו כדעת שמואל והכי ריהטא דכולה סוגיא דגמ' בכאן אליבא דשמואל ומהתימא מאוד על פרש"י איך יפרש הסוגיא אליבא דהך פירושא והרמב"ם ז"ל הביא שני הפירושים וע' בס' קרן אורה מ"ש בזה וביותר קשה לפרש"י מאי פריך בגמ' ודלמא הימנו דאכילנא קאמר הא מוכח ממה דאמר מתחלה הריני נזיר אם אוכל הככר ועלי להביא קרבן אם אוכל הככר שהדברים האלו מורים ומוכיחים שמקשר עצמו שלא לאכול הככר ואיך יאמר אח"כ הימנו דאכילנא שהוא נשבע לאכול הככר ויהיה נסתר מחמתו א"ע: ועוד אם מכוון בשבועתו לאכול הככר ואז יהיה מחוייב בנזירות ולהביא קרבן למה לי לתלות הנזירות והקרבתו בתחלה בלשון תנאי יקבל עליו הנזירות והקרבתו בהחלט כיון שס"ס אין ענין לתנאו שהרי ישבע אח"כ שיאכל הככר ואז יהיה חל עליו הנזירות והקרבתו וזה כעין שכתב הר"ן לקמן (דף כד:) גבי נדרי הבאי ע"ש בד"ה נדרי הבאי והנה מ"ש לעיל שפי' המפרש הוא כדעת ר' זעירא בירושלמי הרוואה יראה שרק במקצת נוטה לדעת ר"ז בירושלמי שמפרש דלא לצדדין קתני.

אלא שנדר בשלשתן אבל לא לגמרי פירש כדעת ר"ז שבירושלמי מפרש שהיו מתחלה שלשה אנשים נפרדים ראו אשכול א' וכל אחד מהם אמר דבר א' הראשון בנזירות והשני בקרבן והשלישי בשבועה ובא אח"כ אדם א' הרביעי ואמר מה שאמרו שלשתן עלי נמצא זה נודר בנזיר ובקרבתו ובשבועה. ואלו מפרש"י משמע שרק אדם א' מתחלה אמר שלשת דברים הללו מעצמו בלי הקדמת אנשים אחרים מתחלה והנה מ"ש בירושלמי דהאחד אמר הרי עלי נזירות והשני אמר הרי עלי קרבן ע"כ אין לפרש כפשוטו דא"כ אמאי קתני לה לגבי ידות והא בלשונות הללו הוי עיקר לשון קבלת נזירות

וקבלת נדר להביא קרבן ואין לפרש דהידות הוי בלשון שאמר הרביעי דהיינו מה שאמר מה שאמרו שלשתן עלי דגם זה נראה דלא מקרי יד ודמי למי שאמר הריני נזיר ואמר השני ואני דגם השני הוי נזיר גמור לא מתורת יד ואולי משם אין ראייה דהתם מיירי שהשני אמר תוך כדי דבור של הראשון ע' נזיר (כ:): יתיב ר"ל כו' ויתיב וקאמר והוא שהתפיסו בתוך כ"ד ואולי הירושלמי לא בדוקא קאמר שהראשון אמר בפירוש הריני בנזירות והשני הרי עלי קרבן רק דקושטא דמילתא הוא שכוונתו בהריני לנזירות ובעלי להביא קרבן אבל הנודרים לא פירשו בשפתם נזירות או קרבן וכמו דנקט באדם השלישי שאמר הרי עלי שבועה ולא פ' אם השבועה הוא שלא לאכול או להיפוך שיאכל ורק הכוונה דאמר הימנו ואנן מפרשים כוונתו דיד הוא לשבועה שלא יאכל ועפ"ז יתכן קושית הגמ' ודלמא דאכילנא קאמר ולולי שקשה להגי' כ"כ בפירש"י הייתי אומר דנחסר בפרש"י הא דקאמר בירושלמי שמתחלה היו ג' בני אדם וכ"א אמר דבר א' והרביעי קבל עליו מה שאמרו שלשתן ובזה יתכן הסוגיא: גמ' ודלמא הכי קאמר כנדרי רשעים לא נדרנא ואין לומר דמספיקא לחומרא אזלינן וע' בפ' הרא"ש לקמן (דף יח:): סתם נדרים להחמיר ומפרש שם הרא"ש דסתם הנודר דעתו לאסור מדלא ש"תק עכ"ל א"כ הכי נמי אם אינו רוצה לנדור היה לו לשתוק יש לומר דשאני התם דחזינן דרוצה לאסור עליו רק דמספקא לן אם כוונתו לדבר הנדור או לד"א מה שא"כ כאן אולי רוצה לומר דכנדרי רשעים לא נדרנא רק כנדרי כשרים והאומר כנדרי כשרים לא אמר כלום ועוד אי אפשר לומר דמספיקא אזלינן לחומרא דאיך יביא מספק קרבן נזירות ויביא חולין לעזרה וע"ל שם דספק נזיר חמור מודאי ולא עייל נפשיה לספיקא: שם הימנו בשבועה ודלמא הימנו דאכילנא קאמר וכתב הר"ן וכיון דאיכא למימר דלמא דאכילנא קאמר ה"ל ידים שאינן מוכיחות דלא הווינן ידים בחדושי תוספת הגרע"א על המשניות העיר על מה דלא כתב הר"ן מקודם על מה דפריך הגמ' על הריני בנזירות ודלמא הריני בתענית קאמר והיה לו לפרש ג"כ משום דהווינן ידים שא"מ משום דהתם בפשוטו ניחא דאף אם הוו ידים ממש פרכת הש"ס שפיר ודלמא הריני בתענית קאמר וליתני דנדר ג"כ בתענית אבל בהך פירכא ודלמא הימנו דאכילנא והא במתני' קתני סתם דנדר בשבועה ודלמא באמת בשבועה דאכילנא וגם מספק עכ"פ אסור לאכול דלמא הימנו דלא אכילנא קאמר לזה הוצרך הר"ן לפרש דפרכת הש"ס דהוי ידים שא"מ ולא ליהוי שבועה כלל עכ"ל ומה שלא העיר הר"ן לפרש על קו' הגמ' בקודם דקודם היינו במ"ש ודלמא ה"ק כנדרי רשעים לא נדרנא ולפרש דה"ל ידים שא"מ משום די"ל דשם פרכת הגמ' דלא הוו ידים כלל אפי' שאין מוכיחות דראוי להחזיק לאדם בכשרות שמונע א"ע מלידור שלא יקרא רשע לאותו דבר וכדכתיב וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא וע' מ"ש לעיל בדבור הקודם: והנה הגמ' משני דאמר הימנו שלא אוכל וע' בש"ע סימן ר"ו סעי' ד' או שאמר כנדרי רשעים הימנו ולא סיים שלא אוכל וצ"ע לכאורה ואולי יש לומר שסמך עצמו על מ"ש בסי' רל"ז סעי' ט' וע' בביאורי הגר"א שם: בר"נ ד"ה כנדרי כשרים כו' שהרי הכשרים אינם נודרים כו' והא דכתיב וידר יעקב נדר לאמר ואמרינן בב"ר לאמר לדורות שיהיו נודרין בעת צרה כתב הרשב"א בחידושי שאותן הנדרים אינן אלא נדבה והודאה למקום וזהו כעין שכתב הר"ן ד"ה ואיכא למידק: בר"נ ד"ה כשהיה נזיר עובר לפניו בסוף הדבור אבל אין ה"נ כשהיה נזיר עובר לפניו ואמר הריני

בלחוד (אף שלא אמר כנדרי רשעים) ה"ז נזיר עכ"ל בס' דה"מ הקשה מהא דאמרין בריש נזיר (דף ג') הריני כזה ופריך בגמ' נהי דתפיס בשערו הריני כזה לא אמר וע"ש בתוס' דס"ד דאין נזיר עובר לפניו אלא דתפיס בשערו כו' ולכך פריך הריני כזה לא משמע מידי דנזירות אע"ג דתפיס בשערי' ומשני כשהיה נזיר עובר לפניו והשתא לדעת הר"ן קשה אם איתא דהריני לחוד סגי כשנזיר עובר לפניו אמאי נקיט מתניתין הריני כזה לאשמועינן רבותא טפי דאפילו אמר הריני לחוד מהני כיון דמתניתין מיירי בשנזיר עובר לפניו וע' שיטה מקובצת למס' נזיר שכתב דבאמת גם הריני לחוד מהני כשנזיר עובר לפניו והא דנקיט התם הריני כזה.

משום דמעיקרא תני התם ידות דאתיין מדרשא כגון אהא נאה וכ"ש הריני דשייך טפי לנזירות והדר תני כינויין והדר תני עיקר נזירות ומתחיל מהריני כזה ואילך דאי איתא דהני בתראי ידות נינהו מקמי כינויין ה"ל למיתני וע' בתו' נזיר ד' ב' ד"ה הריני מסלסל: ע"ב ברש"י ד"ה נדבה נמי כו' אבל בבל תאחר לא דכל היכי דאיתא בי גזא דרחמנא איתא עכ"ל בתשובת פנים מאירות ח"א סי' צ"ט נשאל דזה נגד הגמ' בר"ה (דף ו).

(וגם במגילה (דף ת.)) דאמרין שם הא לענין בל תאחר זה וזה שווין דמבואר שם דגם בנדבה איכא בל תאחר והשיב המחבר הנ"ל ותוכן דבריו שם דבנדבה היכי דאפריש ולא אקריב אף שאינו חייב באחריותה אם נאבד מ"מ אם היא בעין ברשותו ולאאקריב עובר בב"ת אבל מהיכי תיתי לחשוש דלמא יעבור דאחזוקי אינשי ברשיעי במידי דלית ביה חסרון כיס לא מחזקינן ובודאי כשהפריש לא יעבור דכל היכי דאיתא בי גזא דרחמנא איתא ובשלמא בנדר אם אמר הרי עלי קרבן אף אם הפריש יש חשש דלמא יאבד ויתרשל להביא אחר מפני חסרון כיס: אבל נדבה דאמר הרי זו הרי קיים לדבוריה ואם נאבדה שוב אינו עובר על ב"ת דכל היכי דאיתא בי גזא דרחמנא איתא ע"כ תוכן דבריו בקצרה וע' מ"ש לעיל בדף זיין ע"א בד"ה בר"ן ולענין הלכה כו' בשם המהרי"ט דהא דאמרין דגם בנדבה שייך ב"ת היינו כגון שהוציאו בלשון נדר דאמר הרי עלי עולה ע"מ שלא אתחייב באחריותה אבל באומר הרי זו והפרישה קיים ליה לדבוריה ע"ש ובתשובת שכות יעקב ח"ב סי' ג' כתב לתרץ דהא דאמרין הא לבל תאחר זה וזה שווין היינו במזיד אבל בשוגג בנדבה ליתא דכל היכי דאיתא בי גזא דרחמנא איתא ולהכי הר"ן דמפרש דהא דקאמר הגמ' נדבה נמי דלמא אתי בה לידי תקלה הוא נמי משום תקלה דבל תאחר דקדק לפרש דלמא פשע ומאחר להביא יותר מג' רגלים אבל רש"י לא ס"ל כפירש הר"ן דמשמעות הש"ס דלמא אתי בה לידי תקלה היינו בשוגג לכן פירש לענין גיזה ועבודה ולא בכל תאחר דבשוגג בנדבה ליתא דהא כל היכי דאיתא כו' ובפשיעה לא חיישינן ע"כ ובחלק ג' סי' נ"ג שאלוהו על תירוצו דמחלק בנדבה בין שוגג למזיד דהא בנדר בודאי אין לחלק בין שוגג למזיד דאי לא תימא הכי מאי פריך בר"ה הא תו ל"ל מלא תאחר לשלמו נפקא נימא דאצטריכו תרווייהו חד לשוגג וחד למזיד דמלא תאחר לשלמו ה"א דוקא מזיד אבל בשוגג לא קמ"ל דאפילו בשוגג נמי עובר בב"ת בנדר וא"כ דאיכא חלוק בין נדר לנדבה לענין שוגג קשה דא"כ ה"ל לתנא למיתני באין בין נדר לנדבה גם חילוק זה.

והשיב דמלבד קושיית התוס' שם וישובם דמיושב גם קושיא זו אלא דלק"מ דהיא היא כיון דנדבחה אינו חייב באחריותה מש"ה לא טעין אכתפי' וכל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתי' בשוגג ואינו עובר בב"ת וע"ש עוד מה שדחה תירוץ של הפנים מאירות ובס' זרע יצחק להגאון מו"ה יצחק חיות ז"ל במס' קנים מצאתי שתירץ קושיא זו כעין תירוצו של הפ"מ אלא שהוסיף תבלין בזה להמתיק וז"ל ודאי אם מאחר להביא הנדבחה עובר בבל תאחר אלא דהכי קאמר תלמודא בשלמא בנדר דכל כמה דלא מקדיש ליה לקרבן יכול עדיין ליהנות ממנה בגיזה ועבודה חיישינן שמא משום הנאתו ישהנה מלהביאה אבל בנדבחה דאמר הרי זו וכבר הקדישה ואסור בגיזה ועבודה תו לא חיישינן דיאחר דמהי תיתי דישהנה אם לא בקושטא ליהנות מגיזה ועבודה וזה פרש"י לידי גיזה ועבודה אבל בל תאחר לא רוצה לומר דאי לא ניחוש לגיזה ועבודה ודאי דלא חיישינן לבל תאחר דמה"ת יעשה כן אלא דבקושטא דליחוש לידי גיזה ועבודה וה"ה לבל תאחר וע' בס' שער הזקנים ח"ב שאלה א' מ"ש ג"כ בענין זה: דף י גמ' ר"י אומר חסידים הראשונים היו מתאווין להביא קרבן חטאת ולפי שאין הקב"ה מביא תקלה ע"י מה היו עושין כו' והא דרק על חטאת היו מתאווין ולא על אשם משום דהיה אפשר להם להביא אשם תלוי כמ"ד מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום ובס' ארצות החיים תירץ דלאשם לא היו מתאווין.

דהא אפשרי שבא לידם חתיכה אחת מב' חתיכות חלב ושומן ובאמת לפי שאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים נזדמן בפיהם החתיכה שומן אך המה לא סמכו ע"ז והביאו אשם תלוי אבל בחטאת שא"א להביא עד שיתוודע לו בבירור שחטא וחטא לא בא לידם שהשי"ת רגלי חסידיו ישמור ויש להעיר בזה מהא דחולין (ד' ה: ואו.

(גבי הא דר"ג וב"ד נמנו על ש"כ ואסרוהו דשקיל וטרי התם אי לא שמיע ליה לר"י דאכל מש"כ הא דנמנו עליו ואי שמיע ליה הוי מקבל. או שמיע ליה ולא קבל ופשיט דודאי שמיע ליה ולא קבל דאי ס"ד לא שמיע ליה ואי שמיע ליה הוי מקבל היכי מסתייעא מילתא לבוא לידי איסורא והא אין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים ושם בתחילת ד' ואו אמר ואי ס"ד לא קבלה מיניה לישני כאן בשישראל עע"ג כאן בשאין ישראל עע"ג ולכאורה קשיא נימא דאידי ואידי בשאין ישראל עע"ג ולא קבלה מיניה והאיסור הוא רק דלמא לא שחיט שפיר ומחמת שאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים היה השחיטה בכשרות ומוכח משם דאף אם לקושטא דמילתא היה השחיטה בהכשר עכ"ז כיון שחכמים אסרי שלא לסמוך על שחיטת כותי זה גופא מיקרי איסור וגם איסור כזה שנאסר מספק שומר הקב"ה שלא יארע כלל לצדיקים ולפ"ז גם במ"ש הגאון בעל ארצות החיים יש לומר דאף אם אכלו אותו החתיכה שהוא של שומן.

כיון דהדין נותן שחתיכה שומן המעורב עם חתי' חלב שניהם אסורים לאכול אם יאכל אדם בשוגג חתי' א' אף שנזדמן לו החתיכה של שומן מ"מ איסורא עביד אבל לאחר העיון לא דמי להדדי דשאני התם כיון דחכמים עמדו למנין ואסרו ש"כ אפילו מספיקא מקרי איסור ותקלה משא"כ במי שאינו יודע כלל שנתערב חתיכת איסור עם חתיכת היתר ואכל החתיכה של היתר ולא ה"ל למידע כלל דיש בזה דררא דאיסורא אין כאן שום תקלה ודררא דאיסורא ועי' בתשו' חתם סופר חי"ד סי' רי"ט כתב דמה שלא היו

דואגים על קיום מ"ע של והנותר ממנו באש תשרופו ומ"ע של והשיב את הגזלה מפני שזה היה בידם לאכול מן הקדשים ולהותיר וכן לגזול ולהשיב אח"כ ולא נמנעו מזה אלא מחמת אהבת ה' שלא רצו לעשות איסור נמצא שהמ"ע בידם לקיים כל שעה אלא שהם אנוסים מלקיימה א"כ הרי הוא כאלו עשאום וכן נמי קרבן עולה ויורד דבא על שבועת ביטוי אפי' במזיד זה היה בידם לעשות ולישבע על שקר ולהביא קרבן ונמנעו מפני רצון ד' הרי מעלה עליהם כאלו קיימו מ"ע של הבאת קרבן עולה ויורד אמנם חטאת קבוע אי הוי שייך לאתויי על מזיד כשוגג ה"נ הוי דמיון הנ"ל אלא שבאמת אינו בא אלא על השוגג והקב"ה אינו מביא תקלה על ידם כו' עכ"ל הנה מ"ש דקרבן עולה ויורד בא על שבועת ביטוי אפי' במזיד בודאי בא בשגגת הדפוס וט"ס הוא דהא גבי שבועת ביטוי כתיב ונעלם ואינו חייב אלא על השוגג ע' שבועות (דף כו) ונעלם פרט למזיד ומבואר כן בכמה מקומות וע"כ הנכון להג' שם וצ"ל שבועת העדות במקום שבועת ביטוי ובשבועת העדות לא נאמר ונעלם וחייבין קרבן על המזיד כשוגג כדאיתא בשבועות (דף לא): בהמפרש ד"ה לפי שאין הקב"ה מביא תקלה כו' שכתב ב' פירושים ופי' הא' אין לו מובן וע' בס' שואל ומשיב מהדורא ד' סי' נ"א שפי' שהיו מתיראים שמה שאינם חוטאים הוא לפי שהקב"ה שומר מן החטא אבל מצד עצמם היו חוטאים וע"ז גופא צריכים כפרה וע"ש עוד: שם בגמ' ולימרו קרבן לד' דלמא אמר לד' ולא אמר קרבן כו' בתוס' ישנים ביומא (דף לט) גבי כה"ג שאומר על השעיר אשר עלה עליו הגורל להשם.

לד' חטאת הקשה ר' אלחנן אמאי לא אמר חטאת לד' כדאמרינן פ"ק דנדרים ואמר רבי דשאני התם דכתיב אשר עלה עליו הגורל לה' והדר ועשהו חטאת עכ"ל ולפענ"ד יש לומר דשאני התם דאי' התם במשנה ר' ישמעאל אומר לא היה צריך לומר חטאת אלא לה' וא"כ יש לומר דאפילו ת"ק דס"ל דצריך לומר לה' חטאת אינו אלא למצוה אבל לא לעכב וידי"נ הגאב"ד דק"ק פאניוועז אמר שיש לומר שזה באמת כוונת רי"ש לתרץ דברי ת"ק שלא יקשה איך מזכיר לה' תחלה ולא אמר חטאת לד' וע"ז אמר לא היה צריך לומר חטאת אלא לה' ופירושא הוא דקא מפרש לדברי ת"ק ולא פליג עליה ובזה מדוייק הלשון שאר"י לא היה צריך לומר כו' ואי הוה פליג על ת"ק הל"ל ר' ישמעאל אומר לא היה אומר לכן יש לו להקדים ולומר לה' חטאת דאף אם לא יספיק לומר חטאת לא מקרי שהוציא ש"ש לבטלה דבדיעבד גם ת"ק מודה לר"י דיוצא במה שאומר לה' לחוד ובפרט כה"ג ביו"כ ביום הקדוש שמלומד בנסים וכבוד ד' חופף עליו לאחיישינן להכי ומצינו ג"כ בכועז שאמר לקוצרים ה' עמכם ולא הקפיד לומר עמכם ד' משום מצות שאילת שלום היה בטוח שלא יארע לו ח"ו תקלה ומכש"כ כ"ג ביו"כ שליח כל ישראל: בר"נ ד"ה הרי אלו כינויין כו' וביהודה דוקא במפרש ח' של בדק הבית וכדאיתא לקמן בפ' ואלו מותרין עכ"ל.

ע"ש בדף י"ט ע"ב וצ"ע דשם מסקינן דסיפא ר"א בר צדוק היא דס"ל ספק נדרים להקל אבל אליבא דר"י דס"ל סתם נדרים להחמיר לדידיה סתם חר' ביהודא נמי אסירן כמ"ש הר"ן שם ד"ה אמר אביי וכן לענין הלכה קיי"ל דסתם נדרים להחמיר וא"כ מאי דוחקי' דר"נ לאוקמי מתניתין דהכא אליבא דראב"צ ודלא כהלכתא ואולי משום דרצה לבאר דגם אליבא דראב"צ יתכן ג"כ סברת ר"ל דכינויין לשון שבדו להן חכמים וכמ"ש לקמן

בד"ה דלמא אמר לד' ולא אמר קרבן כו' וכתב שם ואע"ג דביהודה לא סגי ליה בח' לבד
וסתם חר' ביהודה אינם לבדק הבית מ"מ אם אמר חר' אומר לה' כו' ולהכי הקדים כאן
לבאר המשנה גם אליבא דראב"צ אבל אליבא דהלכתא גם ביהודה אם אומר חר' סתם
אסור דסתם נדרים להחמיר וע"ל (מז:): בר"ן בסוף העמוד ד"ה הריני עליך כו' ובביאורי
הגר"א ז"ל ובמ"ש שם: ע"ב גמ' איבעיא להו מיפחזנא מאי כו' בס' קרן אורה כתב אע"ג
דכל הני בעיות אליבא דב"ש הוא.

אין לדקדק אטו טעמא דב"ש אתי לאשמועינן דדרך הש"ס לפרושי הכי עכ"ל וכ"כ
השיטה מקובצת שבעיות אלו לא נשאלו כ"א אליבא דב"ש ולכן לא הביאם הרמב"ם
ז"ל משום דאנן קיי"ל כבית הלל דכינויי כינויין מותרין וליכא למיבעי כלל אמנם
הרדב"ז ח"ג סי' תכ"א כתב דנ"מ באיבעיא זו גם לדידן דקיי"ל כב"ה דכינויי כינויין
מותרים.

נ"מ לכינויי העצם בחילוף האותיות כגון מרקבנא מזנרנא מרחמנא. עיי"ש: שם אלא
שבובאל שכותאל שקוקאל מהו הב"ח מוחק תיבת מהו.

ויש שפירשו דמהו הוא שם חכם וקאי אדלקמי' מהו אמר שמואל אמר אשיבתא לא אמר
כלום ואולי יש לומר דמהו הוא כינוי כינויין למוהי שהוא כינוי לשבועה: בר"ן ד"ה
וב"ה סברי כו' כלומר דאפי' משתעי הכי לית' מעיקר הלשון מ"ש כלומר כוונתו דלא
נפרש דב"ה סברי דנכרים לא משתעי כלל בהני לשונות וכמו שנראה לכאורה מפרש"י
דזה אין סברא וכמ"ש בחדושי הרשב"א ז"ל מסתברא דה"ק אע"פ שיש מקצתם
שאומרים כן אין עיקר הלשון כן אלא בלעגי שפה דאי משתעי ולא משתעי כלל קאמרי
מי פליגי אם יש בעולם כן ומי ידעי ב"ה כולי עלמא וב"ש דאמרי משתען לאו מן הסברא
קאמרי דמילתא דלא תליא בסברא הוא אלא דידועין בבירור שמקצתם משתעי בהכי.

ובזה יבואר כוונת הר"ן במ"ש כלומר אלא שקיצר בלשונו שם וקיי"ל כר' יוחנן דאמר
לשון נכרים הן וקיי"ל נמי דכינויי כינויין מותרין עכ"ל לכאורה קשה א"כ מאי נ"מ
בהא דקיי"ל כר' יוחנן דכינויין לשון נכרים הם כיון דאפי' אליב' כינויי כינויין מותרין
והרב הגאון מוהרש"ש ז"ל בהגהותיו כתב דנ"מ לדינא הוא דלר"ל אסור לכתחלה
להתפיס נדר בלשון קרבן (דלמא אמר קרבן לה' ודלמא אמר לה' ולא אמר קרבן) ולר'
יוחנן שרי עכ"ל ולא הי' לפניו באותו שעה הריטב"א הנדפס עם הל' הרמב"ן על נדרים.

שכן כתוב שם נ"מ אחרת וזה לשונו ובגמ' איפליגו בה דר"ל סבר לשון שבדו להם
חכמים להיות נודרים בו "בכל מקום ובכל זמן" כי היכי דלא לימרו קרבן לה' ודלמא
אמר לה' ולא אמר קרבן. ור' יוחנן סבר לשון אומות הן שקורין לקרבן קונם ואם "באותו
מקום בלבד" נדר או נשבע הרי זה נדר או שבועה גמורה מה"ת ובמקומות אחרים שאין
נוהגים בכינויין אלו לא הווי נדר ולא שבועה עכ"ל הרי מפורש יוצא נ"מ רבתי במאי
דקיי"ל כר' יוחנן.

וכן הוא ברמב"ם פ"א מהל' נדרים הלכה ט"ז שהולכין אחר לשון כל העם "באותו מקום
ובאותו זמן" וע' בירושלמי ריש מכילתין א"ר יוסי נראין הדברים במקומות אחרים אבל
במקומות שקורין לנזיר נזיק. כן אני אומר נזיר פסילים (פי' נלעג לשון) לא יהא נזיר

פ'י בתמי' וכי בשביל שהוא מדבר בלשון נלעג לא יהי' נזיר דאצטריך התנא להשמיענו זה אלא ע"כ דאפ'י במקומות אחרים שאין קורין לנזיר כן מיירי עכ"ל הפני משה ולכאורה הירושלמי הזה הוא נגד פסק הרמב"ם הנ"ל ואפשר תלמודא דידן חולק על הירושלמי (ע"ל מט).

מר כי אתרי' ומר כי אתרי' וצ"ע): תו' ד"ה כאישים כו' דאש של מזבח מועלין בו כדאיתא ביומא (ד' מו) ביומא שם לא מיירי מענין מעילה רק לענין לאו דלא תכבה גבי אש מחתה כו' לאחר דאינתיק ממצותה ודין זה דמעילה מאש של מזבח מבואר במס' ביצה (ד' לט.) גחלת של הקדש מועלין בה ושלחבת של הקדש לא נהנין ולא מועלין וגם הכא דמפרש כאש המזבח כשלחבת של המזבח הכוונה בקשורה בגחלת.

וכן הוא בשיטה מקובצת וז"ל בירושלמי מפרש כשלחבת אש ואע"ג דבשילהי ביצה אמרינן לא נהנין ולא מועלין ביש בה גחלת מיירי כדמוכח התם עכ"ל וע"כ יש להגיה בתוס' שצ"ל כדאיתא בביצה ל"ט והרש"ש בהגהותיו על הר"ן בדף הסמוך ד"ה כאישים העיר מהא דביצה הנ"ל וכיון מדעתו למ"ש בשיטה הנ"ל וע' במ"ש לקמן (ד' י"א) בתוס' ד"ה האומר כירושלים כו' בסוף הדבור בשם ס' קרן אורה ודברי הש"מ הנ"ל לכאורה נגדו הם וע' בשעה"מ הל' ע"א פרק ששי: ד' יא בהמפרש ד"ה דתנן במס' קדושין כו' לא נכתוב אם יעברו דל"צ למכתב אלא אם לא יעברו כו' עכ"ל בס' זרע יצחק על משניות מהגאון מו"ה יצחק חיות ז"ל כתב ויש לדקדק דכל הסוגיא דקדושין שם משמע דהלימוד דלכתוב רק אם יעברו ולשתוק מסיפא דקרא אם לא יעברו ור' חנינא מהדר ל'י דמשמע אף בארץ לא יטלו אבל אם הסיפא דקרא אם לא יעברו יכתוב ולא רישא דקרא אם יעברו ע"ז לא השיב ר' חנינא כלום ודוחק לומר דרש"י שכתב כאן דלכתוב אם לא יעברו משום דכאן הלימוד בגמ' דלא נשמע מכלל לאו הן דהא ל"צ לזה דמוכח מדסובר ר"מ דלא נשמע מכלל הן לאו ה"ה להיפוך וצ"ע עכ"ל המחבר הנ"ל: תו' ד"ה האומר כירושלים כו' וס"ל דאף ירושלים מתרומת הלישכה דהוי דבר הנדור רק אין דעת הנודר בכך.

אלא דעתו להתפיס כמו שירושלים קדוש יותר מכל א"י ולא דבר הנדור עכ"ל בשעה"מ פ"ד מהל' שקלים הלכה ח' הקשה מסוגיא דקדושין (דף נ"ד.) דפריך שם אי ר' יהודא ירושלים מי מקדשא כו' והתניא ר' יהודא אומר האומר כירושלים לא אמר כלום ומאי קשיא הא אע"ג דס"ל דירושלים מקדשא אפ"ה ס"ל דלא אמר כלום משום דאין דעתו להתפיס על קדושת עצים ואבנים הבאים משירי הלישכה אלא על קדושת ירושלים יותר מכל הארצות וכמ"ש התוס' ז"ל וצ"ע עכ"ל.

גם בס' דה"מ בהל' נדרים שם כתב וז"ל חזות קשה חזי הוית להתוס' בסוגיין דנדרים ודבריהם צ"ע טובא וככל החזיון אשר חזה בעל שעה"מ שהעתקנו אמנם לא זכר שר בשמו. וחידוש הוא שבפולולו הארוך שם התווכח עם בעל שעה"מ בהל' מעילה והקושיא הנ"ל לא הזכיר בשמו והנה הרב הנ"ל שם כתב שבדוחק אפשר להמליץ בעד התוס' דס"ל כיון דלמ"ד לא מיקדשא היינו דאין מועלין ואף דבא משירי הלישכה ס"ל כיון דניתנו ליהנות אין מועלין בהם.

א"כ אף דאיסורא מיהו איכא דלא נפיק לחולין לגמרי והוי שפיר דבר הנדור מ"מ משמע להו להתוס' דאין דעת הנודר להתפס בחומת ירושלים כיון דקיל כ"כ ולא חמיר קדושת' לא משמע להו לאינשי דבר קדוש ונדור להתפס בו אלא אמרינן דעתיה להתפס בקדושת ירושלים דקדוש יותר מא"י והוא דבר הנראה לעין כל שהואחמור בעיני הבריות ובה מתפס.

וכיון שאינו דבר הנדור קדושת זה לאו נדר הוא אך אמנם למ"ד דמועלין וחמיר כ"כ ע"כ כי נדר בירושלים ממש קא מתפס. דחמיר כ"כ עד שמועלין מש"ה מקשה הש"ס אי ר"י ס"ל דמועלין היכי אמר דהאומר כירושלים לא אמר כלום הא ודאי לפי סברא זאת שפיר אית לן למימר דדעת הנודר לנדור ולהתפס בחומת ירושלים ממש כיון דמועלין בו ולא בקדושת ירושלים הקדושה יותר משאר ארץ ישראל ומ"ש התוס' דלתנא דידן דס"ל דהאומר כירושלים מיתסר משום דבאה משירי הלישכה אפשר דכוונתם דלהאי מ"ד ס"ל אה"נ דמועלין בו כר"י דברייתא מש"ה מיתפס בו שפיר והיינו פלוגתייהו ומ"ש התוס' שעשוי' מתרומת הלשכה כוונתם לומר דמועלין ע"ש שהאריך טובא בזה: שוב ראיתי שגם בס' קרן אורה עמד ע"ד התוס' הנ"ל.

ול"י לא ס"ל ככל הנ"ל אלא אפי' בדבר שאין בו מעילה כיון דעכ"פ איסורא איכא מתפסין בו ע"ש שהאריך בראיות: ע"ב תניא חולין החולין כחולין בין שאוכל לך בין שלא אוכל לך מותר בסוגיא זו האריך הרב בעל משל"מ למעניתו ברוחב דעתו הגדולה לבאר שיטת הראשונים ז"ל ואמרתי אלכה ואלקטה באמרים אחרי הקוצרים וללקוט שושני אמריו הפנינים לקבעם כ"א במקומו בפרושי הר"ן והרא"ש ז"ל והמקום יהי בעזרי ומאת החונן לאדם דעת אף לשאינו הגון כמוני אתחנן תחנני ותלמדני להבין דעת קדושים: בר"נ ד"ה תני' חולין שאוכל לך כו' בשאוכל לך פשיטא דשרי.

ובשלא אוכל לך נמי נהי דאיכא למימר כו' ובשיטה מקובצת כתב בשם הרי"ף ז"ל דגם בשאוכל לך חידוש השמיענו שאפילו יאמר אותו בתמיה לא מהני כלום הואיל ולא הזכיר קרבן ע"כ וע' לקמן ריש פרק שני (יג): טעמא דאמר חולין שאוכל לך כו' ופירשו הר"ן והרא"ש דודאי לגופי' לא אצטריך כו' ע"ש ולא ס"ל כהך סברא דיש בזה קצת חדוש דאפי' אמר בתמיה ולכך כתב הר"ן ג"כ הכא דבשאוכל לך פשיטא דשרי: בא"ד וקשיא טובא למה אסור והא משום מכלל לאו אתה שומע הן צריכין למייתי בה ולר"מ לית ליה וכ"ת לא צריכין בהא למכלל לאו אתה שומע הן.

כיון דאמר לא חולין ע"כ קרבן הוי ליתא כו' עכ"ל והתוס' והרא"ש קיימי האי סברא שדחה הר"ן. והאי דיחוי חזר ונראה והתוס' ביארו היטב החילוק בד"ה תניא וז"ל ויש לומר דלא דמי דלעיל לא אמר לא חולין אלא לחולין בפת"ח ואם אתה בא לאסור צריך אתה לפרש לחולין כמו לא חולין וכיון דצריך לפרש כולי האי חשיב מכלל לאו כו' דל"ל לר"מ מכלל לאו כו' אבל הכא שאמר בפירוש לא חולין הוי כאלו פירש דבריו בהדיא לא חולין אלא קרבן והואיל אין כאן חסרון פתרון מהני אפי' לר"מ ולא חשיב מכלל לאו כו' וע' בטור סי' ר"ד ובב"י ולכאורה היה נראה דדוקא אם אמר לא חולין בשתי תיבות נפרדות אבל אם אמר לחולין בהברת חולם לחולין בנשימה אחת רק שבמבטא לשונו ניכר שקורא הלמ"ד בחולם אפשר דיש כאן חסרון פתרון וצריכין

למיתתי למכלל לאו כו' אבל ראיתי בב"י שם שכתב והדברים מבוארים שכשכתב רבינו לעיל סתם לא חולין שאוכל לך אסור לדברי הרא"ש כשאמר הלמ"ד בחול"ם הוא דאלו בפת"ח כו' ע"ש וכן ראיתי בלחם משנה שכ' דברייתא דקאמרה לחולין שאוכל לך אסור הוא דאמר לא חולין בחול"ם ומאי דאמרין בפ"ק סברוה היינו דקאמר לחולין בפת"ח דצריך לפרש לחולין כמו לא חולין ולפ"ז אינו מדוייק לשון הלחם משנה כפי הנדפס "דאמר לא חולין בחולם".

שכתב לא חולין בשתי תיבות מפורש ל"א חולין וסיים בחולם דאם איתא דסגי בהברת החולם לחוד לא היה צריך לכתוב בשתי תיבות לא חולין ועוד דאם החילוק יהי' רק בין שיהיה ההברה בחולם או בפתח וא"צ להפריד הלמד דלחולין מן התיבה חולין א"כ אמאי דחיק לעיל הגמ' לאוקמי מתניתין דלא כר"מ והלא בגמ' ובמשנה איננו נקוד בנקודות ונכתב רק התיבה לחולין וא"כ אמאי לא משני דכוונת המשנה בתיבת לחולין בחול"ם ולזה יש לומר שכך היתה הקבלה בידם לקרות במשנה לחולין בפתח ולא יהי' הדבר זר בעיני הקורא שכן מצינו בדברי הר"ן לקמן (דף ל"ה).

(בד"ה דיקא נמי דקתני שניתנו וז"ל כלומר שכך היתה קבלה בידם לקרות ניתנו בחיר"ק עכ"ל וכן יש לומר גם כאן שכן היתה קבלה בידם לקרות לחולין בפתח ולעולם עיקר החילוק בין שיהיה ההברה דלחולין בפת"ח או בחולם ובקריאת לחולין בחולם אף דאינו מפריד הלמ"ד מחולין דלישתמע היטב דקריאתו הוא לא חולין סגי דלא מצטרכינן למיתתי למכלל לאו כו' אמנם ראיתי בשיטה מקובצת שכתב להדיא לחלק בין לחולין שאוכל לך דהך ברייתא להא דלחולין שאוכל לך דמתניתין.

משום דבמתניתין היא תיבה אחת כו' ולכשר ולדכי נמי כולהו חדא תיבה נינהו והנוסחא שבמשנה בדפוסים שלנו אינו מדוייק דגרסי לחולין בלא תי' לא ולכשר ולדכי הגירסא לא כשר ולא דכי וכמובן] ע"כ נראה דעיקר החילוק אם הוא מסמיך הלמ"ד להתיבה חולין שהוא כתיבה אחת ובין אם שוהה מעט בקריאת הלמ"ד ובהברת חולם דמובן לכל שקריאתו הוא לא חולין ובזה א"צ למיתתי למכלל לאו כו' כן הוא לפי שיטת התוס' והרא"ש אבל הר"ן לא נהירא לו החילוק הנ"ל ודחי לה משום דא"כ אמאי לא אוקמי מתני' ג"כ כר"מ ולימא דלא חולין קאמר ואפשר דגירסתו הי' לא חולין במשנה: שם ד"ה ואמר ר"א כו' וכ"ת אפ"ה היכי מצי חייל כו' לאו קושיא היא דה"מ במתניתין כו' אבל האי דמסיים לא אוכל לך אסור משמע ואפי' לר"מ עכ"ל כתב ע"ז המשל"מ וא"ת מנ"ל לסתמא דתלמודא דהאומר לא חולין ליהוי לפיכך לא אוכל לך דאפי' ר"מ מודה בזה עד שיקשה עלינו דר"מ אדר"מ ונראה דהתלמוד הוקשה אליו חלוקה זו דסיפא אמאי קתני לה בפ"ע.

וליערבינהו בהנהו חלוקות דרישא וליתני חולין החולין כחולין. לחולין בין שאוכל לך בין שלא אוכל לך מותר דהא האומר לחולין שאוכל לך לר"מ שרי דהא מתניתין דאסר אוקימנא בגמ' דלא כר"מ כו' ומכח זה הוכיח דסיפא זו מלתא אחריתי אתי לאשמועינן דהיינו דהי' עולה על הדעת דהאומר לחולין לא אוכל דיהי' אסור אפי' לר"מ דל"ל מכלל לאו אתה שומע הן.

משום דסיים בדבריו ואמר לא אוכל לך והיינו מפרשים דבריו לא חולין יהא לפיכך לא אוכל לך קתני סיפא דאפ"ה שרי. וע"ז הקשו כיון דל"ש כאן מכלל לאו אתה שומע הן אמאי שרי ה"ז דומה לקרבן לא אוכל לך דאסור אליבא דר"מ ותירצו האי תנא סבר לה כר"מ בחדא ופליג עלי' בחדא ס"ל כוותי' בחדא דנ"ל מכלל לאו אתה שומע הן ופליג עלי' בחדא דלקרבן לא אוכל לך ולא משום דס"ל דכל שאומר לקרבן בלמ"ד פתוחה משמע לא.

דא"כ בברייתא דקתני לחולין לא אוכל לך בלמ"ד פתוחה אמאי שרי וכ"ת משום דהוי מכלל לאו אתה שומע הן הא ליתא דכל שסיים לא אוכל לך פירושו לפיכך לא תוכל לך אלא פשוטן של דברים כך הוא. או שיהא קרבן מה שלא אוכל פשיטא דשרי או אם פירושו לא קרבן מה שלא אוכל לך הא מה שיאכל יהי' קרבן הא נמי שרי דהא ס"ל כר"מ דל"ל מכלל לאו אתה שומע הן ורב אשי תירץ הא דאמר לחולין פי' ברייתא דקתני לחולין לא אוכל לך מותר דאמר בשב"א תחת הלמ"ד הלכך ליכא למימר לא חולין קאמר דשב"א אין לפרש כלל כמו לא מאי אמרת חולין יהא מה שלא אוכל לך הא מה שאוכל לך יהא קרבן הא ל"ל לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן.

והא דאמר לחולין בפת"ח כלומר הך דמדמית להא דלקרבן לא אוכל לך הוא אם אמר בלמ"ד פתוחה. ובגמ' שלפנינו איתא הא דאמר לא לחולין והב"ח הגיה לא חולין.

וכפי הנראה שתיבת לא מיותר וצ"ל לחולין בלמד פתוחה ותי' לא הוא פירוש שמשמעו דלמ"ד פתוחה הוא לא וע' בדף י"ג ע"א גבי לאימרא כאימרא בר"ן ד"הל"ק כו' כתב ואיכא דגרסי הא דאמר לאימרא כלומר בשב"א תחת הלמ"ד הא דאמר לאימרא כלומר בפת"ח תחת הלמ"ד וגירסא הנ"ל הוא כפי פירוש הראשון שבר"ן לפי הגירסא דגריס לחולין בוא"ו: ולגירסת הראב"ד דגריס לחלין בלא ואו אלא ביו"ד אחר הלמד השני ומפרש דכוונתו לחלות תודה ופריך הגמ' על סיפא דברייתא דקתני לחלין לא אוכל לך מותר מהא דלקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר דכשם דהתם מפרשים דלקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך ומשום הכי אסר הכי נמי הכא נימא דלחלין יהא לפיכך לא אוכל לך ולחלין היינו חלות תודה ומתריך רב אשי אין ה"נ דאם הי' אומר לחלין בשב"א הי' אסור אבל הברייתא מיירי דאמר לחלין בפת"ח ולפי גירסא זו ל"ג בסיפא דמילתא דרב אשי דמשמע לא ליהוי חלין "אלא כקרבן" שתי תיבות אלו אלא כקרבן ליתא אלא לא ליהוי חלין לחוד וכן הוא בשיטה מקובצת וע' במש"ל שם החילוקי דינים שבין שתי הגירסאות: בתו' ד"ה אימא סיפא כו' וא"ת והא מוכח לעיל כו' וי"ל דס"ד השתא כיון דאמר לא חולין לא אוכל לך להוכיח סופו של איסור בא הלכך אפי' לר"מ מיפשט לחולין בפת"ח כמו לחולין דלא דמי כו' יש להגיה בדבריהם שכצ"ל דס"ד השתא דכיון דאמר לחולין [בפת"ח] שלא אוכל לך הוכיח סופו שלאיסור בא הלכך אפי' לר"מ מיפשט פשיטא לי' לחולין בפת"ח כמו לא חולין דלא דמי לחולין דמתניתין כו' וכן איתא הגי' במש"ל שם ע"ש שכתב שהתוס' מחולקים עם הר"ן מן הקצה אל הקצה בסברות הפוכות דהתוס' סברי לפי המסקנא דדוקא היכי דאיכא הוכחה בתחלת דבריו מהני לר"מ ולפיכך האומר לא חולין שאוכל לך או אם אמר לא חולין שלא אוכל לך נמי אסור משום דה"ק לא חולין אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך אבל אם אמר לחולין לא אוכל לך בפת"ח שרי

וכ"ש לחולין שאוכל לך (ובדפוס שם ט"ס) דהיינו מתניתין דמוקמינן דלא כר"מ: הרי מבואר דבאומר לא חולין דלתוס' מהני אליבא דר"מ ולהר"ן לא מהני ובאומר לחולין [בפת"ח] לא אוכל לך דלתוס' לפי המסקנא לא מהני ואליבא דהר"ן מהני לר"מ והם סברות הפוכות מן הקצה אל הקצה: בפ"ה הרא"ש ד"ה נעשה כאומר לקרבן יהא כו' ואע"ג דקאמר לקרבן בפת"ח מפרשים ליה כאלו אמר בחטף כו' עכ"ל ע"ל (דף י"ג).

(בהרא"ש ד"ה הא דקאמר לאימרא ובדף ט"ו ע"ב בהרא"ש ד"ה לקרבן לא אוכל לך לאשמועינן דשני ליה לר"מ בין לקרבן בשב"א בין לקרבן בפת"ח ולכאורה נראה שהדברים סותרים למ"ש כאן אכן עיי' במש"ל שם שכתב דהכא פירש לס"ד דתלמודא דהוי ס"ל דר' אבא אף בפת"ח אמרה למילתי' ושם ביאר לנו התלמוד אמיתת דברי ר' אבא דלא אמרה כ"א באומר בשב"א וע' מ"ש הב"י בטור ע"ש: בר"נ ד"ה בעיקרו קא מתפיס כו' ואיכא דקשיא ליה דהא אפ"ה אם תמצא לומר דבהשתא קא מתפיס כו' אכתי ליתסר דהא אסור לטמאים מחמת נדרו תו אקשי והא איכא חזו ושוק שאסורים לזר מחמת נדרו ולדידי ל"ק דאי מחמת נדרו היה ראוי שיאסר לכל דהוא הא אקדשי' ואסרי' אכ"ע.

אלא דלבתר זריקת דמים פקע לי' נדרא ואיסורא דטמאים וזרים לא מחמת נדרו הוא אלא איסורא דרמי רחמנא עלי' כו' כו' והיינו טעמא דמתפיס בחלת אהרן ובתרומתו מותר כו' כך נראה בעיני עכ"ל המעיין בחדושי הרשב"א יראה שהרשב"א הוא הוא המקשה קושייתו הנ"ל ותירץ ג"כ יפה קרוב לדברי הר"ן אלא ששני נביאים אינם מתנבאין בסגנון אחד ומחמת זה מסיק הר"ן בתירוצו בלשון כך נראה בעיני וראוי להעתיק כאן תירוצו של הרשב"א והמתבונן בו יראה החילוק בדבריהם.

שעל הקושיא שהקשה מתחלה והא עדיין אסור לטמאים מחמת נדרו תירץ דהאי דאסור לטמאים היינו משום דרכיב אכתפ"ה דגברא וכשיטהר לערב נסתלק האיסור וחזר גברא להיתרו. אבל איסור נדרו כבר פקע לאחר זריקת דמים.

ועל הקושי' מחזה ושוק שאסור לזרים אפ"ה לאחר זריקת דמים תירץ שאינו מחמת נדרו שהרי יצא מתורת נדר כיון שאחר שנאסר מחמת נדר לכל הותר אלא שנאסרו לזרים מחמת שהתורה זכתה אותן לכהנים להיות כנכסיהן ושלא יזכה אחר באכילתן ודבר האסור הוא ולא דבר הנדור כו' ומן הטעם הזה פירשה הראב"ד ז"ל שהיא דכחלת אהרן וכתרומתו פי' משום דנכסי כהן הם עיי"ש ברשב"א עוד לקמן ד"ה כחלת אהרן וכתרומתו שביאר יותר מ"ט לא קרי להו דבר הנדור דאע"ג דצריך לקרות להו שם מ"מ לאו כקרבן הם שהרי מותרים אפ"ה למקנת כספו של כהן אלא הרי הם כנכסי כהן ולא זכה אותן רחמנא אלא לכהן ובני ביתו ודבר האסור הוא משא"כ בבכור שהוא קרבן ואסור לכל חוץ מזכרי כהונה והביא עוד שיש מי שפירש דחלה ותרומה דבר האסור הוא ודאי דהא אפ"ה קודם שקרא עלי' שם כל הכרי וכל העיסה אסורים לכל ואפ"ה לכהן ולא הוצרך לקרות שם לאסור אלא להתיר השאר לזרים ולהתיר הם עצמן לכהן משא"כ בבכור שא"צ להקדישו להתירו ולא להתיר דבר אחר על ידו ואם תאמר מעשר בהמה דתנינן בפרקין דלקמן [והוא בדף י"ח ע"ב אם כמעשר בהמה נדר אסור] דהוי מתפיס בדבר הנדור מפני מה אסור והלא מעשר בהמה מותר הוא לכל אדם יותר מן החלה

והתרומה ויש לומר דקריאת השם דמעשר בהמה לא להתיר את העדר [ובדפוס כ' הנדר והוא ט"ס] בקריאתו כחלה וכתרומה שאין העדר אסור באכילה קודם הפרשת העשירי אלא מצד עצמו הוא חייב לקרות לו שם ולאסור העשירי בעצמו שהיה מותר מתחלה הוא שקורא לו שם והוי כדבר הנדור ע"כ דבריו הטהורים והעתקתי כל זה לביאור דברי התוס' והרא"ש שיתבאר בדבור הסמוך: והנה גם הרא"ש בפירושו כאן כתב כדעת היש מי שפ"י שהביא הרשב"א וז"ל בד"ה כחלת אהרן וכתרומתו ואע"ג דמתסר ע"י פיו לא הוי דבר הנדור דהא מעיקרא נמי הוא אסור משום טבל ופיו לא אסר אלא התיר שהוציא השירים מידי טבל עכ"ל וכ"כ התוס' והגאון ר' עקיבא אייגר ז"ל בתוספתו על משניות הקשה הא משכחת דקרא שם תרומה בשבלים דלא הוי אסור משום טבל וע"י פיו שקרא שם תרומה אסר מיהו לזרים עיי"ש והרש"ש בהגהותיו העיר ג"כ מדעתו לזה ומה שכתב שם נ"מ בין טעם הרא"ש לטעם הר"ן לענין אם התפיס בבכורים דלטעם התוס' והרא"ש אסורין דהרי אינם אוסרים את הגורן ולטעם הר"ן הוא מסתפק ולבסוף מסיק דלכ"ע מותר כיון דאמרינן במכות (ד' י"ט).

(שאין חייבין עליהן עד שיראו פני הבית ואמרינן שם שבחוץ הרי הן כחולין לכל דבריהם. א"כ הפרשה אינה אוסרת ולכן המתפיס בהן בכ"ע מותר לכולי עלמא עיי"ש.

יש להעיר ע"ז ממ"ש למעלה בדברי היש מי שפירש במ"ש הרשב"א מהא דמעשר בהמה דהוי דבר הנדור והנה מה שהקשה הגרע"א ז"ל על טעם הרא"ש דתרומה לא הוי דבר הנדור דפיו לא אסר אלא התיר שהוציא השירים מידי טבל כבר קדמהו הגאון מהרי"ט ז"ל בראשונות סי' נ"ג שמתחלה הביא שם מ"ש הר"ן לפרש הטעם דקרינן חלה ותרומה דבר האסור ולא דבר הנדור דכיון דאינו אסור לכל לזרים האיסור אינו מחמת נדרו אלא איסורא דרמי רחמנא עלי' וגזה"כ הוא ובריש פ' שני כ' הר"ן שהרי כשהפרישן לא פירש שאוסר לזרים וכתב המהרי"ט אח"כ ואין לטעות בדברי הרא"ש ז"ל שכתב שם ואע"ג דמתסר ע"י פיו לא הוי דבר הנדור דהא מעיקרא נמי הוי אסור משום טבל ופיו לא אסר אלא התיר כו' דלכאורה משמע שדברי הרא"ש חלוקין על הר"ן שהרא"ש ס"ל דמש"ה קרי לה דבר האסור שפיו לא גרמה לו איסור דבלא"ה היה בו איסור טבל והא ליתא דע"כ קריאת שם גרמה לו דהא מיתשל עליו וחוזר להיות חולין ומתירו לזרים שיפריש עליו ממקום אחר ועוד דהא איכא תרומה אע"פ שלא היתה תחלה באיסור טבל כגון שעדיין לא נגמרה מלאכתן שמותר לאכול מהן עראי כו' [ודבריו אלו הן מה שהעיר בהן הגרע"א ז"ל] אלא דברי הרא"ש ז"ל כך הם שבא להכריע דאיסור תרומה וחלה לאו דבר הנדור הם אלא דבר האסור אע"פ שע"י קריאת שם בא תדע שהרי סתם תרומה שניטלה אחר גמר מלאכה מעיקרא באיסור טבל קיימא.

א"כ דברי פיו לא הועילו כלום אלא להוציא השיריים לחולין הלכך ע"כ לאו דבר הנדור הוא אלא ע"י שקרא עליו שם תרומה נתפסה בה קדושה ואסורה לזרים וכמו שאסר הכתוב חלב ודם כן אסר הכתוב לזרים מדכתיב וכל זר לא יאכל קודש והר"ן ז"ל נתן טעם אחר בדבר כיון שאינו אסור לכל מחמת שקרא עליו שם תרומה כמו כשקרא על הככר שם קרבן סתם שנאסר לכל העולם עכ"ל וע' בנימוקי יוסף שעם הלכות הרמב"ן ז"ל: ד' יב תוס' ד"ה אבל נותר ופגול באיסור נותר ופגול קא מתפיס כו' וא"ת מ"מ

תפשוט בעיא כי היכי דאמר הכא דאע"ג דאיכא למיתלי בדבר האסור דהשתא אפ"ה תלינן ליה בדבר [הנדור] דמעיקרא ה"נ [אע"ג] דאיכא למיתלי בהיתרא דהשתא כו' וי"ל דל"ד הכא שס"ס מוכיח שלאסור עצמו מכיון כי תלינן תלינן בדבר [הנדור] אבל לעיל דאיכא למיתלי בהיתר דהשתא ולא בא לאסור עצמו איכא למימר בהיתר מתפס כצ"ל לפי המוסגר בשני חצאי לבנה מרובעים.

וע' בנזיר (דף כ"ב.) בתו' ד"ה מר זוטרא כו' בסה"ד מ"ש שם ודחי הש"ס דלא תפשוט כו' דדוקא בבשר שלמים לאחר זריקה שיש קדושה עדיין בבשר דאסור לאכול חוץ לירושלים ואסור לאכול בטומאת הגוף כו' אדם טועה להתפס גם לאחר זריקה אבל גבי אשה שנדרה בנזיר ושמעה חברתה ואמרה ואני ושמע בעלה של ראשונה והפר לה י"ל דודאי אדעתא דמעיקרא מיתפס דאי בדצננא (פי' לאחר שנצטנן שהפר לה בעלה) מתפס במאי תטעי להתפס אחר ההפרה עיי"ש ולכאורה קשה לפ"ז מאי פשיט מההיא דאיזה איסור האמור בתורה האומר יום זה כיום שמת בו אביו דקס"ד דאמר סתם יום זה כחז בשבא ואע"ג דאיכא טובא חד בשבא דהיתרא וקתני אסור אלמא בעיקרו קא מתפס הא יש לדחות שאני התם דל"ל דתפס בהנך חד בשבא דהיתרא דהא במאי טעי למיתפס בהו כיון דהנך יומי אכיל בהו בשר וע' בפ"י הרא"ש שכתב בהדיא דאיכא כמה חד בשבא דאכיל בהו בשר ולולי פי' הרא"ש הי' אפשר לפרש דגם באינך חד בשבא לא אכיל בשר אבל לא בתורת נדר ולהכי כשמשני דשמואל הכי איתמר והוא שנדר ובא מאותו יום ואילך וכדדייק הר"ן בפירושו שכל ימי אחד בשבת שעברו עליו שהן כאותו יום שמת בו אביו נאסרו עליו בנדר וע"ש בתוס' נזיר שכתבו שם דסוגיא דנזיר פליגא אסוגיא דנדרים.

וע' בר"ן פ"ג דשבועות דף רצ"ד עמוד ד': בפ"י הרא"ש ד"ה והא נותר ופגול לאחר זריקת דמים הוא כו' ופגול נמי לא מקבע בפגול עד שיקרבו כל מתיריו כו' וכבר יצא הזבח מידי מעילה עכ"ל. בהגהות הרש"ש ובס' הפלאות נדרים העירו מהא דמעילה (ג'): אמר רב גידל אמר רב זריקת פגול אינו מוציא מידי מעילה אולם במנחות (דף מ"ז): קאמר ולא איתותב דר"ג א"ר אבל משמע דלא איתותב אלא בהא דאינו מביא לידי מעילה כן הוא לשון הרש"ש והנה הא דאינו מוציא מידי מעילה הוא בקדשי קדשים והא דאינו מביא לידי מעילה הוא בקדשים קלים דמעילה לא שייך בהו אלא באימורין לאחר זריקה דקדשי ה' קרינן באימורין ולכן ק"ל על הרא"ש דכתב דכבר יצא הזבח מידי מעילה דזה הוא בק"ק דלאחר זריקה יצא הבשר מידי מעילה.

ולס"ד דהשתא דמיירי בזבחי שלמים דקדשים קלים הם איך שייך לומר דכבר יצא הזבח מידי מעילה והא התחלת המעילה הוא דמתחיל לאחר זריקה על האימורין וע' לעיל מ"ש בתוס' ד"ה האומר כירושלים כו' וא"כ עדיין לא עיילתי למעילה אפיקתי ואיך כ' הרא"ש וכבר יצא הזבח מידי מעילה וצ"ע לע"ע: שם ד"ה היכי דמי לאו כגון דקא נדר כו' והא דקתני בכרייתא כו' לא שאמר כן בפירוש אלא אמר כאחד בשבא עוד היום הזה.

והרי הוא כחז בשבא שמת בו אביו אע"ג דאיכא כו' כצ"ל ות' עד צ"ל עוד: ע"ב בר"ן ד"ה והכתיב ארבעים דהא הו' ד' מינין כו' וכתוב והקריב א' מכל קרבן כלומר מכל מין

ומין וילפינן בג"ש דאחד מעשר קאמר והווי להו ארבעים כצ"ל והשני דבורים בדבור אחד נאמרו: דף יג גמ' ומאן דשרי לה' מאי עביד לי'.

בס' ברכות ראש על נזיר (ד' ד) הקשה הא האי לה' מיבעי לי' להא דתנן לקמן (ט"ז:): שהנדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות ע"ש ופירש הוא ז"ל דדריש מאידך קרא דפ' כי תצא כי תדור נדר לה' כו' לא תאחר לשלמו והך תדור נמי לשון התפסה משמע וכתוב בי' לה' וקאי נמי על חטאות ואשמות ע' ר"ה (דף ה) ע"ש בתוס' וע' בפ' הרא"ש לקמן (פ"ב דף י"ד) ד"ה אמר קרא כו': בפ' הרא"ש ד"ה הא דאמר לאימרא בשב"א הא דאמר לאימרא בפתח כו' כפי הגירסא שלפנינו אין לו מובן וע' במש"ל שהג"ל שכצ"ל ולאימרא בפת"ח לא אוכל לך לר"י שרי דהוי כמו לחולין שאוכל לך וכמו חולין שלא אוכל לך דשרי ר"מ לעיל (י"א:): וטעמא דהני דשרי דהוי מכלל לאו אתה שומע הן ה"נ האומר לאימרא לא אוכל לך בפת"ח.

אף דמשמע לא אימרא מה שלא אוכל לך הא מה שאוכל יהא אימרא ל"ל מכלל לאו אתה שומע הן: בר"נ ד"ה הקרבן כקרבן קרבן שאוכל לך כו' ודוקא כי אמר שאוכל אבל אמר קרבן לא אוכל לך שרי. וטעמא דמילתא דכי אמר קרבן בלא למ"ד משמע דנשבע בחיי קרבן שלא אוכל עכ"ל והא דלא אמרינן כן באומר קרבן שאוכל לך דנשבע בחיי קרבן שיאכל כתב המש"ל (פ"א מהל' נדרים הל' י"ח) דא"א לפרש כן דהא לאו בידו הוא שיאכל משל חברו וקשה לי מהא דלקמן (ט"ז).

(דמקשה הגמ' על הא דתנן שבועה לא אוכל לך הא שבועה שאוכל לך כו' מכלל דהא שבועה שאוכל לך דלא אכילנא משמע ורמינהו שבועות שתיים שהן ארבע שאוכל ושלא אוכל מדקאמר שאוכל ושלא אוכל מכלל דשאוכל דאכילנא משמע ומתרץ אביי כאן במסרבין בו לאכול כו' ולסברת המשל"מ הי' לו לתרץ.

דבמשנה דשבועות מיירי שנשבע על ככר שלו שיאכלנו ולהכי שפיר משמע שאוכל דאכילנא אבל במשנה דנדרים דמיירי באוסר ע"ע ככר של חברו ומדבר עמו שאוכל לך ליכא לפרש שאוכל לך דאכילנא דהא אין בידו לאכול משל חברו להכי ניהא יותר לפרש שנשבע שלא יאכל משל חברו דזה בידו. אחר זמן רב מצאתי שעמד על קושיא זו הגאון רעק"א ז"ל בחדושו חלק שני הנדפס בברלין בהלקוטים ונשאר בקו' על המש"ל והוא ז"ל מחלק באופן אחר דבקרבן שאוכל לך שפיר מתפרש כפשוטו דמה שאוכל יהא קרבן אבל קרבן לא אוכל לך דצריכין לדחוק ולפרש דבר דיהא קרבן לפיכך לא אוכל לך לכן יש לומר דמתפרש כפשטא דנשבע בחיי קרבן שלא יאכל ויש ליישב גם תירוצו דהמשל"מ דשאני גבי אם אומר בפירוש שבועה שאוכל לך אף דאין בידו לאכול משל חברו י"ל דה"ק אם יהיה רצונך לבקש אותי לאכול משלך הריני נשבע למלא רצונך בזה אבל הכא גבי לשון קרבן דלא משמע לשון שבועה שאני: ע"ב במשנה האומר לחבירו קונם פי מדבר עמך.

ידי עושה עמך רגלי מהלכות עמך אסור. בשיטה מקובצת מביא פירוש בשם א' שמפרש דה"ק יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם פי מדבר עמך ע' בתוס' כתובות דף ע"א] דאם נודר בכל פירות שבעולם לא חייל.

דא"א לקיים אלא היכי דתלי בתנאי והתנאי אפשר לקיים חייל הנדר כיון דאפשר לקיים התנאי ולא יאסור עליו הנדר וכההיא דסוף נדרים (דף פ"ט:) תתסר הנאת דעלמא עלי אינסיבנא אתתא עד דלא תנינא הלכתא ספרא וספרי כו' אמנם לכאורה קשה דהא ממאי דאמרינן לקמן בפ' שני (דף ט"ו).

(אלא דאמר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר משמע דאף דתלה התנאי בדבר שאין בו ממש. מ"מ כיון דעיקר הנדר נדר בדבר שיש בו ממש דאמר קונם ע"יני בשינה.

תו לית חשש במה שתלה התנאי בדבר שאין בו ממש בלשון אם א"ישן למחר דשינה אין בו ממש וא"כ מאי פריך בגמ' ורמינהו חומר בשבועות מבנדרים כו' שהשבועות חלות על דבר שאין בו ממש והנדרים אינם חלים אלא ע"ד שיש בו ממש נימא דשאני הכא במתניתין דעיקר הנדר ה' באכילת פירות שיש בו ממש ורק התנאי תלה בדבר שאין בו ממש וכיון שעיקר הנדר יש בו ממש מש"ה שפיר חל הנדר הן אמת שיש לו מר לפי מ"ש לעיל בשם התוס' דכתובות דהא דחל הנדר באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי הוא רק משום דתלה בתנאי שאפשר לקיימו ואי לאו הכי הא א"א לאדם להתקיים בלא אכילת שום פרי בעולם וכיון שחלות הנדר הוא רק משום התנאי ולס"ד דהשתא מיירי שאוסר דבור פיו וא"כ יש חסרון בשניהם בלשון עיקר הנדר ובלשון התנאי בעיקר הנדר משום שאוסר עליו כל פירות שבעולם וא"א להתקיים והוי נדר שוא ובלשון התנאי משום שאוסר הדבור וההילוך דהוי דבר שאין בו ממש ולהכי משני הגמ' באומר יאסר פי לדבורי דבלשון התנאי אמר כהוגן לפי הרמב"ם שאמר בפירוש יאסר פי לדבורי ולפי הר"ן נעשה כאומר כו' אמנם לא ידענא מה דחקו להמפרש הזה לפרש המשנה שהאיסור הוא על כל פירות שבעולם ומ"ש קונם פי מדבר עמך הוא לתנאי ולמה לא נפרש כפשוטו שכל הנדר הוא על דבור ועשי' והלוחך.

כפי שפירשו כולם רש"י והרא"ש והר"ן וע' בתומים ס"ס כ"ו שסובר ג"כ דאם תלה הנדר בדבר שא"א לקיימו לא הוי נדר ובקצה"ח שם חולק עליו כיון שהנדר הוא בדבר שאפשר לקיים אפי' תלה בתנאי שא"א לקיים חל הנדר ובס' קרן אורה לקמן (דף סו:) כתב שם בפרש"י בד"ה ענין אחר דמשמע מדבריו דין מחודש דאם תלה נדרו בדבר שא"א לא חל הנדר כו' וזו לא שמענו כו' והרי אתה רואה שכבר נחלקו בזה גדולי עולם האו"ת וקצות החשן יעו"י"ש בדבריהם: בר"נ ד"ה יאסר פי לדבורי כו' כלומר נעשה כאומר.

דהא אמר קונם פי מדבר משמע דקאי אדבור ומשמע נמי דקאי אפה כו' ולפ"ז אם אמר דבור פי דלא קאי האיסור רק אדיבור הוי דבר שאין בו ממש וע"ל (ט"ז:) בר"ן ד"ה אמר רבא כו' כתב בשם התוס' דכיון שמזכיר החפץ הנאסר דבר שיש בו ממש הוא כגון קונם ישיבת סוכה עלי כו' ע"ש וע' בס' אבני מלואים באה"ע סי' פ"א סק"ד שכתב דהר"ן לא כתב שם רק אליבא דהתוס' ולי' לא סבירא לי' וכן משמע מדבריו לקמן (דף נז) במשנה האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי כו' ע"ש וע' בחדושי הרשב"א: בא"ד ובדין הוא דה"מ לשנויי לי' דאפי' אי קאי קונם אדבור אפ"ה אסור מדרבנן כו' אלא קושטא דמלתא מתרץ לה דאפי' מדאורייתא אסור עכ"ל ע' בלחם משנה סוף פ"ג מהל' נדרים העיר ע"ז דאי מדרבנן מאי אשמועינן מתניתין הא כבר שמעינן לה ממתניתין

דאיך פרקין ועוד דכאן במתניתין אמרו אסור ובמתניתין דאיך פרקין קאמר ה"ז בבל יחל וכתב שם הר"ן ז"ל דגבי שבועות קאמר בתר הכי במשנה לשון אסור משום דהוי מדינא אבל התם דהוי מדרבנן קאמר ה"ז בבל יחל א"כ מהך טעמא בהאי מתניתין דקאמרה אסור אמרה נמי דהוי מדינא וכן הוא בחדושי הרשב"א דכל היכי דקתני אסור מדאורייתא קאמר עיי"ש: בתוס' ד"ה ידי לעושיהם וא"ת תיפוק לי' דמעשה ידיים גופי' יש בו ממש וי"ל דאה"נ כו' ועוד דאיכא מעשה ידיים שאין בהם ממש כגון שלא אתן לפני בקרך תבן עכ"ל בס' שעה"מ הל' נדרים פ"ב הלכה יו"ד הביא בשם הרב נתיבות משפט שהקשה שדבריהם סותרים למ"ש בעצמם בכתובות (דף נ"ט).

(ד"ה קונם שאני עושה לפיך שכתבו שם וז"ל אפ"א אי גרסינן קונם שאני עושה לפיך לא הוי דבר שאין בו ממש דהא תנן בפ' בתרא דנדרים (דף פ"א:) קונם שלא אתן תבן לפני בקרך אינו יכול להפר. והרב בעל שעה"מ יישב דבריהם דלא סתרי כלל.

דס"ל דהיכי דמזכיר החפץ שיש בו ממש כגון קונם שלא אתן תבן לפני בקרך דהתבן יש בו ממש אף דבהנתינה אין בו ממש מתרצינן לדבורי' דהכי קאמר קונם תבן לנתינתו עלי אבל היכי שאינו מזכיר החפץ כגון הכא שלא קאמר רק מה שאני עושה לפיך או ידי עושות עמך ואינו מזכיר החפץ רק העשי' ועשי' אין בו ממש מש"ה מוכרח הגמ' לתרץ כיון דאמר קונם יד"י עושה עמך נעשה כאומר ידי למעשיהם וידיים יש בו ממש עיי"ש.

ולפי דבריו ז"ל הא דקאמרי התוס' הכא דאיכא מע"י שאין בהם ממש כגון שלא אתן תבן לפני בקרך לא דקאמר שלא אתן תבן דא"כ מזכיר החפץ והיכי שמזכיר החפץ אנו מתרצינן לדבורי' דהוי כאומר קונם תבן לנתינתו עלי אלא כוונתם לצייר רק אופן הנתינה שכנתינה אין בו ממש ויותר נכון לומר דתיבת תבן הוא ט"ס.

וצ"ל שלא אתן לפני בקרך ולא הזכירה הדבר שתתן. והנה הערת השעה"מ כבר העיר ע"ז הש"ך בס"י רל"ד ס"ק פ"ז.

וע' בס' אבני מלואים באה"ע סי' פ"א סק"ד שהאריך בזה הרבה ובקצות החשן סי' ש"ו סעי' ב': אזמרה שמך עליון לשלמי נדרי פרק ראשון פרק שני חנני הבינני ישועתך אלהים תשגבני. בביאורים פרק שני.

בר"נ ד"ה ואלו מותרין איידי דתנא בפ"ק נדרים אסורין פתח הכא באלו מותרין עכ"ל כוונתו דלכאורה ואלו מותרין דפתח הכא מיותר כיון דקתני לבסוף מותר הי' די לו לומר האומר חולין שאוכל לך כו' מותר בשלמא מותר דסיפא איצטריך ליה למימר אע"ג דפתח בואלו מותרין משום לחלק בין הנך דקתני ברישא דאינן צריכין שאלה ופתח להך דהאומר לאשתו הרי את עלי כאימא דצריך שאלה ופתח ממקום אחר כדכתב הר"ן לקמי' בד"ה האומר לאשתו כו' אבל כיון דקתני לבסוף מותר לחלק ביניהם תו לא אצטריך למיתני ברישא ואלו מותרין ומתריך איידי דתנא בפ"ק נדרים אסורין כו': שם ד"ה כבשר חזיר כו' כל מיני אסורין קתני אסורין באכילה כבשר חזיר כו' ותנא נמי שאסורין באכילה בלבד ויש בהן טומאה כנבלות ושטומאתן חמורה בכעדשה כשקצים ורמשים עכ"ל והא דקתני במתניתין וטריפות אע"ג דטריפה אינה מטמאת ושחיטתה

מטהרתה אורחא דתלמודא למיתני בכ"מ טריפות בהדי נבלות וע' תוס' ע"ז (כ"ו):
דטריפה שנשברה מפרקתה ומתה והולכת.

וק"ק דכבר שנה כבשר חזיר וגם היא נבלה וכתוב בחזיר ובנבלתם לא תגעו טמאים הם לכם וי"ל: בד"ה האומר לאשתו כו' האי דנקיט הרי את עלי כאימא ה"ה נמי במתפיס בשאר איסורי הנאה כע"ז וערלה וכה"כ ובברייתא נמי תניא בגמ' כו' אלא האי דנקיט כאימא חדא דאית בה תרתי אשמועינן כו' ודוקא במדיר אשתו כו'.

ע' במפרש לקמן בדף הסמוך ד"ה פותחין לו פתח ממקום אחר כו' כתב כדי שלא יהא קל בעיניו לידור בכך להזכיר אמו לגנאי כו' וק"ק לפירושו דהא בברייתא קתני דגם באומר הרי את עלי כערלה וככלאי הכרם ואמרינן שם דבע"ה צריך שאלה והטעם מפני שלא יבוא להתיר ג"כ אם יתפוס בדבר הנדור ומתוך שרגיל לאסור את אשתו עליו מתוך הקפדה והוא ז"ל מפרש מפני שלא יהא קל בעיניו להזכיר את אמו לגנאי שזה הטעם אינו אלא בתלה ואמר הרי את עלי כאימא והנכון כמ"ש הר"ן: דף יד גמ' אלא מחזורתא חולין ממילא נסבה ופירושו היינו כדמתרצינן מעיקרא דאידי דקתני כבשר חזיר כע"א להכי קתני חולין ולפ"ז הי' להגמ' לקצר ולומר אלא מחזורתא כדמעיקרא כמו שהדרך בכ"מ בהש"ס.

ואולי מחמת שלשון נדרים משונה ובשיטה מקובצת ראיתי שהגירסא שם באמת אלא מחזורתא כדמעיקרא ואולי יתכן לומר עוד כוונה אחרת בזה כי ראיתי בנימוקי יוסף הנדפס עם הל' הרמב"ן ז"ל שכתב וז"ל היה נראה לפרש דהכי קאמר חולין שאוכל משלך יהא כבשר חזיר כו' אבל בגמ' לא משמע להו.

לפי שהי' אריכות לשון ופירושו דכל הני דמתניתין דינם כחולין שאוכל לך דודאי לא בעי שאלה אפי' הנודר ע"ה עכ"ל ע"כ אולי יתכן לומר דזה באמת מסקנת הגמ' וכוונתם במה שתירצו חולין ממילא נסבה הוא שרק תיבת חולין בכדי נסבה וכוונת המשנה הוא החולין שאוכל לך יהי' כבשר חזיר כע"א כו' והי' סגי בלא תיבת החולין רק האומר שאוכל לך כבשר חזיר כו' ותיבת חולין ממילא ובכדי נסבה: ע"ב בהמפרש ד"ה קונם עיני בשינה היום וכו' דאם ישן הוא למחר לוקה על מה שישן היום עכ"ל.

לכאורה קשה במאי דכתב לוקה הא התראה בשעה דעביד איסורא בעינן והא הכא בשעה שישן היום ה"ל התראת ספק דלמא לא יישן למחר. וכה"ג אמרינן בשבועות (ד' כח).

(לא אוכל זו אם אוכל זו אכלי לאיסורא והדר אכלי לתנאי'. פלוגתא דר' יוחנן ור"ל דפליגי בהתראת ספק אי הוי התראה ולוקה עלי' אי לא ואנן קיי"ל דה"ס ל"ש התראה ואולי ס"ל להמפרש דשאני הכא בשינה דקרוב לודאי שישן למחר משום דאיכא אונס שינה וע' תוס' גיטין (ד' לג).

(ד"ה ואפקעינהו רבנן כו' שכ' בשם ר"ת דכה"ג לא הוי התראת ספק כיון דרוב כו' ע"ש ואפשר ה"נ דכוותה. וע' בפ"ה הרא"ש שכתב כיון דשינת מחר אינה אלא תנאי לא מזדהר ובודאי ישן (ולהכי לא מקרי התראת ספק) וע' ג"כ ביבמות (דף פ').

(בתוס' ד"ה נעשה סריס למפרע כו' אמנם לא ידעתי מי הכריחו להמפרש לפרש לענין מלקות. ואמאי לא רצה לפרש דלענין איסורא בלחוד פליגי ר"י [ולקמן בגמ' ג"כ מתרץ אליבא דר"י הלכה אסורה ולוקה לא הלכה איסורא בעלמא] ורב נחמן.

ובכוונת הרא"ש שכתב ובודאי ישן יש לומר שכיון למ"ש הריטב"א והנ"י בפירושו להלכות הרמב"ן שכתבו וז"ל דאע"ג דלא חיישינן בעלמא בקדושין ובגיטין לביטול תנאי בידים. שהאומר ה"ז גיטך ע"מ שלא תשתי יין כו' תנשא לאלתר ואין חוששין שמא תעקור התנאי לשתות יין קסבר רב יהודה דשינה דבר שאין בידו הוא וממילא אתי וחיישינן שמא תאנסנו שינה עכ"ל וע' לקמן (כ"ה:) בתוס' ד"ה נדרי שגגות כו' שהקשו מהא דהתם אמרינן דנדרי שגגות הוי אם אמר קונם שאני אוכל ושאיני שותה ושכח ואכל ושתה וא"כ היכי אמר רב יהודה הכא דאל ישן היום שמא יישן למחר דה"ד אי שכח ויישן למחר נדרי שגגות מותרין ובמזיד ליכא למיחש שיעבור במזיד על נדרו.

ותירצו כיון דאמרינן בתנאה לא מזדהר איכא למיחש שיעבור גם במזיד וישן למחר עיי"ש ולכאורה לפי דברי התוס' שאינם מחלקים בין תנאי דשינה לתנאי אחר אלא בכל תנאי אמרינן כיון דבתנאה לא מזדהר איניש חיישינן שיעבור על תנאי א"כ ישאר הקושי' מהא דגיטין דהאומר לאשתו ה"ז גיטך ע"מ שלא תשתי יין מותרת להנשא לאחר ולא חיישינן שמא תעבור על תנאה ותשתה יין.

והתוס' אינם מחלקים בין תנאי דשינה לתנאי אחר מוכרחים אנו לבוא למ"ש הפרישה בשם מהרש"ל הביאו הט"ז בס"ר כ"ס"ק י"ט דדוקא בנדריים דקילי לאינשי הוא דאמרינן בתנאה לא מיזדהר אבל בגיטין דאיסור אשת איש חמור לא חיישינן שתקלקל עצמה ותעבור על תנאה והנה על חילוקם של הריטב"א והנ"י דמחלקי בין תנאי דשינה לתנאי אחר משום דשינה אין בידו קשה טובא דא"כ מאי פריך הגמ' לקמן על רב יהודה ממתניתין דשאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג הלכה אסורה לא הלכה לא ואמאי כיון דבתנאה לא מיזדהר למה לא ניהוש שמא תלך לישני שאני תנאי דהילוך דבידה למנוע מהילוך ולא דמי לתנאי דשינה דאין בידו לאנס עצמו בשינה אלא אם ינקוב בשרו תמיד בקוץ (ע' גיטין פ"ד).

(דאי בעי מבריו נפשי' בסילותא והכא בקושיא דשאת נהנית לי אם תלכי לבית אביך כו' ה' אפשר ליישב קצת דגם מניעת ההילוך לבית אבי' קשה לה מאוד למנוע וכדאמרינן בכתובות (דף ע"א.) (המדיר את אשתו שלא תלך לבית אבי' חדש א' יקיים [ע' במחנה אפרים הל' שבועות סי' י"א] שנים יוציא ויתן כתובה וע"ש בגמ' ברדופה לילך לבית אבי' אמנם מאי דמקשה עוד שם ע"ב מהא דתניא ככר זו עלי היום אם אלך למקום פלוני למחר כו' משם לכאורה לא קשה כ"כ דאין לדמות תנאי זה לתנאי דשינה כנ"ל ומצאתי אח"כ בס' יד שאול להגאון מלבוב שעמד ע"ז וכתב שדברי הריטב"א מרפסין איגרא וצ"ע ליישבו: בר"נ סד"ה ה"ג ואבע"א כו' א"נ דכי אמרינן דעת' אהזכרות שבה על כל מה (שנתפס בה) צ"ל על כל מה שנזכר בה קאמר דהיינו קרבנות וכלי שרת והרמב"ם ז"ל הביא דין זה בנשבע ונודר כו' עכ"ל הר"ן.

קיצר בכאן וע' בחזושי הרשב"א שכ' דנ"מ בין שני הפירושים לנודר בשאר ספרי הקודש דלפי מה שאמרו בירושלמי בקרבנות הכתובים בה משמע דדוקא בנודר בתורה

ממש שכתוב בה קרבן אבל בשאר ספרי קודש לא: אבל לפום פירושא דדעתיה אהזכרות היינו השמות או הכתיבה וההכנה לשם קדושה ל"ש ס"ת ול"ש שאר כתבי קודש וע"ש שהקשה א"כ מאי קאמר בגמ' דעתיה אגוויל.

והא גם הם קדושים מחמת כוונת הכתיבה לשם קדושה ותירץ דכל שנמחקו פרושה הקדושה מהם כדאמרין בפ' כל כתבי (דף קט"ז) כי קדוש אגב כתב הוא דקדוש אזלה לה כתב אזלה לה קדושה עכ"ל וע' בעירובין (דף יז) א"ל אמר רב הכי אמר להו אורייתא נביאי וכתובי דאמר רב הכי. ופרש"י שבועה הוא: בר"נ ד"ה ואבע"א דמחתא אארעא כו' וסיפא דקתני בה ובמה שכתוב בה ל"צ לגופי' אלא לגלויי ארישא כו' הא דלא ניחא ליה לפרש דזו ואצ"ל זו קתני כמו שכתוב בגמ' ופירושו כבכל דוכתי בש"ס (והרש"ש בהגהותיו כתב שגירסת הר"ן לא הי' כן בגמ' שלפניו) ונראה שבדיוק כתב כן הר"ן ולטעמי' אזיל שפירש לקמן בר"פ נערה המאורסה (דף ס"ז).

(דבחדא מילתא ועדיפה מינה לא שייך לומר זו ואצ"ל זו לכן הכא נמי הוי חדא מילתא ועדיפא מינה ל"ש לומר זו ואצ"ל זו ולהכי מפרש דאתי לגלויי ארישא וע"ל (ד' ס"ז).) דהעירותי שם על כלל זה שהניח הר"ן מהא דעירובין (דף ע"ו).

(ומיבמות (דף יג.) רבא אמר זו ואצ"ל זו קתני עיי"ש: דף טו.

גמ' אלא דאמר קונם עיני בשינה מי שבקינן לי' עד דעבד איסור בל יחל והא א"ר יוחנן כו' אלא דאמר קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום הא אמרת כל באיסורא מזדהר ע' במחנה אפרים הלכות נדרים סי' כ"ט שהקשה לדעת הסמ"ג ומרדכי שהביא הטור בסי' רל"ב דהאומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אעשה דבר פלוני אף שהנדר הוא בדבר שא"א לקיים שלא יהנה מכל פירות שבעולם מ"מ כיון שתלה הנדר בתנאי והתנאי אפשר לקיימו חל הנדר לענין שלא יעבור על התנאי.

[וכן הוא דעת הרא"ש בסוף מכילתין דף פט:)] גבי ההוא גברא דאסר הניית כל העולם עליו אם ישא עד דלא תני הלכתא כתב שם הרא"ש ואע"ג דא"א לו להיות בלא הנאת העולם לא הוי נדר שוא דאפשר שלא ישא אשה ולא יאסר עיי"ש [א"כ לשיטתם אמאי לא מוקי הגמ' מתניתין דאמר קונם עיני בשינה לעולם אם אישן היום דאע"ג שלא יישן לעולם הוי נדר שוא דא"א לו להתקיים בלא שינה אפי' ג' ימים מ"מ כיון שתלה בתנאי אם יישן למחר והתנאי הוא דבר שאפשר לקיים ולנדד שינה מעיניו יום אחד להכי חייל נדרי'.

היינו שיזהר שלא יעבור על תנאו ותירץ הרב הנ"ל דהא דלא אוקי תלמודא מתניתין בהכי משום דהרי זה בבל יחל דקתני מתניתין משמע דלכשישן ה"ז בבל יחל כלומר שחלל נדרו ואין כאן חלות בנדר וע' בס' הפלאות נדרים מ"ש בזה: שם רבינא אמר לעולם כדקתני ומאי בל יחל מדרבנן כו' ראיתי בס' הפ"נ הנ"ל שחקר בנדר ואמר קונם שאני ישן היום איך יהי' הדין בבין השמשות אם מותר לישן.

דיש לומר אע"ג דעיקר הנדר הוי רק מדרבנן. דנדר בדבר שאין בו ממש וספיקא דרבנן לקולא אמנם היכי דאתחזק איסורא קיי"ל אפי' בספיקא דרבנן לחומרא וכדמשמע בעירובין (דף לו).

(בעיא מיני' רבא מר"נ ככר זו כו' היום קדש ולמחר חול אין עירובו עירוב דמספיקא לא נפקא קדושה מיניה כו' וא"כ הכא ג"כ באם אמר קונם שלא אישן היום דאתחזק איסורא כל היום גם בבהשמ"ש לא ישן מספק עיי"ש שטייל בזה ארוכות לפלפל איך יהי' הדין באם יאמר שלא אישן יום מחר יהי' הדין להיפך דבין השמשות של היום השייך למחר יהי' מותר לישן דמספיקא לא עייל לי' איסורא והנה בדין הראשון באם אומר קונם שלא אישן היום לכאורה אין במה להסתפק במה שבין השמשות הוא ספק יום ספק לילה דהא מלבד זה הא אמרינן בריש פרק קונם יין (ד' ס).

(קונם יין שאני טועם היום אינו אסור אלא עד שתחשך א"ר ירמי' לכשתחשך צריך שאלה לחכם מ"ט א"ר יוסף גזרה היום משום יום אחד ע"ש ואולי דוקא בנדר גמור שחל מדאורייתא החמירו חכמים להצריך שאלה לחכם לכשתחשך באומר היום אבל לא אם עיקר הנדר אינו חל רק מדרבנן כגון בדבר שאין בו ממש כשינה וכיוצא בו לא החמירו להצריכו שאלה לכשתחשך ורק על בין השמשות שפיר חקר הרב הנ"ל חקירתו זאת וע' בביאורי הגאון רע"א ביו"ד סי' רי"ג ס"ק ג' שכתב דאם אמר קונם שלא אישן היום אם אישן למחר דמותר לישן היום ולא חיישינן שמא ישן למחר.

דדוקא בקונם עיני בשינה דהוי נדר שיש בו ממש ואם יישן למחר יעבור למפרע באיסור דאורייתא הוא דחיישינן דלמא לא מזדהיר בתנאה ויעבור למפרע באיסור דאורייתא אבל באומר שלא אישן היום דאף אם לא יזהר בתנאי דלמחר לא יעבור רק איסור דרבנן ל"ח שמא יישן למחר ויעבור למפרע על איסור דרבנן והכי מסתבר יעוי"ש: תוס' ד"ה שאת נהנית לי עד הפסח כו' תימה הא משועבד לה והיכי מצי מדיר לה וי"ל באומר קונם תשמישך עלי ושאת נהנית לי לאו דוקא עכ"ל כוונתם דלשון שאת נהנית לי משמע שאוסר עליו שלא תהנה ממנו וע"ז קשיא דהא משועבד לה לכן פירשו דהלשון לאו דוקא ובאמת אומר קונם תשמישך עלי ואוסר ע"ע הנאתו ממנה וממילא לא תוכל ליהנות ממנו ופי' זה הביא ג"כ הרשב"א בחידושו ודחה מכמה טעמים דא"כ הא דקתני ואסורה בהנאתו היינו משום לאו דלפני עור כו' שתעבירו על כל יחל והא איסור דלפ"ע אינו אלא כעין מושיט כוס יין לנזיר ואבר מ"ה לבני נח בדקיימי בתרי עברי דנהרא דאין זה יכול לעבור עליו אלא אם יושיטנו לו חבירו וכדאסיקנא ריש פ"ק דע"ז ועוד מ"ש דלא תני אסור בהנאה שהוא העיקר ונקיט אסורה בהנאתו שהיא טפלה לאיסורו ועוד כו' אלא מחזורתא דמתניתין באוסר עליו נכסיו ובל יחל דברו דקאמר היינו שהיא צריכה להזהר מהנאתו משום כל יחל דברו כלומר מחמת איסורו שאסר עליו עיי"ש ולפ"ז ישאר קושית התוס' איך מצי הבעל לאסור עלי' הנאתו הא משועבד לה ואין לומר דקונמות קדושת הגוף ומפקיע מידי שעבוד דזה אינו דכי היכי דאמרינן אלמיה רבנן לשעבודא דבעל ה"נ אלמיה רבנן לשעבודא דאשה וכמ"ש הר"ן לקמן ע"ב ומוכרחים אנו לבוא לתירוץ השני של התוס' דשאני הכא כיון שתולה הנדר [בתנאי] בדבר שיכולה לקיים שפיר חייל הנדר כשמדירה שאמר קונם תשמישי עליך שהרי לא תלך ולא תאסור והרב בעל מח"א בהל' שבועות סי' י"א הביא ראיה לתירוצם זה ממה שאמרו בס"פ ר"א.

ההוא דאמר לה לדביתהו קונם שאי אתה נהנית לי עד שתטעימי תבשילך לר"י ור"ש אלמא דכל שאפשר לקיים התנאי חל הנדר ואיני יודע מה אולמא לישנא דהתם מהך

דהכא דקתני שאת נהנית לי כו' אם תלכי כו' דמפרשי לתירוץ קמא דהא דקאמר שאת נהנית לי היינו שהנאתה יהי' אסורה עליו כאומר קונם תשמישך עלי ומילא לא תוכל ליהנות ממנו כן הכי נמי נוכל לפרש לישנא דהתם דס"פ ר"א בכי האי גוונא וטפי ה"ל להביא ראי' מגמ' הקודמת מפ' ארבעה נדרים (דף כ"ג).

(מההיא עובדא דדביתהו דאביי כו' דאמר לה תתסר הנאתי עלך אי עברת אדעתאי ומינסבת לה לקריבך כו' דהוצרך לבוא לפני רב יוסף למצוא פתח להתיר לו נדרו ושם מפורש הלשון דאמר תתסר הנאתי עלך וקשה איך יוכל להפקיע שעבודה ומוכרח לומר משום דהוי על תנאי והי' לה שלא לעבור על דעתו ולא תיאסר בהנאתו להכי חל הנדר וע"ש בס' מח"א מ"ש בשם בעל נ"מ ולתרץ ג"כ מהא דאמרינן שם בפ' המדיר דאוקי למתניתין דתלינהו לקישוטיה בתה"מ דאמרה יאסר הנאת תשמישך עלי אם אתקשט ובדפוס שם כתוב הנאת תשמישי עליך והוא ט"ס.

[דמשמע דאפי' בתולה נדרה לא חייל כל שהוא להפקיע שעבודי' (פירש מדאיצטריך לאוקמי באומרת הנאת תשמישך עלי דל"ש בזה הפקעת שעבודי' משום שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו הא אם אמרה הנאת תשמישי עליך דמפקעת שעבודי' לא הי' מהני אף דתולה נדרה באם אתקשט. כן הוא כוונתו ונדפס בקיצור והשמטת הביאור) ע"ז כתב שם חילוק נכון דשאני התם כיון שבידה הוא לבטל התנאי וליאסר א"כ נמצאת היא מפקעת שעבודי' בע"כ אבל הכא בידה הוא שלא תלך ולא תיאסר פי' וא"כ חל הנדר שאסר עלי' בעלה ול"ש לומר דהא משועבד לה ואיך יוכל להפקיע שעבודה דהא כיון שתלה הדבר בתנאי שלא תלך ובידה הוא שלא תלך איהי דקא גרמה לנפשה.

והוא חילוק נכון ויען ששם הוא מבואר בקצרה ובשיבוש הדפוס. לכן לא נמנעתי להעתיקו ובביאור מעט: בר"נ ד"ה הלכה אסורה בהנאתו ולוקה כו' אבל הרמב"ם ז"ל כתב לוקה הוא שהדירה וההנה אותה כו' וליתא דודאי הוא אינו לוקה מדאמרינן לקמן כו' למעול נותן הא לא אסרה עליו כו' עכ"ל בס' מחנה אפרים הל' נדרים סי' ל"ה כתב ע"ז ואינו קושי' כלל דנהי דאסור להנותן להאכילו מ"מ לא מצינו מעילה בדבר המותר לו לאדם וזהו דקאמר למעול נותן הא לא אסרה לי' כלומר לאכלו עכ"ל ובגליון רש"א כתב תירוץ זה מדעת' דנפשיה וכבר קדמו בעל מח"א.

וע' בירושלמי ס"פ קונם יין. הדא אמרה הדין אכל והדין עבר ובפי' קרבן העדה שם ולפי פירושו הירושלמי הזה מסייע להרמב"ם ז"ל וע"ש בפני משה ולפי פירושו שם אין מזה סייעתא לדברי הרמב"ם ז"ל וע"ל פ' השותפין (דף מ"ו).

(בר"ן ד"ה אי אמרת כו' במ"ש ויש לתמוה על הרמב"ם ז"ל שכתב שלמדיר הוא דכופין שאע"פ שזה דרך הירושלמי אין זה דרך הגמ' שלנו עיי"ש: ע"ב גמ' תנן שאת נהנית לי עד החג אם תלכי לבית אביך עד הפסח כו' הלכה אסורה לא הלכה לא בתוס' רעק"א על המשניות הקשה לפי מ"ש הר"ן לקמן (דף ע"ט): דכל שתולה נדרו באם אין במשמע שיחול הנדר אלא לאחר שתעבור על תנאה א"כ הכא דאמר לה שאת נהנית לי עד החג אם תלכי לבית אביך עד הפסח.

ג"כ המשמעות הוא דהאיסור לא יתחיל אלא אחר שתלך ולא למפרע ובתשובת חתם סופר חי"ד סי' רכ"ו הביא ג"כ קושיא זו וכתב שהיא קושיא עצומה ולחומר הקושיא כ' ליישב דהא דאמרינן במידי דאית בי' משך זמן כוונתו משעה שיעבור ואילך ולא מעכשיו היינו באוסר ע"ע מסתמא כוונתו למישבק ליה רווחא אבל באוסר על אשתו ורוצה למנעה לילך לבית אביה מסתמא דעתו להחמיר עליה כל מה דאפשר ואמדינן לדעת' לאסור מעכשיו אם תלך ובנדירים הולכין אחר כוונת הנודר אפי' יהיה נגד משמעות הלשון עכ"ל וע' בס' יד שאול סי' רי"ג סק"ג מ"ש בזה.

ובס' תפארת ירושלים על משניות כתב שלגודל הקושיא נראה לו לתרץ ולחלק דע"כ לא קאמר הר"ן גבי קונם פירות עולם עלי אם ארחץ דהאיסור אינו מתחיל אלא מזמן עקירת התנאי משום שלא הגביל זמן להאיסור אבל הכא שאסרה בהנאה עד החג אם תלך לבית אבי' עד הפסח. חזינן לדעת' שרוצה לאוסרה בהנאה כל השנה ואם נימא שהאיסור מתחיל משעת עקירת התנאי יתבטל כוונתו בהגבלת הזמן מש"ה אמרינן שיחול הנדר למפרע כו' ע"ש וע' מ"ש לקמן (ע"ט): בדברי הר"ן הנ"ל.

גם בהגהת הרש"ש כתב קרוב לדברי בעל תפארת ירושלים ע"ש: בהרא"ש ד"ה א"ר נחמן אליבא דרב יהודא מתרץ עכ"ל כן ה' גירסת הרא"ש בגמ' בס' יד שאול סי' רי"ג סק"ג הביא קושי' בשם אביו הגאון לפי מ"ש התוס' בכתובות (דף ע') ד"ה הכא נמי שהקשו שם אמאי דפריך הגמ' שם וכיון דמשתעבד לה היכי מצי מדיר לה.

והקשו דלישני כגון דתלינהו למזונות' בתה"מ דאמר יאסר הנאת תשמישך עלי מעכשיו אם אזונך דאז אסורה ליהנות ותירצו דהא לרב יהודא דאמר דבתנאה לא מיזדהר אסור לשמש שמא תהנה ואפי' לרב נחמן דאמר מיזדהר איניש בתנאה הכא מודה דאשה לא מיזדהרא כיון שלא נדרה עכ"ל א"כ לשיטת התוס' גם לרב נחמן יקשה מהא דשאת נהנית לי כו' דהרי היא לא נדרה בעצמה אלא שבעלה הדירה ואמאי דחיק הרא"ש לפרש דר"נ מתרץ אליבא דרב יהודא בר פלוגת' והא מוכרח לתרץ גם אליבא דנפשי' וכתב שבאמת הוא תימה רבה ע"ש תירוצו ולענ"ד נראה דאין כוונת התוס' במ"ש דר"נ מודה דאשה לא מזדהרא כיון שלא נדרה לומר כיון שהיא לא הוציאה הנדר מפיה אלא בעלה הדירה דזה אינו דאין חילוק בין אם מוציאה הנדר מפיה או שבעלה הדירה מהנאה.

כיון שס"ס חל עלי' נדרו לאסרה בהנאה מזדהרא שפיר בתנאה אליבא דר"נ אלא כוונתם דהתם בכתובות מיירי שהבעל אסר על עצמו הנאת תשמישה אם תהנה ממנו ועיקר האיסור רק עליו ועלי' רק נטפלת איסור שלא תגרום לו איסור ועוברת על לפני עור ובכגון זה מודה ר"נ שבתנאה לא מיזדהר ובסוגיין מיירי דאוסר עלי' בנדר והרא"ש לטעמי' בסוף מכילתין גבי ההוא דאסר עליה הנאתה דעלמא אי נסיב איתתא עד דלא תני הלכתא כו' דסובר דהתולה נדר בתנאי שאפשר לקיימו אע"ג דהנדר בעצמו אינו יכול לקיימו מ"מ כיון שאפשר לקיים התנאי חל הנדר כן סובר הכא כתירוץ השני שבתוס' דלעיל דאע"ג דהנדר במה שהוא משועבד לה מ"מ כיון שתולה הנדר בתנאי וכשתקיים התנאי לא יחול הנדר מצי להדיר לה וא"כ כיון דבסוגיין מיירי שאסר עלי' בנדר שפיר מזדהרה בתנאה ול"ק אליבא דר"נ ולכן פי' הרא"ש שר"נ אליבא דרב יהודא מתרץ אחר זמן רב מצאתי שגם בס' הפלאות נדרים עמד על קושיית הגאון הנ"ל ותירץ

כמו שכתבתי והנאני: בר"נ ד"ה והא מה"ת משועבד לה כו' וי"ל דכי היכי דאמרינן התם דאלמוה רבנן לשעבודי דבעל ה"נ אלמוה רבנן לשעבודה דאשה כו' עכ"ל ע' בר"ן בכתובות פ' המדיר שכתב דדעת הרמב"ם לחלק בין שעבודא דבעל לשעבודא דאשה דשעבודי דידי' הוא דאלמוה דאל"כ יצטרך לגרש בע"כ והאיש אינו מוציא אלא לרצונו אבל שעבודא דידיה אמאי מצטרכינן לאלומי יוציא ויתן כתובה שהאשה יוצאה לרצונה ושלל לרצונה עיי"ש והשתא לפי דעת הרמב"ם ישאר קו' הר"ן הכא דמאי פריך הגמ' והא משתעבד לה מה"ת לישני דקונמות מפקיעין מידי שעבודה.

דלגבי שעבוד דידיה ל"ל דאלמוה רבנן כנ"ל ומוכרחים אנו לומר דסתמא דגמ' פריך הכא אליבא תנא קמא דריב"נ לקמן (פ"ה.) (דסובר דאין קונם מפקיע מידי שעבוד וכמו שמפרש הר"ן שם בכתובות ומצאתי במשל"מ פ' י"ב מהל' אישות הלכה כ"ג שכתב דנ"ל דלא כתב הר"ן אלא בשעבודא דאיש לאשתו במזונות דלגבי דידיה אמרינן דקונמות מפקיע מידי שעבוד אבל גבי איסור דתשמיש כיון דתשמיש שייך נמי גבי' דבעל דאי אמרה היא הנאת תשמישי עליך לא אמרה כלום דאלמוה רבנן לשעבודא דבעל ה"נ אם הדירה הבעל ואמר תשמישי עליך אלמוה רבנן לשעבודא דידיה כמו דידיה דלא פלוג רבנן וממש דבר שוה הוא ומה לי בא מחמתה או מחמת הבעל ע"כ ובזה מתיישב פרכת הגמ' בכאן אפי' לדעת הרמב"ם: וע' בט"ז סי' רל"ד ס"ק ג' ובתשובת מהרי"ט ח"א סי' ה' ושניהם לדבר אחד נתכוונו לחלק דדוקא בשעבוד ממון קונם מפקיע אבל בשעבוד הגוף לא מהני לשון הקדש או קונם להפקיע וכ"כ הפני יהושע בכתובות (דף ע').

(בתוס' ד"ה המדיר ע"פ מ"ש התוס' בגיטין (דף מ'): משום דקיי"ל כרבא דבע"ח מכאן ולהבא הוא גובה וזה לא שייך אלא בחיוב ממון אבל לא בתשמיש דגופו משועבד לה ע"ש וע' בקצוה"ח ס"ס קי"ז מה שכתב בזה: ועיין עוד במחנה אפרים הל' גביית חוב סי' ג' שתמה שם על בעל לחם משנה שחילק ג"כ לדעת הרמב"ם בין שעבוד ממון לשעבוד הגוף דתשמיש באופן אחר דדוקא גבי ממון דהוא דבר הניתן למחילה דהא אם התנה ע"מ שאין לך עלי שאר וכסות תנאו קיים אבל בעונה דהוא צערא דגופי' ולא ניתן למחילה אין הקונם מועיל להפקיעו וכתב עליו הרב בעל מח"א שדבריו תמוהין דהא הר"ן תירץ דכי היכי דאלמוה רבנן לשעבודא דבעל ה"נ אלמוה רבנן לשעבודא דידיה ע"כ.

ואיני רואה מקום לתמיהתו כ"כ דהכא מתרץ הר"ן אליבא דנפשי וע"פ שיטת רש"י ז"ל ושאר מפרשים ותירץ הלח"מ הוא ע"פ שיטת הרמב"ם ז"ל לפי מה שביאר הר"ן בכתובות דדעת הרמב"ם לחלק בין שעבוד הבעל לשעבוד האשה על הבעל דחילוק זה הוא לענין חיוב ממון דוקא אבל לא בעונה דהוא צערא דגופא ולא ניתן למחילה: בא"ד וא"ת והא האי נדרא דרבנן הוא כו' וכיון דמדרבנן בעלמא הוא היכי חייל נדרא דיליה דליתא אלא מדרבנן בעלמא לאפקועי מצות עונה ומצות פ"ו י"ל כיון דנדרא מיהו חייל כו' עכ"ל בחזושי הרשב"א מתרץ באופן אחר דמצות עונה אינה אלא מחמתה ולא מחמתו ומשום דאשתעבד לה וכיון דאמר הנאת תשמישך עלי ומחמת נדרו פקע שעבודה ממנו אין כאן מצוה המחייבתו ומשום פ"ו יש לומר דאינו מחוייב להקים זרע מזו דהא אפשר לו לישא אשה אחרת ולקיים המצוה באשה אחרת עיי"ש.

והא דנאידי הר"ן מתירוץ הרשב"א ולא הביאו יש לומר דלא מסתברא ליה הך סברא דהא אמרינן בר"ה (דף כ"ח.) (המודר הנאה מחברו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה וכן המודר הנאה משופר מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה משום דמצות לאו ליהנות ניתנו ולא אמרינן דהא אפשר לו לשמוע מאדם אחר או משופר אחר שאינו מודר ממנו אלמא כיון דמ"מ השתא מקיים מצוה מאדם זה ומשופר זה וכיון דמצות לאו ליהנות ניתנו שרי ה"ה הכא כיון דמ"מ השתא שאין לו אשה אחרת מוטל עליו לקיים מצות פ"ו באשה זו שאסר עליו בנדר וכיון דהנדר אינו חל אלא מדרבנן היכי אתי נדרא דמדרבנן ומפקיע מצות פ"ו דמדאורייתא ולהכי תי' הר"ן באופן אחר דחכמים מתנין לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה אח"כ מצאתי שגם בס' קרן אורה העיר כן על דברי הרשב"א.

אמנם יש ליישב דברי הרשב"א דלא דמי להך סוגיא דר"ה ויתבאר אי"ה במ"א. [וע' בס' זכר יהוסף בחדושי ליבמות (דף ה): בקונטרס אחרון להפלאה סי' ע"ו ס"ק ט' כתב דאם אמר הנאת תשמישי עליך אפי' בפחות משיעור עונה אינו חל והוכיח מסוגית הגמ' דכאן מדלא מתרץ לה בפחות ולאוקמי כדקא ס"ד באומר הנאת תשמישי עליך ובפחות משיעור עונה אלא ודאי דאפי' בפחות משיעור עונה משועבד לה להיות לה פת בסלה ועיין במ"ש לקמן [וע' בט"ז סי'רל"ד סק"א וסק"ו שכ' בהיפוך וע' בס' בית מאיר על יו"ד סי' הנ"ל שהשיג על הט"ז]: בהמפרש ד"ה דאמר ר"כ אשה האומרת קונם הנאת תשמישי עליך כופה ומשמשו דלא כל כמינה לאסור נפשה עליו דהיא משועבדת לי' להנאתו אבל אמרה קונם הנאת תשמישך עלי כו' וצריך להפר לה עכ"ל הנה כאן בגמ' איתא הנאת תשמישך עלי אסור שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו ולא קתני יפר כדכתב המפרש וצריך להפר לה אכן דבריו צודקים כי מימרא זו דרב כהנא הובאה שנית לקמן (ד' פ"א): ושם אתמר בהדיא הנאת תשמישך עלי יפר שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו ולכאורה טעמא בעי מדוע הכא נשמט תיבת יפר באותו מימרא דרב כהנא.

וראיתי במהרי"ט ח"א סי' ה' בתוך התשובה אשר מתוך דבריו העמוקים יש ליתן טעם בזה לזאת אעתיק תמצית דבריו דמחלק שם בין אם הדיר הלוח את כל נכסיו למלוה שלו דאין יכול להפקיע את חובו ממנו מחמת נדרו. דאמרינן אלמוה רבנן לשעבודי דבע"ח כמו דאמרינן אלמוה רבנן לשעבודא דבעל עיין תוס' כתובות (דף נ"ט:) ד"ה קונמות כו' ואי לאו דאלמוה הוי חייל הנדר שפיר משום דאכתי מחוסר גוביינא והם שלו ואלו רצה היה יכול להקדישם כו' כו' אבל אם הדיר לוח למלוה קונם הנאתי עליך מי חייל קונם עליה דהא ודאי משועבד לי' ואין בידו לאסור הנאתו דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

ואינו בידו דהא ודאי בדין יהנה ממנו דמשועבד לי' הוא. וראיה לזה מהא דאמר ר"כ הנאת תשמישי עליך כופה ומשמשו ואי אמרת דהא דהנאת תשמישי עליך כופה ומשמשו משום דאלמוה רבנן לשעבודא דבעל הוא א"כ בהא נמי ה"ל למימר יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור כדאמר ר"י בן נורי לענין מעשה ידי' ופסק שמואל הלכתא כוותי' אלא ע"כ משמע דכשאמרה הנאת תשמישי הנדר מעיקרו לא חל.

ואפי' יגרשנה יכולה לחזור כיון דבשעת הנדר לא חל ואין כאן נדר מעיקרו יעוי"ש שהאריך ותוכן סברתו דלא אמרינן קונמות מפקיע מידי שעבוד אלא היכי דמצי לסלוקי

בזוזי וכגון מעשי ידי' שיכולה ליתן לו דמי מעשה ידי' משקל ה' סלעים אבל גבי תשמיש לא מצי לאפקועי מיני' א"כ אינו מפקיע מידי שעבוד מדינא ולהכי אפי' נתגרשה אין הנדר חל וכ"כ הט"ז ביו"ד סי' רל"ד סק"ג אמנם הקצוה"ח בסי' קי"ז סק"ה השיג עליו ודעתו דאפי' היכי דלא מצי לסלוקי משעבודו נמי הקונם או ההקדש מפקיע מידי שעבודו וראייתו מהא דתנן לקמן בפ' השותפין (דף מו:): מפלוגתא דראב"י ורבנן בשותפין שנדרו הנאה זה מזה אם מותרין לכנוס בחצר השותפין דמוקי פלוגתייהו בחצר שאין בו דין חלוקה ופליגי אם יש ברירה או אין ברירה ואפי' למ"ד אין ברירה ע"כ משתעבד לשותפו חלקו שיהי' רשאי להשתמש בו א"כ איך מצי אסר עליו כיון דמשתעבד ליה ע"כ משום דקונמות מפקיעין מידי שעבוד כו' א"כ הרי מוכרח דקונמות מפקיע מידי שעבוד אפי' במידי דאינו יכול לסלקו משעבודו והיינו דכיון דאין הגוף שלו אלא שעבוד יש לו עליו אתי קונם דחייל על גוף הדבר ומפקיע מידי שעבוד ע"ש עוד ראיות לזה אמנם עדיין צריכין אנו ליישב ולסתור ראיית מהרי"ט מה שהביא סמוכין לדבריו והנה במה שהביא ראיה מדברי התוס' דפ' אע"פ הנ"ל גבי נדרה שלא להניק את בנה שכתבו דאין לפרש שאסרה הניקתה עליו דהא משעבדא לי'.

ואם נפרש דהנדר חל אלא משום דאלמוה רבנן לשעבודי' דבעל לא מצי אוסרת א"כ שפיר יכולין לפרש דאסרה הניקתה עליו. ומשום דב"ש סברי הוא נותן אצבע בין שיני' מחמת שקיים לה.

להכי לא אלמוה רבנן לשעבודי' ולא עבדו לי' רבנן תקנתא לאלומי שעבודי' [ויש להסביר יותר דדמי למאי דאמרו רז"ל כל האומר אי אפשרי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו וכיון דאיהו לא איכפת לי' דהא חזינן שקיים לה וע' בסוגי' הנ"ל במהרש"א שכתב ג"כ וז"ל ויש לדקדק נהי דמשעבדא לי' מ"מ כיון דקיים לה אמאי אין הנדר חל ודוחק לומר דמשעבדא לי' לתינוק וי"ל עכ"ל ודברי מהרש"א אלו נראה שהיו בהעלם עין בשעה חזא מהרב בעל א"מ סי' פ"ב ד"ה ולפע"ד נראה כו'] הנה ליישב ראיית מהרי"ט מדברי התוס' הנ"ל שלא ביאר הגאון הנ"ל בקצות החשן מילא את דבריו בספרו הנחמד אבני מילואים בסי' פ' ובסי' פ"ב וז"ל והראי' שהביא מהרי"ט מדברי התוס' פ' אע"פ כו' יש לדחות דכיון דאלמוה רבנן לשעבודי' דבעל אע"ג דבכל מקום יכול להפר ובידו להפר ואפ"ה אלמוה לשעבודי' משום דפעמים שוכח להפר.

א"כ אפי' קיים לה לא גרע כחו בזה. דהא טעמא דהוא נותן אצבע בין שיני' הוא משום דהי' יכול להפר ולא הפר וכיון דהיכא דמשתעבדא לי' אינו צריך להפר א"כ מה עושה הבעל בקיומו שקיים לה ואין כאן נתינת אצבע כלל יעוי"ש וכוונתו שהבעל סומך בעצמו שלשוא דברי' ואין בה ממש כלל שאין בידה לאסור מה שמשועבדת לו ולהכי גם קיומו אין בו ממש ומשטה הוא בה ואולי זה הוא ג"כ כוונת המהרש"א שהבאתי לעיל במ"ש ויש ליישב: דף טז במשנה זה חומר בשבועות מבנדרים וחומר בנדרים מבשבועות כו' עוד יש למצוא מה שחומר בזה מבזה דחומר בשבועות מבנדרים דשבועה איתא בין באעשה דבר זה או לא אעשה.

ובנדרים ליתא באעשה כמ"ש הר"ן לעיל דף ח) דהא נדרים הוא מתסר חפצא אנפשי' (אם לא בנדרים מצוה כגון קרבן וצדקה וכו' ג) וחומר בנדרים מבשבועות דבנדר יכול

לאסור את שהוא שלו על אחרים משא"כ בשבועה כמ"ש התוס' בנדה (דף מ"ו:) ד"ה כגון שהקדיש כו' וז"ל דאפי' נשבע שלא יאכלו אחרים אין בכך כלום כל זמן שלא אסר עליהם בקונם כו' עיי"ש: שם סוכה שאני עושה, צ"ע אמאי לא קאמר שאני יושב כדקתני לולב שאני נוטל כו' דהא המצוה הוא הישיבה ולא העשייה וע' מ"ש בזה לקמן: תוס' ד"ה לא שבועה לא אוכל לך כו' וא"ת מ"ש מקרבן כו' עוד י"ל דטעמא דשבועה היינו משום דגזרינן שמא יאמר שבועה לא אוכל וידלג לא כו' אבל גבי נדר כו' לכאורה לפי פירושה דהאיסור הוא משום גזרה אינו אסור אלא מדרבנן וק"ק הא לישנא דאסור הוי מדאורייתא וכמ"ש הר"ן לעיל.

ובשיטה מקובצת הביא פירוש אחד דה"ק לא כמה שאתה אומר שאוכל משלך [אלא] שבועה לא אוכל לך אבל גבי נדר אפי' אם נאמר שכוונתו במה שאמר לא קרבן לא אוכל לך להפסיק תיבת לא מתיבת קרבן ושואמר לא כמה שאתה אומר אלא קרבן לא אוכל לך הא גם קרבן לא אוכל לך שרי וע"ש עוד שכתב יש במתניתין שבועה דאורייתא ושבועה דרבנן ובזה ניחא מה שהערנו לעיל: בהמפרש ד"ה ורב אשי הוה נאדי כו' דכי היו מסרבין בו לאכול ואמר לא אכילנא כו' בין אם אמר שבועה שאוכל בין אם אמר שבועה שלא אוכל משמע דקאמר אכילנא אם אמר שבועה שאוכל בודאי משמע דקאמר אכילנא דה"ק בתחילה בתמיה.

לא אכילנא לא אכילנא שבועה שאוכל (ותי' בודאי מקומו לעיל וכמ"ש) ואם אמר שבועה שלא אוכל הדין משמע נמי דאכילנא דמשמע שבועה אי לא אכילנא והיינו חדא לישנא והא איכא לתרוצי גם בלישנא אחרנא דמשמע בניחותא דהאי דאמר לא אכילנא בניחותא קאמר והאי דאמר שבועה שלא אוכל דלא אכילנא משמע אם כן (פי' דיש לפרש בשתי לשונות) לא ליהוי אסור ואם כן היכי אמר במתניתין שבועה לא אוכל לך אסור אלא ודאי ליתא לטעמא דאביי כו' כצ"ל לתקן הלשון ובפי' הרא"ש ד"ה רב אשי נדי מטעמי' דאביי יש ג"כ ט"ס וצ"ל דאם איתא דמתני' אתי לפרש דיש שבועה שאוכל ומשמעה שלא אוכל כו' בר"נ ריש העמוד אי אמרינן דבחי קרבן משתבע שרי.

דקרבן לאו בר אשתבועי הוא ואי אמרינן דקרבן יהא מה שלא אוכל משלך נמי שרי במש"ל פ"א דנדרים כ' ע"ז ותמהני דאי לאו משום דאמרינן דבחי קרבן משתבע פשיטאדהיה אסור לר"מ דמוקמינן מתניתין כוותיה דהיינו אומרים דה"ק קרבן יהא לפיכך לא אוכל לך דומיא דלקרבן לא אוכל לך דאסור אליבא דר"מ וצ"ע עכ"ל אמנם כבר עמד הרשב"א ע"ז בפ"ק וז"ל וא"ת א"כ קרבן לא אוכל לך לר"מ נימא נמי דהכי קאמר קרבן יהא לפיכך לא אוכל לך ואנן איפכא תנן בפ' ואלו מותרין קרבן לא אוכל לך מותר ואוקמינן ההיא כולה מתניתין כר"מ יש לומר דכל שאמר באות השמוש כגון לקרבן כו' יש במשמע דלקרבן יהא כו' דאי בחיי קרבן יאמר קרבן כעין שבועה כמו שבועה שלא אוכל לך למה לי לקרבן בשמוש למ"ד והלכך נפרש דבריו שכך אמר לקרבן יהא כדי שלא נוציא לבטלה דבריו אבל באומר קרבן לא אוכל לך יש לומר במצות קרבן לא אוכל לך כו' וכסבור שהאומר במצות קרבן שהוא אסור כמוציא שבועה מפיו ואינו כן אלא מותר עכ"ל וחדוש קצת שהמשל"מ לא הביאו: ע"ב גמ' הא דאמר

ישיבת סוכה עלי הא דאמר שלא אשב בסוכה הקשה הרשב"א בחדושי וז"ל וא"ת ליתי עשה דסוכה ולדחי ל"ת דלא יחל דברו ויש לומר דנדרים עשה ול"ת הם.

עשה דככל היוצא מפיו יעשה ול"ת דלא יחל דברו ע"כ וכמו כן כתב הרב בעל החנוך בפ' יתרו ובס' פרשת דרכים בדרך מצותיך הקשה עליו דהא אמרינן ביבמות (דף ה:): דאתי עשה דמצורע וגלח את כל שערו את ראשו וכו' ודחי עשה ול"ת דנזיר (אם הוא נזיר ומצורע) הואיל ועשה ול"ת דנזיר קילי משום דאיתי' בשאלה שיכול לילך לחכם לשאול ולהתיר לו נדר נזרו א"כ ה"נ יבוא עשה דסוכה וידחה עשה ול"ת דנדר הואיל דקיל דאיתי' בשאלה ובס' שעה"מ הל' נדרים פ"ג כתב דאפשר לתרץ דברי הרשב"א והחנוך דשאני עשה דמצורע משום דגדול השלום (ע' תוס' שם ביבמות ובב"מ דף ל' ד"ה הא אין עשה כו') אבל עשה דעלמא לא דחי עשה ול"ת אפילו אם איתנייהו בשאלה אבל אכתי קשה דמה יענו למאן דס"ל במ"ק (דף ז:): דמצורע מותר בתשה"מ בימי חלוטו וא"כ גם עשה דמצורע לא אלים כ"כ ואפ"ה דחי לעשה ול"ת דנזיר אלמא דטעמא.

הוי משום דעשה ול"ת דנזיר קילי דאיתי' בשאלה א"כ אכתי תיקשי להך מ"ד ממתני' דקונם סוכה שאני עושה כו' אמאי לא דחי מצות סוכה להנדר ע"ש שכתב עוד דנ"ל דהקושיא מעיקרא ליתא דהא ילפינן מקרא דכתיב כי ידור נדר לה' דגזרת הכתוב הוא דאפילו יש בנדרו ביטול מצות ה' לא יחל דברו: וא"כ מה מקום להקשות עוד דליתי עשה דסוכה ולדחי ל"ת דלא יחל דברו מאחר דגזה"כ הוא מדכתיב לה' ולפחות איכא למידרשי' לנדר דסליק מיניה (א"ה ע' בפ' הרא"ש לעיל דף יג).

בד"ה אמר קרא כו'). שוב כתב ליישב דברי הרשב"א והחינוך דהכי קא קשיא להו דל"ל דגזה"כ הוא דא"כ אדילפינן מכלאים בציצית לקולא דאתי עשה ודחי ל"ת נילף מנדרים לחומרא דלא אתי עשה דסוכה ודחי ל"ת דנדר ואהא תירצו שפיר דמהכא ליכא למילף בעלמא משום דנדרים עשה ול"ת הוא וא"כ א"ש גם מה שהקשה בס' פרשת דרכים מההיא דאמרינן אתי עשה דמצורע ודחי עשה ול"ת דנזיר הואיל דקילי דאיתי' בשאלה.

דהכא שאני בנדרים דגזה"כ הוא בנדרים הגם דאיתי' בשאלה אפ"ה חיילי כדנפקא לן מקרא דלה'. וגם אין להקשות היכי אתי עשה דמצורע ודחי עשה ול"ת דנזיר משום דקילי דאיתי' בשאלה נילף מנדרים דהתם ג"כ לא מסברה הוא דאמרינן הכי אלא מקרא דנפקא לן מראשו וגזה"כ הוא העתקתי תוכן דבריו הנעימים כי הם קילורין לעינים וראיתי בס' עצי לבונה על יו"ד בס' רט"ו הביא בשם ס' שמלת בנימין שתי' קושית הראשונים הנ"ל וז"ל לכאורה לא קשיא כלל דהא קיי"ל דהיכי דאפשר לקיים שניהם אין עשה דוחה ל"ת וה"נ אפשר שיקיים שניהם שישאל על נדרו ויקיים המצוה וצ"ל בנדרים שא"א לשאול עליהם כגון הנודר ע"ד רבים ואף דהוא לדבר מצוה מ"מ הרשב"א ס"ל דאף לדבר מצוה אין לו התרה אלא כי ההוא מקרי דרדקי בגיטין (דף לו) שהוא לדבר מצוה הנוגע לרבים.

אבל לשאר דבר מצוה אין לו התרה והקשו שפיר בזה דמ"מ ליתי העשה ולדחי הל"ת וע"ז תירצו שפיר דהוי עשה ול"ת ואי כקושית המש"ל דהא אפשר בשאלה דא"כ פשיטא דלא קשה דהא מצי לקיים שניהם ואי דלא אפשר בשאלה כמו בעל דעת רבים א"כ אין עשה דוחה ל"ת ועשה וממ"נ אתי שפיר ולא דמי לההיא דמצורע דאף דאפשר

בשאלה מ"מ לא הוי מצי לקיים שניהם דאינו רוצה להתיר נדרו ויאבד כל מה שסיגף עצמו עד זמן ההוא ומ"מ דחי העשה לל"ת ועשה כיון דאם ירצה יהיה אפשר בשאלה עכ"ל ונראה כי דברי הרב הנ"ל לא אמרן אלא לחדד בהן את התלמידים כי אין יסוד ושורש לתחלת ההנחה שהניח דזה מקרי אפשר לקיים שניהם במה שישאל על נדרו דאם ישאל על נדרו ויעקור החכם את נדרו למפרע הלא אין כאן נדר ואיך שייך לומר דיקיים את שניהם מצות סוכה וגם מוצא שפתיו בהנדר ובודאי הא דאמרינן דנדרים חלין ע"ד מצוה הוא באופן דאין לפניו חכם מובהק דמצי להתיר לו נדרו ביחיד או ג' הדיוטות דמסברי להו וסברי וכמו דאמרינן בעלמא מי יימר דמזדקקי ליה תלתא והתורה גילתה לנו בהפסוק דכי ידור נדר לה' שהנדרים חלין ע"ד מצוה לבטלן בשוא"ת כיון דאסר רק החפץ עליו ולא עצמו על החפץ הנדר מעכב עליו לבטל את המצוה עד שימצא מי שיזדקק לו להתיר את נדרו ובודאי מחוייב הוא להשתדל בזה לילך לחכם או לג' הדיוטות שיתירו לו נדרו בכדי שלא לבטל המצוה וכ"ז שאינו מוצא כנ"ל הנדר מעכב עליו ובע"כ הוא בטל מן המצוה מגזה"כ דכי ידור נדר לה' אפילו יש בזה ביטול מצות ד' לא יחל דברו וע' במרדכי פ' שבועות שתיים בתרא הביאו הרמ"א בס"ו רט"ו בהג"ה: ובס' הפלאות נדרים כתב ליישב קו' הרשב"א והחנוך ויצא לידון בדבר החדש דהא דעשה דוחה עשה ול"ת שאינו שוה בכל היינו דוקא אם העשה הדוחית היא שוה בכל.

כהיא עשה דמצורע שדוחה עשה ול"ת דנזיר הואיל דאיתנייהו בשאלה והמה קלים והעשה דמצורע היא שוה בכל דשייך באנשים ונשים ולהכי אלימא העשה דמצורע הדוחית דהיא שוה בכל לדחות העשה ול"ת דנזיר דקילי הואיל ואיתי' בשאלה אבל הכא במתניתין דנדרים דקחשיב סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל תפילין שאני מניח דכל הני מ"ע המה נוהגות רק באנשים ולא בנשים דמ"ע שהז"ג הם ונשים פטורות מהן ולהכי לא מצו לדחות העשה והל"ת דנדרים אע"ג דאיתנייהו בשאלה וקילי מ"מ הא העשה ג"כ יש בהן צד קל דסוכה ולולב ותפילין אינם נוהגין בנשים וה"ל מ"ע שאינו שוה בכל ובכה"ג לא אשכחן דידחה מ"ע שאינו שוה בכל למ"ע ול"ת דאיתי' בשאלה דהא בתרווייהו אית בהו צד קל ולפ"ז בדוקא נקיט מתני' הנך תלת מ"ע סוכה ולולב תפילין אבל עמד לנגדו הא דהביאו התוס' בשבועות (דף כד).

(ד"ה הן בשם הירושלמי וז"ל שבועה שלא אוכל מצה ואכל מצה בליל פסח חייב דהואיל והוא בכולל מצה של כל השנה וא"כ אכתי קשה נהי דשבועה חל בכולל מ"מ ליתי עשה דמצה ולדחי השבועה אף דהוי עשה ול"ת הואיל דאיתנייהו בשאלה ועשה דמצה הא הוי עשה השוה בכל דגם נשים חייבות באכילת מצה ע"ש ולדידי אי משום הא לא אירי' דשאני שבועה דחמירה משום דכתיב בה לא ינקה וכדאמרינן לקמן (דף יח) ומאי חומרא דשבועה מנדר [דנזירות ע"ש דבנזירות קאי] כו' משום דכתיב בה בשבועה לא ינקה וע"ש בריטב"א שם שכ' ואע"ג דלא ינקה לא כתיב אלא בשבועת שוה אפ"ה בשם שבועה כתיב לא ינקה וגם בשבועה פליגי ב"ש וב"ה אם יש שאלה בשבועה ואע"ג דקיי"ל כב"ה דיש שאלה בשבועה ג"כ ע"ל בר"ן (דף כב:) ד"ה אמר רב אסי עכ"פ בשבועה איכא למימר דבזה שבועה חמורה מכל שארי עשה ול"ת שבתורה משום דחמירי דכתיב בה לא ינקה וע' שבועות (דף לט).

(חמורות כריתות כו' ולא תשא עמהן ואולי זהו דוקא בנשבע בשם וע' בר"ן ריש מכילתין אמנם בלא זה יש ליישב הך דירושלמי גבי מצה כי מצאתי בס' באר יצחק שחבר פאר דורינו הגאון האמיתי וכו' קש"ת מוהר"ר יצחק אלחנן שליט"א שגם הוא נרו הפליא לחזדש זה כסברת בעל הפלאות נדרים הנ"ל.

בחז"ד סי' כ' טרם שיצא לאור ס' הפלאות נדרים הנ"ל והוסיף לתרץ שלא יהיה עומד לנגד הך דמצה מירושלמי הנ"ל וכתב שיש לומר דהירושלמי אזיל לשיטתו דהובא בתוס' קדושין (דף לח.) (דאין עשה דקודם הדבור דוחה ל"ת דלאחר הדבור ע"ש באורך אמנם מטיבותיהו דרבנן סבוראי אמינא דלפע"ד לא קיימא הך סברא לומר דבדוקא נקטה משנתינו הנך תלת מילי סוכה לולב תפילין דרק בהם הנדר מבטל אותם ולא בשאר מ"ע חדא דזיל בתר טעמא דאמרינן בגמ' מנא ה"מ דכתיב איש כי ידור נדר לה' לא יחל דברו ופירשו כל הראשונים דפירושו אפילו יש בהם ביטול מצות ד' לא יחל דברו וכן מסתימת כל הפוסקים ראשונים ואחרונים שכתבו בסתם, נדרים חלין לבטל את המצוה ולא חלקו בין מצוה למצוה ש"מ דבכל המצות נאמרה דין זה וכן יש להביא ראיה מהא דלקמן (דף לד:) גבי ומחזיר לו אבדתו דפליגי רב אמי ורב אסי דחד מינייהו סבר בחדא גוונא דאין מחזיר ונדחה מ"ע דהשבת אבדה מפני הנדר ולא אמרינן [העירני ידי"נ הגאון מוהרא"ד שליט"א אב"ד דפאנוועז דזה אינו דהא בב"מ דף ל) אמרינן שם גבי והתעלמת כו' למאי איצטריך קרא אילימא לכהן והיא בבה"ק פשיטא האי עשה והאי ל"ת ועשה "ותו לא דחינן איסורא מקמי ממונא" כו' וע"ש בתו' ד"ה אין עשה כו' בעמוד ב' שכתבו דהכא סמך על ותו מי דחינן איסורא מקמי ממונא ולפ"ז מהשבת אבידה ליכא להביא ראיה דעשה דהשבת אבדה דהוא ממונא ידחה איסורא דנדר דלא דחינן איסורא מקמי ממונא [דליתי מ"ע דהשבת אבדה דהוי עשה השוה בכל דנוהג באנשים ונשים ולדחי מ"ע ול"ת דנדר דקילי דאיתנייהו בשאלה וע"ש בריטב"א שעם הלכות הרמב"ן שכ' בפירוש שהטעם משום דנדרים חלים ע"ד מצוה אלמא דלאו דוקא הנך מצות דחשיב במתניתין נדחים מפני נדר אלא אפילו כל שאר מצות והטעם כמ"ש הר"ן דגזה"כ הוא מכי ידור נדר לה' אפילו יש בזה משום ביטול מצות ה' לא יחל דברו וע' בפ"י הרא"ש (דף כה:) ד"ה פותחין בשבתות כו' דנדר חל על עונג שבת כו' ע"ש וע' בשעה"מ שם שכ' עוד טעם אחר נכון עפ"מ"ש התוס' בערובין (דף ק').

(ד"ה מתן ד' כו' שהקשו לייתי עשה דמתן ד' ולידחי ל"ת דבל תוסיף ותירצו דל"ד לכלאים בציצית דהואיל והכא ע"י פשיעה באה עליו והיה יכול לקיים המצוה בלא דחיית הלאו ע"ש הכא נמי בנדרים הואיל והיה יכול לקיים המצוה בלא דחיית הלאו שלא היה לו לנדור ולבטל המצוה בפשיעה להכי לא נדחית הלאו שלו עי"ש מה שהאריכו ג"כ בכלל הזה ולבאר מסוגיא דזבחים: בתשו' מהרי"ט ח"ב סי' מ"ז ביאר דלא תיקשי אמאי דאמרינן בנשבע שלא לישב בסוכה דלא חייל משום דהוי נשבע לבטל המצוה הא קי"ל דבכולל חייל (ע' תו' שבועות כד) ה"נ נימא הכא מגו דחל אישיבת עראי שלא באכילה ושינה חל נמי אישיבה דאכילה ושינה וכ' כיון דלא אפשר לשיבת קבע בלא כניסה כולה חדא מילתא היא וקרוי' ג"כ מצוה ע"ש: בר"ן ד"ה אמר רבא וכי מצות ליהנות ניתנו כו' וא"ת וכי אמר ישיבת סוכה עלי מאי הוה הא דבר שאין בו ממש הוא כו' אבל בתוס' אמרו כו' כשמזכיר החפץ הנאסר דבר שיש בו ממש הוא עכ"ל בס' שמלת בנימין

הקשה ע"ז מהא דאמרינן בב"ב (דף קמז:): ידור פלוני בבית זה לא אמר כלום ופירשו שם הרשב"ם והתוס' משום דהוי דבר שאין בו ממש והא שם הזכיר החפץ שהוא הבית ואפ"ה מקרי דבר שאין בו ממש ותירץ דזה לא הוי רק כמו יד וגבי נדרים הוא דאמרינן ידות נדרים כנדרים אבל גבי קנין דממונא לא מהני יד: בא"ד וא"ת אפילו כי אמר ישיבת סוכה עלי למה אסור בישיבה של מצוה והא כיון דמצות לאו ליהנות ניתנו הרי אינו נהנה מן הסוכה כלל עכ"ל נראה מדבריו דסובר דליכא שום הנאה מישיבת הסוכה בעצמה רק הנאת המצוה לבד.

דאל"כ דיש ג"כ הנאת הגוף בזה הא דמי לנודר מן המעין דאסור לטבול בו בימות החמה משום דאיכא הנאת הגוף בהדי הנאת המצוה וכמ"ש הר"ן לעיל (סוף דף טו) גבי קונם תשמישך עלי דאי מתהני גופי' בהדי הנאת המצוה הנאה מיקרי והתוס' בר"ה (דף כח.) (ד"ה המודר הנאה משופר נראה כמסתפקים בזה שכתבו שם לחלק בין המודר הנאה משופר למודר הנאה מסוכה וכתבו שם בזה"ל אם לא נחלק דגבי סוכה בלאו מצוה יש הנאה בישיבה והדבר תמוה דהא מדלקמן (דף לט).

(גבי נכסי חולה אסורין על המבקר דקאמר הגמ' אי בשנכסי חולה אסורין על המבקר אפילו עומד נמי לא כתב הר"ן שהרי נהנה בדריסת הרגל ומשום מצוה לית ליה לאתהנווי מאיסורא וביושב בודאי אית ליה הנאה הרי מוכח משם דמישיבה גופי' אית ליה הנאת הגוף לבד הנאת המצוה וכיון שכן מאי קשיא ליה להר"ן הכא כיון דמצות לאו ליהנות ניתנו הרי אינו נהנה מן הסוכה הא מלקמן מוכח דמלבד הנאת המצוה איכא בהדי הנאת הגוף מהישיבה וכיון שכן אסור דדמי לנודר מן המעין דאסור לטבול בו טבילה של מצוה בימות החמה משום דאיכא הנאת הגוף בהדי הנאת המצוה וכבר עמד ע"ז הרב בעל מחנה אפרים הל' נדרים סי' כ"ה וכן בנודע ביהודא מ"ת חלק או"ח סימן קל"ב ואחר אחרון אני בא שהגאון בעל בית מאיר ביו"ד סי' רט"ו תמה ג"כ על הר"ן מסוגיא הנ"ל ואולי יש לחלק בין ישיבה בבית לישיבה בסוכה והוא ע"פ מה שראיתי בשיטה מקובצת דאסבר בטעמא דמוקמינן לדרשה דכי ידור נדר לד' דמוקמינן ליה אנדר טפי מבשבועה דבנדר דרשינן הא דלה' אפילו יש בו ביטול מצות ה' לא יחל דברו ובשבועה אמרינן דברו הוא דלא יחל אבל מיחל הוא לחפצי שמים דמ"ש נדר משבועה וע' בר"ן מ"ש בזה והוא ז"ל כתב דבישיבת סוכה עלי אינו נראה שבא לבטל המצוה "אלא משום שקשה עליו לישיב בה משום קור או חום" אבל בשבועה שלא אשב אינו משמע כ"א משום ביעוט וביטול המצוה עכ"ל ובסברה זו יש לחלק בין ישיבה בסוכה לישיבה בבית שנכנס המבקר לישיב בביתו של חולה דבודאי אין שם קור וחום והיותר נ"ל דשם האיסור רק מדרבנן וראיה דפריך אפי' עומד נמי לא שהרי נהנה בדריסת הרגל: ודריסת הרגל בודאי רק מדרבנן אסור וגם הוא בכלל אפשר ולא קא מכוין ואולי גם לא אפשר ולא מכוין דהא מחוייב הוא מה"ת במצות בק"ח לילך אצלו ולבקר משא"כ הכא דאקרא קיימינן לאסור מדאורייתא וע' בר"ן סד"ה על סיפא דאידיך בבא קתני כו' בסוף הדבור ומלבד כ"ז קושיית הר"ן יתכן על הנך אידיך בבי לולב שאני נוטל תפילין שאני מניח דבהו ליכא הנחת הגוף כלל כ"א קיום המצות וקושיית רבא ותירוצו קאי גם על הנך בבי דמוכרחים אנו לאוקמינהו ג"כ דאמר נטילת לולב עלי הנחת תפילין עלי דאל"כ מ"ש בהו נדר משבועה ועל הנך בבי ישאר הקושיא וכי מצות ליהנות ניתנו

ומזה הוכיח הר"ן דינו דבאוסר בפירוש עליו דבר שאין בו הנאה כמו זריקת צרור לים דחל הנדר וע' בס' ב"מ הנ"ל שפקפק על האי דינא שהמציא הר"ן ועי' בש"ך סי' רל"ו ס"ק י"ד מ"ש בשם הר"ן לחלק בין הנשבע שלא לאכול מצה סתם ובין הנשבע שלא לישב בסוכה סתם דגבי מצה מקרי כולל משום דכל לחם שהוא מצה מקרי מצה סתם ואין סוכה סתם אלא סוכת מצוה ובנדירים הלך אחר לשון בני אדם ע"ש ובזה יש ליישב ג"כ קצת דברי הר"ן דהכא דהאומר קונם ישיבת סוכה עלי בלשון ב"א הכונה הישיבה דמצוה לחוד וזה ימים רבים אשר היה קשה לי להבין לשון המשנה דנקיט קונם סוכה שאני עושה ולא קתני סוכה שאני יושב כדנקיט באינך לולב שאני נוטל תפילין שאני מניח דהא העשיה בסוכה אינו עיקר המצוה אלא הכנה לישב בה ובאמת בש"ע ובשאר פוסקים הלשון בסוכה ג"כ על הישיבה וכן כאן בגמ' הא דאמר ישיבת סוכה עלי ואחר זמן רב מצאתי בס' שושנים לדוד על משניות במס' שבועות פ"ג שעמד ע"ז וכתב דמתניתין רבותא קמ"ל דלא תימא דאין פיו ולבו שווין דכוונת לבו שלא לישב בסוכה ובפיו אמר שאוסר עליו העשיה קמ"ל דזה אין מקרי אין פיו ולבו שווין משום דבהעדר העשיה ממילא יהיה בטל מהישיבה עכ"ל וע' מנחות (מב).

(ואלו לעשות סוכה לא מברך כו' ושם ע"ב כל מצוה דעשייתה לאו גמר מצוה הוא כו' בישראל א"צ לברך כו': ובס' יד שאול סי' רט"ו הביא בשם תשובת מ"ע סימן ל"א דמתניתין מיירי בסוכה שהיא מושלמת כהלכתה דאם אינה עשויה ממש וליתא לסוכה בשעת הנדר אינו חל משום דלא איתנייה בעולם וכ' ע"ז הרב בעל יד שאול דאינו מובן דל"ש בזה דשלב"ל שהרי נדר על המצוה והוא אסר ע"ע מצות הסוכה ובעיני יפלא שמלבד זה הא על עצמו יכול אדם לאסור אפילו דשלב"ל ורק על חברו אין אדם אוסר דשלב"ל כדאיתא לקמן (דף פה:) אלא יאסור דשלב"ל על חברו שהרי אין אדם אוסר פירות חברו על חברו וע"ש בר"ן דבעינן דיהיו חד מינייהו ברשותיה או הפירות או האדם הנאסר וע' בר"ן (דף לא).

(לוקח בפחות כו' דאע"ג דקיי"ל אין אדם אוסר ע"ח דשלב"ל ה"מ כו' אבל באוסר הנאתו על חברו כו' ואיהו הא איתי' בעולם כו' ע"ש עכ"פ על עצמו יכול לאסור אפילו דשלב"ל. אמנם מדין דבר שאין בו ממש יש להעיר וכמ"ש הר"ן כאן דהוכרח לתרץ דבאומר סוכה לישבתה או כיון שמזכיר שם החפץ שאוסר עליו נעשה כאומר סוכה לישבתה ומחמת זה אפשר דבעינן דוקא שיהיה הסוכה עשויה וע' בר"ן (דף נז).

(ד"ה האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי כו' שכתב דמעשה ידי אשתו לאחר שתעשה דבר שיש בו ממש הוא עי"ש ולשון המשנה קונם סוכה שאני עושה משמע לכאורה איפכא שהסוכה אינה בשלימות עשויה אלא שעוסק עדיין באמצע העשי' והכונה שלו סוכה שאני עוסק בעשייתה אני אוסר ישיבתה עלי: כתב המחנה אפרים הל' נדרים סי' מ' מי שנוהג שלא לאכול בשר מן י"ז בתמוז ואילך ה"ז נדר ומ"מ אם נזדמנה לו סעודה של מצוה שרי לאכול דאין זה נדר ממש אלא חשוב כמו קבלת תענית והוי כאומר אעשה מצוה זו שחייב לעשותו ומש"ה כל היכי דאיכא מצוה שרי דאין הנדר של מצוה חל על מצוה עכ"ל וע' בהג"מ פ"א מהל' תענית טעם אחר כי לא נהגו להתענות בכה"ג: דף יז במשנה יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה ע' בלחם משנה פ"ג דנדירים כתב

שיש במשנה זו שני פירושים לראשונים ז"ל ואבוא אחריו למלאות דבריו בביאור שני הפירושים ובזה יתבארו ג"כ דברי הר"ן בסוגיא זו: הפירוש האחד דהיכי דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום ואוכל ענבים ושותה יין לוקה שתיים.

וה"ה היכי דאמר קונם עלי ככר זה וחזר ואמר קונם עלי ככר זה ואכלו לוקה שתיים משא"כ בשבועה דאם אמר שבועה שלא אוכל ככר זה וחזר ואמר שבועה שלא אוכל ככר זה ואכלו אינו לוקה אלא אחת והקשו על פ"י זה דפתח במתניתין ביש נדר בתוך נדר ומפרש לה בגוונא דנזירות ואמאי לא מפרש לה בגוונא דנדריים ממש כגון שאמר קונם עלי ככר זה וחזר ואמר קונם עלי ככר זה והריטב"א הנדפס עם הלכות הרמב"ן מתרץ זאת משום דעיקר דינא בנזירות כתיב דילפינן לה מדכתיב נזיר להזיר מלמד שהנזירות חל על הנזירות ונדריים ילפינן מנזירות להכי רצה התנא לפרש הך דינא בנזירות והפירוש הזה יפרד ג"כ לשני ראשים היינו אופן א' כמ"ש למעלה ואופן השני כתב בשיטה מקובצת דדוקא בנדר של נזירות בלבד הוא שאמרו שהנדר חל על נדר אפילו ללקות שתיים אם אכל ענבים ושתה יין אבל באומר קונם ככר זה עלי וחזר ואמר קונם ככר זה עלי ואכלו אינו לוקה שתיים וכתב שם ז"ל וכשתשאל ותאמר מ"ש דבנדריים דעלמא אין נדר חל על איסור נדר ובנדרי נזירות חאיל יש לומר דשאר נדריים איסור חפצא אינון ואיסור חפצא איסור חפצא לא חאיל ונדרי נזירות לאו איסור חפצא אינון אלא איסור גברא אינון שהרי הנזיר לא אסר ע"ע לא את הענבים ולא את היין אלא מחוקי הנזירות הוא שמיד שקבל האדם ע"ע להיות נזיר נאסר בדברים הללו דומה למי שמקבל ע"ע לנהוג בדת משה וישראל נאסר בכל איסורי תורה מבלתי שיאסרם עליו אלא מחקי הדין כו' כך הנזיר מצווה על היוצא מן הגפן ע' מ"ש לעיל בדף ב' בשם הגאון מהר"י באסאן ז"ל שהסביר דנזירות הוא איסור חפצא אלא שהחפץ שהוא אוסר עליו הן הן אבריו פיו לשתות יין שערות לתגלחת ידיו לנגיעה במת כו' וכתב עוד וכו' והרי שבועה איסור גברא הוא ואין שבועה חלה על שבועה נזירות נמי אע"ג דאיסור גברא הוא לא ליחול י"ל שאני נזירות דרבינהו קרא דכתיב נזיר להזיר עכ"ל הש"מ ובזה נשלם הפירוש הראשון בשני אופנים: הפירוש השני הוא פ"י הר"ן דגם גבי נזירות לא אמרינן יש נדר בתוך נדר לענין שאם יאכל ענבים וישתה יין ללקות שתיים אלא דכי תנא יש נדר בתוך נדר הוא רק למנות שתי נזירות דמונה שלשים יום ומביא קרבן וחזר ומונה שלשים יום ומביא קרבן וקרי לה להאי גוונא נדר בת"נ לפי שהנזירות שניה חלה בתוך זמן הראשונה דאם לא חייל בשעת נדרו היאך תחול לאחר מכן והרי אינו נודר באותו זמן כו' אלא ודאי מהשתא הוא דחיילה ובדעת הרמב"ם כתב הלח"מ דבזה דעתו שוה לדעת הר"ן דאם אמר על ככר קונם ב' פעמים אם אוכלנו דאינו לוקה שתיים אבל בזה חדש לן הרמב"ם דגם בנדר משכחת לן יש נדר בת"נ היינו בנדרי הקדש היכי דאמר הרי עלי קרבן אם אוכל ככר זה דאין זה אלא כנודר ב' קרבנות וחיוב להביא שתי קרבנות והא דנקיט במתני' גוונא דנזירות ולא בגוונא דנדר כדפתח יש נדר בת"נ משום דהא דנזירות חלה על נזירות נפקא לן מקרא דנזיר להזיר וכדכתיבנא לעיל להכי סיים בנזירות כדאיירי ביה קרא ופתח בלשון נדר להודיענו דמשכחת לה ג"כ בגוונא דנדר וכדכתיבנא עכ"ל הלח"מ וע' בריטב"א שעם הלכות הרמב"ן שכתב להיפך ז"ל ומיהו מודינא בנדרי הקדש דאיסור גברא נינהו ודינייהו כשבועה ואין נדר חל על נדר כשם

שאינו חל על שבועה עי"ש והנה הנוסחא שלפנינו ברמב"ם שם הוא כיצד יחול נדר על נדר האומר הרי עלי קרבן אם אכלתי ככר זו הרי עלי קרבן אם אוכלנה ואכלה חייב על כל אחת ואחת והנוסחא הזאת הוא קשה להבין חדא דהא שתי השבועות צריך לצייר על שבועה דלהבא אם יאכל הככר ואמאי נקיט בלשון שבועה הראשונה אם אכלתי בלשון עבר וגם אמאי נקיט דבפעם השניה אמר אם אוכלנה ולא בלשון אם אוכל וע' שבועות (דף כז:) שלא אוכל כיון שאכל כזית ממנה חייב שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כולה: בר"נ ד"ה כיון דאמר הריני נזיר ה"ל נזיר וכי אכיל טובא ומתרין ביה כו' וה"פ כיון דאמר הריני נזיר כו' חדא דאית ביה תרתי קשיא ליה חדא דל"ל למיתליי' לנזירות באכילה כו' וקשיא ליה תו דאיתלי ליה לנזירות באכילה כו' ונראה בעיני דלהכי בעינן דליתרו ביה בין כל זית וזית כו' עכ"ל אבל אם התרו בו בין כל זית וזית אף שלא אמר רק פעם א' הריני נזיר אם אוכל ככר זה כיון שבין כל זית וזית התרו בו חייב למנות נזירות על כל אכילה ואכילה וכן הוא בחדושי הרשב"א וז"ל דמעיקרא לא נזירות אחד קבל ע"ע אלא בכל אכילה שיאכל יהא נזיר וא"כ כשמתרין בו זמני טובא ה"ל נזיר על כל התראה והתראה יעויי"ש אמנם לכאורה קשה להבין.

איך הוי מצי למיתני בכה"ג לחלק בין נדר לשבועה דיש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה דהא בכה"ג גם בשבועה אם אומר שבועה שלא אוכל ככר זה ושלא אוכל משמע על כל זית וזית שבו הוא נשבע וכשמתרין בו בין כל זית וזית התראות מחלקות ללקות על כל זית וזית דהל"ל ג"כ דלא שבועה אחת קבל עלי' אלא על כל זית וזית שבו נשבע ואחר זמן רב מצאתי שעמד ע"ז בס' קרן אורה וכתב לחלק דשבועות הא דלוקה ב' הוא הכל משום שבועה אחת אלא דהתראות מחלקות כמו בכל איסורין אבל בנזירות הרי הוא נזיר שתיים ומה לי אם אמר ב' פעמים אם אוכל או פעם אחת ואכל בשני התראות ובין בזה ובין בזה יש נדר בתוך נדר דהנזירות השני' חלה עליו ג"כ למנותה אחרכך.

וע"ש שהקשה מנ"ל לחייבו תרתי ע"י התראות כיון דלא אמר אלא פעם א' הריני נזיר חדא נזירות קבל עליו ולא שתיים ואחר שאכל פעם א' והרי הוא נזיר יכול לאכול אח"כ אפילו מאה פעמים עכ"ל וכפי שהעתקתי לעיל לשון הרשב"א בחדושו שכתב דמעיקרא לא נזירות אחד קבל עליו אלא בכל אכילה שיאכל יהיה נזיר נראה שמיושב הערתו והרשב"א בלשונו הטהור נזהר מזה וע' ג"כ בהגהות הרש"ש מ"ש בזה לתמוה שאם יודע בעצמו שקבל עליו נזירות כמה פעמים כפי סך הזיתים שיאכל מה זה תלוי בהתראות חלוקות ויעויין ג"כ בס' הפלאות נדרים שהקשה להיפך איך יוכלל נזירות הרבה לאין תכלית בדבור אחד שאמר הריני נזיר שאם יאכל הרבה יהיה עליו נזירות הרבה.

ואם ימעט אכילתו ימעט נזירותו. והרי לדידן דקיי"ל כר' שמעון בעינן שיאמר קונם לכל א' וא' יעויי"ש שהאריך הרבה בדבר זה: ע"ב גמ' תנן יש נדר בתוך נדר אילימא דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר דכוותה גבי שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל ענבים אמאי לא חלה שבועה על שבועה ק"ק אמאי נקיט גבי שבועה על שני מינים ולא נקיט דומיא דנזירות בשני זמנים ולימא הכי דכוותה גבי

שבועה דאמר שבועה שלא אוכל תאנים היום וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים למחר אמאי לא חלה שבועה על שבועה וכן בשינויא דר"ה היה יכול למינקט דכוותה גבי שבועה דאמר שבועה שלא אוכל היום וחזר ואמר שבועה שלא אוכל היום ומחר וע' בר"ן ואולי י"ל משום דבעי להקשות אח"כ מהא דאמר רבה שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים ואכל תאנים והפריש קרבן כו' נקיט סתמא דתלמודא מעיקרא ג"כ בכה"ג בכדי לסדר קושייתו אח"כ בכה"ג ודוחק שעדיין צ"ע בזה: וע' בשעה"מ הל' איסורי ביאה פ' י"ז ד"ה ויש להביא ראיה לחילוק זה כו' שהביא קושיא בשם הרב בעל ספר עץ החיים לדעת הרמב"ם פ"ד מה"ש הלכה יו"ד דלא אמרינן איסור מוסיף אלא היכי שהאיסור נוסף על החתיכה בעצמה בזמן שעדיין איסור הראשון עלי' כגון חמותו ונעשית אשת איש דבזמן המגו עדיין שם חמותו עלי' אבל מגו בזמנים שונים לא אמרינן היינו אם נשבע שלא יאכל הככר היום ואח"כ נשבע שלא יאכל הככר לעולם לא חייל בכולל א"כ אמאי לא אוקי הגמ' דמתניתין מיירי בכה"ג ולא תיקשי מהא דרבה דש"ה דהאיסור נוסף בזמן שעדיין איסור הראשון עליו אבל היכי שמוסיף בזמן דבזמן המגו דהיינו יום המחר היה מותר לאכול מקודם לא אמרינן ביה מגו לאסור באותו היום וע"ש שתירץ בדברי הר"ן סוף ד"ה תנן כו' ומחמת שהענין ארוך לא העתקתי כל דבריו בזה יעוי"ש ומ"ש בזה בעל טעה"מ: ובס' דה"מ הל' שבועות כתב לתרץ קושית בעל עץ החיים הנ"ל דלהכי לא בעי הש"ס לאוקמי בהכי לר"ה דאי הכי קשיא ליתני יש שבועה בתוך שבועה ואין שבועה בתוך שבועה היינו באומר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים דיש שבועה בתוך שבועה.

שיהיה חייב שתים על תאנים בכולל ובאומר שלא אוכל היום וחזר ואמר שלא אוכל לעולם אינו חייב על אכילת היום שתים דמגו למפרע לא אמרינן אלא ודאי דרב הונא לא ס"ל כרבה עי"ש: דף יח גמ' א"נ כגון שקבל עליו שתי נזירות בב"א ע' בתוס' שבועות (דף כז:): שהקשו כשקבל עליו שתי נזירות בב"א ונשאל על אחת מהן אמאי לא נשתרי בשניה משום נדר שהותר מקצתו הותר כולו ומ"ש מהא דתנן קונם שאני נהנה לכולכם הותר א' מהן הותרו כולם וכתבו דיש לחלק דהכא כיון דסליק למנין שתי נזירות כקבל כל אחד בפ"ע דמי עכ"ל והנה קושית התוס' מבואר בירושלמי פ"ג דנזיר הלכה ב' והכי איתא התם מה אנן קיימין אם באומר הריני נזיר שתיים נדר שבטל מחציתו בטל את כולו אם באומר כו' אלא כינן קיימין באומר הריני נזיר ונזיר כו' עי"ש והרא"ש סוף דף הקודם ד"ה כגון שקבל עליו כו' כתב ג"כ פירוש זה וע' בס' נחלת יהושע סי' ח' האריך בעוצם בינתו לבאר במה שלא פירשו התוס' כהירושלמי וע"ע בס' בית מאיר על יו"ד בסי' רכ"ט ס"א שכתב לתרץ קו' התוס' הנ"ל ע"פ הדעה שהביא הר"ן לקמן (כז).

(דדוקא בנדר שהותר ע"י פתח שדומה קצת לנדר טעות הוא דאמרינן כיון שיש טעות בנדר הותר כולו אבל אם התירוהו בחרטה אין כל הנדר מותר אלא מה שהוא מתחרט בלבד וכאן מיירי שנשאל לחכם והתירו בחרטה אמנם התוס' שלא תירצו כן לשיטתייהו אזלי דס"ל דאפילו ניתר בחרטה הותר כולו כמ"ש הר"ן שם בשמם.

לכן תירצו באופן אחר וע' במחנה אפרים הל' שבועות סי' ט' מה שהביא שם הירושלמי דפ' השותפין על מתניתין דפ' בתרא (דף צ) קונם שאני נהנה לפלוני ולמי שאשאל עליו נשאל על הראשון ואח"כ נשאל על השני דקשה כי נשאל על הראשון אמאי צריך תו לשאל על השני הא קיי"ל נדר שהותר מקצתו הותר כולו ומוקי לה בירושלמי כמ"ד אין חכם מתיר אא"כ חל הנדר וכתב שם ולמדנו מזה שאע"פ שהוא נדר אחד לא אמרינן הותר מקצתו הותר כולו כל כמה דלא חל הנדר עי"ש וע"פ דבריו הנ"ל יש ליישב ג"כ קושיית התוס' דשבועות הנ"ל דהא לא חל הנזירות השני' עד אחר שימנה הנזירות הראשונה ולהכי לא אמרינן בזה נדר שהותר מקצתו הותר כולו אבל שם גבי קונם שאיני נהנה לכולכם חל על כולם בזמן א' בשוה ואולי יש להעמיס דבר זה בכוונת תירוצם בשבועות שם שכתבו דהכא כיון דסליק למנין שתי נזירות כקבל כל א' בפ"ע דמי ויש לעיין במ"ש הר"ן כאן תחלת העמוד סוף ד"ה אלא פשיטא כו' שכתב וס"ל דאי לא חיילא השתא לא חיילא נמי לבתר זימנא כו' עי"ש: שם בגמ' ומאי חומרא דשבועה מנדר אילימא כו' נדר נמי חמור שכן חל על המצוה כרשות אלא משום דכתיב בשבועה לא ינקה לכאורה לא שייך הך פרכא דפריך ומאי חומרא דשבועה מנדר אליבא דרב הונא דוקא דשקלינן וטרינן לפרוקי ליה דהא אגופה דברייתא דקתני והלא דין הוא ומה שבועה חמורה אין שבועה חלה על שבועה נזירות קלה לא כ"ש קשה ע"ז ומאי חומרי' דשבועה מנדר אמנם יש לומר דלכאורה ק' לפי מ"ש התוס' בשבועות (דף כה).

(ד"ה חומר בנדרים כו' דהא דאצטריך תרי קראי בנדרים ובנזירות שהם חלים לבטל המצוה היינו בנדרים מרבין מקרא דכי ידור נדר לה' לא יחל דברו פי' אפילו אם יש בנדרו ביטול מצות ה' כגון קונם לולב שאני נוטל אפ"ה לא יחל דברו ובנזירות אשכחן גם כן דדרשינן מן קרא דיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיון רשות וכתבו דתרווייהו צריכי דאי מקרא דיין ושכר יזיר לא שמעינן רק בכולל דאוסר עליו כל יין סתם הן רשות והן מצוה.

ומגו דחייל ארשות חל נמי אמצוה אבל לא שמעינן היכי דנדרו הוא רק על מצוה לחוד דחל ג"כ לבטל כגון קונם סוכה כו' לולב שאני נוטל להכי איצטריך קרא דכי ידור נדר לה' אפילו אם הנדר הוא רק על המצוה לבטל ג"כ חל ואי כתב בנדרים ה"א לפי שאוסר המצות עליו אבל בנזיר שאוסר עצמו על היין לא חייל כו' עי"ש ולפ"ז לכאורה קשה מאי פריך הכא הגמ' נדר נמי חמור שכן חל על המצוה כרשות הא הכא איירינן בנדר דנזירות ונדר דנזירות הוא בכולל שאוסר עצמו בכל יין, רשות ומצוה ובכולל הא גם שבועה חל בכולל ואין כאן חומר דנזירות מבשבועה אבל באמת אין כאן קושיא כלל דהא אליבא דרב הונא קיימינן ואמרינן לעיל דרב הונא לא ס"ל כרבה.

ול"ל איסור כולל באיסור הבא ע"י עצמו והשתא אתי שפיר הא דפריך הקושיא דמאי חומרה דשבועה מנדר השתא ולא אגופה דברייתא ולפי מ"ש הריטב"א (ע' בשיטה מקובצת) על הא דמשני הגמ' אלא משום דכתיב בה בשבועה לא ינקה וכתב ע"ז ואע"ג דלא ינקה לא כתיב אלא בשבועת שוא ואנן בשבועת ביטוי קיימינן דשבועת ביטוי הוא דאין שבועה חלה על שבועה אבל בשבועת שוא לוקה על כל אחת ואחת אפ"ה בשם שבועה כתיב לא ינקה ואינו כתיב כלל בנדר עכ"ל ולפ"ז יש לפרש ג"כ בהא דקאמר

נדר נמי חמור דשם נדר קאמר: בר"נ ד"ה הלכך נקטינן כו' ואפשר ג"כ שכשם שהנדר חל על השבועה לבטלה כך הוא חל לקיימה שהנשבע שלא יאכל ככר זה וחזר ואסרו עליו בקונם ואכלו חייב שתים כו' עכ"ל הנה התוס' בשבועות (דף כ:): ד"ה דכי לא נדר כו' כתבו דהא דנדרים חלין ע"ד מצוה בביטול מצוה איירי כגון קונם לולב שאני נוטל תפילין שאני מניח אבל אם נדר לקיים מצוה כגון קונם שלא אוכל ביוה"כ או שלא אוכל נבלות וטריפות לישנא דשלא אוכל דנקטי הוא ל"ד וכוונתם דאמר אכילה דיוה"כ עלי או אכילה דנבילות וטריפות עלי בקונם דהא נדרים הוא דמתסר חפצא עליו] לא חיילי דאין איסור חל על איסור עכ"ל ולכאורה משמע דדעת התוס' אינו כדעת הר"ן דהכא אבל כי דייקנן בזה יש להשוות דבריהם ואין כאן מחלוקת דע"כ לא קאמר הר"ן דנדר חל על ביטול מצוה אלא דוקא בנשבע מתחלה שלא יאכל ככר זה ואח"כ אמר קונם ככר זה עלי דמעיקרא לא היה עליו אלא איסור גברא דשבועה הוא מתסר נפשיה אחפצא ואח"כ כשאמר קונם עלי ככר זה נתוסף עליו איסור חפצא דנדרים הוא מתסר חפצא אנפשיה וכ"ז הוא באיסור הבא ע"י עצמו ודבורו אבל באומר קונם אכילת נבלה וטריפה עלי דאיסור נבלה וטריפה הוא ג"כ איסור חפצא ***(הג"ה אמנם ע' ריטב"א קדושין (דף נד:)) גבי הא דפריך ירושלים מי מקדשא והא תנן כאימרא כדירים כו' כתב דנבלה הוא איסור גברא ולא איסור חפצא ולהכי מתפיס בדבר האסור לא מתסר משום דלא שייך למתלי איסור חפצא דנדרים באיסור גברא כנבלה וע' תשו' שואל ומשיב ח"ד סי' י"ב (בחלק רביעי:)) *** וא"כ אף שאומר קונם אכילת נבלה עלי לא הוסיף מאומה דמעיקרא היה איסור חפצא וגם עתה באומר קונם נבלה עלי אין עליו ג"כ רק איסור חפצא אמנם לפ"ז אם אמר קונם שלא אוכל ביוה"כ או אכילה דיוה"כ עלי שהמאכל בעצמותו היתר הוא רק יומא דקגרים שהתורה אסרה להאדם שלא יאכל היום י"ל דלא מקרי איסור חפצא רק איסור גברא כמי שנשבע שלא יאכל וא"כ אפשר דחל עליו איסורא דקונם על אכילה דיוה"כ וכ"מ בחידושי הגרע"א ביו"ד סימן רט"ו סעי' וא"ו שנראה מדבריו דנבלה מקרי איסור חפצא: ואכילה ביוה"כ מקרי איסור גברא ולכן מחלק שם בדעת הר"ן שהר"ן סובר דעל נבלה לא חל איסור קונם דמעיקרא היה איסור חפצא והשתא נמי איסור חפצא ואין איסור חל על איסור אבל בנשבע שלא יאכל ואח"כ אמר קונם האכילה עלי חייל דמעיקרא לא היה האיסור על החפץ אלא על גופו והשתא נתוסף איסור חפצא וכן באומר אכילה דיוה"כ עלי קונם עכ"ל אמנם הרואה בדברי התוס' דשבועות שהזכרנו יראה שהם השוו אכילת נבלה ואכילה דיוה"כ כחדא ועל שניהם אין נדר חל וע' בס' אבני מלואים בתשו' סי' י"ב שהביא ראייה לדעת הסוברים דאין נדר חל על קיום איסור הבא מאליו כמו חלב ונבלה מהא דאמרינן בכריתות (דף יג:)) גבי יש אוכל אכילה אחת וחייב עלי' ד' חטאות ואשם אחד כו' טמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשים ביוה"כ כו' ואמרינן שם דלהכי חל איסור קדשים על איסור חלב מטעם כולל אקדשי' מגו דאתוסף בה איסור הנאה חל נמי על החלב והתוס' כתבו בכמה מקומות דאיסור הנאה לא הוי איסור מוסיף ועיקר הטעם משום דהוי איסור כולל מגו דכולל האיסור קדשים לגבי שאר הבשר חל נמי איסור קודש על החלב והא דנקט בגמ' מגו דאתוסף בה הנאה הוא משום דבכולל נמי בעינן שיהי' איסור חמור כמ"ש התוס' בחולין (דף קב) והשתא אם נימא כדעת הסוברין דנדר חל על איסורי תורה כמו

חלב ונבלה מטעם דאיסורי תורה מיקרי איסור גברא ובנדר מתוסף בו נמי איסור חפצא הל"ל אקדשי' מגו דאתוסף ביה איסור חפצא דהא עיקר נדר האומר הרי עלי כקרבן כאימרא כדירים וא"כ מוקדשין הוי איסור חפצא וחל על שאר איסורין אלא ודאי כדעת הרשב"א וסייעתי דאין נדר חל על קיום ל"ת של איסורין הבאין מאיליהן וכן הקשה הרב בעל קרן אורה מדעתי שלא ראה בימיו ס' אבני מלואים וז"ל והיותר קשה לי על דעה זו דנדרים חלין ע"ד איסור מהקדש עצמו דאינו חל על איסור אחר אלא ע"י כולל או ע"י מוסיף כדאי' להדיא בכריתות וכיון לדברי הגאון בעל אבני מלואים: ע"ב במשנה הרי עלי כבשר מליח אם בשל שמים נדר אסור כו' ונ"א אם בשל "שלמים" נדר אסור וכן הוא בפרש"י ומפרש כי שיילינן לי' אמר על שלמים נדרתי שצריכין מלח דכתיב על כל קרבנך תקריב מלח עיין לעיל (דף יא:) דבעי רמי ב"ח אמר הרי עלי כבשר זבחי שלמים בעיקרו הוא מתפיס או בהיתרא קא מתפיס דהיינו לאחר זריקת דמים וק"ק דלגירסא זו היה יכול למיפשט ממתניתין דאם מפרש ואומר בשל שלמים נדרתי דאסור והא כיון שאמר כבשר מליח של שלמים ומליחת הקרבנות הוא לאחר זריקת הדם ואפ"ה אסור וקרוב לומר שהוא דמי לאומר כבשר זבחי שלמים לאחר זריקת דמים דאמרינן שם אי דאמר לאחר זריקת דמים פשיטא דבהיתרא מתפיס.

וע' בתוס' ד"ה ואם של כהנים מותר. שכתבו ואע"ג דכל זמן שהן בבית הבעלים הרי הן כהקדש לכל דבריהם מ"מ דעתו להיתרא ואפי' אם תמצא לומר דבעיקרו מתפיס דברו [כיון].

נראה שכצ"ל] כיון דתלה נדרו בשל כהנים שמא דעתו לאחר שבאין ליד הגזבר שהן כחולין לכל דבריהן עכ"ל נראה מדבריהם ג"כ קצת שבאו ליישב שלא תקשה מהך מתניתין למיפשט הך בעיית דרמי בר חמא דלעיל ומ"ש רש"י לקמן דהא דקאמר של שלמים שצריכין מלח יותר משאר קרבנות שהרי נאכלין לשני ימים ולילה אחת עיין תענית (דף ל).

(אבל אוכל הוא בשר מליח עד כמה כל זמן שהוא כשלמים ופרש"י שם עד כמה הוי בשר גמור דלא הוי בשר מליח כל זמן שהוא כשלמים שלא שהה במלח אלא שני ימים ולילה אחת כזמן אכילת שלמים עיי"ש ולפ"ז בשר מליח שבלשון חכמים קרוי מה ששוהא יותר משני ימים ולילה אחת ועד זמן זה אינו קרוי בשר מליח וצ"ע"ק: בר"נ ד"ה נדר בחרם כו' והא דנקיט להו בהני גווני דרישא כו' רבותא אשמועינן שאע"פ שהוא מפרש נדרו בדבר זר כו'.

קשה דלפמ"ש הר"ן בעצמו בסמוך ד"ה ומלמדין אותן כו' דדוקא בהני גווני דסיפא דמשמעותא דידהו הוי להחמיר טפי מלהקל אמרינן דצריך שאלה כו' אבל בהנך דרישא אפי' בע"ה א"צ שאלה לפי זה אמאי צריך הר"ן לפרש הכא דלרבותא נקיט. וה"ל לפרש משום דדינם חלוק מהנך גווני דרישא דבגווני דרישא אפי' ע"ה א"צ שאלה ובגווני דסיפא דמשמעותא דידהו הוי טפי להחמיר מלהקל בע"ה צריך שאלה ומצאתי שבס' ידות נדרים כתב שנשאל בזה מאחד מתלמידיו ושם ביד יוסף סק"ז כתב שלחומר הנושא י"ל דבסיפא דמתניתין קאמר סתם ח' ביהודא מותרים ובגליל אסורין שאין אנשי גליל מכירין את חרמי הכהנים ומוקמינן לקמן כר"א בר' צדוק דסבר ספיקא לקולא והא

דאסו' לפי שאין מכירין בחרמי כהנים ואצלם המשמעות יותר לאיסור מלהיתר ואפ"ה פירושן להקל אם פירש שכוונתו הי' לחרמי כהנים ובכה"ג בודאי צריך שאלה בע"ה וא"כ שפיר הי' יכול למינקט ולפרש בחרמים בגליל דאם פירש ואמר דכוונתו הי' בחרם של כהנים דבזה ת"ח נאמן וא"צ שאלה ובע"ה צריך שאלה לכן כתב הר"ן דבחרמו של ים רבותא נקיט יותר שאע"פ שהוא מפרש בדבר זר נאמן לפרש דבריו עכ"ל הרב הנ"ל: שם ד"ה ומחמירין עליהם שאין פותחין להם בחרטה ואין מתירין אותן עד שימצאו פתח לנדרן ובד"ה פותחין לו ממקום אחר בתרתי פליגי כו' ועוד שפותחין להם בחרטה וקרי ליה ממקו' אחר משום דלא הוי מגופו של נדר הפתח עכ"ל וכוונתו כמ"ש הנימוקי יוסף דלהכי קרי לה מקום אחר משום שאין מתירין לו כפי מה שאמר שלא נתכוון אלא לקרבנות ש"מ וכדומה.

אלא ממקום אחר בכדו תהית וע' לעיל בריש הפרק (י"ג:) גבי הרי את עלי כאימא כו' קתני נמי פותחין לו פתח ממקום אחר פי' שם הרא"ש דצריך לבקש לו פתח וטעם לחרטתו ולא סגי לי' בכדו תהית או לבך עלך כו' וע' מ"ש הרא"ש כאן הנה הלשונות בשני המקומות שווין ודתייהן שונות בפירושן ומצאתי בבית חדש סי' ר"ח שעמד ע"ז וכן בביאורי הגר"א כתב שצריך עיון ויש להעיר דהא אנן קיי"ל דפותחין בחרטה אפי' בנדר גמור ע' סי' רכ"ח סעי' ז' רק שיהי' באופן שמתחרט מעיקרא ולא סגי בחרטה דהשתא ומדוע בהרי את עלי כאימא שמתפיס בדבר האסור שמצד הדין א"צ התרה ורק בע"ה מחמירין עליו דצריך שאלה לחכם להתיר לא תיסגי בחרטה ומצריכין למצוא לו פתח וע' בס' יד שאול סי' ר"ה שעמד ג"כ ע"ז ותירוצו שם אינו מתיישב: בפ"ה הרא"ש ד"ה המקדיש חייתו ובהמתו פי' כל חייתו ובהמתו וכ"כ המפרש.

אבל הר"ן מפרש חייתו או בהמתו ומשמע דלהר"ן אלו הקדיש שניהם ח"י ובהמה הי' גם הכוי בכלל דממ"נ אי ח"י הוא או בהמה הוא והוא הקדיש שניהם אבל דעת הרא"ש הוא דאע"ג דהוא הקדיש שניהם מ"מ אין דעתו להקדיש אלא בהמה ודאית או ח"י ודאית ולא במה שהוא ספק וע' בס' ד"המ: ד' יט בר"נ ד"ה ואלו על ספיקו לא מצי מגלח כו' וכ"ת נהי דחטאת לא מצי לאתויי דאין חטאת באה נדבה ליייתי עולה ושלמים וליתני אם נזיר אני הרי אלו לחובתי ואם לאו יהיו לנדבה כו' עכ"ל בס' דה"מ הל' נדרים כתב וז"ל מדבריו נראה מבואר דשלמי נזיר ושלמי נדבה שווים הן ויש לדקדק דשלמי נזיר טעונים לחם וזרוע בשלה ושלמי נדבה אינם טעונים לחם וזרוע בשלה וכמ"ש התו' בנדה (דף ע) ד"ה למחרת כו' בתוך הדבור וז"ל ועוד שהן טעונים לחם וזרוע בשלה ואין שלמים כאלו באין בנדבה כו' עיי"ש.

ואם נאמר דלחם אינו מעכב בנזיר הוי א"ש אבל הא ליתא דלחם נזיר ולחם תודה דא ודא אחת היא דאין לחם בלא תודה ואין לחם בלא נזירות וכן אמרו בירושלמי פ"ב דשקלים הלכה וא"ו דאין נזירות בלא לחם ואין לומר אף דלחם מעכב תקוני גברא שאני וכ"כ התוס' בכמה דוכתי לענין אחר הא ליתא כמו שנראה מדבריהם במס' מנחות (דף ק"ה) ד"ה ונאכל דה"ט דר"ש דמתנה אשם בשלמים ולא בתודה דנאכל ליום ולילה משום דתודה בעי לחם ואין לחם בא בנדבה יעוי"ש הרי אף דהתם תקוני גברא הוא אפ"ה לא מצי לאתנויי בתודה משום דאין לחם בא בנדבה.

עוד הקשה על דברי הר"ן דהיאך מצי לאתנויי בשלמי נדבה דהא לא שוו נסכי נדבה עם נסכי חובה דנסכי נדבה מזלפין ע"ג האישים ונסכי חובה על הספלים ומתרץ דאנן קיימין השתא אליבא דר' יהודא דמוקמינן מתניתין דספק נזירות להקל כר"י. ושמעינן דר' יהודא ס"ל דנסכי נדבה ג"כ על הספלים ע' זבחים (דף צ"א) דקאמר שם דאליבא דר"י דסבר דבר שאין מתכוון אסור אינו יכול לזלפו ע"ג אישים משום כיבוי ואליבי' נסכי נדבה ע"ג הספלים ע"ש וקרא דכתיב ויין לנסך חצי ההין תקריב "אשה ריח ניחוח" כו' עקר לי' ממשמעותי' דאשה למידרשי' נחת רוח לפני כאישים ע' פרש"י שם וע' בשעה"מ הלכות ע"א ריש פרק י"ב שהעיר ג"כ על מ"ש הר"ן דעל ספיקו לא מצי מגלח לפי שצריך לגלח על הבאת קרבנותיו ולא מצי לאתויינהו דילמא לא הוי נזיר ומייתי חולין בעזרה והקשה דהא אנן אליבא דר' יהודא קיימינן ור"י ס"ל (פסחים כב) דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא וא"כ משום תקוני גברא יש לומר דשרי גם מדרבנן וכמו דאמרינן בנזיר (דף נ"ז:): גבי שני נזירים כו' עיי"ש ובנזיר (דף כט).

(ויתבאר לקמן בדברי התוס' ד"ה על ספיקו לא מצי מגלח כו' יעוי"ש: ע"ב תוס' ד"ה על ספיקו לא מצי מגלח כו' וא"ת אמאי לא מצי מגלח יביא עולה ושלמים ויתנה כו' ור"י פירש דלא מצי מגלח משום דעביד הקפה וכמ"ד הקפת כל הראש שמה הקפה ומספק אינו יכול לדחות לאו דהקפה כו' עכ"ל.

מדבריהם משמע דלמ"ד הקפת כל הראש ל"ש הקפה אפי' מדרבנן אין שום איסור ומסוגי' דנזיר (דף כ"ט.) גבי האב מדיר את בנו בנזיר מוכח דאפי' למ"ד הקפת כל הראש לא שמי' הקפה היינו רק מדאורייתא אבל מדרבנן אסור דקאמר שם בשלמא לר' יוחנן דאמר הלכה היא בנזיר מש"ה מגלח ועביד הקפה אלא לריב"ח אמר ר"ל כדי לחנכו במצות הא קא עביד הקפה ומשני קסבר הקפת כל הראש מדרבנן וחינוך דרבנן ואתי חנוך דרבנן ודחי הקפה מדרבנן אלמא דאפי' למ"ד הקפת כל הראש ל"ש הקפה.

היינו רק מדאורייתא אבל מדרבנן מ"מ אסור וא"כ למה להו להתוס' לאוקמי הך סוגי' דוקא כמ"ד הקפת כל הראש שמה הקפה. ומזה למד הרב בעל משל"מ דס"ל להתוס' דתקוני גברא שאני דכיון דליכא תקנתא בדבר לא גזרו רבנן ולהכי הוצרכו התוס' לאוקמי הסוגי' כמ"ד הקפת כל הראש שמה הקפה מדאורייתא והנה סברא זו דאמרינן דלמ"ד הקפת כל הראש לא הוי אסור אלא מדרבנן היכי דהוי תקוני גברא לא גזרו רבנן יש סעד וסמוכין לזה מהא דאמרינן בנזיר (דף נ"ז:): גבי שני נזירים שאמר אחד להם ראיתי אחד מכם שנטמא וא"י איזה מכם מגלחים ומביאים קרבן טומאה וטהרה כו' ופריך שם בגמ' ומגלחים ואמאי דלמא לאו טמאים אינון וקעביד הקפה ומשני שמואל באשה וקטן ופריך שם ולוקמה בגדול והקפת כל הראש לא שמי' הקפה ומדלא מוקים לי' הכי ש"מ קסבר שמואל הקפת כל הראש שמה הקפה ותיקשי לכאורה מנ"ל דשמואל סבר הקפת כל הראש שמה הקפה מדאורייתא דלמא סובר שמואל דמדאורייתא ל"ש הקפה ורק מדרבנן מ"מ אסור ולהכי איצטריך לי' לשמואל לאוקמי באשה וקטן כי היכי דלא ליהוי עכ"פ איסור דרבנן ומזה הוכיחו דאלו משום איסור דרבנן במקום דליכא תקנה אחרת לא גזרו רבנן ולא הי' צריך שמואל לאוקי באשה וקטן ועיי"ש במשל"מ ובשעה"מ ועפ"ז נתנו טעם ג"כ למה שהוכרחו התוס' לומר דרבא דמתרץ דגבי ספק

נזירות דלא מעייל אינש לספיקא משום דספיקו חמור מודאי משום דעל ספיקו לא מצי מגלח משום דקעביד הקפה דהוא סובר כמ"ד הקפת כל הראש שמה הקפה.

ולא סגי להו למימר דלכ"ע אפי' למאן דסובר דל"ש הקפה מ"מ מדרבנן אסור משום דמחמת איסור דרבנן היכי דאיכא תקוני דגברא לא גזרו בהו רבנן אמנם לפענ"ד לא קרב זה אל זה דע"כ לא אמרינן היכי דאיכא תקוני דגברא לא גזרו ב' רבנן. אלא היכי דהוי דיעבד ונפל ספק במקרה כי ההיא דנזיר שאמר להם אחד ראיתי אחד מכם שנטמא ואיני יודע איזה מכם דלית להו תקנתא אחריתי כ"א באופן זה שיביאו שניהם קרבן טומאה וטהרה ויתנו כמבואר שם ויגלחו.

ובזה יהי' תקוני גברי אבל בסוגיא דידן דאנחנו שמין דעת הנודר לכתחלה אם מעייל נפשי' לספיקא או לא אמדינן דעתו דהך גברא שנדר בנזיר דלא מחית נפשי' לספיקא כיון דבספיקא אם יגלח ויעבד הקפת הראש נצטרך לומר משום תקוני גברא ל"ג בה רבנן אין דעתו של אדם נוחה להכניס עצמו לס' איסור דרבנן ולהקל אח"כ דזה הוי לכתחלה ולא אמרינן ספק דרבנן לקולא אלא בדיעבד ולא להכניס עצמו לכתחלה וכעין סברא זו מצאתי בס' דה"מ.

ובזה מתורץ ג"כ מה שהקשה בשעה"מ על פי' הר"ן (הבאתי לעיל בדבור הקודם) שמפרש דלהכי ספיקא חמור מודאי משום דלא מצי להביא חטאת שאין חטאת באה בנדבה ואע"ג דקיי"ל דאם גלח על אחת משלשתן יצא ה"מ בדיעבד אבל לכתחלה אינו מגלח אא"כ הקריב כולן. והקשה השעה"מ דהא אנן אליבא דר' יהודא קיימינן ור"י ס"ל חשב"ע לאו דאורייתא וא"כ כיון דהאיסור אינו אלא מדרבנן נימא דמשום תקוני גברא ל"ג רבנן דז"א דבכאן דנין רק על אומדן דעת הנודר דבכה"ג שמין אנחנו דעתו דאינו רוצה להכניס עצמו בנדר כזה על הספק שיצטרך שיבוטל גזרת חכמים בשביל נדרו: עוד הקשה במשל"מ על סברת ר"י בעל התוס' מהא דא"ל ר"ה בר יהודה לרבא אמר הריני נזיר עולם מאי א"ל נזיר עולם נמי ספיקו חמור מודאי דאלו ודאי הכביד שערו מיקל בתער ואלו ספיקו לא ולדברי התוס' בשם ר"י דטעמא דספיקו חמור הוא משום הקפה הא בנזיר עולם ל"ש הקפה כמ"ש התוס' בפ"ק דנזיר (דף ד).

(ד"ה נזיר עולם מיקל וז"ל ולא מגלח כאבשלום שלא גלח לגמרי שהרי נתלה בשערו עכ"ל וא"כ לא שייך הקפה והרב בעל דה"מ כתב שאפשר לומר שהר"י בעל התוס' יסבור כפי' הרמב"ם בפ' המשניות שם שכ' שם וז"ל הכביד שערו מיקל בתער ר"ל שמותר לו לגלח בתער הרי להדיא דס"ל דל"ד מיקל אלא מגלח בתער וא"כ שפיר שייך בי' הקפה עוד הקשה שם בעל משל"מ וז"ל ומ"מ אני תמה לכל הפירושים דאי משום דספיקו חמור מודאי אזלינן לקולא עדיין יש תיקון בדבר שיאמר אם הי' בכרי הזה מאה כור הריני נזיר חובה בדבורי הראשון ואם לא הי' בו מאה כור הריני נזיר נדבה כו' ומצינו לר' שמעון בנזיר (דף יג).

(גבי הפילה אשתו אינו נזיר דאמר ר"ש יאמר אם הי' בן קיימא הרי אני נזיר חובה ואם לאו הרי אני נזיר נדבה אבל הרב בעל דה"מ תמה עליו על תמיהתו דהא בהא פליגי ר' יהודא ור' שמעון ומסברת ר"ש מקשה לסברת ר"י דלר"ש צריך לעשות תיקון זה ור' יהודא ס"ל דאין כאן ספק נזיר ואין אנו מצריכין אותו להתנות בנזיר נדבה מאחר שלא

הי' בדעתו להיות נזיר אלא אם הוא בכרי שיש בכרי הזה מאה כור דאמדינן דעתו' דמתחלה כשנדר לא מחית נפשי' לספיקא ודעתו הי' שאם לא יתברר לא יהיה נזיר מחמת דספיקו חמור מודאי.

ור"ש ס"ל דמחית נפשי' לספיקא וכיון שהוא עומד בספק נזיר קונסין אותו שידור בנזירות נדבה כדי שיהי' לו היתר ביין ובטומאה ור' יהודא ס"ל דאינו ס' נזיר כדי לבקש לו תקנה לידור בנזירות נדבה דמעיקרא בשעה שנדר להיות נזיר אם יהיה בכרי הזה מאה כור לא מחית נפשי' לספיקא שיודע הוא שאם לא יתברר ספיקו חמור מודאי וצריך הוא לנדור בנזירות נדבה אף אם לא הי' בכרי ההוא מאה כור כדי שיהי' לו תקנה ועיקר פלוגתייהו דר"י ור"ש הוא בהכי ומאי מקשה מסברת ר"ש לסברת ר' יהודא עכ"ל ולפענ"ד נראה דבכאן על שינויא דנ"ע מפרש הר"י ג"כ כפי' הר"ן דהא דספיקו חמור מודאי הוא משום הבאת הקרבנות דא"י מספק להביא כל השלש בהמות דאין חטאת באה נדבה והא דמפרש מתחלה משום דלא יכול לעביד הקפה משום דדייק בלשון הגמ' דמתחלה אמרו על ספיקו "לא מצי מגלח" סתם משמע דגילוח לא מצי עבדי משום הקפה ועל נזיר עולם שינו הלשון ואמרו רק ואלו ספיקו לא וקאי על מ"ש מתחלה ומביא שלש בהמות ואמרו אח"כ ואלו ספיקו לא פי' לא מצי להביא שלש בהמות: ד' כ' בהמפרש ד"ה ועבר על נזירותו דכסבור בטעות נדר ואח"כ בא לישאל עכ"ל ע' במהרי"ט ח"א ס"ס א' כתב ע"ז ולא ידעתי מי הזקיקו ליה לפרש כן ושמא משום דתלמודא מיייתי לה על הא דתנן ומחמירין עליו כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים ובעי תלמודא ומחמירים עליו ה"ד ומיייתי כי הא דתנן מי שעבר כו' משמע דבהא נמי הוי טעמא משום חומרא שלא ינהגו קלות ראש והך טעמא שייך אפי' שוגג ואם מטעם זה כתב הרב כך.

הא גבי ת"ח לא מחמירין גבי הרי את כאימא והכא נמי ל"ש עכ"ל ובלחם משנה פ"ד מהל' נזירות הלכה י"ד כתב דפרש"י מוכרח הוא דאלת"ה מאי ראי' מביא מהך ברייתא למתניתין דלא נדרתי אלא בחרמו של ים הא במתניתין מאי דנהג היתר הוא משום דטעה דכסבור דאינו נדר ובדין הוא דלא ליקנס' אבל התם עבר במזיד לכך פי' דבטעות נדר וע"ש עוד על מה שהקשה על סוגי' דנזיר (לב) וע' במשל"מ שם: בתוס' ד"ה אל תהי רגיל בנדרים שסופך למעול בנדרים ולכאורה אין לו מובן ואולי המכוון שלא תהי' רגיל בנדרים מצוה שסופך למעול בנדרים איסור וכ"כ בס' קרבן נתנאל פ"א ס"ק כ"א אמנם התוס' כאן בסוף הדבור כתבו והא דאמר נדרים סייג לפרישות מפרש ר"ת כגון שנדר לקיים המצוה כמו אשנה פרק זה או אעשה מצוה זו וכן איתא לעיל (ח).

(מנין שנשבעין לקיים המצוה שנאמר נשבעתי ואקימה כו' ושם קמ"ל דשרי לאיניש לזרוזי נפשי' ובר"ן שם שהרי דהע"ה משתבח נפשי' בכך וע' בס' ר"ב בט"ז שם שמחלק בין מצות צדקה לשאר מצות דבגופי'. דבנתינת צדקה מתגבר היצר ביותר על האדם מדבר התלוי בטורח הגוף ועל כן בצדקה כתב שם המחבר דאין טוב לידור אלא אם יש בידו יתן מיד ואם לאו לא ידור עד שיהי' לו אבל לגבי לימוד או שאר מצוה אם רואה בנפשו שהוא מתרשל ועצל מצוה לישבע ולידור כדי לזרוזי נפשי' ובזה מדוייק דברי התוס' שכתבו כגון אשנה פרק זה כו': בפ' הרא"ש ד"ה בד"א בת"ח דקים לן בגווי' דלא משקר עכ"ל והמפרש פי' בד"ה בד"א בת"ח דאקראי הוא דנדר כה"ג ולא

אתי למיסרך אבל ע"ה שבא לשאול עונשין אותו ומחמירין עליו כדי שלא יהא רגיל לנדור בו ויש לדון בת"ח אם עשה כן שתיים ושלוש פעמים אם עונשין אותו ומחמירין עליו משום דמצינו כן בפ' שבועת הדיינים דע"ה משבעינן לי' בס"ת.

ות"ח סגי לי' להשביעו בתפילין ע' בח"מ סי' פ"ז סעיף ט"ו שכתב שם בשם הרמ"ה. דה"מ בפעם ראשונה אבל מכאן ואילך הרי הוא כשאר אדם ומשביעין לת"ח ג"כ בס"ת וע"ש בביאורי הגר"א ז"ל ס"ק מ"ט שכ' שהחילוק הוא מטעם שבת"ח הוא באקראי ורמז לפי' רש"י שבכאן וע' ביו"ד סי' ר"ח ס"ב תפס המחבר כפי' הרא"ש שבכאן והנה מ"ש שם בח"מ בשם הרמ"ה דבפעם ב' מקרי רגיל בב"י שם לא הראה מקור רא' לזה וע' בפ' הר"ן לקמן (דף מו) הביא שם הירושלמי שאמרו עברית לך קמיתא ועברו לך תנינא ועברו לך מכאן ואילך או מכור חלקך או שרי נדרך וכ' שם הר"ן דמזה משמע דבתרי זימני מקרי רגיל לענין שאם יעבור עוד פעם שלישי לא ימחול לו ואולי יש קצת סמך לדברי הרמ"ה משם.

אכן הרמ"ה פסק שגם בפעם השני מקרי רגיל וי"ל: בר"נ ד"ה ולענין הלכה קיי"ל דסתם נדרים להחמיר כסתם מתניתין וכ"כ הרשב"א בחדושו וכתב עוד וז"ל אלא דקשי' לי דהא טעמא דסתם נדרים להחמיר הוא משום דמעיל איניש נפשי' לספיקא ואלו לקמן בס"פ קונם יין (דף ס"א) פליגי ר"מ ור' יוסי גבי מי שיש לו שתי כתות בנות ואמר קדשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות או גדולה שבקטנות דר"מ סבר כולן אסורות חוץ מן הקטנה שבקטנות ור' יוסי סבר כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות דר"מ סבר מעייל איניש נפשי' לספיקא ור' יוסי סבר לא מעייל וקיי"ל כר' יוסי ואין סברא לומר דטעמא דר' יוסי התם משום דגופי' לא מעייל לספיקא אבל ממוני' עייל דהא משמע הכא בשמעתיך דליכא מאן דמפליג בין גופי' לממוני' ותירץ דהתם היינו טעמא דספיקו חמור מודאו דאלו ודאי לא מתסרא אלא חדא ובספיקו כולן אסורות וכל שספיקו חמור מודאי לא מעייל איניש נפשי' לספיקא וכי פרכינן התם והא איפכא שמעינן להו ממתניתין דעד לפני הפסח לא פרכינן מדר' יוסי אדר' יוסי אלא אדר' מאיר קשיא במכש"כ דהשתא היכא דספיקו חמור מודאי סבר דמעיל היכי דאין ספיקו חמור מודאי לא כל שכן עכ"ל הרשב"א בחדושו ולדבריו צ"ל דלא קיי"ל כסוגיין דנדרים לקמן (סא:) דאמרין מוחלפת השיטה דאפכינן דר"מ לר' יוסי ודר"י לר"מ בהך דעד לפני הפסח ור' יוסי סבר דאינו אסור אלא עד שיגיע דלא מעייל איניש נפשי' לספק אפי' בדבר שאין ספיקו חמור מודאו דאם נימא הכי תקשי הלכתא אהלכתא דכאן קיי"ל סתם נדרי' להחמיר דמעיל איניש נפשי' לספיקא וצ"ל דהרשב"א יסבור כשיטת הרמב"ן ז"ל שהביא הר"ן (בדף ס"א) דקיי"ל כסוגי' דקדושין דלא תיפוך ומתניתין דעד לפני הפסח לא במעייל איניש נפשיה לספיקא פליגי אלא בלישנא בעלמא פליגי דר"מ סבר עד פני הפסח עד קמי פסחא משמע ור' יוסי סבר עד דמתפני פסחא משמע: ועדיין צריך תלמוד ליישב בהא דפריך הגמ' לעיל אמתניתין דסתם נדרים להחמיר והתנן ספק נזירות להקל אמאי לא מוקמינן מתניתין דספק נזירות להקל כר' יוסי דקדושין הנ"ל דסבר לא מעייל איניש לספיקא ובגליון הש"ס של הגאון רע"א ז"ל רמז לעיין שם ומצאתי בס' מראות הצובאות בסוף ספרו בחדושי גפ"ת שעמד ג"כ ע"ז ותירץ דלהכי לא אוקי כר' יוסי משום דתנן התם ספק ידיים ליטמא וליטמא טהור ואלו ר' יוסי אית ליה בסוף

פ"ב דידים דליטהר טמא כמ"ש התוי"ט שם משנה י"א וע"ש בס' הנ"ל מה שביאר בשיטת הרמב"ם ז"ל וע' בט"ז סי' ר"ח סק"א ובס' מקור חיים להגאון מליסא בסוף הספר הלכות תענית מ"ש בזה: שם ד"ה אצל כהן ע"ה שסופך להאכילך תרומה אבל משום טבל ליכא למיחש דמפריש תרומה ואכיל להו.

וכן מעשר מפריש ממנו תרומת מעשר ומעכב (המעשר) לעצמו עכ"ל, תי' המעשר יש למחוק דגם התרומת מעשר מעכב לעצמו. ובשיטה מקובצת כתב אבל טבל לא רצה לומר שאין לכהן שדות.

ואע"פ שאסור ליתן תרומה לכהן ע"ה דכיון דאין מחזיק בתורה אין לו מנות שמא באקראי בעלמא יהבי לי' או שנפל לו מבית אבי אמו כהן [ובדפוס כתיב בשיבוש שכתוב שם שמא באקראי יתנו לו מן האם ואין לו מובן ולכן העתקתי בשינוי לשון. וגם העתקה הזאת קשה דל"ל למינקט שנפלו לו מבית אבי אמו הא מצי למימר שאביו היה כהן חבר ונתנו לו תרומה ונשאר לבנו העם הארץ בירושה אותו תרומה] וע' ביו"ד סי' קי"ט בט"ז שם ס"ק ד' כתב שהד"מ הביא בשם הג"א שמי שחשוד על איסור שאסור לאכול עמו אפי' דברים המותרים שמא יאכילנו דברים האסורים ג"כ ע"ש והפר"ח שם כתב ע"ז וליתא דאין זה מעיקר הדין אלא חומרא בעלמא ומשנת חסידים.

ומדברי המחבר שם סעי' א' שכתב ואם נתארח עמו לא יאכל מדברים שהוא חשוד עליהם משמע לכאורה איפכא דדוקא מדברים שהוא חשוד עליהם אסור לאכול עמו אבל לא מדברים המותרים ומסוגיין דהכא דקאמר אל תהי רגיל אצל ע"ה שסופך להאכילך טבלים. משמע דאף שכעת אתה אוכל אצלו דברים שאין בהם חשש טבל מ"מ סופך להאכילך טבלים משמע קצת כדעת הג"א ואולי רגיל שאני אבל באקראי בעלמא שנתארח אצלו אין חשש לאכול אצלו אלא א"כ הוי מדברים שהוא חשוד עליהן וע' שבת (דף יג).

(לא יאכל זב פרוש עם זב ע"ה שמא ירגילנו אצלו ופריך שם וכי מרגילו אצלו מה הוי ומשני אביי גזרה שמא יאכילנו דברים שאינם מתוקנים ורבא אמר רוב ע"ה מעשרין הן אלא שמא יאכילנו דברים טמאים בימי טהרתו ולכאורה מברייתא דהכא סייעתא לאביי וקשיא לרבא ויש ליישב דהכא דוקא ברגיל קפיד אבל באקראי כי התם לא חיישינן דהוי כענין גזרה לגזרה שוב בא לידי ס' קרן אורה ומצאתי כדברי והנאני: ע"ב גמ' בני שנואה, בני גרושת הלב כתב הרא"ש ואף אם אינו שונאה כי מתוך שדעתו לגרשה מהרהר על אחרת ע' בחלקת מחוקק סי' קי"ט ס"ק א' הביא דברי הטור שמפרש כוונת אביו הרא"ש שהוא מאלו שכופין אותו להוציא ולגרשה דאל"כ איך משכחת לה שאינו שונאה ובלבו לגרשה וכן הוא בבעה"ט פ' ואתחנן: סליק פרק שני פנה אלי וחנני פרק שלישי במשנה ארבעה נדרים התירו חכמים נדרי הבאי ע' בר"ן שפי' נדר שאינו של כלום כו' והתוס' כתבו נדרי הבאי גוזמא לשון אחרים עכ"ל ואינו מובן ואולי כוונתם שבלשון נכרים קורין לדבר שהוא גוזמא, הבאי ומ"ש אחרים הוא כפי המורגל בלשון התלמוד לקרותם בלשון אחרים כמו בפסחים (דף ה:)) אבל אתה רואה של אחרים ובשיטה מקובצת כתב הבאי לשון מה הבמה אשר אתם הבאים שם והוא מקרא ביחזקאל סי' כ' פסוק כ"ט דמתרגמינן מה אתון משתטין עלה וע' חולין (דף צ:)) בשלשה מקומות

דברו חכמים לשון הוואי (כן הוא שם בואו) ופרש"י בלשון הדיוט שאינו מדקדק בדבריו: ד' כא גמ' מאן תנא ד' נדרים ר"י היא דאמר משום ר"ט כו' לפי שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה ופי' הרא"ש והר"ן וה"ה לנדרים דאתקש לנזירות דלא חייל אלא א"כ יקבל בלא תנאי וכ"כ בשיטה מקובצת וז"ל לפי שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה שיבאר דיבורו היטב בענין שידע בשעת נדרו שיתקיים ולא שיהי' שם שום ספק והני ד' נדרים דמתניתין ליתניהו בהפלאה דאין פיו ולבו שווין ויש מפרשים דעיקר הדבר לא בא אלא בשביל נדרי זרוזין ותירוץ רבא יוכיח כוונתו דתירוץ רבא הוא אינו אלא על נדרי זרוזין דמשמע מזה אבל באינך שלשה נדרים הבאי ושגגות ואונסין מודה רבא דהטעם הוא משום דר"ט לפי שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה] אבל אינו נראה בעיניו כי ודאי טעם א' לכולן ורבא דחה באחד מהם וה"ה לכולם ובס' קרן אורה כתב ויש לדקדק מראשון לנודרים יעקב אבינו ע"ה שנדר אם יהי' אלקים עמדי כו' וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך ונענש על שאיחר נדרו ולר' טרפון הא לא חל הנדר וכן נאמר מפורש וידר ישראל נדר אם נתון תתן כו' והחרמתי את עריהם כו' וכן חנה ויפתח כולם נדרו בתנאי כו' ע"ש ולפענ"ד דשאני נדרי מצוה וצדקה דגמר ומקני ג"כ מספיקא ודוקא גבי נדרי איסור ונזירות אמרינן דלא ניתנו אלא להפלאה וע' בח"מ סי' ר"ז סעי' י"ט נדר ושבועה ות"כ מהני אפי' באסמכתא וכתבו שם הטעם משום דרובן הוא על ידי דאי אם יהי' אלהים עמדי.

אם נתון תתן כו' ובס' קרן אורה מסיק ג"כ די"ל דנודר בעת צרה שאני דגמר ומשעבד נפשי וגם ר"ט מודה בזה: בפ' הרא"ש ד"ה מותר לכנוס לביתו כו' וכ"ש שמותר באכילה ושתיה מה שלא הזכיר דכיון שמה שהוציא בפיו אינו נדר גם המחשבה אינו כלום כו' וכ"כ בפסקיו בס"פ קונם יין וכתב שם דל"ד לרישא דקתני התם היו מסרבין בו לשאת את בת אחותו ואמר קונם שהיא נהנית לי לעולם מותרת ליהנות לו שלא נתכוון זה אלא לשום אישות אבל באישות עכ"פ אסור משום דאישות בכלל הנאה הוא עכ"ל ובקרוב נתנאל שם כתב וז"ל אבל בש"ע לא פסק כן דהא תרתי ברייתות בתוספתא דלא כרבינו פ"ד דנדרים תניא מותר לכנוס ולשתות עמו צונן (ומ"ש שם לרחוץ הוא ט"ס וצ"ל לשתות כפי שהגיה רבינו ואסור לאכול ולשתות וכן פסק הרמב"ם וש"ע בס' רי"ח סעי' ד', הגר"א ז"ל) תו היה מסרב שיאכל אצלו במשתה ואמר קונם ביתך שאני נכנס תוך המשתה אסור אחר המשתה מותר עכ"ל הק"נ.

אמנם לא הי' לפניו אז ס' המהרי"ט כי המהרי"ט ז"ל בראשונות סי' נ"ה כתב וז"ל היאך יחלוק הרא"ש ז"ל על אותה הברייתא המפורשת. אלא אין דברי הרא"ש ז"ל מתפרשין כן כי מ"ש דגם באכילה ושתיה מותר לא אמר בתוך ביתו דבהא ודאי אסור דשפיר משתמע ביתך שאני נכנס לצורך אכילה וכשנכנס לדעת אכילה חייב ודמי לרישא שכתב הרא"ש דאישות בכלל הנאה איתא אף כאן אכילה בתוך ביתו בכלל כניסה בביתו הוא ואסרה עליו אבל לאכול ולשתות עמו חוץ לביתו אפי' באותו סעודה הוא שאומר שמותר אע"ג שעיקר כוונתו היתה לאותו סעודה ומה לי בתוך הבית או חוץ לביתו מ"מ אכילה חוץ לביתו שרי דלא הוציא בשפתיו כלל מזה אפי' יאמר שכוונתו היתה לאסור עצמו בכל ענין כו' דברים שבלב אינם דברים כו' עכ"ל גם בס' שמלת בנימין הביאו בס' עצי לבונה הביא דברי מהרי"ט הנ"ל וביאר דמ"ש דהנדר בטל לגמרי היינו מה שהוציא

בשפתיו טיפת צונן זהו בטל לגמרי דלא נתכוין לזה רק לאכול בביתו ע"ש וע' בס' מחנה אפרים הל' נדרים סי' י"ח משמע שמפרש דברי הרא"ש כפשטן ויש שם גמגום בדבריו להמעייין שם במ"ש שם ודמי לאומר שאיני אוכל אחד דאסור לאכול שנים דכיון דאחד אינו אוכל שנים נמי אינו אוכל ואפ"ה כיון דאמר לשון פרטי שאינו אוכל אחד ובאחד שרי שאין כוונתו אלא לשנים לשנים נמי שרי והיינו טעמא דכיון דבאחד דקאמר שרי אין סברא לאוסרו בשנים במה שלא הוציא בפיו כו' עכ"ל דסוף דבריו אין לו ביאור דבאיזה אופן איירי דמותר לו במה שהוציא בפיו שלא יאכל אחד אם לא שג"כ באופן שמוכן שמ"ש שלא יאכל אחד הי' רק לזרז דומיא דהכא גבי טיפת צונן שאני טועם לך ומאי אולמא דהך מהאי וכי באיזה משנה וברייתא נזכר הך דשלא יאכל אחד בכה"ג דלעיל דקתני מותר לאכול שנים דמייתי מינה ראי' להך דטיפת צונן כו' דגם באכילה ושתי' מותר והנכון כמ"ש מהרי"ט דכוונת הרא"ש הוא רק להתיר אכילה ושתי' שחוץ לביתו אפי' באותה סעוד' מותר, אבל בתוך ביתו בודאי מודה הרא"ש דאסור: ע"ב גמ' אר"י אמר רב אסי ארבעה נדרים הללו צריכין שאלה לחכם.

כי אמריתה קמי' דשמואל אמר תנא תני ארבע' נדרים התירו חכמים ואת אמרת צריך שאלה לחכם בס' קרן אורה כתב וק"ק מאי ס"ד דרב אסי הא תנא תני התירו חכמי' כדמקשי שמואל עלי' ונראה דלהאי לישנא ס"ל לרב אסי ג"כ דבשאר נדרים אין פותחין בחרטה. ובארבעה נדרים אלו סגי בחרטה לחוד והיינו דתנן התירו חכמים אבל שאלה בעי עכ"ל.

ובימיו לא יצא לאור ס' שיטה מקובצת על נדרים. ואנחנו ת"ל זכינו לאורו וזה לשון הש"מ צריכין שאלה לחכם מדרבנן והקולא שלהן שפותחין בהן בנולד והיינו דאמרינן ואידך אי הכי ה"ל למימר התירו ויש בזה קצת שבוש בדפוס וצ"ל אי הכי "לא" ה"ל למימר התירו וחסר מלת לא והכוונה שכתב ואידך פי' שמואל דלא ס"ל הא דרב אסי משום דלא מתחוור לי' הך סברא דאי הכי לא ה"ל למימר סתם התירו דמשמע היתר גמור בלא שום שאלה לחכם והנה חידוש הוא שלא זכרו להביא דברי הירושלמי בכאן. שמפורש שם וז"ל דמקשה שם וכי כל הנדרים לאו חכמים הן שהן מתירין. ר' אליעזר בשם ר' חייא רבה.

אלו אינן צריכין היתר חכם. ומסיק שם לבסוף דכל הנדרים צריכין פתח ממקום אחר אבל אלו פתחיהן בצידן שלא נתכוון אלא לזרז וכן כל הני דמתניתין.

ופי' שם הפני משה דבכל הנדרים צריך החכם להמציא לו פתח אבל באלו נדרים פתחיהן בצידן שלא נתכוון אלא לזרז וכיוצא באינך דמתניתין: שם ההוא דאתא לקמי' דרבה בר רב הונא א"ל אלו היו עשרה ב"א שיפייסוך באותה שעה מי נדרת כו'. הא דנקט עשרה ב"א כו' ולא אמר סתם אלו היו בני אדם שיפייסוך באותו שעה כו' אפשר לומר ע"פ אידך מימרא דרבה בר רב הונא (בדף הסמוך ע"ב) אמר רבה בר רב הונא כל הכועס אפי' שכינה אינה חשובה כנגדו כו' וידוע מאמרם ז"ל דכל בי עשרה שכינתא שריי' וא"כ זה הי' הפתח דרבה בר רב הונא אלו היו עשרה בני אדם שיפייסוך באותה שעה היינו שבזה גופא היו מפייסין אותו.

דהא אנן בכנופיה דבי עשרה ושכינה שרוי' בינינו ואיך אתה כועס דמתוך כך אתה נודר וכל הכועס אפיה שכינה כו' ומ"מ לא דמי להך דאמרינן לקמן (דף ס"ד.) דאין פותחין בכבוד המקום דיש לחלק וכמ"ש הר"ן שם: בפיה הרא"ש ד"ה אלו היו עשרה ב"א שיפייסוך כו' כלומר שמפייסין אותך עתה ובד"ה קסבר אין פותחין בחרטה מדהוצרך למצוא פתח זה כו' עכ"ל הנה הרא"ש אינו מפרש כפיה הר"ן שהר"ן בד"ה אלו היו עשרה ב"א כו' מפרש דעכשיו לא היו עשרה ב"א שמפייסין אותו אלא שאומר לו אלו היו בעת שנדר והרא"ש מפרש שעתה היו יוד בני אדם המפייסין אותו וטעם פלוגתתן הוא לפי גירסת כ"א ויתבאר ע"פ מ"ש בשיטה מקובצת שכתב דבשלמא אם באין עכשיו עשרה ב"א והם גוערין בו ומאשימין אותו על נדרו והוא אומר אלו הייתי יודע שיבואו ב"א אלו ויגיע להם טורח זה על ידי נדרי לא הייתי נודר כה"ג ודאי הוה פתח.

אבל עכשיו שלא באו מה פתח הוא זה שיאמר אלמלא באו בשעת הנדר ופייסוני לא הייתי נודר רק שזה מקרי חרטה ורצה לחקור אם חרטה דמעיקרא הוא יעויי"ש ולכן הרא"ש שגורס קסבר אין פותחין בחרטה אלא פתח בעינן מש"ה מפרש שעתה היו עשרה ב"א שמפייסין אותו ובזה שאמר אלו היו אותן עשרה ב"א שמפייסין עתה היו ג"כ אז בעת הנדר לא היית נודר בדברים הללו עושה אותן פתח לנדרו אבל הר"ן דלחז ג"ל גורס קסבר פותחין בחרטה וגם לאידך ג"ל דגרסי אין פותחין בחרטה מפרש ג"כ דבחרטה גרידתא אין פותחין.

אלא בחרטה שהיא מתבררת יפה אבל לא בעי פתח מש"ה לא הוצרך לפרש דהיו עתה עשרה ב"א לפייסו וע' בב"י סי' רכ"ח ובכ"ח שם במה שהשיג על פיה הב"י ד' כב גמ' ולא פתחין בהדא אחרנייתא דתניא הנודר כאלו בנה במה והמקיימו כאלו מקריב עליו קרבן ברישא פתחין כו' רב טביומי מתני כו' והלכתא לא פתחין לא ברישא ולא בסיפא הוצרך הגמ' למיפסק הלכתא אע"ג דכלל הוא בכל דוכתי דהלכתא כרבא לגבי אביי משום דלא לספוקי כדמתני רב כהנא דל"פ רבא ואביי רק בסיפא דהמקיימו כאלו הקריב עליו קרבן אבל ברישא דכל הנודר כאלו בנה במה גם רבא סובר דפתחין להכי הוצרך הגמ' לומר והלכתא לא פתחין לא ברישא ולא בסיפא היינו כלישנא דרב טביומי מתני דבסיפא גם אביי סובר דלא פתחין וכי פליגי אביי ורבא הוא ברישא דכל הנודר כאלו בנה במה וגם בזה סובר רבא דלא פתחין והלכתא כרבא וע' בס' ידות נדרים מ"ש בזה.

וכבר העיר מו"ח זקני הגאון החסיד אמיתי מוהר"ר זלמן צוק"ל הובא בס' תולדות אדם שחידוש גדול הוא על הש"ע בס' רכ"ח סעי' יו"ד שקיצר וכתב דלא פתחין בההיא דכל המקיימו כאלו הקריב עליו קרבן שהוא הסיפא ולא כתב הרבותא יותר דגם ברישא דכל הנודר כאלו בנה במה ג"כ לא פתחין והטור העתיק יפה גם הרישא [וע' תוס' גיטין (מו:)] ד"ה הנודר מ"ש בשם הר"א וע' במהר"ם שיף שם לתרץ דלא תיקשי מהא דאשכחן בריב"ל (כתובות ע"ז) שאמרו אי אתשל אשבועתא ניהדר אי לא לא דמשמע דקיום עדיף משאלה דיש לחלק בין נדר לשבועה עוד תי' שם באופן אחר ע"ש]: שם ולא פתחין בהא נמי דשמואל דאמר שמואל אע"פ שמקיימו נקרא רשע ע' לקמן (דף ע"ז:)] תני רב דימי אחוה דרב ספרא כל הנודר אע"פ שמקיימו נקרא חוטא כו' ובש"ע הביא שתי הלשונות נקרא רשע ונקרא חוטא וקשה דאם נקרא רשע מכ"ש דנקרא חוטא

וע' מ"ש הט"ז בריש סימן ר"ג ובס' ידות נדרים ביד שאול כתב דברים נעימים בזה וראיתי להעתיקם.

והוא ע"פ מ"ש בעל העקדה שאף שהאדם הוא עלול לחטוא באשר מצד טבעו הוא עלול לחטוא בכל זה לא הוכרח להיות מעמיק בחטא והי' מהראוי שיעשה תשובה אחר החטא ועפ"ז אמר שעל התחלת הנדר נקרא רק חוטא מצד שטבע האדם שעלול לכעס ולשגגה כמו דאי' לעיל (דף י'): כשהן תוהין נוזרין ע"ש אבל מה שיש ביכולתו שלא להעמיק בחטא דהיינו לשאול על נדרו ואינו שואל נקרא רשע ובזה ניחא שתי הסוגיות דשמואל מיירי במי שמקיים הנדר ואינו שואל עליו לכן נקרא רשע אבל לקמן (ד' ע"ז): דשאל על נדרו אמרו לי' זיל ובעי רחמי על נפשך דחטאת פי' על תחלת הנדר שנדר ומייתי ראייה מקרא דכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא הא אם לא חדלת איכא חטא וכאן יליף שמואל ג"כ מהאי קרא דכי תחדל לנדור ויליף ג"ש חדלה חדלה מדכתיב שם רשעים חדלו רוגז דבלשון כי תחדל יש לפרש שנימשעות או שימנע ויחדול מלנדור כלל או אף אם התחיל לנדור לא יקיים הנדר ויחזיק בו אלא שיחדול ויפסוק וישאל על נדרו ואם מקיימו נקרא רשע ולשון חדלה סובל ג"כ פירושו הפסק כמשמעות הכתוב שם רשעים חדלו רוגז שנפסק מהם הרוגז כן תוכן דבריו הנעימים ולשון הש"ע נקרא רשע ונקרא חוטא אינו מדוקדק דהי' צ"ל נקרא חוטא (על התחלת הנדר) ונקרא רשע על שמקיימו ואינו שואל עליו ויש ליישב ע"פ לשון הגמ' דלקמן ע"ז דאף שאחר ששאל על נדרו ואינו בגדר רשע לאותו דבר אמרו לי' זיל ובעי רחמי על נפשך דחטאת על התחלת הנדר וע' בפ"י הרמב"ן בחומש על הפסוק וכי תחדל לנדור וז"ל בעבור שהמקריבים עולה וזבחים לאלקים יש להם שכר טוב כענין שכתוב כי עולות מחים אעלה לך כו' אבוא ביתך בעולות כו' לפיכך יאמר הכתוב השמר בנדריך כי אע"פ שהם זרוז בקרבנות השם אשר הם לך לרצון אם תדור תבוא לידי חטא אם לא תשלם או שתאחר מלשלם ואם לא תדור לא תמצא חטא כלל כי אפי' לא תקריב קרבן לא יהי' בך חטא כו' עיי"ש.

פירש המקרא לפי פשוטו דקאי על נדרי מצוה וקרבנות ולפי דרשת הגמ' קאי על נדרי הרשות שאוסר ע"ע דבר המותר וע' בריטב"א ריש חולין על פלוגתת ר"מ ור' יהודא בפ"י הקרא דטוב אשר לא תדור שכתב וז"ל והא דאמרינן כל הנודר כאלו בנה במה ונקרא רשע ההיא דברי הכל היא דהתם בנדרי איסור שקיומם חטא הוא ואע"ג דדריש התם אתיא חדלה מן וכי תחדל לנדור לפי שיש בכלל דכי תחדל לנדור אף נדרי איסור כו'.

נמצאת למד נדרי איסור אסורים לדברי הכל ונדרי הקדש בקרבנות נדבה פלוגתא דר"מ ור"י ונדרי הקדש דלכפרה או של מצוה דלזרוזי נפשי' שר' לד"ה עכ"ל: בר"נ ד"ה ההיא שעתא לא עברינן ירדנא ועבר הירדן לא נתקדש להבאת העומר כו' עכ"ל ע' רש"י סנהדרין (דף י"א.) שכתב דמביאין עומר מעבר הירדן כו' וכבר עמד ע"ז בעהמ"ח ס' משכיל לאיתן וכתב דתרי עבר הירדן יש כו' וע' בהקדמת ספרו נחל איתן וע' ג"כ בס' קרן אורה מ"ש בזה: ע"ב בר"ן ד"ה אמר רב אסי אין נזקקין לאלקי ישראל הייתי סבור למימר כו' לפי מ"ש הר"ן גופי' לקמן בד"ה אי נדרית במוהי דלשבועה גרידא נזקקין

אבל כיון שהזכיר השם חמור טפי ואין נזקקין וכ"כ הרא"ש בכאן לא קשה מהא דמסקינן לקמן דב"ה סברי יש שאלה בשבועה דשם מיירי בשבועה גרידא בלי שם אלא שכאן כתב הר"ן לפי הגירסא דגרסי לקמן אי נדרת במוהי לא מזדקינא לך דאף לשבועה גרידא אין נזקקין לכך הוצרך להחילוקים שכתב כאן: שם ד"ה חוץ מקונם אשתי נהנית לי כו' ונודע שלא גנבה כו' כך הוא הגי' ברוב הנוסחאות ואיכא למ"ד דטעותא הוא דאי נודע שלא גנבה היכי קאמר חוץ מקונם אשתי.

והא נדרי שגגות הוא ואסיקנא לעיל דא"צ שאלה לחכם כו'. ובשיטה מקובצת תירץ דרב אסי דהכא כרבי אסי ס"ל דאמר לעיל ארבעה נדרים הללו צריכין שאלה לחכם ולהכי קאמר דאפילו בנדרי שגגות אין נזקקין בשהזכיר את השם אלא במדיר את אשתו דמשום שלום ביתו התירו להזדקק להם הואיל דאית בי' תרתי נדרי שגגות ושלום ביתו אבל בנדרי דעלמא אע"ג דהוי נדרי שגגות אין נזקקין לו בהזכרת השם ומ"ש הר"ן בשם הרשב"א דכאן במעמיד דבריו מיירי קיצר בדבריו וז"ל הרשב"א בחדושו וכן נמי במדיר את אשתו מחמת שחשב שגנבה את כיסו ונמצא שלא גנבה מאחר שלא המתין לידע אם גנבה או לאו ומיהר להדירה אע"פ שאמר שגנבה את כיסי אם יודע בעצמו שכל עצמו לא נדר אלא בשביל זה בלבד ואלו לא גנבה לא הי' מדירה ה"ז מותר וא"צ לישאל אבל אם בא לפני חכם אין אומרים לו מיד מותר אתה אלא נזקקין לו ושואלין אותו כיון שבא לשאול שמא לנדר גמור נתכוונת בין גנבה או לא גנבה ואלו בנדר בעלמא אלו אמר נדרתי בא"י אין נזקקין לו כלל אבל במדיר את אשתו נזקקין לו ואפי' נמצא שגנבה נשאל ומתירין לו משום שלום ביתו והא דנקיט ונמצא שלא גנב' לישנא דמתניתין נקיט ולא דוקא עכ"ל הרשב"א: ד כג גמ' א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא האי נולד הוא דלא מסיק אדעת' דמחי לי' קצרא א"ל האי לאו נולד הוא דשכיחי אפיקורי דמצערי לרבנן כתב המהרי"ט בשניות חלק אה"ע סי' י"ב וז"ל אע"ג דסבת ההכאה לא מסיק אדעת' שיקום הכובס לחוס על כבודן של חכמים ויכנו הכה ופצוע דמי שהוא פוקר במילתא דשייך בי' שכיח דפקר אבל לא שייך שיחוש על כבודן של ת"ח אם יש להם צער.

דאין שונא אוהב אבל כיון שההכאה עצמה שכיח דמצער לרבנן בהנאתו אפשר הוא ג"כ שיצערנו על סיבה קלה על עסקי הנדר הלכך לא הוי נולד אלא מצוי מקרי והוציא מסוגיא זו דין לענין גיטין דקיי"ל אין אונס בגיטין דאם האונס מצוי ע"י סיבות קרובות אע"פ שאירע הדבר במקרה שנתגלגל ע"י סיבה רחוקה ה"ל לאתנויי.

וכיון דלא אתני איהו דאפסיד אנפשיה כו' עיי"ש ומלשון הרא"ש בכאן ד"ה שכיחי אפיקורי כו' שכתב מצערי ת"ח אחרים "כי האי עובדא" שמה שהוסיף תי' אלו כי האי עובדא משמע קצת שלא כדברי מהרי"ט הנ"ל ויש לעיין: שם בגמ' דביתהו דאביי הוי לה ההיא ברתא כו' אזלת ועברת אדעת' ואינסבת לה לקריבה אתא לקמי' דרב יוסף כו' עד סוף הסוגי' בס' בית מאיר על יו"ד הקשה להך דיעה שמביא הר"ן לקמן (דף כ"ד).

(ד"ה הריני כאלו התקבלתי. דגם בביטול מעשה כגון שאומר קונם נכסי עליך אם תלך למקום פלוני יכול לומר לו לך והרי הוא כאלו לא הלכת מפני שאותו תנאי לא אמר

אלא להשלים רצונו שהיה רוצה שלא ילך ועכשיו שאינו חושש אם ילך או לא ילך כבר נשלם רצונו והובא דעה זו בש"ע סי' רל"ב סעיף כ' בהג"ה.

א"כ מאי הוצרך אביי לבקש פתח למצוא לו התרה הלא היה יכול לומר לה הרי הוא כאלו לא נסיבתה לקריבך וכן קשה בעובדא דרבי יוסי כו' וכתב דלפום רהיטא צריך לומר דעד כאן יכול לומר הכי אלא קודם העברת התנאי שעדיין לא חל הנדר, אז יכול לומר אף שתלך יחשב לי כאלו לא הלכת והנדר בטל ולא חל אף אם ילך אבל בהנהו עובדי שכבר עברו וחל הנדר שוב צריך התרה.

אך אם כן צ"ע דאף תנאי דקום עשה אם נתלה בזמן כגון קונם אם לא תתן לי למחר מאתים זוז ועבר היום ולא נתן והנדר חל נמי נימא דשוב לא תועיל אמירת הריני כאלו התקבלתי וזה אינו נראה מסתימת הפוסקים. ונשאר בצ"ע: ויש להעיר על חילוקו דהגאון הנ"ל מהא דאיתא לעיל (דף ט"ו).

(דפריך הגמ' על רב יהודה אמר רב דסובר דבתנאה לא מיזדהר איניש מהא דתנאי שאת נהנית לי עד החג אם תלכי לבית אביך עד הפסח הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד החג. הלכה אסורה לא הלכה לא.

ואי אמרת דבתנאה לא מיזדהר איניש אפי' לא הלכה תיאסר ליהנות ממנו דלמא תלך דבתנאה לא מיזדהר ולחילוקו של הגאון אליבא הך דיעה דאפי' בביטול מעשה יכול לומר לך והרי הוא כאלו לא הלכת דהיינו דוקא קודם שחל הנדר אבל אחרי שכבר עברה התנאי וחל הנדר שוב לא יכול לומר דהוי כאלו לא הלך ושאינו חושש בדבר אמאי לא משני הגמ' דלהכי קתני דוקא הלכה אסורה בהנאתו עד הפסח משום דאם לא הלכה עדיין יכול להתיר ע"פ עצמו וא"צ התרת חכם משום דיכול לומר לה לך ואיני חושש עוד על מה שאמרתי שלא תלך וגם בהליכתך בעיני כאלו לא הלכת.

אבל אם הלכה שכבר עברה על התנאי וחל הנדר שוב אינו יכול לומר דהוי כאלו לא הלכה וע' בגיטין (דף ע"ד:) בהא דבעי רב אסי מר"י באומר ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז וחזר ואמר ה"ז מחולים לך דבעי למיפשט מהא דלקמן דיכול לומר הריני כאלו התקבלתי ודחישם הגמ' הכי השתא התם משום דלצעורה קא מיכוין הכא משום הרווחה הוא והא לא איצטריך יעויין שם וע"פ סברא הנ"ל יש לתרץ ולהעמיד חילוקו של הגאון הנ"ל דשאני הא דלעיל דג"כ לצעורה קא מיכוין שלא תלך לבית אבי' דצער הוא לה כדאמרינן בכתובות (דף ע"א).

(המדיר את אשתו שלא תלך לבית אבי' בזמן שהוא בעיר חדש א' יקיים שנים יוציא ויתן כתובה ולהכי בכה"ג אף קודם שתלך לא מהני לומר לה לכי ואני מוחל לך ושתהא כאלו לא הלכת. והדבר צריך תלמוד ועיון: ע"ב בר"ן ד"ה אי זכור בשעת הנדר עקרי' לתנאי' וקיים לי' לנדר' כו' ושלא כדברי הרשב"א ז"ל שכתב דהא דאמרינן עקרי' לתנאי' וקיימי' לנדר' דוקא בע"ה משום חששא בעלמא כו'.

הר"ן קיצר כאן בדברי הרשב"א. דלא סיים איך יהיה ניחא עדיין מה שאמרו לעיל כיון שאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל לא שמע לי' ולא אתי בהדי' הא אם הוא ע"ה המודר יהי' חושש דלמא עקרי' לתנאי' וקיים לנדר'.

אמנם בחדושי הרשב"א מבואר היטב שכתב וז"ל דלא נאמרו דברים הללו אלא בע"ה דחוששין לו כיון שהוא זכור תנאו ולא הזכירו בשעת נדרו שמא בטל לתנאו אבל במדיר את חברו ועל אותו נדר ממש הוא מקדים ומתנה ומבטלו בפיו הרי הוא בטל ובכענין זה אין חוששין לו אפ"י בעם הארץ שהרי יש כאן דברים מפורשים שאמר כל נדר שאני עתיד לידור לפלוני על דבר כך וכך הרי הוא בטל ואם ת"ח הוא בין שזכור בשעת נדרו בין שאינו זכור בין בכולל כל נדריו בין בפורט נאמן לומר ע"ד הראשונה אני נודר כו' עכ"ל ונראה מדבריו שבע"ה יש חילוק בין אם הוא בכולל שאז יש חשש שמא עוקר לתנאו ומקיים לנדרו אבל בפורט על נדר זה כגון הא דלעיל שאומר לחברו מדיר אנכי לך מנכסי אם לא תאכל אצלי אם אומר מקודם כל נדר שאני עתיד לידור עליך יהא בטל נדריו לית בי' מששא ולא שמע לי' ולא אתי בהדי' וכ"ז בע"ה אבל בת"ח בכל גווני בין בכולל בין בפורט נאמן לומר דע"ד הראשונה אני נודר וע' בס' קרן אורה וראיתי בס' תפארת ישראל על משניות שכתב כאן מדעתו דנפשי' לחלק וז"ל מיהו נ"ל דדוקא בלא התנה על נדר פרטי.

רק כדקאמר כל נדר כו' אז אומרי' דבזכור לתנאו ואפ"ה נדר עקרו לתנאו אבל בהתנה על נדר פרטי שיהא בטל אז אדרבה בזכור לתנאו עקר לנדרו שנדר בהכרח ובלא זכור נדרו קיים עכ"ל ולא הביא דברי הרשב"א הנ"ל שקרובים להיות כדבריו אלא שהרשב"א לא כ"כ רק בע"ה אבל בת"ח אין חילוק בין כולל לפורט: שם סוף ד"ה ולענין הלכה כו' מיהו אמרו בתוס' דוקא בשבועות ונדריים שנשבע ונדר לעצמו אבל מי שהשביעו חברו או הדירו אין ביטול זה מועיל לו כלום שע"ד חברו משביעו וכדאמרינן בשמעתא דנדרים הבאי עכ"ל בביאורי הגר"א ז"ל בס' רי"א ס"ק ד' כתב שהרא"י הוא.

דכמו דהתם כשמשביעין אותו ע"ד ב"ד לא חיישינן שיבטל מקודם אלמא דלגבי דעת חברו לא מהני הביטול שלו ע"ש וע' במחנה אפרים הל' נדריים סי' א' שמתחלה רצה לפרש טעמא דהר"ן במה שמחלק בין נודר ונשבע לעצמו דמהני הביטול שבטל מקודם ובין אם נדר ונשבע לחברו דאינו מועיל הביטול שביטל מתחלה.

שהוא ע"פ מ"ש הר"ן לקמן (דף ע"ה:): ד"ה הא כדאיתא כו' דהיינו טעמא היכי דאתני מעיקרא שכל נדר שידור דיהא בטל ואם נדר אחר כך ושכח תנאו בעת נדרו הוי כנודרי טעות שאלו ה' זכור בשעת נדרו מתנאו שהתנה לא ה' נודר. וטעם זה יתכן באם נשבע ונודר לעצמו אבל מי שנשבע או נדר לחברו שעשה כן לבקשת חברו שהפצירו לישבע ולידור לו בכך לא שייך טעם זה דאנן סהדי דאפ"י ה' זוכר תנאו זה לא ה' נמנע מלישבע כמו שהכריחו חברו ולפי סברא זו יש בהאי דינא עוד לחלק.

דגם בנשבע לחברו אם ה' נשבע מעצמו לתועלת חברו וחברו לא בקש ממנו מתחלה כלל רק הוא מעצמו התעורר לעשות טובה לחברו ולישבע לו ע"ז. בכה"ג י"ל דאם התנה מקודם לבטל נדריו ובעת נדרו שכח תנאו וטען אח"כ אלו הייתי זוכר תנאי לא הייתי נודר שהתנאי מבטל הנדר אף שהנדר הוא לתועלת חברו אמנם אח"כ חזר הרב בעל מח"א מסברא זו משום שמדברי הר"ן בתשובה אין נראה כן שכתב שם בזה"ל אבל בנדריים שבין אדם לחברו אין התנאי מועיל לפי שכל הנשבע לחברו, ע"ד חברו הוא נשבע ואין דעת חברו שתבטל מה שהוא שומע מחמת תנאו הראשון שאינו יודע

מה הוא כו' ולפ"ז אין חילוק בין אם ע"פ בקשת חברו הי' מוכרח לישבע לו ובין אם מעצמו נשבע לו.

רק בזה יש לחלק שאם חברו הי' יודע מתנאו הראשון הי' מועיל לו התנאי לבטל הנדר וע"ש עוד בסימן וא"ו מ"ש בזה: בפ"י הרא"ש ד"ה פליגי רבנן עלי' דראב"י כו' אע"ג דאמרינן כו' משנת ראב"י קב ונקי דלמא הכא מסתבר טעמייהו דרבנן עכ"ל והר"ן כ' לקמן בסמוך (כד:): דאי פליגי עלי' אפשר דלא קיי"ל כוותי' דיחיד ורבים הלכה כרבים דהכלל דמשנת ראב"י קב ונקי לא נאמר אלא במקום דיחיד פליג עלי' אבל היכי דרבים פליגי עלי' אפשר דהלכה כרבים אף נגדו וע' בתוי"ט פ"ב דכלאים שכתב כל היכא דלא אתפריש טעמי' דראב"י לא קיי"ל כוותי' הביאו הקרבן נתנאל בפסחים פ' מקום שנהגו אות ט"ו.

וכתב ע"ז שזהו כלל חדש גדול וע' בתוס' ד"ה אתבעי להו כמו איבעי' להו. ושם בתירוצם השני יש להגיה וכצ"ל א"נ משום דל"ד נדרי זרוזין דהכא לנדרי זרוזין דארבעה נדרים דלעיל ולכך לא איבעי' להו אלא בקמייתא דהרוצה להדיר חברו אי זרוזין הוי ולא מיבעי' להו אההיא דהרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה כו' דפשיטא לי' דאפי' פליגי רבנן עלי' הלכה כמותו כו': ד' כד גמ' ת"ש האומר לחברו קונם שאתה נהנית לי אם אי אתה נותן לבני כור א' של חטים כו' ר"מ אומר עד שיתן וחכ"א אף זה יכול להתיר נדרו שלא ע"פ חכם שיכול לומר הריני כאלו התקבלתי טעמא דאמר הריני כו' הא לא"ה נדר הוי מני כו' אלא ש"מ פליגי רבנן עלי' הא דאצטריך לפשוט מדברי חכמים מדיוקא.

דיש מאן דפליג על ראב"י ולא פשיט בפשיטות מדר"מ דחזינן בהדי' דפליג וסובר עד שיתן ולא ס"ל דנדרי זירוזין הוי יתכן לפרש ע"פ מ"ש בדבור הקודם. דהא דמספקא להגמ' אף אם פליגי רבנן עלי' אם הלכתא כוותי' דראב"י או לא הוא משום דאע"ג דקיי"ל משנת ראב"י קב ונקי אפשר דכלל זה אינו אלא במקום דיחיד פליג עלי' אבל אם רבים פליגי עלי' אפשר דלא קיי"ל כוותי'.

ובזה מדוייק לשון הגמ' לעיל פליגי רבנן עלי' או לא לכן רצה למיפשט מהך ברייתא דלא לבד ר"מ פליג על ראב"י אלא אפי' החכמים דר"מ פליגי על ראב"י עוד י"ל משום דבת"ש הראשון קונם שאני נהנה לך אם אי אתה נוטל לבנך כור א' של חטים כו' אינו מוזכר שם דר"מ פליג עלי' והוצרך להוכיח מדיוקא טעמא דזהו כבודי כו' נקיש נמי הכי בת"ש השני וע' בר"נ הביא מירושלמי דר"מ דפליג באידך בתרייתא (ובר"ן הגי' שלפנינו באידך ברייתא הוא ט"ס וצ"ל בתרייתא דהא מתניתין היא לקמן ס"פ קונם) דמיייתנן בסמוך פליג נמי בהא וע' בתוס' שם ס"פ קונם כתבו דברי שא מודה ר"מ דרגילות הוא שיאמר זהו כבודי והיתרא מעליא הוא אבל הכא אין רגילות לומר התקבלתי וחדוש הוא שזה נגד הירושלמי שהביא הר"ן וע' בטור ס' רל"ב ובב"י שם שגירסת הרא"ש בירושלמי אינו כג"י הר"ן: שם ת"ש נדרי אונסין הדירו חברו שיאכל אצלו וחלה הוא או שחלה בנו הרי אלו נדרי אונסין הא לא"ה נדר הוי מני כו' אלא לאו רבנן הוא ופליגי הגרע"א בחדושי תוספתו על משניות הקשה לפי מ"ש הר"ן לעיל (כג:): שאם היו מוכר ולוקח מעמידין דבריהם שבדוקא נדרו ולא לזרז חייל נדרייהו.

א"כ מאי פשיט מהכא נימא דהכא מיירי במעמיד דבריושבדוקא נדר ולא לזרו ונשאר בצ"ע גם בס' ידות נדרים ביד שאול עמד ע"ז והוא ז"ל תירץ דהרי בנדרי אונסין בעינן דוקא אונסא דלא שכיח או דשכיח ולא שכיח אבל באונס דשכיח הוי נדר משום דה"ל לאתנויי ולאסיק אדעתיה דאם יארע אונס כזה לא יהיה נדר ולכן מקשה דמ"מ אף באונסא דשכיח דאין להתיר מטעם אונס משום דה"ל לאתנויי מ"מ יש להתיר מטעם נדרי זירוזין היינו אחרי שאירע עכ"פ אונס שוב יש לומר דאדעתא דהכי שיארע אונס אפ"י אונס דשכיח לא נדרתי בדוקא אלא לזרו ואף שהוא מעמיד דבריו ואומר שבדוקא נדר ולא לזרו היינו אם לא יהי' שום אונס אז יהי' כוונתו בדוקא אבל אם יארע שום אונס אפ"י דשכיחא בודאי לא יהי' כוונתו בדוקא אלא לזרו וע' בס' תפארת ירושלים על משניות מ"ש בזה ובהגהת הרש"ש ובס' קרן אורה כתב שבירושלמי בעי מעיקרא לאוקמי מתניתין דנדרי אונסין כר"מ אבל לחכמים דר"מ אפ"י לא חלה נמי שיכול להתיר ולומר כלום אמרת אלא בשביל כבודי זהו כבודי ולבסוף משני דאתיא אפ"י כחכמים ומיירי במפרש ואומר מפני כבודי וע"ש באורך מ"ש שם: בר"נ ד"ה מי סברת דאדרי' מזמנא לזמינא זמינא אדרי' למזמנא כלומר לבקשת המזומן נדר המזמן כו' נדר זה עליך כלומר אסור נכסיד או נכסי על עצמך אם לא תעשה כן ונדר המזמן כו' כו' הא לא"ה נדרא הוי דליכא למימר לזרוזי אכוון שהרי לא הי' צריך לזרו אותו דאדרבה הוא בקש ממנו שיזמיננו עכ"ל.

לפי הנוסחא שלפנינו משמע שהמזמן אסר ע"ע נכסיו או נכסי המזומן אם לא יזמיננו וא"כ קשה למה הוצרך הר"ן לפרש בסיום דבריו שהרי לא הי' צריך לזרו אותו כיון שהמזומן בקש מתחלה ממנו שיזמיננו. הא בלא"ה ל"ל לזרוזי מכוון לפי פ"י הראשון שפי' הר"ן לעיל בד"ה משום דא"ל לאו כלבא אנא כו' דהיכי שהמזמן אוסר ע"ע נכסי המזומן איכא למימר דדוקא קאמר שאינו רוצה ליהנות ממנו אלא א"כ יקבל ג"כ ממנו הנאה ואינו מחלק לפי פ"י זה בין מתנה מרובה למתנה מועטת.

וא"כ כיון שמפרש דהמזמן אסר ע"ע נכסי המזומן בהכי הוי סגי למימר דלא הוי נ"ז ובעינן דוקא חלה שפטור מטעם נדרי אונסין ובשיטה מקובצת ראיתי שכתב וז"ל דאדרי' זמינא למזמנא שהמזומן פתח ואמר למזמן הזמינני אצלך והדירני מנכסיד אם לא אוכל אצלך ואין לפרש דאדרי' זמינא למזמנא שהפצירו לידור (פי' שהמזמן ידור) קונם שלא אהנה ממך אם לא תאכל אצלי דל"ל טעמא משום דא"ל מזמנא תיפוק לי' משום דא"ל לאו כלבא אנא עכ"ל לכן כנים אנחנו שכפי הנוסחא שלפנינו בר"ן דמשמע שהמזומן בקש מהמזמן שהמזמן יאסר ע"ע נכסיו או נכסי המזומן יקשה ל"ל טעמא משום דלא הי' צריך לזרו אותו משום דבקש ממנו שיזמיננו תיפוק לי' דלא הוי נדרי זרוזין משום דהדרך הוא להקפיד משום דלאו כלבא אנא וראיתי בהגהות הרש"ש שהגי' שנתחלפו התיבות וכצ"ל לבקשת המזמן נדר המזמן כו' וכן לקמן נדר זה עליך כלומר אסור נכסיד או נכסי ע"ע אם לא תעשה כן ונדר המזומן ע"ש ולפי הגהתו ופירושו שהמזומן נדר צריכים לפרש לשון הגמ' דזמינא אדרי' למזמנא היינו שהמזומן התחיל לבקש ממנו שיזמיננו ואח"כ אמר המזמן למזומן נדר זה עליך נדור שתאכל אצלי ואם לא תאכל תאסור נכסיד עליך או נכסי על עצמך ודוחק גדול הוא לפרש לשון דזמינא אדרי' למזמנא באופן זה דכפי פשוטו של לשון משמע דהמזמן יהי' באיסור נדר ובפי' הרא"ש

ד"ה זמינא הוא דאדרי' למזמנא כו' וא"ל המזומן למזמן מודרני מנכסיך אם לא אוכל אצלך כו' צ"ל הדירני מנכסיך וכן הוא בלשון הטור בסי' רל"ב ומשמע שכן היה גירסתו בדברי הרא"ש [וע"ל (ד' כ"א).

(בהמפרש ד"ה וחלה הוא המדיר ובמ"ש שם] וגם לפי' הטור והרא"ש צריך לדחוק ולפרש דזמינא אדרי' למזמנא שהוא בקש להמזמן שידירנו מנכסיו אם לא יאכל ממנו בכדי שבזה יהי' לו טעם להתנצל וליפטר מאיש אחר שבקש ג"כ אותו שיסעוד אצלו: תוס' ד"ה יתר על כן כו' לכן נראה כו' והשתא לא שייך טעמא דלאו כלבא אנא ואשמועינן דאע"ג דפירש לו פת חמה וכוס חמין דמקפיד הוא טפי וסד"א כו' כצ"ל: ע"ב בר"ן ד"ה ולענין הלכה כו' בסוף הדבור ואי הכי היכי פסקינן כראב"י אפי' מה דאמר בבתרייתא (צ"ל בברייתא וכן בכמה מקומות שבדבור זה יש להג' כן) ה"ל סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא כו' עכ"ל בחדושי הגאון רעק"א על המשניות כתב ע"ז ואין דבריו מאירין לי ולדעתי בל אוכל הבין היכן מצינו דפסק כראב"י דברייתא דלמא מימרא דרב הונא דפסק כראב"י קאי אמתניתין.

כי המשנה היתה שגורה בפי הכל כמ"ש הר"ן בעצמו מקודם ובאמת בברייתא אין הלכה כמותו ואדרבה בהכי מיושב הסוגיא ביותר דמש"ה פשוט דפליגי רבנן אפי' אקמייתא (דהר"ן נדחק בזו הקושיא דלמא רב הונא קאי אברייתא) דע"כ קאי אמתניתין אבל אברייתא לא מכח סתמא דמתניתין דפ' קונם יין ומוכח שפיר דפליגי רבנן אף בקמייתא כו' ע"ש וע' בס' תפארת ירושלים מה שהשיב ע"ז: במשנה נדרי הבאי אמר קונם אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים בש"ע סי' רל"ב סעי' ד' כשהעתיק בבא זו השמיט שני תיבות אלו "בדרך הזה" וכתב רק קונם ככר זה אם לא ראיתי כעולי מצרים וכתב שם הט"ז דמוכרח לגרוס בדרך הזה מדפריך בגמ' על קורת בית הבד.

ולא והא ההוא חויא דהוה בשני שבור מלכא רמו לי' תליסר ארוותא תיבנא ובלע יתהון ולא פריך על כיוצאי מצרים. דהא אפשר שראה כמותן כדאיתא בא"ח סי' רכ"ד הרואה ששים רבוא מישראל ביחד כו' אלא על כרחך לומר שאמר בדרך הזה ומפורסם הוא שלא היו ס' רבוא באותו הדרך אבל לגירסת הש"ע קשה מהגמ' שזכרנו עכ"ל הט"ז ויש ליישב גירסת הש"ע ע"פ המבואר בירושלמי בכאן דקאמר והא לוליינוס מלכא כד נחית לתמן נחות עמי' מאה ועשרין ריבוון אלא אכן אנן קיימין בראי' אחת וכן יש לפרש כוונת הש"ע שאומר שראה בראי' אחת וע' בס' יד שאול סי' הנ"ל מ"ש בזה בגמ' ודלמא האי גברא קינא דשומשמני (נמלים) חזא ואסיק להון שמא עולי מצרים הא דלא פריך בפשוטו כיון דלא הזכיר בלשונו אנשים כעולי מצרים דלמא כוונתו באמת שראה נמלים כעולי מצרים כתב השיטה מקובצת דאין במשמע לשונו אלא ממין עולי מצרים שהם אנשים.

רק דפריך דלמא אסיק להון שמא עולי מצרים היינו שקורא לנמלים עולי מצרים אבל אין לפרש שיאמר בלבי נתכוונתי לנמלים כיון דמשמעות לשונו מה שהוציא בשפתיו הוא לאנשים מה שחשב בלבו לאו כלום הוא דדברים שבלב אינן דברים. וע' ברמב"ם פ"ב מהל' שבועות מי שנשבע שלא אוכל היום ואח"כ אמר בלבי היה שלא אצא היום אינו לוקה ולא אמרינן דברים שבלב אינן דברים שאני התם שאומר בלבי הי' להוציא

בשפתי שלא אצא היום ונכשלתי בפי שיצא מפי דבר שלא כרצוני להוציא ונתקל מילולי לומר שלא אוכל היום בכה"ג הוא דנאמן ע"ע וכן הוא מבואר בלשון הרמב"ם שם וז"ל.

אני לא היה בלבי אלא שלא אצא היום וטעה לשוני והוציא אכילה שלא היתה בלבי אינו לוקה ע"כ וע' לקמן (דף כח.) גבי נודרין להרגין כו' דאמר בלבו היום ואע"ג דקיי"ל דברים שבלב אינם דברים.

לגבי אונסין שאני דבעינן התם דוקא שיש אונס הא בלא אונס לא יוכל לומר בלבי היה להוציא היום אלא שנכשלתי בלשוני דזה אינו דאדרבה התם במכוון רוצה להוציא בלשונו דבר שיהיה במשמע לעולם בכדי שיפטור מהגזלן ובכוונה מוציא בפיו לשון שיהי' משמעותי לעולם כדכתב הר"ן שם.

וע' במחנה אפרים הלכות נדרים סי' ה' שמדברי הרא"ש לעיל (דף ט"ז.) גבי רב אשי אמר שאוכל דשבעה שאי אוכל קאמר ופריך פשיטא ומשני מהו דתימא מיקם לישנא הוא דאתקל לי' קמ"ל וכתב שם הרא"ש דהיה לו לומר שאוכלוגמגם בלשונו ואמר שאי אוכל ואי אמר הכי מהימנינן לי' קמ"ל כיון דהוציא בשפתיו ואמר שאי אוכל לא מהימנינן לי' במאי דקאמר בתר הכי.

ומדברי הרא"ש הנ"ל משמע שלא כדברי הרמב"ם הנ"ל וע' בתוס' שבועות (דף כ.) ד"ה לישנא אתקיל לי' וע"ע בסוגי' דשבועות (דף כ"ו:) לבטא בשפתים ולא שגמר בלבו כו' ובתוס' שם: ד' כה גמ' ולישבע יתהון דמקיימתון תורה משמע תורה אחת ע' במחנה אפרים הל' שבועות סי' וא"ו.

שהקשה בשם מהריב"ל כיון דלשון תורה הוי כולל. היכי מצי לפלוגי ולומר דתורה תורה אחת הי' בלבם.

ומ"ש מהנודר מפת סתם ואמר בלבי הי' לפת חטים בלבד דלא שמעינן לי' משום דפת הוי לשון כללי והרב בעל מח"א תי' וחילק בין דבר שהוא בקום ועשה לדבר שהוא בשב ואל תעשה. דמי שאסר על עצמו שלא לאכול או שלא לעשות דבר זה סתמא לעולם משמע.

אבל דבר שהוא בקום ועשה כגון ע"מ שתניקי את בני אפ"י יום אחד במשמע כן יש לחלק בנ"ד. דהאוסר ע"ע בסתם שלא לאכול פת בלשון כולל כל פת במשמע אבל מי שמקבל ע"ע בקום ועשה בלשון שיש לפרש ג"כ איזה פת בלבד יכול לומר שלא קבל ע"ע רק הפרט כגון הכא דלשון דמקיימתון תורה יש לפרש כל התורה ויש לפרש ג"כ תורה אחת וכיון שהוא בקום ועשה יכול לומר לו קבלתי ע"ע רק הפרט.

יעוי"ש באורך וע' לעיל (דף ד' ע"ב) בר"ן ד"ה משום דנ"ל קיצותא כו' ומ"ש שם: שם אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד ולא והא ההוא חויא דהוה בשני שבור מלכא רמו לי' תליסר אורוותא דתיבנא ובלע יתהון אמר שמואל בטרופ ופריך כולהו נחשי מיטרף טרפי ומשני אגבו טרופ קאמרינן והתוס' בשבועות (כ"ט:) גרסי בשגבו טרופ קאמר ופריך בגמ' וליתני גבו טרופ ומשני מלתא אגב אורחא קמ"ל דקורת בית הבד גבו טרופ למאי נ"מ למו"מ דהמוכר קורת בית הבד לחברו אי גבו טרופ אין אי לא לא בש"ע סי' רל"ב כשהעתיק דין זה לא העתיק רק שהנודר אמר אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד

וכן הרא"ש בפסקיו לא הזכיר לשון גבו טרוף רק כקורת בהב"ד ולא הזכיר שגבו טרוף והוא נגד מסקנת הגמ' בכאן דהא אם לא הזכיר שגבו טרוף משמעותי רק שמספר בגודל כמות הנחש שגדול ועב כקורת בית הבד ובזה הא פריך הגמ' דלא מקרי נדרי הבאי.

דהא אתרמי שנמצא נחש גדול דרמי לי' תליסר אורוותא דתיבנא ובלע יתהון והט"ז שם תירץ שהם מפרשים בגמ' דהנודר לא אמר בפירוש בלשונו נחש טרוף בגבו כקורת בית הבד אלא דאנן מפרשינן דכוונת הנודר במה שאמר נחש כקורת בית הבד שכוונתו לענין טרוף שהוא טרוף מגבו וזה מוכח מלשון הגמ' שאמר אגבו טרוף קאמרינן ולא אמר הכא במאי עסקינן דאמר נחש טרוף מגבו אלא ודאי כמ"ש כו' עכ"ל הט"ז ודברי הט"ז תמוהין כמו שהקשה ע"ז הגרע"א ז"ל בחדושו שם דלפי דבריו מאי פריך הגמ' וליתני גבו טרוף (ומשני מילתא אגב אורחא קמ"ל כו' ונ"מ למקח וממכר) הא זהו גופא אשמועינן מתניתין.

דמה שאמר הנודר כקורת בית הבד מפרשים אנחנו דבריו שכיון על טריפת גבו ולא על גודל כמותו ועביו והוכחת הט"ז מלשון קאמרינן אינו הוכחה כ"כ דיש לפרש דהכוונה הא קאמרינן במתניתין. והתו' בשבועות נראה שגירסתם באמת הוא קאמר ולא קאמרינן וכמ"ש לעיל ועפ"ז נשאר בתימה על הרא"ש והש"ע שהשמיטו את העיקר לבאר שהנודר אמר נחש טרוף בגבו כקורת בית הבד ואולי יש לומר אחרי דמסקינן בגמ' דהנ"מ הוא לענין מקח וממכר לומר דהמוכר קורת בית הבד לחברו אי גבו טרוף אין ואי לא לא מוכח דכל קורת בית הבד גבם טרופים וליכא מיעוטא דאינם טרופים.

דאל"כ מצי המוכר לומר אנא מן המיעוט שעושים קורת בית הבד שגבם אינם טרופים ואנן קיי"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב כדאיתא בכמה דוכתי בש"ס וא"כ כיון דכל קורת בית הבד גבם טרופים לא צריך הנודר לפרש בלשונו אם לא ראיתי נחש טרוף בגבו כקורת בית הבד דסגי לי' בזה שאמר כקורת בית הבד לחודי' והמקשן דפריך וליתני גבו טרוף לא סליק אדעת' דכולם גבן טרופים לכן פריך וליתני גבו טרוף אבל לפי מאי דמשני התרצן מלתא אגב אורחא קמ"ל דכל קורת בית הבד גבו טרוף ולמאי נ"מ למו"מ כו' שוב לא צריכין אנו להגי' במשנה ולהוסיף שהנודר אמר נחש טרוף בגבו כקורת בית הבד דסגי במה שאמר כקורת בית הבד לחוד משום דכל קורת בית הבד גבו טרוף וע' בהמפרש ד"ה מילתא אגב אורח' קמ"ל שפי' דכי אמר בית הבד אגבו טרוף קאמר דומיא דקורת בית הבד דהוי טרוף חזקים חזקים עכ"ל.

נראה מפירושו שמפרש באמת שזה גופא השמיענו התנא שהאומר כקורת בית הבד כוונתו להפליג שראה נחש שגבו טרוף כקורת בית הבד שהוא טרוף חזקים חזקים והא דקאמר הגמ' נ"מ למקח וממכר כו' היינו שזה גופא קשיא למה לא נקיט התנא דין זה בפשוטו שהנודר אמר אם לא ראיתי נחש טרוף בגבו ומשני מלתא אגב אורחא קמ"ל דנ"מ ג"כ לענין מו"מ אם מכר קורת בית הבד דבעי ליתן לו שיהי' גבו טרוף: והנה בפירושא דטרוף.

הר"ן פי' שעשוי בקעים בקעים ובירושלמי טרוף מרובע והמפרש בכאן ורש"י בשבועות פירשו טרוף מנומר ובשיטה מקובצת הקשה על פירש"י דמאי מעליותא לקורת בית

הבד אם הוא מנומר עיי"ש ולפע"ד כבר, הרגישו רש"י והמפרש בכאן שכתבו דומיא דקורת בית הבד שיש בו חריצים או חדקים.

ובדרך דמיון קאמר שכמו שקורת בית הבד יש בו חריצים וחדקים כן ראיתי נחש שגבו מחולק במראות מנומרים וחריצים בודאי מעלה לקורת בית הבד שיותר טוב לכתוש בו הענבים וע' לשון רש"י בשבועות מבואר כן להדיא: ע"ב במשנה ראה אותן אוכלים תאנים ואמר הרי עליכם קרבן ונמצאו אביו ואחיו והיו עמהם אחרים כו' נראה שצ"ל היו עמהם אחרים בלא וא"ו המעטיפ דלאו סיומא דמילתא דנדרי שגגות הוא אלא מילתא באנפי נפשי' הוא לאשמועיןן אגב אורח'י פלוגתא דב"ש וב"ה בנדר שהותר מקצתו אם הותר כולו כן הגי' בריטב"א שעל הלכות הרמב"ן ובהמפרש כאן שכ' או שהיו עמהן האי לשון או הוי פירוש כמו לשון אם.

שאם היו עם אביו ואחיו אחרים בזה פליגי ב"ש וב"ה כו' וק"ל: בר"נ ד"ה נדרי שגגות תרי גווני קתני חדא דבשעת נדרו הוי שוגג כגון קונם אם אכלתי ואם שתיתי כו' וקתני נמי שהי' שוגג בשעה שהנדר הי' ראוי לחול כו' דכיון דנדרא באכילה קמיייתא חייל וה"ל שוגג בההיא שעתא כו' עכ"ל אולי יש לכוון בדבריו שבזה יתורץ קושית התוס' כאן שהקשו מהא דלעיל (דף י"ד:) קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר אל יישן היום דחיישינן שמא יישן למחר דבתנאה לא מיזדהר אינש דקשה היכי דמי אם ע"פ שכחה שישכח דבשינת מחר יחול נדרו למפרע מה שישן היום הא הוי נדרי שגגות.

ובמזיד ליכא למיחש כו' יעוי"ש ובמתק לשונו של הר"ן יתורץ קושיא זו דלא דמי לאכל ושתה בשוגג דהכא: דכאן אין הנדר מתחיל אלא כשיאכל וישתה היום ואז הוא שוגג ולא חייל אבל התם גבי קונם עיני בשינה היום. הנדר מתחיל מהיום ובתחלת הנדר מהיום הוי מזיד וכן הוא בשיטה מקובצת כאן וז"ל התחלת הנדר הוא בשינת היום וכן התם בהליכה ההתחלה הוא בהליכת היום א"כ מזיד הוא בהתחלת הנדר ולא דמי כלל לאכל ושתה בשוגג שהרי התחלת הנדר הי' כשאכל ואז שוגג הי' ולכך התירוהו חכמים ובס' הפלאות נדרים כתב ג"כ מדעת' לתרץ כענין זה ולא הי' לפניו ס' שיטה מקובצת אז וע' מ"ש לעיל שם ברא"ש ד"ה קונם עיני כו': שם ד"ה וב"ה אומרים אלו ואלו מותרים כו' וטעמא דמילתא שאלו הי' יודע שאביו ואחיו היו עמהם הי' מוציאם מן הכלל ה"ז מוטעה בעיקר הנדר כו' ומש"ה בקונם אשתי נהנית לי בעינן בפירוש שיאמר שגנבה את כיסי כו' בביאור דברי הר"ן אלו ראוי להעתיק מ"ש הרב מהרי"ט בשניות סי' כ"ז בקצרה וז"ל ויש לתמוה אם כוונתו לומר מאי איכא בין רישאלסיפא.

הא טובא איכא בינייהו דברישא אם לא פירש לא היינו יודעים הטעם ובסיפא א"צ לפרש. שהדבר ידוע שלא היה מקפיד על אביו ואחיו שאוכלים תאנים שלו דברשות קא עבדי כו' ועוד כל מידי דהוי טעות שחשב שגנבה ולא גנבה אדעתא דהכי לא נדר דכה"ג גבי ממון אמרינן קנין בטעות חוזר ע"ש ובראשונות סי' ס"ח ביאר דבריו ביותר וכתב דהא כלל גדול בידינו דברים שבלב אינם דברים ודברים שבלב המוכיחים הוו דברים לפ"ז ברישא אם לא פירש לא מוכח לן והוו דברים שבלב ובסיפא מילי דמוכחי וברירי לכל שאין לך אדם שמדיר את אביו] והאריך שם בפלפולו ולבסוף העלה וכתב ונראה לי דהא דנקיט במתניתין שהכתה את בני ושגנבה את כיסי.

ה"ה שאם לא פירש הטעם. אלא שידוע לנו שאמרו לו שגנבה את כיסו ועי"ז הי' קטטה ביניהם ועכשיו שנודע לו שלא גנבה כו' הרי זה ידוע לנו שמוטעה הי' בכך אלא רבותא קא משמע לן אפי' אין זה ידוע לנו כלל אלא משיחתו אנו למדים ממה שאמר שגנבה את כיסו ואפשר דלאו הכי הוא אלא שרוצה להדירה ובא עלי' בעלילה והשתא מיהדר קא הדר בי' קמ"ל דהואיל והוא אמר כן בשעה שנדר או בתוך כדי דבור.

הדבר מוכיח מההיא שעתא מפיו אע"פ שאין ידוע לנו וא"צ התרת חכם כו' ונראה דמה שהזכיר הר"ן ז"ל טעות בעיקר הנדר לא שהוקשה לו רישא לסיפא דלזה שפיר הוי מצי לשנויי דבסיפא ברור לנו הדבר אע"פ שלא פירש הטעם וברישא לא היינו יודעים הטעם אם לא שהוא פירש בעצמו בלשונו או בתוך כ"ד לנדרו רק שהר"ן טעמא דמילתא קאמר אהא דא"צ התרת חכם דמ"ש מהא דפותחין בשבתות וי"ט דמייתי בגמ' דצריך שאלת חכם.

לכך פירש דהתם לא נעלם ממנו שהיו בכלל שבתות ויו"ט שמי שאסר על עצמו בשר ויין שנה אחת יודע הוא שיעברו עליו שבתות ויו"ט אלא שאלו הי' יודע שאסור להתענות בהן לא הי' נודר כגון זה פותחין לו אלו הוית יודע כו' ומ"ש מש"ה בקונם אשתי נהנית לי בעינן שיאמר בפירוש שגנבה הוא כדי שיהא ברור אצל השומעים שהוא טעות בעיקר הנדר שאל"כ מנא ידעינן שאפי' אם הוא יאמר שכך הי' בדעתו אכתי כיון שלהדיר את אשתו נתכוון והדבר הזה [אינו ברור] אצל השומעים כמו באביו ואמו הרי הדירה ולשום סיבה נעשה אלא שלא ידענום ואע"פ שהוא אומר אח"כ הואיל ולא היתה גלוי' אלינו בשעה שנדר צריך התרת חכם.

אבל אם היתה ידוע לנו שהקטטה היתה לפי שהי' סבור שגנבה את כיסו טעות בעיקר הנדר מיקרי וא"צ התרת חכם עכ"ל הטהור וע' במחנה אפרים הל' נדרים סי' וא"ו שכ' שהרשב"א בתשובה הביאה הב"י בסי' רכ"ח כתב נראין הדברים שכל שנדר סתם ואח"כ אמר אדעתא דהכי נדרתי נאמן יעוי"ש ומתניתין דהכתה את בני דאיצטריך לפרושי איירי בסתם דלא טעין מידי ואעפ"כ כל שאמר שהכתה את בני הוי כאלו פירש מעיקרא ואמר אם הכתה את בני דהוה ס"ד לומר דלשון זה אינו תנאי ואפשר דדברים אחרים היו ג"כ בינו לבינה ופירש אחד מהן קמ"ל דלשון זה הוי כאלו התנה אבל מדברי הר"ן לא משמע הכי כו' יעוי"ש היטב: בר"נ ד"ה פותחין בשבתות ויו"ט כו' וה"ט משום דבמתניתין איכא טעות בעיקר הנדר כו' ואולי במתניתין דפותחין ל"ל הכי דמי שאסר ע"ע בשר ויין שנה אחת יודע הוא שיעברו עליו שבתות ויו"ט כו' אלא שפותחין לו בכבוד שבתות ויו"ט שאלו הי' יודע שאסור להתענות בהן לא הי' נודר כו' נראה שצריך להג' במקום להתענות שצ"ל להצטער כו' וכן הוא בהר"ן לקמן (דף ס"ו).

(וע' בט"ז יו"ד סי' רכ"ט ס"ק ב' שהטור כתב להתענות ופי' הב"י דהטור ס"ל דבשבת ויו"ט אפשר בלא בשר להתענג עצמו אבל להרא"ש הוי הדין כן גם מנודר מבשר לחוד והט"ז השיג עליו דאיך יעלה על הדעת לומר דנודר מבשר לחוד לא יהיה ביטול עונג. והטור חדא מינייהו נקיט ע"ש והנה הרמב"ם בפ"ג מהל' שבועות הלכה ג' כתב דשבועה של שגגות הוי ג"כ אם נשבע שלא ילבש תפלין ולא ידע שהתפלין הוא מצוה ובפ"ד

מהל' נדרים כתב דשבועות שגגות א"צ התרה על כן כתב הרב בעל מחנה אפרים סי' ג' דנראה דהר"ן דהכא חולק עם הרמב"ם ז"ל.

והר"ן לשיטתו אזיל שפירש דלא הוי נדרי שגגות שלא יהי' צריך התרה כלל אלא דוקא היכי שהוא מוטעה בעיקר הנדר כגון שהי' סבור להדיר לזה ונמצא שהוא אחר אבל היכי דבעיקר הנדר לא הוי טועה אלא שהי' סבור בלבו כך וכך הוו דברים שבלב ומש"ה כתב במשנה דגנבה את כיסי דצריך שיאמר בהדיא בשעת נדרו שגנבה את כיסו הא לא"ה צריך התרה עכ"ל עיי"ש ולכאורה ק"ל דלדבריו דברי הרמב"ם בעצמו יהיו סותרים דאם נאמר דסברת הרמב"ם בהך דינא שנשבע שלא ילבש תפילין והוא אומר שלא ידע שהתפילין הם מצוה מקרי נדרי שגגות והיינו כמ"ד אומר מותר אנוס הוא וגם בכה"ג א"צ התרת חכם כמ"ש הרמב"ם בפ"ד מהל' נדרים דשבועת שגגות א"צ התרה וא"כ מדוע כתב הרמב"ם בפ' ששי מהל' שבועות דאם נשבע שלא יאכל בשר ושלא ישתה יין שלשים יום.

אם אומרים לו זה שנשבעת שלא תאכל בשר ושלא תשתה יין שלשים יום הרי אתה פוגע ברגל ומבטל שמחת יו"ט ועונג שבת אם אמר אלו הייתי יודע זה לא הייתי נשבע מתירין לו עכ"ל אלמא דצריך עכ"פ התרה ולא אמרינן דהאומר שלא הייתי יודע שאסור לבטל מצות עונג בשבת ויו"ט הוי כאומר שלא הייתי יודע שהתפילין הם מצוה שא"צ התרה כלל וצריך לומר דשאני התם דאומר שהי' יודע שמצוה לענג בשבת ויו"ט.

רק בעת נדרו שנדר שלא יאכל בשר וישתה יין שלשים יום לא שם אל לבו שבזמן שלשים יהי' בתוך הזמן שבתות או יו"ט. דבכה"ג בודאי לא הוי מוטעה בעיקר הנדר דהא נדר בפירוש בפיו שלשים יום.

וגם לא הי' שכוח מאתו שיש מצות עונג בשבת ואסור להתענות בו או להצטער רק שלא שם על לב לזכור זה וכן הוא הלשון בפירוש הרא"ש בכאן שלא שם אל לבו ולא נזכר אבל אם היה אומר שלא הי' יודע כלל ממצות עונג בשבת. אה"נ דל"צ התרת חכם ודמי למי שנשבע שלא ילבש תפילין ואומר אח"כ שלא הי' יודע שיש מצוה בלבישת תפילין דסובר הרמב"ם דהוי נדרי שגגות ואין צריך כלל שאלה לחכם להתירו: דף כו באוקימתא דרבה ורבא דרבה מוקי פלוגתייהו דב"ש וב"ה במשנה שמחליף דבריו כשבא להתיר ורבא מוקי לה במעמיד וכתב הרא"ש בפסקיו וז"ל וצ"ע לרבה אדם שנדר משני דברים בשר ויין ש"לא הי' ל"פניו והזכיר שניהם בין בשעת הנדר בין כשבא לפני החכם ומצא חרטה על אחד מהם מי אמרינן הכא מודה [רבה] דהותר כולו כיון דל"ש כאן החלפה דדוקא מידי דשייך כולכם וגם זה וזה בהא קאמר רבה דבעיא החלפה או דלמא לא אמרינן הותר כולו אלא היכי שמחליף ואין חילוק עכ"ל.

והקרבן נתנאל שם ס"ק כ"ח תמה על רבינו ירוחם והב"י בס"י רכ"ט שהעתיקו דברי הרא"ש כמו שכתוב לפנינו ואיך העתיקו טעות גדול כזה. חזא דלמה כתב רבינו דוקא כשלא היו לפניו הלא אפ"י כשהיו מונחים לפניו הי' מקום לשאלתו ועוד כו' על כן הגיה שצ"ל "שהיו לפניו" ולא נדר אלא מבשר ויין שהיו לפניו ובס"ק כ"ט פ"י ג"כ דעיקר ספיקת הרא"ש אם דבר שהותר בחרטה ואין בו החלפה אם אמרינן בזה נדר שהותר מקצתו הותר כולו כו' עיי"ש אמנם לא הי' לפניו בעת כותבו זאת ס' הרב מהרי"ט כי

המעייין במהרי"ט בראשונות סי' ס"ח יראה להדיא שהנוסחא שהעתיקו רבינו ירוחם והב"י היא הנוסחא הנכונה שבתוך דבריו שהביא שם דברי הרא"ש הנזכרים.

כתב וזה לשונו ומשיחתו של הרב (הוא הרא"ש) שאמר בשר ויין "שלא היו לפניו" אתה למד שאלו היו לפניו והזכיר שניהם כשני נדרים דמו דומיא דשבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש דמוקמי לה במונחים לפניו ע' שבועות כ"ג ב' אלמא דמודה ר"ש בזו דלאורוי' שבועה על כל אחד ואחד קא אתי ומה דאמרינן לקמן (דף פ"ז): דלר"ש לא הוו שני נדרים אא"כ אמרה קונם תאינה שאני טועמת וענבים שאני טועמת.

דאמרה שני פעמים שאני טועמת אבל אם אמרה קונם תאנהוענבה שאני טועמת פ"א לא הוי כ"א נדר אחד היינו דוקא בשאין מונחים לפניו דאז אין הפרט מיותר דלמעוטי שאר פירות קאתי אבל במונחים לפניו כגון תאנה וענבה דהי' די לו לומר קונם שלא אוכל אותם ופרט לכל א' אפי' ר"ש מודה דהוי כשני נדרים וכדאמרינן במכות פ' אלו הן הלוקין (דף י"ח).

(דכל כלל ואח"כ פרט לאורויי לאו קא אתי דאמרינן שם לכתוב רחמנא לא תוכל לאוכלם מיהדר מיפרש בהו רחמנא ל"ל אלא ליחודי להו לאווי לכל חד וחד יעויי"ש במהרי"ט שהאריך הרבה שם בפלפולו העצום והנה הרואה יראה שהנוסחא שהעתיקו רבינו ירוחם והב"י ישרה ונכונה היא וראיתי אח"כ ג"כ שכבר העיר ע"ז הגאון מלבוב בספרו ידות נדרים בסי' רל"ב ס"ק י"ב.

וע' במחנה אפרים הל' שבועות סימן ט' הביא ג"כ דברי מהרי"ט הנ"ל אלא שלדעתו הא דנקיט הרא"ש שלא היו לפניו משום דאז לא שייך החלפה אבל אם היו מונחים לפניו אז שייך החלפה גם בשני מינים דהיינו שהיו מונחים לפניו בשר ויין שאם נשבע ואמר שבועה שלא אהנה ממה שלפני ומצא פתח לאחד מהם.

ומחליף דבריו שאומר אלו הייתי יודע שמה שמונח לפני הוא ג"כ למשל יין לא הייתי אומר בכלל שבועה שלא אהנה ממה שלפני אלא הייתי אומר שלא אהנה מבשר שלפני ושייך שפיר החלפה ולהכי צייר הרא"ש בספק שנסתפק באופן שלא היו מונחים לפניו דאז ל"ש החלפה ויעויי"ש כמה הערות טובים וישרים למוצאי דעת: ע"ב בר"ן ד"ה יש נדר שמקצתו מותר ומקצתו אסור.

נ"ל דמקצתו מותר בלא שאלה קאמר כיון שיש טעות בעיקר הנדר שלא נתכוון לבנות שוח מעולם כו' עכ"ל: ולעיל גבי בצל שאני טועם שהבצל רע ללב כו' לא פירש הר"ן דמותר בלי שאלה והי' נראה לכאורה שבמכוון כתב דוקא כאן גבי בנות שוח ולטעמי' אזיל שמחלק במתניתין בין היכי דהוה מוטעה בעיקר הנדר כגון בראה אותן אוכלים תאנים והיו אביו ואחיו עמהם שלא נתכוון לאביו מעולם שלא הי' יודע שהוא שם שם דוקא מותר בלי שאלה אבל בקונם אשתי נהנית לי בעינן שיפרש שגנבה את כיסי כו' דאי לא אע"פ שיהי' דעתו בשביל כך כיון שלהדיר את אשתו נתכוון ליכא טעות בעיקר הנדר.

כן יש לחלק בין הך דבצל שאני טועם להך דנדר מן הכלכלה והיו בה בנות שוח דגבי כלכלה לא ידע כלל שיש בה בנות שוח והוי מוטעה בעיקר הנדר ולהכי א"צ שאלה אבל

גבי בצל שאני טועם אלו לא פירש שהבצל רע ללב לשון הנדר שלו במשמע כל הבצלים אפי' כופרי ואולי הוא חושב שגם הכופרי רע ללב וכן משמע מהלשון שאמרו לו והלא הכופרי יפה ללב דהשומעים את לשון נדרו בצל שאני טועם שכוונתו על כל הבצלים ואף שפורט בלשונו שהבצל רע ללב אולי הוא אינו יודע שיש בצל שיפה ללב וא"כ כיון שאינו מוטעה בעיקר הנדר הא דאמרינן הותר בכופרי ולא בכופרי לבד כו' מותר ע"י שאלה קאמר כן הי' נראה לכאורה אבל עיין בר"ן לקמן (דף סו).

(במשנה שם שהר"ן גופי' מפרש שם בד"ה קונם יין כו' הותר במיושן בלא פתח כלל וכן נמי הותר בכופרי בלא פתח כיון דלא נתכוון מעולם במיושן ובכופרי יעויי"ש. ומעתה מוכרחים אנו לומר דהר"ן בכאן שהעמיד דבריו על הא דבנות שוח שלא בדוקא נקיט רק כאן אלא שגם בהא דלעיל גבי יין מיושן ובצל כופרי ג"כ הדין שמותר בלא שאלה משום דהוי ג"כ מוטעה בעיקר הנדר שלא נתכוון מעולם למיושן ולכופרי ומצאנו במהרי"ט בראשונות סי' ס"ח שעמד על דברי הר"ן (שבדף ס"ו) הנ"ל דאם נאמר שהוי מוטעה בעיקר הנדר שלא נתכוון מעולם למיושן או לכופרי למה הוצרך לפרש ולומר שהבצל רע ללב אפי' לא פירש כל שהוא אומר שמעולם לא נתכוון אלא לבצלים שהם רעים ללב מותר דומיא דראה אותן אוכלים תאנים כו' וכתב שצריך לומר דמכל מקום כשנדר מכל הבצלים נדר אף מן הכופרי אלא שלא הי' יודע שהכופרי יפה ללב וכן ביין אף במיושן נדר כו' תדע דגבי כלכלה והיו בה בנות שוח כו' מותר בכלם אע"פ שלא פירש משום דהתם לא נתכוון לבנות שוח מעולם שלא הי' יודע שהיו שם בנות שוח שאלו ידע שהיו שם לא הי' נודר שכבר הי' יודע שבנות שוח יפות הן וכתב הוא ז"ל שלשון הר"ן שם צריך לתקנו שמ"ש שלא נתכוון למיושן ולכופרי דהכי קאמר מאחר שפירש הטעם.

ודאי דמעולם לא נתכוון לאלו כלומר שאלו ידע שהכופרי יפה ללב לא הי' נודר: ד' כז בהמפרש ד"ה וחלה הוא המדיר עכ"ל לכאורה נראה שצ"ל המודר דאי המזומן שהוא המודר הי' בריא והמדיר שהוא המזמן הי' חולה מצי המזומן לומר אנא הא קאימנא ומצידי לא נמנע ההליכה אליך לסעוד ופשיטא דאינו נאסר עליו נכסי המדיר ובס' יד שאול להגאון רי"ש מלבוב כתב דפי' המפרש הוא לפי מאי דדחי לעיל (דף כ"ד).

(הפשיטות מהאיבעי' דבעי אי פליגי רבנן על ראב"י או לא ומוקי לה דזמינא אדרי' למזמנא ע"ש דלפי דיחוי זה המזומן הוא המדיר יש לפרש וחלה המדיר שהוא המזומן. אמנם יותר נכון שצ"ל המודר ועמ"ש בפי' הרא"ש בד"ה הרי אלו נדרי אונסין בהר"ן באמצע הדבור המתחיל וכתב הרמב"ן כו' ודאמר הותר מקצתו הותר כולו דוקא בשכללם כולם ואמר כולכם או שאמר לזה ולזה בוא"ו אבל אם אמר לזה לזה הותר אחד מהם הוא מותר וכולם אסורים עכ"ל דברי הר"ן שבכאן סותרים למה שפסק הוא בעצמו לקמן (דף ס"ו).

(בד"ה ולענין הלכה כו' שפסק שם כר' שמעון דס"ל עד שיאמר שבועה לכל א' וא' אבל לזה לזה כללא הוי ע"ש וע' לקמן (דף פ"ז): אמרה קונם שאני טועמת כו' מתניתין ר"ש היא וע"ש בר"ן וע' במהרי"ט בראשונות סי' ס"ח שהעיר ע"ז וכתב שם דברים עתיקים,

מדבש ונופת מתוקים: בפ"י הרא"ש ד"ה הרי אלו נדרי אונסין כו' ורב הונא סובר ודאי בנדר דבעינן פיו ולבו שווין לא הי' בדעתו לידור אם יעכבנו אונס אבל בממון כו'.

והא דלא פירש כפי' הר"ן ד"ה וכ"ת קטלא שאני כו' דרב הונא לא חש לפרכי' משום דהתם לא ה"ל למדיר לאתנויי דמאי איכפת לי' כו' היינו משום שרצה הרא"ש לפרש גם לפי האוקימתא דלעיל (כ"ד.) (דזמינא אדרי' למזמנא ופי' שם הרא"ש שאמר לו הדירני מנכסיך אם לא אוכל אצלך וא"כ ה"ל לאתנויי דל"ש דמאי איכפת לי' דה"ל לאסוקי אדעת' דיוכל לבוא לידי חסרון אמנם הר"ן הכא מפרש ג"כ שפיר דהא אליבא דרב הונא קיימינן השתא ורב הונא הא אמר לעיל הלכה כראב"י ומוכח מזה דסבר דרבנן פליגי על ראב"י אפי' בקמייתא.

ומתניתין אתיא כפשטה שהמזמן אסר נכסיו על המזומן וא"כ שייך שפיר דמאי איכפת לי' לאתנויי ומש"ה לא חש ר"ה לשנויי לפירכי' וע' בס' קרן אורה שכתב ג"כ קרוב לזה במקצת הדברים: ע"ב בהמפרש ד"ה והוא דלא אניס באונסא דמוכחא לאיניש כי האי דלעיל דפסקא מעברא עכ"ל לכאורה תמוה דאונס דפסקי' מעברא הוי אונס דמגלי ושכיח כדאמרינן לעיל מעברא מיגלי אונסא ואונס דשכיח ה"ל לאסוקי אדעת' ולאתנויי ומדלא אתני אינו מבטל מה שהקנה ורק אונסא דשכיח ולא שכיח הוא דמבטל ומכ"ש אונס דלא שכיח כלל והרא"ש בד"ה שאני מעברא דמיגלי אונסא פי' באמת דעכבו נהר דמתניתין היינו שגדול הנהר מהפשרת שלגים ואי אפשר לעבור בו דלא שכיח אבל באונס דפסקי' מעברא הוי אונס דשכיח: ואונס כזה ה"ל לאתנויי ואינו מבטל הקנין וכ"כ הש"ך ביו"ד סי' רל"ב ובח"מ סי' נ"ה סק"א דדוקא אונס דשכיח ול"ש וכ"ש אונס דלא שכיח כלל הוי אונס לענין נדרים וממון אבל אי שכיח לא הוי אונס דה"ל לאתנויי והשיג שם על תשובת מהרש"ך שכתב דברים הפכים וע' בס' עצי לבונה ביו"ד שם מ"ש בשם ס' שמלת בנימין לחלק בין נדרים לממון דבנדרים יש לומר דלא הי' דעתו אפי' אאונס דשכיח ולא הוי פיו ולבו שווין אבל בממון לא אזלינן בתר כוונת הלב כלל עיי"ש אבל המפרש דמיירי ג"כ בממון א"א ליישבו כלל אם לא שנגי' בדבריו ויגעתי ומצאתי שבס' תפארת יעקבעל ח"מ בסי' כ"א הגיה בדברי רש"י שצ"ל באונסא ד"לא מוכח כי האי דלעיל דפסקי' מעברא.

וע' בשיטה מקובצת כאן כתוב ג"כ באונסא דמוכח אבל לא סיים כי ההיא דלעיל דפסקא מעברא. ודבריו יש ליישב דכוונתו דהאונס יהי' מוכח לאינשי דהי' אנוס ולא שיהי' נאמן בעצמו לומר אנוס הייתי וע"ש בס' ת"י הנ"ל מ"ש בזה: בפ"י הרא"ש ד"ה ר' יוסי אומר יתן כו' בסוף הדבור והאי פירושא ניחא טפי דבקני' אותיות בעינן כתיבה ומסירה עכ"ל פי' וכאן לא שייך כתיבה ומסירה דהא צריך לכתוב לו קני' לך איהו וכל שעבודי' דאית בי' והכא הא נמחל שעבודו כדי המעות שנתן לכן האי פירושא שנתן המעות מתנה ניחא טפי.

כן פירש הש"ך שם סק"ו דברי הרא"ש ודלא כסמ"ע שם וע' בט"ז שם ובסי' מ"ח: בר"נ תחלת העמוד וכיון דמחילה הוא לית בי' אסמכתא דמי"ד זוכ"ה ב"ו חברו וכן דעת הרמב"ם ז"ל כו' עכ"ל. מ"ש הר"ן ודייק בלשונו דמיד זוכה בו חברו יש לומר שכוין

בזה לתרץ קושית המהרי"ט על הך דינא דהרמב"ם דבמחילה לא שייך אסמכתא שהקשה מהא דאי בב"מ פ' המקבל (דף ק"ט).

(האי שתלא דאמר אי מפסידנא מסתליקנא בלי שבחא ואמרינן שם דאסמכתא היא יעויי"ש. והמחנה אפרים סוף הל' מכירה בדיני אסמכתא תמה עליו דהתם לא מסר ביד חברו כלום.

אבל היכי שהוא מוחל זה שיש לו ביד חברו לא הוי אסמכתא ע"ש והנה במהרי"ט גופי' שם כתב וז"ל ומנא תימרא דאף במחילה וסילוק דלאו הקנאה גמורה הוא שייך אסמכתא מדאמרינן פ' המקבל האי שתלא דאמר אי מפסידנא כו' דייק ואמר דלאו הקנאה גמורה הוא והיינו ע"פ מה שביאר מקודם לזה דהא דאמרינן דמעכשיו מסלק אסמכתא היינו בשקנה לו קרקע או מטלטלין וא"ל קנה זה מעכשיו דמההיא שעתא אית לי' ללוקח הנאה מינה דלכי מקיים תנאי' הרי הוא שלו למפרע דלוקח אוכל פירות כו' אבל היכי דלא יהיב לי' מידי אלא משתעבד לי' בחוב אפי' אמר לו מעכשיו כיון שאין זוכה בו אלא בשעת קיומו של תנאי או ביטולו ואין כאן יפוי כח במה שהקנהו מעכשיו שהרי א"א לקנין שיקנה אם לא מעכשיו דאלו לאחר זמן ה"ל כמשוך פרה זו ולא תקנה לך אלא לאחר שלשים יום דכלתה משיכתו ומה הוכחה יש שגמר להקנותו וסיים אח"כ וכן במחילה וסילוק ד"לאו הקנאה ג"מורה היא היינו כעין ההיא דשתלא דפ' המקבל לע"ע אין ביד הבעה"ב משל השתלא כלום אלא דמתנה אי מפסידנא מסליקנא מההיא שבחא שעתיד להיות ואינו מוכח שבעין יפה הקנה כו' יעויי"ש שהאריך לבאר בטוב טעם וזה שדייק הר"ן בלשונו כאן דהיכי שמסר ביד חברו דמי"ד זוכ"ה ב"ו במחילה כזו לא הוי אסמכתא אבל היכי דאינו זוכה בו מיד גם במחילה שייך אסמכתא ולהכי לק"מ מההיא דשתלא הנ"ל: ד' כח במשנה.

כיצד אמרו לו אמור קונם אשתי נהנית לי ואמר קונם אשתי ובני נהנין לי כו' וב"ה אומרים אלו ואלו מותרים משמע דטעמא דב"ה מצד שההכרח מביא לו להוסיף לנדור אף במה שלא בקש ממנו. בכדי שיאמין לו.

וכ"ז הוא מחמת אונס ולכאורה בלא"ה י"ל דמותר דהא ב"ה ס"ל נדר שהותר מקצתו הותר כולו ובס' קרן אורה כתב דלא שייך הכא הותר מקצתו כיון דלא נתכוון לנדור כלל דאמר בלבו היום ולפע"ד י"ל דהכא דמירי דמותר לכתחלה לנדור ולישבע ל"ש לומר נדר שהותר מקצתו הותר כולו דזה ל"ש רק בדיעבד שלא לאסור הפירות עליהם.

וגם לפמ"ש הר"ן לעיל דנדר שהותר מקצתו ל"ש אלא בהתרת חכם וע"פ פתח ניחא ג"כ ואפשר דהכא שייך ג"כ שהנדר מעיקרו אינו נדר: תוס' ד"ה ב"ה אומרים יש שאלה בשבועה פירוש נזקקין להתיר לו ולמ"ד לעיל אין נזקקין לאלקי ישראל מוקי הך דב"ה דהכא ב"נדר ב"ודאי כו' כפי הנוסח שלפנינו אין לו מובן כלל דהא מבואר להדיא ובה"א אף בשבועה וכבר עמד בזה בס' קרן אורה וצריך להגי' מוקי הך דהכא בנשבע מ"יראה והיינו דהך דמ"ד דסובר אין נזקקין לאלקי ישראל לא משני כרב אשי אלא מוקי לה כשינויא קמא דגמ' דמשני תנא מתני' בנדר להודיעך כחן דב"ש תנא ברייתא בשבועה להודיעך כחן דב"ה ולא פליגי אם יש שאלה בשבועה: בר"נ ד"ה היכי נדר כו' אפ"ה מי

שגמר בלבו לדור מפת חטים והוציא פת סתם לא אמרינן כיון דסתמא קאמר וליכא אונסא שיהא אסור בכל פת כו' כיון דלהוציא פת חטים נתכוין.

אלא בתר דאמר פת אתקל מילולי' הרי אין פיו ולבו שוין כו' עכ"ל ולפ"ז אם אינו אומר כן דמשום דאתקל לי' מילולי' לא אמר רק פת סתם אלא שאומר סתם שאף שבפיו אמר פת סתם בלבו חשב רק על פת חטים. אינו נאמן כיון דלשון פת סתם הוא כולל על כל מיני פת אינו יכול לעשות מלשון כללי פרטי וחלקי וכ"מ ממ"ש התוס' בשבועות (דף כו:): ד"ה גמר בלבו כו' לחד תירווצא דמתרצי סוגי' דהתם דלא תיקשי מסוגי' דנדרים דבעינן דוקא אונסא דהתם אמרינן גמר בלבו להוציא פת חטים והוציא פת סתם אינו אסור אלא בפת חטים ואף בלא אונס נאמן לומר הכי וכתבו משום דסתם פת הוי דחטים להכי שרי אפי' שלא במקום אונס אבל אם הי' במשמע הלשון דפת סתם לשון כולל בין דחטים בין דשעורים לא הי' נאמן לומר בלבי הי' רק על פת חטים דאינו יכול לעשות מלשון כללי פרטי וחלקי והקשה ע"ז מהר"י בן לב הביאו הלח"מ פ"ב מהל' שבועות מהא דלעיל (דף כ"ה).

(ולישבע יתהון דמקיימיתון תורות ומשני משמע תורת חטאת תורת מנחה כו' וכן לעיל דפריך ולישבע יתהון דמקיימיתון תורה ומשני משמע תורה אחת והא כיון דלשון תורות וגם תורה משמע כללי כענין תורה צוה לנו משה איך יכול לעשות מלשון כללי חלקי ופרטי והלח"מ תירץ דהא דאמרינן דאינו יכול לעשות מלשון כללי פרטי וחלקי היינו במקום שהי' לו אפשר לפרש דבריו כגון מי שנדר בפת ובלבו הי' לפת חטים בלבד מי מנעו ועכבו לפרש דבריו פת חטים.

ומי הכריחו לסתום דבריו להכי אינו נאמן בזה אם לא שנאמר דגם סתם פת הוא פת חטים בלשון ב"א כמ"ש התוס' בשבועות. אבל גבי שבועת מרע"ה לישראל היו מוכרחים לסתום דבריהם מפני אימת משה שהי' משביעם ואם היו אומרים לו בפירוש תורה אחת או תורת חטאת ואשם לא הי' מקבל מהם ומפני כן כדי להטעות למשה היו מוכרחים שלא לגלות ולסתום דבריהם מפני כך היו יכולים לעשות מלשון כולל פרטי וחלקי יעוי"ש.

אכן עדיין יש לעיין מהא דאמרינן לקמן (דף ל:): הנודר מן הנולדים אסור אף בילודים (פי' שכבר נולדו ובאו לעולם) ע"ש בר"ן משום דבלשון בני אדם נולדים הוא לשון כולל בין מה שיולדו אח"כ ובין מה שנולדו מכבר. ואמרינן שם דלא נתכוון זה אלא ממה שזרכו להוולד לאפוקי דגים ועופות ומשמע משם שאם יאמר שלא נתכוון אלא לנולדים כבר או למי שעתידין להוולד לבד שאינו אסור אלא כפי מחשבת לבו ועושה מלשון כללי חלקי ופרטי וקשה הא התם לא הי' מוכרח לסתום דבריו והי' יכול לפרש דבריו או נולדים כבר או לעתידין להוולד לחוד ואפ"ה אם אמר שנתכוון רק לאחד מב' הלשונות יכול לעשות מלשון כולל חלקי ופרטי אמנם מצאתי בס' מחנה אפרים הל' נדרים סימן ד' ישוב ע"ז וז"ל דהתם כשאומר שלא נתכוון אלא בנולדים כבר או במי שעתידין להוולד לחוד הי' סובר שאין בכלל לשונו אלא משמעות פרטי ולא משמעות כללי אבל אם בדעתו ג"כ ומבין שזהו לשון כללי כמו פת סתם שאין שום אחד שיחשוב בלבו שבלשון פת סתם לא יהא לשון כולל אלא לשון פרטי וסתם דבריו להכי אינו נאמן

לעשות מלשון כללי חלקי ופרטי ע"ש עוד מ"ש בסימן ואו: ע"ב תוס' ד"ה היכי נדר פי' ר"י דאי סתם כדקתני כו' א"כ אין לך אינם נקצצות דהא נקצצות לסוף אלף שנים כצ"ל ושם בד"ה אין להם פדיון כו' דפשיטא לי' דאין להם פדיון ר"ל שאין מועיל להם פדיון "במקדש ובכלים" דאין להם פדיון, נדפס ג"כ בשבוש וצ"ל שאין מועיל להם פדיון כמקדיש בהמה וככלי שרת וכן הוא בשיטה מקובצת וז"ל וכי היכן מצינו הקדש שאין להם פדיון לבד מבהמה וכלי שרת: בר"נ ד"ה וכתב הרשב"א ז"ל דעולא לא פליג אבר פדא אלא בלאחר שיקצצו כו' וכיון שכן כתב ז"ל דמהא שמעינן לדיני ממונות שהאומר לחברו לך וחזק וקני שדה זו שתהא נתונה לך מעכשיו עד שאלך לירושלים כו' כצ"ל ותיבת או שתהא כו' האי או יש למחוק ושם הביא דעת החכם הגדול ר"מ קרטבי ז"ל שסובר דעולא ובר פדא בתרתי פליגי והא בהא תליא כו' ולעולא מאי דאמר עד שיקצצו לא בא לומר שאפי' יפדם יחזרו לקדושתן עד שיקצצו אלא לומר שיהו קדושות עד אותו זמן ומאותו זמן ואילך תפקע קדושתה כו' ע"ש בס' קרן אורה הקשה תינח בנטיעות דאחר שיקצצו ג"כ יש בהם ממש והם בעין שייך לומר דבא למעט דלאחר שיקצצו יצאו לחולין ולא יהיו צריכים פדיון אבל בטלית דאמר עד שתשרף מאי בעי למעט הלא אחר שתשרף אינו שוה כלום וכתב שצ"ל שמה שאמר אם אינה נשרפת אין כוונתו שתשרף לגמרי אלא אם אין נשרפת כולה אלא מקצתה ותשאר מקצת ממנה.

ובירושלמי איתא אם אינה נשרפת או נקרעת ע"ש ויש לומר עוד דכוונתו ג"כ למעוטי דהאפר לא יהי' אסור כאפר הקדש דקיי"ל אפר הקדש לעולם אסור ע' פסחים (דף כ"ז:): כל הנשרפין אפרן מותר כו' ואפר הקדש לעולם אסור דף כט בר"ן ד"ה וכי קדושה שבהן להיכן הלכה כו' וא"ת תינח למאי דמפרשינן במתניתין דבהקדש ממש עסקינן איכא למיפריך הכי אבל לאידך פירושא דפרישנא דבקונמות עסקינן היכי סליק אדעתא דבקונמות לא פקעה בכדי והתנן בפ' הנודר מן הירק שאת נהנית לי עד הפסח כו' אסורה בהנאתו עד הפסח אלמא דלאחר הפסח פקע איסורי' ממילא כו' ותירץ הרב ר' יונה ז"ל דה"מ בקונם פרטי כו' אבל בקונם כללי כי הך דמתניתין דאסר להנטיעות אכולי עלמא כי היכי דאלים דתפיס פדיוני' כהקדש כו' עכ"ל בס' קרן אורה כתב לפ"ז אם אמר קונם ישראל נהנים לי עד הפסח אסור לעולם כיון דהוי קונם כללי ולי נראה דדוקא בגוונא דמתני' דאמר נטיעות האלו קרבן הוא די"ל קדושה שבהן להיכן הלכה משום דחלה קדושה עלייהו כהקדש גמור לר"מ.

אבל אמר קונם ישראל נהנין לי היינו שאוסר הנאתו על כל ישראל בכה"ג ל"ש למימר דקדושה חלה עליו לענין מעילה ופדיון ואין כאן אלא איסור בעלמא ואין האיסור חל אלא על זמן שאסר עכ"ל ולפי שבזמן הרב בעל קרן אורה לא יצא לאור הדפוס הלכות הרמב"ן על נדרים עם נושאי כליו הריטב"א והנ"י זכר כולם לברכה לכן חידש הרב הנ"ל מדעתו הגדולה לעורר בזה ולא ביאר בשלימות אמנם אנחנו ת"ל שזכינו בימינו והאיר לנו אור המאור הלכות הרמב"ן עם פי' הריטב"א אמרנו להשלים בשלמי נדרים שלנו מה שכתב הריטב"א ז"ל בזה וראוי להעתיקו כאן והם קילורין לעינים וז"ל אקשיתי קמי מורי הא דתנן קונם יין שאני טועם היום אינו אסור אלא עד שתחשך שבת זו כו' חודש זה כו' וכל ההיא פרקא מוכח בהדיא שהאוסר דבר עליו בקונם לזמן.

כיון שהגיע לזמנו מותר ותירץ לי מורי שאני התם דלא אסר דבר מסויים אלא כל יין שבעולם ואין האיסור חל עליו כ"כ על דבר מסויים דומיא דאשה אבל באוסר דבר מסויים עליו או על אחרים לא פקע איסורא בכדי והקשיתי קמיה מהא דתנן קונם ביתך שאני נכנס כו' והא הכא דאסר נפשיה על דבר מסויים ואפ"ה כי מת או מכרו דלאו ביתו הוא שרי ופקע איסורי' בכדי ודנתי לפניו דשמא לא איתמר האי דינא דלא פקעה קדושה בכדי אלא כגון מקדיש דבר שלו ליום אחד דההוא יומא חל עליו הקדש לגמרי ואסריה אכ"ע לבר מגבוה הלכך כיון דחל כולי האי לא פקע בכדי וכן במקדש אשה ואמר לה היום את אשתי בלבד לההיא יומא מיהת שוויא הקדש ואסירא לכ"ע בר מדידיה הילכך כיון דתפסי כולי האי לשעה לא פקע בכדי ודכוותה אמרינן באומר ככרי זה אני אוסר לכל העולם היום דכיון דחייל איסורי' עלי' לכולי עלמא היום לא פקע בכדי אבל באוסר אותו על מקצת בני אדם ולשאר ב"א אשתאר חולין ולא נאסר להם כלל וכן באוסר דבר של אחרים עליו דלדידיה בלחוד אסור ולכ"ע שרי.

לא חייל איסורא כולי האי ולכי מטא זימני' פקע בכדי ואפילו באוסר דבר שלו על כל העולם כיון דלא אסריה אנפשי' ואשתאר תוך זמן איסורו לאחרים בהיתר אצלו דין הוא דפקע בכדי ולא דמי לאשה דלדידיה שריא היום ואפ"ה לא פקע בכדי וכן בהקדש דשרי לגבוה תוך זמנו ואפ"ה לא פקע בכדי דהתם לא הוי הקדש לאתסורי אגבוה כלל וזהו ענין ההקדש שיהיה לשם ואלו היה אוסרו לשם לא הוי הקדש כלל וכן באשה אין שם אישות כלל שתהא אסורה להמקדש ואלו בא לאוסרה אף על עצמו לאו אשת איש היא כלל ושם אישות הוא להתירה להמקדש ולאסרה על אחרים כהקדש הלכך לאינשי דעלמא שבא לאסור כבר חל האיסור לגמרי היום ומש"ה לא פקע בכדי אבל הכא באוסר ככר זה לכל העולם זולתו אפשר היה וראוי לאסור אף על עצמו והוי חייל ותפיס איסורי' שפיר וכיון שכן ושייר באיסורי' דלא אסרי' אנפשי' לא הוי לגמרי חד"א ולהכי פקע בכדי: בפ"ה הרא"ש ד"ה מי נפקא מיניה בלא גט דמילתא דפשיטא היא דכיון דנעשית אשתו אינה יוצאה ממנו בלא גט וה"נ אמר לענין גט כו' כיון שפסקה פסקה וה"ה נמי לענין קדושין דמקשינן הוי' ליציאה עכ"ל ע' במש"ל פ"ז מהל' אישות וע' בס' אבני מלואים באה"ע סי' מ' ס"ק ה' שכתב דהא דהוכרח הרא"ש לפרש משום דאתקש הוי' ליציאה הוא רק לפי מאי דס"ד דקדושת הגוף ג"כ פקעה בכדי אבל למסקנא דקיי"ל דקדושת הגוף לא פקעה בכדי והאומר שלשים יום עולה לא פקעה בכדי ממילא בקדושי אשה אין אנו צריכין להך היקשא דויצאה והיתה דאפילו אם נימא דלא אתקש הוי' ליציאה אפ"ה באומר היום את אשתי ולמחר אי את אשתי לא נפקא בלא גט דקדושת הגוף לא פקע בכדי ואפילו אם נימא דבגט כה"ג אינה מגורשת משום דה"ל שיוור ואין זה כריתות אבל בקדושין כיון דקדושת הגוף לא פקעה בכדי לא הוי שיוור כלל כיון דממילא פשטה קדושין לעולם עכ"ל ויש להעיר קצת דהא הרא"ש העמיד דבריו על דברי רב המנונא דפריך וכי קדושה שבהן להיכן הלכה דלא ס"ל דקדושה פקעה בכדי וכמ"ש הר"ן ד"ה וכי קדושה שבהן כו' ורב המנונא סובר דאפי' קדושת דמים לא פקעה בכדי ומכ"ש קדושת הגוף וא"כ אליבא דרב המנונא למאי הוכרח הרא"ש לפרש משום ההיקש דאתקש קדושין לגירושין מויצאה והיתה ועיין עוד בס' הנ"ל בס' כ"ח ס"ק נ"א מה שביאר שיטת הרא"ה ז"ל שהביא הר"ן בחדושיו לגיטין דדעתו דגם בדיני ממונות

אמרינן סברא זו כיון דפסקה פסקה היינו שאם נותן אחד לחברו קרקע גוף ופירות ליום אחד שזכה המקבל הקרקע לעולם משום כיון דפסקה פסקה דלכאורה השיטה הזאת תמוה מסוגיא דידן דע"כ לא פליגי בר פדא ועולא אלא אם קדושת דמים פקעה בכדי אבל בדיני ממונות לכאורה לכ"ע פקע בכדי וכמ"ש הר"ן ז"ל דזכיל דממונא ודאי פקע בכדי וכדאמרינן בעלמא נכסי לך ואחריך לפלוני אין לשני אלא ממה ששייר ראשון הא שייר ראשון אית ליה לשני והגאון בעל אבני מלואים ז"ל יישב שיטת הרא"ה ז"ל דמטעם הפקר נגעו בה דכיון שיצאה הקרקע מרשות הבעלים יום אחד שוב אינה נכנס לרשות הבעלים וא"כ ממילא זוכה המקבל מתנה בתורת הפקר כיון דלית ליה בעלים אבל בהקדש אע"ג דיצאה מרשות הבעלים להקדש לזמן אחד אינו נעשה הקדש דמאן זוכה להקדש דאין חצר להקדש ורק לבר פדא דס"ל קדושה לא פקעה בכדי א"כ.

ה"ל הקדש מתחלת ההקדש דנמשכת מאז הקדושה לעולם דלא פקע בכדי וכ"ז הוא לשיטת הרא"ה אבל הר"ן לא ס"ל בדיני ממונות כהרא"ה כמבואר בדבריו לענין מי שאמר לחברו לך חזק וקני שדה זו עד שאלך לירושלים דמכי עלה לירושלים פקע זכותי וע' ברמב"ם פ' כ"ב מהלכות מכירה הלכה ד' והוקבע בש"ע חו"מ סי' רי"ב סעי' ד' דהמוכר גוף הקרקע לזמן קצוב ה"ז מכורה ומשתמש הלוקח בגוף כחפצו ואוכל הפירות כל זמן המכירה ובסוף תחזור לבעליה ולא נזכר שום חולק ע"ז וה"ה כתב שדין זה פשוט ולכאורה נראה שלפי שיטת הרא"ה שזכרנו מ"ש שבסוף תחזור לבעלי אינו מוסכם לדעתו.

והיה ראוי לאיזה מגדולי האחרונים להתעורר מזה ולהביא דעתו אם לא שנאמר דהרמב"ם והש"ע מיירי שמכרו לזמן קצוב והתנו בפירוש שאחר הזמן תחזור לבעליה ובסתמא לא קא מיירי ומ"מ היה להם לדבר מזה שאם לא התנו בפירוש רק בסתם מכר לזמן קצוב שיש מן הגדולים שאומרים דזכה לעולם והוא דעת הרא"ה ואולי יש לחלק בין מכר למתנה: דף ל בר"ן תחלת העמוד והיינו דמחדשין השתא כו' אבל במסקנא מחדשין דאמירה לגבוה אפילו בלא מעכשיו מהני כמסירה גמורה להדיוט דהיינו במעכשיו כו' אבל הרשב"א ז"ל כתב דאפשר דכי אמר הכי ה"מ אליבא דבר פדא כו' אבל לרבא ואביי כו' דנהי דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט דמי ה"מ כמסירה גרידא בלא מעכשיו כו' הלכך לדידהו האומר ה"ז עולה לאחר ל' יום יכול הוא לחזור בו ופלוגתא הוא בירושלמי עכ"ל בס' מחנה אפרים הל' צדקה סי' ד' כתב דמ"ש הרשב"א וא"א שתקנה אמירה יותר ממסירה אין זו טענה דהתורה חייבתו לזה לקיים דבורו כדכתיב מוצא שפתיך תשמור ומה שאמרו הכא אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט לאו משום קנין קאמר אלא שחייב לקיים דבורו כאלו נדר ואמר אתן דבר זה להקדש שחייב לקיים את נדרו עכ"ל ולענין האומר סלע זו לצדקה חקר שם הרב בסי' ב' אם זכו בה עניים משום בפ"ך זו צדקה וזכו בה באמירה גרידתא כי היכי דהקדש קונה באמירה או דלמא דדוקא בהקדש הוא דאמרינן אמירתו לגבוה כו' אבל בהקדש לעניים לא והא דהאומר סלע זו לצדקה חייב ליתנו לאו משום דזכו בו עניים אלא שזה חייב לקיים מה שהוציא בפיו מטעם נדר ומוצא שפתיך תשמור וע"ל בפ"ק דנדרים (דף ז).

(דמחולק הר"ן עם הרשב"א בספק ממון עניים אי מקרי ספיקא דאיסורא ולחומרא או
דהוי ספק ממוןא ולקולא וכתב המח"א דבהא פליגי דהרשב"א סבר שאין העניים קונים
באמירה לחוד אלא מצד נדר וכיון דמספקא לן אי חל נדרא או לא והוי ספק איסורא
ולחומרא אבל הר"ן ז"ל סובר דהאומר סלע זו לעניים באמירה לחוד זכו בו עניים והוי
כקנין דגם בעניים אמרינן אמירתו לגבוה כו' וכי מספקא לן אי קנו בו עניים או לא
מוקמינן נכסים אחזקת מרא קמא ויש ג"כ נ"מ בזה לענין אם מת אם מוציאין מיד
היורשים דאם נאמר דהוי רק נדר ולא שזכו בו עניים אין היורשים חייבים לקיים את
נדרו וע' בתומים סי' פ"ז ס"ק י"ט שכתב דאפילו לדעת הנך פוסקים דסברי דאמירה
לעני הוי כמסירה גמורה והוי כמו קנין בעשיר וזכו בו יורשים היינו דווקא באומר מנה
זו או חפץ זה שיחד הדבר אבל באומר אתן לך מנה איך שייך בו כמסירה להדיוט.

כיון דלא פרט הדבר וכי בהקדש כה"ג קדשו מטלטלי ואין עליו רק חיוב לקיים נדרו
ובקצה"ח שם השיג עליו דודאי בהקדש אם אומר הרי עלי מנה לגבוה נתחייבו נכסיו
כמו בנותן שט"ח להדיוט ה"ה באומר הרי עלי מנה לעניים למ"ד אמירה לעני כמו
מסירה לגבוה ועושה קנין נתחייבו נכסים כמו בקנין וע' במהרי"ט בראשונות סי' כ"ב
שחילק בדין זה בין אם אמר לעניים סתם בין אם אמר לעניים מיוחדים שפרט אותם
בשם.

ותלה דין זה בדין ברירה ע"ש דברים עתיקים מדבש מתוקים וע' בירושלמי מגילה פ'
בני העיר הביאו המחנה אפרים שם סי' ג' דיהבי ליה זווי לר' חייא למיפלג ליתמי
ולארמלתא ופליג לרבנן ת"ח עניים ובעי שם אם צריך ר' חייא להפריש אחרים תחתייהם
ומסיק דעד שלא באו ליד גבאי רשאי לשנותם ור' חייא לאו גבאי הוה ע"ש ומשם ראייה
לדברי מהרי"ט כיון שלא פרטו ליתומים מיוחדים לא זכו בהן יתומים דאין ברירה: עוד
כתב שם המח"א דמ"ש הרשב"א דפלוגתא הוא בירושלמי כמדומה שנתכוון לההיא
דאיתא בירושלמי (בפ' האומר בקדושין) באומר ה"ז עולה לאחר שלשים יום מכרה
בתוך למ"ד יום ר' אבהו אמר ה"ז מכורה ור' יוחנן אמר אינה מכורה ואם לזה כיון
אדרבה משם איכא למילף איפכא דבכל דוכתא קיי"ל כר' יוחנן כו' וכמדומה שלא היה
לפני הרב ז"ל אז ס' חדושי הרשב"א או נוסחא אחרת היה לפניו שכפי הנוסחא שלפנינו
בהרשב"א לק"מ ז"ל חדושי הרשב"א ונ"ל דהלכה כהאי אמורא משמ"י דר' יוחנן דאמר
מכורה ואמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן וכפי דגס הפ"מ בירושלמי דר' אבהו משמיה
דר"י אמר אינה מכורה ור' בא משמיה דר"י אמר מכורה ופסק הרשב"א כהאי אמורא
משמיה דר' יוחנן (הוא ר' בא) דאמר מכורה: תוס' ד"ה לבר פדא דאמר חוזרות וקדושות
אלמא מצי איניש למימר הרי זה הקדש לאחר שיקצו יהא הקדש כו' וכן בפ"י המפרש
ד"ה פדאן הוא כו' נקיט ג"כ אע"ג דחזר ופדאן חוזרות וקדושות לאחר שיקצו ולכאורה
אינו מובן אמאי נקטי לאחר שיקצו ולא סגי להו במאי דגם קודם קציצה סובר בר פדא
דפדאן חוזרות וקדושות אפי' לא הקדיש שנית לאחר שפדאן ורק בעת שהקדיש פעם
ראשונה כיון שאמר עד שיקצו כוונתו היה דכ"ז שלא יקצו אפי' אם אפדה אותן יחזרו
להיות הקדש ממילא וכמ"ש הר"ן ד"ה תיפשוט כו' שכתב דכי היכי דאמר במתניתין
שיכול להקדיש נטיעות הללו לאחר שיפדו וחיילה קדושה עלי' אע"ג דלא אקדשינהו
לאחר פדיון ה"נ חיילי קדושין לאחר שאגרשיך כו' ואולי דהתוס' והמפרש קשיא להו

אמאי מקשה הגמ' רק לבר פדא אם הקושי' יהיה רק ממאי דחוזרות וקדושות לאחר הפדי' הא בזה גם עולא מודה לבר פדא דפדאן חוזרות וקדושות ולא פליגי אלא בלאחר שיקצצו דב"פ סובר דגם לאחר הקציצה פודן פ"א ועולא סובר כיון שנקצצו שוב אין פודן וא"כ אמאי קאמר הגמ' דוקא לב"פ דאמר חוזרות וקדושות תפשוט כו' הא גם לעולא הוא כן ולא ניחא להתוס' והמפרש לתרין דלאו דוקא הוא כמ"ש הרא"ש כו' להכי מפרשי דעיקר הקושיא הוא מהא דגם לאחר שיקצצו סובר בר פדא דקדישי וצריך פדיון ועדיין צ"ע ויש להגי' ג"כ בדברי התוס' לקמן שכתבו א"כ תפשוט הא דבעי רב הושעי' כו' מי הוי כמקדיש דבר שלב"ל הואיל דכל אותן הימים דאין אשתו אין בידו לקדשה כו' דשני תי' "דאין אשתו" אין להם מובן וחסר תיבה א' וצ"ל דאין "מגרש" אשתו אין בידו לקדשה וגם מה שסיימו או דלמא השתא הא בשעת נתינת קדושין הוי בידו לקדשה (אי נמי השתא היה בידו לקדש) דכפל לשון הוא וצריך להיות במוסגר מתיבת אי נמי עד בידו לקדש אמנם מ"ש לעיל דלהכי נקטי התוס' הקושי' מהא דקדושות לאחר שנקצצו ולא מפרשי כהר"ן דהקושי' הוא גם מקודם שנקצצו מהא דקדושות לאחר פדי' שהוא בכדי שידוייק במאי דנקט הגמ' לבר פדא דוקא לא יתכן דהא התוס' בעצמם בסוף הדבור מקשי שוב וא"ת כמו דפריך לבר פדא אמאי לא פריך לעולא דהא לעולא אמר ג"כ לעיל דחוזרות וקדושות ותירצו ג"כ דפריך לבר פדא דאמר כך בהדיא ואולי תחלת דבריהם כתב לפי תירוץ השני שכתבו ועוד י"ל דלעולא ל"ל הך סברא דחוזרות וקדושות כו': ע"ב תוס' ד"ה מדלא קאמר הנודר מן הרואין כלומר מדלא קאמר האיש הנודר שהוא נודר מן הרואין בלא החמה ודאי היה משמע למעוטי סומין וא"ת הא דלא קאמר הרואין משום דאז הוו דגים ועוברים בכלל ויש לומר הגיה הט"ז בס"י רי"ז ס"ק ל"א ע"ש: בתשו' שבות יעקב ח"א סי' ע"ג כתב במי שנדר שבמעי בהמה שמותר להשתמש מעוברת ואף דהלכה רווחת הוא דקיי"ל עובר ירך אמו הוא (ע' ב"ק מז).

(דאמר רבא פרה שהזיקה גובה מולדה מ"ט גופי' הוא והתוס' כתבו בב"מ (דף ע"ט): בד"ה השתא מיניקה כו' דאפי' למ"ד לאו ירך אמו היא. לענין לשון בני אדם במקח וממכר חשובים הן גוף א' וא"כ אפשר דאף לענין נדרים כן הוא דאזלינן בתר לשון בני אדם מ"מ היינו דוקא שעובר ירך אמו הוא דאם היה אמו אסורה בהנאה גם מולד אסור ליהנות.

אבל לא להיפוך היכי שמולד אסור ליהנות שיאסר גם האם בהנאה כי האם ודאי לאו ירך הולד היא וראיה ברורה לזה מהא דאיתא בתמורה (דף יוד) עכ"ל וכפי הנראה מדבריו דהיכי שנדר הנאה מהאם והיא מעוברת שיאסר ג"כ ליהנות מהעובר. ולכאורה יש להעיר ע"ז מהא דסוגיין דקאמר מדלא קאמר מן הרואין לאפוקי דגים ועוברים דהחמה אינו רואה את העוברים ואמאי לא נימא נהי דעוברים אינם בכלל לשונו שאמר מרואי החמה שפירושו שהחמה רואה אותם והחמה אינו רואה אותם מ"מ יהיה אסור מן העוברים מחמת האם כיון שמן האם נאסר שהיא בכלל הלשון שאסר עצמו מרואי החמה שהחמה רואה אותה והעובר ירך אמו הוא ממילא העובר נאסר ככל אחד מאברי הבהמה דודאי אסור אפי' מאברים הפנימיים שלה אשר הם בבטן כמו הריאה והכבד דאין סברא לומר שגם הם לא יהיו נאסרים עליו מחמת דיוק לשונו מרואי החמה שפירושו שהחמה רואה אותם ואברים הפנימיים של הבהמה אין החמה רואה אותם.

וא"כ נראה שמ"מ הם נאסרים מחמת שגוף אחד הם מן הבהמה וכמו כן יש לומר על העובר למ"ד עובר ירך אמו הוא ואפי' למ"ד לאו ירך אמו הוא מ"מ בלשון בני אדם לענין מו"מ כתבו התוס' בב"מ דהוי בכלל האם וכ"כ יש לומר לענין נדרים וא"כ קשה לכאורה למה אמרינן לאפוקי דגים ועוברים וא"ל דמייתור לשון דקאמר מרואי החמה משמע דבא בפירוש למעט עוברין דלא יהיה בכלל האיסור כיון דאין החמה רואה אותם דזה אינו דיש לומר דלא אתי לאפוקי רק דגים.

אבל העובר כיון דירך אמו יהיה בכלל האיסור אמנם באמת לא דמי עובר לאברים הפנימיים שבגוף הבהמה דהא יש להעובר חיות בפ"ע. ואם נטרפה האם אין העובר נטרף כמ"ש התוס' בב"ק שם כיון דיש לו חיות בפ"ע.

וע' במס' נזיר (דף נא:): בעי ר' ירמיה עובר במעי אשה הוי גלגלין או לא כיון דאמר מר עובר ירך אמו הוא הלכך גופה הוא ולא הוי גלגלין או דלמא כיון שסופו לצאת מיפרש פריש מינה וע"ש בפרש"י ותוס': בר"נ ד"ה ובנדרים הלך אחר לשון ב"א כו' בסוף הדבור: דאלו בלשון תורה כי היכי דמשמע נולדים כבר כדכתיב כל העם הילודים במדבר ה"נ משמע עתידים להוולד כדכתיב כל הבן הילוד עכ"ל הגר"א ז"ל בביאוריו סי' רי"ז ס"ק מ"ב השיג עליו וכתב דילודים דמתניתין היו"ד בשו"א והלמ"ד בשורק ילודים דהוא מלאפום והוא מבינוני פעול ונולדים הלמ"ד בקמץ שהוא נפעל מבינוני פועל ובינוני משמש במקום עבר ועתיד כמ"ש בגמ' ובנדרים הלך כו' שמשמש הנוולד עתה ועדיין לא יצא אלא שהקרא והנבואה דרכו לשמש במקום עבר ועתיד אבל ילודים בינוני פעול הוא שכבר נעשה ועדיין קיים כמו אדם ילוד אשה.

ואלה שמות הילודים אשר היו לו בירושלים דדברי הימים אבל הני קראי שהביא הר"ן בחזקתו וחולם ילודים והן שמות התואר וכמ"ש אבן עזרא ורד"ק וכל המפרשים עכ"ל הטהור: דף לא במשנה מאוכלי שום אסור בישראל ואסור בכותים הרמב"ם השמיט דין זה דאוכלי שום בחיבורו פ"ט מהל' נדרים והתיו"ט עמד בזה וכתב ולא ידעתי למה וגם הב"י בש"ע סי' רי"ז סעי' ל"ח לא העתיק רק תרי בבי הנודר משובתי שבת כו' והנודר מעולי ירושלים כו' והך בבא דהנודר מאוכלי שום השמיט ובטור כתבו ואפשר לומר לפי מ"ש הרמב"ם בפ"י המשנה לקמן פ"ח דאכילת שום אינו אלא בארצות לפי מאכלם וארצם עי"ש ולהכי אין נזהרים באכילת שום בארצנו ע"כ השמיט בבא זו (אח"כ מצאתי שגם הרש"ש בהגהותיו כ"כ) והא דכתבו בבא דעולי ירושלים אף דהאידינא שאין בהמ"ק קיים ליכא עולי רגלים (ע' גיטין ד':) מ"מ מצוה לעלות לירושלים כדאי' בסוף כתובות הכל מעלין לירושלים כו' ובס' יד שאול הביא המדרש שיר השירים על פסוק אם חומה היא דאף שחרב ביהמ"ק לא בטלו ישראל פעמי רגליהם וע' בט"ז שם ס"ק ל"ד וע' בלחם משנה שם בפ"ט: שם שאני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר באוה"ע.

ובגמ' והאיכא ישמעאל כו' והאיכא עשו ומשני ביצחק ולא כל יצחק והרמב"ם שם כתב לימוד אחר ומסיק והרי יצחק אמר ליעקב ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך כו' וע' בלח"מ ובתשובת שבות יעקב חלק ג' סי' מ"ג כתב דכוונתו דלא תימא אע"ג דלא נקראו זרע אברהם מ"מ נקראו זרע יצחק להכי מייתי קרא דויתן לך את ברכת אברהם דלא

מיקרי נמי זרע יצחק והא דנקיט במתניתין הנודר מזרע אברהם ולא הזכירו הנודר מזרע יצחק הוא לרבנותא דאפילו הנודר מזרע אברהם דאברהם נקרא אב המון גוים אפ"ה לא מקרו זרעו רק יעקב וכ"ש זרע יצחק דלא מיקרו רק ישראל ע"ש וע' בפ"ה המשניות להרמב"ם הביא קרא אחרונא כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וזה לא היה אלא זרע יעקב ולכך הנודר מזרע אברהם מותר לו ליהנות מישמעאל ועשו וע' במג"א ס' תקצ"א ס"ק ז' שם שישראל נהנים לי לוקח בפחות ומוכר ביותר עיין לקמן (דף מג).

(בר"ן ד"ה אביי אמר גזרה לשאול משום להשאיל כו' דהא דאמרינן הכא דכי הוי זבינא חריפא שרי מודר למכור למדיר ולא גזרינן דלמא אתי למכור מדיר למודר כדגזרינן התם דהיינו טעמא כיון דמכולהו ישראל נדר לא גזרינן עליה דאי גזרינן עליו טריחא ליה מלתא דמצרכינן ליה ליהנות רק מאומות וע' בתוי"ט ובחדושי הגאון רע"א בתוספותיו למשניות מ"ש בזה והרא"ש בדף הקודם ע"ב בד"ה שאני נהנה לישראל כתב דישראל לאו דוקא דהוי מ"ל המודר הנאה מחברו לוקח ממנו בפחות כו' אבל לפי הר"ן שכתבנו יש לומר דבדוקא נקיט וע' בנ"ב תנינא ס' קמ"ט בחלק יו"ד כתב דהא דקתני ברישא דשאני נהנה מישראל לוקח ביותר שהוא דוקא אם לוקח בדמים אבל בלוקח בהקפה אסור אף אם הוא לוקח ביותר דהא יש לו הנאה במה שלוקח בהקפה ע"ש: בר"ן ד"ה לוקח בפחות כו' ואפילו בנכסים שקנה לאחר נדרו כו' כיון דאיסורא בהנאה דידיה תליא ואיהו הא איתא בעולם כו' עכ"ל במחנה אפרים הל' נדרים ס' כ"ב הקשה ע"ז מהא דכתב הר"ן לעיל (דף טו:) גבי הנאת תשמישך עלי דנדר זה לא הוי אלא מדרבנן משום דהנאת תשמיש הוי דבר שאין בו ממש ואמאי לא נימא כיון דאיסורא בהנאה דידיה תליא הוי כאלו אמר הנאת גופך עלי ובס' יד שאול בס' רכ"ז כתב עליו דבמחילת כבוד תורתו הרמה לא קרב זה אל זה דבשלמא לענין דבר שלא בא לעולם שפיר כתב הר"ן דדמי לדקל לפירותיו דאף שאין מקנה לו הדקל בעצמו רק לפירותיו אפ"ה כיון דהדקל איתא בעולם מיקרי דבר שבא לעולם א"כ ה"ה הכא כיון דאסר הנאתו על חברו א"כ אף דההנאה אינו בעולם מ"מ גופו הא איתא בעולם אבל לענין דבר שאין בו ממש מאי מהני מאי דהוא בעולם דמ"מ הא הנאת תשמיש הוי דבר שאין בו ממש יעוי"ש ובכדי דלא לשווי' כטועה בדבר פשוט לרב גוברין בעל מחנה אפרים כי עצום מאוד מחנהו יגעתי ומצאתי כי יש מקום לדבריו ובאמת כפי הנדפס לפנינו במחנה אפרים צדק מאוד הרב בעל יד שאול במ"ש דלא קרב זה אל זה אלא שקושיית בעל מחנה אפרים הוא ע"פ מ"ש הרשב"א בחדושו בפ"ב (דף טז:) על הא דקונם שאיני משמשך כו' וז"ל ומיהו משום דשלב"ל לא קשיא ליה דכיון דאדם אוסר פירות חברו עליו אוסר ע"ע ג"כ דשלב"ל דלא אמר אלא שאין אדם אוסר דשלב"ל על חברו כדאיתא לקמן בפ' ואלו נדרים (דף פה:) כו' שמעינן מדברי הרשב"א הללו דהנאת תשמיש מקרי דבר שלא בא לעולםאע"ג דאיסורא בהנאה דידיה תליא ואיהו הא איתיה בעולם ולזה קשיא ליה לבעל מחנה אפרים מדברי הר"ן שלפנינו שהם ג"כ מדברי הרשב"א ז"ל שכתב דאפי' בנכסים שקנה אחר נדרו אסור דאע"ג דקיי"ל דאין אדם אוסר דשלב"ל על חברו כיון דאיסורא בהנאה דידיה תליא ואיהו הא איתיה בעולם.

נמצא שאם ימכור למודרים אחר זמן הרי הוא מהנה אותם ומעתה תיקשי דברי הרשב"א אהדדי וע' בשעה"מ פ"ג מהל' נדרים תראה להדיא שכן אזלה הקושיא על הרשב"א

דפריך לה מדשלב"ל על דשלב"ל ולא דמדמי דבר שאין בו ממש לדשלב"ל ובעל שעה"מ רמז לעיין במחנה אפרים הנ"ל וכפי הנראה שנחסר שם במח"א להעתיק דברי הרשב"א שבפ' שני ונקיט נפשי' בקצרה וחייבין אנו למשכונני נפשין אדרב בעל מח"א ליתן מקום לדבריו וראוי להעתיק כאן גם תירוצו של בעל שעה"מ וז"ל צריכין אנו לחלק ולומר דההיא שאיני נהנה לישראל שאני משום דאסר כל הנאותו על ישראל בין הנאות גופו בין הנאות נכסיו והלכך חל איסורו על גופו ממש שהרי אינו יכול ליהנות מגופו כלל בשום צד וה"ל כמקדיש דקל דכל הפירות היוצאים ממנו אסורים משא"כ באומר הנאות תשמישי עליך דלא אסר עליה אלא הנאות תשמישו בלבד אבל שאר הנאות לא אסר עלי' נמצא שהאיסור לא חל על גופו וכיון דאינו אסור אלא הנאות תשמישו גרידא חשיב שפיר דשלב"ל וה"ל כאוסר פירות דקל על חברו דאינו אסור אע"ג דהדקל אית' בעולם משום דלא אסר עליו הדקל שהרי הוא מותר ממנו בשאר הנאות אם לא במפרש בהדיא קונם גופי לתשמישך שהאיסור חל על גופו לענין הנאות תשמיש דהוי כמוכר דקל לפירותיו דלא חשיב דשלב"ל אע"ג דלא מכר אלא הפירות גרידא עכ"ל והנה הדברים מאירין ומזהירין להרואה בחדושי הרשב"א שממנו נלקחים דברי הר"ן שלפנינו וז"ל אבל באוסר הנאותו על חברו יש במשמע כל הנאות בין הנאות גופו בין הנאות נכסיו והלכך כל הנאה הבאה לו למודר מן המדיר אסור ואע"פ שאין ההנאה בעולם בשעת נדרו לפי שמי שהדירו מהנאותו הוא בעולם ע"כ לשונו הזהב והן הן מה שביאר הרב בעל שעה"מ וע' בט"ז סי' רי"ג) והר"ן כאן קיצר ג"כ בדברי הרשב"א ז"ל וכן הוא בכמה מקומות: בהמפרש ד"ה אלמא הנאות לוקח כו' דהנאה ללוקח במקחו יותר משל מוכר כו' והוי כנושא שכר ומתחייב באונסין והמהרש"א הגי' ולא הוי כנושא שכר משום דהא נושא שכר אינו חייב באונסין וע' מ"ש לקמן בדיבור הסמוך בהמפרש ד"ה נאנסו בהליכה: ע"ב בהמפרש המכונה בשם רש"י ז"ל ד"ה נאנסו בהליכה חייב מפני שהוא כנושא שכר בההיא הנאה דאית לי' כו' עכ"ל בב"י חשן משפט סי' קפ"ו כתב דהוא מפרש לא חש לקמחי' דאם איתא דמפני שהוא כנושא שכר אהליכה קאי.

היכי קתני נאנסו בהליכה חייב הא שש אינו חייב באונסין אלא ודאי דליתא לההיא פירושא כלל עכ"ל ומזה הוכיח הרב בעל דה"מ שחיבר גאון ספרדי א' מדכתב הב"י עליו כ"כ ש"מ דהמפרש לנדריים אינו מרש"י ז"ל אלא מפורש אחר דעל רש"י ז"ל לא היה כותב הב"י כדברים האלה לא חש לקמחי' והנה אף שאינו מרש"י ז"ל היה רב גדול מאוד מגדולי קמאי וכמה פעמים הביאו גדולי הפוסקים ראיות מדבריו ז"ל ממסכתא זו.

והנה מצאתי לו חבר מתלמידי רש"י ז"ל והרשב"ם בב"ב (דף פח מפרש ג"כ כפי' המפרש בכאן וזה לשונו שם ד"ה וה"מ דקיצו דמי' כו' ונראה בעיני דלאו דוקא נושא שכר דא"כ לא ליחייב באונס אלא בגניבה ואבדה כו' והמהרש"א ז"ל שם כתב שרש"י בפ' ארבעה נדרים מפרש כפי' הרשב"ם הנך רואה שהמהרש"א מכנה אותו ג"כ בשם רש"י] וכתב שם דצריך לומר לפירושם דמשמע להו דקאי נמי ארישא מדקאמר מפני שהוא כנושא שכר ואי לא הוי קאי רק אסיפא לחוד הל"ל פטור מפני שאינו אלא כנושא שכר ותו לא מידי עכ"ל הרי דהרשב"ם מפרש ג"כ כוותי' ע"כ חדוש הוא שהב"י לא זכר דברי הרשב"ם הנ"ל ולא היה לו לדחות דברי המפרש ולומר עליו שלא חש לקמחי' דהא אתמר משמיה דגברא רבא אחרינא כוותי' גם בשיטה מקובצת כאן כתב וז"ל מפני

שהוא בנושא שכר אחיוב דרישא קאי כו' ומאוד קשה בעיני הא מסקנא דהכא משמע דנושא שכר חייב באונסין והתם בב"מ קיי"ל הלכתא פסיקתא דנושא שכר פטור מאונסין ע"כ צריך עיון גדול עכ"ל: וע' בס' ידות נדרים להגאון מלבוב בס' רכ"ז ביד יוסף שם ס"ק ב' שכתב דנ"ל דבר חדש דכאן דהוי לוקח ולא לוקח גמור דהא לקחו ע"מ לבקרו ול"ש כ"כ שגמר בדעתו לקנותו רק דהוי כשואל דיש לו הנאה מזה שמניחו לבקרו רק דזה דוקא באם אין זבינא חריפא וכיון דיוכל למצוא לקנות גם במקום אחר למה יהיה גומר בדעתו לקנות אבל בזבינא חריפא גמר לקנות והוי כלוקח לכן להס"ד דהש"ס דלא אוקמי בזבינא חריפא פירש הר"ן דהוי כשואל אבל לפי המסקנא דמיירי בזבינא חריפא שפיר י"ל דהוי מתורת לוקח עכ"פ אף באין זבינא חריפא כיון דמניחו לבקרו ויוכל להיות שיהיה לוקח עדיף משאר ש"ש להתחייב גם באונסין וע' ברשב"ם בב"ב (דף מג:) ד"ה אמר שכתב שנעשין שומרי שכר זה לזה להתחייב באונסין ולכאורה ג"כ תמוה דהא ש"ש אינו חייב באונסין ואולי הוא ג"כ כיון דהן שותפין על השדה עדיפי משאר שומרי שכר דעלמא דבעלמא הש"ש הדבר אינו שלו כלל רק שמקבל שכר על שמירתו וע"ש שכתב שהוא דבר חדש וצריך סעד לתומכו: שם ד"ה ערלי ישראל בכלל מולים הן כגון שמתו אחיו מחמת מילה עכ"ל במשל"מ הל' מלכים פרק יו"ד כתב שכוונת רש"י ליישב דהא לעיל גבי שובתי שבת ועולי ירושלים אמרינן מצווין ועושין קתני וא"כ בנודר ממולין אמאי אסור בערלי ישראל הא זה מצווה ואינו עושה להכי פירש דמיירי במי שמתו אחיו מחמת מילה דלא ממעטינן מי שאינו עושה אע"פ שמצווה.

אלא מי שבידו לעשות ואינו עושה כגון מומר לערלות שאינו עושה בזדון אבל מי שאינו עושה מחמת אונס כגון מחמת שאחיו מתו מחמת מילה מצווה ועושה קרינן ביה ודוקא בחלוקה זו דנודר מהמולים שאסור בערלי ישראל הוצרך לאוקמי במי שמתו אחיו מחמת מילה אבל בחלוקה קמייתא דהנודר מן הערלים מותר בערלי ישראל התם מיירי אפי' בערלי ישראל סתמי שלא מתו אחיו מחמת מילה.

והטעם הוא לפי שאין הערלה קרוי' כו' עכ"ל ובס' עצי לבונה בס' רי"ז סעי' מ"ב הביא בשם ס' שמלת בנימין לחלק בין הך דנודר משובתי שבת ומעולי ירושלים דמסקינן לעיל דכוונת הנודר הוא דוקא ממצווין ועושים דכותים מקרו אינם עושים כיון דהמצוה הוא לעלות בכל רגל והם אינם עולים ובטל המצוה של אותו הרגל אבל גבי מילה אינו מקרי מבטל מצות מילה כל זמן שלא מת כמ"ש הרמב"ם פ"א מהל' מילה דאינו חייב כרת עד שימות בערלתו א"כ כ"ז שהוא חי עדיין יכול לעשותו ואין לקרותו אינו עושה א"כ אינו דומה למ"ע של עליית הרגל דמצוה לעלות בכל רגל ורגל דאותו רגל דאינו עולה בטל מ"ע של אותו הרגל דהא א"א עוד לעשות אותה מ"ע של אותה הרגל אבל גבי מילה אינו מבטל גמור דעדיין יכול לעשותה ואע"פ שכ' הרמב"ם דבכל יום שעובר עליו שלא מל הוא מבטל מצות מילה מ"מ לא הוי ביטול גמור דהרי אינו חייב כרת עדיין וא"כ אין הביטולין שווין ואין לקרותו בזה אינו עושה עכ"ל ומ"ש למעלה בשם המל"מ דבחלוקה קמייתא דהנודר מן הערלים מותר בערלי ישראל דאפילו אם אינו מל מחמת יראת אחיו שמתו מחמת מילה.

אפ"ה מותר בו משום שאין הערלה קרוי' כו' בשיטה מקובצת לא כתב כן. אלא דגם בחלוקה זו אינו מותר אלא במי שאינו מל מחמת שמתו אחיו מחמת מילה דמ"מ ממולי לב הם אבל מי שהניח ברשעו מלמול לא יהיה מותר בו וע' בחדושי הגרע"א ביו"ד סי' רי"ז וע' ג"כ בס' הפלאות נדרים מ"ש בזה: דף לב גמ' ויש אומרים לחימה הרגו ע' תוס' ב"ב (דף ט:): הניחו בתימה על מה דאמר ר' יצחק שם דאף מי שעושה צדקה בסתר דכופה אף אבל חימה אינו כופה.

והקשו שם דבפ' ארבעה נדרים אמרינן דחימה משה הרגו: ובס' אמרי שפר להגאון מהראנ"ח תמה על תמיהתם בשתים. האחת דמבואר כאן בגמ' דתרי חימה הוו וא"כ מאי קושיא דלמא הא דקאמר שם חימה אינו כופה היינו לאידך חימה דלא הרגו משה שנית דהא הך סברא דחימה משה הרגו אינה מוסכמת דהא הדורש הראשון אמר דרק בקש להרגן ולא הרגן שנאמר הרף מאף ועזוב חימה וי"א לחימה הרגו וא"כ ר' יצחק דב"ב סובר כדורש הראשון דרק בקש להרגן ולא הרגן ופ"י הגאון דברי התוס' הנ"ל בשני אופנים אופן א' הוא דעיקר קושייתם הוא דבב"ב אמרו אף כופה חימה אינו כופה דמשמע מזה דחימה יותר קשה מאף ולפיכך אע"פ שמתן צדקה בסתר כופה אף חימה אינו יכול לכופה לפי שחימה יותר עזה מאף וכאן בנדרים משמע דאף יותר קשה מחימה דהא להיש אומרים לחימה הרג משה ולא לאף וא"כ משמע דאף יותר קשה מחימה אופן שני תירץ ע"פ מ"ש התוס' בע"ז (דף ד) ד"ה חימה אין לי שכבר נשבעתי והקשו שם מסוגיא דכאן דאמרינן משה הרג לחימה ותירצו דתרי חימה הוו וא"כ לפ"ז לא נשאר שום חימה בעולם דחימה א' משה הרגו וחימה השנית נשבע עליו הקב"ה.

לכן הקשו שפיר בב"ב על הא דאמר ר' יצחק שם דחימה אינו כופה דהא לא נשאר שום חימה בעולם ע"כ דברי בעל אמרי שפר אמנם עדיין בתירוצו השני לא נתיישב מה שהקשה דלמא ר' יצחק סבר כמ"ד דלא הרג משה לחימה אלא שבקש להרוג ולא הרגו: שם בגמ' מפני מה נענש אאע"ה ונשתעבדו בניו במצרים מאתים ועשר שנים מפני שעשה אנגריא בת"ח בס' אמרי שפר הקשה דהא ע"כ גזרת בין הבתרים קדמה למעשה האנגריא דגזרת בין הבתרים היה כשהיה אברהם בן ע' שנה ובמלחמת המלכים היה אברהם בן ע"ה שנים כדאיתא בשבת (דף יא:): גבי כל עיר שישבתה קרובה כו' עי"ש וא"כ איך אפשר לומר שנענש אברהם על שעשה אנגריא בת"ח ויותר קשה על פי' הרא"ש שפירש בכאן וכתב אע"פ שעבירת העונש מפורש על אמרו במה אדע מ"מ עבירה זו הענישתו להיות נופל בבמה אדע דנראה שהוא סובר דברים ככתבן דעבירת אנגריא קדמה לעבירת במה אדע.

וזה שלא כהסכמת רבותינו ז"ל בסידור הענינים וכמו שמפורש בסדר עולם שגזרת בין הבתרים קדמה למלחמת המלכים א"כ איך שייך לומר שעבירת אנגריא הענישתו להיות נופל בבמה אדע ע"כ דברי בעל אמרי שפר ומצאתי אח"כ בס' עיון יעקב להגאון בעל שבות יעקב שכתב דבמדרש רבה פ' מ"ו פליג אסדר עולם וס"ל דאברהם הי' בן פ"ה שנה בגזרת בין הבתרים ועפ"ז יתיישב דברי הרא"ש: אכן קשה לי על פי' הרא"ש דאיך יתכן דברי שמואל שאמר מפני שהפריז על מדותיו של הקב"ה שאמר במה אדע הא עיקר הקושיא היה איך יתכן שהיה נופל אברהם בעברה כזו שישאל להקב"ה ויסתפק

לומר במה אדע וא"כ מה מתרץ שמואל מפני שאמר במה אדע הא עיקר הקושיא היה מה גרם לו שאמר במה אדע וע"ז אנו דנין איזה עברה קלה הענישתו להיות גורר לו לעברה חמורה מזה ולומר במה אדע ויש לומר שדעת שמואל דגם שאלת במה אדע אינו עון חמור אלא קלה כמות שהיא ורק בערך גודל צדקתו של אאע"ה נחשב לעון וסביביו נשערה עד מאוד ומדוייק לשון הגמ' מפני שהפריז על מדותיו של הקב"ה וע' בר"ן שפי' ויתר כו' וא"כ שגם שאלת במה אדע לא נחשב לעון חמור רק הוא קל אינו קשה מה גרם לו שיפול בבמה אדע דרק על עון חמור יקשה איך יאונה לצדיק עון חמור מתחלה אם לא שמתחלה יכשל בעון קל ואח"כ גורר לעון חמור ממנו.

אבל כיון שגם במה אדע אינו עון כ"כ רק לגבי ערך צדקת אאע"ה אינו קשה כלל מה גרם לו ליפול בבמה אדע: וע' מגילה (דף לא:): גבי מעמדות אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ כו' אמר לפניו רבש"ע במה אדע כו' ופרש"י מה תאמר לי ללמדן דבר שיתכפרו בו עונותיהן אמר לו הקב"ה קחה לי עגלה משולשת כו' ולפ"ז אמירת במה אדע לא נחשב כלל לעון ועיין בחדושי אגדות של המהרש"א דהכי סברי כל הני אמוראי דשמעתין דפליגי אדשמואל: בהמפרש ד"ה מפני שנתעסק במלון תחלה כו' ואותו התינוק לא היה באותה שעה אלא בן שמונת ימים עכ"ל לכאורה משמע שמ"ש באותה שעה פירושו בשעה שהיה בדרך במלון ובצאתו ממדין היה בתוך שמנה ימים: ולפ"ז קשה מאי אמר אמול ואצא סכנה הוא הא אף בלא סכנה איך ימול תוך זמנו וע' בס' כנסת יחזקאל סי' מ"ב שהביא ראייה מדברי רש"י זו דבדיעבד אם נימול תוך שמנה א"צ להטיף דם ברית כדעת הרא"ש הביאו הרמ"א בס"י רס"ב לכן מרע"ה מחמת מצות השם שאמר לו לך שוב מצרימה היה רוצה למול בתוך ח' דה"ל כדיעבד ורק משום יראת סכנה נמנע וחדל מזה וע' בס' יד שאול סי' רס"ב מ"ש עליו בזה ובס' קרן אורה פירש שכוונת רש"י מ"ש ובאותה שעה לא היה אלא בן שמונת ימים היינו באותו שעה שיצא ממדין.

דאם היה כבר שמנה ימים קודם שאמר לו הקב"ה לך שוב מצרימה מדוע נתרשל משה בזה ואיחר לעשות המצוה: ע"ב בגמ' ואדם לא זכר את המסכן ההוא דבשעת יצר הרע לית דמדכר ליה ליצר טוב יש לפרש ע"פ מה שאמרו רז"ל יצה"ר דומה לזכוב ויושב בין שני מפתחי הלב ופירש בו הגאון החסיד מוהר"ח מוולאזין זצוק"ל ע"ד לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו שמשכן היצ"ט הוא בימין ומקום היצה"ר הוא בסטרא דשמאלא והוא כדרך הזכוב הפורח ממקום למקום כן דרך היצה"ר כי מלבד אשר מסית את האדם לעברה עוד יש לו מקום גם בעת שהאדם פונה לימין לעשות איזה מצוה להטרידו ולערוב בו איזה פניה שלא לעשות המצוה כמאמרה יבאיש יביע שמן רוקח של המצוה זה דרכו של היצה"ר דבשעת יצר טוב גם השטן בא בתוכו להתיצב אבל בהיפוך חלילה בעת הסתת האדם לעברה זהו בשעת יצר הרע לית דמדכר ליה ליצר טוב שיהיה בהעברה איזה כוונה לטוב כענין גדולה עברה לשמה הרחמן יצילנו מיצר הרע וידבקנו ביצר טוב: בפ"ה הרא"ש ד"ה איש מסכן וחכם זה יצר הטוב כדכתיב טוב ילד מסכן וחכם וזהו יצר טוב שהוא ילד בשנים.

כנגד יצר הרע שהוא פחות ממנו י"ג שנה כו' עכ"ל וזה היפך ממ"ש הש"מ על מאמרם ומצא בה איש מסכן חכם וז"ל הורה באמרו ומצא בה כי תחלה ניתן באדם יצר טוב וכן משמע מדבריהם באמרם אימתי ניתן באדם יצר הרע משעה שננער לצאת ממעי אמו שנאמר לפתח חטאת רובץ וידוע שיצר טוב ניתן בו משעה שיש חיות באבריו שאז ניתן בו נשמה וע' בנדה (דף ל:) ומלמדים אותו כל התורה כולה כו' וכיון שיצא לאויר העולם כו' אכן מאמרי רז"ל שניהם אמת וצדקו יחדיו דלאחר שיצא לאויר העולם היצה"ר קודם בזמן משננער לצאת ממעי אמו והיצר טוב לאחרונה יסע בשנת י"ג והוא קודם במעלה: שבח והודיה לבוראי ועושי כי סיימנו פרק שלישי: פרק רביעי במשנה אין בין המודר הנאה מחברו למודר ממנו מאכל (היינו הנאת מאכל) אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושים בהם אוכל נפש האי מודר הנאה פירושו שאסר הנאת נכסיו על חברו או שאסר ע"ע הנאת נכסי חברו וכן הוא בש"ע סי' רכ"א ראובן שאסר נכסיו על שמעון או שאסר עצמו מנכסי שמעון כו' דאלו אסר עצמו סתם שלא יהנה מחברו טובא איכא בינייהו דאלו במודר הנאה אסור לישן עמו במטה ולרחוץ עמו באמבטי כו' כדלקמן (דף לט:) ובמודר הימנו הנאת מאכל בודאי שרי בכל הני אלא כדפרשין דהאי מודר הנאה פירושו הנאה מנכסיו ואין חילוק בין שהוא הדיר הנאה מנכסי חברו או שחברו הדירו מנכסיו וכתבתי זה לפי שראיתי בפני יהושע במס' מגילה (דף ח).

(שחלק בזה יעוי"ש בתוס' ד"ה דריסת הרגל כו' ע"ש וצ"ע: בהמפרש ד"ה אלא דריסת הרגל לעבור בחצרו ולקצר דרכו עכ"ל משמע מלשונו דאם אינו מקצר דרכו בזה לא מקרי הנאה ושרי וכן פירש הב"ח ולקמן בדף הסמוך דאיבעיא להו מיפסק ומיזל בארעי מהו. דמספקא להגמ' דאם מקצר דרכו יש לאסור גם במודר הנאת מאכל פי' שם המפרש דמקצר דרכו לילך לבית המשתה אבל הכא מיירי דאינו הולך לבית המשתה אבל הש"ך שם משיג על הב"ח ופירש דרש"י כאן לאו דוקא נקיט לקצר דרכו ובמודר הנאה אסור אפילו אם אינו מקצר דרכו ובשיטה מקובצת כתב כהש"ך וע' ברש"י מגילה ד"ה דריסת הרגל: דף לג וכל דבר שאין עושין בו אוכל נפש מקום שמשכירין כיוצא בהן אסור התוס' במגילה (דף ח).

(ד"ה אלא כו' כתבו דמקום שמשכירין בפרוטה אסור אפי' במודר מאכל דאותה פרוטה ראוי לקנות ממנה מאכל אבל כלים שעושים בהם אוכל נפש אפי' בפחות מש"פ כיון דהוי אוכל נפש עכ"ל. והטורי אבן שם כתב ואיני יודע מנא להו דבמקום שמשכירין אינו אסור אלא דוקא בשוה פרוטה אבל אם השכירות אינו ש"פ דמותר הא אפי' אם אינו ש"פ הנאה המביאה לידי מאכל הוא דהא ראוי לקנות מאכל כל שהוא בהאי פחות מש"פ נמי ופירש משום דאמרינן בפ"ק דגיטין (דף יב).

(המקדיש ידי עבדו אותו העבד לזה ואוכל עושה ופורע ופריך עושה ופורע קמא קמא קדיש ליה ומשני לה בפחות פחות מש"פ ופירשו התוס' בשם ר"י דה"ט שאין בדעתו של מקדיש שיחול ההקדש על פחות מש"פ וה"נ יש לומר שאין בדעתו של נודר שיחול על פחות מש"פ עכ"ל ויש להעיר ע"ז מהא דאי' בשבועות (דף כב) א"ר פפא מחלוקת (דר"ע ורבנן באומר שבועה שלא אוכל ואכל כ"ש) בשבועות אבל בקונמות ד"ה בכל שהוא ומשמע שם אפי' בפחות מש"פ הן אמת שהתוס' שם הקשו וז"ל תימה דחמיר

קונם מהקדש ואיהו גופיה לא אסר אלא משום דהוה כהקדש: והקדש בעי שוה פרוטה ובחדושי הר"ן שם תירץ דלקרבן בעינן שיעורא ולא למלקות ורב פפא למלקות קאמר וא"ל דהא רבינא הוא דקאמר שם כי קאמר ר"פ למלקות מכלל דמעיקרא הוה סבר דר"פ גם לקרבן קאמר כו' עי"ש מ"ש גם בזה ליישב עכ"פ מסוגיא הנ"ל משמע דלמלקות לא בעינן ש"פ ומכש"כ לאיסורא גרידא ולא אמרינן שאין בדעתו של נודר על פחות מש"פ (וע"ל ס"ח א' בר"ן ד"ה וא"א מקליש קליש): והנה הטורי אבן שם הקשה עוד על דברי התוס' דשם במה שסיימו אבל כלים שעושים בהם א"נ אסור אפי' בפחות מש"פ אמאי כיון דאין דעתו של נודר על פחות מש"פ אינו אסור אלא אם יש בהנאתו ש"פ ודעתו ז"ל מסכמת דמודר הנאה דעתו נמי על פחות מש"פ וראייתו מירושלמי הביאו הר"ן לקמן סוף (דף לה).

(נדר מן הככר מהו לחמם בו את ידיו ולא איפשיטא והא הנאת חימום אין בו ש"פ ש"מ דשאר הנאה גמורה אפי' פחות מש"פ נמי אסור דדעת הנודר אפילו על פחות מש"פ וע' ברמב"ם פ"א מהל' נדרים הלכה ה' וז"ל האוסר על עצמו מין ממיני מאכל כו' ואכל מהן כל שהוא לוקה מן התורה שנאמר לא יחל דברו שאין לנדרים שיעור ואולי יש לומר דלהכי לא העיר הגאון בעל טורי אבן מהא דשבועות הנ"ל דיש לומר דהא דאמרינן שם דבקונמות כ"ש דכ"ז הוא אם אסר על עצמו דבר שהוא שלו וכיון דלא מדכיר שמא דאכילה הוי בכ"ש וכמפרש דמי ע"ש בגמ' אבל במי שנודר שלא יהנה מחברו מה דהוי פחות מש"פ אינו נקרא של חברו ואינו נהנה משל חברו דפחות מש"פ לא קפדי אינשי ואין שם הבעלים נקרא עליו ואיהו לא אסר ע"ע אלא מה דהוי דחברי' וגם זה צ"ע דהא אמרינן בסנהדרין נהי דבתר הכי מחיל צערא בשעת' מי לא אית ליה ואסור לגזול משל חברו אפי' פחות מש"פ כדין חצי שיעור שבכל איסורי תורה דאסור מה"ת ואין לוקין עליו וע"ל (דף לד:) בתוס' ד"ה היתה לפניו ככר של הפקר כו' שכתבו דבקונמות בכל דהו איכא איסור הנאה עי"ש: בר"ן ד"ה דאמר הנאת מאכלך עלי כו' וקרי ליה מאכלך משום דבגרמת הנאה שלו הוא מתוקן כו' אפשר דהר"ן מפרש כפי' התוס' דהמודר הוא לועס החטין והחטין הם אפי' של המדיר ולהכי קרי ליה מאכלך מחמת שמכניס בפיו ולועס ומתקן אותם שיהיו ראויים להניח על מכתו כדתנן בפסחים לא ילעוס אדם חטים ויתן ע"ג מכתו ומצאתי בס' תוספת דרבנן להגאון מהרי"ט אלגזי ז"ל אות א' ביאר כוונת התוס' וזה לשונו הוקשה להם דאם הכונה לומר דהנאת מאכלך דקאמר הוא לאסור עליו בהנאה (כאשר פירש הר"ן) [מזה משמע דמפרש בכוונת הר"ן כוונה אחרת ולא כמו שכתבתי למעלה] א"כ אמאי נקיט אופן הנאה זו דלעיסת חטים דהוי הנאה שלא כדרך הנאתן דמסתמא לא מיתסר עליה מידי דהוי כהקדש דכתבו התוס' בפסחים בפ' כל שעה (דף כו).

(ד"ה שאני היכל כו' דהקדש אע"ג דלא כתיבה ביה אכילה שרי שלא כדה"נ משום דמעילה ילפינן חטא חטא מתרומה ובתרומה כתיב אכילה דבעינן כדרך הנאתו לכן ס"ל דודאי לאסור עצמו בהנאה א"א לומר כיון דאומר בלשון מאכלך ולא אמר כל פירותיך עלי ע"כ לא אסר עצמו כ"א מאכילה. אלא כוונתו לאסור עצמו הנאה ממה שיאכל חברו וילעוס והנאת מאכלך דקאמר הכי קאמר הנאת לעיסתך עלי וכיון דסתם מאכל אחר לעיסה לא חזי לכלום כיון דנמאס וכדאמרינן בכתובות (דף ל).

(ע"כ לא משכחת לה אופן הנאה בדרך הנאתה כ"א להניח ע"ג מכתו דהוי שלא כדה"נ וכיון דלא משכחת לה הנאה כדרכה ה"ל כמפרש ובמפרש שאוסר עצמו אפילו שלא כדה"נ אסור עליו וע' בהר"ן בההיא דישיבת סוכה עלי כו' ע"ש עכ"ל בעל תוספת דרבנן: שם ד"ה ואימא שלא ילעוס חטים ויתן ע"ג מכתו "דהנאת מאכל" לא משמע אלא שלא יהנה מגוף המאכל עצמו ולאסור אפי' הנאת המאכל אמר הנאת מאכלך כו' כפי הנוסח שלפנינו אין לו מובן ונראה דבמקום דהנאת מאכל צריך להיות דהנודר ממאכל לא משמע אלא שלא יהנה מגוף המאכל כו' וכן נראים הדברים להדיא ממ"ש הר"ן בד"ה אמר רבא כו' והכי הוי פסקא דמילתא "דאי נדר ממאכל" אינו אסור אלא באכילה לבד כו' אמר הנאת מאכלך כו' ואסור ללעוס חטים כו': תוס' ד"ה מאן תנא אמר רבא ר"א היא וא"ת תנן חדא זימנא כו' וי"ל דמכח הך דהכא מדקדק לעיל דאתי כר"א דאי לאו האי הוה מוקמינן ליה בחצר וכ"ע פי' ואתי אפי' כרבנן ולכך מדקדק הכא מסיפא פי' דהכא ליכא לאוקמי בחצר דא"כ ה"ל מקום שמשכירין וכמ"ש לעיל סוף דף הקודם ד"ה מני ר"א היא ע"ש: בפי' הרא"ש ד"ה אלמא אברוחי ארי בעלמא הוא כו' פורע חובו נמי אינו חייב לשלם לו ואי מחיל לו לא נמצא מהנהו כצ"ל: ע"ב גמ' רבא אמר אפי' תימא דברי הכל וגבי מודר הנאה דיהיב ע"מ שלא לפרוע בס' יד שאול סי' רכ"א כתב שהקשה קושיא נפלאה לשיטת הרא"ש הובא בסמ"ע סי' ס"ז ס"ק נ"ג.

דהא דשביעית אינה משמטת אלא בסופה לא אמרו אלא רק לענין שאם הלוח משלם מעצמו יכול לקבל ממנו אבל אין ביד המלוה לתבוע חובו מהלוח כל שנה שביעית ואין כותבין פרוזבול אלא עד סוף שנה ששית ע"ש א"כ למה לא משני הש"ס דמתניתין דקתני ופורע את חובו מיירי דקאי בשנה השביעית שנת השמיטה דהמלוה אינו יכול לתובעו לדעת הרא"ש וזה יהיה תירוץ יותר מרווח דהא על שינוייה דרבא קאמר הגמ' דמש"ה לא אמר רב הושע'י כרבא גזרה שלא לפרוע משום לפרוע וזה לא שייך גבי שמיטה דהכל יודעין דשמיטה משמטת וגם לפי הגירסא בכתובות דמשני התם דמש"ה לא אמר כרבא נהי דהנאה לית ליה כיסופא מי לית ליה זה שייך בע"מ שלא לפרוע דאיכא כיסופא דמיכסף מיניה שלא פרע מה שאין כן בשמיטה דהתורה השמיטתו מאי כיסופא אית ליה: ולפענ"ד הקושיא הזאת לא נפלאה היא ולא רחוקה ליישבה לא מיבעי' לפי הגירסא בכתובות דמשני התם נהי דהנאה לית ליה כיסופא מי לית ליה בודאי גם בשנת השמיטה נהי דאין המלוה יכול לנגשו ולתבעו לשיטת הרא"ש: אבל על הלוח מצוה לפרוע חובו ואם הלוח מחזיר לו הלואתו אין המלוה צריך לומר משמט אני ועיין בגיטין (דף לז:) ותלי ליה עד דאמר אעפ"כ ע' פרש"י שם ותלי ליה על עץ אם גברה ידו עד דאמר לו אעפ"כ הן אמת שהרא"ש שם לא פירש כן אלא ותלי ליה יהא עיניו תלויות יושב ומצפה עד שיאמר לו כך וכך עכ"פ המצוה של פריעת חוב עדיין מוטל על הלוח לכן בודאי אית ליה להלוח כיסופא מיניה בעת שפוגע את המלוה ועדיין לא פרע לו ואם איש אחר פורע עבורו החוב שלו אית ליה הנאה דמציל אותו מכסופא ואמרין שם בגמ' גבי אבא בר מרתא דהוה מסיק בי רבה זוזי והביאם לרבה ורבה אמר לו משמט אני ואבא בר מרתא לא אמר אעפ"כ עד דאמר לו אביי שיאמר כן וא"ל רבה לא הוה ביה דעתא בההיא צורבא מרבנן מעיקרא א"כ בודאי בשנה השביעית עצמה דטפי עדיף לשיטת הרא"ש דהמלוה אינו צריך לומר ג"כ משמט אני דאם הלוח אינו מתעורר מעצמו

דאית ליה כיסופא מהמלוה ואם איש אחר פורע עבורו חובו מצילו מן הכסופא ואית ליה הנאה מיניה וכל זה לפי הגירסא שבכתובות אלא אפילו לפי מה שתירצו כאן בנדריים דלהכי לא משני רב הושעיא כרבא דאוקי לה דיהיב ע"מ שלא לפרוע מטעם גזרה שלא לפרוע משום לפרוע אין לומר כמ"ש הרב הנ"ל דלישני בחוב שבשנת השביעית שהוא שמיטה דאין המלוה יכול לתבוע את הלוח ומשום דבזה ל"ש לגזור שלא לפרוע משום לפרוע דהכל יודעין שהשמיטה משמטת דהא עדיין איכא למגזר גזרה חוב דהלוואה אטו חוב דהקפת חנות דהקפת חנות אינו משמטת כמבואר במשנה ריש שביעית ובח"מ סי' ס"ז סעי' י"ד.

ע"כ איכא למיגזר חוב דהלוואה אם נתיר למדיר לפרוע עבור המודר יפרע ג"כ עבורו חוב דהקפת חנות וגם פשט לשון המשנה ופורע את חובו סתמא קתני ולא קתני ופורע את הלוואתו וכן בשינויא דרבא קאמר דיהיב ע"מ שלא לפרוע ולא קאמר דלוח ע"מ שלא לפרוע וע' בחדושי הרשב"א שעמד על דקדוק הלשון שאמר דיהיב כו' אלמא דמתניתין מתיר לו לפרוע עבורו כל מין חוב שלו וביותר לפי מ"ש הרדב"ז הביאו בק"נ שם דבהלוואה שלוח בשנה השביעית עצמה גם הרא"ש מודה דיכול המלוה לתבוע חובו עד יום אחרון של שמיטה ודוקא במלוה שנעשה קודם שנה השביעית א"י לתובעו בשנת השביעית דפשיטא דשייך עדיין לגזור אם נתיר להמדיר לפרוע חוב המודר של קודם שנת הז' יפרע גם הלוואה של המודר מה שלוח בשנה השביעית ומהנה אותו ומעתה לא נפלאת היא הקו' כ"כ: בר"נ ד"ה גזרה שלא לפרוע כו' והאי עמד אחד ופרנס את אשתו כו' כתב הרשב"א דדוקא במפרש שמחמת מזונות שחייב לה בעל כו' עד ואינם מחוורים לדעתי דנהי דהני מוכחי דהמהנה את חברו סתם לאו לשם מתנה קא מיכוון כו'.

מיהו סתמא זו אדעתא דבעל נחית כו' ולא מסיק אדעת' שנתחייבה היא בהן כדי שתוכל לגבות מבעלה ולהגבותו כו' כו' עכ"ל בס' אבני מלואים לאה"ע סי' ע' סעי' ח' יישב דברי הרשב"א דאע"ג דאדעתא דבעל יהיב מ"מ דרך הלוואה נתן היינו שהאשה מתחייבת בשעבוד הגוף ונכסי הבעל משתעבד מדר' נתן.

והתנאי היה שלא יגבה מנכסיו כלל. וכאלו עשתה אפותיקי לשעבודא דבעל וע' בחדושי הרשב"א לקמן (דף מז:) גם בס' מח"א בסוף הספר בחדושו על הרמב"ם כתב על דברי הר"ן.

דבריו קשים. דנהי דאין לאשה נכסים יפרע מן הבעל מדר"נ כו' יעוי"ש: שם ד"ה פרוטה דרב יוסף לא שכיח שיבוא עני לשאול ממנו באותו שעה כו' ומיהו כיון דאפשר דאתי ומתהני מינה ש"ש הוא כו' עכ"ל.

במשל"מ הקשה פסקי הרמב"ם אהדדי דכאן פסק כמ"ד פרוטה דר"י ל"ש ובפ"ג מהל' גזילה פסק דשומר אבדה הוי ש"ש ע"ש מה שתירץ ולפי מ"ש הר"ן לפנינו לק"מ וצ"ע שלא זכרו כלל ומצאתי אח"כ שכן תמה ע"ז בס' ק"א: בפ"ה הרא"ש ד"ה מידעם דנפשי' קא מיהדר ליה מצוה בעלמא קא עביד ולא מהני ליה מידי עכ"ל וכן הוא לשון הגמ' בכתובות (ק"ה).

(ומחזיר לו אבדתו נמי מצוה קא עביד ע"ש ולכאורה אמאי צריך להטעם דמצוה קא עביד ולא סגי במה דקאמר הכא בגמ' דמידעם דנפשי' קא מיהדר ליה ולא קא יהיב ליה מידי וראיתי בריטב"א שעם הלכות הרמב"ן ז"ל ביאר הדבר היטב וז"ל מידעם דנפשיה קא מיהדר ליה משלו הוא נהנה ואי משום דטרח האי במאי דאהדרי' לנפשיה עביד משום מצוה דיליה ושליחא ואגירא דרחמנא הוא כאלו פרעו אחד מן השוק כדי שיחזיר לזה שהוא מותר עכ"ל שמענו מדבריו ז"ל שיש כאן שני דברים א' עצם האבדה שמשיב לו ב' טרחת המחזיר להשיב לו האבדה ולאספה אל תוך ביתו וע"ז אמר על עצם השבת אבדה מידעם דנפשי' מיהדר לי' ועל טרחתו של המחזיר הוא שלוחא דרחמנא לעשות המצוה וברמב"ם פ"ז מהל' נדרים הלכה א' נקיט רק הטעם דמצוה קא עביד דכולל לשניהם על עצם האבדה ועל טרחת החזרה ובש"מ לכתובות כתב בשם תלמידי הר"י ז"ל על המחזיר מוטל המצוה וחוב עליו לקיימה ולא ניחוש להנאת האחר דכי קא מתהני אידך ממצוה קא מיתהני ודוקא להחזיר אבדה הוא מותר אבל לתת לו צדקה אסור הואיל ואם ירצה יכול לתת לאחרים ולקיים המצוה עמהם ע"כ וע' לקמן (דף ל"ט:) בר"ן ד"ה והיכי דנכסי מבקר אסורין על החולה נכנס לבקרו עומד משום דמחוייב לעשות בחנם ומצוה דיליה קא עביד ואידך ממילא קא מיתהני כו' וה"מ בכה"ג דהנאה ממילא הוא אבל היכי דיהיב ליה מידי כיון שהוא מהנהו ממש מיד ליד ולא גרמא בעלמא הוא אסור כו' עיי"ש.

ובזה יתבאר היטב הא דנצרך לב' הסברות גבי השבת אבדה מידעם דנפשי' קא יהיב ליה ומצוה קא עביד ד' לד בר"ן ד"ה מקום שנוטלין עלי' שכר כו' באמצע הדבור אלא למ"ד דאפי' נכסי בעל אבדה אסורין על המחזיר מהדר כו' אמאי תפול הנאה להקדש יעכבנו בעל האבדה לעצמו כו' עכ"ל ובחזושי הרשב"א הוסיף לבאר וכתב דל"ל דמתניתין מיירי כששניהם מודרים הנאה זה מזה (ע' בפ' הרא"ש בסוף דף הקודם) דמודר הנאה מחברו קתני דמשמע חד מינייהו קא מודר מחברו או שבעל אבדה מודר מן מחזיר או שמחזיר מודר מבעל אבדה כו' עכ"ל והר"ן קיצר בזה ובאמת האי דיוקא ל"ד הוא דהא לקמן (מב:) המודר הנאה מחברו לא ישאלנו ולא ישאל ממנו כו' קא מוקי לה ר' יוסי ב"ר חנינא כגון שנדרו הנאה זה מזה ושניהם מודרים.

ולא חש להאי דיוקא דלישנא דקתני המודר הנאה מחברו דמשמע דרק אחד מהן מודר והנה הר"ן חידש בכאן דהיכי דנכסי בעל אבדה אסורין על המחזיר דאם הוא מקום שנוטלין עלי' שכר דהיינו אם המחזיר בטל מן הסלע דמותר למחזיר לקבל שכרו ומדמי לה להיכי דלוקח מודר ממוכר דמותר ללוקח ליקח ממנו זבינא דרמי על אפי' אע"ג דמ"מ מודר מיתהני מההיא מידי דמוכר אלא משום כיון דההיא זבינא מצוי הוא לקנות בכ"מ אע"ג דאתי לידיה ממדיר לא מיקרי הנאה ה"נ במקום שנוטלין עלי' שכר דהיינו בבטל מן הסלע אע"ג דיהיב ליה בעל אבדה למחזיר לא מיתהני מחזיר מיניה דבעל אבדה כלל שאותו שכר כבר הי' מצוי בידו אכן בירושלמי איתא שלא כדברי הר"ן שהקשה התם ולא נכסי המחזיר אסורין על בעל האבדה ולמה לא יקח המחזיר השכר ומשני דמיירי כששניהם אסורין זה על זה אלמא דס"ל שהמחזיר אסור לקבל השכר אפי' במקום שנוטלין עלי' שכר דהיינו בבטל מן הסלע.

ואולי משום דלא גרע מויתור דאסור לר"א וכבר העיר ע"ז בס' קרן אורה ובפ"י המפרש שיש בהם קושי ההבנה יעוין בשיטה מקובצת שיש ליישבו קצת: ע"ב בהמפרש ד"ה ככר של הפקר כו' אלא רבותא קמ"ל דמצי זכי בהפקר לחלה קדושה עילוי' נטלה ע"מ לאוכלה דכיון שהחזיק בה קנאה ואם אכלה כו' מלשונו זה משמע שההקדש שהקדיש היה קודם שזכה בה ובדבור שאחר זה כתב דקודם לכן לא יכול להקדיש אלא שהקדיש. אחר שנטלה. והדברים סותרים.

ע"כ הגיה הב"ח שמ"ש רש"י בדבור שאח"ז שייך לעיל וכצ"ל דכיון שהחזיק בו קנאה ואח"כ הקדישה. דקודם לכן לא יכול להקדיש ולפני בעל ס' קרן אורה לא הי' לפני הגהת הב"ח כי לא נדפסו בזמנו לכן עמד בתימה.

וע' בתוס' ד"ה ואמר ככר זו כו' דמתחלה רצו לפרש שההקדש היה קודם שנטלה ואע"פ שלא אמר לכשאזכה בה אפ"ה כי זכה בה הוי הקדש הואיל ודעתו לזכות בה והקשו אח"כ והא אין אדם מקדיש דשלב"ל ול"ד לאומר הרי פרתי (ותי' פסח ט"ס) קדושה לאחר שלשים יום דהוי קדושה התם בידו להקדיש מיד.

אבל הכא לאו בידו להקדיש מיד (ויש להעיר אמאי לא נימא דבידו לזכות מההפקר ולהקדיש דהא הככר לפניו הוא ואף לפירושם דהככר אינו עומד בד' אמות שלו מ"מ בידו הוא להגביהו ולזכות בה וכל שבידו אינו מקרי דשלב"ל וע' תוס' יבמות צ"ג ד"ה מיייתי כנתא דפירי כו') ולכן פירשו התוס' אח"כ שנטלה וזכה בה ואח"כ הקדישה ואח"כ אכלה ובס' קרן אורה כתב תרי תמיהא חדא אמאי מעל כיון דאחר הנטילה הקדישה א"כ בהנטילה עדיין לא הי' הקדש ולא מעל בהנטילה שנית מה שפירש נטלה לאוכלה מעל היינו אם אכלה אינו מובן דא"כ דבנטילה לחוד לא מעל למה הוזכרה הנטילה כלל ע"ש ונראה לי דחדא בחברתה מתורצת דלהכי הוצרך לפרש אם אכלה כיון דלפירושו ההקדש הי' אחר הנטילה לא מעל עדיין בהנטילה אא"כ אכלה אח"כ.

והא דקשי' א"כ למה הוזכר הנטילה כלל יתיישב ע"פ מ"ש המחבר הנ"ל בעצמו בפירושו דאם נטלה לאכלה רצה לזכות בה בכולה ולהקדיש אח"כ מה שיזכה וכשהקדישה אח"כ הקדיש כולה ואם אכלה אח"כ מעל לפי כולה ואם כשנטלה היה להורישה לבניו א"כ הזכי' שלו היה ג"כ רק לפי טוה"נ שיהיה לו בה מעל לפי טוה"נ כשימסרנה לבניו.

אבל בהנטילה לחוד לא מעל עדיין. כי ההקדש לא היה רק אחר שנטלה וקנאה וההקדש הי' לפי הזכות שכיון לזכות בה כנלע"ד ליישב קצת דברי המפרש: בר"נ ד"ה אמר רבא היתה לפניו ככר של הפקר כו' להכי נקט לה בככר של הפקר שהיתה עומדת לו תוך ד' אמותיו שקונות לו בכל מקום כו' ומקדיש זה לא זכה בו מעולם כו' הכא שאני דכיון דאמר ככר זו הקדש גלי דעתיה דלהקדש ניחא לי' דליקני כו' עכ"ל רבים מקשים ע"ז מהא דאיתא בחולין (ד' קלט).

(דפריך התם בגמ' על הא דתנן שילוח הקן נוהג בחולין אבל לא במוקדשין ופריך הני מוקדשין היכי דמי אילימא דהוה לי' קן בתוך ביתו ואקדשי'. מי מחייב כי יקרא פרט

למזומן אלא דחזא קן בעלמא ואקדש' ומי קדוש איש כי יקדיש את ביתו קודש אמר רחמנא מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו כו' ע"ש ולדברי הר"ן קשה אמאי לא אוקי בכה"ג דחזי קן בתוך ד' אמות שלו ואמר קן זה הקדש דגלי דעתי' דלהקדש ניחא ליה דליקני ולדידיה לא ניחא ליה דליקני וקתני במתניתין דאינו חייב בשילוח האם משום דאינו נוהג במוקדשים ולכאורה היה אפשר לומר דהתם בחולין יליף לה מקרא דאינו נוהג במוקדשים משום דכתיב שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך במי שאתה מצווה לשלחו.

יצא זה שאי אתה מצווה לשלחו אלא להביאו ליד גזבר וע"ש בתוס' דמתקח לך לא מצי לאתווי דהא ביצי תורים לא נהנים ולא מועילים (פי' וא"כ לא הוי אלא איסורא דרבנן אבל מה"ת אינו אסור וא"כ לא שייך לומר דממעט הקרא לזה) ולפ"ז לא מצי למינקט דמיירי בהקדש כה"ג דחזי קן בתוך ד' אמותיו ואמר קן זה הקדש דלהקדש ניחא ליה דליקני ולדידי' לא ניחא ליה דליקני דהא קנין דד' אמות הוא ג"כ רק מדרבנן דהם תיקנו קנין ד' אמות.

ול"ש דאתי קרא למעוטי מוקדשין דכה"ג בקנין שהוא דרבנן אבל כד מעיינינן בה לא א"ש. דהא אמרינן בסוגיין דמעל אם לפי כולה אם לפי טוה"נ שבה והגם דמצינו דרבנן ג"כ לשון מעילה עיין במעילה (ד' ב'): ובתוס' שם ד"ה ומי איכא מעילה כו' אמנם אמרינן שם ומה איכא בין מעילה דאורייתא לדרבנן דאורייתא משלם חומש דרבנן לא וכאן פי' הרא"ש בד"ה נטלה לאכלה כו' ומשלם אותה ואת חומשה אלמא דמפרש דהוי מעילה מדאורייתא לשלם ג"כ חומש אמנם יש לחלק ולומר בין אם עצם איסור המעילה הוי מדרבנן בין כאן שהדרבנן הוא מצד הקנין שהם תיקנו אותו שיזכה בקנין כזה ותלוי באשלי רב רבבי אם ע"י קנין דרבנן יחשב לדאורייתא ונזכר בכמה מקומות מחלוקת הראשונים בזה והנה בעיקר הקושיא כבר דבר מזה בארוכה בס' קהלת יעקב להגאון מהרי"ט אלגזי באות זיין בפלפול עצום וגם הגאון מוהרי"ש מלבוך כתב מזה בס' שואל ומשיב מהדורא תנינא סי' נ"ד עיי"ש ובתשובת בית אפרים חי"ד סי' ס"ו: שם ד"ה בעי מיניה ר' חייא בר אבין מרבא כו' וכ"ת תפשוט מההיא דפ' השותפין לאיסורא מדקתני מכרן לאחר מותר משמע הא מכרן למודר אסור איכא למימר כו' עכ"ל במחנה אפרים הל' נדרים סי' ל"א בהג"ה כתב שם דאין ראייה משם משום דמתניתין נקיט ביתך שאני נכנס שדך שאני לוקח ובשדך שאני לוקח פירושו אם אקחנו ושם ודאי אם מכרו לו אסור מש"ה נקיט אם מכרו לאחר מותר עכ"ל אכן בחדושי הרשב"א פ' השותפין ביאר הראייה היטב דאמאי ערבינהו ותני ביתך שאני נכנס בהדי שדך שאני לוקח אם איתא דבביתך שאני נכנס מותר אפי' מכרן לו ובשדך שאני לוקח אסור לו עד שיהא יד אחר באמצע.

אמאי ערבינהו ותנינהו יחד אלא ודאי דגם בביתך שאני נכנס אסור למכור לו. וכ"כ שם בן המחבר הנ"ל ואם כוונת הר"ן כאן ג"כ כן אלא שקיצר במוכח הדיחוי שדחה הר"ן הראייה דאיכא למימר משום דבעי למיתני סיפא ביתך זה שאני נכנס שדך זה שאני לוקח דאסור גם אם מכרן לאחר מש"ה נקיט הרישא נמי לאחר ולא דוקא דה"ה לו קשה קצת

דמשום איידי דסיפא לא ה"ל למיערב ברישא דינייהו דל"ד להדדי ואיכא למיטעי וע"ל (דף מ"ז).

(בר"ן ד"ה מת או מכרן לאחר כתב וה"ה דאם נתנן לאחר נמי שרי אלא להכי נקט מכרן לאחר לאשמועינן דדוקא מכרן לאחר אבל מכרן לו אסור והרשב"א כאן כתב לדחות הראיה דלא מצינן למיפשט מהתם. די"ל דאוסר עצמו בככרו של חברו שאני וע' בס' המקנה בחי' בקונטרס אחרון סי' כ"ח ד"ה אשה שנדרה כו' מ"ש שם ועוד נראה דאפי' במתנה יש להסתפק כו': ד' לה בר"ן ד"ה למעול נותן כו' ומכאן תשובה להרמב"ם ז"ל כו' במחנה אפרים הל' נדרים סי' ל"ה ובהלכות שלוחין סי' ט' כתב דאינו קושי' כלל דנהי דאסור להנותן להאכילו מ"מ לא מצינו מעילה בדבר המותר לו וכ"כ כאן הרא"ש בפירושו דלא מצינו מעילה בדבר המותר לאדם ושם בהל' שלוחין כתב שכדברי הרמב"ם נראה לו להכריע מההיא דתנן בפ' בתרא (דף פ"ח) המדיר הנאה לחתנו והוא רוצה לתת לבתו מעות צריך להתנות ע"מ שאין לבעלך רשות בהן אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיו ואם לא התנה כן אסור ליתן לבתו ולפי סברת הר"ן ז"ל דאין האוסר עובר כלל אמאי צריך להתנות יתן לה בסתם וחתנו לא יהנה בהם אבל לדעת הרמב"ם ז"ל אם לא התנה אסור ליתן דכיון דיד אשה כיד בעלה כשנותן לבתו קנה הבעל ונמצא זה מהנה לחתנו ולפ"ז דוקא אם הוא הדיר לחתנו אבל אם חתנו נדר מחותנו הנאה יכול ליתן לבתו בסתם וא"צ להתנות דאיהו היינו החותן לא עביד איסורא דהוא לא הדיר ואע"ג דממילא קנאם הבעל חשוב הנאה הבאה לאדם בע"כ ועוד דאיסורא לא ניחא ליה דליקני שיעבור על כל יחל וכדאיתא בפ' השואל (דףצ"ט).

(עכ"ל וע' בט"ז סי' רכ"ג ס"ק ג' שכבר העיר הפרישה ג"כ ע"ז ומה שהשיג הט"ז שם עליו במה שיצא לחלק הדרישה ופרישה בין אם חמיו מדירו או שהוא הדיר עצמו מחמיו וכתב עליו דלא דק לפי מה שביאר המחנה אפרים שכתבנו למעלה דברי הדרישה דרושים הם לכל חפציהם: ד"ה איתבי' וכו' השאילני פרתך הקנויה צ"ל הפנויה וכן הגי' ברמב"ן ובנ"י שם כתב שהיה סבור שהיא פנויה וא"ל קונם עליך פרתי זו אם אני קניתי אלא פרה זו כלומר שאינה פנוי' כדקאמרת.

והשואל השיב לו קונם נכסי עליך אם יש לך פרה אלא זו ל"ג לי: שם בסוף העמוד ירושלמי נדר מן הככר מהו לחמם בו ידיו ולא איפשטא דין זה השמיטו הרמב"ם והש"ע קבעו בסי' רכ"א להלכה גבי דין דהאומר הנאת מאכלך עלי המבואר בגמ' לעיל (לג:): והא דהר"ן קבע דין זה בכאן משום דבירושלמי רצה למיפשט האי דינא מתחלה מהאי ברייתא דלעיל דקתני קונם ככר זו הקדש ואכלה בין הוא או חברו מעל כו' לא אמר אלא אכלו הא לחמם את ידו מותר ודחי לה דמירי באומר לא אוכלנו ולא אטעמנו לא אסרו עליו אלא לאכילה עד כדון צריכה נדר מן הככר מהו לחמם בו ידיו פי' אבל אם לא הזכיר לשון אכילה אלא נדר מן הככר סתם צריכה פי' צריך עיון ולכן קבע הר"ן דין זה כאן והנה כפי שמפרשים רבותינו האחרונים ז"ל הספק הוא במי שנדר מן הככר סתם אם אוסר עליו הנאה כזו שהוא שלא כדרך הנאתו ופסק בש"ע לחומרא כיון דהוא בעיא דלא איפשטא בירושלמי לכן תמה ע"ז בעל מחנה אפרים הל' נדרים סי' כ"ז מהא דאמרינן בערובין (דף) הנודר מן הככר מערבין לו בה ופרש"י ז"ל שם דלא מסיק

אדעתיה לאסור אלא כדרך הנאתו וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' ערובין וע' מג"א סי' שפ"ו סק"י כתב ג"כ דמסתמא אין דעת הנודר רק על דרך הנאתו וע' חדושי הגרע"א בסי' רכ"א שתמה עליו ממה דפסקינן באומר הנאת מאכלך עלי שאסור ללעוס חטים וליתן ע"ג מכתו והא מבואר במג"א סי' תס"ו דלעיסת חטים ע"ג מכתו הוי שלא כדה"נ ובס' יד שאול כתב דהא דאמרינן דלעיסת חטים ע"ג מכתו הוי שלכדה"נ הוא באם אנו דנין מתורת אכילה שפיר אמרינן דלעיסת חטים אינו חשוב אכילה אבל באומר הנאת מאכלך עלי שלא יהנה מגוף המאכל שלא ע"י אכילה זה הוא באמת הנאה גמורה כדרך הנאתו וע' ברא"ש שפירש כן דרפואה למכה היא והנאת מאכלך משמע שהוא הנאה מגוף המאכל בלא אכילה ע"ש.

וע' בתוס' חדושי הגרע"א על המשניות פ"ה אות מ"ג שכתב דרבא דפשיט לעיל דככרי עליך אסור בנתנה לו דאי לא ככרי עליך לאפוקי מאי אינו סובר דיהיה אסור לחמם בו ידיו. דאי לא תימא הכי אזיל ליה ההוכחה שלו דאולי אינו אסור אלא עד שהככר שלו ברשותו ולאסור עליו שלא יחמם בו ידיו ואינו מוכרח כ"כ מזה דרבא יפלוג ע"ז רק דלא מסתבר ליה לומר דאסרו משום זה דהא בידו למנעו ושלא להניחו לחמם בו ידיו כמו באכילה דא"צ לאסרו דהא בע"כ לא יקח וע' בס' קרן אורה דהא דקאמר רבא גבי ככרי דאסור ליתן במתנה משום דאי לא"ה למה אמר ככרי הרי בעוד שהככר אצלו א"צ לאסרו עליו לא יתן לו ובע"כ לא יקח ממנו דל"ד בככרי הוא דקאמר הכי אלא דבכל מיילי מסתברא דכשאסר נכסיו על חברו אסרן גם ליתן לו במתנה ובזה יתיישב הא דמקשי ליה מהשאלני פרתך כו' השאלני קרדומך כו' דהתם ליכא הוכחה דכוונתו לאסור עליו במתנה דיכול להיות דכוונתו לאסור עליו בשאלה אלא ודאי דרבא סבר בכל מיילי שאסרן עליו הכונה בודאי לכלול בזה הנתינה לו במתנה וע' בגליון הש"ס בחידושי הגרע"א שעמד באמת ע"ז דל"ק מהשאלני פרתך עיי"ש ואם נימא דרבא סובר ג"כ בככר דאסור לחמם בו ידיו.

א"כ גם בככר ליכא הוכחה מוכחת דרצונו לאסור עליו במתנה ואפ"ה סבר רבא מסברא דבודאי דעתו לאסור עליו גם במתנה א"כ שפיר קשה מהא דהשאלני פרתך כו': ע"ב בר"נ ד"ה קיני זבין כו' לפי שכל אלו מביאין שתי תורים קראם כן, צ"ל קן: ע"ב בר"נ ד"ה ומלמדו מדרש דמצות לאו ליהנות נתנו עכ"ל בטורי אבן ר"ה (דף כ"ח) הקשה ממשנה דכאן על רב יהודא דאמר שם דאם תקע בשופר של שלמים לא יצא משום דסבר מצות ליהנות ניתנו ממתניתין דכאן דמוכח דמצות לאו ליהנות ניתנו ומתחלה רצה לתרץ דלרב יהודא הטעם דמלמדו מדרש כיון דאסור ליטול שכר לימוד והכל חייבים ללמד בחנם אין זה נהנה מחברו במה שמלמדו בחנם.

דאם לא ילמדנו זה המדיר ילמדנו אחר בחנם ואח"כ דחה זה דהא גבי הזאה נמי אסור ליטול שכר עבור הזאה ואפ"ה נקיט רבא טעם ההיתר דמזה עליו בימות הגשמים משום דמצות לל"נ הא לא"ה אסור ולא אמרינן כיון שאסור ליקח שכר מהזאה אם לא יזה זה ימצא אחר שיזה עליו בחנם כו' וסיים שם, והא דק"ל מפ' ד' דנדרים יתבאר שם עכ"ל ולא זכינו לאורו ושיחתו בכאן.

והנה הדיחוי שדחה הגאון חוזר ונראה כי כן כתוב הטעם בשיטה מקובצת וז"ל ומלמדו מדרש שאם לא ילמדנו ימצא אחרים שילמדהו בחנם ואע"ג שמהנהו במה שמלמדו כל ישראל ערבים זב"ז ובשכר אסור ללמד תורה שבע"פ דמה אני בחנם כו' ומה שהקשה בעל ט"א מדנקיט רבא טעם ההיתר גבי הזאה משום דמצות לל"נ הא לא"ה אסור ל"ק כ"כ על ר"י דרבא נקיט הטעם אליבא דנפשי דס"ל מצות לל"נ ואה"נ דגם טעמא אחריןא איכא בלא זה וע' בשעה"מ הל' שופר פ"א שעמד ג"כ על קושית הטורי אבן ותירץ דרב יהודא דסבר מצות ליהנות ניתנו יפרש דהיינו טעמא דמלמדו מדרש דסתם מודר מחברו אין דעתו על דבר מצוה ע"ש: שם ד"ה אלא מחוסרי כפרה שאני כו' ומדר' יוחנן דאמר הכל צריכים דעת לא מיפשטא בעיין לומר דשלוחי דידן נינהו כו' עכ"ל אין כוונת הר"ן להקשות אמאי לא פשיט האיבעי' מדר' יוחנן דזה אינו דהא כבר כתב הר"ן לעיל דבעי למיפשט ממשנה או ברייתא אלא כוונתו דלא תיקשי אפשרותא דפשטינן מדר"ה דשלוחי דשמיא הוו מחמת מי איכא מידי דאנן לא מצינן למיעבד ושלוחא משווינן ומדר' יוחנן איכא למיפשט איפכא דשלוחי דידן הוו דהא הכל צריכין דעת בעלים כו' וע"ז קאמר הר"ן דמדר"י ליכא למיפשט איפכא.

דאיכא למימר דרחמנא שווינהו לכהני שלוחין כל היכי דאיכא דעת בעלים ובחדושי הרשב"א תמצא הדברים ערוכים וכתובים כסדרן. דמתחלה מתרץ כן דבעי למיפשט ממשנה או ברייתא ואח"כ מסיק כתירוץ הר"ן וכתב שזה נראה לו עיקר דאי לא תיקשי הלכתא אהלכתא דקיי"ל הכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה וקיי"ל דשלוחי דרחמנא הן וכדפשיט רב הונא בקדושין עכ"ל והר"ן שנה לן בלשון קצרה וע' בתשובת פנים מאירות ח"ב סי' קמ"ח שהקשה אמאי לא פשיט הך איבעיא מברייתא פ"ק דחולין (דף י"ג:) איש איש מלמד שהנכרים נודרין נדרים ונדבות כישראל ואי ס"ד דכהני שלוחי דידן הוו הא אין שליחות לנכרי וע"כ דשלוחי דשמיא הוו ותירץ דלגבי נכרים פשיטא לן דשלוחי דשמיא הוו ולא מיבעי' להש"ס אלא לגבי ישראל דבני שליחות הוו אם הם לגבי ישראל שלוחי דידן או ג"כ שלוחי דשמיא וכה"ג כתב הריטב"א לחלק ומתירץ הא דלא פשיט הבעיא מהא דאמר רב הונא מסברא מי איכא מידי דאנן לא מצינן למיעבד ושליח משווינן וכתב דהא דפשיטא לרב הונא דשלוחי דשמיא הוו היינו לענין קרבנות שמקריבין הכהנים בעד ישראלים אבל האיבעי' הוא בקרבנות שמקריבים בעד כהנים דאינהו ג"כ מצי למיעבד ומצי משווי שליח ולהכי הם שלוחי דידהו או לא דגם אצל כהנים הוו שלוחי דשמיא והא דאתינן למיפשט בעיין ממתניתין דתנן ומקריב עליו קיני זבין בדין הוא דהוי מצי למידחי דמיירי בקרבנות ישראל אלא משום דסתמא קתני משמע לי' אפי' בכהן ע"ש] ובתשובת גבעת שאול סי' ק"ט תירץ ע"פ סברת הר"ן דממשנה או מברייתא בעי למיפשט והך דינא דמקבלים נו"נ מנכרים הגם דמפורש בברייתא.

מ"מ עדיין צריכין לידע הך כללא דאין שליחות לכותי ודבר זה אינו מפורש בברייתא ובמשנה. רק הוא מימרא דר' ינאי בקדושין (דף מ"א:) דיליף מדכתיב כן תרימו גם אתם מה אתם ב"ב אף שלוחכם ב"ב וכיון דדבר זה אינו מפורש לא במשנה ולא בברייתא רק ממימרא דאמורא לא בעי למיפשט מיני' עכ"ל וק"ל על דבריו דהא עיקר הדין דאין שליחות לכותי מפורש במשנה גיטין (דף כ"ג).

(הכל כשרים להביא את הגט חוץ מחש"ו ונכרי ורק ר' ינאי הוא דחדש למילף הך דינא מקרא דגם אתם מה אתם ב"ב כו' אבל עיקר הדין דכותי אינו בר שליחות מפורש במשנה הנ"ל וע' תרומות פ"ג מ"ט וע' בתשובת חתם סופר חלק יו"ד סי' רצ"ו בסופו מ"ש ליישב קו' הפנים מאירות: בפ' הרא"ש ד"ה הכל צריכין דעת כו' חוץ ממחוסרי כפרה כו' והכהן מקריבו אע"פ שאינו יודע שהוא של קטן עכ"ל צריך ישוב למה אינו מפרש כפשוטו כמו שפירשו התוס' והר"ן דקטן לאו בר דעת הוא וכן במפרש ד"ה על בניו ובנותיו הקטנים כו' שכתב שם וכשם שמביא קרבן עליהם אע"פ שאין להם דעת [ויש שם איזה שבושים וט"ס] ומצאתי אח"כ בס' קרן אורה שעמד על דברי המפרש בסגנון אחר וזה לשונו ולא הבנתי לשונו ז"ל דמשמע דהכהן א"צ לידע של מי הוא וז"א דהא הכהן צריך להקריב לשם בעליו וצריך להודיע להכהן של מי הוא הקרבן ודעת בעלים הוא דילפינן דלא צריך עכ"ל ולענ"ד הכהן א"צ לידע של מי הוא רק יקרב לשם מי שהוא בעליו שיעלה לו לקרבן וראי' מהא דאי' בקדושין (דף נ"ה).

(בהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדר זכרים לעולות והביאו הר"ן לקמן בדף הסמוך אע"ג שהכהן המקריב אינו יודע של מי הוא ואמנם משם הקשו דמשמע דא"צ גם דעת בעלים ותירצו כיון שנאבד דעת בעלים הוא שכל כהן שירצה להקריב יקריב וא"כ אם איתא דהכהן צריך לידע הקרבן של מי הוא איך יכול הכהן להקריב אלא ודאי דהכהן מקריב לשם מי שהוא בעליו וכן בזבחים (ד' ע"א:) נתערבו קדשים מין במינו ופרש"י אלא שבעליהם מחולקים זה יקרב לשם מי שהוא בעליו וזה יקרב לשם מי שהוא בעליו.

ורק היכי שהכהן טועה ומקריב קרבן ראובן לשם שמעון זה מקרי שינוי בעלים. אבל היכי דמספקא ליה של מי הוא הקרבן יקריב לשם מי שהוא בעליו ובכוונת הרא"ש נראה לפרש שמ"ש והכהן מקריב אע"פ שאינו יודע כוונתו ג"כ אע"פ שבעליו אינו יודע פ' שמחוסר לו ידיעה ומפרש שהוא של קטן פ' מפני שהוא של קטן וקטן אין לו דעת וגם ידיעתו לא מקרי ידיעה וכפ' הר"ן: ד' לו תוס' ד"ה א"ר זירא שה לבית אבות לאו דאורייתא כו' בסוף הדבור מידי דהוי אנשים דרשות הן כו' ואינו נקרא שלא למנויין וכן בקטנים עכ"ל בס' קהלת יעקב להגאון מהר"י אלגזי ז"ל אות שי"ן.

ביאר כוונתם וז"ל. לכאורה אין ראייה מנשים דלמא מיירי דממנים אותם עם בני חבורה ואין לומר כיון דאינם מחוייבים חשיב כשלא למנויין ע' פסחים (ד' פ"ח:) גבי חמשה שנתערבו עורות פסחיהם ונמצא יבלת באחד מהן כו' ובפרש"י שם דהארבעה שכבר יצאו בא' אפי' נתמנו חשיב כשלא למנויין.

דאכתי יש לדחות דשאני התם דגלי קרא דלר"י דס"ל דאשה בשני רשות ועושין אותה טפלה לאחרים מרבה לה לטפילה מקרא דככל חקת הפסח יעשו אותו וכן לר"ש דאית ליה דבראשון נמי רשות ועושין אותה טפילה היינו משום דכתיב במכסת נפשות ונפש אפי' אשה ויש לומר דכוונת התוס' להביא ראי' מסברת ר"ש דס"ל אשה בראשון רשות ועושין אותה טפלה מקרא דמכסת נפשות דגלי קרא גבי אשה דאע"ג דאינה מחוייבת ומינוי שלה לא למנויין חשיב עכ"ז התיירה התורה שתאכל ול"ח כשלא למנויין מה"ט נפקא לן דקטן מותר לאכול ול"ח כשלא למנויין דהא משמעות מכסת נפשות כל נפש במשמע ואפי' קטן [ע' נדה מ"ד ועל הנפשות אפי' כל דהוא] עכ"ל: בגליון הש"ס לרבינו

הגרע"א הקשה על מאי דקאמר הגמ' אלא מעתה יביא אדם חטאת חלב על חברו שכן אדם מביא על אשתו שוטה כר' יהודא ומשני היכי דמי כו' וכתב ע"ז תמוה לי הא אף אלו היה במציאות כן היכי נזכר בדברי ר"י שמביא על אשתו שוטה שהוא אמר רק שאיש מביא קרבן על אשתו וממילא דרשינן ומוקמינן דזאת תורת היולדת לרבות אשתו שוטה ורבי קרא ביולדת דהיינו מחוסרי כפרה.

ובחלב ליכא ריבוי באמת ואינו מביא על אשתו שוטה דבעי דעת וכבר העיר ע"ז בשיטה מקובצת וז"ל והשתא מצי למימר התם מנא לן דהא לא אשכחנא שיביא (ונראה דצ"ל ריבויא) אלא במחוסרי כפרה והיינו נמי דמסיק היכי דמי דהא לא אשכחנא שיביא, שיטה, עד כאן ודבריו צריכין ביאור במה שמסיק והיינו נמי דמסיק ה"ד דהא לא אשכחנא שיביא דע"ז מקשה הגאון הנ"ל שפיר דהא אף אם היה במציאות לצייר כיון דבחלב ליכא ריבוי לא דרשינן לרבות אשתו שוטה וע' במפרש ד"ה אלא מעתה כו' דמשמע כל קרבנות שחייבת ואפי' אכלה חלב ע' בהגהת הרש"ש שכתב משום דכתיב בפ' שלח תורה אחת כו' לעושה בשגגה ונדרוש בין פקחת בין שוטה.

וע"ש מה שביאר תי' הגמ' ה"ד כו': תוס' ד"ה על בישראל קאי ומזכה להון כו' אלמא דהמנאת קטנים לאו דאורייתא ובניו דקתני מיירי בקטנים כצ"ל והוא סוף דבור ומה"ד למה למימר להו כיון דלאו למימניהו "ומשני אלא" לזרון כצ"ל. ע"ב בגמ' איבעיא להו התורם משלו על של חברו צריך דעתו או לא מי אמרינן כיון דזכות הוא לו לא צריך דעתו א"ד כיון דמצוה דיליה הוא ניהא ליה למיעבדה ולא איפשטא בגמ' אמנם הרמב"ם והטור בסי' של"א פסקו דא"צ דעת בעל הכרי ותרומתו תרומה וכתב הב"י דמשמע להו מהא דאיפשטא בבעיא שני' דבעי ר' ירמיה מר' זירא התורם משלו על של בעל הכרי טובת הנאה של מי ופשטו דטובת הנאה הוא של תורם ומפשיטות זו נפשטה גם אידך בעי' דהתורם משלו על של בעל הכרי א"צ דעת בעל הכרי דאי הוי צריך דעת בעל הכרי אינו בדין שיהיה טוה"נ של תורם כיון דתורם שליחותי' קא עביד עיי"ש והקשה הגאון רע"א ז"ל בס' דרוש וחזוש במס' יבמות (דף צ"ג).

(דאמרינן שם דר' ינאי ס"ל דאדם מקנה ומקדיש דשלב"ל מהא דר' ינאי עישר מפירי דביתיה על כנתא דפירי של האריס קודם שהביא לו דלא זכה עדיין בהם וקשה דלפי מה דמסקינן הכא דאדם יכול לתרום משלו על של חברו א"כ שפיר היה יכול ר' ינאי לתרום מפירותיו על פירי של האריס אפי' קודם שזכה בהם ואפי' לא היה זוכה בהם אח"כ ומאי דייק הש"ס מינה דר' ינאי סובר אדם מקדיש דשלב"ל וע' בס' עמודי אור להגאון מוה' יחיאל העליר זלה"ה בס"י ע"ה: בר"נ ד"ה אלא לאו א"צ דעת ומאי דכתיב במקצת נוסחי וא"א צריך דעת הא קא מהני ליה לישנא יתירה הוא כו' ע' בס' טעם המלך הל' גירושין פרק ד' מ"ש לקיים הגירסא והעלה שם דבר נחמד בטוב טעם ויען כי אין כאן מקום לקבל אריך לא העתקתי כל דבריו: ד' לז בר"נ ד"ה וכתוב ראה למדתי אתכם כו' ול"ל נמי דכאשר צוני הכי קאמר כאשר צוני ולא מעצמי אני אומר דודאי ישראל לא היו מפקפקין בכך דהא כתיב וגם בך יאמינו לעולם עכ"ל.

עיי' יומא (דף ה:) כאשר צוה ה' ולא מאלי אני אומר הרי חזינן דמשה הוצרך לומר להם כך בכדי שלא יפקפקו ויש לומר דשאני התם דאמר להם דבר חידוש שיאכלו חזה ושוק

באנינות וקדשים אסורים לאונן להכי הוצרך לומר להם דשאני קדשי שעה מקדשי דורות: שם ד"ה בקטן אע"ג דקטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו.

לא ספינן ליה בידים וכשמלמדו הרי הואמהנהו עכ"ל. עיין תוס' פסחים (דף פ"ח).

(ד"ה שה לבית מכל מקום שהקשו היאך מאכיל פסח שלא למנויו ונהי דקטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו לספות לו בידים אסור ותירצו דהתם ילפינן מלא תאכלום ולא אסור אלא דומיא דשרצים ונבלות אבל כה"ג דאיכא חינוך מצוה שרי. עכ"ל ולכאורה קשה על דבריהם מהך דהכא דג"כ איכא חינוך מצוה לימוד תורה ואמאי אסור ללמדו מקרא ויש לומר דהכא הא אפשר שלא ילמדנו בחנם אלא בשכר והמצוה יעשה אבל לא יהנה אותו בחנם משא"כ התם דיפקע ממנו המצוה לגמרי ודברי התוס' דפסחים הנ"ל צריך ביאור.

דלכאורה סותרים למ"ש התוס' בכאן (דף ל"ו.) (ד"ה א"ר זירא שה לבית אבות לאו דאורייתא כו' שכתבו דקטנים א"צ להמנות.

דלא אסר רחמנא פסח שלא למנויו אלא להני דאיתנייהו במצות תכוסו אבל הני דל"ש בהו המנאה לא מיתסרי בדין שלא למנויו מידי דהוי אנשים דרשות ע"ש. וא"כ מאי מקשי התוס' בפסחים אמנם באמת אתי שפיר דנהי דשה לבית אבות לאו דאורייתא ולית עלייהו איסור דשלא למנויו מ"מ מדרבנן יש עלייהו איסור שלא למנויו וכן מדוייק הלשון שה לבית אבות לאו דאורייתא וכן כתוב בס' קהלת יעקב להגאון דקארלין בחדושו למס' פסחים (דף פט).

(כתב כן בפירוש דאע"ג דמדאורייתא אין הקטנים צריכין להמנות מ"מ מדרבנן מיהא צריכים ע"ש. וא"כ מקשי התוס' בפסחים שפיר כיון דמדרבנן מיהו צריכין להמנות א"כ איך ספינן להו איסור דרבנן בידים וע"ז תירצו שפיר כיון דאיכא חינוך מצוה שרי וזה ע"ד דאמרינן במס' נזיר (דף כט) אליבא דריש לקיש דסובר דהא דאב מדיר את בנו בנזיר הוא מדרבנן כדי לחנכו במצות ומקשינן עלי' היכי עביד הקפה ומשני דסבר הקפת כל הראש לא שמי' הקפה מדאורייתא רק מדרבנן אסור ואתי חינוך דרבנן ודחי הקפת כל הראש דהוי ג"כ דרבנן כן ע"ז מתרצי התוס' דאיסור שלא למנויו גבי קטן הוי דרבנן ואתי חינוך מצוה בקטן דרבנן ודחי איסור דשלא למנויו בקטן דהוי דרבנן והנה מצות חינוך אינו מוטל אלא על האב אבל על איניש דעלמא לא וכמבואר בתוס' נזיר (דף כח:;) ד"ה בנו אין בתו לא והנה כאן בנדירים דאיניש אחרינא הדיר להקטן שלא יהנה ממנו שפיר כתב הר"ן דאסור ללמדו מקרא דמותר ליטול שכר עלי' וכשהוא מלמדו בחנם הרי הוא מהנהו דאין על המדיר דהוא איניש דעלמא מצות חנוך ואסור לספות ליה בידים ואע"ג דבפסחים שם קאי על יתום ששחטו עליו אפטרופסין.

דיאכל במקום שירצה ועלה קא משני דשה לבית אבות לאו דאורייתא ומפרשי' התוס' משום מצות חינוך יש לומר דגם על האפטרופס שייך מצות חינוך דאפטרופס לגבי יתום במקום אב קאי וע' בתוס' שבת פ' כל כתבי (דף קכ"א) ד"ה ש"מ קטן א"נ כו' משמע דס"ל דל"ד אביו אלא אפי' כל אדם וע' בב"י אורח חיים סי' שמ"ג שכתב שדעת התוס'

דלא שני להו בין ב"ד לאביו: ובס' עצי לבונה סי' ר"כ הביא בשם ס' שמלת בנימין שהקשה על דברי הר"ן אמאי קרי להלימוד דמלמדו בחנם דספי ליה איסור בידים.

הא בעצם הלימוד אין איסור דמצות לאו ליהנות ניתנו. רק ההנאה הוא מה שאינו נוטל שכר וזה לא מיקרי בידים וע' בס' ידות נדרים מ"ש ע"ז ליישב: וראיתי להרב הגאון בעל עמודי אור סי' י"ג שכתב דבר זה צריך תלמוד אם יש איסור דאורייתא גבי שבועות ונדרים למיספי לקטן דבר האסור לו דהא ביבמות ילפינן לכל איסורין דלא למיספי לקטן בידים מטומאה ושרצים.

ומה להנך שכן אינן בשאלה משא"כ בשבועות ונדרים דקילי שכן ישנן בשאלה כו' ע"ש וכמו כן חקר הרב מהרי"ט אלגזי בס' קהלת יעקב חלק א' אות מ"ם לחלק בין איסור דממילא לאיסור שבא ע"י עצמו שבדה מלבו וכעין שכתבו התוס' בתמורה (דף ו') וכן אמרינן בחולין (דף קכו) ומהתימא שלא זכרו מדברי הר"ן שלפנינו בדבור זה: ע"ב בר"ן ד"ה גדול מי בעי שימור כו' וחיכא נוסחי דגרסי בנות מי קא בעי שימור וה"פ ודאי כל היכי דתני תנא המודר הנאה מחברו בין איש בין אשה משמע כו' תינח בנים קטנים דבעי שימור אבל בנות אפי' הקטנות לא בעי שימור עכ"ל וע' בפ"י הרא"ש בעמוד א' ד"ה בנות מי קא בעיין שימור כו' שאין דרכן לטייל ברחובות ואמאי איצטריך לאשמועינן שמותר ללמד בנותיו והא אין נוטלין עליהן שכר ואפי' לעצמן יכולין ללמד בדבר שאין נוטלין עליהם שכר ומתניתין סתמא קתני ומלמד את בניו דמשמע אף בנות בכלל עכ"ל ולשונו אינו מובן דמתחלת דבריו משמע דגריס במתניתין ומלמד את בניו ואת בנותיו מדכתב ואמאי איצטריך לאשמועינן שמותר ללמד את בנותיו ואי לא הוי גריס בהדיא בנותיו אלא דדיוקו הוא מדקתני סתמא ומלמד את בניו דמשמע אף בנות בכלל לא שייך לומר אמאי איצטריך לאשמועינן דמלמד את בנותיו הא בהדיא לא קתני ואת בנותיו רק מדקתני סתם בניו גם בנות בכלל מ"מ לא שנה דבר מיותר ואצטריך לאשמועינן משום בניו זכרים א"כ מתחלת לשונו משמע דהוה גריס במתניתין בהדיא ואת בנותיו ומסוף לשונו משמע דלא הוה גריס ואת בנותיו אלא דייק מדקתני סתם בניו גם בנות בכלל ולשון הר"ן מרווח יותר דדייק מרישא דקתני לא ילמדנו מקרא וכל היכי דתני המודר הנאה מחברו בין איש בין אשה במשמע ותינח בנים קטנים אבל בנות אפי' קטנות לא בעי שימור וע' בתוי"ט שכתב דהרמב"ם והטור לא העתיקו רק ומלמד את בניו והביא שם דבפ"ג דסוטה פליגי תנאי בלימוד תורה לבנות דר"א סובר כל המלמד בתו תורה כאלו מלמדה תפלות וכן עזאי סובר דחייב אדם ללמד לבתו תורה שאם תשתה תדע שהזכות תולה לה וע' בתוס' שם (דף כ"א:) ד"ה בן עזאי אומר הביאו הירושלמי דאמר בן עזאי דלא כר"א בן עזרי' בחגיגה (דף ג).

(דדריש הקהל את העם האנשים והנשים והטף אנשים באים ללמוד ונשים לשמוע ופי' התוס' דנשים באות לשמוע כדי שידעו לקיים מצוה ולא משום שידעו שזכות תולה ויש בזה מקום עיון דהרמב"ם בפ"א מהל' ת"ת הלכה י"ג כתב אמרו חכמים כל המלמד את בתו תורה כאלו מלמדה תפלות בד"א בתורה שבע"פ אבל בתורה שבכתב לא ילמד אותה לכתחלה ואם מלמדה אינו כמלמדה תפלות וכ"כ הטו"ש ע"ב בס' רמ"ו סעי' ו' וע"ש בט"ז דטעמו של הרמב"ם הוא מדכתיב הקהל את האנשים והנשים.

והמלך היה לומד ספר משנה תורה ומפרש הא דקאמר ראב"ע אנשים באים ללמוד ונשים לשמוע פירושו אנשים באים ללמוד דרך התחכמות ותבונה ונשים באות לשמוע רק פשוטי הדברים והגר"א ז"ל בביאוריו ס"ק כ"ה כ' שהרמב"ם הוציא חילוק זה מסוגי' דידן דקתני ומלמד את בניו ואת בנותיו מקרא ואף שהרמב"ם לא העתיק את בנותיו משום דלכתחלה מ"מ אסור והרב בעל משכיל לאיתן בחבורו נחל איתן על הרמב"ם כתב ראייה זו שמכאן הוציא הרמב"ם דינו מדעת' דנפשיה וכיון לדעת רבינו הגדול הגר"א ז"ל וראיתי בס' שואל ומשיב מהדורא רביעאה סי' מ"א שהקשה לכן עזאי דסובר חייב אדם ללמד את בתו תורה מה יענה להא דכתיב ולמדתם את בניכם ודרשינן בקדושין בניכם ולא בנותיכם ובס' קרן אורה ראיתי שכתב ג"כ ואפי' לכן עזאי דאמר חייב אדם ללמד את בתו תורה מודה דאין בזה חיוב גמור כמו באיש וכדאמרינן בקדושין ולמדתם את בניכם ולא את בנותיכם ע"ש ונראה מדבריהם ז"ל שהיה קשה בעיניהם שבן עזאי לא יסבור הדרש דבניכם ולא בנותיכם אבל המעיין בקדושין (דף ל).

(דאמרינן שם ואבי אביו מי מחייב ללמד את בן בנו תורה והתני' ולמדתם אותם את בניכם ולא בני בניכם ומה אני מקיים והודעתם לבניך ולבני בניך לומר לך שכל המלמד את בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו למדו לו ולבנו ולב"ב עד סוף כל הדורות ומשני הוא דאמר כי האי תנא דתניא ולמדתם אותם את בניכם אין לי אלא בניכם בני בניכם מנין ת"ל והודעתם לבניך ולבני בניך.

א"כ מה ת"ל בניכם בניכם ולא בנותיכם יעו"ש ולפ"ז לא קשה כלל על בן עזאי דסובר דחייב אדם ללמד בתו תורה מה יענה בהך דרשה דכתיב ולמדתם אותם את בניכם דאיהו לא ידרוש לאפוקי בנותיכם אלא יסבור כאידך תנא דדריש בניכם ולא בני בניכם. דאבי האב אינו חייב ללמד את בן בנו תורה ופלוגתא דתנאי הוא.

ויש להעיר בהא דכ"ע סברי דתורה שבע"פ אסור ללמד לאשה. ובסנהדרין (דף צ"ד:) דבימי חזקיה בדקו מגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת איש ואשה שלא היו בקיאים בהל' טומאה וטהרה ובפסחים (דף ס"ב:) ברורי' דביתהו דר"מ הוית תנייה ג' מאות שמעתתא מתלת מאה רבוותא.

ואפשר שמעצמה היתה למידה בגודל חכמתה שבאתה לשמוע תורה וכדאמרינן נשים באות לשמוע: שם ד"ה ושום שכל אלו הפסוקים וכו' וקרי לי' שום שכל שע"י אדם מבין המקרא כפי תנועת הטעמים כדאמר פ"ק דחגיגה נ"מ לפסוקי טעמא עכ"ל כפי הנוסחא שלפנינו קשה דהא על שום שכל אמרו אלו הפסוקים ופי' הר"ן אלו הנקודות המפסיקות בין פסוק לפסוק ועל ויבינו במקרא אמרו זה פיסוק טעמים דהיינו הנגינות וע' בפ' הרא"ש ד"ה ויבינו במקרא והר"ן בתחלת דבריו כתב וקרי להו ושום שכל ומסיים שע"י אדם מבין במקרא כפי תנועת הטעמים ע"כ נראה שחסר כאן איזה תיבות וכצ"ל וקרי להו ושום שכל שעל ידם יכול להשכיל בפסוק בין כל פסוק ופסוק [וכמו דאיתא בהמפרש ד"ה אלו הפסוקים] ויבינו במקרא זה פיסוק טעמים שעל ידיהן אדם מבין במקרא כפי תנועת הטעמים ולא יכא דאמרי אלו המסורת דע"ז קאמר ויבינו במקרא מפיק לה לפיסוק טעמים ג"כ משום שכל ומהך דשום שכל נפקא להו תרווייהו הפסקות שבין פסוק לפסוק וגם פיסוק טעמים והנגינות.

דמשניהם אדם יכול להשכיל ולהבין וע' ברש"י קדושין (דף מט) ד"ה ה"ז מחרף בסוף הדבור שהעתיק ושום שכל זה התרגום וכבר העיר שם על רש"י הגאון ר"י פיק ז"ל מסוגיא דידן: ד"ה שמים מצרים אע"פ שאין בהם אל"ף נקראים כאלו היתה בהם שמים מצרים. גבי מצרים צריך לפרש היכי שקורין מצרים בקמץ תחת הרי"ש: שם ד"ה את דהגד הוגד ברות ויען בועז ויאמר הגד הוגד את אשר עשית את חמותך האי את קרי ולא כתיב.

בספרים שלנו האי את קמא לא קרי ולא כתיב ונכתב ונקרא כל אשר עשית את חמותך ואת בתרא נקרא ונכתב שוב מצאתי שהרש"ש הגי' בהר"ן וצ"ל כל אשר עשית את חמותך: ד' לח גמ' אמר יוסי בר חנינא לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו כו' ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ומשני השירה לחודה בס' ארעא דרבנן כתב (באות ח') דלכאורה קשה לפי מ"ש הרמב"ם בהל' ס"ת פ"א.

מצות עשה על כ"א מישראל לכתוב ס"ת שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה הזאת. כלומר ס"ת שיש בו השירה הזאת לפי שאין כותבין פרשיות פרשיות א"כ מאי משני הכא השירה לחודה הא אין כותבין פרשיות פרשיות ותירץ דהך דינא דאין כותבין פרשיות פרשיות הוא פלוגתא דאמוראי בגיטין פ' הנזקין (דף ס').

(דר' יוחנן סבר תורה מגילה מגילה ניתנה ורשב"ל סבר תורה חתומה ניתנה והגמ' דמשני הכא אליבא דר' יוסי בר' חנינא משני דריב"ח סבר כר' יוחנן דתורה מגילה מגילה ניתנה והרמב"ם פסק כמ"ד תורה חתומה ניתנה ובזה מיושב הא דפסק הרי"ף דמותר לכתוב מגילה לתינוק דסבר כהך סוגיא דנדרים ודחה סוגיא דפ' הנזקין מקמי סוגיא דנדרים אבל הרמב"ם ז"ל סובר דסוגיא דנדרים דחי' בעלמא הוא דחי' הש"ס אליבא דריב"ח דמצי סבר השירה לחודה כמ"ד מגילה מגילה ניתנה אבל לבתר דמסיק כאן הגמ' דר' יוסי בר' חנינא דקאמר לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו בפלפולא בעלמא הוא דקאמר.

דזה לא ניתן אלא למשה ולזרעו אבל כל עיקרי התורה והמצות ניתנו ג"כ לכל ישראל לפי המסקנא גם ריב"ח ס"ל דתורה חתומה ניתנה והא דקאמר קרא ועתה כתבו לכם השירה הכונה כל התורה שיש בה השירה הזאת לפי שאין כותבין פרשיות פרשיות. ועיין בשאגת ארי' סי' ל"ד ובס' מעין החכמה בסוף הספר בחתימת המחבר ס"ק ק"כ ובס' נחל איתן הל' ס"ת פ"ז: שם אין השכינה שורה אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו וכולן ממשה כו' ובשבת (דף צ"ב) אי' אין השכינה שורה אלא על חכם גבור ועשיר ובעל קומה.

והרב רי"פ ז"ל בשבת ובכאן העיר על שינוי הסוגיות וכתב ומצוה ליישב וכבר עמד ע"ז בס' לחם משנה על הרמב"ם בפ"ז מהל' יסודי התורה וגם מה שהרמב"ם הוציא מאמר הגמ' מפשוטו ומפרש הנך שלש מעלות חכם גבור ועשיר הכל במעלות השכליות ומעלות המדות וכמו שביאר בשמנה פרקים שלו פרק ז' וזה לשונו.

ודע שכל נביא לא נתנבא אלא אחר שיהי' לו כל מעלות השכליות ורוב מעלות המדות והחזקות שבהן והוא אומרם (שבת צ"ב ונדרים ל"ח) אין הנבואה שורה אלא על חכם

גבור ועשיר חכם כל מעלות השכליות ועשיר הוא ממעלת המדות ר"ל ההסתפקות מפני שהם קוראים המסתפק עשיר והוא אמרם איזהו עשיר השמח בחלקו כו' וכן גבור הוא ג"כ במעלת המדות ר"ל שינהוג כחותיו כפי הדעת והעצה כו' והוא אומרם איזהו גבור הכובש את יצרו ואין מתנאי הנביא עד שלא יפחיתוהו פחיתות שהרי שלמה המע"ה כו' וכן דוד המע"ה כו' וע"ש בפ"י חסד לאברהם.

שע"כ עשיר הנאמר כאן אין פירושו עשיר ממש דהא ראינו כמה נביאים שלא היו עשירים כמו אליהו ואלישע כי אלו היו עשירים לא היו נהנים מבני אדם כו' ע"ש. והוציאו מאמר הגמ' מפשוטו והראיות שהביא הגמ' שכל הנביאים כולן עשירים הו' משה ושמואל ועמוס ויונה דמשמע עשירים ממש כפשוטו וע' בשיטה מקובצת שכתב אין הקב"ה משרה שכינתו בקביעות שלא תפסוק ממנו אלא על גבור כו' וע' בכסף משנה שם שכתב דרבינו הרמב"ם סברא דנפשי' קאמר ולא מהא דר' יונתן דר' יונתן סובר גבור ממש בכח ועשיר ממש שיהיו לו ממון הרבה: שם גבור דכתיב ויפרוש את האוהל כו' אלא מן הדין קרא דכתיב ואתפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם ותניא הלוחות אורכן ששה ורחבן ששה ועוביין שלשה.

ופרש"י ואפ"ה שברן. ולכאורה אין הראי' כ"כ חזקה לגבורה.

דלמא מצד ההשלכה ממקום גבוה לארץ בכח אפי' דבר חזק מאוד כראי מוצק יוכל להשבר אפי' מאדם שאינו גבור כ"כ ומצאתי בשיטה מקובצת שכתב וז"ל לפי פשט הכתוב משמע כי כשהשליך אותם ארצה נשברו מדקאמר ואשליכם ואשברם יחד ואולי הבינו כי פי' ואשברם וכבר שברתם בידי קודם שהשלכתם.

כי יש במקרא דוגמתו לאלפים ע"כ וכן מורה לשון הפסוק אשר שברת ודרשו חז"ל יישר כחך ששברת מזה משמע שהשבירה הי' בידו ולא שנשברו מעצמם מכובד ההשלכה לארץ: שם וא"ר יוחנן בתחלה הי' משה לומד תורה ומשכחה עד שניתנה לו התורה במתנה שנאמר ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו.

בירושלמי פ"ב דהוריות הלכה ח' מסיים וכ"כ למה בשביל להחזיר את הטפשים ופי' קמפרש שיחזורו על תלמודם אע"פ ששוכחים מה שלומדים כי אולי יחננם ד' במתנת חנם כמו למשה רבינו ע"ה: תוס' ד"ה וזן את אשתו ובניו אי אתיא כחנן ניחא דמבריה ארי בעלמא הוא ואי אתיא נמי כרבנן ניחא שפיר דמיירי הכא ממזונות יתירות ואין נפרע מבעלה כו' אי נמי דכי פליגי רבנן היינו במפרנס סתם אע"פ שלא פירש לשם הלואה מ"מ לאו לשם מתנה יהיב והוי לרבנן כמו יורד לתוך שדה חברו כו' כצ"ל וע' בהרא"ש בפסקיו הביא ג"כ בשם יש מפרשים דמיירי כשהבעל זן אותה כראוי וזה מענגה במזונות יתירים אמנם הרשב"א בחדושו דחה פי' זה מהא דקאמר לקמן עמוד ב' גבי משיא לו בתו גדולה מזו אמרו זן את אשתו ואת בניו אע"פ שהוא חייב במזונות ואת אמרת מותר להשיא לו בתו ואי בשאינו חייב באותן מזונות מאי גדולה מזו ועוד דבהדיא תנן אע"פ שהוא חייב במזונות לכן פירש דהכא מיירי במתנה מפורשת שפירש שהוא נותן להם מחמת עצמן ולא מחמת הבעל והלכך לכ"ע אינו אלא כגורם הנאה דכשהוא זנן ואינם צריכין מזונות ממילא קא מיתהני מאידך: בפ"י הרא"ש ד"ה וזן את

אשתו ואת בניו כו' ובקטנים ליכא לאוקמי דתקנת אושא הוא כו' ולא מתניתין היא כו' דברי הרא"ש הללו לכאורה תמוהים הם מאוד.

דהא תקנת אושא לא הי' אלא ביתר משש שנים אבל קטני קטנים דהיינו פחותים מבני שש מדינא דמתניתין חייב לזונם ע' תוס' כתובות (דף מ"ט:): ד"ה כשהם קטנים שכתבו אבל קטני קטנים לכ"ע חייב כדאמר בסוף פרק אע"פ (דף ס"ה:): ושם מוכח לה ממתניתין דקתני אם היתה מיניקה כו' מוסיפין לה על מזונותי משום הולד וקאמר שם הגמ' דרש עולא רבה כו' אע"פ שאמרו אין אדם זן את בניו ואת בנותיו קטנים אבל זן קטני קטנים ועד כמה עד בן שש כדרב אסי כו' ממאי מדקתני היתה מיניקה כו' וכ"כ שם הרא"ש גופי' בפסקיו פ' נערה סי' וא"כ לפ"ז קשה אמאי לא מפרש הרא"ש כאן דמיירי בקטני קטנים דחייב לזונן מדין המשנה וע' בתשובת מהר"ם לובלין סי' ע"ט שתמה ג"כ בדברי הטור אה"ע סי' קי"ב שכתב דהאב בחייו חייב לזון בניו מתקנת אושא עד ששה שנים דהא בפ' נערה משמע דתקנת אושא הי' ביותר משש וכתב שם דהטור ס"ל דתקנת עד שש הוא ג"כ מתקנת אושא ושתי תקנות הוּו באוּשא מתחלה תקנו עד שש.

ואח"כ תקנו גם על אחר שש ועל אחר שש איבעי' להו בגמ' אי הלכתא כוותי' או לא אבל עד שש לכ"ע הוי הלכתא ע"ש וצריכים לומר דס"ל דמתניתין דסוף פ' אע"פ דקתני ואם היתה מיניקה מוסיפין לה על מזונותי אינו משום הולד אלא משום דחולה היא דסתם מיניקות חולות נינהו וכדיחויא דדחי לה הגמ' שם.

ומדינא דמתניתין לא הי' שום חיוב על האב לזון בניו אפי' קטני קטנים אלא שאח"כ באוּשא התקינו ושתי תקנות הוּו והרא"ש כאן אזיל ג"כ בשיטת הטור בנו וע' בס' אבני מלואים סי' ע"א: ע"ב בר"ן ד"ה שאם ירצה כו' ונ"ל דר"א לא שרי בטמאה אלא לזונה מזונות יתירים כדי לפטמה משום דס"ל כיון דאינה עומדת לאכילה אלא למלאכה אין נהנים בעליה בפיטומה דאדרבה מפנקא טפי ולא עבדה שפיר כו' עכ"ל.

ע' במס' ע"א (דף ט"ז.) דשור של פטם משהין לי' עד דכחיש ועביד על חד תרין משוורים אחרים וא"כ לכאורה גם בעומדת למלאכה נהנין בעלים בפיטומה כשישהו אותה עד דתתכחש ותעביד על חד תרין וצ"ל דמ"מ השתא לא מינכר ההנאה דלע"ע אדרבה מפנקא טפי ולא עבדה שפיר הגם כשישהו אותה ותתכחש תעביד על חד תרין זה לא מקרי מהנה לחברו: שם ד"ה את עבדיו ואת שפחותיו הכנענים נ"ל דבמזונות יתירים קאמר כו' ובש"ע סי' רכ"א סעי' ב' סתם וכ' ויכול לזון את אשתו ובניו ועבדיו אפי' הכנענים משמע דאפי' במזונות ההכרחים כדי חייו יכול לזון.

משום דלא מהני לי' להרב דהא קיי"ל יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך וכן כתב הטעם בשיטה מקובצת ומ"ש בש"ע אפי' הכנענים ובגמ' ובטור ליתא תי' אפי' והש"ע הוסיף תיבת אפי' הוא ע"פ מ"ש הב"י בטור דמ"ש הכנענים פירושו אפי' הכנענים וכ"ש עבדיו העברים. והגם דהטעם דיכול לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הוא רק בעבד כנעני ולא בע"ע דכתיב בי' כי טוב לו עמך, עמך במאכל עמך במשתה כו' מ"מ בעבדיו העברים פשוט טפי דיכול לזונם דמצוה קא עביד ואידך המודר ממילא מתהני.

אבל בעבדים כנענים ה"א דליכא מצוה לפרנס את העבדים קמ"ל דמ"מ מותר אם מטעם דלא קא מהני לי' להרב דהא יכול לומר להעבד עשה עמי ואיני זנך ומטעם זה יכול המדיר לזון אותם אפי' מזונות ההכרחים כפי סתימת לשון השו"ע או מטעם דגם בעבד כנעני יש קצת מצוה לזון אותו וע' גיטין (דף י"ב).

(מאן דמרחם אבני חרי אעבד נמי מרחם: ד' לט גמ' אמר שמואל לעולם בשנכסי מבקר אסורין על החולה ובמקום שנוטלין שכר על הישיבה ואין נוטלין שכר על העמידה וע' בר"ן הט"ז בס"א רכ"א ס"ק ט"ז כתב דמה שנותנין שכר אותה הנאה מיקרי, שנהנה החולה מנכסי המבקר דהוי כאלו קבל ממנו השכר וחוזר ונותנו לו ע"ש והגאון רע"א בחדושי הגליון שלו שם תמה דמה בכך הא אף אם באמת מקבל שכר וחוזר ונותנו לו נראה דמותר דהא בזה דאסר עליו נכסיו אין בזה נכלל במה שירויח אח"כ דעדיין לא בא לעולם ואין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חברו וכמ"ש הש"ך בס"א רכ"ז בשם הר"ן [ודברי הר"ן הם לעיל ל"א ד"ה לוקח בפחות ע"ש]: ובסוגיין אפשר לדחוק דמיירי שהחולה אסר ע"ע נכסי המבקר דעל עצמו יכול לאסור דשלב"ל אבל הט"ז שכ"כ על המחבר שכתב דאסר הנאתו על שמעון צ"ע עכ"ל הגאון הנ"ל, הנה מ"ש דבסוגיין אפשר לדחוק דמיירי שהחולה אסר ע"ע נכסי המבקר יש לפקפק דהא בכה"ג אפי' יושב נמי שרי דמחיותי לא אדרי' אליבא דשמואל וכדאי לקמי' וכמ"ש הר"ן שם ואף דלקמן לא כתב הר"ן כן רק בנכסי חולה אסורין על המבקר.

שם אמרינן דבכה"ג בנוגע לו לחיותי לא אדרי' להמבקר אבל אם החולה אסר ע"ע נכסי המבקר יוכל להיות דאף בכה"ג אסר ע"ע הנאתו אבל ז"א דעיין לקמן (דף מ"א): סוף ד"ה אבל אומר לו סם פלוני יפה לו כו' שכתב שם דהיכי דהחולה אסר ע"ע נכסי הרופא אפשר דאפי' הסם של רופא שרי דמן חיותי לא אדרי' עיי"ש ולפ"ז ליכא לפרושי סוגיין דידן דמיירי שהחולה אסר ע"ע נכסי המבקר דא"כ אפי' יושב יהי' שרי אפי' במקום שנוטלין שכר על הישיבה דמחיותי לא אדרי' וכמו דמותר להחולה ליטול הסם שנותן לו הרופא אפי' אם הסם הוא של רופא: הן אמת שראיתי בס' מחנה אפרים הלכות נדרים סי' כ"ג שתמה על דברי הר"ן דלקמן (ד' מ"א): וזה לשונו וצריך להבין דעד כאן לא אמרו מן חיותי לא אדרי' אלא כשהדיר החולה נכסיו למבקר אז שייך לומר דלא אסר עליו אלא מידי שהוא הנאה למבקר בלבד אבל במידי דאית בי' הנאה לחולה ג"כ לא הי' בדעתו שלא יהנה ממנו בדבר שחיותו תלוי בו כי החולה ג"כ נהנה ממנו כו' אבל כל שהחולה אסר ע"ע נכסי המבקר ודאי דכל הנאה במשמע אפי' בדבר דאיכא חיי נפש הגע עצמך אם אין לו מה יאכל יהיה מותר ליהנות ממנו דאדעתא דהכי לא אסר עצמו זה לא שמענו והביא ראיה עוד לדבריו דאם איתא דבכה"ג נמי אמרינן דמחיותי לא אדרי' אמאי דחיק הכא הגמ' לאוקמי בנכסי מבקר אסורין על החולה עד דמקשי לי' מאי פסקא לוקמי כשהחולה אסר ע"ע נכסי המבקר ואיירי כשנוטלין שכר בין על הישיבה בין על העמידה וסתמא לא אדרי' מחיותי וישיבה מ"מ אסור כיון דאפשר בעמידה.

ואף שיש לדחות זה מ"מ נראה מה שכתבתי עכ"ל. והגאון מהור"ר יוסף שאול ז"ל מלבוב בס' ידות נדרים מיישב קו' המח"א וז"ל יש לחלק דשם גבי מי שאין לו מה יאכל] אף שלא יהנה ממנו יוכל ליהנות מאחרים א"כ אין הדבר נוגע עד נפש דהא לא ידע כי

בנפשו הוא אבל בסם של רופא שלא מכל אדם זוכה להתרפאות א"כ פשיטא דלא אסר עצמו אדעתא דהכי שלא יהנה מאותו סם דמחיותי' לא אסר עצמו דהוא נדר שלא יהנה מן הרופא מנכסיו אבל פשיטא דלא רצה שימות בשביל זה וכל שלא נדר מאותו סם א"כ אפי' הסם של הרופא שרי דמחיותי' לא נדר כלל וזה ברור עכ"ל ואינו מבורר כ"כדהא אכתי אינו נוגע לסכנת נפשות אלא סכנת ממון דהא יכול ליקח הסם של הרופא בשכר ואף אם אין לו ממון יקח ממנו בהקפה אמנם ע' בנ"ב תנינא חי"ד סי' קמ"ט כתב דהא דאמרינן לעיל (לא).

(לוקח בפחות ומוכר ביותר הוא דוקא בלוקח בדמים אבל בלוקח בהקפה אסור אף בלוקח ביותר דיש לו הנאה במה שמוכר לו בהקפה ומ"ש המח"א אף שיש לדחות זה מ"מ נראה מ"ש כוונתו שיש לדחות משום דשמואל לא ס"ל הך סברא כיון דאפשר בעמידה וכמ"ש הר"ן בד"ה אמר לך שמואל ע"ש: ע"ב גמ' תניא בקור חולים אין לו שיעור כו' רבא אמר אפי' מאה פעמים ביום בשיטה מקובצת הקשה בשם הר"מ על מה שאמרו אפי' מאה פעמים ביום דמשמע אע"פ שמתבטל ממלאכתו והא לעיל אמרינן שמותר ליטול שכר על הישיבה מפני שיש בה הרבה ביטול מלאכה אבל על העמידה לא שרי למישקל שכר מפני שאין בה ביטול מלאכה אלא מעט ושמא] משום חומרא דבקרור חולים שאנו למדים מאחרי ה' תלכו אחר מדותיו של הקב"ה מה הוא מבקר חולים אף אתה בקר חולים ובזה יישב ג"כ על מה שאמרו אפי' גדול אצל קטן ובהשבת אבדה פטרה התורה זקן ואינה לפי כבודו ע"ש ולי נראה דמגדול אצל קטן לא דמי כלל להא דזקן ואינה לפ"כ.

דשאני התם דכתיב והתעלמת ורק ממונא הוא אבל בקור חולים דנוגע לפיקוח נפש וכדאמרינן לקמן כל המבקר את החולה גורם לו שיחי' בודאי לא שייך בזה אינו לפי כבודו ומצינו שהקב"ה ביקר את החולה ומי לנו גדול ממנו שבקר לילוד אשה, והדבק במדותיו: בר"ש ריש מס' פאה הקשה שם דאמאי לא חשיב בק"ח וע' בהדי הנך דברים ששנו חכמים במשנה אלו דברים שאין להם שיעור ותירץ דהוי בכלל גמילות חסדים דתני שם דמיירי בגמילות חסדים בגופו כדאמרינן בירושלמי הדא דתימא בגופו אבל בממונו יש לו שיעור כדאמרינן בכתובות המבזבז אל יבזבז יותר מחומש ונראה מדברי הר"ש דגם מאי דקתני בק"ח אין לו שיעור הוא רק בגופו אבל לא לענין ממון דהיינו אם ילך מאה פעמים ביום יתבטל ממלאכתו ויהי' לו הפסד ממון אינו מחוייב והמהרש"א בחדושי אגדות כתב על דברי הר"ש שדבריו אינם מובנים דאם רצונו לומר דלענין ממון יש לו שיעור מ"מ הא לענין כמה פעמים ביום אין לו שיעור אמנם לפי מ"ש לעיל דהא דבק"ח אין לו שיעור אפי' מאה פעמים ביום הוא רק לענין טרחת הגוף באופן שאין מגיע לו הפסד ממון מזה ממה שהוא מתבטל ממלאכתו כגון שהוא אדם בטל אבל אם מגיע לו הפסד מביטול מלאכתו יש לו ג"כ שיעור ולענין טרחת הגוף דאין לו שיעור כבר תני גמילות חסדים ובק"ח דטרחת הגוף נכלל בכלל גמ"ח וגמ"ח כבר תני לה ומבואר דבר זה בהר"ש גופי' שתירץ כן ומה זה שכ' המהרש"א ויש ליישב דבק"ח הוא בכלל גמ"ח וכה"ג מיישב הר"ש הא דלא תני כבוד אב הא דברים אלו כתב הר"ש בעצמו וכפי הנראה דהי' לפני המהרש"א נוסחא משובשת בהר"ש ונחסר שם שורה שלמה מן כדאמרינן עד כדאמרינן השני: שם דרש רבא אם בריאה יברא ה' אם בריאה גיהנם

מוטב הי' אם לאו יברא ה' איני והא תניא ז' דברים נבראו קודם שנברא העולם כו' גיהנם כו' ק"ל אמאי לא פריך הכא מהקרא דכתיב אין כל חדש תחת השמש כדפריך לקמן על מה דמשני אי איברי' ליה פומא כו' ול"ל להקשות מברייתא הא עדיף להקשות ממאי דכתיב בקרא וי"ל דמעיקרא מקשה על תחלתו מה דאמר אם בריאה דמספקא לי' אם כבר נברא והא תניא ז' דברים נבראו קודם שנברא העולם וקא חשיב גיהנם ואח"כ מקשה על מ"ש יברא ה' והכתיב אין כל חדש כו': שם רב חלבו חלש נפק אכריזו רב כהנא רב חלבו באיש לא איכא דקא אתי א"ל לא כך הי' מעשה בתלמיד א' מתלמידי ר"ע שחלה לא נכנסו חכמים לבקרו ונכנס ר"ע לבקרו ובשביל שכבדו ורצו לפניו חי' ע' רש"י שכ' באיש חלה ואית דגרסי באש עכ"ל: לכאורה אינו מובן כוונת האית דגרסי ופירושם וגם הדבר תמוה איך לא נכנסו חכמים לבקר את התלמיד מתלמידי ר"ע והלא אפי' היו גדולים ממנו הא אמרינן לעיל אפי' גדול אצל קטן ואין סברא לומר דסברי כהך ס"ד שכתבנו לעיל בשם השיטה מקובצת לדמות למה דאמרינן בהשבת אבדה דזקן ואינו לפ"כ דפטור מהשבה ואולי לכך נאיד רבא לעיל מסברת אביי שפירש מ"ש בק"ח אין לו שיעור דהיינו אפי' גדול אצל קטן ופירש באופן אחר אפי' ק' פעמים ביום משום דגדול אצל קטן כיון שאינו לפי כבודו סבר רבא דבאמת פטור אבל באמת לא מסתבר למימר הכי דבק"ח אין לדמות להשבת אבדה כמ"ש לעיל כיון דהדבר נוגע לפק"נ ואם הקב"ה הלך אצל אברהם אבינו ע"ה לבקר את החולה כ"ש ב"א.

וגם בעובדא דרב חלבו דאמרו לא איכא דקאתי. איך יתכן שלא יהי' נמצא מי שילך לבקר לתלמיד מתלמידי ר' עקיבא ויתכן לומר ע"פ מאי דאמרינן לקמן (דף מ"א).

(אין מבקרים לא חולי מעים ולא חולי העין ולא מיחושי הראש משום שהדבור קשה להם והתלמיד הנ"ל חלה מאותן החולאת שהדבור קשה להם ואותן שלא נכנסו לבקרו סברי שעיקר ביקור חולים הוא לנחמו ולדברו על לבו להפיגו מדאגתו וצערו ומחמת שבאותו החולי שחלה התלמיד הי' הדבור קשה לו ולהכי נמנעו מלילך אצלו בכדי שלא יצטרך החולה להשיב אמרים ג"כ למבקרו נכנס ר"ע לבקרו וחידש להם.

דבק"ח אינו דוקא לדבר עמו אלא לפקח מה שנצרך לו וכמ"ש ובשביל שכבדו ורצו לפניו חיה. וז"ל הש"מ.

כי ראה ר"ע שהמקום מעופש והי' המקום מקולקל ומזיק להחולה וצוה לפנות המקום ההוא ולכבדו ולרצו ונזדכך אוירו וע"כ נתרפא החולה. וכן הוא בש"ע יו"ד סי' של"ה אין מבקרים לא חולי מעיים וכן כל חולה דתקיף לי' עלמא וקשה לי' דיבורא אין מבקרין אותו בפניו אלא נכנסים בבית החצון ודורשין בו אם צריכין לכבד ולרצו כו' והנה לקמן (דף מא).

(בסוף העמוד אמר רב יהודא דבורא קשה לעינא ומעלי לאשתא. ובהגהות רבינו הגר"א ז"ל כתב תי' ומעלי נמחק ולכאורה אינו מובן הטעם למה נמחק והא אמרינן שם אין מבקרין את החולה אלא למי שחלצתו חמה ופי' הר"ן שלבשתו חמה כאדם המזדיין שע"י כלי זיין שעליו נקרא חלוץ ולפי פירושו.

הגירסא ומעלי, יפה ומעלי ואולי הגר"א ז"ל מפרש שחלצתו חמה ששלפתו חמה כענין מ"ש חליץ מהם עיין יבמות (ק"ב:) אבל כ"ז שהוא באש החמימות דבור קשה לו ומצאתי ג"כ בשיטה מקובצת שמפרש כן וז"ל שחלצתו חמה שנתרפא לאישתא צמירתא והקשה ע"ז אם נתרפא למה צריך ביקור אלא ע"ד ועצמותיך יחליץ כדאמר רבא במצות חליצה דזה וזה משמע יעויי"ש.

והנה בדבר מה שהקשה דאם נתרפא למה צריך ביקור יש לתרץ בקל דהחולה לאחר ששלפתו חמה עדיין אינו בריא ויש לשמרו מאוד שלא יחזור לחליו וכל שאינו הולך על משענתו כדרך הבריאים נצרך מאוד לפקח בעניניו ואפשר שהשמירה צריך להיות ביותר עכ"פ ממוצא הדברים שמעינן שלפי גי' הגר"א דבורא קשה לאשתא וכפי הנראה דלפי גירסתו צריך להיות בגמ' דבורא קשה לעינא ולאשתא בוא"ו העטוף ובזה י"ל הגירסא באש דרב כהנא אכריז ר"ח באש פ"א באש חמימות החולה לא איכא דקא אתי מחמת שהיו סוברים כיון דדבורא קשה לאשתא אינו נכון לבקרו שלא יכבד עליו הדבור שיצטרך להשיב להם על מה שידברו עמו אמר להו לא כך הי' המעשה בתלמיד א' מתלמידי ר"ע שחלה ולא נכנסו חכמים לבקרו מטעם זה שהי' מן החולים שקשה עליהם הדבור ונכנס ר"ע לבקרו ובשביל שכבדו ורצו לפניו חיה יצא ר"ע ודרש כל מי שאינו מבקר כו': ד' מ' גמ' ואם ביקר מה שכרו כו' כו' ה' ישמרהו מיצה"ר ויחייהו מן היסורין ואושר בארץ שיהיו הכל מתכבדין בו כו' יפה פירש בעל קרן אורה.

שאלו השלשה דברים המה מדה כנגד מדה. דהנה המבקר את החולה ראוי לשיפקח בצרכי החולה בגוף ונפש בגוף בצרכי רפואתו ובנפש לעורר אותו לתשובה שיפושפוש במעשיו וכמ"ש הסולח לכל עונכי הרופא לכל תחלואיכי וז"ש בעבור שהביא את החולה שישוב בתשובה ישמרהו ה' מיצה"ר ובעבור שהביאו לבריאת הגוף יחייהו מן היסורין ובעבור שהיקל עליו בכבודו ואף שהי' גדול הלך אל החולה שקטן ממנו וכפי שאמרו לעיל אפי' גדול אצל קטן יהי' מאושר בארץ שהכל מתכבדין בו: ע"ב בהמפרש ד"ה ועביד להו לבנת' מקוואות ביומי ניסן כו' שהרי כל השלגים והקרח שנתפשו באין המים דרך צנורות דהו להו שאובין מה שקשה ע"ז דאם מתורת שאובין פסל להו הא תנן פ"ק ופ"ה דמקוואות דמקוה שיש בו ארבעים סאה יכול ליתן עליו מים שאובים כמה שירצה אע"פ שהם רבים על המים שהיו בתוכה וכן הוקבע הדין להלכה בש"ע יו"ד סי' ר"א סעי' ט"ו.

וכבר עמד ע"ז בס' תרומת הדשן הביאו הט"ז שם ס"ק ג' ונאמרו בו תרוצים רבים וכפי הנראה שהמפרש כוונתו למה שהעלה הט"ז שם בתירוץ יעויי"ש ומ"ש והמפרש לא פירש הכי ולא דוקא דכל הנשים בזה"ז זבות נינהו. אותו המפרש זכרו רש"י בשבת (דף ס"ה:) בשם רבינו הלוי דמפרש דלהכי עביד להו מקוואות משום דספק זבות נינהו וזבה טעונה מים חיים ודחה רש"י ז"ל דבריו וכתב שא"א להעמידה דהזב טעון מים חיים.

והזבה אינה טעונה מים חיים וכאן הביא המפרש דעת רבינו הלוי בשם המפרש וכ' עליו דל"ד (ואולי צ"ל דלא דק) דכל הנשים בזה"ז זבות נינהו וכוונתו דפוק חזי עמא דבר שכל הנשים בזה"ז זבות נינהו והא חזינן שטובלות במי מקוה ממי גשמים המכונסין ואין

אנו מצריכין אותן להטביל במי מעין דוקא מים חיים: בר"נ ד"ה ולענין הלכה פסק ר"ת כשמואל כו' דתני' בבכורות בפ' מעשר בהמה יובל שמו ולמה נקרא שמו פרת שמימיו פרין ורבין דברי ר"מ וחכ"א פרת שמו שמימיו פרין ורבין כו' הלכך ההיא מתניתא מסייעא לי' לשמואל בין מדר"מ בין מדרבנן דרבנן נמי אמרי פרת שמו שמימיו פרין ורבין כו' עכ"ל וצריך תבלין לבאר ומהו החילוק שבין ר"מ לדרבנן.

אם תרווייהו אמרי פרת שמו שמימיו פרין ורבין אמנם בפסקי הרא"ש במס' נדה הל' מקוואות כתב ג"כ כדברי הר"ן ובא בארוכה וז"ל דמסייע לי' לשמואל ברייתא מהא דאמר ר"מ שמימיו פרים ורבים דרבנן לא פליגי עליו בסברא זו דנהרא מכיפי' מבריך ויכולין לסבור ששמו פרת מהאי טעמא גופי' אבל לא שייך לומר למה נקרא שמו פרת כ"א לר"מ לפי שיש לו שם אחר (פי' אבל לרבנן ל"ש לומר למה נקרא שמו פרת).

דזה השם הוא מתחלתו ואין לו שם אחר זולתו) ויובל משמע לרבנן כמו יבלי המים (ישע' ל) עכ"ל ובזה מובנים ג"כ דברי הר"ן שכוונתו ג"כ כן הוא ומ"ש עוד הר"ן כאן בדבור זה בשיטת ר"ח והרב אלפסי ז"ל שפסקו כרב וכתבו דשמואל נמי לאו לענין מעשה אמרה כו' וכדאמר בעלמא השתא דאמר שמואל אסור ותנא דבי שמואל מותר שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן [ולדוגמא בפ' במה בהמה (דף נד) ובביצה פ' אין צדין (דף כ"ט).

[[הוסיף עוד הרא"ש לבאר וכתב וא"ת אמאי לא קאמר הש"ס הכא כדקאמר התם. י"ל דלא איצטריך דכיון דאבוה דשמואל ורב ס"ל כוותי' פשיטא דעבדינן כוותי' כו': מא ע"ב בפ"ה הרא"ש ד"ה רוחץ עמו באמבטי גדולה כו' אם אמבטי של מים המים מתרבין בשבילו ואם אמבטי של זיעה מרבין לו חום בשבילו עכ"ל.

הרש"ש בהגותיו תמה דהא מפורש בברייתא ומזיע עמו בקטנה גם בס' קרן אורה העיר ע"ז] וכן בפסקיו פסק להלכה דמזיע עמו בקטנה כר"י דאמר ומזיע עמו בקטנה ור"י לפרש דברי ת"ק קאתי ולדעתי נראה דמ"ש הרא"ש כאן ואם אמבטי של זיעה מרבין לו חום בשבילו אינו מפרש לענין איסור רק בא לפרש מה הנאה יש באמבטי של זיעה דהוצרך תנא דברייתא לאשמועינן היתרא וקא מפרש דמרבין לו חום בשבילו ואפ"ה מותר דהנאה כזו לא נחשב כלל להנאה ולענין פסק הלכה דפסק הרא"ש והטוש"ע בס' רכ"א כר' יהודא תמה הגרע"א בתוספותיו על המשניות הא קיי"ל הלכה כר"מ בגזרותיו וע' בס' תפארת ירושלים מה שתירץ ע"ז.

ובס' יד שאול הביא בשם ס' חקר הלכה שחבר הגאון בעל אור חדש שהגאון בעל א"ח נשאל ע"ז מהגאון ר"י פיק זצ"ל. ושגם בעל קרבן העדה הרגיש בזה והוא ז"ל תירץ ע"פ מ"ש בחדושי הריטב"א בערובין (צ"ח:) בהא דאמרו שם שבקית רבנן ועבדת כר"מ וכתב שם דאף דאמרינן הלכה כר"מ בגזרותיו לא נאמרו הכללות אלא על הרוב וא"כ כאן נראה להפוסקים דברי רבנן עיקר ובס' קרן אורה תירץ משום דבר"ה (דף כח).

(אמר רבא המודר הנאה ממעין טובל בו בימות הגשמים אבל לא בימות החמה אלמא דלא גזרינן ימות הגשמים אטו ימות החמה וה"ה איפכא דלא גזרינן והיינו כר' יהודא דלא גזר: ד' מ"ב ע"ב בר"נ ומהדרינן שאני הכא דקא"ל בחיי ובמותי והשתא נחתינן

דרגא ממאי דסבירא לן מעיקרא כו' והשתא מודינן דכי מפרש לישני' מצי אסר כו' דנהי דכי מפרש לישני' מצי אסר אפ"ה בלשון נכסים אלו לא משמע לי' אלא עודן ברשותו כו' עכ"ל מדברי הר"ן אלו משמע דעכ"פ היכי דמפרש לישני' בחיי ובמותי טפי משמע דאסור לכשיצא מרשותו מלשון נכסים אלו ויעויין ברמב"ם פ"ה מהל' נדרים הלכה ואו וז"ל האומר לבנו הרי את אסור בהנאתי או שנשבע עליו שלא יהנה בו אם מת יירשנו שזה כאומר נכסי עליך אסורין אסר עליו הנייתו ופירש בין בחיי ובמותי אם מת לא יירשנו שזה כמו שאמר לו נכסים אלו אסורין עליך ולכאורה קשה דמגמ' משמע דהיכי דפירש לישני' בחיי ובמותי בודאי אסורין עליו לאחר מותו ורק השקלא וטריא הוא היכי דאמר נכסים אלו עליך אי דמי ג"כ והוי כאלו פריש בלישני' בחיי ובמותי והרמב"ם הוצרך לדמות היכי דפירש בחיי ובמותי דזה הוי כאלו אמר נ"כסים א"לו אסורין עליך ואיפכא מסתברא וביותר דהא הוי ס"ד דגמ' הכא דנכסים אלו גרוע מהיכי דפריש בלישני' בחיי ובמותי וכדאמרינן כאן שאני הכא דא"ל בחיי ובמותי והנראה בכוונת הרמב"ם שכוונתו לפרש הגם שלא הזכיר בלשוננו לאסור הנכסים אלא שאסר עליו שלא יהנה ממנו וה"א שלאחר מותו אין שייך לומר שממנו הוא נהנה אלא מהנכסים לזה אמר דהוי כאלו אמר נכסים אלו עליך ואפשר שכוונתו שנכסים אלו אסורין עליך בחיי ובמותי ולמסקנא דגמ' סגי באומר נכסים אלו עליך אף שלא אמר בחיי ובמותי ובס' קרן אורה ראיתי שחקר אם הא דאמרינן הכא שאני הכא דקאמר בחיי ובמותי אם הוא דוקא באומר לבנו שאתה נהנה לי בחיי ובמותי דזה ג"כ חשיב הנאה במה שהוא יורשו אבל בנכסים אלו אין יכול לאסור לכשיצא מרשותו אפ"ה בפירוש תדע דאלו אסר על איניש דעלמא הנאתו סתם ואמר שאת נהנית לי בחיי ובמותי דזה ג"כ חשיב הנאה במה שהוא יורשו אבל בנכסים אלא הנאתו סתם אסר עליו ודאי דליכא איסורא אלא בחיי וע"כ הכא בבנו שאני דזה גופא מה שיוורשו הנאה משלו הוא כו' ע"ש וקרובים דבריו לדברינו: ע"ב גמ' מ"ש דאוכל מן הנוטות כו' ארעא נמי אפקרה כו' ע' בס' אבני מלואים להגאון בעל קצוה"ח באה"ע סי' ע"ב סק"ב שהקשה וכי עדיף הזוכה מהשוכר דמשכיר יכול לאסור על השוכר בקונם משום דגוף הבית שלו ומפקיע מידי שעבוד (ע"ל מ"ו: בר"ן ד"ה אביי אמר כו') וא"כ ה"נ נהי דרחמנא אפקרה לדריסת הרגל ולקיטת הפירות הא קונמות מפקיע מידי שעבוד והמגי' שם תירץ דיש לחלק דשביעית עדיף משכירות דבשכירות הגוף הוא של המשכיר ואין להשוכר אלא שעבוד מה שאין כן בשביעית דכתיב כי לי הארץ ורחמנא אפקרי' גוף הקרקע ללקיטת הפירות ואין לבעלים בהם בשעה הזאת כלום עיי"ש: בפ"ה הרא"ש ד"ה לא ימכור לו ולא יקח ממנו בזבינא מציעא דאיכא הנאה לתרווייהו שוה בשוה אבל למכור לו ביותר וליקח ממנו בפחות מותר עכ"ל הא דלא ניחא להרא"ש לפרש כפי' הר"ן דגם במכירה וקני' גזרינן הא אטו הא וכמו שאמר בגמ' לקמן גזרה לשאול אטו להשאיל וכן בכולהו גזרה משום דקשיא לי' מההיא דלעיל (דף לא.

(שאני נהנה לישראל לוקח ביותר ומוכר בפחות ולא גזרינן אם לוקח ביותר יבוא למכור ביותר ולא ניחא לי' בתירוץ דהר"ן שם לחלק בין נודר מאיש יחיד לנודר מכל ישראל לכן פי' הרא"ש הכא דמיירי בזבינא מציעא שוה בשוה דיש הנאה לתרווייהו ומדינא אסור ולא משום גזרה ולהכי בסמוך דמסיק אביי וכן בכולהו גזרה כתב הרא"ש שם

דהאי בכולהו לאו דוקא וכוונתו דבלא ימכור לו ולא יקח ממנו לאו משום גזרה הוא אלא מדינא דמיירי בזבינא מציעא ושוה בשוה וקושית הר"ן מהא דלעיל דף ל"א זה שהכריחו להרא"ש לפרש דהכא ג"כ לא משום גזרה הוא אלא מדינא והטעם דל"ג במו"מ כמו בשאלה והלואה מבואר כאן בתוס' דרגילות הוא כשאדם משאיל לחברו שחברו משאיל לו יותר משאר דברים וזה דעת הפרישה שהביא הש"ך בס"י רכ"א ס"ק ל"ו והש"ך השיג עליו וחדוש הוא שלא זכר שר כי הפרישה אזיל בשיטת התוס' והרא"ש כאן: ד' מג במשנה היתה ביתו לבנות גדרו לגדור שדהו לקצור כו' והן עושין עמו ובאין ונוטלין שכר מזה פ"י שמותרין ליטול שכר אם ירצה ליתן אבל אינו מחוייב מצד הדין דאם הי' מחוייב לשלם אז הוי אסור דשליחותי' קא עביד כמ"ש הר"ן ע' בט"ז ס"י רכ"א ס"ק ל"ו במה שחלק על הפרישה.

וע' בתויו"ט שכ' בשם הרמב"ם הטעם שהחנוני והפועלים הם בעלי חובות והוא שנתן להם שכרם פרע להם חובו וכבר בארנו שמותר לפרוע לו חובו ובס' יד שאול שם כתב שזה דוקא לשיטתו של הרמב"ם דכל פורע חוב מותר אבל לשיטת ר"ת דס"ל דוקא בפורע עבורו מזונות אשתו הוא דשרי לפרוע עבורו שלא מדעתו משום דאין החוב ברור [דאפשר שתתפרנס ממעשה ידיה ע"ל ל"ג: בתו' ד"ה חנן אומר כו'] אבל בחוב ברור לא א"כ כאן אפשר דמקרי חוב ברור וע' בח"מ ס"י רמ"ו ובס"י שס"ג כו' עכ"ל אמנם חידוש הוא שלא זכר דברי התוס' בב"ק (דף ק"ט).

(ד"ה בע"ח באין ונפרעין שהביאו שם דעת ר"ת דדוקא במזונות אשתו אבל שאר חובות אסור לפרוע דמשתרשי לי' כו' וכתבו אח"כ וההיא דהולך אצל חנוני לא תקשה דהתם דרך מתנה מיירי שהחנוני נותן לזה פירות במתנה וחוזר ומקבל מעות מזה דרך מתנה והתויו"ט הביא ג"כ כאן דברי התוס' הנ"ל: תו' ד"ה ביתו לבנות שאע"פ שאין צורך לו מזון כ"כ צ"ל שאין צורך לו כ"כ כמזון: בר"נ ד"ה אביי אמר גזרה לשאול משום להשאיל כו' ואע"ג דתנן לעיל כו' דהתם כיון דמכולהו ישראל נדר ומצריכנא לי' לקנות מאומות טריחא לי' מלתא עכ"ל בש"ך ס"י רכ"ז סק"ו כתב דל"ד נדר מישראל לא גזרינן אלא ה"ה בשאר אומה שלמה לא גזרינן שאין גוזרין אלא בנדר מיחיד אבל לא מאומה שלמה כולה וע' בלקוטים שבסוף ספר חדושי הגרע"א ח"ב מ"ש בזה: בא"ד וא"ת והא אפי' במודר הנאה מחברו בלבד תנן לקמן הריני עליך ח' המודר אסור ומשמע אבל מדיר לא ואמאי ה"ל למיתני ושניהם אסורין משום גזרה וי"ל דלאו קושיא הוא כו' ה"מ בהני לחוד דלא משמע להו לאינשי כו' עכ"ל בלחם משנה כתב ע"ז וז"ל וקשה לי על דבריו והרי דריסת הרגל שהיא פחותה שבהנאות דלא הוי הנאה אלא לר"א דאית לי' וויתור אסור ומ"מ אמרינן במתניתין בהריני עליך ח' דאם אחד הדיר על חברו דחברו אסור לכנוס והוא מותר וטפי טעו אינשי בהנאה פורתא כי האי מהנאה דהלואה דהוי הנאה טפי כו' וי"ל דאין וויתור אסור מה"ת אלא דרך חומרא ודי לנו שנאסור וויתור לו לבדו ולא שנאסור לחברו משום גזרה לו עכ"ל וצ"ל דמ"ש הר"ן מקודם ד"ה א"ר יוסי בר' חנינא בסוף הדבור דכל הני לא גריעי מוויתור ואסור לר"א דלא גריעי קאמר אבל באמת עדיפי מוויתור ולהכי אסרינן בהו גם לחברו משום גזרה או דשם לא כ"כ רק אליבא דריב"ח דמוקי כגון שנדרו הנאה זה מזה אבל לתירוצא דאביי כל אלו הנאות

גמורות הן רק דלא משמע להו לאינשי דליתסרו במודר הנאה להכי גזרינן בהו: בפי' הרא"ש.

ד"ה נותן לאחר משום מתנה כו' ודוקא באין לו מה יאכל התירו זה עכ"ל בס' ידות נדרים ביד יוסף ס"ק כ"ז כתב אבל צ"ע דמאי פריך הש"ס (בדף מ"ח.) (מעשה לסתור הא שם במעשה דבית חורון הי' לו לאב מה לאכול ולכן אסור ולפי מ"ש שם הר"ן יש ליישב קצת אבל הרא"ש לא פירש כן וגם פשטות הדברים אינם מורים כן עכ"ל הנה התוס' בכתובות (דף ע'): ד"ה טפי לא עביד שליחותי הוכיחו באמת כן מהך סוגי' דבית חורון הנ"ל דאין לומר בדוקא שאין לו מה יאכל התירו דהא גבי מעשה דבית חורון משמע דאי הוה יהיב לי' מתנה גמורה הוי שרי אבוה למיכל ודוקא במניח על הסלע ומפקירה דלא נכנס לרשות אחרת משיצא מיד המדיר דנראה כמו שהוא עדיין ברשות בעינן דאין לו מה יאכל וע' בתוס' הגרע"א על המשניות וע' בתוס' ב"ק שם כתבו כמסתפקים בזה דז"ל שם בד"ה בע"ח באים ונפרעים כו' ושמא דוקא באין לו מה יאכל שרי כדקתני גבי המודר הנאה מחברו וע' בקרבן נתנאל כאן ס"ק כ"א וע' בש"ע סי' רכ"א ס"ח שפסק ג"כ בדינא דרישא כשאמר לחנוני איש פלוני מודר ממני הנאה שהוא נותן לו כו' דשרי אפי' כשיש לו הרבה לאכול כמ"ש הט"ז שם ס"ק ל"ה.

ובסעיף ט' גבי היו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל דנותן לאחר משום מתנה והלה מותר בו כתב הש"ך שם ס"ק נ"ב דדוקא באין לו מה יאכל שרי והטעם לחלק ביניהם לא ביארו ומצאתי בשיטה מקובצת הטעם בזה דברישא אינו נהנה מדבר של המדיר גופה אלא משל החנוני ואף שאח"כ משל המדיר להחנוני מ"מ כשנהנה אינו נהנה משל המדיר מה שאין כן בסיפא שמאותו הדבר בעצמו שהוא נותן להאחר.

מאותו הדבר בעצמו נהנה המודר להכי בעינן דוקא שאין לו מה יאכל ומדברי הש"מ שם משמע דבגוף הדין אין לחלק ביניהם מצד אותו הסברא שבדרך רבותא נקיט בלשון לא זו אף זו עיי"ש: ועל מה שאמרו במשנה ואם אין עמהם אחר מניח על הסלע או על הגדר ואומר הרי הן מופקדין לכל מי שיחפוץ כתב הרב בעל מח"א הל' זכ"י מהפקר וז"ל אע"ג דתקנו רבנן דכל שלשה ימים יכול לחזור בהן ולשיטת הרא"ש לקמן ע"ב) דבכל הפקר דעלמא תקנו כן אפ"ה הלה נוטל ואוכל משום דהכא העמידו על ד"ת או משום דבמלתא דל"ש לא תקנו ובכמה דוכתי אמרינן דבמלתא דל"ש לא תקינו רבנן וקצת חדוש שלא זכר שר שהתוס' כאן התעוררו מזה בד"ה תניא בסה"ד וכתבו הטעם דעד ג' ימים יוכל לחזור בו והפקרו אינו הפקר והאוכל ממנו חייב במעשר משום דאיסור טבל ידוע לכל וזה ההפקר אינו מפורסם ויש לחוש שמא יאמרו העולם שהוא אוכל פירותיו שאינם מתוקנים אבל לאחר ג"י ידוע ההפקר אבל במתניתין המודר מותר מיד כשהפקירם דהתם כמו שאינו ידוע ההפקר כן אינו ידוע שהדיר חברו יעוי"ש: שם ד"ה מה מתנה כו' כדאמרינן בכריתות הנותן מתנה לחברו ואמר הלה אי אפשרי בה הדרא למרה דברשות נותן הוא עד שתבוא ליד המקבל עכ"ל לכאורה קשה אמאי לא מפרש כפשוטו דכ"ז שלא בא ליד המקבל יכול הנותן לחזור בו וכן הוא בפי' הר"ן שאם אמר הריני נותן מתנה זו לפלוני יכול לחזור בו עד שיגיע ליד המקבל ואמאי הוצרך הרא"ש לפרש.

דהמקבל אינו רוצה בהמתנה ואמר אי אפשרי בה וי"ל דלא ניחא לי להרא"ש לפרש כן משום דקשיא לי מאי מדמה הפקר למתנה אם המתנה לא הוי רק דברים בעלמא שאמר הריני נותן מתנה לפלוני ולא זיכה לו בקנין ע"י אחר מדינא יוכל לחזור בו ואין בו אלא משום מחוסרי אמנה (ב"מ דף מ"ט ובשו"ע ח"מ סי' ר"ד סעי' ז' וח') ואלו בהפקר כתב הרמב"ם בפ"ב מהל' נדרים והובא בש"ע חו"מ סי' רע"ג סעי' ב' וז"ל ההפקר אע"פ שאינו נדר הרי הוא כמו נדר שאסור לחזור בו וע' בסמ"ע שם ובס' מח"א הל' זכ"ל מהפקר סי' ח' וע' קצוה"ח שם חקר אם הפקר עושה קנין או לא לכן פ"י הרא"ש דהגמ' מדמה הפקר למתנה אף למתנה בקנין הגם דהנותן אינו יכול לחזור בו מ"מ עדיין לא יצא מרשות הנותן לגמרי עד שיגיע ליד המקבל ולא מצד הנותן אלא מצד המקבל דאם המקבל יאמר אי אפשרי בה הדרא למרה וברשות נותן היא עד שתגיע ליד המקבל וע' חולין (דף ל"ט): בפלוגתא דרשב"ג ורבנן: ע"ב בפ"י הרא"ש ד"ה כל שלשה ימים יכול לחזור בו כו' ומיהו אם זכה בהן הוא או אחר פטור מן המעשר כו' ואי תקשי לך לפי מה שפירשתי דאם זכה לאלתר בתורת זכ"ל פטור מן המעשר מה אהני חכמים בתקנתן ויש לומר שאם הוא ילקט מצד זה אחרים ילקטו בו מצד אחר כו' עכ"ל ע' בנתיבות המשפט סי' רע"א ס"ק ט'.

שהכריח לפרש דברי הרא"ש דכוונתו דלא מהני זכ"ל בתוך ג' לפוטרה מן המעשר כשזוכה בכל השדה דדמי לחזרה דניכר הרמאות שמפקיר וחוזר וזוכה ולא מהני לפטור ממעשר רק כשהשדה עדיין מופקר הוא ואינו חוזר מגוף השדה שהפקיר רק שלוקט פירות מהשדה בתורת זוכה מההפקר וכיון שהשדה עדיין מופקר הוא ואז שפיר יש לו דין אחר הלוקט משדה זו המופקרת כו' ולזה שפיר כתב הרא"ש בלשונו שאם הוא ילקוט מצד זה האחר ילקוט מצד אחר כיון שא"א ללקוט ולאכול בלא מעשר תוך שלשה רק כשהשדה עדיין מופקרת ואז גם האחר יוכל ללקוט ושפיר ירא מלהפקיר יעוי"ש והרש"ש בהגהותיו הקשה על דברי הרא"ש מהא דתנן בב"ב (דף ע"א): המחזיק בנכסי הגר החזיק בשדה החזיק בכולה וא"כ אם רפק ביה פורתא יקנה את הכל ע"ש ולפי דברי הנתיבות לק"מ דהא השדה עדיין מופקרת היא ולא החזיק בה כלל רק שהפירות לוקט ממנה בתורת זוכה מן ההפקר ובלקטת הפירות אינו זוכה בגוף השדה ע' בח"מ סי' ער"ה סעי' י"ב וכפי הנראה הי' בהעלם עין בעידנא דכתב זאת את דברי נתיבות המשפט הנ"ל: דף מד בפ"י הרא"ש ד"ה אמר תהא שדה זו מופקרת ליום אחד כו' ואחר הזמן הזה אם לא יזכה בו אדם תהי' שלי כבתחלה עכ"ל משמע מדבריו דאם זכה בה אדם תוך הזמן הרי היא שלו לעולם ע' בתשובת הגאון רע"א סי' קמ"ה שכתב ג"כ דלא אמרינן דהפקיר רק לזמן.

והאחר הזוכה בתוך הזמן לא יהיה זוכה רק על הזמן ההוא דלא שייך בהפקר שיהיה לזמן ע"ש וע' בסמ"ע סי' רע"ג ס"ק י"ד בסופו שכתב וז"ל ומיהו כשזכה בו הוי הפקר אע"ג דהוא לזמן דילפינן משמיטה דהוא ג"כ לא הוי הפקר אלא שנה אחת והכונה דהפקרא דארעא לדריסת הרגל כדאמרינן לעיל (מב:) ארעא נמי אפקרה הוא רק לשנה השביעית לחוד והנה מדברי הסמ"ע משמע דהמפקיר לזמן וזוכה בו אחר אינו זוכה אלא לזמן ההוא וכשכלה הזמן חוזר לבעליו וע' בטור אורח חיים ס"ו רמ"ו שכתב בשם הרב ר' פרץ באם השאיל בהמתו לנכרי ומתיירא שיעשה העובד כוכבים עמה מלאכה בשבת

ואדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת שיש תקנה שיפקיר אותה להפקיע איסור הנ"ל והשתא יש להתעורר אם נאמר שהמפקיר לזמן ובתוך הזמן זכה בו אחר שאינו זוכה בה רק לזמן שהפקיר ובכלות הזמן הדרה למרה.

א"כ זכות זה לא הוי רק קנין פירות ולא קנין הגוף כמ"ש הר"ן לעיל (דף כט.) ד"ה א"ל אביי כו' דכל קנין שאינו עולמית קנין פירות בלחוד מיקרי ע"ש וא"כ כיון שהבהמה שאולה לנכרי ליום השבת שיש להנכרי בה אותו יום הקנין פירות להשתמש בה מה זכות יוכל להיות למי שירצה להחזיק בה באותו יום עפ"י ההפקר שבעל הבהמה הפקיר אותה ליום השבת בלבד וראיתי לבעל מחנה אפרים בהל' זכי' מהפקר סי' ב' שהביא מ"ש הב"י על דברי הרב ר' פרץ הנ"ל שכיון שהיא מושכרת או שאולה לעובד כוכבים ליום השבת אין אחר יכול לזכות בה והקשה עליו הרב בעל מח"א דאמאי אין אחר יכול לזכות בה כיון דאין להנכרי עלי' אלא קנין פירות וקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וא"כ להזוכה יהיה בה קנין הגוף ונדחק לפרש דמחמת שהיא תחת רשות הא"י לא יוכל למשוך בה כדינו כדי לקנותה אבל אה"נ דאי איירי דמשכה כדינו ה"ז זכה בה ולפי מ"ש אם נאמר דהזוכה בה אינו זוכה ג"כ רק ליום השבת בלבד וקנין שלו מיקרי ג"כ רק קנין פירות דכל קנין שאינו עולמית אלא לזמן אף שלאותו הזמן מקניהו ג"כ הגוף מ"מ לא מקרי קנין הגוף אלא קנין פירות ניחא שפיר מ"ש הב"י כיון דביום השבת היא מושכרת או שאולה לנכרי אין אחר יכול לזכות בה אלא דתיקשי לן דאם אינו יכול לזכות בה שום אדם ואפילו בשבת א"כ לא גמר זה להפקיר וע' בתשו' הגאון רע"א ז"ל שם בסי' קמ"ה.

ועל עיקר הדין שיש תקנה להנצל מאיסור שביתת בהמתו השאולה לא"י במה שיפקיר אותה ליום השבת בלבד הקשה הרב בעל מח"א (ובס' קרן אורה העיר ג"כ מעצמו ע"ז ונשאר בצ"ע) מסוגיין דידן דמוכח דרבנן לא פליגי אדר' יוסי אלא במפקיר סתם. אבל במפקיר לזמן מודו רבנן לר"י דכל כמה דלא זכה ביה אחר עדיין לא יצא מרשות בעלים ומש"ה יכול לחזור בו וא"כ עדיין מקרי בהמתו ועובר עלי' על שביתת בהמה ומוכרחים אנו לומר דכדי להנצל מאיסור שבת אפ"י בהפקר לזמן גמר והפקיר יעויי"ש וע' בסי' רמ"ו ס"ג בהגהת רמ"א שכתב דאין שום אדם יכול לזכות בה דודאי אין כוונתו רק להפקיע מעליו איסור שבת וע"ש בט"ז ובש"ע של הגאון רש"ז זלה"ה ביאר הדבר היטב.

מה שאין אדם יכול לזכות בה אפ"י בשבת דאף בשבת אינה הפקר אלא בשעה שעושה הא"י בה מלאכה שהרי לא הפקירה אלא כדי להנצל מאיסור עשיית המלאכה שעושה הא"י בה בשבת וא"כ בשעה שאינו עושה בה כלום חוזרת להיות שלו ואין שום אדם יכול לזכות בה אלא בשעה שהנכרי עושה בה ואז לא יניחנו הנכרי ואף אם יניחנו הנכרי מ"מ אותו רגע שזוכה בה היא בטלה ממלאכת הנכרי וחוזרת היא להיות של ישראל יעויי"ש: דף מה גמ' דאמר ר"י משום ר"ש בן יהוצדק כל המפקיר בפני שלשה הוי הפקר בפני שנים לא הוי הפקר וריב"ל אמר ד"ת אפ"י באחד הוי הפקר ומ"ט אמרו בשלשה כדי שיהא א' זוכה ושנים מעידין ופסקו הרא"ש והר"ן דהלכה כריב"ל דקיי"ל בכ"מ הלכתא כריב"ל לגבי ר' יוחנן ודעת הרא"ש דה"ה אפ"י בינו לבין עצמו הוי הפקר

ובאחד דקאמר ריב"ל לאו דוקא ואגב דקאמר ר' יוחנן בשנים לא הוי הפקר אמר איהו אפילו באחד ולעולם ה"ה אפילו בינו לבין עצמו כ"כ בפסקיו אבל דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' נדרים הל' ט"ז דדוקא באחד אבל בינו לבין עצמו לא סגי אפי' מדאורייתא ושני הדעות הובאו בש"ע ח"מ סי' רע"ג סעי' ז' והקשו האחרונים לדעת הרמב"ם איך סגי בחמץ מדאורייתא בביטול בעלמא אם נאמר כסברת התוס' דביטול חמץ הוא מתורת הפקר ואינו חמץ שלו והא בהפקר בעינן לכל הפחות שיהיה בפני אחד אבל לא בינו לבין עצמו והעיקר לתרץ כמ"ש הר"ן בריש פסחים דנהי דמאי דהוי ברשותו של אדם לא מצי להפקיר כה"ג חמץ שאני לפי שאינו ברשותו של אדם אלא שעשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו ומש"ה בגילוי דעת בעלמא דלא ניחא ליה דליהוי ליה זכותיה בגווי' כלל סגי ליה וע' בתוס' (ב"מ דף ל:) בד"ה אפקרה כו' כתבו בסוף הדבור והא דקאמר שילהי פ"ק דשבת לב"ש דאית להו שביתת כלים דאורייתא גיגית נר וקדרה אפקורי מפקיר להו.

אע"ג דליכא שלשה אנן סהדי דמפקיר להו בלבו שלא יעשה איסור שביתת כלים וכוונתם לתרץ במה שהעיר הר"ן שם בפסחים במאי דמהני ביטול בלב לענין חמץ והא לענין הפקר ממון בודאי הפקר בלב לא מהני (פי' אפילו למאן דסובר דהפקר אפי' בינו לבין עצמו סגי מ"מ בעינן שיפרש בפה שמפקיר ולא סגי במה שמפקיר במחשבת לבו) דדברים שבלב אינן דברים אבל בחמץ וכן בשביתת כלים לב"ש בנר וקדרה בכדי להנצל מאיסור די בהפקר וביטול בלב דהא דברים שבלב דמוכחי לכל אדם הוויין דברים כמ"ש הרא"ש לעיל (דף כ"א ד"ה נדרי אונסין כו') וזה שכתבו התו' דאנן סהדי דמפקירלהו בכדי שלא יעשה איסור ומצאתי כן במח"א הל' זכ"י מהפקר סי' ג' שכתב ג"כ דכל כה"ג ביטול בלב מהני משום דהווי דברים שבלב דמוכחי וע' בס' ישועות יעקב להגאון מלבוב בא"ח סי' תל"א ס"ק ה' וסי' תל"ד ס"ק ב': ת"ל סיימנו ארבעה פרקים, בעזר בורא ארקים, ושוכן שחקים, ומעפר דל מקים.

פרק חמישי דף מה ע"ב בר"נ ד"ה ראב"י אומר כו' באמצע הדבור הלכך קסברי רבנן דאותו קנין שעבוד שיש לו על חלקו של חברו קונמות מפקיעין אותו דקונמות מפקיעין מידי שעבוד כו' עכ"ל לכאורה זה ניחא רק לפי שיטתו לקמן (מו:): ד"ה היכי דמי בסוף העמוד דאפילו קונם פרטי מפקיע מידי שעבוד אבל לשיטת ר"ת שהביא למעלה דדוקא קונם כללי דדמי להקדש מפקיע מידי שעבוד אבל לא קונם פרטי דכיון דל"ד להקדש אלמוה רבנן לשיעבודו דאיך דלא ליפקע ליה תיקשי עדיין איך יכול לאסור חברו עליו וע' במחנה אפרים הל' גביית חוב סי' ג' ויובא לקמן ברצות ד' בר"ן ד"ה היכי דמי: שם ד"ה ואיכא דמקשי כו' תירץ ר"ת ז"ל דהכא הלכה כר"א ולא מטעמי' כו' ורבינו יצחק ז"ל לא נראו לו דבריו כו' ע' בחדושי הרשב"א ובחדושי הרמב"ן לב"ב (דף ק"ו) ד"ה והלכתא שכתב שם וז"ל ולי נראה משום דוויתור מותר בהנאה מה"ת.

אך לא מדרבנן ובדרבנן יש ברירה וא"כ ניחא בפשיטות דמש"ה פסקינן הכא כר"א דיש ברירה משום דלא הוי אלא איסור דרבנן ובדרבנן קיי"ל דיש ברירה וגם הר"ן בסוף פרקין ד"ה זימנין כו' משמע דסובר דאיסור ווויתור במודר הנאה אינו רק חומרא דרבנן לפ"ז קשה לכאורה אמאי לא ניחא ליה להר"ן לתרץ כאן בהכי משום דוויתור אינו אסור

אלא מדרבנן להכי פסקינן כר"א דיש ברירה דברבנן הלכתא דיש ברירה ויש לומר דמאי דקיי"ל דברבנן אמרינן דיש ברירה הוא משום דדין ברירה מספקא לן אי אמרינן יש ברירה או לא ולהכי באיסור דאורייתא דקיי"ל ספיקו לחומרא אמרינן אין ברירה ובדרבנן דספיקו לקולא אמרינן יש ברירה להקל אבל בנדרים דה"ל דשיל"מ ובדשיל"מ אף בדרבנן קיי"ל ספיקו לחומרא להכי גם בדין ברירה דספיקא היא יש להחמיר ולומר דאין ברירה כן יש לומר בדעת הר"ן וע' בס' ידות נדרים ביד שאול סי' רכ"ו ס"ק ב': ועיין בטורי אבן במס' מגילה (דף ח).

(ד"ה דריסת הרגל: שהקשה על ר"ת מדידיה אדידיה דלמאי דמפרש במגילה דדריסת הרגל דאחר דלאו שותף קפדי אינשי אפילו לרבנן דפליגי על ר"א בויתור מ"מ מודו בדריסת הרגל דאחר שאסור במודר הנאה א"כ למה פסקינן לקמן הלכה כראב"י גם כפי"א דהיה אחד מן השוק מודר באחד מהן הנאה דסובר ראב"י דיכול לומר לתוך של חברך אני נכנס כו' דהא סתמא איפסיקא הלכתא כוותיה משמע במאי דאיירי בכולי' בבי דמתניתין דהכא הלכתא כוותיה ושרי זה לכנס לתוך חצר השותפין ואמאי אי משום ברירה הא קיי"ל דאין ברירה ואי משום דלא קפדי ודמי לויתור הא הכא בחצר מיירי והא כ"ע קפדי בחצר אדריסת הרגל של אחר שאינו שותפו עכ"ל ולפי מ"ש הר"ן לקמן בדף הסמוך ד"ה היה אחד מן השוק כו' בשם הרשב"א ז"ל דלא הותר לאחד מן השוק ליכנס אלא דוקא כשהוא נכנס לצורך השותף כו' לפי שהחצר קנוי לכ"א מהם ולכל מי שצריך להם אבל ליכנס בתוכו א' מן השוק שלא לצורך השותף אסור כו' יש ליישב קצת.

ובס' תפארת ישראל על משניות כתב דאין לתרץ דמ"ש"ה אמרינן הכא דיש ברירה משום דויתור אינו אסור אלא מדרבנן ובדרבנן יש ברירה משום כיון דעיקר נדר הוא דאורייתא כדאורייתא דמי ע' תוס' ערובין (דף לז:): ד"ה מאן: בא"ד וראיה לדבר מדתנן בתמורה פ' כל הפסולין (צ"ל כל האסורין והוא בדף למ"ד) כו' דלאו אליבא דהלכתא פריך אלא אליבא דמ"ד יש ברירה כו' עכ"ל וכ"כ התוס' שם בתמורה וראיתי בס' מקור חיים הל' פסח סי' תמ"ח סק"א בתוך דבור המתחיל ומה שהקשה כו' הביא דברי התוס' הנ"ל וכתב דשם אינו רק איסור דרבנן.

דאף דאיסור מחיר כלב הוא דאורייתא מ"מ הא איכא שם עשרה טלאים אצל חברו וא"א זהו המחיר כלב היה לו להיות בטל ברוב רק ע"כ צ"ל בע"ח חשיבי ולא בטלי וזהו רק מדרבנן ובדרבנן יש ברירה עכ"ל ולכאורה יש לומר דהתוס' והר"ן סברי כשיטת רבינו משולם שהובא במרדכי סוף חולין הביאם המשל"מ פ"א מהל' מטמאי מו"מ: דדבר המעורב מתחלת ברייתו ל"ש ביה ביטול וכפי שבאר הנו"ב במ"ת חי"ד סי' נ"ד דביטול ברוב ילפינן מאחרי רבים להטות.

ובעינין שיהיה דומיא דסנהדרין שהם ודאי אינם מעורבין מתחלת ברייתן כו' יעוי"ש באורך וכיבמה שרקקה דם דכשר הרקיקה לחליצה ולא בטיל צחצוחי הרוק בדם (ע' יבמות דף ק"ה.).

ה"נ י"ל בההיא דתמורה בטלה שכנגד הכלב ולא היה נפרד בפ"ע מעולם ולא היה ניכר האיסור מקודם להכי ל"ש ביה ביטול אחר זמן רב מצאתי בס' ת"י שכתב ג"כ שיש

לדחות כן אכן יש לעיין בזה לפי מה שחלקו האחרונים בזה דדוקא היכי שההיתר ג"כ לא היה ניכר מתחלה הוא דאמרינן לא בטיל.

אבל אם ההיתר היה ניכר והאיסור לא היה ניכר אדרבה קיל טפי דאפי' לגבי דשיל"מ בטל ע' בא"ח סי' ש"כ סעי' ב' א"כ י"ל גם כאן מקודם היו כל העשרה טלאים מותרים והיה ההיתר ניכר ואח"כ כשחלקו כנגד הכלב נעשה אחד מהם איסור ולא ידעינן מי מהם הוא האיסור אפשר בכגון זה ראוי להיות בטל אבל ראה זה שמצאתי בפמ"ג בסי' ק"ה בשפתי דעת ס"ק ל' הביא בשם הכנה"ג דלא אמרינן חד בתרי בטל אלא כשידוע השנים המותרים משא"כ כשכל אחד בספק איסור עומד כו' ע"ש: דף מו תוס' ד"ה היה א' מהן מודר הנאה מחברו משום דבעי למיתני כו' אבל הכא כו' ולכך כופין לנודר ותנא שמא יכנס קתני לה ולר', אליעזר כיון דשניהם מותרין למה כופין צ"ל ולכך כופין למודר שמא יכנס ותנא קמא קתני לה דלר' אליעזר כו' וזה דלא כפי' הר"ן ד"ה היה אחד כו' ומ"ש הר"ן שם וכן באוסר נכסיו על עצמו אין כופין אותו למכור אין לפרש שאסר ע"ע שלא יהנה מנכסיו דא"כ איך ימכור ויהנה מדמיהם אלא יש לפרש שאסר ע"ע שלא יהנה מגוף הנכסים כגון שלא יאכל פירות דקלים שלו אין כופין אותו למכור וע"ל (דף מז).

(בתוס' שם ד"ה ובחלופיהן ובר"נ שם וע' בהרא"ש בפסקיו שכתב היה אחד מהם מודר הנאה מחברו כגון שהדירו חברו שלא יכנס לרשותו כופין את הנודר למכור חלקו למודר משום דפשע וכדי שלא יכשל חברו ע"י כייפינן ליה כי היכי דאם אסר חלק חברו עליו דכייפינן ליה כדי שלא יכשל הוא כך חשו חכמים למכשול חברו בפשיעתו כמו שחששו שלא יכשל הוא ונראה דהא דכתב הרא"ש כגון שהדירו חברו שלא יכנס לרשותו דבדוקא נקיט כה"ג שלשון הנדר היה שלא יכנס לרשותו אבל אם הדירו סתם שחברו לא יהנה ממנו איך יכול למכור לו את חלקו אם לא שימכור לו ביותר וגם אם אסר חצרו עליו סתם אסור ג"כ למכור לו כדאמרי' לעיל (ד' לד:) גבי ככרי עליך ונתנה לו במתנה דאסור וע' בר"ן ע"ב ד"ה אבל יש בה דין חלוקה כו' דמכירה הרי הוא כמתנה וע' בב"ח סי' רכ"ו הביאו הש"ך שם ס"ק י"ג דדוקא לאחר מותר למכור אבל לשותף אסור למכור אע"פ שלא אמר אלא חצרי ומה שתמה עליו הש"ך שם חזר בעצמו בספרו נקודת הכסף והודה שדברי הב"ח נכונים דאסור למכור להשותף אלא לאחר ע"ש וא"כ דברי הרא"ש שכתב כופין את הנודר למכור חלקו למודר א"א לפרש כפשוטו אלא אם פי' בפירוש שמדירו שלא יכנס לרשותו בעוד שהוא שלו דוקא אולהגי' שצ"ל למכור חלקו לאחר וצ"ע וע' במחנה אפרים הל' נדרים סי' ל"א ובהגהת בנו שם.

וע"ע מ"ש לקמן ע"ב בר"ן ד"ה אבל יש בו דין חלוקה כו': בר"נ ד"ה תני נדור מחברו כלומר נדור נמי מודר קרי ליה כוונתו דלא תקשי דל"ל להגי' המשנה ולדחות הפשיטות לכן פי' דאין מגי' כלל רק דלשון מודר משמע בין מפי עצמו בין מפי אחרים וע' תוס' שבועות (דף טז.) ד"ה תני באחת מכל אלו כו' שהקשו ג"כ שם על הא דאמר תני וכתבו שם תימה דאמאי דחקו להגיה כו' וע"ע שבועות (לח) תני לא לך כו' ושם יש ליישב ג"כ מה דדחקו להגי' וגם הכא י"ל דדחקו להגי' משום וה"נ מסתברא כו' דמסיק לבסוף: שם ד"ה אי אמרת בשלמא כו' ויש לתמוה על הרמב"ם ז"ל שכתב דלמדיר הוא שכופין כו'

בס' יד שאול סי' רכ"ו ס"ק ה' כתב דיש לתלות מחלוקת הרמב"ם עם הפוסקים בזה דהרמב"ם לשיטתו שסובר דהמדיר את חברו המדיר לוקה (ע"ל דף טו בר"ן ד"ה הלכה אסורה בהנאתו שכתב לוקה הוא שהדירה ע"ש) והר"ן וש"פ חולקים ע"ז א"כ לשיטת הרמב"ם יש יותר לכופף את המדיר היכי דהדיר חברו מהיכי.

דנדר את עצמו. דבהדיר את חברו א"כ מכשולו תלוי באחר ולא ידע אם יזדהר המודר או לא לכך כופין המדיר למכור דלא ייתי לידי תקלה מה שאין כן היכי דנדר א"ע ממנו שפיר אמרינן דודאי יזהר דלא ליתי לידי תקלה: ע"ב בר"ן ד"ה אבל יש בו דין חלוקה כו' וכתב הרשב"א ז"ל דל"מ קודם חלוקה דאסורים אלא אפי' לאחר חלוקה כו' וכ"ת מ"מ הא קיי"ל דאחינן שחלקו לקוחות הן כו' ליתא דאפילו לקחה ממנו אסור כדאמרינן לעיל גבי ככרי עליך כו' עכ"ל.

במחנה אפרים הל' גביית חוב סי' ג' דחה ראייה זו דשאני התם גבי ככרי עליך דאסור עליו הככר אע"פ שאינו נהנה מן המדיר אבל הכא לא אסור עליו החצר אלא הנאתו והשתא שלוקח הימנו אינו נהנה מחברו כלום וכ"ת כיון דהשותפים אסרו זה ע"ז אינם יכולים ליקח זה מזה כלום וכדתנן שאיני נהנה לישראל והם לי יהנה לאומות שאני הכא כיון דמעיקרא של שניהם היה בשוה ל"ש לומר הנאת לוקח או הנאת מוכר כו' יעויי"ש.

והרשב"ש בהגהותיו תמה מדנפשי' על ראיית הרשב"א וכיון לבעל מח"א: בא"ד אבל הרמב"ם ז"ל כתב היו שניהם שותפין בחצר אם יש בה דין חלוקה הרי אלו אסורין ליכנס בה עד שיחלוקו כו' אלמא ס"ל ז"ל דלאחר חלוקה שרי ונ"ל בטעמו ז"ל כו' דאנן סהדי שע"מ כן נשתתפו שלא יוכל א' מהן לאסרה ע"ח בענין שתהא נאסרת עליו לאחר חלוקה כו' עכ"ל בסברה זו יישב הגאון בעל מקור חיים בספרו סי' תמ"ח ס"ק א' קושיית הגאון בעל שאגת אריה סי' פ"ט שהקשה בהא דסנהדרין (דף קיב) דאמרינן התם עיסה חצי' של עיר הנדחת וחצייה של ישראל מותרת דעיסה כמאן דפליגא דמי והקשה דהא קיי"ל דבדאורייתא אין ברירה אבל לפי סברת הר"ן כאן ניהא דשאני התם דאנן סהדי שע"מ כן נשתתפו שלא יוכל לאסור עליו דמה לי שאסרו בנדר או שאסרו מחמת מעשה שלו משום דבר אחר כיון שהתנה עמו דנגד דבר שנאסר ע"י יהיה כאינו שלו לגמרי וכתב עוד שם דאפילו לדעת הרשב"א דאוסר אחר חלוקה מטעם דאין ברירה מ"מ שם בעיר הנדחת דגמר דינם של הב"ד אוסרתה לב"ד מתנה עליהן שלא יהיה אסור רק מה שיבורר שהוא שלו בשעת שריפה ואין דינו של ב"ד על חלק חברו וחולק עוד שזהו דוקא בדבר יבש אבל בדבר לח שהוא מתערב ונבלל א"א להתנות דאפי' אם מתנין כך א"א שלא יהא נבלל ומתערב.

ובס' ערוך לנר מהגאון מוהרי"ע עטלינגער על מס' סנהדרין כתב ליישב קושיית הגאון בעל שאגת אריה הנ"ל ג"כ קרוב לתירוצו של בעל מק"ח ובשינוי קצת וז"ל בקצרה דגבי עיסה דאפשר למיפלגה בלישה אמרינן דהב"ד לא גמרו דין רק על חצי של עיר הנדחת לאחר שתחלק העיסה ותתברר חלקה ולא שייך בזה ברירה דקודם שנחלקה אין כאן איסור כלל וע"ש במ"ש ליישב בזה הא דהוצרך לומר שם בהמה של שותפין עם אנשי עיה"נ דאסורה משום דכמאן דלא פליגא דמי ואמאי לא סגי' בטעמא משום דינקי מהדדי כמו דאמרינן גבי תחומין (ביצה דף לז:) ע"ש באורך ולא היה לפניו ס' מקור

חיים הנ"ל דאלו הוי שמיעא ליה היה מזכירו: שם ד"ה ה"ד דשרי כו' ור"ת תירץ כו' אבל הכא גבי קונמות כו' ה"מ בקונם כללי כעין הקדש אבל בקונם פרטי כיון דל"ד להקדש אלמוה רבנן לשעבודא דאידיך דלא ליפקע כו' בס' מחנה אפרים הל' גביית חוב סי' ג' כתב וז"ל ונראה דכ"ז אינו אלא לשיטת ר"ת דס"ל דקדושת דמים מפקיע מידי שעבוד אבל לדידן דאית לן דאין קדושת דמים מפקיע מידי שעבוד נראה דהוי איפכא דבקונם כללי כיון דאין בו קדושת הגוף שהרי יש לו פדיון וכדאי' בפ"ד דנדרים (דף לה) אינו מפקיע מידי שעבוד אלא בקונם פרטי שאין לו פדיון והוי קדושת הגוף וכ"מ ע"פ פרש"י והר"ן והרא"ש בפ' בתרא דנדרים עכ"ל ולפ"ז אינו מדוקדק כ"כ מ"ש הר"ן בסוף העמוד ואני כבר כתבתי במשנתנו דאפילו קונם פרטי מצי משכיר לאסור עליו דמלשון אפי' משמע ומכ"ש בקונם כללי וז"א וע' בקצוה"ח סי' קי"ז סק"ה: דף מז בר"ן ד"ה קונם לבית זה כו' והוי יודע דכי היכי דבית זה חמור מביתך לענין אם מכרן לאחר ה"נ חמור ביתך מבית זה לענין נפילה כו' ואי אמר ביתך זה משום זה אתה תופסו בין לחומרא דמכירה בין לקולא דנפילה והכי איתא בירושלמי ביתך זה משום מה אתה תופסו משום ביתך או] משום זה נפל ובני הא לית הוא וכצ"ל וכן הוא בחידושי הרשב"א וכן העתיק הב"י בס"י רט"ז.

[נשמענא מן הדא. האומר ליורשיו תנו בית חתנות לבני כו' ונפל היורשים חייבים לבנותו בית זה ונפל אין היורשין חייבים לבנותו וכתב הב"י שם תמיהא לי טובא היכי פשיט דנשמענא לה מן הדא דש"ה דאמר בית זה אבל היכי דאמר ביתך זה אימא דמשום ביתך אתה תופסו וע"ש שמיישב דהאומר תנו בית חתנות לבני ממילא משמע דמבתים דידיה קאמר ולא מבתים דאינשי אחרני וא"כ כשאומר בית זה הוי כאומר בית שלי זה ודמי לאומר לביתך זה שאני נכנס וכי היכי דהתם אתה תופסו משום זה ה"נ אתה תופסו משום זה להקל עכ"ל בקצרה וכ"מ בריטב"א שעם הלכות הרמב"ן ז"ל אלא שחסר שם בדפוס תי' שלי וז"ל ואמרנן נשמיענא מן הדא כו' פי' והיה לו באותה שעה בית חתנות לבנו או בית אלמנות לבתו וכיון דכך הרי הוא כאלו אמר בית [שלי או ביתך] זה וקתני שאם נפל אין היורשים חייבים לבנותו דכמותו שהוא עכשיו משמע ולענין נדרים נמי כי אמר ביתי זה או ביתך זה ונפל מותר בו דפנים חדשות יש כאן עכ"ל אלא שעדיין קשה היכי פשיט איסורא מממונא דהא באמת יש לומר דהוי ספק אי תפוס לשון ראשון דביתך או תפוס לשון אחרון דזה קאמר ליה וקיי"ל ספק ממונא לקולא וספק איסורא לחומרא וא"כ מאי פשיט ליה מהא דאין היורשים חייבים לבנותו דהתם להוציא מיד היורשים אזלינן לקולא ומספיקא אין מוציאין מיד היורשים אבל הכא גבי נדרים דהוי ספק איסורא יש לנו להחמיר מספק וסתם נדרים להחמיר וכבר עמד ע"ז בס' ידות נדרים סי' הנ"ל ס"ק יו"ד ותי' ע"פ דברי הריטב"א שהביא הש"ך בח"מ סי' רנ"ג סעי' כ"ט בהג"ה: בפ"י הרא"ש (ריש ע"ב) קונם לבית זה שאתה נכנס כו' אבל לעיל בפ' אין בין המודר לא מפליג בין היכא דקאמר מודר שדך כו' ומיירי כגון דאמרנן בפרקין לבית זה שאתה נכנס בחיי ובמותי ולהכי פשיטא ליה כו' צ"ל ובפרקין מיירי כגון דאמר לבית זה כו' בחיי ובמותי ולהכי פשיטא ליה כו' וע' במחנה אפרים הל' נדרים סי' ל"א שכתב שדברי הרא"ש שבכאן סותרים למ"ש הוא בעצמו (בדף לד:) גבי ככרי עליך ונתנה לו במתנה שכתב שם דמיירי בדלא אמר ככרי זה דאלו אמר לו ככרי זה אפילו נתנו לאחר

אסור וכאן כתב דמיירי דא"ל בחיי ובמותי וגם בס' קרבן נתנאל תמה כמו כן וכתב שע"כ צ"ל דהרא"ש מפרש שהאיבעיא דאבימי הוי סתמא בכל גווני בין באומר בחיי ובמותי בין לא אמר בחיי ובמותי רק קונם לבית זה וע"ז פשיט רבא דעכ"פ בחיי ובמותי מוכח שאדם אסור דבר שברשותו לכשיצא מרשותו אבל אי לא אמר בחיי ובמותי לא איפשיטא וכיון דמספקא לן עבדינן לחומרא בנדרים דאיסור דאורייתא יעויי"ש: שם ד"ה דלמא לכתחילה הוא דלא כו' הא דמיבעי לן אם חליפין אסורים היינו אם לכתחילה אסור להחליפן וליהנות מן הדמים כו' עכ"ל במשל"מ פ"ד מהל' אישות תמה ע"ז דהא פשיטא דכל איסורי הנאה אסור להחליפן וליהנות בדמיהן ולא הוי צריך תלמודא לתלמוד דין זה מהא דתנן מכרן וקידש בדמיהן מקודשת דהא מדאיצטריך רחמנא למישרי נבלה במכירה ש"מ דבשאר איסורין דאסירי בהנאה אסור לכתחילה.

ועוד אי שרי להחליף א"כ מצינו דמים לחמץ בפסח ואמאי תנן שהגוזל פטור מן התשלומין וכבר נתבאר כל זה בדברי התוס' והר"ן עכ"ל וע' בביאורי הגר"א ז"ל בס' תמ"ג סעי' ג'. והמעייין בחדושי הרשב"א כאן יראה שתמיהת המשל"מ אינו כ"כ תמוה.

כי זה לשון הרשב"א על הא דאמרינן ליה ובע"ח באין ונפרעין קשיא לי דהיכי תיסק אדעתין דלוח לכתחילה והלא איסור הנאה לכ"ע אסור להחליפן כו' וכדדייקא ההיא דלא תאכל לא תאכלו דבפ' כ"ש ויש לי לומר דהיינו הא דקאמר ליה רבא דלמא לכתחילה הוא דלא ואע"ג דקאמר ליה בלשון דלמא פעמים שמזכיר התלמוד ענין מוכרח בלשון דלמא כו' יעויי"ש.

ע"כ גם הרא"ש יפרש כן: בהמפרש ד"ה ה"נ מיירי דלכתחלה לא ימכור ואם קידש בדמיהן כו' צ"ל דלכתחלה לא יקדש כן הגיה המשל"מ פ"ה מהל' אישות ד"ה ודע כו' וע' בס' המקנה בק"א סי' כ"ח סעי' ב' דמיקרי דמים לגבי דידיה כיון דבדיעבד מקודשת הוי דמים עיי"ש: בר"נ ד"ה המקדש בערלה כו' ואמרינן ה"נ דלכתחילה הוא דלא כו' אבל אם עבר ונהנה דחליפין מותרין צ"ל דחליפין מותרים כן הגי' הגר"א ז"ל בביאורו לש"ע ע"ש ומ"ש הר"ן ולענין הלכה כו' דכיון דבכה"ג באיסור הנאה דעלמא ל"ל דחילופיהן כגידולין דמי אלא מדרבנן בעלמא כו' אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ה מהל' נדרים הרי חילופיהן וגידוליהן ספק לפיכך חברו אסור בגידולי פירות אלו וחלופיהן עכ"ל לכאורה תמוה מאוד מאי דכלל גידוליהן בספק דהא בגידולין לא איבעי להו כלל בגמ' ורק בחילופין מספקא ליה וכדמשמע לישנא דגמ' דקאמר או דלמא משום דחלופין כגידולין דמי אלמא דבגידולין פשיטא לו דאסור וכ"כ הרא"ש להדיא בד"ה או דלמא כו' וגדולין פשיטא כיון דיוצא מגוף האיסור אין חילוק בינו לבין חברו אמנם כבר נמצא תמי' זו בהשגות הראב"ד שהשיג על הרמב"ם בזה וכתב דגדולין אינם ספק אלא ודאי אסורין וע' בכ"מ והלחם משנה תירץ דלא אמרינן בגמ' דפשיטא ליה בגידולין אלא בגידולין דאין זרעו כלה דכיון דאין זרעו כלה ה"ל האיסור מעורב ודשיל"מ אפילו באלף לא בטיל אבל היכי דזרעו כלה דל"ש טעמא דהאיסור מעורב בהן אז ודאי שייך הך בעי' בגידולין כמו בחליפין ובאלו הגידולים כתב הרמב"ם ז"ל שהם ספק כמו בחליפין עכ"ל ועל מה שהקשה הראב"ד עוד אמאי הגדולין אסורים כו' הא קיי"ל זה וזה גורם מותר

ומה שתירץ הכ"מ דקונמות דמי להקדש דחמיר טובא ואפשר דלא שרינן ביה זוז"ג שדא ביה נרגא הלח"מ דמי מחמרינן בהו יותר מע"א דקי"ל דזוז"ג מותר בע"א.

ובגליון הגאון רש"א ביו"ד סי' רט"ז הקשה כן מדעתיה דנפשיה וכתב לתרץ ע"פ מה דאסבר הר"ן בע"ז דההיתר דזה וזה גורם הוא מטעם ביטול והכא ל"ש ביטול כמ"ש הש"ך שם בס"ק ג' מפני שהוא דבר שיש לו מתירין עכ' ותמהני שלא הזכיר זה משמיה דהרב בעל מגדל עוז שכתב כן לתרץ קושית הראב"ד וזה לשונו יש לי לומר דלא עדיף זוז"ג משיעורא דששים ושאר איסורי דרבנן וכי מעיינית בהו שפיר חד טעמא נינהו (כיון בזה למאי דאסבר הר"ן בע"ז) ואפ"ה בדבר שיש לו מתירין לא נתנו בהם חכמים שיעור אלא אפילו בכ"ש אסור עכ"ל ולכאורה עדיין תיקשי דדבר שיש לו מתירין לא שייך אלא באומר קונם פירות עלי דביד הנודר ליתשיל על נדרו וכיון דמצוה לאתשולי על נדרי' הוי ליה דשיל"מ כדאי' לקמן (דף נט).

(אבל במי שאוסר פירותיו על חברו דאין ביד המודר והנאסר לשאול עליו דהא הוא לא נדר איך מיקרי דבר שיש לו מתירין וע' בתשו' הגרע"א בס"ה בסופו שכבוד בנו הגאון רש"א העיר כגון זה על הש"ך בס"ה רט"ז ס"ק ז' שכתב עמ"ש הש"ע וכן אמר קונם פירות האלו על פלוני אסור בחלופיהן וגידוליהן שכתב הש"ך בכל אופן שנתבאר כמו שאסר על עצמו וטען הרש"א דזהו נכון באומר קונם פירות אלו עלי דבידו לשאול על נדרו ולהתיר אבל באומר קונם פירות אלו על פלוני דאין ביד פלוני להתיר מהראוי גם גידולין עצמן יהיו מותרים דעתה אינו דבר שיל"מ יעויי"ש אמנם על הרמב"ם ל"ק דאיהו לשיטתו' דסובר דהמדיר את חברו המדיר לוקה וכמו שהביא הר"ן ז"ל לעיל (דף טו).

(וכיון שכן שחל על המדיר האיסור מקרי דשיל"מ משום דמצוה לאתשולי עליה וע' ברמב"ם פ"ד מהל' בכורים הלכה ט"ו הביאו המג"א סי' שי"ח ס"ק ה': וע' בחק יעקב ס"ס תמ"ג כתב דגן שנתחמץ ועבר עליו הפסח ונזרע דגידוליו מותרים כמו בחליפין דחמץ דאינו תופס דמיו דחליפין כגדולין דמי ואע"ג דגידולי תרומה אסורין משום דלמא משהי לה ואתי לידי תקלה אבל בחמץ שעה"פ דרבנן לא גזרינן כולי האי בדבר שזרעו כלה עכ"ל ובס' מקור חיים השיג עליו וכתב דגידולי איסור הנאה לכ"ע אסור אף למאן דמתיר חליפין דכל דבר שאיסור הנאה גרם לו לבוא לעולם.

כמו נטל כרכר וארג בו בגד או אפה פת באיסור הנאה וכן פרה שנתפטמה כל ימי' באיסור הנאה ואף שנתגדלה מהכרשינים הפרה ואין לך דבר שזרעו כלה יותר מזה ומכ"ש שנתגדלה מאיסור הנאה גופי' ומכש"כ באיסור הנאה שאפרן אסור וע"כ לא מסתפקא להו להש"ס רק אם לדמות חליפין לגידולין דחליפין לא גרמו להוויית הדבר אבל גידולין שגרמו להוויית הדבר לכ"ע אסור כו' עי"ש ולפע"ד דבר חק ליעקב ומשפטיו לישראל צודקים דהא דגן שנתחמץ ונזרע זרעו כלה וכפי שהסביר הר"ן בע"ז שכתבנו למעלה הוי זוז"ג וזוז"ג דמותר הוא מטעם ביטול וחד ענינא הוא עם ביטול וחמץ שעבר עליו הפסח ונתערב בטל הוא לדידן דפסקינן כר' שמעון דסובר דלא אסור אלא משום קנס וכי קניס ר"ש בעיניה אבל בתערובת לא וכדאיתא בפסחים (כט).

(: בר"נ ד"ה הריני עליך חרם כו' ובגליל מיירי דסתם חרמים לבדק הבית עכ"ל. ע' ביו"ד רכ"ו ס"א בהג"ה בשנים שהיה להם ביחד מקום בביהכנ"ס [מקום רחב שיש בו דין חלוקה ש"ך ס"ק ואו] ואמר אחד לחברו חלקי יהא לך הקדש כוונתו לאוסרו עליו אבל אם אמר יהא הקדש ולא אמר לך לא כיון אלא שיהא הקדש לעניים ומותר חברו ליהנות ולישב עליו וכתב ע"ז הגר"א ז"ל בביאוריו דסתם הקדש בזה"ז לעניים כו' משא"כ ברישא בודאי דעתו לאסור דאל"כ הא הקדש לעניים מותר ומה הועיל וזה שאמרו במתניתין הריני עליך חרם אסור ולא חלקו בין יהודא לגליל כו' עכ"ל הנך רואה שלהרשב"א שממנו מקור דין זה שאינו מפרש כהר"ן וע' לעיל (דף יו"ד).

(חרק חרף כו' הרי אלו כינויים לחרם מפרש שם ג"כ הר"ן דבגליל אפילו סתם אסור וביהודא דוקא במפרש כו' ושם במשנה הנוסחא הישנה האומר לחברו ובדפוסים חדשים הסגירו במוסגר תיבת לחברו אמנם לשיטת הרשב"א הנ"ל יש לקיים הגי' הישנה משום דהמשנה מיירי בכ"מ בין ביהודא בין בגליל ולהכי נקיט שאמר לחברו שאמר ח' לך נכסי ובודאי דעתו לח' בד"הב שאל"כ מה הועיל וכנ"ל: דף מח במשנה ואיזה דבר של אותה העיר כגון הרחבה והמרחץ וביהכנ"ס והתיבה והספרים.

ופרש"י ספרי תורה ששניהם נתנו בהן מעות עם אנשי אותה העיר. ביו"ד סי' רכ"א סעיף י"א כתב שם המחבר אם אסר ספרו על חברו אסור לנאסר ללמוד בו וכתב שם הש"ך ול"ד למודר הנאה משופר דמותר בתקיעת מצוה משום דמצות לאו ליהנות ניתנו דשאני הכא דהא אינו מחוייב להשאיל ספרו ומותר להשכירו וכיון שזה לומד בו בחנם נמצא מהנהו השכר וע"ש בט"ז שכתב ג"כ שהרי אין חיוב על האדם להשאיל ספרו לחברו "שלא לדעתו" כמו שאין חובה עליו ליתנו לו שהרי מקלקלו בכך ומותר להשכירו ונמצא שמהנהו השכר ודקדקו בלשונם שכתבו שהרי אין "חיוב" על האדם כו' משום דאין חובה מ"מ מצוה איכא כמו דאמרינן בכתובות (דף נ).

(הון ועשר בביתו וצדקתו עומדת לעד חז אמר כו' וחד אמר זה הכותב תורה נביאים וכתובים ומשאילן לאחרים ומ"מ כיון דרק בתורת מצות צדקה וחסד הוא וחובה אין עליו ורשות בידו לקבל שכר ואם מהנהו בחנם נמצא שנהנה המודר באיסור וגם במשנתנו שכל בני העיר שותפים בהספרים ואינן עומדים להשכיר ובעיקר הנאת הלימוד לא מיקרי הנאת הגוף דמצות ל"נ מ"מ כיון שאם ירצו טובי העיר להשכיר הספרים ולקבל שכר עבור זה הרשות בידם ויש להמדיר חלק בהשכר וכיון שלומד המודר בהם בחנם מיקרי הנאה שנהנה מחברו.

והנה הב"י בספרו בדק הבית בסי' רכ"ד כתב בשם הרשב"א שאין אדם יכול לאסור ספרים על חברו ושהרשב"א ז"ל לא גריס במשנה והספרים ובס' יד שאול שם כתב שהדבר יפלא דהא בש"ס איתא כן מפורש דאסור ולא ידעתי על מה התפלא הא הב"י כתב שהרשב"א לא היה גורס במשנה והספרים וע"ש במ"ש עוד דאף לשיטת הראב"ן דהא דנדרים חלים ע"ד מצוה הוא דוקא במפרש אבל בסתם אמרינן דלא כיון ע"ד מצוה א"כ לכאורה קשה כאן שנדר בסתם נימא דלא כיון ע"ד מצוה כמו בלימוד בספרים או בישיבת והילוך לביהכנ"ס אמנם כיון דאפשר בספרים שישגי אצל אחרים ל"ש לומר דלא כיון עד"מ וכמ"ש הרשב"א לעיל (דף טז:): גבי הנאת תשמישך עלי שהקשה והא

איכא מצות פ"ו ומצות ל"ל ניתנו ותירץ דהא אפשר לו באשה אחרת וה"ה הכא כמו כן יש לו לקיים מצות לימוד מספרים של אחרים: בר"נ ד"ה לא דברו בנשיא כו' בסוף הדבור ויש לתמוה על הרמב"ם ז"ל שפסק בפ"ז מהל' נדרים כראב"י ופסק נמי למתניתין וכבר השיגו ע"ז הרמב"ן ז"ל בהלכותיו היכי מזכה שטרא לבי תרי עכ"ל בישוב דברי הרמב"ם נאמרו בו תירוצים רבים בב"ח ובט"ז סי' רכ"ד ובתוס' יו"ט תירץ כיון דאפשר לכתוב חלקו לנשיא לא סמכינן אברירה והוי כמו חצר שיש בו דין חלוקה דלא סמכינן אברירה כיון דאפשר בחלוקה כמו שפ"ה הרא"ש וכתב שתירוצין זה ברור לו כשמש והגר"א ז"ל בביאוריו הביא ג"כ תירוצו ונראה שהוטב בעיניו ג"כ מאוד אמנם עדיין צריכין אנו למודעי ליישב הסוגיא דלעיל במאי דפריך הגמ' על רבה דאמר מחלוקת שיש בה כדי חלוקה אבל אין בה דין חלוקה ד"ה מותר והרי ביהכנ"ס דכמי שאין בה דין חלוקה דמי ותנן שניהם אסורים כו' דמאי פריך הא י"ל דבביהכנ"ס כיון שיש תקנה לכתוב חלקו לנשיא דמי לחצר שיש בו דין חלוקה דלא סמכינן אברירה משום דאפשר בחלוקה ואית ליה תקנה ה"נ בביהכנ"ס אף דאין בו דין חלוקה אית ליה תקנתא אחריתי לכתוב חלקו לנשיא אבל בחצר שאין לו דין חלוקה ליתא להאי תקנתא לכתוב חלקו לנשיא כמ"ש התוס' ד"ה והכותב חלקו לנשיא בחצר שהיא מיוחדת ממש אין תקנה לתת אותה לנשיא אבל הכא דמעיקרא נמי אין כל הדברים הללו מיוחדים להם לא יפסידו אם יכתבו חלקם לנשיא שגם אח"כ יכולים לילך וליהנות שהנשיא לא יקפיד בכך כיון שגם לו אינה מיוחדת שהרי הוא לכל בני העיר יעוי"ש וכבר העירו על התוי"ט בתוס' חדשים ובס' קרבן נתנאל ליישב דברי התוי"ט ומקרוכ יצא לאור ס' בית מאיר על יו"ד מהגאון דפוזנא וכתב תירוצין מרווח ותורף דבריו דהנה הראשונים נתקשו בהא דפסקינן כראב"י דזה נכנס לתוך שלו משום דיש ברירה והא אנן קיי"ל בדאורייתא אין ברירה.

ע' בר"נ ריש פרקין. וכתבנו שם בשם חדושי הרמב"ן והרשב"א דהא דויתור אסור במודר הנאה אינו אלא מדרבנן ודריסת הרגל בחצר אינו אסור אלא מדין ויתור והוא איסור דרבנן ולהכי פסקינן כראב"י דבדרבנן קיי"ל דיש ברירה א"כ תו לא קשיא מידי על הרמב"ם דהא פשיטא דשיבת ביהכנ"ס ודריסת הרגל שם וקביעותו שם הוי הנאה גמורה ואינו דומה לויתור ואסור מדאורייתא ובדאורייתא קיי"ל דאין ברירה והגמ' דלעיל דמדמה ביהכנ"ס לחצר השותפין הוא רק לענין דלא נימא באין בו דין חלוקה לכ"ע יש ברירה אבל ודאי דיש הבדל ביניהם שזה אינו אלא ויתור וזה חשוב הנאה גמורה וע"כ אף אם נימא דראב"י גופי' דסובר יש ברירה אפילו בדאורייתא לדידיה גם בביהכנ"ס דהוי הנאה גמורה ואיסור דאורייתא לא חל הנדר ויכול כ"א לומר לתוך שלי אני נכנס מ"מ אנן אליבא דהלכתא דקיי"ל בדאורייתא אין ברירה שפיר פסק הרמב"ם לאיסור בביהכנ"ס דהנאת ביהכנ"ס הוי הנאה גמורה ואיסור דאורייתא וברור שהרמב"ם מיושב בזה וע' בס' עצי לבונה הביא שם בשם ס' שמלת בנימין לתרץ ג"כ כתי' הרב בעל בית מאיר הנ"ל וביאר הדבר יותר לפי מ"ש המהרש"א במגילה (דף ח') דבבית הכנסת קפדי אהדדי וא"כ הנאה דבביהכנ"ס לאו ויתור הוא ומן התורה הוא אסור ואין ברירה אך רב יוסף לשיטתו ערובין (לז:) דל"ל לחלק בין דאורייתא לדרבנן עי"ש: בד"ה כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת כו' כלומר דנהי דמתנה ע"מ

להחזיר שמה מתנה אע"ג דאם הקדישה אינה מקודשת כו' שאני התם דמ"מ לשעתה מתנה היא אבל מתנה זו של בית חורון אפילו לשעתה אינה שלא נתכוון להקנותה לו כלל כו' והיינו לישנא דמתניתין דקתני כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת כו' כלומר כזו שהיא בהערמה כו' עכ"ל וזהו לפי גירסת הר"ן שגרס במשנתנו כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת יש לפרש כן אבל לפי הגירסא שלפנינו במשניות ובגמ' כל מתנה שאינה שאם הקדישה תהא מקודשת פירושו הכי הוא כל מתנה שאינה פ"י באופן זה שאם הקדישה תהא מקודשת אינה מתנה ובעינן שיהיה באופן שיכול להקדיש ול"ק ממתנה ע"מ להחזיר דשמה מתנה אע"ג דלא יכול להקדיש דבאמת גם שם יכול להקדיש היינו כל זמן שהיא בידו שלא יוכלו אחרים ליהנות ממנה וכן כתבו התוס' בב"ב (דף קלד).

(ד"ה כל מתנה כו' לחד תירוץא דמתנה ע"מ להחזיר יכול להקדיש כ"ז שהוא בידו רק להקדיש לעולם אינו יכול. דהא קאמר ע"מ שתחזירהו לי מידי דחזי ליה קאמר וצריך להשלים תנאו ולהחזיר לו דבר הראוי לו והוי כמו שור זה עולה יהא כל שלשים יום דכל למ"ד יום הוי עולה ולאחר ל' חולין (לעיל כט:) ודעת הר"ן הוא כתירוץ התוס' בב"ב שם בשם ר"י דלא תליא מתנה בהקדש כלל דאפילו אינו יכול להקדיש הוי מתנה ושאינה הכא במתנת בית חורון משום דניכר שהוא בהערמה ולא דוקא נקיט שאם הקדישה אינה מקודשת ודעת הרא"ש בפ' יש נוחלין (סי' לח) דלאו דוקא נקיט שאינה יכול להקדיש אלא ה"ה נמי אם אינו יכול ליתנה במתנה או למוכרה דאינה מתנה אם לא שיוכל לעשות בה כל חפצו ולא תקשה מהא דלקמן (דף פח).

(המדיר הנאה לחתנו והוא רוצה לתת לבתו מעות אומר לה הרי המעות האלו נתונים לך במתנה ובלבד שלא יהא לבעלך רשות בהן אלא מה שאת נו"נ בפ"ך דלא הוי מתנה לכל דבר אלא למה שפירש דיש לחלק בין נותן סתם אלא שמתוך מחשבתו ניכר שאינו מכוון ליתן לו שיעשה בה כל חפצו ובין אם פירש שנותן לו רק על דבר פלוני דהוי מתנה לאותו דבר שפירש וע' בח"מ סי' רמ"א סעי' ה' וע' בתוס' סוכה (דף מא:) ד"ה הילך אתרוג זה שביארו הדבר היטב ותוכן דבריהם שבמעשה דב"ח לא נתנה לו שיהנה המקבל שום הנאה בעולם אלא שיהא מותר לאביו של נותן זה ודאי הוא הערמה בעלמא ולא שמי' מתנה שהרי לא זכה בה לענין עצמו שום דבר וא"כ מה הקנה לו [צע"ק דהא הלשון במשנתנו חצר וסעודה נתונים לך במתנה והינן לפניך אלא כדישיבוא אבא ויאכל עמנו בסעודה הרי זיכה לו קצת ג"כ שהוא ג"כ יאכל עמהם ואולי בלאו המתנה הי' ג"כ מזמן אותו להסעודה וא"כ במתנה זו לא הוסיף לו כלום] אבל בעלמא מתנה היא אע"פ שאין יכול להקדישה כדתנן בפ' ב' דנדריים שנותן לבתו מה שנושאת ונותנת בפ"י כו' ע"ש: ע"ב תוס' ד"ה הל"ן נכסי כו' באמצע הדבור כתבו ובלא שמעתין אומר ר"י שאין אדם יכול להקנות חפץ לחברו מעכשיו לאחר שלשים יום דההיא שעתא דחל הקנין הדר סודר למרי' כו' ומיהו אם הקנה לו מעכשיו ע"מ שארצה לאחר ל' ודאי נגמרה המתנה מיד קודם החזרת הסודר עכ"ל דברי התוס' הללו צריכין לביאור והם עשירים במקום אחר במס' קדושין (דף ס"ג).

(ד"ה כגון דכתב ליה שם מבואר היטב שכתבו שם בסה"ד אליבא דר' יוחנן שם (בדף ס') דסובר דבמעכשיו ולאחר ל' יום שיורא הוי (וע"ש בר"ן בשם הירושלמי דכל שלשים יום קונה ואין קונה לאחר למ"ד יום קונה קנין גמור) אפי' אמר מעכשיו לא מהני אם הוא קונה בק"ס כיון שאין הסודר ביד הקונה בסוף הזמן דהדרא סודרא למרי' וכתבו שם דאומר הר"מ דשמא על מנת מהני אפי' לר' יוחנן ולא הוי שיורא אלא תנאי עכ"ל וזה הוא ג"כ כוונת התוס' בכאן אליבא דר' יוחנן אבל אליבא דשמואל דתנאה הוי מהני מעכשיו לחוד אפי' בלא על מנת וע' בח"מ ס"ס קצ"א ובאה"ע סי' מ' ובאבני מלואים שם ס"ק ח': בר"נ ד"ה וההיא שעתא הדרא סודרא למרי' כו' ור"נ דאמר קני ע"מ להקנות קנה כו' דאיהו גופי' אמר בפ' האשה שנפלו לה נכסים (דף פ"ב) דהאומר לחברו משוך פרה זו ולא תקנה עד לאחר שלשים יום דלא קנה בעומדת באגם כו' עכ"ל הנה בדף פ"ב שם לא נזכר דברי ר"נ רק שני מימרות דר"י.

דרמי אהדדי ומשני הא דא"ל מעכשיו והא דלא אמר ליה קני מעכשיו ומימרא דרב נחמן הוא בפ' הכותב (דף פ"ו:) שם נמצא דאמר ר"נ אמר רבה בר אבוה האומר לחברו משוך פרה זו ולא תהי' קנוי' לך עד לאחר שלשים יום קנה ואפי' עומדת באגם והתוס' שם מפרשים דבדאמר לי' מעכשיו מיירי אבל הר"ן שם מפרש דר"נ מיירי אפי' בדלא אמר לי' מעכשיו אפ"ה כי קיימא באגם קנה דחשבינן לה כאלו ברשותו ממש היא וקנה אותה במשיכה ראשונה כיון שעדיין ברשותו היא וע' בש"ך ס"ס קצ"ז ובקצוה"ח שם עכ"פ הלשון שהעתיק הר"ן כאן.

דר"נ אמר ל"ק בעומדת באגם לא נמצא בגמ' וכפי הנראה שצ"ל ל"ק אלא בעומדת באגם וכן הוא בשיטה מקובצת וזה לשונו אלא דקשיא לי דהא ר"נ גופיה מודה במשוך פרה זו ולא תקנה לך אלא לאחר ל' יום דאי לא קיימא באגם מיהא לא קנה וכ"ש למאי דאסיקנא בשילהי האשה שנפלו לה נכסים דאפי' אי קיימא באגם לא קנה אי לא אמר ליה מעכשיו עכ"ל וכצ"ל בר"ן ובב"י סי' קצ"ה העתיק דברי הר"ן כפי הנוסח שהוא לפנינו וחדוש הוא שבעלי ההגהות לא העירו בזה וע' בתוס' ב"מ (דף ל"ד).

(ד"ה א"נ דקיימא באגם בסה"ד ע"ש: בפ"ה הרא"ש ד"ה והא מתנת בית חורון כו' ולא קני זה ע"מ לעשות מה שאמר זה (כאלו קני ויצאו החצר והסעודה כו') צ"ל דאלו קני יצאו החצר והסעודה כו': סליק פרק חמישי בעזרת מרים ראשי פרק ששי ד' מט גמ' ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנאמר ויבשלו הפסח באש כמשפט בגליון הש"ס הקשה הגרע"א.

אמאי לא מייתי ראייה מדכתיב בפ' ראה גבי פסח ובשלת ואכלת ונשאר בצ"ע וכבר העיר בזה הגאון בעל פרי תואר ביו"ד סי' פ"ז וכתב לתרץ דהאי ובשלת ואכלת יכולני לומר דקאי אשאר קרבנות שהוזכרו למעלה מזה בסמוך דכתיב וזבחת פסח לה' אלקיך צאן ובקר ואמרו צאן לפסח ובקר לחגיגה הרי הוזכרו שלמים בכתוב ונוכל לומר דובשלת קאי אשאר קרבנות ואינהו מישך שייכי בהדי פסח דנאכל על השובע עכ"ל ובס' שמלת בנימין תירץ דמקרא דכתיב ובשלת ואכלת יש לומר דמיירי בצלאו ואח"כ בשלו כדאיתא בפסחים (דף מא) אליבא דר"מ אבל בהך קרא דדברי הימים כתיב כמשפט דודאי אין משפטו דוקא לבשלו אחרי הצלי' [הגה"ה המסקנא שם בגמ' דגם

לר"מ צלאו ואח"כ בשלו חייב דאמר קרא ובשל מבושל מ"מ ויותר נכון לומר ע"פ אופן זה דמקרא דובשלת ואכלת מיירי בצלי קדר דהוי כעין בישול ואליבא דרבנן דרבי אבל בקרא דד"ה כתיב באש כמשפט וכן תי' בס' יד שאול ואולי יש לומר עוד דטפי ניהא להגמ' להביא ראיה ואסמכתא מקרא דדברי הימים שקרוב ללשון בני אדם כמ"ש התוס' לקמן (דף נה).

(ד"ה וכפרוץ הדבר כו'. דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם.

מלהביא רא' ממקרא שבתורה דלשון תורה לחוד ויש להעמיס זה בקצת כוונה במ"ש הרא"ש בד"ה ויבשלו שכתב בדברי הימים כתיב דלאיזה צורך השמיענו זאת ולפי מ"ש ניהא וק"ל: בר"נ ד"ה ירושלמי א"ר יוחנן כו' בסוף הדבור ולפום גמ' דילן שמעינן מינה דבין להקל בין להחמיר האומר בחג יו"ט האחרון של חג בכלל עכ"ל פי' להקל דאם אומר קונם עלי יין מאחר החג אינו אסור לשתות יין ביו"ט האחרון של חג דהוא בכלל החג שלא אסר עצמו לשתות בחג ולהחמיר הוא אם אסר עצמו לשתות יין כל ימי החג דאסור ג"כ בשמיני עצרת דנכלל ג"כ בלשון החג דסוכות ובש"ע סי' ר"כ סעיף כ' לא כתב המחבר הך דינא רק לאיסור דאם אמר קונם יין שאני טועם בחג אסור ביו"ט האחרון וק"ל לכתוב גם באידך צד להקל דאם אמר קונם יין שאני טועם מן החג ואילך דאינו אסור ביו"ט האחרון של חג וכח דהיתרא עדיף לאשמעינן ובפרט שבזה מחולק הירושלמי עם גמ' דילן שבירושלמי אמרו לא אמר ר' יאשי' אלא להחמיר ולפום גמ' דילן הוא בין להקל בין להחמיר כמ"ש הר"ן ובכ"מ פסקינן כבבלי נגד הירושלמי ובטור לא הביא רק לשון הירושלמי גם הב"י בטור לא הביא דברי הר"ן שלפנינו שלגמ' דילן הוא להקל ג"כ ועיין בהגהת הרש"ש מה שפי' בכוונת הר"ן בין להקל כו' באופן אחר וא"צ לזה וכפירושי לעיל מצאתי ג"כ בפני משה על הירושלמי שפי' כן: בהרא"ש ד"ה מותר בצלי ובשלוק שלוק זה נתבשל יותר מסתם בישול צ"ל שלוק, זה שנתבשל יותר מסתם בישול ודלא כפי' הר"ן שפי' שלוק דכאן בשיל ולא בשיל.

וע' במס' עוקצין פ"ב משנה ד' בתוי"ט ד"ה ולשלוק כו' שהוא קרוב לצלי ומתקשה: במשנה למלך פ"ד מהל' שבועות חקר בהא דפליגי ר"ע ורבנן בשבועות ריש פ"ג (דף יט.) באומר שבועה שלא אוכל ואכל כ"ש דר"ע מחייב וחכמים פוטרין דיש לדקדק במחלוקת זו דלא ימנע אם בלשון ב"א אכילה בכ"ש מ"ט דרבנן הלא בנדרים ושבועות הולכין אחר לשון ב"א.

ואם בלשון ב"א סתם אכילה אינו אלא בכזית מ"ט דר"ע דאמר אף אם אכל כ"ש חייב ולומר דפליגי אם בלשון ב"א אכילה בכזית או בכ"ש דבר זה לא ניתן להאמר עכ"ל ובס' עצי לבונה הביא בשם ס' שמלת בנימין חילוק נכון בענין הלך אחר לשון בני אדם אם לשון תורה אינו כמותו דהיינו דוקא כענין צלי ומבושל וכדומה שהשם שקורין ב"א הוא סותר לשל תורה כי בלשון תורה לא נקרא לצלי מבושל כלל אלא הוקבע לו שם אחר לקרותו צלי וא"כ צלי בלשון ב"א אינו נכלל בלשון מבושל כלל והוא סותר ללשון תורה וא"א להשוותם כלל אבל בענין אוכל כל שהוא אין לשון ב"א סותר ללשון תורה שבלשון תורה סתם אכילה בכזית ובלשון ב"א משמע כזית ומשמע נמי כ"ש ולא הוקבע

לכזית שם מיוחד אחר כלל אלא הכלבמשמעות סתם אכילה ולשון ב"א אינו סותר לשל תורה ואין לומר בזה דאלו היה דעתו אכזית למה אמר סתם אכילה.

כמו דאמרינן בצלי דאלו היה דעתו אצלי למה אמר בלשון מבושל דהתם הוקבע בלשון ב"א שם אחר לקרותו צלי והכא לא הוקבע שם אחר אכזית אף בלשון ב"א לכן פליגי בזה ר"ע ורבנן דלרבנן יש לילך בזה אחר לשון תורה שהוא מבורר בכזית דוקא וגם בלשון ב"א אינו סותרו ויש להשוות הלשונות בזה ור"ע ס"ל דאף בכה"ג כיון דבלשון ב"א משמע אף כ"ש מחייב בכל שהוא: בגמ' והא קרא נסיב לה אסמכתא בעלמא כ' הש"מ וא"ת המקשה שהקשה מאי מקשה וכי לא ידע דאסמכתא בעלמא הוא והא תני ר' יאשי' אע"פ שאין ראי' לדבר זכר לדבר משמע מדבריו שאינו אלא זכר בעלמא ע"כ ואולי י"ל דאינו בלשון קושיא ופירווקא אלא כולה הש"ס הוא דקאמר לה קרא דקא נסיב הוא אסמכתא וצ"ל "דקנסיב" ואף אם לא נגיה לשון נדרים משונה: שם איני והא ר' ירמי' חלש כו' חזא קרא דמחית כו' לא קשיא הא ברכיכי הא באשוני רבה בר עולא אמר הא בקרא גופי' הא בגווי' דקרא בהגהת הרש"ש כתב וק"ק מדוע חרה אף האסיא בראותו קרא בביתו דר' ירמיה דלמא לגווי' הוא דבעי לה ויש לומר דרבה בר עולא בא להוסיף על שינויא קמא דמשני הא ברכיכי והא באשוני והוא בא להוסיף ולומר דגם הרכיכי אינם טובים אלא מה שבתוכם אבל האשוני אינם יפים לחולה לא גופייהו ולא גווייהו והאי קרא דהוי מחית בבית ר' ירמיה הי' דאשוני שהם קשים ואינם טובים לא גופייהו ולא גווייהו וכן משמע לשון הברייתא דאמר ואסור בהיטריות רכות שהחולים אוכלים בהם פתם דהיינו מין ההיטריות שהם רכים מהם אוכלים פתם אבל מין היטריות הקשים אין אוכלים בהם פת אפי' ממה שבתוכם: בפ' הרא"ש ד"ה והא מתבשיל נדר וכיון דרך הוא כמו מים בעלמא לא מיקרי תבשיל ומשני כיון דמתאכלי ביה ריפתא ששורין בו הפת ואוכלין אותו תבשיל קרו ליה עכ"ל.

הרא"ש מפרש דקושית הגמ' הוא על מה דאסור במעשה קדרה רך ודלא כהר"ן שפי' דהקושיא הוא על מאי דמותר בעבה והא גם עבה מיקרי תבשיל ושינויא דהגמ' הוא כיון דלא מתאכיל ריפתא בהדי עבה לא מיקרי תבשיל ולפ"ז אינו מדוקדק לשון הגמ' בהשינויא כל מידי דמתאכיל בי' ריפתא תבשיל קרו ליה דהל"ל כל מידי דלא מתאכיל ביה ריפתא אינו קרוי תבשיל ולא לתרץ בלשון דיוק לדייק דדוקא דכל דמתאכיל בי' ריפתא קרו ליה תבשיל אבל לא במה דלא מתאכיל ביה ריפתא וע' בא"ח סי' תקנ"ב בשערי תשובה להגאון ר"ז מרגליות זללה"ה הביא בשם ס' זרע אמת שאין לשתות קאפפע בסעודה המפסקת ושבס' מח"ב השיג עליו דמשקה שחממוהו או שהרתיחוהו לא מקרי תבשיל כדמוכח מנדרים (דף מ"ט).

(דפריך והא מתבשיל נדר ע"ש עכ"ל וכוונתו עפ"י פי' הרא"ש כאן דפריך על הא דאסור במעשה קדרה רך והא מתבשיל נדר ומעשה קדרה רך אינו מקרי תבשיל ואי משום הא לא אריא דהא אדרבה הא משני כל מידי דמתאכלי ביה ריפתא תבשיל קרו לה ופי' הרא"ש ששורין בו פת וא"כ אדרבה מכאן ראי' להיפך לפי האמת דמשני וגם קאפפע הא שורין בו פת ואוכלין אותה עם פת וא"כ אין כאן השגה על ס' זרע אמת שכן הוא האמת לפי תירוץ המתרץ וע' בערובין (דף כ"ט): פליגי רבה ורב יוסף לענין עירוב

בצלי אי הוה ליפתן או לא דסבר רב יוסף דבצלי בעינן כדי לאכול הימנו שתי סעודות ומייתי ראי' מפרסאי דאכלי טבהקי (פי' בשר צלי) בלא נהמא דפריך ופרסאי הוו רובא דעלמא והכא בנודר מן התבשיל אמרינן בגמ' דאסור בצלי משום דבנדרים הולכין אחר לשון ב"א ולפי המקום וע"ל בעמוד ב' בר"ן דלבבלאי דאכלי נהמא בנהמא המודר מן התבשיל בדידהו אסור גם בעבה דהם אוכלין אותו ג"כ בפת: ע"ב גמ' א"ל הכי אמר רב דייסא באצבעתא בסיים וכל דכן בתרתין וכל דכן בתלת עיין בחדושי אגדות.

ועדיין לא הונח דהל"ל בקצור וכ"ש בכוליה ידא ואולי יש ג"כ כוונה בזה לפמ"ש בהוריות (דף י"ג): דקא חשיב בדברים המשיבים את הלימוד הטובל אצבעו במלח ואוכל ואמר ר"ל ובאחת ואמרינן שם כתנאי ר' יהודא אומר אחת ולא שתיים ר' יוסי אומר שתיים ולא שלש הרי דחזינן דיש ענין סגולה לנפש אם טובל באצבע אחת או בשתיים ושלש לכן אמר כאן דאין נ"מ ואדרבה כל דכן בתרתין וכל דכן בתלת: שם דביתהו דר"י נפקת נקטת עמרא עבדה גלימא דהוטבי רש"י וכן הר"ן פירשו גלימא חשובה סרבל טוב והיה מברך ברוך שעטני מעיל שהיה חשוב בעיניו כמעיל ועיין בפסקי הרא"ש בברכות פ' הרואה סי' ט"ז בדין אם קנה כלים חדשים דמברך שהחיינו כתב דאפי' אם אינם כלים חשובים אם אצלו חשוב הוא דמברך ג"כ דיש ענין ששמח בחלקו יותר מעשיר בכלים חשובים כדאי' בנדרים דר' יהודא שלא היה לו אלא גלימא רעועה והוה מברך ברוך שעטני מעיל לפי שהיה חשוב עליו כמעיל לעשיר ובפי' הרא"ש כאן לא סיים תיבת לעשיר והמעד"מ שם כתב תמיהא לי דמנ"ל שהיתה רעועה הא עבדה גלימא דהוטבי קאמר ופרש"י סרבל טוב והר"ן פי' גלימא חשובה אבל נראה דתמונת גלימא משונה מתמונת מעיל בעצמו ולהכי קראו הרא"ש גלימא רעועה ע"ש תמונתו שאינו מיופה בתמונתו כמו המעיל: ד' נ בגמ' שמע כלבא שבוע אתא ואיתשיל על נדרי' ואישתרי ובכתובות (דף סג:) הנוסח שמע אבוה (כלבא שבוע) דאתא גברא רבא למתא אמר איזיל לגביה אפשר דמיפר נדראי כו' ע' בט"ז סי' רכ"ח.

ס"ק ח' שהביא קושיא בשם הריב"ש איך היתר ר"ע לכלבא שבוע והא ר"ע הוא נוגע בדבר. ותירץ דהוא לא התיר בעצמו אלא ע"י צירוף אחרים עמו ולפי מ"ש הר"ן לעיל (דף ה:): גבי רבינא ה"ל נדרא לדביתהו כו'.

דמספקא ליה שם דבנדרי אשתו להתיר אפשר דאפי' בצירוף אחרים אסור משום דאשתו כגופיה דמי והוי ליה כמתיר נדרי עצמו. צ"ל דר"ע נתן רשות לתלמידיו שיתירו לו ובס' ידות נדרים ביד שאול ס"ק ח' תירץ לפמ"ש התוס' שם (וכן הר"ן כאן בעמוד ב') לתרץ איך התיר ר"ע בפתח כזה שהוא נולד כדלקמן (דף ס"ד).

(דאמרינן שם אין פותחין בנולד כיצד אמר קונם שאיני נהנה לפלוני ונעשה סופר כו' ואמר אילו הייתי יודע שהוא נעשה סופר לא הייתי נודר דאין מתירין בפתח כזו שהוא נולד ותירצו דלא חשיב נולד דדרך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול והר"ן ביאר יותר כיון דאפי' דאדעתא דפרק א' או הלכה אחת לא היה נודר וזה שכיח טובא שילמוד פרק א' או הלכה אחת הלכך לאו נולד הוא דנולד מיקרי דבר שאינו מצוי ולפ"ז כאן ל"ש ענין נוגע בדבר דהרי כל ענין דנוגע לא יתיר הוא דשמא לא יעיין יפה וזה הוא דוקא בנדר שצריך עיון לחקור אחר פתח חיישינן שמא לא יעיין יפה משא"כ כאן

דהפתח מבורר דאל"כ שוב הוי נולד א"כ מותר ובפרט לפי מ"ש התוס' שם בכתובות אי נמי כגון דתלה נדרו בדבר שפלי בשעה שנדר ע"ד אם לא יעשה סופר דבענין זה לא הוי נולד כדאמרינן לקמן (דף ס"ה).

(נעשה כתולה נדרו בדבר אתי שפיר טפי וע"ש בר"ן וברא"ש ד"ה נעשה: ע"ב רבי עביד ליה הלולא לר"ש בריה ולא אומניה לבר קפרא כו' א"ל אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כו"כ הדר אומני' כו' לכאורה הדבר יפלא איך מתחלה דבר בר קפרא כ"כ קשות נגד רבי בשביל דלא אומניה ויכנהו בשם ע"ר.

וכבר עמד ע"ז בעל שבות יעקב בספרו ח"א סי' קפ"ב וראיתי להעתיק בקצרה תוכן דבריו ע"פ מה דאי' בא"ח ס"ס תק"ס דאסור לאדם שימלא פיו שחוק בעוה"ז וכתב שם הט"ז דבנוסח הטור כתוב בזמן החורבן ויצא לחלק דלענין שמחה שאינה שלמצוה ודאי אסור אפי' שלא בזמן החורבן למלא פיו שחוק אבל בשמחה של מצוה כגון בחתונה היה היתר בזמן שביהמ"ק היה קיים ובזה"ז ערבה כל שמחה אפי' בשמחה של מצוה מ"מ לא ימלא פיו שחוק ועפ"ז יתיישב הסוגי' דהיינו טעמא דרבי שהיה מתיירא שישחוק, לפי שרבי היה אחר החורבן כפרש"י בפ"ק דחולין (דף ו':) ד"ה את בית שאן ובסוף מכות אי' שם דר"ג וראב"ע ור"י היו מהלכין בדרך ושמעו קול המולה התחילו הם בוכים ור"ע משחק כו' אמר להם לכך אני משחק אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו עאכו"כ וא"כ לר"ע מותר לשחוק מטעם זה דאם לעוברי רצונו כך כו' א"כ זה היה פלפול של רבי ובר קפרא דרבי לא אומני' לב"ק כדי שלא ישחוק דס"ל כהני תנאי דאסור למלא פיו שחוק בעוה"ז אפי' בשמחה של מצוה.

וא"ל בר קפרא אם לעוברי רצונו כך כו' דס"ל כסברת ר' עקיבא א"כ מותר לשחוק עכ"פ בשמחה של מצוה עד כאן ת"ד ובפשוטו יש לומר דגם מתחלה כשכתב בר קפרא אם לעוברי רצונו כך היה כוונתו שלא יהיה לפלא בעיני העולם איך קבל רבי שכר העוה"ז כך והיה כוונתו אם לעוברי רצונו משפיע הקב"ה עושר רב כ"כ לעושי רצונו על אחת כו"כ כמו דאי' בהוריות (דף י':) ומי סני להו לצדיקי דאכלי תרי עלמא אלא שהעטיפ' לשונו הקדוש במחלצות בחדה סתימה קצת שיהיה נראה מזה איזה משמעות אחרת לרמז שהוא מקפיד במאי דלא אומני'.

ואח"כ כשאומני' ביאר כוונתו הפנימיית. אם לעושי רצונו בעוה"ז כך שהוא רק שכר הפירות לעוה"ב על אחת כמה וכמה: ד' נא בר"נ ד"ה ובקירקני דאמך שתהא אמך מקרקרת ומזמרת עכ"ל ק"ק הא קול באשה ערוה גם לא מצינו שהיתה אח"כ מזמרת רק שמזגה את הכוס כדאמר תיתי דביתכי תרמי לי נטלא אחת והמפרש פי' בקירקני דאמך.

במזיגתה שתמזוג לי הכוס וגם ע"ז קשה דאסור להשתמש באשה וכל שבנדה אסור אסור ג"כ בא"א ע' באה"ע סי' כ"א סעיף ה' ובביאורי הגר"א שם אכן זה אפשר ליישב ע"פ מה דאמרינן בקידושין (דף פ"ב.) (דאמר שמואל הכל לש"ש וכתבו התוס' שם וע"ז אנו סומכין השתא שאנו משתמשים בנשים.

וכן הביא הרמ"א שם בהג"ה דכל שאינו עושה דרך חיבה רק כוונתו לש"ש מותר אבל על פי' הר"ן שתהא מזמרת ק"ק איך ישמע בר קפרא קול זמר שלה אמנם לפמ"ש הריטב"א שם בסוף קדושין דהכל לפי מה שהאדם מכיר בעצמו שיצרו נכנע וכפוף לו ואין מעלה בלבו טינא כלל מותר להסתכל ולדבר עם הערוה ולשאול בשלום א"א והביא ראייה מהא דר' אבהו כתובות (דף יז).

(דכי הוי אתי ממתיתבא כו' נפקן אמהתא דב"ק לאפי' ומשריין ליה הכי רבא דעמיה ומדברנא דאומתי' ורב אדא בר אהבה נקיט כלה אכתפי' ורקיד בה ולא חייש להרהורא הכי נמי בר קפרא שהוא ידע בנפשו שיצרו נכנע אליו לא היה חייש להכי שם בר"נ מאי תבל דכתיב באשה הנרבעת לבהמה עכ"ל.

כפ' קדושים כתיב ג"כ גבי כלתו תבל עשו דמיהם במ. ושם לא שייך הך פירושא דפריש בר קפרא תבלין יש בה ואפשר דשם יש לפרש כפרש"י בחומש מלשון בלבול שמבלבלין זרע האב עם זרע הבן אבל הכא באשה הנרבעת לבהמה לא מיסבר להו האי פירושא ולהכי פירשו בלשון תבלין ומצאתי כן בס' מאורי אש בשינוי קצת וע' בשיטה מקובצת שפי' תבלין יש בה כלו' תערוכת יש בביאה זו דומיא דתבלין שכל ביאה מין במינו.

אבל אשה הנרבעת לבהמה זרע מעורב הוא: ע"ב במשנה דג דגים שאני טועם אסור בהן כו' בין מלוחים " בין תפלים בין חיים בין מבושלים. גבי מלוחים שייך לישנא דתפלים וגבי מבושלים שייך לישנא דחיים אבל חיים ותפלים חדא מילתא היא וכמו דאמרינן בעלמא בין שוגג בין מזיד בין אונס בין רצון דמזיד ורצון חדא מילתא הוא ויש להעיר כיון דדג תפל אוכל שאינו ראוי הוא כדאי' בשבת (דף קכ"ח) דג תפל אסור לטלטלו בשבת ופי' רש"י דאינו ראוי לכלום וע' בתוס' שם בתירוץ קמא שכתבו דגם לכלבים אינו ראוי וגרע מבשר תפל דחזי לאומצא וא"כ הכא דאמר דגים שאני טועם נימא דלא הי' דעתו אלא למבושלים דיש בהם טעם ולא לתפלים דאינו ראוי לכלום ואף לכלבים אינו ראוי וגרע מבשר תפל והנה בש"ע סי' רי"ז כשהעתיק דין זה לא הזכיר בין חיים בין תפלים וגם דין דג או דגה ודג דגים ולא ידעתי למה ובטור הזכיר כולם וע"ל (דף נ"ד): גבי שאני עופות דאפשר ע"י שליקה ובט"ז סי' רי"ז ס"ק ז' שפי' שם כיון דאפשר שום אכילה בעופות חל עלייהו הנדר ואסור בכל גוונא פי' לאוכלם צלוי ע"ש ובזה י"ל גבי דגים כיון דאפשר לאכלם ע"י תיקון חל עלייהו האיסור לאכלם אפי' קודם התיקון וצ"ע: בפ' הרא"ש ד"ה דכבוש מאי כו' ולאידך פירושא כו' כפי הנוסחא שלפנינו אין לו מובן.

כי לא נמצא שני פירושים שיפרש במשנה רק פירוש אחד וכפי הנראה שבשגגת המדפיסים נשמט פי' א' והכוונה הוא לשני הפירושים שהביא הר"ן וכצ"ל ולאידך פירושא מי הוי כהכבוש דהד' דכבוש הוי כמו ה"א הידועה והב"י בס' רי"ז כתב שהרא"ש פי' כפי' אחרון שבר"נ נראה שלא היה בגירסתו הך ולאידך פירושא כו' עיי"ש: דף נב תמצית דברי הר"נ בשיטת הרב אלפסי ז"ל שפסק בפת שאפאו עם הצלי דאסור לאכלו בכותח אע"ג דקיי"ל דריחא לאו מילתא הוא משום דהוי דשיל"מ דהא מצי למיכל בהדי בישרא ומש"ה אפי' באלף לא בטיל.

והקשו עליו הראשונים דהא דדשיל"מ לא בטיל אפי' באלף הוא דוקא במין במינו אבל לא בשאינו מינו ובשר בפת הוי אינו מינו. והר"ן חידש דשני מיני דשיל"מ יש.

האחד מה שהוא אסור עכשיו ויש לו היתר לאחר זמן ובדבר שיל"מ כזה הוא דיש חילוק בין מב"מ למבשא"מ ויש עוד אופן דשיל"מ שיש לו היתר גם עכשיו דשיל"מ כזה אף בשא"מ לא בטיל ואסבר לה בטעמא באריכות ולבסוף כתב עוד בקצרה שהרי אתה רואה שכל שהוא מוסיף היתר החמירו בביטולו שמפני שעתיד להיות ניתר אמרו שלא יתבטל במינו וכיון שכן כל שהוא מוסיף היתר שאף עכשיו יש לו היתר ראוי להחמיר בביטולו שלא יתבטל אפי' בשאינו מינו ופת שאפאה עם הצלי להא דמיא שאף עכשיו יש לו היתר לאכלה שלא בכוח והנה הגאון רע"א ז"ל בתשובותיו סי' קפ"ט הקשה על דברי הר"ן ממשנה ערוכה ריש פ"ט דכלאים דצמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה.

אם רוב מן הגמלים מותר והיאך בטל הצמר רחלים בצמר הגמלים הא הוי היתר בהיתר דלא בטל כמו דבשר לא בטל בפת לאכלו עם חלב כו' דמה חילוק בין ריח משהו של בשר שנבלע בפת דלא בטל משום דשיל"מ דהוי היתר בהיתר ובין צמר רחלים דבטל בצמר גמלים הא הוי היתר בהיתר כו' יעוי"ש עוד שהקשה על דברי הר"ן מהא דחולין (דף קי"א:) דאמר אביי צנון שחתכו בסכין של בשר אסור לאכלו בכוח ורבא סבר דמותר לאכלו בכוח ע"י טעימה שיטעום מקודם אם יש בו טעם בשר וקשה מה מהני מה שיטעום מקודם ולא ירגיש טעם בשר.

הא מ"מ אם יש בו אפי' משהו בשר ג"כ אסור לאכלו בכוח משום דהוי דשיל"מ (שם) כתוב טעימת קפילא ואינו מדוקדק דדוקא בטעימת איסור ע"י עובד כוכבים בעינן קפילא דלא מרע אומנתו אבל בטעימת היתר ע"י ישראל לא בעינן קפילא ע' ביו"ד סי' צ"ו וצ"ח]. והנה על קושית הגרע"א הראשונה מהא דצמר רחלים שטרפן עם צמר גמלים דבטל ברוב כתב הרב בעל בית מאיר ביו"ד סי' ק"ב דס"ל להרי"ף דאין לדמות איסורי אכילת אדם או אכילת מזבח.

לאיסור שעטנז דכה"ג אשכחן לגבי כלאי זרעים דעיקר הקפידא במראה עינים ובאמת הר"ן בעצמו בתשובה (הביאו הפר"ח בא"ח סי' תמ"ז ס"ק ד') ס"ל דהיתר בהיתר בטל ומביא ראיה מהא מתניתין דפ"ט דכלאים הנ"ל צמר גמלים וצ"ר שטרפן זה בזה כו' ומ"ש הר"ן כאן הוא רק לתרץ שיטת הרי"ף.

והרי"ף ס"ל לחלק בין איסורי אכילה לאיסור שעטנז כמ"ש לעיל. ועל קושיא השני של הגאון רע"א ז"ל מהא דצנון שחתכו בסכין של בשר כתב הגאון מלבי"ם זצ"ל בס' ארצות החיים שלו.

דאם טעם ולא נרגש בו טעם בשר אמרינן דלא נכנס בו טעם בשר ולא נבלע כלל ולזה כיון הרשב"א בחדושו שכתב דאם טעם ואין בו טעם בשר ע"כ לא נכנס בו טעם בשר כלל. והרשב"א כיון בזה ליישב ג"כ לשיטת הרי"ף יעוי"ש ולכאורה אינו מובן כלל מאין אנו יודעים ממה שאין מרגישים בו טעם בשר שמעיקרא לא נכנס בו כלל טעם בשר דלמא נכנס משהו ומצד שהוא משהו לכן אין מרגישים בו טעם וזהו שאמרו בכ"מ דפחות משישים הוא בנותן טעם דהיינו שנותן טעם מורגש וחיך אוכל יטעם.

וכשיש נגדו ששים ויותר אינו נותן טעם שיהיה מורגש לחיך אבל מ"מ יכול להיות שמהו אית ביה וכיון שקיי"ל בדשיל"מ אפי' באלף לא בטיל מאי מועיל מה שטועם ואינו מרגיש טעם בשר ע"כ אין לו שחר אמנם מצאתי בס' ישועת יעקב ביאר הדבר ביותר והוא בס' צ"ט: דבאמת ספיקא הוא אי בלע ע"י דוחקא דסכינא או לא וכיון שאינו נרגש בטעם וכל השקלא וטריא הוא אולי יש משהו ואם יאכלנו בכוח ה"ל מבטל איסור לכתחילה וכיון דאפשר לומר דלא בלע איסור כלל לא חשיב מבטל איסור והנה קושיית הגאון רע"א ז"ל והתירוץ של בעל ס' ארצות החיים הלא הם כתובים בס' נודע ביהודא מהדורא ת' הי"ד סי' קפ"ו יעוי"ש וע' בס' ערוגת הבושם בס' צ"ט: עוד הקשו האחרונים על טעמא דהר"ן בשיטת הרי"ף דלפי מה שהוכיחו התוס' ביבמות (דף פ"ב:) ובשאר דוכתי דהא דסובר ר"י דמב"מ לא בטיל הוא דוקא בדבר לח המתערב אבל בדבר יבש לא וראייתם מהא דר"י גופיה סובר מעלין את המדומע באחד ומאה ולפ"ז לרבנן דמודו לר"י בהיתר שהוא יכול להיות מותר גם עכשיו דהוי כמין במינו אף שאינם שווים בטעם ודוקא בדשיל"מ שאין לו היתר עכשיו רק שיהיה לו היתר לאחר זמן צריך להיות מין במינו בעצם.

להשוות אותו החסרון שהוא אסור היום א"כ גם לדידהו דרבנן יש לומר דכל זה בדבר לח המתערב אבל יבש ביבש מהראוי להתבטל כמו לר' יהודא. וא"כ קשה הא דאמרינן בריש מס' ביצה נתערבה באלף כולן אסורות.

משום דהוי דשיל"מ הא יבש ביבש בטל לר"י אף מין במינו וכיון דר"י ס"ל לחלק בין לח ליבש מהיכי תיתי לומר דרבנן פליגי על יסוד זה לחלק בין לח ליבש. ומצאתי ישוב לזה בתשו' בשמים ראש סי' ב' בהגהת כסא דהרסנא ותוכן דבריו דגם הר"ן מודה לסברת רש"י דבדשיל"מ יש להחמיר מטעם דעד שתאכלנו באיסור וביטול תאכלנו בהיתר דהא לסברא זו מוכרחים אנו להשתעבד וליתן טעם למה אנו מחמירין בספק ביצה אם נולדה בחול או ביו"ט דתנן ספיקא אסורה ולא אמרינן ספק דרבנן לקולא וע"כ משום דהוי דשיל"מ ובזה לא שייך טעם דהר"ן משום דהוי כמו מין במינו ורק לענין ביטול במה שדשיל"מ לא בטיל אפי' באלף לא הספיקו הר"ן בעצמו ולא סגי ליה בטעם דעד שתאכלנו באיסור כו' משום דמה לי מין במינו או מין בשא"מ בשניהם שייך לומר עד שתאכלנו באיסור כו' לכן הוצרך הר"ן ליתן טעם חדש לשיטת הרי"ף דזה הוי גם לרבנן כמו מין במינו וענין ביטול יבש ביבש עיקר ההיתר שלו היתר הספק היינו דאזלינן בכל חד בתר רובא דאנו אומרינן בכל חד דהוא מן רובא והרי לדעת הרבה מהראשונים בעי השלכת אחד מהם לים ולהרשב"א צריך לאכלם אחד אחד וכיון דענין ביטול יבש ביבש עקרו מכח התרת הספק ובספק בודאי הסברא שלא יכניס עצמו בספק ועד שתאכלנו בספק תאכלנו בודאי היתר ולהכי א"ש שם בריש ביצה דנתערבה באלף כולן אסורות אף דהוי יבש ביבש דלא מטעם מין במינו קאתינן עלה אלא מטעם דעד שתאכלנו באיסור כמו דאסור בספיקא עיי"ש: ובזה יש ליישב ג"כ קושיא חמורה על דברי הר"ן בשיטת הרי"ף מה שהביא בס' בית מאיר על יו"ד בס' ק"ב בשם חכם א' שהקשה לו הלא דשיל"מ לא בטל אפי' בדרבנן כמבואר ריש מס' ביצה.

ואלו ר"י גופי' במין במינו בדרבנן סובר דבטל כמבואר בתוס' חולין (דף צ"ט:): ד"ה שאני ציר דזיעה בעלמא היא וכתבו שם דלא אסור אלא מדרבנן וא"כ היאך החמירו רבנן שם בביצה באיסור דרבנן בדשיל"מ דהוי כמו מין במינו לר"י משום דיהיה לו היתר. יותר מר' יהודא גופיה דסובר במב"מ בעצם דבדרבנן בטל.

ע"ש שכתב שבדוחק דחה לו הקושיא דאפשר לומר בשלמא ר' יהודא מיקל במב"מ דרבנן דסמך עצמו באיסור דרבנן על רבנן דפליגי עליה. ואזלו בתר האיסור וההיתר דזה מיקרי מין בשאינו מינו כיון שזה איסור וזה היתר מה שאין כן בדשיל"מ לרבנן במב"מ.

אין להם לסמוך על מי דלשיטת עצמן הוי דומיא דעולין דשניהם כשרים לזריקה ה"נ הוי שניהם היתר דהא גם האיסור יהיה למחר מותר ועל ר' יהודא אין להם לסמוך כיון דהוי מין במינו בעצם להכי אפי' באיסור דרבנן לא בטיל. וסיים המחבר הנ"ל דמ"מ קושיא חמורה הוא וצ"ע הן אמת אי בעינא אמינא דלא קשה כ"כ דעיין בשעה"מ הל' מ"א פ' ט"ו הלכה ו' הביא כמה ראיות דרש"י ס"ל אפי' באיסורין דרבנן ס"ל לר"י דמב"מ לא בטיל והא דאמרינן בחולין שאני ציר דזיעה בעלמא היא דוקא בציר הקילו כיון דהוי זיעה בעלמא ולא בשאר איסורין דרבנן ולפ"ז נוכל לומר דגם הרי"ף סובר כשיטת רש"י ולא כתוס' הנ"ל ולא קשה כ"כ אמנם לפי מ"ש לעיל סברת הבשמים ראש דביטול יבש ביבש עיקרו מכח התרת הספק ובספק מודה הר"ן בשיטת הרי"ף דהטעם הוא עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר ואיננו מטעם דזה הוי כמו מין במינו ורק בתערובות לח בלח כמו דם הפר ודם השעיר שם אנו דנין מטעם מין במינו ופליגי ר"י ורבנן אי אזלינן בתר העצם או משום ששניהם היתר עפ"י הדברים הנ"ל יש ליישב ג"כ קושיא הנ"ל ועיין בתשובת רע"א סי' ר"ט: שם בא"ד ולי נראה דברי הרב אלפסי ז"ל כו' משום דקא מיבעי לי כיון דלרבנן בכולהו איסורי מין במינו בטיל כמו בשאינו מינו מה ראו חכמים לחלק בדבר שיש לו מתירין בין מינו לשאינו מינו כו' עכ"ל בס' בשמים ראש שם כתוב לא קשיא לי כלל דכל באינו מינו שאינו נרגש הרי הוא כאלו אינו נעשה גוש אחר ולרבא כיון דטעם אין כאן אין זכר מן האיסור כלל משא"כ במינו כו' ותדע לך דמה יענה הר"ן ז"ל בשיעורא דערלה וכלאי הכרם שגם הן במינן ניתנו השיעורים שלהם] ובשאינו מינן עומדים על הטעם ששיעורם בששים דהיינו בנ"ט] אלא ע"כ דבמינו עדיין זכר האיסור וענינו קיים עכ"ל וגם הרב בעל בית מאיר העיר ג"כ על דברי הר"ן ז"ל מי יתן ואדע מה ראו לחלוק ביי"נ (פי' בין מינו לשאינו מינו) אולי משום דבאינו מינו ביין פוגמו עכ"ל וע' בשעה"מ הל' מאכלות אסורות פ' ט"ו הלכה יו"ד מ"ש דלא תיקשי על סברת הר"ן מהא דלקמן (ד' נח).

(דתנן השביעית אוסרת בכל שהוא במינה דלא אמרו אלא לבעור. אבל באכילה בנ"ט ופי' שם הר"ן דאף הם לא אמרו (אלא) שהשביעית אוסרת בכ"ש במינה אלא לענין שצריך לאכול התערובות קודם הביעור דכיון שאפשר.

לאכול ה"ל כדשיל"מ. ולכאורה לפי סברת הר"ן כאן דכל דבר שיש לו היתר עכשיו אפי' שלא במינה לא בטל א"כ אמאי קתני שאוסרת בכ"ש במינה אפי' שלא במינה נמי כיון שיש לו היתר עכשיו אמנם לא קשיא דע"כ לא כתב הר"ן דבדבר שיש לו היתר

עכשיו לא בטל אפי' בשא"מ היינו דוקא כשהיתר שיש לו עכשיו הוא לעולם כגון פת שאפאה עם הצלי דאסור לאכלו בחלב כיון שיש לו מתירין לאכלו עם בשר או עם דבר אחר לעולם משא"כ התם בשביעית נהי דהשתא קודם הביעור יש לו היתר לאכלו ההיתר שלו אינו נמשך לעולם רק לזמן דלאחר הביעור הוא נאסר וא"כ ה"ל כדבר שיש לו היתר לאחר זמן ועכשיו אסור בדשיל"מ באופן זה יש לחלק בין מין במינו למין בשאינו מינו: ע"ב בהמפרש ד"ה קומא דחלבא כו' וה"ל מתרצינא לברייתא באתריה דת"ק קרו ליה אשישים דעדשים לפת של עדשים ובאתריה דר' יאשיה לא קרו ליה עשישים דעדשים כו' כצ"ל והוא כפירוש הראשון שפי' הרא"ש כאן ובתוס' ד"ה ורמינהו כו' צ"ל דפסולת עדשים בכלל עדשים ותי' אינה יש למחוק ובטוש"ע סי' רי"ז השמיטו כל זה ול"י למה: בר"נ ד"ה הנודר מן הירק כו' שאין במשמעות הנודר מן היין אלא כשהוא בעינו עכ"ל כתב הש"ך בסי' רט"ז ס"ק כ"ה נראה דהיינו מסתמא.

אבל אם הי' הטעם יין ובשר קשה לו וכה"ג אזלינן בתר כוונתו ואסור בטעמן כדלקמן סי' רי"ח עכ"ל וכוונתו דשם מבואר דהולכין אחר הענין ולא אחר משמעות הדבור כמבואר שם בריש הסימן ובסעי' ד' בהיה מפציר בחברו שיאכל עמו ואמר קונם לביתך שאני נכנס טיפת צונן שאני טועם לך מותר ליכנס לביתו ולשתות הימנו צונן שלא נתכוון זה אלא לאכול עמו בסעודה ומדמה הש"ך דינא דהכא ג"כ לזה דאם אמר קונם בשר ויין שאני טועם והיה בשר ויין קשה לו.

דאסור בטעמן ולא בהן גופן. אכן קשה לי מהא דכתב הר"ן לקמן (דף נד:) ד"ה ומסתברא דמי שאסר עליו בשר ביומא דהקזה אסור ג"כ בבשר מליח והא בשר מליח קשה עליו ביומא דהקזה כדאיתא התם בברייתא הקיז דם לא יאכל חלב ולא בשר מליח כו' הרי חזינן דאף דהענין מוכיח שלא נדר על בשר מליח משום דקשה לו אפ"ה כיון שבמשמעות לשונו כל בשר בכלל אסור ג"כ בבשר מליח אכן לפמ"ש הר"ן שם ניחא שכתב משום דיומא דהקזה לאו הוכחה מעליא הוא עיי"ש וראיתי להמחנה אפרים הל' נדרים ס"ס ל"ב שהשיג על דברי הש"ך הנ"ל וכתב עליו שלא דק דכיון דאמר בשר עלי בשר ממש קאמר ולא אזלינן בתר כוונתו והביא ראיה מהא דלקמן הנודר מן הסתווניות (ענבים שאינן מתבשלים והם קשים ורעים לאכול ע"ש בתוס') דקיי"ל כת"ק דאינו אסור אלא בהן ולא ביוצא מהן: ד"ה קונם יין כו' דכיון שאמר שאני טועם אסור אפי' ע"י תערובת כו' עכ"ל בהגהות הרש"ש כתב דנראה דגירסת הר"ן לא היה באומר זה אלא קונם יין שאני טועם וכן הוא בפסקי הרא"ש וקשה דלפ"ז בעיין דרמי בר חמא אם שאני טועם דוקא או ל"ד הי' לו לפשוט מכאן דבשאני טועם לחוד סגי וי"ל דה"מ למיפשט מברייתא דנעיל אלא ממשנה בעי למיפשט וכמ"ש הר"ן כאן לענין אידך בעיא אם אנו דוקא בסוף ד"ה אלא אמר רבא ועוד י"ל דמיירי שהיין נפל לתבשיל אחר שנדר מן היין דיש על היין איסור ודינו ככל איסור שנפל להיתר דאם הוא בשאינו מינו אסור בנ"ט ובמינו בדשיל"מ כנדרים אפי' באלף לא בטיל וע' בשיטה מקובצת כאן דנפל משמע לבתר הכי דאל"כ ליתני ואסור בתבשיל שיש בו טעם יין: ד"ה בעי רב"ח כו' ובדין הוא דה"מ למימר נמי אי שאני טועם דוקא אלו ל"ל כו' עכ"ל אין כוונתו שהנודר לא היה צריך לומר אלו דזה אינו דהא איכא למימר דלמיפטר נפשיה מאחרנייתא קאמר כדאיתא בשבועות (ד' כ"ג) וע"ש בתוס' ד"ה דלמא.

אלא כוונת הר"ן הוא דל"נ לתנא למינקט האי דינא באוסר רק מקצת המין ומשייר אחרנייתא הא היה יכול לשנות דינו גם באומר כל המין ואמר שאני טועם וכ"מ בש"מ: בא"ד ואיכא למידק כו' אבל כשאמר שאני אוכל שאני טועם לא משמע דליתסר חלופיהן וגידוליהן דאדרבה הא אפקינהו שהרי כשאוכל חלופיהן וגידוליהן אינו טועם מהם כלל עכ"ל לכאורה קשה דהא בשאמר שאני אוכל שאני טועם ולא אמר אלו הרי אוסר עליו כל המין וא"כ גידוליהן הרי הם מאותו המין ואדם אוסר ע"ע דבר שלא בא לעולם ומצאתי בט"ז סי' רי"ו ס"ק ג' שכתב דהך גדולין שכתב בסוף הוא שלא בדקדוק דהא עכ"פ אוסר בגידוליהן דהא פירות אותו מין הם והוא אוסר כל המין עליו וכתב שאפשר שהר"ן מיירי באומר קונם זיתים וענבים של שנה זו עלי דאז מותר בגידולין שיגדלו אח"כ כל שלא אמר אלו ובזה חלופין וגידולין שוו עכ"ל ולא ידעתי למה העמיד דבריו על הר"ן.

הא במשנה גופיה (לקמן נ"ז) כתוב כן שאני אוכל שאני טועם מותר בחלופיהן ובגידוליהן וע"ש בפ"ה הרא"ש שכתב דאי אוסר עצמו בכל הפירות מאי נ"מ בגדולין של אלו בלא"ה אוסר עצמו בכל הפירות שבעולם אי לאו דאמרי בגידולין קודם שהגיעו לכלל פירות עיי"ש וכן יש לומר שגם הר"ן יפרש כן.

ופי' הט"ז דמפרש דמיירי באומר של שנה זו צ"ע דאולי דמי ג"כ כמו שייחדינהו דשווינהו כהקדש וכמו באומר של מקום פלוני או של איש פלוני שכ' הר"ן לקמן דשווינהו כהקדש ואף חלופיהן אסורין וגידוליהן פשיטא דשרי דהא של שנה זו דווקא קאמר ולא הגדלין לשנה אחרת ובעיקר האיבעי' דרמי בר חמא באומר אלו אם אוסר ביוצא מהן הקשה הרב בעל יד שאול הא הר"ן כתב כיון דאמר אלו שוינהו כהקדש וא"כ היאך ס"ד דיהי' יוצא מהן מותר הא מבואר בחולין (דף ק"כ) דבהקדש היוצא מהן הוא כמותן.

ע"ש מה שתירץ ואינו מתחוור בתירוצו ולפע"ד נראה דהא דמסתפקא להו הוא משום שהזכיר בלשונו זיתים וענבים והמשקה היוצא מהן לא מיקרי בשם זיתים וענבים לא מיבעי' יין דאין שם ענבים עליו כלל אלא אפילו שמן דמיקרי שמן זית אין לומר דשם אביו עליו כמו קומא דחלבא דל"ד דהתם להכי מיקרי קומא דחלבא משום דעדיין תורת חלב עליו ושם אביו עליו.

ולא להפריש בין זה לאחר שאין נקרא קום אלא זה אבל בשמן דיש שמן אחר דהיינו שמן שומשמין כי קרו ליה שמן זית לא שיהא עדיין תורת זית עליו אלא להפריש בין שמן זה לשמן אחר וכמ"ש הר"ן לקמן גבי דבש תמרים ע"ש ועיין בשבועות (דף כ"ג) הכא במונחים לפניו עסקינן שהיה לו לומר שבועה שלא אשתה אלו כו' ה"נ כיון שהזיתים וענבים מונחים לפניו היה לו לומר קונם אלו עלי ול"ל לומר זיתים וענבים אלו להכי מספקא להגמ' אולי בא להוציא היוצא מהן או דלמא כיון דאמר אלו שוינהו כהקדש ובהקדש היוצא מהן כמותן ופשיט ליה מתחלה מהא דתנן קונם פירות אלו עלי דתנא אוסר בחלופיהן וגידוליהן הא ביוצא מהן מותר וטעמא ג"כ משום דנקט בלשונו פירות והמשקה לא מיקרי פירי ודחי אח"כ דהא עדיפא לאשמועינן דחלופיהן כגדוליהן דמי והיוצא מהן מכש"כ הוא דאסור ועי' בט"ז ריש סימן רי"ו וע' ג"כ בתוס' חולין שם ד"ה היכא שכתבו הטעם דגבי הקדש היוצא מהן כמותן משום דלא כתיב ביה אכילה ע"ש

ולפ"ז יש ליישב ג"כ כאן דהרי בוודאי מיירי שהזכיר אכילה היינו אפי' לא אמר שאני אוכל מ"מ הזכיר לשון אכילה היינו קונם זיתים וענבים אלו באכילה עלי דאל"ה משמע ג"כ איסור הנאה כמ"ש הר"ן לקמן ריש דף נ"ג וא"כ היוצא מהן לא גרע מהנאה ומאי קא מיבעי ליה וא"כ כיון דשם אכילה יצא מפיו מסתפקא ליה אם אסור ביוצא מהן או לא: בר"נ סוף העמוד ותחלת ע"א (בדף נ"ג) וכ"ת תינח בשאני טועם כיון דל"צ וקאמר אפושי איסורא הוא כו' עכ"ל צ"ע מהא דשבועות (דף כ"ב) דשלא אטעום הוא בכל שהוא וא"כ גם בשאני טועם לא הוי מלתא דלא צריך דרוצה לאסור עצמו אפי' בכ"ש וא"ל כיון דלא מדכר שמה דאכילה כמפרש דמי כדאיתא שם דהא אם לא יזכיר לא לשון אכילה ולא לשון טעימא רק קונם סתם יהיה אסור אפי' בהנאה וכדמסיק הר"ן .

הכא גבי שאני אוכל: ד' נג תוס' ד"ה הנודר מן התמרים כו' וקשה אמאי לא תני הכא כו' תמרים שאני טועם אסור ביוצא מהן עכ"ל הב"ח בסי' רי"ז (הביאו הש"ך ס"ק י"ט) הקשה זאת מדעת' דנפשי' והש"ך תירץ דאטו תנא כי רוכלא ליחשב וליזיל אבל לקושטא דמילתא בכולהו דינא הכי ע"ש וחידוש הוא שלא זכרו קושיא זאת בשם התוס' ובס' מחנה אפרים הל' נדרים ס' ל"ב כתב דאפי' אמר אלו לא מיתסר בדבש תמרים משום דזיעה בעלמא הוי וכדאמרין בברכות (דף ל"ח).

(דבש תמרים ויין תפוחים כו' ר"א מחייב קרן וחומש (לזר השותה ממנו בשוגג) ור' יהושע פוטר משום דזיעה בעלמא הוא וק"ל ניהו דזיעה בעלמא הוא מ"מ מדרבנן אסור כמ"ש התו' בחולין (צ"ט): ד"ה שאני ציר דזיעה בעלמא הוא כתבו פי' דלא אסור אלא מדרבנן וכ"כ הרמב"ם בפ"א מהל' תרומות דזר האוכל דבש תמרים ויין תפוחים וכיוצא בהן במזיד מכין אותו מכות מרדות וע' מ"ש לעיל והנה דעת הש"ך שם דגם בהא דתני לקמן מן הירק מותר בירקות השדה שהוא שם לווי, דאם אמר ירק שאני טועם אסור גם בירקות השדה ובדלועין וכמו גבי כבוש שלוק ומליח שאני טועם דתנן לעיל (נ"א): שאסור בכל הכבושים ושלוקים ומלוחים אכן בס' בית מאיר על יו"ד כתב שכל שיש לו שינוי בהשם אפי' אמר שאני טועם אינו מרבה אותם ואין זה כלל בדמיון כבוש שלוק ומלוח דלעיל ולבסוף מסיק בצ"ע ולכאורה לפי מאי דקיי"ל לקמן ריש פרק הנודר מן הירק כר"ע דאוסר בדלועין וקא מפרש שם דהיינו בחומר ירק המתבשל בקדרה עלי דכל כה"ג ס"ל לר"ע כיון דמימליך שליחא עלי' וגם יש יתור לשון להכי אסור.

א"כ ה"נ באומר ירק עלי בודאי הוא ממידי דמימליך שליחא עלי' דמי ששולח לאחד שיקנה לו ירק בסתם אף דסתם ירק הוא ירק הגינה דירק השדה נקרא בשם לווי ירק השדה מ"מ אם לא ימצא לקנות ירק הגינה עביד שליחא דמימליך עלי' לשאול ממנו אם יקנה ירק השדה ויש ג"כ יתור לשון דשאני טועם דריבויא הוא הסברא נותנת דאסור גם בירקות השדה וכדברי הש"ך ועמ"ש לקמן בר"נ ד"ה אסור בירקות הגינה בסה"ד בשם הב"ח שמסתפק ג"כ כיוצא בזה: ד"ה מהו דתימא זיל בתר רובא כו' קמ"ל דגם מאותו שמסתפקים בו המיעוט אסר עצמו עכ"ל ע' בסי' ר"ח בט"ז ובש"ך שם מה שחילקו בין הך דהכא ובין ההוא דבשר מליח דאם הרוב קורין לבשר מליח של ע"א בשר מליח סתם דהולכין להקל ולא חיישינן להמיעוט שקורין לבשר מליח של קדשים מליח סתם והט"ז מחלק שם דכל שיש ספק בגוף הנאסר אזלינן לחומרא ולא אזלינן

בתר הרוב והיינו חומרא דנדרים כל שאפשר שנכנס באיסור אסור אפי' הוא מיעוט בשם ההוא.

אבל אם הספק אינו בגוף הנאסר אלא נקטו לסימן אז אנו מפרשין ההיא סימן בתר לישנא דרובא דעלמא דכיון שבא לתת סימן ולפרש דבריו ודאי דנתכוון בדבר ברור ע"ש ובס' בית מאיר כתב שהנכון לחלק דהא דאזלינן בתר הרוב ול"ח למיעוט. הוא דוקא היכי שהרוב והמיעוט סותרים זא"ז כמו היכי דהתפיס ואמר הרי עלי כבשר מליח דאם נאמר דכוונתו הי' כבשר מליח של קרבנות הוי מתפיס בדבר הנדור ואסור ואם נאמר שכוונתו הי' כבשר מליח של ע"א הוי מתפיס בדבר האסור ולא מיתסר וא"א לומר שכוונתו הי' לשניהם דהא תרתי אלו סותרים זא"ז שזה תופס נדר וזה אינו תופס להכי אזלינן בתר הרוב מה שאין כן בהך דינא דשמן דאפשר שכוונתו הי' על שניהם לאסור עצמו מכל שמן ואף מהשמן שמסתפקין בו המיעוט להכי אסור בשניהם כן תוכן דברי הבית מאיר ויש לכוון דבריו אלה בלשון התוס' שהעתקנו בראש דברינו שכתבו דקמ"ל דגם מאותו שמסתפקין בו המיעוט אסר עצמו.

וע' בר"ן בקדושין (דף נ'): גבי חוששין לסבלונות ובריטב"א שם שכתבו דהא דקיי"ל כרבנן דר"מ דל"ח למיעוטא ואפי' לחומרא היינו דוקא ברובא דבחיוב וטבע שאינו תלוי ברצון כגון קטן וקטנה שחולצין ומתייבמין. ולא חיישינן לסריסים ואיילונות דהוו מיעוטא אבל ברוב התלוי במנהג שאינו חיוב וכל אדם שרוצה יכול לנהוג כמנהג המיעוט.

חוששין למיעוט לחומרא כיון שהדבר תלוי בדעת האדם ורצונו פעמים שאדם נוהג כמנהג המיעוט יעויי"ש וע"פ חילוק זה יש ליישב ג"כ הך דינא דשמן דחיישינן למיעוטא וע' בס' אבני מלואים סי' מ"ה ס"ק ב' שהעיר על חילוק זה מהא דמוכר שור לחברו ונמצא נגזן דפליגי רב ושמואל בב"ק (דף מ"ו).

(אי אזלינן בתר רובא דרובא זבני לרדיא ומיעוטא לשחיטה. ורובא דלרדיא אינו בחיוב וטבע אלא ברצון: ואפ"ה אזיל רב בתר רובא ולשמואל נמי הוי אזיל בתר רובא אלא משום דס"ל אין הולכין בממון אחר הרוב ומיישב שם דבאמת אפי' רובא דאינו בחיוב וטבע אלא ברצון נמי רובא הוי אלא דלא עדיפא כ"כ כרובא דעלמא מש"ה ראו חכמים ברוב כזה באיזה מקומות כגון בחומר א"א וכן י"ל בנדרים דהוו דשיל"מ החמירו ג"כ וכן הוא הלשון ג"כ כאן ברמב"ם שכל ספק נדרים להחמיר: בר"נ ד"ה אסור בירקות הגינה כו' מיהו אפ"ה הנודר מן היין אסור בחמרא מבשלא כו' ול"ד לירקות השדה דהני מינא אחריני נינהו אבל חמרא וחמרא מבשלא חד מינא נינהו עכ"ל וביין צמוקים דעת בעל ס' תורת חסד דאסור ג"כ ודלא כתשובת מהר"ש הלוי, כ"כ הגרע"א בגליון הש"ע.

ויש להעיר בהך דינא דמותר בירקות השדה מפני שיש לו שם לזווי מי גרע מדלועין דתנן לקמן ריש פרק הנודר מן הירק דאסור ר"ע בדלועין משום דעביד שליחא דמימלך עליו דאי לא משכח ירק זבין דלועין וקיי"ל כר"ע ה"נ עביד שליחא דאי לא משכח ירק הגינה זבין ירק השדה ודלועין גרע יותר דלא מיקרי ירק אלא פרי כמ"ש הר"ן שם ואולי שאני התם דאמר לישנא יתירא ירק המתבשל בקדרה עלי ע' בר"ן שם.

ועמ"ש לעיל בסוף ד"ה הנודר מן התמרים כו' וע' עוד בסוכה (דף יג) הני מרריתא דאגמי אדם יוצא בהן י"ח בפסח ומפרש רבא שם דהני מרריתא סתמא שמייהו והאי דקרי להו מרריתא דאגמא משום דמשתכחי באגמא. לכאורה ג"כ כאן נימא בירקות השדה דסתמא שמייהו והא דקרי להו ירקות השדה משום דמשתכחי בשדה אמנם לפי הר"ן דהני מינא אחריני נינהו יש ליישב וע' בגליון רש"א בש"ע סי' רי"ז מ"ש בשם ס' מוצל מאש וע' בב"ח ס"ק כ"ב שמסתפק באומר ירקי קדרה עלי או ירק המתבשל בקדרה עלי דאסור גם בדלועין דשמא גם בירקות השדה אסור דכיון שתלה הנדר במה שניתן בקדרה או בבישול אסור ג"כ בירקות השדה שדרכן לכבוש ולבשל או שמא כיון שהוא שם לווי לא נדר אלא מירק סתם שהוא ירק גינה עיי"ש: ע"ב בפ"ה הרא"ש ד"ה ור' יוסי מתיר דקסבר לא מיקרי גריסין אלא מקפה של גריסין והוא מן גריסין נדר עכ"ל בס' קרן אורה כתב שאין לו מובן דאי קרו לי' מקפה של גריסין לר' יוסי נמי ליתסר כמו בקומא דחלבא לעיל (נב): דאי הוו קרו לי' באתרי' קומא דחלבא.

מי הוי אסור לי' דשם אביו קרוי עליו וגם בעל קרבן עדה עמד ע"ז ואפשר ליישב דהרא"ש סובר כמ"ש הר"ן לעיל לחלק בין דבש תמרים לקומא דחלבא יעוי"ש וה"נ מאי דקרו לי' מקפה של גריסין לא ששם גריסין קרוי עליו אלא להפריש בין מקפה זה למקפה אחר דמכמה מינים עושים מקפה וכמ"ש הרא"ש גופי' בסמוך: פרק שביעי ד' נד בר"נ ד"ה והא מן ירק נדר לר"ע פריך כו' כוונתו שלא נפרש כפי' הר"ן בשיטה מקובצת שכתב וז"ל ויש לפרש נמי דלרבנן מקשה דמשמע מדקאמרי מותר בדלועין מכלל דבשאר ירקות בין חייין בין מבושלים דסתמא קתני ומקשה והא מן ירק נדר ובדאי (סתם) ירק חי משמע ולא מבושל דכיון דנתבשל אבד שמו ומתרץ באומר ירקי קדרה עלי דהשתא משמע אפי' מבושל עכ"ל ולשלול זה הפירוש דלא ניחא לי' להר"ן לכן כתב לר"ע פריך: שם ד"ה באומר ירק המבושל בקדרה עלי כו' בסוף הדבור כו' ונמצא עכשיו לפי דרך זה דנודר מן הירק אסור בירק הנאכל כמות שהוא חי בלבד ומותר בכל מה שמתבשל אע"פ שלפעמים נאכל חי כו' עכ"ל ע' בש"ך סי' רי"ז ס"ק ה' שצייין על מה שכתב המחבר שם אמר קונם ירק עלי אינו אסור אלא בנאכלים חיים וכתב ע"ז כלומר באותן ירקות שנאכלים גם חיים.

וכוונתו שלא תימא דאינו אסור אלא אם אוכלם חיים אבל אם מבשל אותן הירקות הנאכלים חיים דמותר דזה אינו דהוא אסור עליו אותו המין שנאכל חי באיזה אופן שיאכלנו חיאו מבושל ולא אתי לאפוקי רק המין שאינו נאכל חי רק מבושל ודברי הר"ן שלפנינו שכתב דמותר בכל מה שמתבשל אע"פ שלפעמים נאכל חי אינם סותרים דברי הש"ך דכוונתו ג"כ על המין שדרכו ע"פ הרוב שלא לאכלו חי רק מבושל מזה המין לא אסר עצמו אע"פ שלפעמים אוכלים אותו חי כי כוונתו ע"פ הרוב (ועי' לעיל נ"ג).

בגמ' מ"ד זיל בתר רובא ומש"ש וצע"ק) ומ"מ לשון הש"ך שכתב באותן ירקות שנאכלים גם חיים תי' גם קשה קצת כמובן למעייין וע' מ"ש בדבור הסמוך בפ"ה הרא"ש: שם ד"ה מאן תנא כו' בסוף הדבור דנהי דאמרינן לעיל דמודה ר"ע לענין מלקות שאינו לוקה הא פרישנא כו' ע' בק"נ שתי' באופן אחר ולפירושו אינו מדוקדק מ"ש ולא למעול שליח ויש לפרש עוד דהא דקאמר למעול בעה"ב היינו מעילה מדרבנן כדאי' בריש מס'

מעילה דאיכא מעילה דרבנן ע"ש (ב:) ומאי איכא בין מעילה דרבנן כו': בהרא"ש ד"ה ודלמא ירק הנאכל בקדירה קאמר ע"י כבישת קדירה כו' ובלשון בני אדם יותר נקרא ירק מירק המתבשל בקדירה עכ"ל ע"י בב"ח בקונטרס אחרון סי' הנ"ל כתב וז"ל הדבר פשוט דמ"ש בגמ' דבאומר ירקי קדירה עלי אינו אסור בירק המתבשל בקדירה היינו לומר דאינו נאסר בירק שאינו נאכל ע"י כבישה אפי' לא הוי כבוש אלא מבושל הוי שפיר בכלל הנדר שנדר ירקי קדירה עלי ואסור אבל ירק חי לא הוי בכלל הנדר עד שיאמר קונם ירק עלי עכ"ל וכן פי' הש"ך שם לשון הרא"ש שבכאן על דרך זה: בתוס' ד"ה ונתן להם כבד דכבד לאו מין בשר וכי אמר לשלוחו קח לי בשר ולא מצא אלא כבד קא מימלך עליו וכששולח לבקש בשר חוזר ואומר לא מצאתי אלא כבד.

ואינו אומר לא מצאתי בשר כלל כצ"ל וכפי הנוסחא שלפנינו אין לו מובן דהא הגמ' מייתי רא'י מכבד דמידי דמימלך שליחא עליו הוא ע' בפרש"י ופי' הרא"ש: ע"ב גמ' מ"ש בשר עוף לת"ק דאסור דעביד שליחא דמימליך עליו בשר דגים נמי עביד שליחא דאי לא משכח בישראל מימליך עלי' "דאמר אי לא משכחנא בישראל אייתי דגים".

בתשובת מהרי"ק סי' צ"ט כתב דהרבה יש לתמוה על לשון זה דלמה חזר וכפל לשונו לומר דאמר אי לא משכחנא כו' הא אמר לעיל דגים נמי עביד שליחא כו' וכתב ליישב קצת הלשון דהאי דאי לא משכחנא לאו אשליח קאי אלא ה"ק מנלן דעביד שליחא לאמלוכי עלי' שהרי אנו רואין שכך הדרך דאדם שרוצה לקנות בשר מייתי דגים בתורת בשר דאומר בעצמו אי לא משכחנא בישראל אייתי דגים ומש"ה נמלך שליחא עלי' ע"ש עוד בסי' קע"ו ועיין במעילה (דף כ'): בהמפרש ד"ה בסוף אוכלא שכתב דבסוף החולי דגים סם טוב לעינים והא דקתני דדגים קשים לעינים הוא בתחלת אוכלא כשהתחיל לחשוש בעיניו ובשעת הנדר הוי תחלת אוכלא עכ"ל וההיפוך מזה פי' רש"י במעילה (דף כ'): ד"ה וז"ל והא דאמרינן בנדרים כו' דמשמע דנונא סמא לעיני' היינו בתחלת כאב עינא כשמתחילין עינים לכאוב אבל בסוף אוכלא דגים קשים לעינים עכ"ל מזה נראה שהמפרש בנדרים המכונה בשם רש"י אינו מרש"י ז"ל.

רק מתלמידי רש"י ז"ל וכמו שמצינו בכמה מקומות שכותב ואמר לנו המורה דאל"כ יהיו דברי רש"י כאן ובמעילה סתרי אהדדי: בר"נ ד"ה ולענין הלכה כו' וזה שלא כדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ט מהל' נדרים דדגים לא מיתסרי אלא באתרא דמימליך שליחא עלי' ובעופות מתסרי בכל דוכתי והוא מן התימא דבגמ' משווינן להו עכ"ל במהרי"ק סי' קע"ו כתב ליישב דהרמב"ם אזיל בתר סוגית הש"ס דחולין ריש פ' כל הבשר דמוכח שם דלרב אשי דבשר עוף אסור לבשל בחלב מדרבנן ובבשר דגים לא גזרו רבנן לבשל בחלב ומאיזה טעם גזרו בעופות יותר מדגים אי אמרת דלענין המלכת השליח שווים הם ואין חילוק בין עופות לדגים אלא דוקא בדכאיב לי עיני' וביומא דהקזה פשיטא דהחילוק הנ"ל אינו מעלה ומוריד לענין איסור בב"ח שנאמר דמאותו טעם גזרו יותר בעופות יותר מבדגים אלא ודאי צ"ל שהם חלוקים בעצמותם דעופות הם טפי בכלל בשר מדגים בסתם מקומות ומש"ה גזרו בעופות יותר מבדגים.

ולהכי נישנית ג"כ בחולין שם הך בבא דהנודר מן הבשר מותר בדגים וחגבים לפרושי רישא דכל הבשר אסור לבשל בחלב אפי' בשר עוף חוץ מדגים וחגבים עיי"ש באורך

ורבינו הגר"א ז"ל בביאורו לש"ע סי' רי"ז ס"ק י"א כתב דבזמנינו נשתנה הדין מבזמן הגמ' דבזמן הגמ' הי' המלכת עופות ודגים שוה משא"כ בזמנינו על עופות נמלכין בכל מקום ובדגים לא כל המקומות שווין אלא יש מקומות דמימליך עלייהו ויש מקומות שאינם נמלכים על דגים ואינם בספק כלל להשליח לקנות דגים תחת בשר כו' ע"ש שכתב דלא כהר"ן שתמה על הרמב"ם ובשיטה מקובצת הקשה על הרמב"ם למה הביא דין דדגים סתם ולא חילק בהם בין היכי דהקיז דם או לא ובין דכייבין לי' עיניו בשעת הנדר או לא כייבין לי' כמו שחילקו בגמ' ואפשר לומר דהקזה שהי' בזמן הגמ' הי' קשה טפי שהיו מקיזים דם הרבה וכה"ג מתרץ הט"ז בס"ל הנ"ל מה שהעולם נוהגין לאכול ביצים תיכף אחר ההקזה ובגמ' אמרו הקיז דם לא יאכל ביצים כו' ומחלק כנ"ל וכן יש לומר בכאב העינים.

דדרכי הרפואה נשתנו בזמן הרמב"ם מבזמן הגמ' והרמב"ם שהי' רופא מומחה וגדול ידע היטב שדרכי הרפואה שבזמנו נשתנו מבזמן הגמ' לכן השמיט כל זה ובס' לחם משנה מיישב דברי הרמב"ם דהגמ' דמקשה מ"ש בשר עוף כו' משום דבעי למימר דדברי הת"ק אתי אפי' לר' יוסי הגלילי דסובר דבשר עוף בחלב מותר אפי' מדרבנן (חולין ק"ד) אבל לדידן דקיי"ל כר"ע דבשר עוף בחלב אסור ליכא קושיא כלל דבשר עוף אף דלא מימליך עלי' שליח אסור כשנודר מן הבשר משום דאיכרי בשר לענין בב"ח ע"ש ובזה מיושב היטב במאי דלא פריך הגמ' מכבד דמוקדם בברייתא בדברי ת"ק לבשר עוף וליפרוך מ"ש כבד משום דמימליך שליחא עלי' כדלעיל דגים נמי מימליך שליחא עלי' אלא דמשום דמכבד פשיטא דליכא למיפרך דהא לכ"ע כבד בכלל בשר לענין בב"ח ומכאן יצא להרמב"ם לשנות דין עוף ממ"ש בגמ' משום דהוא נקיט אליבא דהלכתא דקיי"ל בשר עוף בחלב אסור: בפ"ה הרא"ש ד"ה בסוף אוכלא כשפסק כאב החולי עכ"ל ראיתי בשיטה מקובצת שהביא עוד פירוש בסוף אוכלא בקינוח סעודה אבל בתחלת סעודה קשה לעינים ולפירושו אוכלא מלשון אכילה והוא כעין דאמרינן בכתובות (דף יוד:): לענין תמרים דמיקמי נהמא הוא כי נרגא לדיקולא ולבתר נהמא הוא טוב כעברא לדשא אבל לכאורה קשה לפ"ז נימא דנדר מדגים שלא יאכלם לאחר קנוח סעודה דאז טוב לעינים וכמו שמפרש שם במאי דמקשה א"ה אכיל דגים וז"ל כיון שהדגים טובים לו א"כ מזה נדר שמן המאכל הראוי לו נדר ואולי י"ל דכיון שבקינוח סעודה הוא יפה לו לרפואה מחיותי' לא נדר כעין דאמרינן לעיל (דף ל"ט:): ומה שהקשה לעיל א"ה אכל דגים לא הקשה על עיקר הדין רק על מה שאמר דדגים קשים לעינים ומקשה דאדרבה אכיל דגים אבל הדין שפיר יתכן דאדגים לא נדר הן קודם הסעודה מצד דקשה לעינים והן לאחר הסעודה דלרפואה הוא לו ומחיותי' לא נדר אמנם הש"מ מפרש בעצמו קושית הגמ' שלא באופן זה וצ"ע: ד' נה גמ' אמר רבא תבואה לחוד תבואת שדה לחוד כתב הרשב"א איכא למידק כיון דרב יוסף לא הוי שמיע לי' הכין כי קא פריך לעיל אר"מ (דסבר דזן כל מידי דמדגן משמע) מאי וכל תבואות השדה ומשני אביי לאתויי פירות האילן וירק מיד ה"ל לאקשוויי והתנן ר"מ אומר הנודר מן התבואה אינו אסור אלא מחמשת המינין ונשאר בצ"ע והתוס' בד"ה מתיב רב יוסף התעוררו ג"כ בזה וכתבו באמת דה"ה לר"מ דמתניתין מתיב לפי מה דאמר אביי לאתויי פירות האילן וירק: שם במשנה קונם צמר עולה עלי' מותר להתכסות בגיזי צמר וכתב הר"ן שאינו במשמע אלא

לבישה משמע אבל להתכסות מותר אפי' בבגד צמר ולשון המשנה מורה דדוקא בגיזי צמר מותר להתכסות אבל בבגד ארוג של צמר אסור גם להתכסות דלשון העלאה כולל בין לבישה בין להתכסות והרא"ש פי' נתכוון אלא לבגד צמר וכן הוא בנימוקי יוסף שעם הלכות הרמב"ן וז"ל קונם צמר כו' אע"פ שלא הזכיר בגד מ"מ לא נתכוון אלא לבגד ארוג ועמ"ש הגרע"א בתוספותיו על המשניות: בהמפרש ד"ה באניצי פשתן דדייק ולא נפיץ.

ע' סוכה (דף י"ב): סככה באניצי פשתן פסולה בהוצני פשתן כשרה בהושני פשתן אינו יודע כו' והושני עצמן א"י אם דייק ולא נפיץ הושני קרי לה אבל תרי ולא דייק הוצני קרי לה או דלמא תרי ולא דייק נמי הושני קרי לה עכ"פ מוכח משם דאניצי פשתן הם דדייק ונפיץ ומה זה שכתב על אניצי פשתן דדייק ולא נפיץ וצ"ע: בר"נ ד"ה תוספתא כו' בסוף הדבור אבל הנודר מן המזון אינו אסור אלא מה' מינין עיין ברכות (דף לז) דאתותבו רב ושמואל דסברי דאין מברכין במ"מ אלא על ה' מינים בלבד מברייתא דתניא דגם על אורז מברכין במ"מ.

וא"כ גם בנדרים כן ולפ"ז קשה על הטוש"ע ביו"ד סי' רמ"ז שהוקבע להלכה דהנודר מן המזון אינו אסור אלא בה' מינים בלבד ובש"ע אורח חיים סי' ר"ח פסקו דגם על אורז מברכין במ"מ וא"כ בנודר מן המזון יהי' אסור גם באורז וכבר העיר בזה הגאון רע"א ז"ל בחדושי ליו"ד וקדמו בזה הצ"ח בברכות עיי"ש מה שתירץ ובס' ידות נדרים הקשה ג"כ דיהי' אסור גם בתמרים דאמרין בברכות (דף י"ב).

(דאם סיים בדנהמא על תמרים יצא מ"ט דתמרי נמי מיזן זייני וע' כתובות (יוד:) תמרי משחנן משבען כו' ועי' בנ"א כלל נ"ח ס"ק ב' שהאריך בזה: ד' נו גמ' מאן תנא בבית לרבות את היציע כו' ופירש הר"ן דהיינו בבית ארץ אחוזתכם כו' לכאורה ק' דמהווא קרא אדרבה משמע למעוטי עלי'.

כדאמרין לקמי' סד"א בבית ארץ אחוזתכם כתב דמחברא בארעא שמי' בית עלי' הא לא מחברא בארעא ואיך נאמר במסקנא דהאי בבית ארץ. מרבה עלי' והנכון לומר דמיתורא דקרא דכתיבי שמה טובא בבית ובא אשר לו הבית.

כנגע נראה לי בבית ועוד כמה פעמים בבית כתיבי התם לכן דריש מיתורא לרבות את העלי'. ואחר זמן רב שכתבתי זה מצאתי בשיטה מקובצת שפי' כן בשם הר"צ והרא"מ ופי' הר"ן הביא ג"כ בשם חכמי לותר ות"ל שקיימתי מסברא דנפשאי: בפ"ה הרא"ש ד"ה ר"מ הוא ולהכי איצטריך קרא לרבוויי דבלשון בני אדם לא הווי בכלל בית עכ"ל הרש"ש בהגהותיו הקשה דלפ"ז ה"מ למימר דאתיא אפי' לרבנן ובלשון תורה אולי לא הווי בכלל בית אבל בנדרים דהולכין אחר לשון ב"א ובאתרייהו הוי קרי לה בית לכן אסרוה עכ"ל וכבר קדמו השיטה מקובצת וז"ל ול"ל דבנדרים הלך אחר לשון ב"א דע"כ צריכין אנו ללמוד מקרא כגון הכא דלשון ב"א מסופק אם קורין לעלי' בית וע' מ"ש לקמן ע"ב בשם ס' תוספת שבת לגבי הנודר מן העיר כו': שם ד"ה מאי עלי' מעולה שבבתים האי לישנא משמע לאפוקי עלי' דגרעא משום עלי' וירידה כו' מיהו הבית הגרוע שיש לו יכול ליתן לו כו' והכי מסיק בשילהי מנחות כו' עכ"ל.

ע' ביאורי הגר"א בח"מ סי' רי"ד ס"ק מ"ט שכתב שהרא"ש מיישב הסוגיות דכאן ודמנחות דלדעת הר"ן כאן הך מסקנא דהכא מיחלפא עם סוגיא דמנחות והרא"ש מיישב הסוגיות דודאי כיון שאמר בית בבית ע"כ בית קאמר ומ"ש במנחות אפי' תימא עלי' דגריעא ר"ל מבתיים הגרועים דס"ד החשוב שבבתיים עכ"ל וע"ש במנחות מ"ש התוס' שם: ע"ב במשנה אבל הנודר מן הבית אסור מן האגף ולפנים צ"ל אינו אסור אלא מן האגף ולפנים דעיקר החדוש אתי לאשמועינן דמן האגף ולחוץ שרי דלא תימא דעובי המפתן הוי כעבורא דבית.

וכשם דאמרינן עבורא דמתא כמתא דמי כן עבורא דבית כבית דמי קמ"ל ובזה יצדק לשון אבל דקתני וכן הוא בתוי"ט: גמ' מנא לן דעיבורא דמתא דמי אר"י דאמר קרא כו' אימא אפי' בתחומה הא כתיב ומדותם מחוץ לעיר. ע' בש"ך סי' רי"ז ס"ק ל"ה שכתב ואע"ג דלענין שאר דברים תוך התחום דין עיר יש לו שאני הכא דבנדריים הלך אחר לשון בני אדם בס' תוספת שבת על הלכות שבת סי' רמ"ד כתב ע"ז לכאורה קשה דהא מקרא יליף ומדותם מחוץ לעיר אבל לק"מ דהא כתב הב"י בשם רי"ו (וכן הוא בר"ן לעיל דף נ"ה: ד"ה תוספתא כו') דבנדריים הולכין אחר לשון ב"א באותו מקום ואם נדר בלה"ק ואין מדברים שם בלה"ק הולכין אחר לשון תורה.

ולפ"ז הא דהוצרך למילף מקרא דומדותם מחוץ לעיר משום דמתניתין פסיק ותני דמותר דמשמע בין שנדר בלשון לעז בין שנדר בלה"ק ולהכי מייתי קרא דגם בלשון תורה אין התחום בכלל העיר והולכין אחר הלשון ואחר כוונתו והיינו דוקא בנדריים אבל בשאר דברים אף דאין התחום בכלל העיר ולא נקרא על שמו מ"מ הוא נגרר אחר העיר וטפל לעיר והרי הוא כמותה ע"ש: ד' נז במשנה קונם פירות האלו עלי אסור בחילופיהן ובגדוליהן.

ע' בר"ן וק"ק נימא דמאי דפרט אלו למיפטר נפשי' מאחרנייתא קא אתי כדפריך בשבועות (דף כג.) וע"ש בתוס' ד"ה למיפטר מאחרנייתא כו' ומ"ש עוד הר"ן דכיון שפרט הדברים הנאסרים עליו שווינהו כהקדש כו' כי היכי דחלופי הקדש וגידוליו אסורין הרב הרש"ש בהגהותיו תמה ע"ז ממשנה ד' פ"ט דתרומות דתנן התם גדולי הקדש חולין וקדמו בזה בעל ס' ארעא דרבנן בסי' רמ"ד לתמוה על הר"ן ולכאורה אין התמיה כ"כ חזקה.

דהא מסיים התם במשנה ופודה אותם בזמן זרעם אלמא דבלא פדי' אסירי וע"ש בר"ש דבדבר שזרעו כלה פודה כל האוצר בדמי אותה סאה ובדבר שאין זרעו כלה פודה כל האוצר ע"ש וע' בב"ב (דף עט) אחר זמן רב מצאתי שבעל פני משה עמד בזה במראה הפנים וכתב אע"ג דלא פדה אותן הגדולין חולין כדכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' מעילה הלכה א' ע"ש: שם בא"ד דל"ד לנודר סתם מן התאנים ומן הענבים דכיון שלא פרט ואסר עליו כל המין כו' ומש"ה לא מתסר בחלופיהן ובגדוליהן כו' ע' בט"ז סי' רט"ז ס"ק ד' שכתב דהך ובגדוליהן הוא שלא בדקדוק דהא עכ"פ אסור בגדוליהן דהא פירות אותו מין הם והוא אסר עליו כל המין אלא אחילופין לבד יש חילוק כו' ואפשר שהר"ן מיירי באומר קונם זיתים וענבים של שנה זו עלי דאז מותר בגידולין שיגדלו אח"כ כל שלא אמר אלו כו' עכ"ל וצריך להבין למה לא הוי קשיא להט"ז המשנה גופי' דקתני

ובגדוליהן והר"ן מפרש דשאני אוכל לאו אאלו דרישא קאי וא"כ אסר עליו כל המין ואיך קתני ומותר בגידוליהן והלא פירות אותו המין הם והוא אסר עליו כל המין אלא ודאי דהפירוש הוא בגדולין קודם שהגיעו לכלל פירות כדכתב הרא"ש כאן בפירוש בסוף ד"ה קונם פירות כו' וכן הוא בשיטה מקובצת וז"ל דכי אמרינן הכא מותר בגדוליהן היינו כשהם עדיין עשב קודם שנעשו חטים אבל אחר שהיו חטים גמורים אסור בהם כיון שאסר ע"ע חטים סתם: בד"ה בדבר שזרעו כלה כו' אכולי' מתניתין קאי כו' מיהו בגדולי גדולין שרי כו' כי היכי דחליפי חליפין מותרים כדמוכח לעיל בהשותפין גבי מכרן וקדש בדמיהן מקודשת כו' הגאון רע"א ז"ל בחדושו ליו"ד סי' רט"ז כתב שצ"ע ג על ראיית הר"ן מפ' השותפין דלעיל דהא התם באוסר על חברו דא"א לבוא עליו מדין דשווינהו כהקדש דאין אדם אוסר דשלב"ל על חברו אלא דהאיבעיא הוא אם החילופין (והגידולים) אסורים להמחליף משום קנס ככל איסורי הנאה ומש"ה לא נאסרו גדולי גדולין דכולי האי לא החמירו חז"ל עליו אבל באומר קונם פירות אלו עלי דאפי' החליפם אחר אסור דמדינא אסורים דשווינהו עליו כהקדש שם יש לומר דגם גידולי גידולין אסורים כמו בהקדש: תוס' ד"ה קונם פירות האלו עלי ולא גרסינן פירות אלו עכ"ל כפי הגי' שלפנינו אין לו מובן דבמאי עדיף לישנא דהאלו מאלו ולעיל (נ"ב) קתני נמי קונם זיתים וענבים אלו כו' ופשיט לי' מהכא דקתני קונם פירות האלו כו' עיי"ש ונראה שכצ"ל ולא גרסינן פירות אלו באכילה וכוונתם למה דמסקי אח"כ אסור בחילופיהן וגדוליהן דכיון דהזכיר קונם סתם ולא הזכיר אכילה אסר עצמו בין בחילופיהן כו' ועי' בש"מ בשם הרשב"א ביאר יותר וז"ל דכיון דאמר קונם הם עלי לא באכילה בלבד אסרן אלא אפי' להנאה ואם נתחלפו באחרים וכן אם זרעו וצמחו אסורין הן ג"כ דמ"מ הרי נהנה מהם: ע"ב גמ' פשט לי' מהא דאמר ר' חנינא תירתאה כו' בצל של תרומה שנטעו ורבו גידוליו על עיקרו מותר בשיטה מקובצת כתב וז"ל ורבו גידוליו על עיקרו במאה שבכך תרומה בטלה ובתרומת מעשר דכאיסורו כך עלייתו שממאה מוציאתין חזק לתרומת מעשר אבל בתרומה גדולה דחטה אחת פוטרת את הכרי איסורה במשהו מידי דהוה אטבל דאמר ר' יוחנן בשילהי ע"ז כהיתרו כך איסורו וחטה אחת פוטרת את הכרי ותרומה גדולה נמי לא שנא כו' עכ"ל לפלא מאוד בעיני שהוא נגד משנה ערוכה וברייתא דהא מבואר להדיא במס' ערלה ריש פ"ב התרומה ותרומת מעשר של דמאי כו' עולים בק"א והא דתנינן שם התרומה הוא של ודאי כמ"ש הר"ש שם דתרומה גדולה לא בעי לאפרושי מדמאי דלא נחשדו ע"ה ע"ז כדאיתא בפרק בתרא דסוטה כו' וכן לקמן בסוגיא זו דף הסמוך תנינן וכל דבר שאין לו מתירין כגון תרומה ותרומת מעשר כו' נתנו בהם חכמים שיעור ועי' בר"ן שם שכ' דאפי' נתערבו במינן תרומה ותרומת מעשר בטילין במאה ולא אישתמיט בשום דוכתא לחלק בין תרומה גדולה לתרומת מעשר.

ובכל דוכתא דאמרינן תרומה עולה בק"א סתם תרומה תנינן וזה דבר חדש לחלק ובקשתי לו רב וחבר ולא מצאתי וצ"ע ג ואחר זמן האיר ד' עיני ומצאתי לרב מרבנן גדול ורבן שמו הוא ניהו רבינו תם בתוס' מנחות (דף כב:) ד"ה מכאן לעולין שאין מבטלין זא"ז כו' באמצע הדבור שכתב כיוצא בזה שכתב הריטב"א ז"ל שם דהא דאמר ר' יוחנן בסוף מס' ע"א כו' א"כ מינו נמי יסייע כו' אלא ש"מ דבמינו במשהו והא דאר"י התם

דכל איסורין שבתורה כו' חוץ מטבל ויי"נ ולא חשיב תרומה דבכלל טבל הוא וחד טעמא לתרווייהו דמפרש התם טעמא דבטבל דכהיתרו כך איסורו דחטה א' פוטרת כו'.

וה"ה תרומה דכעלייתו כך איסורו ובכ"ד דאמרינן תרומה עולה בק"א מיירי בדבר יבש כו'. ומזה תבין דברי הש"מ רק שצריך להג' ולהוסיף בדבריו: ד' נח בר"ן ד"ה אמר להם אף הן לא אמרו כו' אלא לענין שצריך לאכול התערובת קודם הביעור דכיון שאפשר לאכול ה"ל כדבר שיש לו מתירין עכ"ל ע"י בשער המלך פ' ט"ו מהל' מ"א הלכה י"ג שכתב דלכאורה יש להקשות עליו ממ"ש בעצמו בדף נ"ב דכל מה שיש לו היתר עכשיו אף בשלא במינה לא בטיל א"כ אמאי קתני הכא השביעית אוסרת כו' במינה דוקא דהא אפי' שלא במינה נמי כיון שיש לו מתירין עכשיו לאכול קודם הביעור לא בטיל אמנם לא קשיא דע"כ לא הר"ן דבדבר שיש לו מתירין עכשיו אף בשאינו מינו לא בטיל היינו דוקא כשהיתר שיש לו עכשיו הוא לעולם כגון פת שאפאה עם הצלי דאסור לאוכלו בכוח כיון שיש לו מתירין לעולם בבשר משא"כ הכא גבי שביעית נהי דעכשיו יש לו היתר לאכול מיהו לאחר הביעור הוא נאסר וא"כ ה"ל כדשיל"מ דאסור עכשיו וניתר למחר דבשאינו מינו בטיל עכ"ל ובנ"ב תנינא חי"ד סי' נ"ג עמד ג"כ בדברי הר"ן הנ"ל ונשאר בקושיא וע"ש בהג"ה הביא מ"ש בשעה"מ ספ"ד מהל' חמץ להקשות על דברי הר"ן הללו ממ"ש הר"ן בתשובה בדין חטים מבוקעות אם אין בהם א' מששים דמותר לטחנם קודם פסח ולאכלם בפסח ולפי דברי הר"ן הוי דשיל"מ כיון דיכול לאכלם קודם פסח דומיא דשביעית וכ' דיש לחלק והמחבר הנ"ל כתב דהר"ן בתשובה מיירי בחטים שנתבקעו אחר שנתערבו ולא ה' האיסור ניכר קודם התערובת בזה לא אמרינן דשיל"מ כמבואר בא"ח סי' ש"כ סעי' ב': ע"ב בגמ' המנכש עם הכותי בחסיות אוכל מהן אכילת עראי כו' בתוספתא שלפנינו איתא המנכש עם הנכרי וכן במשנה פ"ט דתרומות כן הוא שם וע"י בר"מ שם שכ' משום דאין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מן המעשר להכי מעשרן ודאי אכן מדברי התוס' בכאן ד"ה ומעשרן שכתבו דכותים אינם מפרישין אפי' תרומה גדולה משמע דגרסי כותי ולא נכרי.

ובפי' הר"ש שם משמע ג"כ דהגירסא הוא נכרי ולפ"ז קשה להבין מ"ש הרא"ש כאן בד"ה אוכל מהן אכילת עראי כדין פועל שאוכל במלאכתו שהוא עושה מדבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר כו' דהא דינא דפועל הוא דוקא העושה אצל ישראל ולא בשל ע"א כדאי' בב"מ (דף פז) בכרם ריעך ואל כליך כו' ולא של נכרי דמותר ליתן אפי' לכלי' וזה למאן דאמר גזל נכרי אסור איצטריך קרא למישרי פועל יעוי"ש ומה זה שכתב הרא"ש שאוכל כדין פועל דדינא דפועל הוא הבא בכרם ישראל ולא של נכרי' וראיתי בהגהת הרש"ש שתמה בהיפך מהא דאמרינן שם (דף פט) יצא המנכש בבצלים הואיל ואין גמר מלאכה אין פועל אוכל בהם ואני תמה להיפך דגבי עובד כוכבים אין בו דין פועל כלל ומדברי התוס' שכ' בד"ה אלא דהא דקתני המנכש משום דבסתמא אם אינו עושה עמו במלאכה אינו אוכל ממנו (וק"ק דהל"ל דלהכי קתני המנכש משום מילתא דרשב"א דאמר אם ישראל חשוד על השביעית למ"ש מותר דמיני' שמעינן דגדולי היתר מעלין את האיסור וכדי דלא נוכל לדחות דבתערובת מיירי להכי קתני המנכש וכדקא מסיק הגמ' דקא מדחה ודלמא בתערובת ומשני המנכש קתני) עכ"פ דברי הרא"ש שכ' כדין פועל כו' קשים להבין מכל הצדדים הן מהערת הרש"ש והן ממה

שהעירותי בעצמי דהא גבי נכרי ליכא דין פועל כלל וצ"ע: ד' נט בהמפרש ד"ה תרקב שאין לה תקנה לא לכהן ולא לישראל עכ"ל עי' בט"ז יו"ד סי' שכ"ג ס"ק ב' שהקשה דלמה לא אמר שישאל על האחרונה דהא אף להמסקנא לא קאמר רק דלא הוי דשיל"מ דליכא מצוה לאיתשולי עליו אבל מ"מ תקנה איכא ואמאי תרקב ילך אצל חכם ויתירנו ובנה"כ תירץ דתנא דינא קתני ולא תקנתא ומיירי היכא שאינו רוצה להתיר ובס' בית מאיר כתב שכעין קושית הט"ז הקשו התוס' בסוטה דף ואו: תוך ד"ה כי קדוש כו' וז"ל ועוד אמאי נשרפה כיון דקיי"ל דיש שאלה בהקדש למה אינו נשאל עליו ותצא לחולין ואף שהניחו בקושיא לא ס"ד למילף משם דלא יועיל שאלה כדעת הט"ז [דסובר דחרטה מצד התערובת לא מהני כ"א שיתחרט דוקא מצד הנתינה עצמה מאיזה טעם שיש לו] והדין דין אמת כמו שכתב הנה"כ דמועיל שאלה רק מחמת שנולד הוא ע"כ צריכים לידע איך להתיר ויעויין בס' רכ"ח סעי' י"ג: תוס' ד"ה והרי תרומה כו' דתנן ה"ה דה"מ למיפרך למאן דאמר תרומה אין לה מתירין עכ"ל כפי הנוסחא שלפנינו דבריהם אינם מובנים ונראה שצ"ל דה"מ למיפרך מברייתא [דלעיל (ד' נח)] דאמר דתרומה אין לה מתירין וקרי לתרומה בהדי' אין לה מתירין.

וכוונתם כמ"ש הרא"ש ד"ה והרי תרומה אמנם בדברי הר"ן ד"ה והרי תרומה כו' מיושב קושייתם משום דהוי מצי למידחי דבישראל שנפלו לו מבית אבי אמו כהן עסקינן ומש"ה פריך מהך מתניתין דליכא לדחויי הכי וסמך על קושייתו דלבסוף והא קתני סיפא תמכר לכהן חוץ מדמי אותה סאה: בר"נ ד"ה תרומה מאי מצוה לאתשולי עלה איכא כו' והקדש דקא מני לה לעיל בדשיל"מ בהקדש בדק הבית עסקינן דע"כ לפדיה קאי עכ"ל בשעה"מ פ' ט"ו מהל' מ"א כ' דלכאורה נראה דאיהו ז"ל פליג דידיה אדידיה דהא לעיל ריש (דף נח) בד"ה כל דבר שיל"מ כתב ומעשר שני והקדש יש להם היתרע"י פדיה והרי בפדיית מעשר שני ליכא מצוה ולא קאי לפדי' דיוכל להעלותו לירושלים וע"כ צ"ל כיון שיש לו טורח בעלייתו ע"כ לפדי' קאי ומש"ה לא הוי קשיא להר"ן אלא מהקדש ולא ממעשר שני ע"ש באורך וע' ברמב"ם הל' מעשר שני פרק ששי הלכה י"ד משמע דסובר דמעשר שני לא מקרי דשיל"מ אלא דוקא אם הוא בירושלים אבל אם הוא חוץ לירושלים ונתערב בחולין בטל ברוב ולא מקרי דשיל"מ וע"ש במשל"מ דהרמב"ם סותר עצמו שם למה שכתב בסוף הפרק יעוי"ש: ד' ס' גמ' והתנן הטבל גדוליו מותרין בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה גידולי גדולין אסורין בגליון הש"ס הקשה הגרע"א זצ"ל הא בטבל ל"ש גידוליו מותרין ובטליו.

דהא טבל אסור בכל שהוא וכמו נדרים דגדולי גדולין אסורים דאין לו ביטול והוי דשיל"מ ה"נ בטבל וע' בהגהת הרש"ש מ"ש בזה ליישב ולדעתי יש לתרץ ע"פ מ"ש הר"ן בע"א פ' השוכר את הפועל על סוגית הגמ' שם (דף ע"ג) דיהיב טעמא לטבל דלא בטיל משום דכהיתרו כך איסורו והקשו בתוס' שם תיפוק לי' דהוי דשיל"מ ותירצו בשאין הבעלים בעיר.

והר"ן כתב שם בשם ר"ת דבשאין לו טבל ממקום אחר שיפריש עליו ומיני' ובי' לא מצי להפריש דקיי"ל אין בילה חוץ מיין ושמן. הלכך יש לחוש שמא במה שיפריש יש יותר פטור ממה שראוי לפי חשבון הלכך כל שאין לו טבל ממקום אחר שיפריש עליו

אין לו תקנה ולא הוי דשיל"מ ולפ"ז מקשה הכא מדתנן סתמא הטבל גדוליו מותרין בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין ז"כ אפי' ג"ג אסורין ומדקתני טבל סתמא משמע בין יש לו מתירין בין שאין לו מתירין כגון שאין לו טבל ממקום אחר שיפריש עליו וכהאי גוונא כתב הר"ן שם על הא דמסייע שם לר' יוחנן ור"ל מדתניא במה אמרו טבל אסור כו' ואין לומר ג"כ דלהכי בטבל גידולי גידולין אסור משום דכהיתרו כן איסורו דהא טבל סתם קתני.

בין בטבל הטבול לתרומה גדולה בין בטבל הטבול לתרומת מעשר דטבל כזה יש שיעור להיתרו: ובכולהו מיני טבל קתני במתניתין דגדולי גדולין אסורין בדבר שאין זרעו כלה ואפי' בטבל הטבול לתרומת מעשר ואין לו טבל ממקום אחר להפריש עליו ומיני' וביה ג"כ אין יכול להפריש דאין בילה ואפ"ה תנא קא סתים ותנא אסור ואמאי לא נימא דגדולין מעלין את האיסור ולהכי הוצרך לתרץ דהתם מיירי דלא רבו גידולי גידולין על העיקר וע' בתי"ט כאן משנה ו': פרק שמיני גמ' קונם יין שאני טועם היום כו' א"ר ירמיה לכשתחשך צריך שאלה לחכם הש"ך בסי' ר"כ ס"ק ג' כתב בשם הפרישה דא"צ פתח מה שאין כן בנודר יום אחד ובס' ידות נדרים כתב שהפרישה הוציא זה מדברי רש"י שכתב בד"ה גזרה היום אטו יום אחד כו' הלכך צריך שאלה לחכם וכיון דבעי שאלה לחכם חכם חוקר כיצד נדר ולא יבוא לידי חלול נדר ונ"ל שצ"ל חלוף נדר] וצריך ביאור ל"ל לרש"י טעם זה הא כל דבעי שאלה לחכם לא שייך גזרה דהא אף בנדר גמור מועיל שאלה לחכם אלא ע"כ דכאן א"צ אלא שאלה לחכם ולא צריך פתח וחרטה א"כ שייך הגזרה דלמא אתי לאחלופי ביום א' דיהיה סובר ג"כ דלא בעי פתח או חרטה ולכך פרש"י כיון דבעי שאלה לחכם חכם חוקר כיצד נדר ולא יבוא לידי חלול או חלוף נדר ולכאורה דינא שכ' הפרישה הוא דבר הלמד מעצמו בלי שום ראייה דאם נפרש דמ"ש צריך שאלה לחכם הוא ככל התרת נדרים בכ"מ בפתח או חרטה.

א"כ מה לו להמתין בנדרו עד שתחשך אם יש לו פתח או חרטה מעלי' יוכל להתיר נדרו אף באמצע היום אם לא שנפרש דקמ"ל דאף אם עבר היום ולא נזכר שיש לו פתח אין לו לשנות יין בלי התרת חכם ע"י פתח או חרטה ומלבד זה יש לומר דקודם שתחשך אם רוצה להתיר נדרו צריך שאלה והיתר מדינא אפי' לת"ח אבל לאחר שתחשך דמדינא א"צ שאלה רק משום גזרה דיום אחד יש לחלק בין ת"ח לע"ה וכמו שמצינו חילוק זה בין ת"ח לע"ה לעיל (דף י"ד) גבי הנודר בתורה עיי"ש וע' בשיטה מקובצת שכ' דר' ירמיה לאו לפרושי מתניתין אתא דא"כ ביום אחד נמי יהיה מותר לכשישאל לחכם כו' אמנם לפי דברי הפרישה הנ"ל הוכחה זו אינו דביום אחד אם ירצה לשאול ולהתיר עצמו לכשתחשך צריך שאלה בפתח וחרטה משא"כ באומר היום דרק משום גזרה דיום אחד מצרכינן לו שאלה א"צ פתח וחרטה אלא משום חומרא מצרכינן ליה שלא יתיר עצמו בלא חכם והחכם יחקור אותו כיצד נדר כמ"ש למעלה: ע"ב בר"ן ד"ה ומה שנהגו עכשיו בתענית יחיד דלא הוי אלא מצפרא ועד פניא ואפ"ה לכשתחשך שרי ליה בלא שאלה ול"ג משום יום אחד כו' בס' ידות נדרים כתב דלולי דמסתפי היה אומר דמעיקרא אין כאן קושיא כלל דהרי מבואר בהר"ן גופיה לקמן ד"ה כמאן דאם היה נדר של מצוה כגון ללמוד א"צ שאלה לכשתחשך דהא דמחמרינן עליה הוא משום דבלא"ה לא שפיר עביד דנדר דכל הנודר כאלו בנה במה ומש"ה מחמרינן עלי' דצריך שאלה במידי דנדר

דלית ביה מצוה אבל בתענית דאם יכול לסבול התענית ומצי מצער נפשיה נקרא קדוש: ומצוה קא עביד ואף מי שקשה לו התענית ואינו יכול לסבול אם ידוע לו שחטא מחוייב להתענות כמבואר בשל"ה הקדוש ובר"ח.

וא"כ כשקיבל התענית מן הסתם אינו רוצה לסגף עצמו בחנם לכך א"צ שאלה לחכם עכ"ל ומ"מ צריכין אנו למ"ש הר"ן שדיני תענית ונדריים חלוקים הן שהרי מי שמקבל עליו להתענות יום אחד בשבוע אין הדין שיתענה אותו יום כ"ד שעות כדין מי שנדר שלא לשנות יין יום אחד דאמרינן במתניתין שאסור מעת לעת בהיקף כ"ד שעות אלא ש"מ שדיני תענית ונדריים חלוקים הן כמ"ש הר"ן: ד' סא בר"נ ד"ה שנה כהשנה דמי דאי דינו כשנה אחת לא מתסר בעבודה אלא בשנים עשר חודש כרוב השנים עכ"ל ע' בש"ך סי' ר"כ ס"ק נ"א שהעיר מדברי הר"ן דלקמן (דף סג) בסוף העמוד שכתב ואני חוכך עוד להחמיר דאפי' בנדר שנה אחת סתם דאסור בעבודה דמסתמא שנה זו משמע כו' ע"ש והרי זה סותר למ"ש הוא בעצמו כאן והש"ך מחלק דהתם קאי בעומד באמצע שנה אמנם בס' בית מאיר השיג ע"ז דא"כ מנ"ל להוכיח כאן דמיירי באומר שנה וש"מ דשנה כהשנה דמי דלמא לעולם שנה כשנה אחת דמי ומה דאסור בעבודה משום דמיירי בעומד באמצע שנה וכתב דאולי כוונתו דההוכחה אזלא ע"ד דמסתמא מתניתין איירי בכל ענין אפי' עומד בראש השנה ומ"מ הוא דחוק בהר"ן והעיקר כדכתב בתשובת ר"א ששון סי' קנ"ד דלבסוף חזר בו הר"ן מפירושו כאן ומפרש כדפי' הרא"ש הוכחת הסוגיא (ד"ה אלא לאו דאמר שנה) עכ"ל וע' בהגהות הרש"ש שהעיר ג"כ כנ"ל וכיון לדברי הרב בעל בית מאיר וע' ביאורי הגר"א ז"ל שם ס"ק יו"ד ושנה בלשון קצרה כל דברי בעל בית מאיר הנ"ל במתק לשונו וע' בלחם משנה פ"ז מהל' שכירות ס"ק ב': בהרא"ש ד"ה מהו דתימא כו' ולא היה בדעתו אלא עד תשלום (אלול) צ"ל אב כן הגי' בס' קרבן נתנאל: שם ע"ב ד"ה עד הקציר כו' אינו אסור אלא עד שיגיע אפי' אמר כו' ואמר עד שיהא עד שיצא קאמר "כי זמן הווייתו קצובה" כצ"ל: ד"ה עד הקיץ עד שיהא הקיץ כו' והר"ר אליעזר ממיץ כו' אבל קוץ אין לקיטת תאנים כאחת.

ואין קצב לזמן הקיץ ודבר שאין זמנו קבוע פי' אם תלה נדרו בלכת פלוני למקום פלוני כו' צ"ע למה הכריחו לפרש דבר שאין זמנו קבוע בלכת פלוני כו' ולא סגי ליה לפרש שאין זמנו קבוע כגון עד הקיץ כמו שהביא מקודם וע' בשיטה מקובצת שמפרש שכל דבר הבאמשנה לשנה מקרי זמנו קבוע ולדבריו גם לקיטת תאנים מקרי זמנו קבוע ולפי שיטתו ניחא במה שפירש אין זמנו קבוע בלכת פלוני אבל לפי הרא"ש קשה כנ"ל: ד' סב בהרא"ש ד"ה שרו לי תגראי ברישא כו' כדי שלא אתבטל מלימודי כתב בשיטה מקובצת דהכא מיירי אפי' באתרא דידעין ליה דהוא צורבא מרבנן וכדי שלא יתאחר ויבטל מלימודו שרי ליה למימר הכי ולכאורה קשה כיון דהב"ד יודעים בעצמם דהוא ת"ח אמאי צריך למימר הא על הדיין בעצמו חובה להקדים דינו נגד שארי בעלי דינים אחרים ועיין כתובות (דף ק"ו) דהוה קאים דינא דיתמי קמי' דר"נ ואקדמי' לדינא דההוא גברא דשלח ליה רב ענן דסבר דקרובו הוא.

דאמר האי עשה והאי עשה עשה דכבוד תורה עדיף. ואף שהיה רק קרובו של ת"ח מכ"ש דינא דת"ח גופיה בודאי קודם לשארי בע"ד וע' בח"מ סי' ט"ו סעי' א' ובתומים שם ובתוס' שבועות (דף ל').

(ד"ה למישרי ליה תיגרא שכתבו שתי לשונות בזה ללשון ראשון מיירי כשבאו שניהם בבת א' וללשון שני אפי' אם בא הדין של האחר תחלה מ"מ עשה דכבוד תורה עדיף ועל לשון ראשון ק"ק הא מגמ' דכתובות הנ"ל משמע דאפי' אם בא הדין האחר תחלה מקדימין הדין דת"ח משום עשה דכבוד תורה ומדברי התוס' שכתבו בזה שתי לשונות משמע שנסתפקו בזה ואפשר לומר ע"פ מה שראיתי בס' ידות נדרים ביד שאול הביא קושיא בשם הגאון מו"ה צבי הירש זצוק"ל אב"ד דק"ק ברלין על מה דאמרו עשה דכבוד תורה עדיף הא אמרינן בכתובות (דף מ).

(היכי אמרינן דאתי עשה ודחי ל"ת כגון מילה בצרעת דלא אפשר לקיומי לעשה אבל הכא (גבי אונס אם לא היתה ראוי לן) אי אמרה לא בעינא מי איתיה לעשה כלל. ולפ"ז הכי נמי הא קיי"ל רב שמחל על כבודו כבודו מחול א"כ כיון שיכול למחול על כבודו ודין האחר בא מקודם ויש בו מ"ע דקטן כגדול תשמעון יש להקדים לדון מי שבא בראשונה (ויש לו למחול על כבודו) דהא עשה שלו קיל והמחבר הנ"ל מחלק בין כבוד לבזיון דאף דיכול למחול על כבודו אבל על בזיונו אינו יכול למחול ובמעשה דכתובות שם דשלח ליה רב ענן והוא חשב שרב ענן שלח לו משום שהוא קרובו א"כ יהיה בזיון לרב ענן כל שכבר שלח ליה [וטפי ה"ל לומר דהא רב ענן לא היה שם למחול על כבודו והקרוב אינו בגדר מחילה למחול על כבודו של רב ענן ולפענ"ד נראה ליישב קושית הגאון הנ"ל בפשיטות דכשם דאמרינן דהת"ח יכול למחול ע"כ שידינו דינו של הבא ראשונה מקודם כן יכול הבע"ד הראשון למחול ולתת כבוד להת"ח שידונו דינו של ת"ח מתחלה ודין שלו באחרונה וכשם שאמרו בכה"ג בדוכתא אחריתי כולכם חייבים בכבודי כן הבע"ד הראשון מחוייב ג"כ בכבוד הת"ח ולכן ל"ש לומר דעשה דכבוד תורה קיל לגבי ההיא עשה דקטן כגדול תשמעון משום דאי אמר לא בעינא לההוא כבוד דאין בו עשה דהא גם העשה דקטן כגדול כו' כה"ג הוא דאי אמר לא בעינא לדון תחלה מי איתא לההיא עשה כלל וכיון דשניהם בגדר זה עשה דכבוד תורה עדיף.

אמנם לפ"ז אם הבע"ד הראשון הוא דינא דיתמי דיתמי לאו בני מחילה נינהו והת"ח יכול למחול מהראוי שהת"ח ימחול. ואזיל ליה העשה דכבוד תורה דקיי"ל כבודו מחול דתורה דיליה היא כדאיתא בקדושין ויש להקדים דינא דיתמי אבל בכדי שלא יתבטל מלימודו שרי לצורבא מרבנן למימר שרו לי תגראי ברישא אפי' בכה"ג ובזה באנו על הישוב על מה שהערנו בריש דברינו דאם מיירי במקום שיודעין שהוא צורבא מרבנן למאי צריך הוא למימר צורבא מרבנן אנא שרו לי תגראי ברישא.

הא הדיין בעצמו יעשה כתורה וכהלכה להקדים דינו תחילה די"ל כגון שיש לפניו דין יתום הבא מקודם דלאו בני מחילה נינהו והדיין יחשוב להקדים דין היתום תחילה שרי ליה למימר צורבא מרבנן בכדי שלא יתבטל מלימודו שרו לי תגראי ברישא ועי' בט"ז שם ובביאורי הגר"א שם ס"ק ד' הראה מקום להגמ' דב"ב (ד' כ"ב) דרבא שרי להו לרב יאשי' ולר"ע לאקבועי (למכור סחורתם) דלא כהלכתא מ"ט כיון דרבנן נינהו אתו

לטרודי מגירסייהו ויתבטלו מלימודם: ע"ב ברש"י ד"ה אמר קונם שאני טועם עד שיפסקו גשמים כו' דברי ר"מ ור"מ לטעמיה דאמר במס' תענית בפ"ק עד מתי שואלין את הגשמים עד שיצא ניסן ר' יהודא אומר עד שיעבור הפסח ותו לא עכ"ל בס' יד שאול סי' ר"כ ס"ק ט' כתב שהדבר תמוה מאוד דהרי בתענית (דף ד') הקשה הש"ס דר' יהודא אדר"י דאמר בריש הפרק דהעובר לפני התיבה יו"ט הראשון של פסח הראשון מזכיר האחרון אינו מזכיר.

והרבה תירוצים נאמרו בגמ' ומסיק הש"ס דמחזורתא כדעולא דתרי תנאי אליבא דר"י דחד אמר עד שיעבור הפסח שואלין וחד אמר שאלה עד הפסח. לפ"ז אנן דקיי"ל בטוש"ע א"ח סי' קי"ז דשאלה הוא עד הפסח.

א"כ בנודר עד שיפסקו גשמים אמאי אסור עד שיעבור הפסח (והוקבע כן להלכה בש"ע יו"ד סי' ר"כ) מהראוי להיות עד הפסח. והיא תימה גדולה כו'.

ואולי דרש"י לא פירש אלא דר"מ לטעמיה דסובר עד שיצא ניסן כולו (ויליף ליה מקרא שנאמר ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון) בזה מסכים לשון תורה עם לשון ב"א אבל לר' יודא יש חילוק בין לשון תורה ללשון ב"א עכ"ל ולפע"ד אין התמיהא מתקיימת מעיקרא דבאמת זמן פסיקת הגשמים לתרווייהו תנאי אליבא דר"י הוא עד שיעבור הפסח ולכן בנדרים האומר עד שיפסקו הגשמים הוא עד שיצא הפסח והא דאיכא תנא אליבא דר"י וסובר לגבי הזכרת גשמים דמפסיק להזכיר ביו"ט הראשון של פסח אינו מחמת שסובר מזמן הפסקת גשמים הוא מיו"ט הראשון ש"פ זה אינו אלא מטעם כדי שכל המועדות יצאו בטל מפני שהטל סימן יפה לעולם.

וכן הוא להדיא בירושלמי דתענית שם וז"ל מיחלפו שיטתו דר' יהודא תמן הוא אומר העובר לפני התיבה ביו"ט האחרון כו' וביו"ט הראשון של פסח כו' והאחרון אינו מזכיר (ע' פ"מ וק"ע שם) והכא הוא אומר הכין (פי' דבסיפא אמר עד מתי שואלין את הגשמים עד שיעבור הפסח) ומשני חזא בשם גרמי' וחדא בשם ריב"ב וא"ר אבין טעמיה דריב"ב כדי שיצאו המועדות בטל: מפני שהטל סי' יפה לעולם.

הרי להדיא דלא אמר דריב"ב מפני שזמן הפסקות גשמים הוא בתחלת הפסח אלא (שמע מינה) דתרווייהו ס"ל דזמן הפסקת גשמים הוא עד שיעבור הפסח אלא דלגבי הזכרת גשם ראו חז"ל להפסיק ביו"ט הראשון של פסח ולהתחיל לזכור טל כדי שיהו כל המועדות בטל שהטל סימן יפה. והא דלא התחילו להזכיר מבערב משום דלית כל עמא תמן והביאו הפוסקים טעם זה אבל זמן הפסקת גשמים לתרווייהו הוא שיעבור הפסח לכן בנודר עד שיפסקו גשמים פסקינן עד שיעבור הפסח ומ"ש המחבר הנ"ל שתימה גדולה בזה על שלא העיר בזה שום אחד מהאחרונים הנה כבר העיר ע"ז בעל קרבן נתנאל ס"ק כ' וכתב שיש לחלק בין שאלה לנדרים יעו"ש: שם ד"ה מחלוקת דאמר עד הגשמים דמר סבר עד זמנה ומר סבר עד שתרו ומהו לכ"ע עד רביעה שניה מתסר אבל אם אמר עד הגשם כו' כצ"ל וכן הוא בר"ן לקמן בהך סוגי' ובתוס': ד' סג ע"א במשנה עד ראש אדר.

עד ראש אדר הראשון עד סוף אדר הראשון ואיכא נוסחי דגרסי עד סוף אדר עד סוף אדר השני. והר"ן בע"ב כתב דקשה בעיניו על האי נוסחא משום כיון דמוקמינן למתניתין בדלא ידע דמעברא שתא אמאי מתסר עד סוף אדר שני ועי' בהרא"ש בפסקיו שכתב שיותר ניחא ליה הך גרסא שני' דלשני האדרים חשיב חד ירחא דאלו לאידך גירסא ראש וסוף למה לי ולענין קו' הר"ן ע"ש בק"נ שתי' דכשלא ידע שהשנה מעוברת כוונתו על ראש אדר הסמוך לשבט וסוף אדר הסמוך לניסן וע' בתומים בחו"מ ס"ס מ"ג שכתב דיש לומר אולי כיון לאדר שיהיה נקבע עפ"י ב"ד ואם יעברו יהיה אדר שני ולכך כיון דהוי ספק.

ספק נדרים להחמיר ועפ"ז יש לתרץ ג"כ ברישא דמתניתין דקתני קונם יין שאיני טועם לשנה ונתעברה השנה אסור בה ובעבורה דקשה ג"כ לפי מאי דאוקי מתניתין דלא ידע דמעברא שתא וכ"מ הלשון ונתעברה השנה דמשמע דלאחר נדרו נתעברה השנה] אמאי אסור בעבורה הא כיון דהנודר בעת נדרו לא ידע דיהי' השנה מעוברת לא חשב לאסור ע"ע כ"א י"ב חודש כרוב השנים.

אלא ודאי צ"ל כיון דעבור השנה תלוי בב"ד. וע' בקצה"ח סי' שי"ב הביא בשם תשובת הרי"ף.

בראובן שהשכיר ביתו לשמעון על שנה בחשבו שהשנה היתה מי"ב חדשים ונמצאת השנה מעוברת ולא ידע ופסק היודע ובלתי יודע שווים בזה הלא תראה מה שאמרה המשנה השכיר בית לחבירו ונתעברה השנה נתעברה לשוכר הנה שהעבור לא נתחדש אלא אחר שנעשה שטר השכירות ואמרו נתעברה לשוכר עכ"ל.

ה"נ במתניתין דידן דקתני ונתעברה השנה העבור לא נתחדש אלא אחרי שנדר והוא לא ידע מקודם שהשנה מעוברת ומ"מ הוא אסור בחודש העבור. כי דעתו כפי השנה שיהיה נקבע עפ"י ב"ד וניחא בזה קו' הר"ן על הגירסא השני' ועיין בט"ז סי' ר"כ ס"ק ד' שאם אמר עד חצי אדר דפשוט הוא דלא אמרינן עד ר"ח אדר ב' דהוא החצי משני האדרים לגי' השני' דשני אדרים כחזא חשיב להו] דאין שם חצי נופל על ר"ח השני ודוקא לענין סוף אדר חשבינן להו כחד וכ"כ בשם הב"ח עיי"ש אבל התומים שם כתב דאף באומר עד חצי אדר ג"כ אסור עד חצי אדר השני ודלא כב"ח המתיר ביו"ד בחצי אדר הראשון יעו"ש ובקצורי האחרונים ביו"ד שם לא הזכירו דעת התומים בזה: ע"ב במשנה האומר לחבירו קונם שאני נהנה לך אם אין אתה בא ונוטל לבנך כור אחד של חיטים כו' בחידושי הר"ן לשבועות פ"ג (דף כ"ה) ד"ה אלא מתנה לעשיר כתב דהא דבעי לומר כלום אמרת אלא מפני כבודי זה הוא כבודי שלא אקבל ממך.

משום דאמר אם אין אתה נוטל הא אם אמר אם אני נותן לך דבר ברור הוא שלהנאתו של מקבל אמר ואם אינו רוצה לקבל פטור כו' וההיא דאמר בפ' מי שאחזו ע"מ שתתני לי מאתים זוז ונתנה לו בע"כ אינה מגורשת גיטין שאני שאפי' אמר מחולין לך אינה מגורשת עד שתתן ועוד התם מקבל הוא דאתני הרמב"ן ז"ל עכ"ל ובש"ע סי' רל"ב ס"כ לא נזכר חילוק זה: בעזר בורא יש מאין סיימנו פרק קונם יין פרק תשיעי ד' סד בר"ן ד"ה אמרו לו כו' ובגמרא מפרש מאי דבר שבינו לבין אביו כו' חסר כאן וכצ"ל.

ובגמ' מפרש מאי אין נדרים והוא סוף דבור. ומתחיל הדבור דבר שבינו לבין אביו ואמו: שם ד"ה ירושלמי הכל מודים בכבוד רבו שאינו מעמיד דתנינן ומורא רבך כמורא שמים עכ"ל וכן הרא"ש בפסקיו הביא הירושלמי הזה ולכאורה צ"ע לאיזה צורך העתיקו הירושלמי הזה וכי טעמא דר"א דלית הלכתא כוותי' אתי לאשמועינן דהא אנן קיי"ל כחכמים דפליגי עליו וסברי דאפי' בכבוד אביו ואמו אין פותחין ומכ"ש בכבוד רבו ולאיזה ענין נצרך להשמיענו דגם ר"א דסובר דבכבוד אביו ואמו פותחין מודה דבכבוד רבו אין פותחין ועוד דאם טעמא דר"א אתי לאשמועינן למה השמיטו עוד מימרא דירושלמי שם דאי' התם מודה ר' אליעזר לאחר מיתה (של אביו ואמו) שאינו מעמיד פ"א שאינו מעמיד בדבר ואינו מעיז ולכאורה יש לומר ע"פ מה דאיתא עוד שם.

רבי ירמיה בעי כו' דברים שבין אביו ובינו פותחין לו בכבוד אביו ודכוותא יפתחו לו בכבוד המקום דברים שבינו לבין המקום איזה כבוד המקום סוכה שאני עושה לולב שאני עושה (ונראה שצ"ל איזה דברים שבינו לבין המקום) ומשני משמע דלנפשי' הוא מהני כהדא אם צדקת מה תתן לו כו' משמע לן מהמקרא שאינו מהנה האדם להמקום בעשיית המצות אלא נפשיה הוא דמהנה והביאו ג"כ הרא"ש וא"כ לפ"ז בהא דאמרינן דהכל מודים בכבוד רבו שאינו מעמיד דמורא רבך כמורא שמים.

יש נפקותא ג"כ לדידן דפסקינן כחכמים דאפי' בדבר שבינו לבין רבו דאין פותחין בכבוד רבו דדינו ככבוד המקום אבל אחר העיון מעט זה ליתא דדוקא בנודר לבטל המצוה כגון סוכה שאני עושה לא שייך למיקרי דהוי דבר שבינו לבין המקום דהאדם אינו מהנה להקב"ה רק לנפשו דאם צדקת מה תתן לו ואם חטאת מה תפעל בו אבל בדבר שבינו לבין רבו כגון שהדירו שלא יהנה מנכסיו.

שייך שפיר למיקרי דבר שבינו לבין רבו וראוי להיות ג"כ הדין בדבר שבינו לבין רבו שפותחין בכבוד רבו. ומדרבנן נשמע לר"א כמו דלרבנן דסברי דאין פותחין בכבוד או"א.

סברי דבדבר שבינו לבין או"א דפותחין בכבוד או"א כן אליבא דר"א דמודה להו דבכבוד רבו אין פותחין מ"מ בדבר שבינו לבין רבו פותחין בכבוד רבו וע' בש"ע סי' רכ"ח סעי' י"א שכ' אין פותחין בכבוד אביו ואמו כו' ומהאי טעמא אין פותחין לו בכבוד רבו אבל פותחין לו בדברים שבינו לבין אביו ואמו כגון אם הדירם מנכסיו כו' התחיל בשניהם להורות דאין פותחין בכבוד אביו ואמו כו'.

ומהאי טעמא אין פותחין בכבוד רבו וכשסיים אח"כ בדברים שבינו לבין אביו ואמו שפותחין בכבודם לא סיים דכן בדברים שבינו לבין רבו שפותחין בכבוד רבו ואין לומר דדינו שוה לכבוד המקום דא"כ הו"ל למנקט דינו דרבו בסעי' הקודם לזה שכ' דאין פותחין בכבוד המקום ולהשוות דינו דרבו לדין דכבוד המקום לכן עדיין צ"ע בזה: שוב בא לידי ס' קרן אורה וראיתי שכתב שדין זה תלוי בין הנך טעמי דאביי ורבא ע' שם והטור בס' רכ"ח לא הביא אלא טעמא דאביי: וע' בס' יד שאול להגאון מלבוב בס' הנ"ל שכתב דמהירושלמי הזה יש ראייה ברורה לשיטת הפרישה ביו"ד סי' רמ"ב שכ' דההיקש דהוקש כבוד אב לכבוד המקום אינו שוה לגמרי.

דכל מוקש אינו שוה לגמרי אל המקיש משא"כ מורא רבך כמורא שמים דדרשוהו מאת ה' אלקיך תירא לרבות רבו הרי נכתבו שני המקראות במקרא א' להודיע שהם שווים לגמרי והט"ז חולק שם וכ' דלא נהירא דוודאי כל מידי דהוקש לחבירו אין ביניהם חילוק כלל יעוי"ש ומהירושלמי הלז יש ראייה לשיטת הפרישה.

דהא ר"א דסבר דפותחין בכבוד אביו ואמו מודה דבכבוד רבו אין פותחין: ע"ב בר"ן ד"ה וחכמים אוסרים משום דפתח דשכיח הוא דמשוי ליה לנדר נדר טעות אבל נולד לא עכ"ל. בהגהות הרש"ש העיר לחלק בין הך דהכא דאמרינן דבפתח דשכיח פותחין ואמרינן דאדעתא דהכי לא נדר ובדלא שכיח אמרינן דלא היה מניח מלידור בשביל זה ובכתובות (דף ג').

(גבי אין אונס בגיטין איפכא שמעינן דאונס דשכיח לא מבטל התנאי דה"ל לאסוקי אדעתיה ולא תנויי אבל אם אירע אח"כ אונס דלא שכיח מבטל התנאי ולא אמרינן דה"ל לאתנויי משום דלא אסיק אדעתיה אונס כזה. וכתב הרב הנ"ל דלמתבונן במ יש חלוק בכמה אנפי ולא ביאר אף אופן אחד אמנם כבר עמד בזה הגאון בעל חכם צבי ז"ל בתשובותיו סי' מ"א ולא סמך על המבין מדעתו וביאר הטעם וז"ל ויש לעיין דלא תיקשי הא דאמרינן אין פותחין בנוולד שנראה סותר למאי דאמרינן כל אונס דלא שכיח לא מסיק אדעתא ונראה דבנדרים ושבועות כיון דמיד חלו דזה שאמר קונם לפלוני שאני נהנה או לבית זה שאני נכנס דתיכף ומיד חל האיסור ונאסר בבית פלוני ובאיש פלוני ואף שאח"כ נעשה סופר או הבית נעשה בית הכנסת לא מהני ליה לעקור הנדר מעיקרו ולעשותו כנדרטעות ע"י זה.

דאף אי הוה מסיק אדעתיה בההיא שעתא דאפשר שיעשה סופר מ"מ הוה נודר כיון דלא שכיח אבל במי שבא להתחייב באיזה דבר ואח"כ אירע אונס שבשעה שאתה בא לחייבו לעשות הדבר ההוא הרי האונס לפנינו אין בנו כח לחייבו בו עכ"ל וע"פ חילוקו של הגאון הנ"ל כתב הרב בעל יד שאול בסי' רכ"ח ס"ק י"ז דאם נדר לאחר שלשים יום ובעת שחל הנדר נולד פתחו עמו בכה"ג פותחין בנוולד דהא בעת חלות הנדר נולד פתחו עמו והוי כמו רוצה להתחייב ולא אסיק אדעתיה עכ"ל וכתב עוד שם שבזה יש לבאר שיטת הראב"ד (פ"ו מהל' שבועות) שסובר שיש חילוק בין פתח לחרטה דחרטה מועיל אף בנוולד והטעם הוא דבשלמא פתח דמשווי ליה לנדר נדר טעות כל שכבר חל הנדר א"א לו לעקרו.

בדבר הנולד אח"כ דל"ש אבל בחרטה שאינו אומר שהנדר טעות אלא שאומר שבכעס היה ומתחרט על מה שנדר אז מחמת כעס. וא"כ אדרבה הוא כיון דלא אסיק אדעתיה בשעת הנדר ה"ל שפיר מתחרט שאז היה בכעס ולא נתיישב בדבר ולא עלתה ע"ד כלל שיתחרט ורק כעת מתחרט הוא.

ולכך מהני אפי' בנוולד יעוי"ש. אכן לשון הרא"ש בעמוד א' ד"ה וחכמים אומרים שכתב דטעמא דחרטה משום שע"י חרטה נעקר הנדר מעיקרו ובדבר שאינו מצוי אינו נעשה נדר טעות מעיקרו אינו מיושב כ"כ לפ"ד וע' בט"ז סי' הנ"ל ס"ק י"ז: בהמפרש ד"ה ורבנן דלא ס"ל דפותחין בנוולד כו' אמרי לך כו' האי לאו נולד הוא דהכי קאמר רחמנא הנהו כבר מתו באותו שעה קודם שנדרת.

ומ"ש קודם זה יש למחוק וע' בש"מ שכ' שיש גורסין הנהו כבר מתו ואח"כ פריך הגמ' בין לר"א בין לרבנן מי מתו והא א"ר יוחנן כו' ומשני אלא אר"ל שירדו מנכסיהם ועניות כמיתה ולר"א הוי עניות נולד (וזה דלא כמ"ש הר"ן בשם הירושלמי דעניות מצוי) ורבנן גם כן הכי סברי אלא שמפרשים שכבר היו עניים בעת שנדר משה.

ובזה יש ליישב דברי המפרש כאן שכן הי' גירסתו ג"כ וצריך לתקן קצת מה שנשתבש בלשונו בדפוס. וע' בדף הסמוך במשנה ועוד אמר ר"מ פותחין לו מן הכתוב בתורה כו' שהוא עני ואין אתה יכול לפרנסו וגו' אחרת שמא יעני ור"מ סבר לקמן דאין פותחין בנוולד גבי יש דברים שהן כנוולד כו' ולפ"ז אם עניות חשוב ג"כ כנוולד נכון לגרוס שהוא עני כלומר כבר הוא עני בשעה שנדרת ואם עניות חשוב כדבר המצוי נכון ג"כ הגי' שמא יעני וע' בס' קרן אורה מ"ש בזה: ד' סה בהמפרש ד"ה במדין כו' ואמר רבי ת"ח מיפר לעצמו הב"ח הגי' וא"ר גמליאל ת"ח אינו מתיר לעצמו ע"ל פ"א עכ"ל ובס' שעה"מ פ"ו מהל' שבועות מקיים הגי' שלפנינו וכוונת רש"י למה דאיתא בפ"ק (דף ז'): א"ר גידל אמר רב ת"ח מנדה לעצמו ומיפר לעצמו ואם כי שם איירי בנידוי.

לרש"י לא שני ליה בין נידוי לנדר ול"ג התם פשיטא אלא ה"ג כי הא דמר זוטרא חסידא כו' אבל אכתי קשה מהא דלקמן דף פ"א דקתני בברייתא דחכם אינו מתיר נדרי עצמו וליכא למימר דרב תנא הוא ופליג דמ"מ קשה מר זוטרא חסידא היכי עביד כרב ושביק תנא דברייתא ואפשר לומר דרש"י ס"ל דיש חילוק בין אם מתיר ע"י פתח או ע"י חרטה כמ"ש הרשב"א ז"ל עיי"ש שכתב דדוקא בחרטה אינו מתיר לעצמו אבל כי אשכח פתח דלאו אדעתא דהכי נדר.

מצי למישרי לנפשי'. וההיא נדר שנדר משה ליתרו חותנו ניתר ע"י פתח להכי היה יכול משה בעצמו להתיר נדרו וההיא דאמרינן לעיל (דף כג) בעובדא דר' ישמעאל ב"ר יוסי דמחיא ליה קצרא אמר אדעתא דמחי לי קצרא לא נדרי ושרי לנפשיה לפירש"י הוא כפשוטו דשרי לנפשיה בעצמו ולא נצטרך לדחוקי במ"ש הר"ן ז"ל שם ד"ה פתח פתחא לנפשיה שלא התיר רב סחורה לעצמו אלא שמצא פתח שהיה יכול להתיר כו' אלא כפשוטו שהתיר לנפשיה בעצמו ע"ש: בר"נ ד"ה תניא המודר הנאה מחברו אין מתירין לו אלא בפניו כו' כו' מיהו איכא דיהיב טעמא התם מפני החשד כלומר שחברו שהוא מודר הנאה ממנו לא ידע בהיתרו.

וכשהוא נהנה ממנו יחשדנו שעובר על נדרו כו' עכ"ל לכאורה קשה דלפ"ז כל מי שנודר ואוסר על עצמו איזה דבר בפני אחרים יהיה צריך להתיר עצמו גם כן בפני אותם אחרים או להודיעם לפחות שהתיר עצמו ע"פ חכם כדי שלא יחשדוהו בעובר על נדרו וא"כ מאי אירי' דקתני המודר הנאה מחברו אבל באמת זה אינו דכל שאין לחברו עליו מצד נדרו ושבועתו אין כאן חשד שאף זה אין נותן לבו עליו כ"כ המאירי בחדושו וכ"כ המהרי"ט ח"א סי' א' שכל שההיתר אינו נוגע אליו ל"ש חשד דא"כ ניחוש ג"כ שהעולם יחשדו אותו ויהיו צריכים להכריז עליו באבן הטועים ע"ש: שם ד"ה והיכי דהוה בפניו ובע"כ כו' בסוף הדבור וההיא דגיטין נמי לאו ראייה היא דנדר אלמנה כיון שנדרה ליתומים מה תועלת יש לתינוקת באיסור פירותיה עכ"ל.

הר"ן קיצר בלשונו ובחדושי הרשב"א בגיטין פ' השולח ביאר ביותר וז"ל דהא מכיון דנשבעה נשבעה. ואפי' אם באתה להחזיר להם הממון איסורה במקומה עומד ולפיכך מתירין לה אפי' שלא בפניהם עכ"ל ולכאורה הדברים מוקשים דהא טובה ותועלת גדול יש ליתומים אם לא יתירו לה אלא בפניהם דאם תלך אצל החכם לבדה ולא יהיה בפניהם אם יהיה הדין שההיתר אינו מועיל ותהיה עומדת באיסור הפירות עליה כל הימים לכך תהיה יראה מתחלה לאסור הפירות עלי' ותפרוש לקבל ממון כתובתה שנית בשקר מהיתומים ומגיע מזה תועלת להיתומים וע' במהרי"ט סי' קמ"ח שכתב שיש מרבנותא שתירצו הקושיא מגיטין באופן אחר דלא כהרשב"א מהטעם שהקשינו למעלה.

וז"ל דהא מ"מ יש הנאה להיתומים שאם תרצה להתיר נדרה צריכה להתרפס ברצי כסף להיתומים ואז יתירו לה מדעתם. אכן יש להסביר סברת הרשב"א שלא יהיה כ"כ מוקשה היינו שנראה שדעתו ז"ל דהא דהמודר הנאה מחברו לטובתו דאין מתירין לו אלא בפני חברו ילפינן לה ממשא וצדקיהו והתם קיום השבועה הוא לטובתם כגון משה שנשבע ליתרו שישב אצלו במדין וזה טובת יתרו והנאתו וכגון צדקיה שנשבע לנ"נ שלא לגלות מה שאכל ארנבת חי' והתרת השבועה הוא להיפך נגד רצונם בכגון אלו הדין שאין מתירין אלא בפניהם ומדעתם לא כן הנדר שהאלמנה אוסרת פירות עולם עלי' אם קבלה מכתובתה מעצם הנדר אינו מגיע שום טובה להיתומים אם יתקיים הנדר ואדרבא אם תרצה להתיר הנדר ויתוודע להם שהלכה להתיר את הנדר שוב יוכלו שנית לתבוע ממנה מה שקבלה מהם.

וזה שכתב הרשב"א מה תועלת יש לתינוקת באיסור פירותיה א"כ מגוף הנדר והשבועה לא נמשך להם טובה. ואפי' אם תחזיר להם הממון האיסור במקומה עומדת וצריכים להתיר לה לכן לא הוי דומיא דשבועת משה וצדקיה.

וע' בס' יד שאול סי' רכ"ח שביאר ג"כ קרוב לזה ועיין בהפלאה לכתובות בק"א סי' צ"ו מ"ש בזה: ע"ב בר"ן ד"ה ולימא כל דמיעני לאו עלי נפיל כו' שהרי לא יתן לידו אלא ליד גבאי כו' וכיון שאם רצה גבאי ליתן ליד אחר כו' דה"ל כההיא דתנן נותן לאחר משום מתנה והלה מותר בה כו' והרא"ש בפירושו מפרש באופן אחר שמה שהוא נותן יפרנס הגבאי בזה לאחרים ולו יפרנסו ממה שאחרים נותנים וכתב המח"א בהל' שבועות סי' ט"ו שטעם הרא"ש ודעימי' האוסרים שיתן לו הגבאי ממה שהמדיר מסר בידו משום דל"ד להא דהיו מהלכין בדרך ואין לו מה לאכול דנותן לאחר משום מתנה והלה מותר בה דהתם כיון שנתן לחברו לשם מתנה גמורה.

נמצא דאין העני מתהני משל מדיר אבל כשנתן ליד הגבאי כדי שיחלק לעניים נהי שבידו של גבאי ליתן לאיזה עני שירצה. מ"מ עדיין לא פקע כח הבעלים לגמרי מהם עד שיתנם לעניים ולא יצא המעות מרשות הבעלים עד שיתנם לעניים כו' עכ"ל.

וע' בתשו' מהרי"ט סי' ה' כתב שמ"ש הרא"ש ומה שהוא נותן יתנוהו לאחרים לרווחא דמילתא כתב כן ובלא"ה נמי סגי עי"ש. והנה לכאורה יש להעיר לפמ"ש הרשב"א בחדושו לשבועות (דף כה).

(על מה דקאמר שם שבועה שאתן ושלא אתן מאי אתן אילימא צדקה לעני מושבע ועומד מה"ס הוא והקשה הרשב"א וכי כל העניים רמו עליו לפרנסם הא יכול לומר איני רוצה ליתן לעני זה אלא לעניים אחרים ותירץ דמיירי שכבר בקש ממנו העני הזה שמעינן מדבריו ז"ל דהיכי שעני אחד בקש ממנו: החיוב מוטל עליו לתת לאותו עני ולא לדחות עצמו באמרו שיתן לעני אחר לפ"ז מאי פריך הכא ולימא כל דמיעני לאו עלי נפל נימא דהכי פתחינן ליה שמא יעני מי שהדרת אותו מהנאתך ויהיה שואל ומבקש ממך צדקה ולא תוכל לפטור עצמך בטענה שתתן הצדקה לעני אחר כי מי שבא ראשון ומבקש ראוי ליתן לו ראשון ומחמת נדרך לא תוכל לפרנסו ואולי י"ל כיון דחיוב זה אינו חיוב גמור מה"ת רק מצד המוסר והטוב והישר לעשות איך קאמר במשנה ע"ז פותחין לו מן הכתוב בתורה והלא דבר זה אינו מה"ת וע' בב"ח ובר"ן בתחלת העמוד שדייק בלשונו הצח וכתב וקתני לה בהדי מן הכתוב בתורה ואמנם צריך ביאור לסברת הרשב"א שם מאי קא פריך שם אילימא צדקה לעני מושבע ועומד מה"ס מאי דוחקי להעמיד המשנה בעני שעומד ומבקש מלפניו מיירי ולהקשות מושבע ועומד הוא: לישני דמיירי באומר שבועה שאתן צדקה לעני פלוני שאינו עתה אצלו לבקש ממנו ומצי למיפטר נפשי' בלא השבועה באיזה עני שהיה רוצה ומחמת השבועה מחוייב ליתן לאותו עני דוקא שהוא נשבע לו אמנם ע' לעיל (דף ח).

(בגמ' האומר אשכים ואשנה פרק זה דנדר גדול נדר ופריך שם ג"כ מושבע ועומד מה"ס הוא דהקשו שם ג"כ המפרשים דלמא מצד השבועה הוא מחוייב ללמוד אותו הפרק דוקא ובלא השבועה היה פוטר נפשו במצות לימוד התורה באיזה פרק אחר ובמ"ש שם ליישב בשם המבי"ט יתיישב גם זה וע' פ"ק דקדושין (דף ח:): אמר התקדשי לי בככר זה ואמרה לו תנהו לעני אינה מקודשת ואפילו עני הסמוך עלי' מ"ט דאמרה לו כי היכי דמחייבנא ביה אנא מחייבת ליה גם את הא לפי סברת הרשב"א כיון שהוא עני הסמוך עלי' היא מחוייבת בו יותר ממנו והיכי קאמרה כי היכי דמחייבנא אנא ביה ה"נ מחייבת ביה את והא לא שוו להדדי ומצאתי שעמד ע"ז בס' מחנה אפרים בהל' צדקה סי' א' וז"ל דלכאורה נראה דעני הסמוך עלי' דקאמרי ר"ל שהיה העני שואל ממנה ולא ממנו ואם הדבר כן יקשה א"כ היכי קאמרה ליה כי היכי דמחייבנא ביה אנא ה"נ מחייבת ביה את והא אינה נתחייבה בו מחמת ששואל ממנה איהו מה נתחייב בו כיון שלא ביקש ממנו עי"ש ואולי יש לומר כיון דנשי לאו דיני גמירי ואיהי סברה כי היכי דמחייבת ביה איהי ה"נ הוא מחוייב בו לכן לא סמכה דעתה בזה להתקדש לו במה שהוא נותן לעני וה"נ אמרינן שם בקדושין כה"ג (בדף מח).

(אשה לא סמכה דעתה ע"ש: דף סו תוס' ד"ה ועוד יפה ושמא חדא ועוד קאמר דחקו בספקא וצ"ע עכ"ל וביש ספרים כתוב דחקה בפסקא וצ"ע ואין מובן לדבריהם מאי כוונתם בזה ובמה נשארו בצ"ע ואולי כוונתם דהכא ל"ש חדא ועוד קאמר דומיא דמצינו בדוכתי אחריתי דמתרץ על איזה קושיא בשני טעמים ובאמת סגי בחד טעמא וקאמר חדא ועוד אבל הכא אינו קושיא ותירוץ רק שהשומעים באחד שנודר מיין ובצל מחמת שהיין רע למעים והבצל קשה ללב מסתפקים השומעים בכוונת הנודר אם מחמת שהם רעים לגוף נודר מהם או אפילו אם אינם רעים עכ"פ אינם יפים ג"כ לגוף לכן מספיקא אומרים לו והלא המיושן הוא יפה ג"כ וכן בצל הכופרי לא די שאינו רע ללב אלא אפילו

הוא יפה ג"כ וזהו שמדחיק הגמ' לתרץ בספיקא וגי' בפסקא יש ליישב ג"כ דפסקא הוא דבר פסוק וידוע וכמו דמצינו כ"פ דפריך מאי פסקא כלומר מאי ברור לך ה"נ נקטו בלשונם דבר ברור ופסוק שכיון שהם יפים ומכש"כ שאינם רעים בודאי לא הי' כוונתו לידור מהם ואולי ימצא המעיין לבאר דבריהם באופן אחר מה טוב: בר"נ ד"ה קונם יין שאני טועם כו' וכן נמי הותר בכופרי בלא פתח כיון דלא נתכוון מעולם למיושן וכופרי עכ"ל עיין במהרי"ט סי' ס"ח שכתב שלשון הר"ן ז"ל בכאן צריך לתקנו דלפמ"ש בעצמו לעיל (דף כה:): ד"ה וב"ה אמרי כו' דלהכי בקונם אשתי נהנית לי צריך לפרש הטעם שגנבה את כיסי כו' ובראה אותן אוכלים תאנים והיו אביו ואחיו עמהם א"צ לפרש דהיינו טעמא דהיכי דהיה מוטעה בעיקר הנדר כגון באביו ואחיו שלא היה דעתו מעולם עליהם וכל שיש טעות בעיקר הנדר אין פיו ולבו שווין ומש"ה בטל מעצמו אבל בקונם אשתי נהנית לי כיון שלהדיר את אשתו נתכוון אע"פ שהיה דעתו לפי שגנבה את כיסו אפ"ה ליכא טעות בעיקר הנדר להכי צריך לפרש שגנבה את כיסי וא"כ הכא גבי יין ובצל שלא היה דעתו מעולם למיושן ולכופרי למה הוצרך לפרש שהבצל רע ללב לכן צריך לתקן לשון הר"ן ז"ל כאן דמ"ש דלא נתכוון מעולם למיושן ולכופרי הכי קאמר מאחר שפירש הטעם ודאי דלא נתכוון מעולם לאלו שאלו ידע שהכופרי יפה ללב לא היה נודר: שם ד"ה ולענין הלכה קיי"ל כר"ש כו' ואע"ג דבפ' שבועת הפקדון איכא סתמא דלא כוותי' ומה לי חד סתמא ומה לי תרי סתמי כו'.

והגם דאיכא עוד סתם שלישי כר"ש בסוף מס' (דף פז:): גבי קונם תאינה שאני טועמת כו' אין נ"מ ג"כ כדאיתא ביבמות (דף קא:): מ"ל חד סתמא מה לי תרי סתמי מ"ל תלת סתמי: ע"ב גמ' שן תותבת היה לה ועשה לה ר' ישמעאל שן של זהב משלו ע' שבת (דף סה) שן תותבת שן של זהב רבי מתיר (לצאת בו בשבת) וחכמים אוסרים א"ר זירא ל"ש אלא שן של זהב אבל בשל כסף ד"ה מותר ופרש"י שם בשם רבותיו של זהב שמשונה במראה משאר שינים ודלמא מבזי לה ושקלה ליה בידה וממטי אבל בשל כסף שדומה לשאר השינים ד"ה מותר ולפ"ז ק"ק אמאי עשה לה ר' ישמעאל שן של זהב יותר ה"ל לעשות לה שן של כסף שדומה לשאר השינים ולא לעשות של זהב שמשונה במראה משאר השינים ואולי י"ל שגם שאר שיני' היו דומים במראה של זהב ואם היו עושים לה שן של כסף היה משונה משאר שינים לכך עשו לה של זהב: שם ההוא דאמר לדביתהו קונם שאת נהנית לי עד שתטעימי תבשילך לר' יהודא ולר' שמעון ר"י טעים אמר כו' ר"ש לא טעים אמר כו' כתב בס' קרן אורה משמע קצת דהנדר לא הותר ע"י טעימת ר"י לבדו והיינו משום דלתרווייהו קאמר דוקא ולא או לזה או לזה ויש לדקדק מכאן לדברי הרשב"א ז"ל הובא בסי' רכ"ח ס"ק מ' באב שהשביע את בנו וענה אמן] שלא יוכל להלוות כ"א ברשות שמעון ולוי דמותר להלוות ברשות אחד מהם דקיי"ל כר' יונתן במקלל ואמו דמשמע שניהם כאחד ומשמע כ"א בפ"ט עד שיפרט לך הכתוב יחדיו וא"כ ה"נ אמאי לא נימא דאו לר"י או לר"ש קאמר וע"ש בט"ז ס"ק מ"ט שהקשה כיון דיש לו שני משמעות משמע לשניהם ומשמע לאחד וסתם נדרים להחמיר אמאי לא ניזול לחומרא ולפרש כוונתו שרוצה שלא ילוה כ"א ברשות שניהם והוא פירוש היותר פשוט ע"ש ולכאורה היה נראה דבהאי עובדא דההוא גברא דאמר לדביתהו קונם שאת נהנית לי עד שתטעימי תבשילך לר' יהודא ולר"ש דסתמו ולא פירשו אם הותר הנדר

בשביל טעימת ר' יהודא לבד או לא משום דדין זה תלוי ג"כ בפלוגתא שפליגי ר"י ור"ש במקום אחר והוא בשבועות (דף לח).

(מי שנשבע לשלשה ב"א התובעים אותו ואמר שבועה שאין לך בידי ולא לך ולא לך דר"י סובר פרטא הוי וחייב שבועה לכאו"א ולר"ש כללא הוי עד שיאמר שבועה לכאו"א בפ"ע. וכן לקמן (דף פז:) גבי קונם תאנה שאני טועמת ע"ש וא"כ ה"נ בההיא עובדא אליבא דר"י פרטא הוי והכוונה היהאף שיטעום א' מהם סגי ולר"ש כללא הוי ועד שיטעמו שניהם וכיון שהוא לא טעם לא הותר הנדר ובס' קרן אורה הנ"ל כתב שצ"ע על דברי הרשב"א היכי ילפינן לשון ב"א מלשון תורה (וזה לא קשה כ"כ דכל כמה דלא חזינן שסותר זא"ז אזלינן בתר לשון תורה) ועוד הקשה דכל היכי דאיכא עדיפות לשנים מן האחד כגון בדינו של הרשב"א דטובה עצת השנים מן האחד אמאי לא נימא דדוקא ברשות שניהם קאמר ע"ש וע' בס' ידות נדרים סי' רכ"ח שהאריך הרבה בזה ולחלק בין אם הדבר במניעה שלא לעשות ובין אם הדבר בקום עשה דבמניעה שלא לעשות כגון שלא לקלל אב ואם בזה שנמנע שלא לקלל אף א' מהם יוצאים ב' המשמעות דכשמונע שלא לקלל אף א' מהם מכ"ש דאינו מקלל שניהם אבל בקום ועשה כגון שצותה התורה ליתן לכהן הזרוע והלחיים והקבה דלכאורה יש ספק בזה אם כולם יחד או אחד מהם ואו או קתני.

צריך ליתן כולם דאם יתן א' אולי כוונת התורה שיתן שלשתם ואינו יוצא באחד מהן ע"ש שהאריך הרבה בזה ועדיין לא באנו לידי בירור הדברים איך הוא בדינו של הרשב"א שהשביע את בנו שלא ילוה כ"א ברשות שמעון ולוי אם צריך דעת שניהם או סגי באחד מהן שלפי דברי בעהמ"ח הנ"ל היה צריך לצאת משום ספק לשאול דעת שניהם ומצאתי במהרי"ט ח"א סי' קל"ד בכיוצא בזה שאחד קבל עליו נזירות שמשון בכל תנאיו על דעת חבריו החכמים לוי ויהודה ושלא יוכלו כל חכמי העולם להתירו לא בפתח ולא בחרטא אלא חבריו הנ"ל ונפטר אחד מן החברים ונסתפק שם ג"כ אם יכול האחד מן חבריו הנשאר בחיים להתירו לבד והביא שם ג"כ הסוגיא דפלוגתא דר' יאשי' ור' יונתן ודקיי"ל כר' יונתן דכ"ז שלא אמר יחדיו משמע כ"א בפני עצמו וכיון שלא אמר ע"ד חבריו לוי ויהודא שניהם יחדיו משמע כ"א בפני עצמו ואם מת א' מהם השני מיפר ואח"כ מסיק ומיהו בנ"ד יש טעם לומר דאתרי קפיד הואיל והדבר תלוי באומדן דעת סברא הוא דאדעתא דתרי סמיך אדעתא דחד לא סמיך כדאמר' בפ' שבועת הדיינים לענין אומדנא כל כמה דנפיש בקיאי טפי והכא בנידון דידן באומדן דעת' תליא מילתא אע"פ שלא אמר שניהם סברא הוא דאאומדן דתרי סמיך אאומדן דחד לא סמיך ועוד אפילו תימא משמע שניהם כאחד משמע כ"א בפ"ע מ"מ אין הלשון מפורש ויש בלשון להתפרש שניהם כאחד תדע דהא תנן אביה ובעלה מפירין נדרי' ומשמע שניהם כאחד אע"ג דלא קתני שניהם בהדיא [א"ה ראייה זו אינה מבוררת דהא אדרבה המשנה הוכרחה לברר שנית הפר א' מהן אינו מופר דל"ת או אביה או בעלה כמבואר לקמן] ומסיק דכל שאין הנודר מפרש דעתו סתם נדרים להחמיר ואם מפרש כוונתו אזלינן אחר פירושו להקל וכן דון מינה לסוגיא דידן אמנם לפע"ד דהא דשקיל וטרי בס' קרן אורה לדמות מה דאמרין הכא עד שתטעימי תבשילך לר"י ולר"ש איך הוא הכונה אם לשניהם או לאחד מהם ואחרי שר"י לבד טעים ור"ש לא טעים יהיה נ"מ לדינא אם הותר הנדר

להאשה לדעתי נראה דהבעל לא קפיד רק שהיא תביא התבשיל לשני תנאים אלו לטעום ותעשה רצונו בזה למלאות דבריו.

אכן כשהיא עשתה את המוטל עלי'. אף אם הם שניהם לא ירצו לטעום מ"מ היא עשתה רצון בעלה ומלאה את דבריו ומנא אמינא לה כי נ"ל שכן מפרש הגאון בעל מחנה אפרים ז"ל כי הוא ז"ל כתב בהל' שבועות סי' י"א על מ"ש התוס' בפ' שני (דף טו).

(גבי שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג שהקשו היכי מצי מדיר לה והא משועבד לה ותי' שני תירוץ א' שאומר קונם תשמישך עלי ושאת נהנית לי לאו דוקא עוד תי' שאני הכא כיון שתולה הנדר בדבר שאפשר לקיימו שפיר חייל אף כי אמר קונם תשמישי עליך שהרי לא תלך לבית אביה ולא תיאסר עכ"ל והביא ראיה המח"א מסוגיא דידן לתירוץ בתרא של התוס' דהא הכא ג"כ קשה היכי מדיר לה האי גברא שאת נהנית לי עד שתטעימי תבשילך לר"י ור"ש הא משועבד לה ואיך יכול להפקיע שעבודה אלא ודאי כיון שאפשר לקיים תנאה שפיר חל הנדר עכ"ל ואם נימא דכוונת הבעל היה דוקא כשיטעמו התנאים האלו את תבשילה תהיה מותרת לו.

איך מקרי זה שהוא בידה הלא בידה הוא רק להביא התבשיל להם לטעום. אבל אין בידה שיטעמו והרי חזינן שבאמת ר"ש לא רצה לטעום אלא ודאי מוכח שהרב הנ"ל מפרש דהא דאמר הבעל לאשתו עד שתטעימי תבשילך לר"י ולר"ש היינו שהיא תמלא רצונו להביא להם התבשיל לטעום ואם לא ירצו לטעום מ"מ הותר הנדר אחרי שעשתה רצון בעלה ומלאה את דבריו.

ור"י שטעם עשה לפנים מה"ד למען השלום: ויצאנו ב"ה מפרק תשיעי בשלום: פרק עשירי במשנה נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה ראוי לבאר קצת בדרך כלל בטעם הפרת נדרים אב לבתו ובעל לאשתו ונערה המאורסה דאביה וארוס שניהם מפירין נדריה אם הוא רק גזרת הכתוב או דיש ג"כ איזה טעם וסברה בזה מהיקש השכלי הנה בהפרת בעל לאשתו מצינו בכמה מקומות בגמ' (שבת מו: יבמות כט לקמן עג:) שאמרו כדרב פנחס משמיה דרבא דאמר כל הנודרת ע"ד בעלה היא נודרת.

והא דאינו מיפר רק נדרי עינוי נפש ודברים שבינו לבינה ולא שאר נדרים. צ"ל דמאי דאיכפת ליה לבעל נודרת על דעתו אבל מאי דלא איכפת ליה לבעל כגון שאר נדרים שאינן לא נדרי ע"נ ולא דברים שבל"ב אינה נודרת ע"ד.

ומ"ש ע"ד בעלה היא נודרת אין הפירוש שהיא כנודרת על תנאי אם יתרצה בעלה אבל אם לא יתרצה לא יהיה נדרה נדר דאם כן היה סגי אם ישמע בעלה נדרה ויאמר אי אפשר בנדרך או באיזה לשון שיאמר והא אנן לא תנן הכי (בדף עז:): אי אפשר שתדורי אין זה נדר לא אמר כלום ובעל שאמר בלשון חכם מותר לך לא אמר כלום (שם) וזה לשון הר"ן לקמן (דף עג:): סד"ה ואיכא דילפי מהכא כו' דהא אע"ג דאמר דע"ד בעלה היא נודרת אפ"ה צריך בעל שיפר לה באותו לשון שקצבה לו תורה וגזרת הכתוב הוא ומש"ה אין כל הלשונות שווין בו כו' עי"ש והמהרי"ט בראשונות סי' ד' כתב וז"ל דהא דקאמר כל הנודרת ע"ד בעלה היא נודרת לא הוי טעמא דמש"ה בעל מיפר דאי הכי לא

הוא צריך לשון הפרה וכל האמור בענין ביום שמעו וכיון דאמר אי איפשי ליבטל אלא הא דרב פנחס כעין פרכא הוא דלא נילף מנדרים לבעלמא.

דשאני נדרים דטעמא רבא אית בהו דכל הנודרת ע"ד בעלה היא נודרת ומ"ה זכתה ליה תורה לבעל להפר בלא חקירת חכם. אבל עיקרא דמילתא לא הוא אלא גזרת הכתוב וכן פ"ה הר"ן ז"ל דגזרת הכתוב הוא והא דרב פנחס טעמא לקרא הוא דקאמר עי"ש וע' יבמות (דף צ).

(טעמא מאי אמר רחמנא בעל מיפר כדי שלא תתגנה על בעלה דלכאורה משמע דטעמא אחרנא הוא על הא דבעל מיפר אמנם כבר כתב שם הרשב"א בחדושו דחד טעמא הוא דהא דא"ר פנחס שהנודרת ע"ד בעלה היא נודרת איהי מכוונה ע"ד בעלה שלא תתגנה עליו: וכל זה הטעם הוא בהפרת בעל לאשתו אבל בהפרת אב לבתו לא מציינו מפורש בגמ' שיאמרו משום דכל בת הנודרת בעודה ברשות אביה שהיא נודרת ע"ד אביה וגם לפמ"ש לעיל בשם הרשב"א דהא דנודרת ע"ד בעלה הוא מטעם דאיהי מכוונה שלא תתגנה על בעלה בבית לאב מאי שייך שלא תתגנה עליו ואולי יש לומר דמטעם איבה נגעו בה ולהכי היא נודרת ע"ד אביה שחוששת על קפידת אביה בנדריה כי האב זכאי בביתו בקדושיה ואם היא נדרנית אפשר שלא יקפצו ב"א עלי' לישאנה והוא זכאי בקדושיה בכסף כו' ומוכרחים אנו ג"כ לומר דעיקר הקפידא על נדרנית הוא בנודרת בדברים שיש בהם ע"נ או בדברים שבינו לבינה וע' כתובות (דף עב:) המקדש את האשה ע"מ שאין עלי' נדרים כו' ובברייתא שם באלו נדרים אמרו שלא תאכל בשר כו' ושלא תתקשט בבגדי צבעונים כו' רב אשי אמר כו' דקפדי בה אינשי הוי קפידא קפידא: מידי דלא קפדי ביה אינשי לא הוי קפידא וע"ש בתוס' דהיינו כשהתנה בסתם ע"ש ולשיטת הרמב"ם שיבואר לקמן] דסובר דאב מיפר לכל נדרי בתו אפילו בשאר נדרים שאין בהן ע"נ ולא דברים שבינו לבינה יסבור דהפרת האב אינו מטעם מידי דהוי קפידא לאינשי אלא כיון שמשועבדת ברשות אביה לקדשה אפילו למוכה שחין כל מעשיה תולה בדעת אביה ואפ"ה גז"ה כ"ה הוא דהאב דוקא בלשון הפרה צריך שיאמר לה ולא בלשון אחר וע' בש"ך סי' רל"ד ס"ק ד' הביא בשם הדרישה שגם באב שייך הטעם דבתו נודרת על דעתו וידי"נ הגאון ר' אלי' דוד תאומים נ"י אב"ד דק"ק פאנווועז הביא ראייה דגם בנדרי בת ברשות אביה דג"כ הטעם לגז"ה כ"ה דאב מפר הוא מטעם דנודרת ע"ד אבי' מגמ' דגיטין (דף פג:) דקאמר שם השיב רשב"א לדברי ר"א וכי היכן מציינו שזה אוסר וזה מתיר.

ופריך והרי הפרת הבעל דאשה נודרת ובעל מיפר ומשני התם כדר"פ משמ"י דרבא דאמר כל הנודרת ע"ד בעלה היא נודרת ע"ש בפרש"י וא"כ אכתי תיקשי הרי הפרת האב דהבת נודרת ואביה מפר ונמצא זה אוסר וזה מתיר ומוכרחים אנחנו לתרץ ג"כ ע"ד זה דכל הנודרת ע"ד אביה היא נודרת ודפח"ח.

ומעתה נחקורה עוד בנערה המאורסה דאביה ובעלה שהוא הארוס מפירין נדריה ביחד אם הטעם הוא ג"כ משום דנודרת ע"ד שניהם ולכן בעינן שיהיו שניהם מפירין או דהכא ליכא האי טעמא וקצת ראייה יש להוכיח דהכא שאני דהא נערה המאורסה שהאב והארוס מפירין נדריה הוא אפילו בנדריה שנדרה קודם שנתארסה וליכא למימר שנדרה אז ע"ד

הארוס: שלא היה אז ארוסה כלל ולא נדרה אלא ע"ד אביה בלבד: ואפ"ה צריך שיפרו שניהם ואולי כיון שעומדת להתארס יהבה דעתה ג"כ ע"ד מי שתהיה ארוסה לו ויש לעיין דא"כ בקטנה בת י"א שנה שנדרה נבדקין דאם היא ארוסה הדין ג"כ שאביה והארוס מפירין נדרה כמבואר בר"ן וקטנה אינה עומדת להתקדש ע' קדושין (מא).

(אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה. ובכה"ג לא יהבה דעתה עליה וצ"ע: דף סז הפר האב ולא הפר הבעל אינו מופר עד שיפרו שניהם בטור סי' רל"ד הביא פלוגתת הרמב"ם והרמב"ן שהרמב"ם סובר שצריך שישמעו שניהם ביום אחד.

אבל אם שמע אחד מהם היום והפר והשני שמע ביום שלאחריו והפר אינו יכול להפר וכתבו הב"ח והט"ז ולמד זה מדכתיב ושמע אישה ביום שמעו דהך ביום שמעו אין לו פירוש: דפשיטא ששמע ביום שמע אלא ודאי דקאי אדלעיל מיניה ושמע אביה וגו' וע"ז אמר דגם הבעל ישמע באותו היום ששמע האב והרמב"ן כתב שכ"א מיפר ביום שמעו אע"פ שלא שמעו ביום א' וכתב הב"ח דנראה דגם הרמב"ן מודה דא"א לפרש הקרא אלא דשמע הבעל ביום שמעו של האב אלא דס"ל דלא כתב קרא הכי לומר שאין הנדר מופר אלא א"כ שמעו שניהם ביום אחד דודאי הפרה איכא אע"פ שלא שמעו שניהם ביום אחד וכדמשמע מאידך קרא דכתיב ואם ביום שמוע אישה יניא אותה דמשמע באיזה יום שיהיה ושמע והפר: אפילו ביום שלאחריו אלא קרא קמא אצטריך לאורויי דאע"פ שהאב הפר ביום שמעו ואח"כ שמע גם הבעל ביום שמעו של אב והחריש לה וקמו נדרה ולא אמרינן כיון ששמע הבעל בו ביום שהפר האב והחריש לה הבעל מסתמא הסכים להפרת האב וכאלו הפר גם הוא הבעל אלא אינו מופר ואצ"ל אם לא שמע הבעל בו ביום שהפר האב אלא למחר והחריש לה דפשיטא דאינו מופר עכ"ל הב"ח וע' בט"ז וע"פ פי' הב"ח אפשר ליישב לשון המפרש בכאן ד"ה ולא הפר הבעל אלא שתק מעל"ע דאין לו מובן וע' בהגהת הרש"ש שהקשה הא זה הוי קיום וא"כ מאי קאמר תו ואצ"ל שקיים א' מהן אבל לפי הנ"ל ניחא דכוונת רש"י אע"פ ששמע הבעל שהאב הפר והוא שתק דלא נימא דשתיקתו הוי כהודאה שמסכים להפרת האב.

ולא ששתק ע"מ לקיים קמ"ל כיון דשתק כל מעל"ע שתיקתו הוי כקיום ואצ"ל שקיים בפירוש ועי' בביאורי הגר"א ס"ק י"ג: בר"נ ד"ה קיים א' מהן צריך למימר כו' אבל הכא חדא מילתא היא ועדיפא מינה עכ"ל ע' ערובין (דף עו. ריש פ' חלון דמשני זו ואצ"ל זו קתני אע"ג דשם ג"כ חדא מילתא ועדיפא מינה וביבמות (דף יג.

(רבא אמר זו ואצ"ל זו קתני דהוא ג"כ כה"ג ואולי י"ל דעיקר פרכתו כיון דהתנא גופי' אומר ואצ"ל א"כ באמת ל"ל למיתני והרשב"א בחידושיו כתב משום דידע דאיכא בהא צריכותא לאלומי קא מקשה עלה לברורי מלתא וע' לעיל (דף יד:) ובתוס' מעילה (דף טו) ד"ה השתא יש לומר כו' ובכריתות (דף יז:) השתא יש לומר חתיכה אחת מחייב שתי חתיכות מיבעי' ומשני זו ואצ"ל זו קתני ומשם ליכא תיובתא לסברת הר"ן דשם י"ל: (עי' לוח התקון) ע"ב בר"ן ד"ה אימא אב לחודי' מיפר נ"ל דאב ליפר הוא דקשיא לי' כו' וסמיכותא דאם הי' תהי' היינו לומר כו' ואע"ג דכתיב עלי' דאם הי' תהי' לאיש ואם ביום שמוע אישה יניא אותה והפר את נדרה לאו למימרא דהפרתו תועיל כלל אלא שאם לא הפר ביום שמעו נמצא שהקים כו' עכ"ל קשה לי טובא דלזה לא צריך קרא

דואם ביום שמוע אישה יניא אותה והפר כו' דהא כבר כתוב לעיל מיני' סמוך לוואם הי' תהי' כו' ושמע אישה ביום שמעו והחריש לה וקמו נדרי' כו' ולמה לי' עוד קרא ואם ביום שמוע אישה יניא אותה והפר את נדרה להשמיענו מדיוקא דאם לא הפר נמצא שהקים דכבר שמענו בפירוש דאם שמע והחריש לה וקמו נדרי' ובדוחק יש לישב דאה"נ דה"מ לשנויי הכי אלא דעדיפא מיני' משני מפסוק המוקדם ביותר ואסרה איסר בבית אבי' והניא אותה ל"ל השתא במקום ארוס מיפר אב לחודי' שלא במקום ארוס מבעי ועפ"ז יש לישב ג"כ מה שהקשה השער המלך א"א דבמקום ארוס אב מיפר לחודי' א"כ אמאי אצטריך קרא דאם הי' תהי' לומר דקודם הוי' שני' אב מיפר לחודי' השתא במקום ארוס אב מיפר לחודי' כשמת הארוס מיבעי' כו' ובספר יד שאול כתב שהיא קושי' נפלאה ובאמת לא נפלאה היא ולא רחוק לישב דעדיפי' לי' הגמ' לישב מפסוק מפורש דאסרה בבית אבי' דהוא קודמי הוי' ראשונה ולא להביא ראי' מפסוק דואם הי' תהי' דהוא דרך דרש מקיש קודמי הוי' שני' לקודמי הוי' ראשונה דזה אינו פשוט כ"כ לדרוש למ"ד דברה תורה כלשון בני אדם וגם הרי זה בא ללמוד מן קודמי הוי' ראשונה ועדיפא לי' לסתור קושית המקשן מן קודמי הוי' ראשונה גופי' דל"ל למיכתב ואסרה איסר בבית אבי' יניא אותה השתא במקום ארוס מיפר אב לחודי' שלא במקום ארוס מיבעיא ושני ג"כ בלשון קצרה.

ול"צ להאריך ולהביא דרשה דרבה דמקיש קודמי הוי' שני' וכו' אחר זמן רב שיצא לאור ס' קרן אורה מצאתי שעמד על מה שהקשתי על דברי הר"ן והוסיף עוד להקשות דאי בעינן דווקא שיפר הארוס ובחרישה לחוד ג"כ נחשב כאלו קיים א"כ מאי קאמר דאב לחודי' מיפר הא גם הפרת הארוס בעינן ואין לומר דנ"מ היכי שלא שמע הבעל כלל דאז האב לחודי' מיפר דאמאי לא ניחוש שמא ישמע הבעל ויקיים אלא דיש לומר דנ"מ כגון אם עברה על נדרה בין הפרת האב להפרת הבעל ואי האב לחודי' מיפר אינה לוקה על נדרה כל שהפר הבעל אח"כ ע"ש שהאריך עוד לתרץ ע"פ שיטת הרמב"ם דהאב והארוס צריך שישמעו ביום אחד עיי"ש[ש]: ד' סח בר"ן ד"ה לומר שהבעל מיפר דברים שבינו לבינה כו' וכי היכי שהבעל אינו מיפר כו' ה"נ אב אינו מיפר בנדרי בתו אלא אלו בלבד וה"נ איתא בספרי כו' וגרסינן נמי בירושלמי כו' עד כדון בבעל באב מנין מה הבעלאינו מיפר אלא נדרים שיש בהן ע"נ ודברים שבינו לבינה אף האב אינו מיפר אלא דברים שיש בהן ע"נ ובינו לבינה וזה שלא כדברי הרמב"ם ז"ל שכתב שהאב מיפר כל נדרי בתו עכ"ל הנה בירושלמי שלפנינו אין הלשון כן דלא יליף בהקיש האב מן הבעל אלא כן הוא הלשון בירושלמי בין איש לאשתו ולא שבינה לבין אחרים בין אב לבתו ולא שבינה לבין אחרים.

עכ"פ גם לפי הנוסח שלפנינו מבואר בירושלמי דגם אב אינו מיפר אלא ע"נ ומה שבינו לבינה ולא מה שבינה לבין אחרים. שלא כדברי הרמב"ם ז"ל ועי' בט"ז סי' רל"ד ס"ק מ"ח שכתב דסברת הרמב"ם דלא קיי"ל כהך ספרי כיון שבתלמוד בבלי וירושלמי לא נזכר מזה ומפשוטו של פסוק משמע דדוקא בבעל צריך ע"נ ולא שאר נדרים ולא באב ותמהני מ"ש דגם בירושלמי לא נזכר מזה והוא מבואר בירושלמי להיפך וגם מ"ש דפשוטו של פסוק משמע דדוקא בבעל ולא באב כפי הנוסחא שלפנינו בירושלמי מפשוטו של פסוק מוכיח דכתב בין אב לבתו ולא מה שבינה לבין אחרים והנה האחרונים

ישבו שיטת הרמב"ם שלא יסתור הספרי והטילו פשרה דהספרי מיירי אחר שנתארסה דאז אין האב מיפר אלא בשותפות עם הארוס וכיון דהארוס אינו יכול להפר אלא נדרי ע"נ ודברים שבל"ב ושאר נדרים אינו יכול להפר א"כ גם האב אינו יכול להפר שאר נדרים.

דהוא לחודי' אינו יכול להפר אחר שנתארסה. אבל בעודה פנוי' דאז האב לחודי' מיפר יכול להפר כל נדרים שלה.

ואם נדרה בעודה ארוסה ומת הארוס דאמרינן לקמן מת הבעל נתרסקנה רשותו לאב והאב לחודי' מיפר נראה מהאחרונים דבזה מחולק הרמב"ם עם רבינו יחיאל דלהרמב"ם כשנתרוקן רשותו להאב מיפר כל הנדרים כמו שהי' הדין בעודה פנוי' אבל דעת רבינו יחיאל כיון דבעודה ארוסה לא הי' יכול להפר האב אלא דברים שיש בהן ע"נ ודברים שבל"ב מטעם דהוא צריך לשותפות דהארוס והארוס אינו מפיר אלא נדרים כאלו א"כ כשמת הארוס אינו בדין שיהי' יכול להפר נדרים שלא הי' יכול להפר בעודה ארוסה ע' בלחם משנה תמצא מבואר כן ולכאורה קשה לדעת רבינו יחיאל הא דאמר מקיש קודמי הוי' שני' לקודמי הוי' ראשונה דמשמע דשווין הן הא לא דמי לגמרי דקודמי הוי' ראשונה האב מפר כל נדרי בתו וקודמי הוי' שני' אינו מפר אלא נדרי ע"נ ודברים שבינו לבינה: ובס' ידות נדרים סי' רל"ד ס"ק מ"ב כתב ראי' לדעת הרמב"ם ממאי דפריך הגמ' הכא ורבה האי דתנא דבי ר"י מאי עביד לי' ומשני מיבעי לי' לומר שהבעל מיפר דברים שבינו לבינה ואי נימא כשיטת הספרי דבין איש לאשתו ובין אב לבתו אתי להורות להקיש אב לבעל דגם אב אינו מיפר לבתו אלא דברים שיש בהן ע"נ ובל"ב.

א"כ מיבעי לי' להכי ומאי פריך מאי עביד לי' אמנם ראי' זו אינה חזקה דהא יש להבין דהתראצן אינו משנה כלל על קו' המקשן דהא קושית המקשן ורבה האי דתנא ר' ישמעאל דדריש מבין איש לאשתו ובין אב לבתו דסמכין הכתוב יחד ללמד שנערה המאורסה אבי' ובעלה מפירין ביחד מאי עביד רבה בסמיכות הזה דהא הוא מפיק לה מואם הי' תהי' לאיש דסמוך למקרא שלפניו כי הניא אבי' אותה וסמוך לי' ואם הי' תהי' לומר שהאב והארוס מפירין ביחד.

וא"כ לרבה סמיכות דבין איש לאשתו ובין אב לבתו מיותר ועיקר הקושי' דהסמיכות הלזה מיותר וא"כ מאי מתרץ לה לומר שהבעל מיפר דברים שבינו לבינה הא דין זה לאו מסמיכות נלמד. אלא ממשמעותא דקרא גופי' בין איש לאשתו היינו דברים שבינו לבינה ומצאתי בשיטה מקובצת שעמד ע"ז וז"ל ותמיהא לי למה לא הזכיר התלמוד צריכות ההיקש דעיקר הקושיא לרבה מאי עביד לי' "בהיקשא" דתנא דבי ר' ישמעאל קאמר ואותו הי' לו להתלמוד להזכיר ע"כ וע' בפ' הרא"ש ד"ה שהבעל מיפר כו' בסוף הדבור שכתב וילפינן אב מבעל לנדרי עינוי נפש וכוונתו ליישב זה דע"ז בא הסמיכות שסמך אב לבתו אצל בין איש לאשתו ללמוד זה מזה משום דכאב לא נאמר נדרי עינוי נפש רק בבעל מפורש שם לענות נפש וילפינן אב מבעל לענין זה אמנם הגמ' קיצר בדבר ולישנא קטיעא הוא כמו שמצינו בכמה מקומות שלשון נדרים משונה וקו' בעל ידות נדרים הוא באמת תי' הגמ': ובס' בית מאיר על יו"ד הקשה על שיטת הרמב"ם דמייפה כח האב מכח הבעל שהאב יכול להפר כל נדרי בתו והבעל אינו מיפר אלא נדרי

ע"נ ובל"ב א"כ לקמן (דף ט') במשנה דקתני מת האב לא נתרקנה רשות לבעל מת הבעל נתרקנה רשות לאב בזה יפה כח האב מכח הבעל כו' דמשמע בזה ותו לא ולהרמב"ם הא איכא עוד מה שיפה כח האב מכח הבעל דהאב מיפר כל נדרי בתו והבעל אינו מיפר אלא נדרי ע"נ ומה שבינו לבינה ע"ש: שם ד"ה מיגז גיזו לקיאי כו' מיהו כיון דלא ידעינן הי מינייהו קאי באיסורא לא לקיאי עד דאכלה תרווייהו עכ"ל עיין בחולין (דף צא) גבי גיד הנשה דר' יהודה סובר דאינו נוהג אלא באחת והדעת מכרעת את של ימין ואמרינן שם דאי דעת נוטה קאמר וספוקי מספקא לי' אפי' אכל מזה כזית ומזה כזית אינו לוקה משום דה"ל התראת ספק.

וצ"ל דהכא מיירי כשאכל אותן בבת אחת ועי' בתוס' שם ד"ה אלא אי אמרת כו': ד' סט בעי רבא יש שאלה בהקם או אין שאלה בהקם. בשו"ת שואל ומשיב מהדורא רביעאה סי' ט' הקשה בשם חכם א' דתפשוט לי' מהא דאמרו לעיל (דף סז).

(כגון דהפר א' מהן וקיים אחד וחזר המקיים ונשאל על הקמתו דש"מ מזה דיש שאלה בהקם והמחבר הנ"ל תירץ דיש לחלק דשם כבר איקליש הנדר שהפר א' מהן וא"כ כל דשאל זה על הקמתו יכול לשאול אבל כל שלא נקלש הנדר אפשר דלא מהני שאלה ע"ש ול"נ דהקושיא מעיקרא ליתא דמשם ליכא למיפשט דהייתי יכול לדחות דבאמת הא גופא קמ"ל המשנה דלהכי לא מהני הפרתו משום דאין שאלה בהקמה.

והא דקאמר שם הטעם משום דצ"ל הפרת שניהם ביחד הוא לפי האמת דפשיט הכא דיש שאלה בהקם: שם בגמ' בעי רבה קיים ליכי קיים ליכי ונשאל על הקמה ראשונה מהו. ת"ש דאמר רבא אם נשאל על הראשונה (גבי שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל) שני' חלה עליו ביד יוסף לבעהמ"ח ידות נדרים כתב שצ"ע דמה ענינו לשם דשם כשנשבע שני פעמים נהי דאין שבועה חל על שבועה משום דאין איסור חל על איסור מ"מ עכ"פ הרי יש הוי' וישות להאיסור שני ונ"מ לקוברו בין רשעים גמורים (ע' יבמות לב:) לכן אי משכחת רווחא חיילא שפיר מקרי חלות להשבועה אבל כאן שקיים להנדר מאי מועיל קיום השני אטו נתחזק הנדר ע"י זה יותר והרי אם תעבור על הנדר לא עבדה איסורא רק משום נדר אחד שעברה כו' ואולי כיון דנשאלין על ההיקם וא"כ הי' לו חלות לענין שאם ישאל ודוחק וצ"ע עכ"ל גם בספר קרן אורה מדקדק קרוב לזה ובאופן אחר דמקשה הא שאלה הוא ע"י פתח וחרטה וכיון דניחא לי' בהקמה שני' א"כ היכי שייכא חרטה בהקמה ראשונה דהא ניחא לי' בהקמה כיון דהקים שנית ובשלמא בשבועה על שבועה י"ל כיון דשבועה שני' חיילא קצת לאיסור בעלמא שפיר י"ל דניחם על שבועה הראשונה ולא ניחא לי' בב' איסורין אבל הכא בקיום ל"ל הכי והיכי אשכחן שיתחרט על הראשונה ושני' תחול א"כ אין כאן חרטה ע"ש ואולי יש ליישב קצת כגון שאמר קיים ליכי בשחרית ובאמצע היום אמר אב קיים ליכי ובא עתה אל החכם ואומר שמתחרט ממה שאמר קיים ליכי בשחרית כי אז אמר מתוך הכעס אבל ממה שאמר באמצע היום אינו מתחרט ועם כל זה אם לא נאמר שהשני' אחר שאלת הראשונה אמירתו השני' לאו כלום הי' דאין הקמה אחר הקמה ופשיט מדרבא כו': בר"נ ד"ה בעי רבה יש שאלה בהיקם כו' אם קיים הנדר ונשאל בו ביום על ההיקם מי מצי מיפר בו ביום אולא אבל למחר לא מצי מיפר דלא גרע משתיקה עכ"ל והר"ן בפ' המדיר סיים

ובשתיקה ודאי דלא שייכא שאלה ובש"ע סי' רל"ד סעי' מ"ט הביא דיעות הסוברים דאף אם נשאל על הקמתו לאחר כמה ימים מהני ההתרה דיכול להפר ביום השאלה שהוא לו כיום השמיעה דכיון שהי' סבור קודם השאלה שאינו יכול להפר הוי כמו שאינו יודע שיכול להפר (לקמן פ"ז) שיכול להפר ביום שנודע לו שיכול להפר ע' בט"ז ובש"ך שם.

וע"ש בחידושי הגאון רעק"א שכתב וז"ל ומ"מ (פי' אפילו לדעת הר"ן שא"י לשאול על ההקמה אלא ביום השמיעה) יש לומר דאם בו ביום אחר ההקמה הפר נדרה ואחר כמה ימים נשאל לחכם על הקיום כיון דנעקר הקיום למפרע ממילא חלה ההפרה דבו ביום אף שהי' קודם השאלה על ההקמה עכ"ל והנה מה שחידש הגרע"א זאת מדעתו לדעתו מפורש הוא בדברי המחבר בסעי' כ"ב.

דשם כתוב נדרה אשתו וקיים לה באחד מן הלשונות וכסבור שאינו לשון הקמה ובו ביום הפר לה. הקמתו הקמה כו' וסיים המחבר בסוף הסעי' ואם נשאל על ההקם הפרתו שהפר הוי הפרה ואינו צריך לחזור ולהפר ובש"ך שם ס"ק נ"ו יש ט"ס שמ"ש שם הפרתו הראשונה שהפר ביום שמעו קודם (ההקמה) צ"ל קודם השאלה וא"צ לחזור ולהפר כיון שהחכם עוקר הנדר מעיקרו הרי הקמה ראשונה כמו שלא הי' עכ"ל.

ולפ"ז גם דינו של הגרע"א הנ"ל פשוט הוא מהאי טעמא דאף אם נשאל להחכם על ההקמה אחר כמה ימים מ"מ כיון שנעקר ההקמה מעיקרו מועיל ההפרה שהפר אחר ההקמה בו ביום למפרע ובס' יד יוסף הנ"ל ס"ק כ"ט תמה על הש"ך דכל שכבר הפר היאך הי' יכול לקיימו והרי אין נשאלין על ההפר וגרם לו זה לפי ששפט למראה עיניו הגי'.

משובשת שכתוב בש"ך ההפרה שהפר ביום שמעו קודם "ההקמה" לכן נשאר בצ"ע ופשוט הוא שתחת תיבת ההקמה צ"ל השאלה ושפתי כהן ישמרו דעת: בהמפרש ד"ה את"ל יש שאלה בהיקם יש שאלה בהפר וכו' שאם שמע את נדרה ולא רצה להפר אלא הלך ונשאל בו ביום על אותו נדר לחכם מאי מי אמרינן הואיל ואם היא היתה הולכת לחכם ונשאלת לו שיהא מתירה דהא לד"ה אם נשאלה לחכם יכול להתיר לה כו' עכ"ל ע' בש"ע סעי' כ"ג הביא שני דיעות אם חכם או ג' הדיוטות יכולין להתיר אחר קיומו של הבעל והרמ"א שם הביא בשם המהרי"ק דאחר קיומו של הבעל א"י להתיר אבל אם לא הפר לה הבעל והחריש לה יכולים להתיר ונראה להביא סיעתא לחילוק זה מדברי המפרש לעיל (דף ח:) גבי רבינא הוי לה נדרה לדביתהו אתא לקמי' דרב אשי כו' וכתב שם המפרש ד"ה ה"ל נדרא כו' ואיהו לא היפר לה בו ביום ששמע והרא"ש שם כתב וקיים לה הנדר ונראה שבזה מחולק המפרש עם הרא"ש שהרא"ש סובר דאף לאחר קיום הבעל החכם יכול להתיר וכ"כ בתשו' הגאון רעק"א סי' מ"ח) אבל המפרש לא רצה לפרש כפי' הרא"ש שקיים לה הבעל משום דסובר דלאחר הקמתו של הבעל שוב אין החכם יכול להתיר לכן פי' שלא הפר לה הבעל ביום שמעו ולא הי' רק שתיקה ולאחר שתיקתו של הבעל יכול להתיר ואף מדברי המפרש בכאן שכתב דלד"ה אם נשאלת לחכם יכול להתיר לה נראה כן דלהכי הקדים מתחלה וכתב אם נדרה ולא רצה להפר ולא כתב שאם קיים לה נדרה כו' מכל זה נראה שדעתו ג"כ לחלק בין הקמה

לשתיקה וכמ"ש המהרי"ק וע' ביד שאול דאסברה לה בטעמא דבשלמא כשהקים הבעל אין החכם יכול להתיר דכיון דתלתה נדרה בבעלה דכל הנודרת על דעת בעלה נודרת א"כ מה מועיל פתח חרטה שלה כיון שהבעל רצה לקיים משא"כ בלא הפר והחריש א"כ הוא לא קיים רק שממילא כל שלא הפר נדרה קיים מעצמה וכיון שהיא מתחרטת ומוצאת פתח חרטה נעקר גוף הנדר ע"י התרת החכם: והנה עיינתי בהגהת מרדכי ספ"ג דשבת מצייין על סוגי' דפ' כירה (דף מו:) מי יימר דמזדקק לה חכם כתב על זה איכא מרבוותא דאמרי חכם יכול להתיר אחר קיומו של בעל וכן פסק הרא"ש כו' ומשמע מזה דגם מסוגי' דפ' כירה הנ"ל משמע כן וראיתי במהרי"ק סי' נו"ן כתב וז"ל אשר שאלת מנהגי בדין התרת חכם אחר קיומו של בעל כו' מצאתי במרדכי של הח"ר ר' שמואל כו' וחשבתי שגם במרדכי של מהר"ר משה תמצא שם כתוב בשילהי פ' כירה וז"ל מי יימר דמזדקק לה חכם מכאן רצה הר"ר יהונתן להוכיח דאין אדם יכול להפר אחר קיומו של בעל דאם תאמר שיכול להפר אחר קיומו של בעל א"כ מאי קאמר מי יימר דמזדקק לה חכם היא תלך אחר ג' הדיוטות כו' עכ"ל הנך רואה שלפני המהרי"ק הי' נוסחא אחרת במרדכי מאשר נמצא כתוב במרדכי שלפנינו שנראה ההיפוך מזה שהמרדכי מוכיח מסוגי' דשילהי פ' כירה שהחכם יכול להתיר אחר קיומו של הבעל וכ"מ מלשון שגם לפניו היו נוסחאות שונות במרדכי ושבספרים אחרים הי' כתוב בנוסחא אחרת ע"כ ראוי לבאר איך מסוגי' הנ"ל יהי' משתמע לתרי אפי הנה זה לשון הסוגיא הנ"ל דרבה משני לאביי ברומיא דרמי לי' דר"ש אדר"ש.

דגבי מותר השמן שבנר ושבקערה ר"ש מתיר אלמא לר"ש ל"ל מוקצה וגבי בכור שנפל לבור אמר ר"ש כל שאין מומו ניכר מעי"ט אין זה מן המוכן ומשני רבה גבי מותר השמן אדם יושב ומצפה אימתי תכבה נרו אבל גבי בכור אם אין מומו ניכר מעי"ט אין יושב ומצפה מתי תפול בו מום דמי יימר דנפל בו מום ויהי' מום קבוע ומי יימר דמזדקק לי' חכם ואמרינן שם מתיב רמי בר חמא מפירין נדרים בשבת (בעל לאשתו) ואמאי מי יימר דמזדקק לה בעל (פי' וא"כ הסיחה דעתה ואף אם יפר לה בעלה בשבת מ"מ תתסר באכילה משום דהיא אסחה דעתה מלאכול בשבת וה"ל איסור מוקצה לגבה דמי יימר כו') ומשני התם כדרב פנחס משמי' דרבא דאמר כל הנודרת ע"ד בעלה נודרת פי' וא"כ סמכה ע"ז דיזדקק לה בעל עי' פרש"י שם והדר פריך מסיפא דמתניתין ונשאלין לנדרים שהם לצורך השבת היינו כל מי שנודר שואל מחכם להתירו בפתח או ע"י חרטה ומקשה אמאי מותר בשבת לאכול אחר שמתיר לו החכם הא אכתי אסור לו ביום השבת משום איסור מוקצה דהא בין השמשות אסח דעתי דמי יימר דמזדקק לי' חכם ומשני התם אי לא מזדקק לי' חכם סגי לי' בשלשה הדיוטות.

אבל הכא גבי בכור מי יימר דמזדקק לי' חכם ופרש"י שם והדיוטות לא מצי למישרי לי' אלא במום הידוע לכל כגון במחוסר אבר עכ"ל מעתה ניחזי אנן לאיזה סברה נוטה הסוגי' הנ"ל להוכיח בדין התרת חכם לנדר אשה אחר שקיים לה בעלה נדרה לפי הנוסח שהביא המהרי"ק בשם המרדכי שמצייין שם על הלשון מי יימר דמזדקק לה חכם מכאן רצה הר"ר להוכיח דאין אדם יכול להפר [להתיר] אחר קיומו של בעל דאם תאמר דיכול להפר אחר קיומו של בעל מאי קאמר מי יימר דמזדקק לה חכם תלך אחר ג' הדיוטות ונוסח זה מוקשה וקשה להבין.

דהא מאי דקאמר הגמ' מי יימר דמזדקק ל' חכם לא קאי על התרת נדר לאשה. דאדרבה גבי התרת נדר משני התם אי לא מזדקק ל' חכם סגי בג' הדיוטות ורק גבי בכור קאמר הכא אי לא מזדקק חכם לא סגי בג' הדיוטות פי' במומין שאינם ידועים לכל מוכרח לבוא אצל חכם דוקא לכן י"ל מי יימר דמזדקק ל' חכם מעתה לפי השקפה ראשונה אינו מוכן ויגעתי ומצאתי בביאורי הגר"א ז"ל ס"ק נ"ה שמציין על היש אומרים שאין חכם ולא ג' הדיוטות יכולין להתיר אחר קיומו של הבעל וז"ל הטהור ממ"ש בשבת (מו ב) מתיב רמי בר חמא מפירין כו' ולא משני דסגי בג' הדיוטות כדמשני בסמוך עכ"ל וכוונתו דל"ל להגמ' לתרץ על הקושי ממפירין נדרים בשבת כדרב פנחס דאמר כל הנודרת ע"ד בעלה היא נודרת לישני נמי התם אי לא מזדקק לה בעל תלך אצל חכם או לג' הדיוטות להתיר לה כמו משני אח"כ על הקושי מהא דנשאלין לנדרים כו' (ולכאורה ראי' זו אינה חזקה כ"כ דדרך הגמ' בכל מקום שיש לו לתרץ בגוונא אחרינא מתרץ ואח"כ כשמקשים לו ממקום אחר ואינו יכול לתרץ בתירוץ זה מוכרח לתרץ בשינויא אחרינא ואםבשינויא אחרינא מתורץ ג"כ הקושי הראשונה בודאי נכון הוא והדר בי' משינויא קמא).

עכ"פ בדברי הגר"א ז"ל יש ליישב ג"כ דברי מהרי"ק ובהגה קצת שכצ"ל דאם תאמר שיכול להתיר אחר קיומו של הבעל א"כ מאי קאמר כדר"פ לישני כדלקמן אי לא מזדקק לה בעל תלך אצל חכם או ג' הדיוטות ואף כי קשה להגי' מ"מ הענין מוכיח שכן הוא: ודע שיש מקום לומר דמסוגי' דפ' כירה הנ"ל יש ג"כ להוכיח דיכול חכם להתיר אחר קיומו של בעל לפי מה שפי' המפרש לקמן (דף ע"ז).

(על הא דנשאלין לנדרים שהן לצורך השבת כגון שנדרה מאכילה או מתכשיטין עכ"ל. ונראה שהוא מפרש דהך ונשאלין לנדרים כו' קאי ג"כ על נדרי אשה שיש לה בעל דומיא דרישא דמפירין נדרים כו' מדמפרש כגון שנדרה מאכילה או מתכשיטין דאלו נדרים הוי מעינוי נפש או דברים שבינו לבינה ולפ"ז הא דפריך שם בשבת מהך בבא ואמאי לימא מי יימר דמזדקק לה (כן הוא במרדכי ובש"ס לפנינו איתא מי יימר דמזדקק ליה) חכם ומשני אי לא מזדקק לה חכם סגי לה בג' הדיוטות משמע מזה דחכם או ג' הדיוטות יכולין להתיר לאשה שקיים לה בעל או החריש לה.

ובזה יהי' אתי שפיר הגי' במרדכי שלפנינו פ' כירה דמציין על מי יימר דמזדקק לה חכם איכא מרביותא דאמרי חכם יכול להתיר אחר קיומו של בעל. ועדיין יש להעיר על הך דיעה דסבר דחכם יכול להתיר אחר קיומו של הבעל דלמאי כתבה התורה אישה יקימנו דלאיזה ענין מועיל הקמתו דהא קודם שתלך לחכם לישאל על נדרה להתירו ממילא אסור עלי' הדברים שאסרה על נפשה בלא קיומו של בעל מצד נדרה ואם תלך לחכם להתיר גם קיומו של בעל אינו מזיק לה אבל להנך דיעות דסברי דקיומו של בעל מוסיף אומץ וחיזוק דאחר קיומו שוב אין החכם יכול להתיר נדרה אף בכל עניני פתח וחרטה שלה אתי שפיר שוב ראיתי שהרב הרש"ש בהגהותיו העיר ג"כ בזה קצת באופן אחר ומכללא ודיוקא מוכיח זה יעוי"ש אכן באמת לא קשה מידי דלהכי הוצרכה התורה ליכתוב אישה יקימנו דאם לא כתבה רק אישה יפירונו ביום שמעו הוי אמינא דאפי' אם הקים לה מקודם יכול אח"כ גם להפר ואנן קיימ"ל קיים אין יכול להפר ולזה אמרה התורה אישה יקימנו דאחר הקמתו שוב הוא אינו יכול להפר אבל החכם מצי מתיר לה:

שם ד"ה אמר קיים ליכי והדר אמר מופר ליכי בתוך כ"ד ובלשון הזה אמר תוך כ"ד הראשון ולא תיחול הקמה כו' עי' ברשב"א שכתב דהא דאיבעי' לן הוא דווקא דאמר ומופר ליכי בוא"ו אבל מופר ליכי בלא וא"ו חזרה היא ויכול לחזור בו תכ"ד וכפי הנוסח בהמפרש לפנינו והדר אמר מופר ליכי בלא וא"ו נראה דמשום הכי פירש דבלשון הזה אמר תכ"ד ולא תיחול הקמה אא"כ חלה הפרה דגילה דעתיה בזה דמה שאמר מופר ליכי אחר קיים ליכי לא הי' בלשון חזרה אלא שהוא טועה בדעתו שסובר שיכול להיות שתיהם ביחד וע' ברמב"ם פי"ג מהל' נדרים הלכה י"ט ובכ"מ שם: ע"ב בר"נ ד"ה בעי רבה קיים ומופר ליכי בבת אחת מהו כו' ופשטינן לה מדרבה דאמר כל שאינו בזה אחר זה אפי' בב"א אינו כו' ה"נ ליכא לספוקי בהקמה והפרה כלל ומצי בתר הכי לקיומי ולהפר כדבעי ולא נתחווירו לי דברי הרמב"ם ז"ל בזה בפ"א מהל' נדרים עכ"ל היינו דהרמב"ם ז"ל פסק הרי זה קיים והכ"מ שם תירץ דכיון דלא חיילא לא הקמה ולא הפרה ממילא הוי קיום דשתיקה הוי קיום ובאמת דבריו תמוהים כמו שהקשה הרב בעל מחנה אפרים הל' נדרים סי' ל"ח כיון דשתיקה הוי אמאי לא יפר כל אותו היום והרמב"ם ז"ל שכתב הלשון ה"ז קיים.

משמע דדינו כקיים בפירוש דא"י להפר שוב אפי' באותו היום ודוחק לומר דהוי כשתק כדי לקיים (ע"ל דף ע"ט בר"נ ד"ה כשהוא אומר כו') ובס' יד שאול כתב לישיב כוונת הכ"מ ע"פ מה שחדשו התוס' בבכורות (דף ט.) ד"ה אמר רב כו' דהא דאמר רבה כל דבר שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו הוא דוקא בדבר התלוי במעשה אבל קדושה הבאה מאלי' כגון חמור שלא בכרה וילדה שני זכרים אליבא דמ"ד אפשר לצמצם דנותן טלה אחד לכהן ולא אמרינן כיון שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו ולא יהי' קדוש לא זה ולא זה משום כיון דהוי קדושה הבאה מאלי' לא אמרינן הכי לפ"ז הכי כוונת הכ"מ כיון דשתיקה הוי קיום אף אם לא יאמר כלל הוי קיום עכ"פ כשיעבור יום שמעו.

וא"כ לא צריך מעשה בזה ושוב לא שייך הכלל דכל שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו עכ"ל והנה לא נתחוויר עדיין א"כ איך פשיט הגמ' האיבעיא מהא דרבה דל"ד הך דקיים ומופר ליכי לשאר דברים דכיל בהו רבה דכל דבר שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו דמיירי בדבר התלוי במעשה. משא"כ בקיום נדר דל"צ מעשה דאפי' בשתיקה כל היום או בשותק ע"מ לקיים לאלתר סגי ועדיין צ"ע.

וע"ש עוד שכתב שבדברי התוס' הנ"ל יישב קושית תלמיד א' שהקשה לו איך אמרו בגמ' דלר"ש דלית לי' איסור חל על איסור אפי' בכולל אבל בב"א מודה הא כל דבר שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו. ובדברי תוס' הנ"ל ניחא ובס' נחלת יהושע כתב ג"כ כזה ויצא לחלק דדוקא בשני דברים הסותרים זא"ז והמה הפכים ומחמת זה אינם בזא"ז לכן אפי' בב"א אינו.

אבל במקום ששניהם ענין א' ואינם סותרים זה לזה אלא שהטעם שאין חל השני משום שאין לו מקום שכבר נגמר מהראשון א"כ זהו דוקא אם הראשון בא תחלה. ע"כ אינו מניח מקום להשני לחול אבל אם באים שניהם בב"א ואינם סותרים זה לזה ולית כאן ראשונה שלא תניח לשניה לחול ע"כ חלים בב"א יעוי"ש: וכבר קדמוהו בזה הקושיא התוס' רי"ד בקדושין (דף ג').

(וראיתי להעתיק תירוצו של בעל תוס' רי"ד וז"ל אין זה קושיא של כלום דבודאי במה שאדם אוסר בפיו כגון קדושי האחיות כו' יש לומר זו הסברא כו' אבל בהאי דאין איסור חל על איסור הוא מפני שהוא שכבר מוזהר ועומד כגון אשת אח ואח"כ נעשית אחות אשה כו' אבל כשבאים ביחד כגון אשת איש ואשת אח חייב שתים דהי מינייהו נפקת ואם תאמר שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו א"כ לא יחול אחד מהן ויהי' פטור אלו הם דברי בורות עכ"ל ודברי הרב בעל נחלת יהושע קרובים ומכוונים לתירוצו של בעל תוס' רי"ד הנ"ל וגם לא רחוקים הם ממ"ש התוס' בבכורות שכתבנו לעיל אלא שאין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד: בפ"י הרא"ש ד"ה או דלמא הא לא אמר מופר ליכי ולעולם לא נאמר הפרה מכלל לאו "כדי לדקדק הא למחר יהיה מופר" אם לא שיוציא ההפרה בפירוש אבל אם אמר שתיהן קיים ליכי היום הא למחר יהיה מופר.

הרי אמר בפירוש למחר יהיה מופר הלכך כל היום קאמר עכ"ל כצ"ל ות"י כדי לדקדק הא למחר יהא מופר הנדפס בשורה שני' צ"ל למעלה בשורה ראשונה וא"צ להגיה הרבה וע' בהגהת הרש"ש שכתב שאינו יכול להלום דבריו אם לא בהג"ה מרובה: ד' ע גמ' הא לא אמר לה. אמר לה מופר ליכי למחר מהו מי אמרינן למחר לא מצי למיפר דהא קיימי' לנדריה מהיום כו' בש"ע סי' רל"ד סעי' מ"ו הביא שני דיעות דעה א' (הוא דעת הרמב"ם) שאינו מופר והרמ"א הגי' וכתב ויש אומרים דהוי קיום וע' בט"ז שם שכתב דדברי הרמ"א תמוהים דגם דעה הראשונה ס"ל כך דהא דכתב אינו מופר אין פירושו אבל קיום ג"כ לא הוי ונ"מ שיכול עכ"פ להפר שנית דהא אמרינן בגמ' את"ל כיון דקיימי' היום כמאן דאיתי' דמי.

וממילא לא מהני לי' תו הפרה עוד כו' ועיין בביאורי הגר"א ז"ל שם ציין על וי"א כו' כתב וכן משמע בגמ' שם ונראה דגם הרמב"ם [שהוא דעה הראשונה] ס"ל כן וכמו שמפורש בגמ' להדיא עכ"ל ובדפוס נחסר תי' א' שהוא הרמב"ם או דעה ראשונה ובנקודת הכסף החזיק ליישב דברי הרמ"א ששני דעות הם והביא ראיה לדעת הרמב"ם מלישנא דגמ' דקאמר למחר לא מצי למיפר דאם איתא דהוי קיום גמור אמאי קאמר למחר לא מצי מיפר הא אי הוי קיום אפי' מיד לא מצי מיפרועוד מדקאמר לבתר הכי כו' ואת"ל כו' למחר כמאן דאיתי' דמי משמע דלמחר קא מיבעי לי' ואי איתא דהוי קיום אפי' מיד לא מצי מיפר אלא ודאי נהי דמופר ליכי למחר לא הוי הפרה קיום נמי לא הוי ואי בעי למיפר לה לאחר שאמר מופר ליכי למחר מצי מיפר כו' עיי"ש.

ובס' ידות נדרים ביד שאול כ' דבלא"ה נראה דלכך אמר למחר לא מצי למיפר היינו אם ישאל על ההקמה דאם אינו ביום שמעו לא יוכל לשאול על ההקמה ולכך למחר בודאי לא יוכל להפר משא"כ היום יוכל להפר כשישאל על ההקמה עכ"ל ומעתה אומר אני דלפ"ז מוכח כדעת הנקה"כ בשיטת הרמב"ם דהא הרמב"ם גופיה פליג ג"כ על הך דינא דסובר הר"ן דאין נשאלין על ההיקם כ"א בו ביום וסובר דגם אחר כמה ימים נשאל על הקמתו ויכול להפר אח"כ דכיון שלא הי' יכול להפר קודם השאלה הוי כמי שאינו יודע שיכול להפר ע' בש"ך ס"ק ס"ג ובבאר הגולה שם שזהו דעת הרמב"ם וא"כ אליביה לא נוכל לומר כתירוצו של בעל יד שאול ולומר דלהכי דייק הגמ' למחר לא מצי מיפר

דלמחר בודאי לא יוכל להפר אפי' אחר שישאל על הקמתו דז"א דהא הוא סובר דאחר השאלה יוכל להפר אפי' אם נשאל לאחר ההקמה כמה ימים.

וא"כ דיוקא דהגמ' דמדדיק באומרו למחר לא מצי מיפר משמע הא באותו היום שאמר מופר ליכי למחר אם כי אותו הפרה אינו מועיל מ"מ לא הוי כקיום ממש אלא כשתיקה ואם רצה להפר תו אח"כ מצי מיפר ושפיר כתב הרמ"א ויש אומרים דהוי קיום כי דעה הראשונה שהוא דעת הרמב"ם סוברת דרק הפרה לא הוי אבל אינו כקיום ממש ושני דעות אלו שבסעי' מ"ו אזלי לשיטתייהו בסעיף מ"ט ששם ג"כ מחולק הרמב"ם עם הר"ן והרא"ש: בר"נ ד"ה ואמר ואני א"י להפר כו' דודאי אי מהני ל"ש כי אמר הכי בב"א א"נ דאמר קיים ליכי שעה ולאחר מכן אמר מופר ליכי כו' עכ"ל ודעת הרמב"ם בפ"ג מהל' נדרים אינו כן שמפרש דהאיבעי' בגמ' הוא שלאחר שעה אמר לה ההפר אבל אם אמר לה בב"א קיים ליכי שעה ומופר ליכי לאחר שעה הוי הפרה שכן כתב שם אמר לה קיים ליך שעה אחת ועבר היום ולא הפר ה"ז קיים ואין אומרים שזה כמי שאומר לה הרי מופר לך לאחר שעה שהרי לא הוציא הפרה מפיו משמע מזה דאם הוציא הפרה מפיו ואמר לה הרי מופר ליך לאחר שעה מהני להיות הפרה ואח"כ כתב אמר לה קיים ליך שעה אחת וכשעברה השעה אמר לה מופר ליך ה"ז ספק מבואר להדיא דדעת הרמב"ם אינו כדעת הר"ן שמחלק בין דאמר בב"א להיכי דאמר לה לאחר שעה וע' בלחם משנה שם שכתב וז"ל אבל רבינו ז"ל כתב שלאחר שעה אמר לה ההפר משום דממאי דפשיט הגמ' מהך דהריני נזירה ושמע בעלה ואמר ואני כו' משמע דאפי' כה"ג מיבעי לן ודא ודא אחת היא עכ"ל: ע"ב בהמפרש ד"ה מנה"מ כו' בנדרים שלא נראו לארוס ראשון כו' ובד"ה אבל בנדרים שנראו לארוס ששמע בהן כו' ובד"ה וא"א בנדרים שנראו לארוס לא מצי מיפר לחודיה ל"ל למיכתב כו' ובד"ה מבנעוריה נפקא כו' עד סוף הדבור.

ומתחיל פירוש אחר כו' העובר עליו ישתומם באין מבין מהו הפירוש הראשון ואח"ז השגתי ס' קרן אורה להגאון מוהרי"ץ ז"ל מקארלין וכתב ג"כ שלשון רש"י ז"ל בפ"י קמא אינו מובן. ויגעתי ומצאתי ת"ל שיש לו מובן היטב אלא שנשתבש קצת בדפוס וצריך מעט להגיה כי זה לשון השיטה מקובצת והני מיני בנדרים שלא נראו לארוס ראשון כו' ואחרים פירשו נדרים שנראו לארוס היכי ששמע בהן הבעל קודם מותו והיכי דלא שמע בהן בחיים קרי לא נראו [ומה שכתוב שם לעיל מזה משו' דהוי דומיא דקודם הוי' ראשונה נדפסו שלא במקומם] כו' ומתחיל הדבור דאי בנדרים שנראו לארוס מצי מיפר אב לחודי' ל"ל למכתב ואם היה תהיה לאקושי הוויות להדדי מבנעורי' בית אבי' נפקא דמשמע כ"ז שהיא בנעורי' שייכא בתר אבי' ואפי' בנדרים שנראו לארוס משמע אלא מדאצטריך למכתב ואם הי' תהיה ש"מ דדומיא דקודם הוי' ראשונה בעינן דהיינו נדרים שלא נראו לארוס כב"ה עכ"ל למדנו מדבריו ז"ל שהיה להם גירסא אחרת בגמ' ולא כמ"ש לפנינו דהגירסא שלפנינו כתוב.

ואימא ה"מ בנדרים שלא נראו לארוס דס"ד דמקשין הכי הוי ומסיק דאי בנדרים שלא נראו לארוס מבנעורי' בית אבי' נפקא אלא מדכתוב ואם היה תהיה לאיש מדאצטריך האי קרא ש"מ אף לנדרים שנראו לארוס מצי אב להפר. אבל גירסת הש"מ הנ"ל אינו

כן שלא כתב ואימא ה"מ אלא וה"מ בנדרים שלא נראו לארוס כו' ועוד שינוי נוסחא שלא כמ"ש לפנינו אי בנדרים' שלא נראו לארוס מבנעור' כו' אלא דאי בנדרים שנראו לארוס מבנעור' בית אבי' נפקא והכוונה דאין כאן קושי' ופירוקא אלא דסתמא בגמ' מסיק לדינא והני מילי דאב מיפר לחודי' כשמת הארוס דוקא היכי שלא נראו לארוס דהיינו שלא שמע הארוס בחייו אבל בנדרים שנראו לארוס ששמע בהן בחייו לא מצי אב להפר לחודי' עד שתחזור ותתארס ויפר האב בשיתוף ארוס השני ומוכיח הגמ' דאי בנדרים שנראו לארוס מצי מיפר אב לחודיה ל"ל למכתב ואם היה תהיה לאיש לאקושי הוויות להדדי מבנעור' בית אבי' נפקא דמשמע כ"ז שהיא בנעור' שייכא בתר אבי' ואפי' בנדרים שנראו לארוס משמע אלא מדאצטריך למכתב ואם היה תהיה ש"מ דדומי' דקודם הוי' ראשונה בעינן דהיינו נדרים שלא נראו לארוס כב"ה ומעתה נראה ברור שכן היתה גי' המפרש בפ' קמא דלא גריס ואימא ה"מ.

אלא וה"מ ובד"ה וא"א בנדרים שנראו לארוס שכתוב לפנינו לא מצי מיפר תיבת לא ט"ס ויש למחקו. וצ"ל מצי מיפר ובסוף הדבור צ"ל אלא מדקמקיש הוויות להדדי ש"מ דומיא דקודם הוי' ראשונה דוקא קאמר דמצי מיפר לחודי' בנדרים שלא נראו לארוס וכוונת המפרש בפ' קמא הוא ממש כמ"ש הש"מ הנ"ל אכן לדינא לא נקטינן הכי אלא כפי' הר"ן והרא"ש ופי' השני שבמפרש דאפילו נדרים שנראו לארוס ראשון כשמת נתרוקנה הרשות לאב ועיין לקמן (דף ע"א).

(בהמפרש ד"ה אבל ב"ה אומרים אין אב יכול להפר לא חלקו ולא חלק חבירו עד שיהא ארוס א' עמו הואיל ונראו לארוס עכ"ל והכל הולך לפי פי' הראשון שכתב כאן ובעל קרן אורה כתב שם ששיטתו נפלאה היא דהא באב ליכא פלוגתא וכ"ע מודים דאפילו נראו לארוס נתרוקן רשות לאב עכ"ל אבל הרואה בדברי שיטה מקובצת הנ"ל שהעתקנו למעלה יראה כי לא נפלאה היא ולא רחוקה ועיין בהגהת הב"ח כאן אבל עדיין לא הונח מה בין פי' קמא לפי' השני לפי הגהתו אמנם לפי מה שכתבנו לעיל א"ש הכל בעזרת ה': ד' עא במשנה נדרה והיא ארוסה נתגרשה בו ביום ונתארסה בו ביום אפי' למאה כו' כתב הש"מ הא דאמרינן ונתארסה בו ביום דוקא דיעבד הוא דאי לכתחלה אסור לה להתארס עד ג' חדשים כדאי' ביבמות (דף מא).

ומ"ב) אבל אם עברה ונתארסה לא מפקינן לה כדאיתא נמי התם עכ"ל ולקמן עמוד ב' באיבעי' דגירושין כשתיקה דמי או כהקמה דמי למאי נ"מ כגון שנדרה ושמע בעלה וגרשה ואהדרה ביומיה שכתב שם הר"ן ואהדרה לאו דוקא דה"ה אחר הריב"ש בתשובה סי' ס"ב כתב דדוקא הוא והביא ראיה משם דמחזיר גרושתו א"צ להמתין ג' חדשים ומהדר הגמ' לאוקמי האיבעיא בגוונא דהיתרא דאהדרה הוא ולא בנתארסה לאחר דא"א לכתחלה בהיתר כ"א בעבר ואירס אבל במתניתין דבא לאשמועינן הדין דארוס אחרון מיפר נדרים שנראו לארוס ראשון.

א"כ צריך למינקט באיסור דבאופן אחר לא משכחינן לה. כ"כ בס' יד שאול סי' הנ"ל אבל עיין בביאורי הגר"א ז"ל באה"ע סי' י"ג ס"ק י"ב הביא ג"כ דברי הריב"ש הנ"ל ומוקי למתניתין כר' יהודה ור' יוסי ביבמות שם דמתירין להתארס בתוך ג' חדשים דליכא באירוסין משום הבחנה והאיבעיא בגמ' דנקט ואהדרה איהו הוא אליבא דהלכתא

דקיי"ל אפי' ארוסות לא יתארסו להכי נקיט שהחזירה הוא בעצמו: דמחזיר גרושתו א"צלהמתין אפי' אליבא דידן ע"ש אמנם הש"מ לא ניחא ליה לאוקמי מתניתין כר"י ור' יוסי אלא כר"מ דסתם משנה ר"מ הוא ור"מ גזר אף בארוסות ליארס: ד' ע"ב בר"ן ד"ה הכא בנשואה עסקינן כו' הלכך אי ארוסה בתחלה ונשואה בסוף היא לא מצי מיפר דאין הבעל מיפר בקודמין הרש"ש בהגהותיו כתב משמע אבל אם לא גירשה ונשאה אח"כ מיפר נדרים שנדרה בעודה ארוסה לו כי זה אין נקרא קודמין וכמו כן בפ"ה הרא"ש לעיל (ע') בריש המשנה כו'.

והא דדרך ת"ח כו' דבמשנה הסמוכה דקתני וכן הבעל עד שלא תכנס לרשותו אומר לה כל נדרים שנדרת עד שלא תכנסי לרשותי הרי הן מופרין דמשתכנס לרשותו אינו יכול להפר לפי שאין הבעל מיפר בקודמין הוא משום נדרים דקודם אירוסין אבל לא כן לשון הרמב"ם כו' והטוש"ע סי' רל"ד סעי' י' וצ"ע בזה עכ"ל והנה בודאי פשוט שאין לפרש בכוונת הר"ן שיהיה דעתו דאם נדרה בעודה ארוסה ובו ביום ששמע הארוס הכניסה לחופה והוי' כנשואה לו שיהיה יכול להפר לה נדרה ולא יהיה מקרי זה בקודמין דבודאי ז"א דכלל בידינו דאין בעל מיפר בקודמין והא דארוס מיפר בקודמין הוא רק מחמת שיש לו שותף בהפרה דהיינו האב אבל כיון שלא הפר הארוס עם האב כששמעו בעוד שהיא ארוסה ואח"כ נישאת לו אפי' בו ביום דכיון שנשאת פקע מינה כח האב ונשאר הבעל לבדו.

והנדר היה קודם הנישואין שוב א"י להפר דהוי בקודמין. ונדר דקודמין א"א להפר אלא בשותפות והא דנקט במשנה וגירשה הוא משום דמתניתין מיירי בין בארוסה בתחלה ואח"כ נשאת ובין בנשואה תחלה ואח"כ נתגרשה.

ובנשואה בתחלה מוכרח לצייר שנתגרשה ממנו ואח"כ נתארסה נקט מש"ה וגירשה אבל אם היתה ארוסה בתחלה ונשאת ובעת שהיתה ארוסה לא הפר לה הארוס בשותפות עם האב בכה"ג אף אם לא גירשה רק שהכניסה לחופה ונישאת לו ולא הפר קודם הנישואין עם האב שוב אינו יכול להפר דהא כח האב וזכותו פקע ממנה בעת הנישואין שיוצאת מרשותו ונשאת רק ברשות הבעל והבעל א"י להפר בקודמין וגירשה דנקיט הוא רק משום אידך גוונא דנשאת בתחלה ונתארסה בסוף.

והר"ן בכאן רק דינא אתי לאשמועינן בהנך תרי גוונא אבל המשנה איירי בחדא גוונא דנשאת ואח"כ נתארסה וע' בר"ן לקמן (דף פ"ט.) לא פירש המשנה רק בחדא גוונא שנשאת בתחלה ואח"כ נתגרשה בכדי ליישב מה דנקיט במשנה וגירשה וע' ג"כ מ"ש בס' קרן אורה: בא"ד ואי נשואה בתחלה וארוסה בסוף נמי לא מצי מיפר כו' ונקיט לה לטעמא דאין הבעל מיפר משום דה"ט מחמת שנסתלק לו אב עכ"ל כוונתו דלכאורה קשה אי נשואה בתחלה וארוסה בסוף אמאי נקיט המשנה דא"י להפר הנדר שנדרה בעודה נשואה הא אפי' מה שתדור אח"כ כשנתארסה לא יהיה הארוס יכול להפר דהא כיון שנשאת פעם א' שוב אין זכות לאב"ה בה וכשתארס שנית לא נשאר אלא ארוס.

וארוס לבד אינו מפר אלא בשותפות האב וממנה כבר נסתלק כח האב. לזה כתב הר"ן דהוא זה הטעם בעצמו שאמר הגמ' דאין הבעל מיפר בקודמין ומאיזה טעם הוא דאמרינן בעל אינו מיפר בקודמין וארוס מיפר וכי עדיף ארוס מבעל אלא ודאי משום דארוס יש

לו שותף הוא האב דבעודה ארוסה לא יצתה לגמרי מרשות האב ויד שניהם שווים בה ושניהם מפירין.

וכשנשאת שוב פקע כח האב ולא נשאר אלא כח הבעל לכן אינו מיפר בקודמין וא"כ לפ"ז הטעם ה"ה דאינו מיפר הבעל באירוסין שעשה אחר הנישואין דכבר פקע כח האב מעת הנישואין והמשנה דנקטה נדרה וגירשה והחזירה כו' דמשמע דהנדר הי' בעודה נשואה לרבואה נקיט כמ"ש הש"ך בס"י הנ"ל ס"ק כ"ח דלא מיבעי' נדרים שנדרה עכשיו פשיטא דא"י להפר אלא אפי' אותו נדר שנדרה תחתיו לא אמרינן מיגו דאי הוה בעי היה מיפר אז עכשיו נמי יפר קמ"ל דלא: ע"ב בהמפרש ד"ה לכי שמע הוא דמיפר כו' אלא לכי שמע ליה לנדר אח"כ ליהוי מופר בהא הפרה שהיפר כל זמן שהיא ברשותו עכ"ל לכאורה אינו מפרש כהר"ן ד"ה לכי שמע כו' דמפרש דכשישמע אח"כ נדרים שנדרה חוזר ומיפר אותן ע"ש והוא מפרש דהפרה שמיפר עכשיו כשלא שמע עדיין תועיל לכשישמע אח"כ אבל קשה לפירושו א"כ מאי מקשה הגמ' א"כ כי לא שמע למה ליה למימר ופי' המפרש ד"ה, א"כ דאכתי לא שמע ולא הווי מופרים בהפרה זו ל"ל למימר השתא הא לא מהני ולא מידי הא מהני ומהני שלא יצטרך עוד להפר כשישמע.

וראיתי בס' יד שאול סי' הנ"ל שעמד ג"כ על דברי המפרש וישובו שם אינו מתחוויר למעיין בו וקרוב בעיני שט"ס נפל כאן וצ"ל בדברי המפרש. אלא לכי שמע לנדר אח"כ ליהוי מופר בההיא הפרה שיפר אח"כ ובמקום שכתוב שהופר צ"ל שיפר וכן מורה הלשון שסיים כ"ז שהיא ברשותו: בש"ע סי' רל"ד סעי' למ"ד.

אין יכולים לעשות שליח לא להקמה ולא להפרה הגאון ר' עקיבא אייגר זצ"ל בחדושו ליו"ד תמה ע"ז דהב"י כתב משום דפלוגתא דר' יאשי' ור' יונתן הוא ופסק הרא"ש דהלכה כר' יאשיה דמחמיר והא לענין הקמה הוי ר' יונתן מחמיר דסובר דהוי הקמה ע"י שליח וכיון דמספקא לן הלכה כדברי מי א"כ ממילא לענין הקמה יש לפסוק כר' יונתן דהוי הקמה ונשאר בצ"ע גדול ובס' באר יצחק בחי"ד סי' כ"ח הביא ישוב לזה בשם הגאון ר' בנימין זצ"ל ראב"ד דק"ק הוראדנא ע"פ דברי הב"י בא"ח סי' תל"ד דאין יכול לעשות שליח על נדר ומבואר בנדרים (דף סט) דנשאלין על ההיקם ופי' הרא"ש הטעם דקיום נדר הוי כנדר ולכן אין יכול לעשות שליח על הקמה משום דכנדר דמי ואזיל הב"י לשיטתו תדע דבהש"ס לא הוזכר דין הקמה בפלוגתא דר' יאשיה ור' יונתן ועל כרחך מוכח דבהקמה כ"ע מודו דלא יכול לעשות שליח עכ"ל הטהור והנה מה שסיים בסוף דבריו וכתב ותדע דבהש"ס לא הוזכר דין הקמה בפלוגתא דר' יאשיה ור' יונתן לענ"ד אין מזה הוכחה דהא פלוגתא דר' יאשיה ור' יונתן הוא בממנה לאפטרופס על הנדרים שלא נדרה אשתו עדיין רק מה שעתידה לידור ואליבא דר' אליעזר לקמן (דף ע"ב).

(כדאיתא במס' נזיר והובא כאן בר"נ. וא"כ בהקמה לא מצוי למינקט פלוגתייהו דבהקמה גם ר' אליעזר סובר דאינו יכול לקיים נדרים שלא נדרה עדיין כדאיתא לקמן בהדי' הרי הן קיימים לא אמר כלום ורק בהפרה פליגי ר"א ורבנן אבל מ"מ יכול להיות דבנדרים שנדרה דאיהו מצוי לקיים לכ"ע.

שייך ג"כ פלוגתא דר' יאשיה ור' יונתן והא דנקט פלוגתתם בנדרים שעתידה לידור ולא בנדרים שנדרה כבר ואליבא דרבנן הוא להשמיענו רבותא אליבא דר' יונתן דאפ"א אם השליח צריך לעשות ב' דברים דהיינו שמיעת הנדר ואח"כ להפר דאפ"א בזה מתיר ר' יונתן וכ"כ הט"ז שם ס"ק למ"ד וע' בתשו' רע"א סי' מ"ז ומ"ח פלפול נעים בזה: וכבוד ידי"נ הגאון הגדול מו"ה אלי' דוד תאומים שליט"א נ"י האב"ד דק"ק פאניוועז כתב אלי בתשובה אחת לתרץ הקו' הנ"ל וזה לשונו כיון דהתרת נדרים מצוה היא כמבואר בנדרים (דף כ"ב).

ושם נט) וקיומן הוא חטא גדול וכדאיתא שם וקיום נדר הוי כנדר וא"כ כשעושה שליח לקיים נדרי' הרי הוי שליח לד"ע וכבר כתב הנודע ביהודא דהשליחות בטל א"כ לא נחלקו ר' יאשיה ור' יונתן אלא בהפרה אבל לא בהקמה וא"כ שפיר פסק הב"י דלא מהני שליחות בתרווייהו ולא מטעם אחד רק הא כדאיתא והא כדאיתא עכ"ל וש"י: ד' עג בפ"י הרא"ש ד"ה אין משקין ב' סוטות כאחת אין מביאין לעזרה ב' נשים סוטות להשקותן ביחד עכ"ל ע' בתוס' סוטה (דף ח') ד"ה אין משקין שתי סוטות כאחת שכתבו שם שיעמיד שתיהן בעזרה בבת א' להשקותן אע"פ שאין שותות כאחת כו' ותמהו שם וכי היה אסור בכה"ג לשחוט שני זבחים כאחת כגון שני עולות או שני חטאות כו' והאדאמרינן תזבחהו שלא יהא א' שוחט שני זבחים כאחת מיירי שיחתוך שני צווארין כאחד כו' ע"ש ואולי לזה דייק הרא"ש בלשונו כאן להשקותן ביחד והמפרש כאן כתב שתי סוטות כאחת בב' כוסות וכונתו דמכוס א' אף אם אינו משקה אותן כאחד א"א ע' סוטה (דף יח).

(בעי רבא כתב שתי מגילות לשתי סוטות ומחקן לתוך כוס א' מהו כתיבה לשמה בעינן והא איכא א"ד מחיקה לשמה נמי בעינן ואת"ל מחיקה לשמה נמי בעינן מחקן בב' כוסות וחזר וערבן מהו כו' ע"ש ואולי צ"ל בהמפרש בב' כהנים והיה כתוב בר"ת בב"כ. וטעה המדפיס שהיה סבור שהוא בב' כוסות והנכון יותר שהוא בב' כהנים כי כן מבואר בסוגיא דסוטה שם דף ח' דפלוגתתם הוא בב' כהנים וע' במג"א סי' קמ"ז ס"ק י"א ומ"ש שם דמסיק בגמ' דבכהן א' אין משקין ובב' כהנים משקין.

וצ"ע על הרמב"ם שפסק סתם ולא חילק עכ"ל תמוה מאוד דהחילוק בין כהן א' לשני כהנים הוא רק אליבא דר"ש דדריש טעמא דקרא שלא יהיה לבה גס בחברתה ולדידיה ברותתה מאימת המים ואינה מודה משקין אותן כאחת ופריך שם והא אין עושין מצות חבילות חבילות ואליביה משני שם הא בכהן א' הא בב' כהנים דבב' כהנים ל"ש מצות חבילות חבילות אבל אליבא דר"י דלא דריש טעמא דקרא ורק מגזה"כ דכתיב אותה לבדה אין חילוק בין כהן אחד לשני כהנים.

ובכל גווני אסור להשקות ב' סוטות כאחת ואנן קיי"ל כר"י דלא דריש טעמא דקרא. לכן פסק הרמב"ם סתם ולא חילק וע' במה"ש שישבו בדוחק: וסוף דברי המג"א במ"ש ומה שהקשו התוס' משני זבחים יש לומר דדוקא בב' מצות של חובה הוי חבילות וה"ה בשני קרבנות של חובה כו' אסור להעמידם כאחד כו' ק"ל טובא דהתוס' לא הקשו משני זבחים מחמת הטעם דאין עושין מצות חבילות חבילות אלא מדרשא דתזבחהו היינו כמו דדרשינן הכא אותה לבדה או והשקה במפיק ה"א וכפ"י הר"ן והרא"ש דמשום הכי

דרשינן צריכה שתהיה לבדה ה"נ נדרוש מתזבחהו א' ולא שנים והגם דבמס' חולין דרשינן מתזבחהו שלא יהא אחד שוחט שני זבחים היינו שלא יחתוך שני צווארין כאחד אבל לא שיהא אסור להעמיד שני זבחים כאחד בעזרה וישחוט אחד ואח"כ ישחוט השני וע' בהגה"ת הרש"ש כאן: ע"ב בר"ן ד"ה עד שתכנס לרשותו עד שתכנס לחופה עכ"ל ולכאורה נראה דמאי דדייק לפרש עד שתכנס לחופה בא למעט דכ"ז שלא נכנסה לחופה אף אם מסרה האב לבעל או שלוחיו לבעל דבזה יצתה מרשות האב מ"מ לרשות בעלה לא נכנסה עד שתכנס לחופה והנדרים שתדור בין מסירה לחופה אין לה מי שיפר דהבעל א"י להפר לבדו ואע"ג דקיי"ל כשמואל בכתובות (דף מח:): דאמר דכיון שמסרה האב או שלוחיו לבעל אם מתה בדרך יורשה ובארוסה הא קיי"ל מתה אינו יורשה מ"מ לענין הפרת נדרים אינה כנשואה גמורה וכ"כ רש"י שם בכתובות וז"ל לירושה הוא דמהני מסירה כו' כיון דמסרה אחולי אחיל אב מהשתא מחמת קירוב נישואין אבל לתרומה ולהפרת נדרי' שלא בשותפות ולמציאתה דאינה אלא משום איבה ואכתי ליכא למיחש להכי לא מהניא מסירה כי חופה עכ"ל והאב ג"כ א"י להפר נדרי' אחר המסירה לבעל דמרשותו יצאה ולרשות הבעל לא נכנסה וע' בט"ז סי' רל"ד ס"ק ט' שכ"כ בשם הרא"ש כן היה נראה לפרש דברי הר"ן בכאן אמנם ממ"ש הר"ן לקמן (דף פ"ט).

(בד"ה זה הכלל דקתני גבי ואלו נדרים כו' לאתויי מסר האב לשלוחי הבעל שכתב שם דכיון שמסרה להם שוב אין לאביה רשות בה דהוי לה הך מסירה כנישואין שהבעל מיפר בנדרים שתדור מנישואין ואילך אבל בנדרים שנדרה כבר לא שאין הבעל מיפר בקודמין ובשותפות דאב נמי לא דבהך מסירה יצתה מרשות אבי' ושוב אין לו זכות בה עכ"ל ודקדק הב"י מדכתב דהוי הך מסירה כנישואין דהיא כנשואה גמורה שהבעל לבד מפר והא דאתי' שם זה הכלל לאתויי שאם מסר האב לשלוחי הבעל שאין הבעל יכול להפר היינו מה שנדרה באירוסין קודם המסירה ומטעם שאין הבעל מיפר בקודמין.

ואף שנדרי' שנדרה עכשיו בין מסירה לחופה הבעל מיפר לבדו דהויא כנשואה מ"מ אחר שנכנסה לחופה אינו יכול להפר הנדרים שבין מסירה לחופה וע' מ"ש לקמן (דף פ"ט.) בר"ן ד"ה זה הכלל דקתני גבי ואלו נדרים כו': שם ד"ה ב"ד שאחריהם אמרו כו' ומפרשי התם טעמייהו אי משום סמפון כו' אי משום שמא תשקה כוס של תרומה כו' עכ"ל בגליון הש"ס כתב תמוה לי הא מבואר בסוגי' דכתובות דלכ"ע טעמא דמשנה אחרונה משום סמפון ופליגי רק בטעמא דמשנה ראשונה אי משום סמפון אי משום שמא תשקה עכ"ל והתמיהא אינה מתקיימת.

להמעייין בחידושי הרשב"א בקדושין (דף יא.) וז"ל שם א"נ יש לומר דהתם מעיקרא הוי סבירא ליה לתלמודא דמשנה ראשונה ואחרונה בחששות מחודשות פליגי (דראשונה משום מזיגה ואחרונה משום סמפון) אבל בתר דפריקו התם דלרב יהודא כולהו משום חדא חששא הוא דפליגי אלא דבהא פליגי משנה ראשונה וב"ד שלאחריהם בחששא גופה אי מסתלקת בהגעת זמן או דוקא בכניסה לחופה.

לעולא נמי כולהו משום חדא חששא הוא דפליגי דהיינו משום מזיגה אלא דפליגי אי חששא זו מסתלקת בהגעת זמן או בכניסה לרשות הבעל דוקא עכ"ל הטהור. והר"ן בשיטת הרשב"א אזיל ע"פ הרוב להרגיל בו וכן בזה נכון דברי המפרש כאן בד"ה ב"ד

של אחריהם כו': ד' עד ד"ה ר"ע אומר לא לאחד ולא לשנים כו' ואפי' בשותפות לא מצי מיפר עכ"ל ע' לקמן דף ע"ה בר"ן ד"ה כשם כו' דדעתו כיון דיבם לא מצי מיפר כמאן דלית' דמי ואב לחודיה מצי מיפר ולכאורה דברי הר"ן שבכאן סותרים לדבריו דשם ואולי מיירי הכא בנדרים שנדרה ברשות יבם דמסתפקא לי' להר"ן שם וע' מה שנכתוב לקמן בד"ה הנ"ל: שם ד"ה ור' יהושע סבר יש זיקה כו' מיהו אין ברירה כו' ומש"ה אפי' שניהם אינן יכולין להפר דכיון דבשעת הפרתן אין ברור לנו מי הוא אישה אין הפרתן כלום דרחמנא אמר אישה יקימנו ואישה יפרנו דבעינן שיהא ידוע כו' וכ"כ רש"י ז"ל בפ' ד' אחים כו' עכ"ל הנה מ"ש וכן כתב רש"י ז"ל כו' המעיין שם בחידושי הרמב"ן יראה שאין דעותיהם שוות לגמרי.

וראיתי להעתיק דבריו ז"ל כי גם מתוכם יתברר ויתלבן דברי הר"ן שבכאן ביתר ביאור וזה לשונו שם. שמביא הסוגי' שבכאן דפריך הגמ' אלא ר' אליעזר מ"ט אי יש זיקה אין ברירה.

וכ' ע"ז כלומר שאי אפשר לומר דס"ל יש ברירה שהרי מעכשיו הוא מופר ושמא לא ישאנה וכך פירש רבינו ברוך בר' שמואל ז"ל [וביתר ביאור נמצא כאן בשיטה מקובצת שכתב ואפי' למ"ד יש ברירה לא אמר אלא במקום שיתברר הדבר לבסוף שכך הוה כמו אם בא חכם למזרח כו' דאמרינן למחר כשיתברר הדבר חזינן כאלו נתברר הדבר מתחלה כו' אבל הכא יפר תנן איזו שירצה ושמא אותו שיפר לא ישאנה.

וכי הפר לאו שפיר היפר עכ"ל] והנה לפי זה אם יפרו שניהם יהי' מופר. ובאמת ברש"י שם ד"ה אלא לתרי אמאי כתב נהי דיש זיקה אפי' לתרי מיהו יפרו שניהם מיבעי' ליה עכ"ל נראה מזה שדעת רש"י דשניהם ביחד היו יכולים להפר.

אבל הרמב"ן ז"ל שם מסיק שממנו וממקור מים חיים שלו שאב הר"ן מימיו הנאמנים וכתב זה לשונו (ונדפס שם קצת בטעות וכצ"ל). ואמינא תנא דהאי ברירה [לאו כברירה דעלמא] משום דמשנה ראשונה בעי לידע על איזה משניהם הוא מופר ולא שיפרו ויתגלה בשעת נישואין איזו מהם הבעל דרחמנא אמר אישה יקימנו כו' שיהיה אישה וודאי בשעת הפרה שתדור על דעתו והוא יודע ג"כ שלאשתו הוא מיפר ולא לנכרית בעלמא כענין מה שאמרו נדרה אשתו וסבר שבתו נדרה שאינו מופר וק"ו הדברים עכ"ל הזהב מעתה המעיין יראה איך שדברי הר"ן בכאן ממקום קדוש יהלכו מתורת הרמב"ן ז"ל אלא שקיצר בדבריו.

ומ"ש שכ"כ רש"י ז"ל אינו מדוקדק שלדעת רש"י ז"ל לאם נאמר יש זיקה אפי' לתרי היה הפרת שניהם מועיל רק דקשה לי' יפרו שניהם מבעי ליה ועד כאן לא כתב רש"י שם מקודם דאפי' שניהם כאחד אין הפרתן הפרה אלא אי אמרינן דלתרי אין זיקה שם כ' רש"י דאפי' שניהם כאחד אין מפירין משום דקלישא זיקתן אבל הכא והשתא דקאמרינן אי יש זיקה אין ברירה אם היו שניהם מפירין הוי מועיל רק דהוה קשה יפרו מיבעי ליה (וע"ש ביבמות בחידושי הרמב"ן שם ד"ה אלא לתרי כו') ולדעת הר"ן אפי' הפרת שניהם אין מועיל כמו שביאר טעמו ונימוקו וביתר ביאור אשר המתיק הרמב"ן ז"ל כמו שהעתקנו דבריו המסולאים בפז: ברא"ש ד"ה הב"ע שעמד בדין וברח כו' מוקי לה אפי' בלא מאמר.

דמאמר אינו מועיל לענין הפרת נדרים כו' וכגון שאחד מן היבמים הלך לו למדה"י והעמידה האחר בדין וברח כו' כצ"ל עכ"ל ביבמות (דף כט:) שהובא ג"כ סוגיא דידן ושם (דף מא:) כתבו התוס' ד"ה עמד בדין כו' לחלק דכשיש שני יבמין אין לחייבו במזונות כ"א כשעשה בה מאמר דאי לא עשה בה מאמר לא זה ולא זה לא מחייב במזונות לא זה ולא זה אפי' נתרצה אחד מהן לייבם וברח אבל ביבם א' אפי' לא עשה בה מאמר רק שעמד בדין וברח מחוייב ליתן לה מזונות אם הוא אחר ג' חדשים למיתת בעלה להכי פירשו התוס' (בדף כט) דהא דמשני התם כגון שעמדה בדין מיירי דעבד בה מאמר ולא מזכיר שם שברח דכי לא ברח נמי חייב במזונות כיון דעבד בה מאמר אבל דברי הרא"ש בכאן שפירש אפי' לא עבד בה מאמר וכגון שברח לכאורה הם נגד דברי התוס' דהתם כיון דהכא בשני יבמין מיירי ובשני יבמין אם לא עשה בה מאמר לא זה ולא זה אין לחייבו לשום א' מהן אפי' ברח.

ובגמ' שלפנינו הגי' כגון שעמד בדין כו' ולא הזכירו שברח. וכסוגי' דיבמות הנ"ל וע' בהרא"ש שם בפסקיו שנראה דדעתו ג"כ כדעת התוס' דשם ולכן פירש הכא שאחד מן היבמים הלך למדה"י והעמידה האחר בדין וה"ל כמו שאין כאן אלא אחד וברח דחייב במזונות"ל: ע"ב גמ' א"ר נחמן בר יצחק מאי יפר יפר בשותפות ע' יבמות שם דאיתא שם הך סוגיא ושם פריך אחר האי שינויא דמשני רב נחמן בר יצחק ולר' אלעזר דאמר מאמר לב"ש אינו קונה אלא לדחות בצרה בלבד אמאי מיפר בשותפות וכאן בנדריים לא פריך הכי אכן מחמת שנשתנה סגנון הסוגיא מהתם ניחא שפיר דהתם ביבמות לא מסיק התירוץ כגון שעמדה בדין ואחייב לה מזונות משלו עד לבסוף להכי פריך שפיר אבל כאן בנדריים דכבר גילה לנו התרצן שינויא דעמד בדין כו' להכי לא מקשה שוב ולר' אלעזר כו' אינו קונה אלא לדחות בצרה בלבד אמאי מיפר בשותפות דהא כבר ידע דיוכל לתרץ הכי כגון שעמד בדין כו' ובזה יש ליישב ג"כ שינוי הסוגיות לעיל ע"א בהא דפריך ולר"א דאמר מאמר לב"ש אינו קונה אלא לדחות בצרה בלבד מאי איכא למימר ומשני כגון שעמד בדין כו' ובסוגיא דיבמות איכא תרי שינויא ובשינויא קמא משני אמר לך ר"א אימור דאמרי אנא אינו קונה אלא לדחות בצרה לבד דלא סגי לה בגיטא אלא בעי נמי חליצה להפר נדריה מי אמרינן ואח"כ משני עוד כגון שעמד בדין כו' ומדוע הכא בנדריים לא הביא הך שינויא קמא לתרץ אליבא דר"א אמנם לפי שינוי הסדר ניחא דהתם משני כן לבתר דאוקמה ר"נ מאי יפר יפר בשותפות ולדידיה מאמר אינו עושה רק אירוסין אבל הכא בנדריים דס"ד השתא דיפר דקאמר ר' אליעזר יפר לבדו וס"ד דמאמר נישואין עושה וכדפריך בתר הכי תפשוט דבעי רבה מאמר לב"ש נישואין עושה או אירוסין עושה תיפשוט דנישואין עושה לא מצי משני דלר' אלעזר דאמר מאמר לב"ש אינו קונה אלא לדחות בצרה לבד אימור דאמרי אנא דלא סגי לה בגיטא כו' אבל להפר נדריה מי אמרינן דכיון דלא סגי לה בגיטא כו' ודאי דאינו סובר דנישואין עושה וקצת מדברינו אלה מצאתי בס' קרן אורה במס' יבמות יעו"י"ש: ד' עה גמ' אמר רבא ה"ק אי אתה מודה שאין חייבין עלי' סקילה כנערה המאורסה ע' יבמות (דף לט) דקסבר רבא מאמר לב"ש עושה ודאי ארוסה וספק נשואה ודאי ארוסה לדחות בצרה וספק נשואה לחלק בנכסים וע"ש בתוס' ד"ה וספק נשואה וכו' ולפ"ז לכאורה לענין הפרת נדרים דבעינן שיהא ידוע מי מיפר לה וכדכתבנא לעיל בשם הרמב"ן והכא דהוי ספק נשואה

אף אם יפרו האב והיבם ביחד אינו ידוע ממי הוה מופרת אם היא כנשואה הוי הפרתה מהיבם ולא מהאב ואם היא רק כארוסה הפרתה משניהם ורק בדרך ממ"נ הוי מופרת ולפי מ"ש לעיל בשם הרמב"ן צ"ע קצת ל"ל לומר מטעם שאין חייבין עלי' סקילה כנערה המאורסה עכ"פ מהכא שמעינן דליכא למאן דס"ל שיהי' חיוב סקילה בשומרת יבם.

וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ביבמות דאפי' למ"ד מאמר לב"ש קונה קנין גמור מודה דאינו גומר ממש ובס' קרן אורה שם כתב שצ"ע דהא משמע דלמ"ד מאמר קונה קנין גמור סגי לה בגיטא אלמא דגומר וכשיטת ר"א בן ערך בירושלמי [והוא בריש פרק ה' וז"ל הירושלמי ר' אלעזר בן ערך אומר המאמר קונה קנין גמור ביבמה מ"ט דר"א בן ערך ולקחה לו לאשה הרי הוא כקדושי אשה מה קדושי אשה קונה קנין גמור אף מאמר קונה קנין גמור] וכיון דסגי לה בגיטא ודאי משמע דקנין גמור הוא ור"ע דאמר אין חייבין עלי' סקילה אליבא דנפשי' קאמר אבל לר"א שפיר חייבין עלי' סקילה עכ"ל הקרן אורה אבל לכאורה לא נהירא דנראה דגם לר"א בן ערך אין חייבין סקילה בשומרת יבם אפילו בשעשה בה מאמר דבודאי גם הוא דורש קרא דויבמה ביאה גומרת בה ואין כסף ושטר גומרין בה לענין הך דרשה דאין חייבין עליה סקילה כנערה המאורסה ומ"ש בעל קרן אורה דר"ע אליבא דנפשי' קאמר אבל לר"א שפיר חייבין עלי' סקילה קשה דהא מבואר בגמ' שאמר ר"ע אי אתה מודה שאין חייבין עלי' סקילה.

הרי דפשיטא ליה שכ"ע מודים בזה שאין חייבין עלי' סקילה והיינו מדרשה דויבמה ביאה גומרת בה ואין כסף ושטר גומרין בה ובירושלמי דמכילתין איתא סוף הלכה וא"ו שאמר ר' יהושע לר' עקיבא אלו הוית בימי ר' אלעזר בן ערך דאמר מאמר קונה קנין גמור מה הוית אומר והשיב לו ר"ע מודה שאינו מיפר לה עד שתכנס לרשותו והיינו מטעמא דאין חייבין עלי' סקילה כנערה המאורסה ע"ש בפני משה וצ"ע: בר"נ ד"ה כשם שארוסה גמורה לאישה כו' ומסתפקא לי כיון דיבם לא מצי מיפר אב במקום יבם מן האירוסין מי מצי מיפר ולא ידענו אכריעותא בהא מילתא כו' עכ"ל והרמב"ם בפ"א מה"נ כו' וז"ל היתה יבמתו נערה מאורסה לאחיו ואביה קיים אין היבם ואביה מפירין נדריה כאחת.

אלא האב לבדו הוא שמיפר כל שתדור ואפילו עשה בה היבם מאמר כו' עכ"ל וכתב ע"ז הכסף משנה והר"ן נסתפק בדבר ולא נזכר למה שכתב רבינו עכ"ל וראיתי נדפס בשם הגרע"א ז"ל על מה שמסיק הר"ן כאן דמסתברא ליה שנדרים שנדרה בבית אביה או בעודה ארוסה שמיפר לה האב לבדו משום כיון דלא זכי היבם בנדרי ארוס הראשון כמאן דליתיה דמי ולהכי מצי אב להפר וכתב ע"ז וז"ל ולא זכיתי להבין הא הר"ן כתב מפורש במתניתין ד"ה ר"ע אומר לא לאחד ולא לשנים דגרוע ליה יבם מארוס ואפי' בשותפות לא מצי מיפר ולעיל בדף הקודם ע"ב ד"ה או נישואין מוכח דר"ע סובר דאפילו בשותפות אינו מיפר א"כ מאי מסתפק הר"ן דאב לחודיה מיפר הא רע"ק קאמר דאפילו בשותפות אינו מיפר ומסיים בזה הלשון ניכר שהדבר פשוט וקל להבין רק אנוכי בעניי כו' עכ"ל ולולא דמסתפינא הייתי אומר דיותר טוב שהאב יפר לחודיה: משיפרו שניהם ביחד דכיון דאין זכות להיבם בנדרי' הוי כאחר לגבה ואם האב עם איש אחר היו

מפירין לה אם כי הפרת האחר אינו מעלה ומוריד מ"מ בודאי לא נכון לצרףהאחר עם האב כן היבם בזה כאחר דמי ולא נכון לצרף הפרתו עם האב וכן מורה לכאורה אריכות לשון הרמב"ם שהבאתי לעיל במ"ש אין היבם ואבי מפירין נדריה כאחת אלא האב לבדו הוא שמיפר כו' דלכאורה ה"ל לשנות בלשון קצרה שהאב לחודי' מיפר וא"צ לצירוף היבם אלא דכוונתו שאין נכון שיפרו שניהם כאחת כיון דאין להיבם זכות בהפרת נדריה אינו כדאי לצרפו עם האב אלא האב לחודי' הוא שמיפר וע' במ"ש לעיל בשם הרמב"ן ואפשר עוד לומר דהא מה דאמרינן שהאב מיפר לחודי' הוא מטעמא דכיון דאין זכות להיבם בנדרי' הוי כמאן דלית' לכן מעיקרא השמיענו הר"ן במשנתנו דיבם לא מצי מיפר אפי' בשותפתי' דאב פי' דאין לו שום זכות אפילו למחצה להיות שותף עם האב וממילא כיון דאין לו שום זכות בנדרי' נשאר הזכות רק לאב וכמו שביאר הר"ן כאן כיון דכמאן דלית' דמי קם ליה אב כאילו איתיה באפי נפשיה ולפ"ז דברי הר"ן שבכאן אינם סותרים למ"ש במשנה כ"נ לכאורה ליישב ומצאתי כתוב שבעל קרבן העדה תמה ג"כ על הר"ן דהא דין זה הוא בעיא דלא איפשיטא בירושלמי דז"ל הירושלמי על דעת' דר"ע מי יפר עכ"ל והנה הירושלמי עם פי' קרבן העדה אינו תחת ידי רק עם פי' בעל פני משה.

ובירושלמי שם שלפני אינו כתוב על דעת' דר"ע רק על דעת' דר' אליעזר מי יפר לה (הגה"ה ובהיותי בפאניוועז בבית הגאב"ד דשם ראיתי לגדול א' מגדולי הזמן שחבר ס' נחמד שמו מנחת החנוך בפ' מטות שעמד על ספק זה דאליבא דר"א א"ר יוחנן דאמר אפילו קדושי מאה תופסין בה דמי מיפר לה ונשאר בצ"ע והיה בהעלם עין מהגאון המחבר הנ"ל שספק זה מבואר בירושלמי גופיה).

והן מה דאמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן אפילו קדושי מאה תופסין בה מי מיפר לה ופי' שם הפני משה דבעי הש"ס לר' אליעזר דס"ל היבם מיפר ואפילו יש כאן שני יבמין דאגידה בהו והן דא"ר אבהו בקדושין פ' האומר גבי האומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרים יום דאפילו קדושי מאה תופסין בה והשתא בעי לר' אליעזר מי מיפר נדרי' הראשון מיפר או אפי' אחד מכולן הואיל ובכולהו אגידה בהו עכ"ל ונראה שכן היה הגירסא בירושלמי לפני הר"ן ולא כפי שהעתיק בקה"ע דהבעי' הוא אליבא דר' עקיבא מי יפר לה וגם אינו מובן גירסתו דאליבא דר' עקיבא ל"ש למיבעי מי יפר לה דמשמע אביה או היבם דהא מבואר בדברי ר"ע דהיבם בודאי א"י להפר לה רק דיש לספק אם האב יכול להפר או דגם האב אינו יכול להפר לה ואין לה שום הפרה לנדרה ומחמת שלע"ע אין ת"י פי' בעל קרבן העדה לא עמדתי על הברור בזה עכ"פ על הר"ן אין שום תפיסה דגירסתו היה בירושלמי על דעת' דר' אליעזר וכמו שפי' בעל פני משה רק מה שהעיר הכסף משנה עליו במה שלא נזכר מדברי הרמב"ם ז"ל צ"ע: שם ד"ה הרי הן קיימים לא אמר כלום דדוקא לענין הפרה כו' כדמפרש ואזיל "לענין הקמה אדרבה היא הנותנת".

בגליון מן הצד נדפס שכל זה טעות הדפוס ובאמת צ"ל רק שלא נכתבו במקומן וצ"ל בשורה שלאחריה אצל אבל לענין הקמה אדרבה "היא הנותנת" דנהי דאשכחן דנדרים

שחלו שבאו לכלל איסור דחמירי דמצי לקיים מאן לימא לן בנדריים שלא חלו דלא אלימי ובתוספת הגאון רעק"א ז"ל על המשניות הקשה דמדברי הר"ן הללו מבואר.

דליכא לימוד בהקמה אלא דליכא ק"ו וקשה דא"כ היכי דחו רבנן הק"ו מהיקשא דאת שבא לכלל היקם מ"מ הא אפשר לקיים שתיהם דנלמוד הפרה בק"ו דיכול להפר מקודם שנדרה ואח"כ נקיש הקמה להפרה דיכול לקיים קודם שנדרה ונשאר בצ"ע ואולי לפי מה שהגהתי בדברי הר"ן שביאר דאדרבה לענין הקמה היא הנותנת א"כ מתוך הק"ו שאנו דנין בהפרה היא הנותנת לענין הקמה שלא יוכל לקיים קודם שנדרה וע' בס' תפארת ירושלים שיישב קו' הגרע"א הנ"ל קרוב לדברינו וז"ל שאם נקיש הקמה להפרה יצא לנו דבר חדש אשר הוא נגד סוג התורה בכ"מ דהא ההקמה לא עדיף מגוף הנדר ונדר עצמו אינו חל על דשלב"ל אבל אם נקיש הפרה להקמה לא נרחיק כ"כ מסברא הפשוטה: דף עו ת"ש א"ל ר' אליעזר ומה זרעים כו' ש"מ לא חיילין לעיל (דף עב:) דבעי רמי בר חמא בעל מהו שיפר בלא שמיעה ורצה לפשוט ממתניתין דהאומר לאשתו כל נדרים שתדורי מכאן כו' הרי הן מופרין דסבר ר"א הרי הן מופרין והא לא שמע ודחי דאמר לכי שמענא ולכאורה דהנך תרי גווני אוקימתי אם ההפרה חל תיכף או דאינו חל עד אחר ששמע מישך שייכי ג"כ בהך איבעיא דבעי לן הכא אם לא חיילין כלל או דחיילי ובטלי משום דאם נאמר דההפרה אינו חל אלא לכי שמע הרי דמיחל חייל ובטל אח"כ אבל אם בעל מיפר בלא שמיעה מצינן למימר דלא חייל כלל וכן ראיתי בשיטה מקובצת כאן בריש הסוגיא שכתב וז"ל צריכין אנו לומר בהכרח.

דמי ששאל בעיא זו היה פשוט בידו דושמע בעלה לאו דוקא וכי איצטריך למעט הוא חרש דוקא כדאמרין לעיל דאם איתא מאי קא מיבעי ליה הא ע"כ מיחל חיילי ובטלי עכ"ל ולפ"ז למסקנא דמסיק הכא ש"מ לא חיילין נפשטה ג"כ בעיא דרמי בר חמא לעיל דמיפר בלא שמיעה. דדיחויא דאמר לעיל דאמר לכי שמענא ליתא דא"כ מיחל חיילי ובטל לכי שמע ומברייטא דהוכיח להם ר"א מזרעים מוכח דלא חלין כלל ומופר הנדר תיכף אף קודם שישמע וא"כ יש להעיר על הרא"ש בפסקיו שכתב דבעי דרמי ב"ח לא איפשיטא ולחומרא וכן הובא דעתו בהגהת רמ"א סי' רל"ד סעי' כ"ה והא מכאן יש להוכיח קצת דנפשטה בעייתו דבעל יכול להפר בלא שמיעה: בר"נ ד"ה ורבנן לא דרשי ק"ו כו' ונראה בעיני דמש"ה פריך הש"ס מהך ברייתא כו' משום דלא קים להו להש"ס דעתייהו דרבנן בזרועים ועומדים כו' א"נ אפשר דס"ל לרבנן כו' דמקרא דעל כל זרע זרוע כו' עכ"ל תמוה לי מדוע נדחק הר"ן בכ"ז והא אי' בת"כ הביאו רש"י בחולין (דף קיח:) ד"ה וכשם וכו' שאם אתה אומר מחוברין טמאים טמאת את הכל שאין לך מחוברים שאין שרצים מצויים שם ולפי סברה זו רבנן לא צריכי לדרוש דין זה מדין ק"ו וע' תוס' שם ד"ה וכשם כו' שכ' וא"ת ומההוא טעמא כו' תפשוט ליה בהכשר וי"ל כו' וע' ברש"י בחומש פרשה שמיני פסוק ל"ח שכתב וכי יותן מים על זרע לאחר שנתלש שאם תאמר יש הכשר במחובר.

אין לך זרע שלא הוכשר עכ"ל ולפי דברי התוס' דשם אין הכרח לזה: ע"ב הפרת נדרים כל היום יש בדבר להקל ולהחמיר וכתב הר"ן לא שיש בדבר להקל ולהחמיר דהא לא שייכא קולא וחומרא הכא אלא ה"ק פעמים שזמנו מרובה ופעמים שזמנו מועט כו' וכ"כ

הרא"ש והרש"ש בהגהותיו כתב לכאורה יש ויש לענין שיוכל להפר נדרים אפילו שלא לצורך השבת כדדייק רב אשי לקמן ממתניתין.

אבל למ"ד מעל"ע לצורך השבת אין שלא לצורך לא עכ"ל אבל ז"א דהא הרא"ש כתב לקמן בדף הסמוך ד"ה ולמ"ד מעל"ע לצורך השבת אין שלא לצורך לא אם נדרה בשבת אינו מיפר שלא לצורך השבת אבל אם נדרה בע"ש ושמע בעלה ולא היפר לה מיפר בשבת אפילו שלא לצורך השבת והטעם הוא שאם לא יפר עכשיו לא יוכל עוד להפר נמצא דלתרווייהו אם כלה משך ההפרה סמוך לחשכה בשבת מיפר אפילו שלא לצורך השבת א"כ ל"ש בזה לומר קולא למ"ד הפרת נדרים כל היום וחומרא למ"ד מעל"ע דהעיקר לתרווייהו אם כלה זמן ההפרה סמוך לחשכה בשבת יוכל להפר בשבת אפילו שלא לצורך השבת ופליגי בזמן משך ההפרה דלמ"ד מעל"ע יש לו זמן מרובה ומיקל ביותר אבל בדין להפר סמוך לחשכה בשבת שאינו לצורך השבת וההפרה הוא מטעם שאם לא יפר עכשיו שוב א"י להפר דין זה משכחת לתרווייהו דהיינו אם נדרה בשבת לא משכחת רק למ"ד כל היום אין טפי לא ולמ"ד מעל"ע דבכה"ג דנדרה בשבת לא משכחת משום דמעל"ע יכלהבמ"ש.

אמנם משכחת לה בנדרה בערב שבת סמוך לחשכה דזמן המעל"ע יכלה בשבת ג"כ סמוך לחשכה מותר גם לדידיה להפר בשבת שאם לא יפר עכשיו לא יוכל להפר לאח"ז והגם שהיה יכול להפר בערב שבת ע' בהרא"ש שכתב ואע"פ שהיה יכול להפר מע"ש כו' ודברי הרא"ש הנ"ל מפורשים הן בירושלמי דמוקי למתניתין דקתני נדרה עם חשכה מיפר לה עד שלא תחשך וכתוב שם תפטר כדברי הכל שנדרה בתחלת ליל שבת.

ופירושו קודם שנכנס ליל שבת שהוא סוף היום של ערב שבת שכלה זמן ההפרה דמעל"ע ג"כ בסוף יום שבת ולהכי יפר בשבת אפילו שלא לצורך השבת שאם לא יפר עכשיו לא יוכל להפר עוד: בהמפרש ד"ה נדרה בלילי שבת כו' וה"ה כי נדרה במ"ש כו' אלא הא דנקט לילי שבת משום דאשמועינן במ"ש הפרת נדרים כל היום כלילי שבת ויומן שהלילה הולך אחר היום צ"ל שהיום הולך אחר הלילה ובפי' הרא"ש האי דנקט בלילי שבת כלילי שבת ויומו כדכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד ואין לו מובן וניכר שיש איזה חסרון וראיתי בשיטה מקובצת ושם הלשון מתוקן וז"ל לילי שבת נקט דבר הידוע דבשבת היום הולך אחר הלילה והכי תנן בפ' בנות כותים ר' אליעזר אומר לילה ויום כלילי שבת ויומו ובתוס' חדשים כתב דס"ד אמינא הואיל וקונם הוא לשון קרבן יהיה דינו כקדשים ובקדשים הלילה הולך אחר היום וכ"ת הכי נמי כיון דבשבעות לא שייך זה דהא אסר עצמו על הדבר ובקרא הושוו נדרים לשבעות ובס' ידות נדרים ביד שאול כתב דהא דנקט לילי שבת דקמ"ל דגם בשבת אינו מיפר אלא עד שתחשך אבל אחר חשכה לא דלא נימא דתוספת שבת הוי כשבת והיינו תוספת שבת ביציאתו והוא נחשב עדיין ליום שבת קמ"ל דלא: בר"נ ד"ה יתיב וקאים שלא היה מדקדק בדבר אלא עומד ויושב כמו שהיה מזדמן עכ"ל והרא"ש פי' באופן אחר ואענה אני את חלקי בעז"ה שלענ"ד יש לפרש דהא דאמר רבה בר רב הונא יתיב וקאים דעביד כשמעתי' דהנה לעיל (דף כא:) איתא שם ההוא דאתא לקמיה דרבה בר רב הונא א"ל אלו היו עשרה בני אדם שיפייסוך באותו שעה מי נדרת א"ל לא והתירו ויש שם שני גירסות גי' א'

קסבר פותחין בחרטה וג' אחרת קסבר אין פותחין בחרטה וכתב שם הר"ן והכל עולה לטעם אחד לפי שענין זה דאלו היו עשרה ב"א שיפייסוך כו' עדיף מחרטה וגרע מפתח ע"ש ולקמן (דף עז:): אמרינן דלמ"ד פותחין בחרטה מתירין אפילו מעומד ולמ"ד אין פותחין בחרטה אלא בפתח צריך עיון ואין מתירין אלא בפתח להכי צריך ישיבה ועיון ורבה בר רב הונא כאן אזיל לטעמי'.

דסובר לעיל דמתירין בענין שהוא עדיף מחרטה סתם וגרע מפתח ולפי מה שכתבנו דהתרה שהוא בפתח צריך להיות מיושב והתרה שהוא בחרטה סגי להיות מעומד וא"כ התרה שהיא בגדר הממוצע בין שניהם יש להיות יושב ומעומד וזה שרמז רבה בר רב הונא דהוה "ייתב וקאים" בא להורות דין זה כי התרה שלו דומה קצת לפתח ורמז נכון הוא בעז"ה ואמרתי דבר זה לפני חכמים ושבחוהו: וראיתי בס' יד שאול דבר תמוה בעיני ונראה שהיה כשגגה שיצאה מלפני השליט שכתב שם לבאר הא דאמרינן כאן אין הלכה כאותו הזוג חייא בר רב שדא גירא ובדיק: רבה בר רב הונא יתיב וקאים דלא נודע מה ענינו לכאן וע' בפ' הרא"ש וביאר הוא ז"ל דלכאורה קשה הא דנדרה קודם חשכה מיפר עד שתחשך הא צריך זמן לפתוח ולהתיר הנדר ע"ז מביא ראיה מחייא בר רב דשדי גירא ובדיק ורבר"ה דיתבי וקאים ופרש"י שלא שהה כלל דלא היה צריך עיון והיינו משום דאין הלכה כאותו הזוג וכתב עוד וזה לשונו ויש להמתיק הדברים לפי מ"ש הר"ן ד"ה מפירין נדרים דלכך ס"ל להי"א דאין מפירין שלא לצורך השבת דכיון דצריך חכם או ג' הדיוטות מיחזי כדינא א"נ שאין השעה עוברת לשאלה ולפ"ז כל שאין צריך עיון כ"כ וגם יתיב וקאים שהיה עומד ויושב ובדיק ליה א"כ לא הוי כדין דהרי עמד וישב לא מיחזי כדינא ושפיר מוכח דאין הלכה כאותו הזוג עכ"ל ויפלא מאוד בעיני על גדול עצום כמוהו איך ערבב הדברים הפרת הבעל עם התרת חכם דדוקא גבי התרת חכם דצריך פתח או חרטה הוא דשקלינן וטרינן אם צריך שיהיה בישיבה או די בעמידה אבל הפרה שבעל מיפר לאשתו אין צריך לזה שום פתח או חרטה רק הבעל אומר לה מופר ליכי וכמ"ש הרא"ש לקמן (עז:): גבי חכם שאמר בלשון בעל עי"ש ומאי קשיא ליה להרב מעיקרא על הא דנדרה קודם חשכה מיפר עד שתחשך הא צריך זמן לפתוח ולהתיר הא כ"ז הוא בהתרת חכם ולא בהפרת בעל וחייא בר רב ורבה בר רב הונא מיירי בהתרת חכם ומה ענינם להפרה דבעל וביותר מה שרצה להמתיק ע"פ דברי הר"ן דלכך ס"ל לי"א דאין מפירין שלא לצורך השבת דכיון דצריך חכם או ג' הדיוטות מיחזי כדינא דהר"ן כתב זאת אשאלה לחכם ולא ' על הפרת הבעל וזה פשוט: בר"נ ד"ה נדרה בשבת ה"ה בחול והא דנקט בשבת מלתא אגב אורחא קמ"ל כו' ואפשר לומר עוד דעוד מלתא אחרינא אתי לאשמועינן אגב אורחא דהפרה שמיפר לה בתוך יום השבת מועיל שגם בשבת תהיה מותרת לאכול אותו הדבר שאסרה עלי' ושלא תאמר כיון דבכניסת השבת עדיין לא הותרה אסחה דעתה מינה וה"ל מוקצה לדידה ומגו דאתקצאי בה"ש אתקנאי לכולי' יומא משום דחשבה מי ימר דמזדקק לי בעל וכסלקא דעתי דרמי בר חמא בשבת (מו:): קמ"ל דכל הנודרת ע"ד בעלה נודרת וכדמתרין רבא שם ואע"ג דכבר שמענו זה ממתניתין דסוף שבת דקתני התם מפירין נדרים בשבת כן דרך התנא לחזור ולשנות בקצרה מה ששנה כבר כמ"ש התוס' בכמה דוכתי ועמ"ש לקמן בסמוך ד"ה תנאי היא כו': דף עז גמ' תנאי היא למ"ד כל היום אין טפי לא אפילו שלא לצורך השבת

מיפר בתוס' הגאון רעק"א על המשניות סוף מס' שבת ס"ק קפ"ב כתב וז"ל מזה קשיא לי אסוגיא דשבת (מו:): מתיב רמי בר חמא מפירין נדרים בשבת ואמאי נימא מי ימר דמזדקק לה בעל (פי' ואסחה דעתה מזה וה"ל מוקצה לדידה) ומאי קושיא דלמא באמת לא הותר לה לאכול בשבת וההפרה מועיל על לאחר השבת דהא ההפרה שמיפר הוא אפילו שלא לצורך השבת ודוחק לומר דפריך מברייתא דמייתי בנדרים מהא דתני רב זוטי דבי ר"פ אין מפירין נדרים אלא לצוה"ש ומקצר הלשון כו' עכ"ל ולפע"ד יש ליישב דהא אמרינן לקמן עמוד ב' לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי בטל ליכי כדרך שאומר לה בחול אלא אומר לה טלי ואכלי טלי ושתי והנדר בטל מאליו ולפ"ז אם נאמר דההפרה שמיפר לה לא תועיל לענין שתהיה מותרת לאכול בשבת אלא שתותר לאכול למוצאי שבת לא יוכל לומר לה סתם טלי ואכלי טלי ושתי דתהיה סבורה שהיא מותרת לאכול היום והיום אסורה לאכול משום דאסחה דעתה מינה לס"ד דהשתא דלא ידעינן מהא דכל הנודרת ע"ד בעלה נודרת ושיאמר לה מופר ליכי כדרך שאומר בחול אסור ואם יאמר לה למחר תטול ותאכל תטול ותשתה הוי כמאן דאמר לה מופר ליכי למחר דאיבעי לן לעיל (דף ע).

(אמר לה מופר ליכי למחר מהו מי אמרינן למחר לא מצי למיפר דהא קיימי' לנדרי' היום ואמרינן שם את"ל כיון דקיימי' היום למחר כמאן דאיתי' דמי וכל את"ל פשיטותא הוא. וגם פשטא דלישנא דמפירין נדרים בשבת לא משמע דיהיה הכוונה שיהיה ההיתר שתאכל לאחר השבת ובס' תפארת ירושלים יישב קושית הגאון הנ"ל בדרך אחר שאם נאמר שההפרה שמיפר בשבת לא תועיל לשבת גופה רק על לאחר השבת יהי' אסור משום הכנה ששבת מכין לחול דנהי דקי"ל מפירין נדרים בשבת אפילו שלא לצורך השבת היינו אף דא"צ לשבת אבל מ"מ לאחר ההפרה תהיה מותרת גם היום ושבת מכין גם לעצמה אבל אם נימא שגם אחר ההפרה תהיה אסורה בשבת וההיתר לא יועיל רק על אחר השבת נמצא שבת לעצמה אינו מכין רק לחול ועיקרו של ההפרה הוא רק לצורך מחר ואין שבת מכין לחול הכנה דבידים וע' ערובין (דף לח:): בר"נ ד"ה מפירין נדרים בשבת כו' דלא קאי אלא אשאלה דכיון שצריך חכם או ג' הדיוטות מיחזי כדינא א"נ שאין שעה עוברת לשאלה על טעמא קמא יש להעיר דהא אמרינן בסמוך כיון דס"ל אפילו מעומד ובקרובים ובלילה לא מתחזי כדינא ולהכי הוסיף הר"ן עוד טעם לפי שאין שעה עוברת לשאלה ויש לחקור לפי טעמא בתרא אם הנדר היה לזמן וכלה הזמן באמצע היום בשבת דאם לא ישאל על נדרו בשבת למחר מה תועלת יש לו שישאל על נדרו כיון שכבר עבר הזמן אפשר דשרי ליה לישאל על נדרו בשבת דליכא האי טעמא שאין שעה עוברת לשאלה אמנם מצאתי בס' תוספת שבת על הל' שבת בסי' שמ"א בסוף הסימן שכתב בהיפך דגם בהפרת הבעל דקיי"ל דאינו מיפר אלא כל היום כתב דאם נדרה לזמן והזמן כלה בשבת אין רשאי להפר ודמיא לשאלה וראיתי להעתיק כאן מה שהעלה המחבר שם כמה דינים מחודשים.

והאחרונים לא העתיקו מספרו וז"ל לפעמים משכחת לה דנשאלין אפילו שלא לצורך השבת כגון בעל שקיים נדרי אשתו דקי"ל דיכול לישאל על ההיקם ואח"כ יכול להפר לה ולפי דעת הרב רמ"א דבעינן דוקא שיהיה ביום שמיעה ולכך יכול לישאל על ההיקם בשבת כדי שיוכל להפר בו ביום וכתב עוד ודבר פשוט הוא דאם הבעל אינו יודע עדיין

מנדרי אשתו והוא של"צ השבת יותר טוב שלא להודיעו בשבת עד אחר השבת כדי שלא יצטרך להפר בשבת ביום שמיעה מיהו לפעמים מצוה להודיעו לו כיון אם היא ארוסה וכבר שמע אביה את נדרה.

אז צריך להודיע גם להארוס שיפירו שניהם בשותפות לפי מה דקיימ"ל שצריך שיפרו שניהם ביום אחד (והוא דעת הרמב"ם שהבאתי לעיל בתחלת הפרק) ואם הבעל נדר מדבר אחד והיא התפיסה בנדרו ודעת הבעל לשאול על נדרו אלא דאין נשאלין בשבת אין רשאי להפר את נדרה כיון דלמחר יתיר את נדרו וממילא גם נדרה בטל למפרע ואין לומר דשמא לא יתירו לו דבשבת (דף מו:) ובגיטין (דף לח:) משמע דלא אמרינן הכי.

ואם נדר מדבר א' לזמן וכלה הזמן בערב שבת לכאורה היה נראה דיכול לשאול על נדרו בין השמשות אף שלא לצורך השבת ממ"נ דאם הוא יום הרי הוא חול ושרי לשאול ואם הוא לילה א"צ לשאול ומשום תוספות שבת אין לחוש דלא חל עליו בע"כ מיהו זה אינו דמ"מ יש לומר דלמא הוא לילה ואף דאז א"צ התרה מ"מ כיון דנשאל עליו יש בו משום ממצוא חפצך עכ"ל.

ויש לי לדון ע"ז כיון דקיימ"ל דנדרים הוי דשיל"מ משום דמצוה לאתשולי עלייהו משום דר' נתן דכל המקיימו כאלו בונה במה ע' לעיל (דף נט.) אין בזה משום ממצוא חפצך והוי חפצי שמים ויעויין שם בס"ק א' מה שהשיג על המהרש"א בריש פ' בכל מערבין דס"ל להמהרש"א דלא התירו לשאול בשבת משום כבוד מצוה אחרת רק משום כבוד שבת והוא ז"ל השיג עליו ומחמת שהספר היקר אינו מצוי ת"י כל אדם.

לכן אמרתי להעתיק את דבריו הנעימים: ע"ב בהמפרש ד"ה ורב נחמן סבר אין פותחין בחרטה ואי לא אמר בפירוש מיחריטנא לא שרינן ליה ולא בעי לעיוני ויכול להפר אפילו מעומד עכ"ל ע' בלחם משנה פ"ו מהל' שבועות שכתב שלגי' רש"י צ"ל דגם לעיל (דף כב:) דאיתא התם אמר רבא א"ר נחמן הלכתא פותחין בחרטה דגרסינן גם התם הלכתא אין פותחין בחרטה והא דאמרינן תו התם ברב סחורה דאתא לקמיה דר"נ וא"ל נדרת אדעתא דהכי כו' דפתח ליה ר"נ ולשיטתיה הא צריך הנודר מעצמו להתחרט ולא לפתוח לו שאני התם דהנדר היה על דבר מצוה כגון שנדר להתענות כו' כמ"ש הר"ן שם דאם היה מתחרט מעיקרא יאבד שכר תעניותיו שהתענה אם היה תוהא על הראשונות יעוי"ש וע' בעירובין (דף סד:) דגירסת רש"י שם ג"כ דר"נ סבר אין פותחין בחרטה אבל פירושו שם משונה קצת מפני המפרש הכא דמפרש אין פותחין בחרטה אין צריך לפתוח לו בחרטה אלא החכם עוקרו אע"פ שאין מוצא לו טעם עקירה וצ"ל ג"כ לפירושו הא דלעיל (כב:) דא"ל ר"נ לרב סחורה נדרת אדעתא דהכי א"ל אין כו' ואיקפד ר"נ וא"ל זיל לקילעך ואמאי לא התיר לו סתם אע"פ שלא מצא לו טעם עקירה לפי שיטתו: שם ד"ה ואמרו ליה זיל ובעי רחמי על נפשך דחטאת כך פתחו ליה בחרטה עכ"ל משמע דמפרש דזה היה הפתח להתירו ונראה דבזה יש ליישב סתירת הסוגיות דהכא תני רב דימי דכל הנודר אע"פ שמקיימו נקרא חוטא ולעיל (כב.)

(אמר שמואל אע"פ שמקיימו נקרא רשע ובש"ע סי' ר"י כתב נקרא רשע ונקרא חוטא נקיט כשני המימרות הנ"ל ועי' בט"ז שם ועי' מ"ש לעיל שם בשם בעהמ"ח יד שאול אכן נראה לפע"ד דלפי פשטא דקרא דכתיב וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא משמע

הדיוק האם לא חדלת איכא חטא ולפי הדרש דדרש שמואל לעיל בדרך גזירה שוה כתיב הכא וכי תחדל לנדור וכתוב התם שם רשעים חדלו רוגז מזה דרש דנקרא רשע.

ועי' לעיל (סה:) בר"ן ד"ה ועוד אמר ר"מ פותחין לו מן הכתוב שבתורה כו' וז"ל שם דאף ע"ג דאסקינן בפרק ארבעה נדרים דלא פתחינן ביש בוטה כמדקרות חרב כו' ובדשמואל דאע"פ שמקיימו נקרא רשע כו' דהווי איומים גדולים ואי אפילו על דעת הנהו נדר יתבייש לומר כן ונמצא שאין נדרי' ניתרין יפה אבל הני דמני תנא הכא לא חמירי לאינשי כולי האי עכ"ל אף אנן נאמר דבההיא דכל המקיימו לפי פשטא דקרא נקרא חוטא דלא חמיר לאינשי כ"כ דאין צדיק בארץ אשר לא יחטא לכן אם נפתח לו בזה הלשון אם ידעת שתהי' נקרא חוטא היית נודר ולפיכך מותר לפתוח לו בזה ולהתיר לו נדרו אבל אם נפתח לו לפי הדרש דשמואל דנקרא רשע יתבייש לומר דאפ"ה היה נודר ויוכרח לומר דלא היה נודר בשקר ואין נדרו ניתר יפה ובזה אתי שפיר שתי הסוגיות דלעיל אמרינן דבשמואל לא פתחינן כו' והכא אמרינן דאיזדקינן ליה רבנן לברי' דר"ה ואמרו ליה זיל ובעי רחמי על נפשך דחטאת וזה גופא היה הפתח שלו ולכן העתיק הש"ע ג"כ שתי הלשונות נקרא חוטא ונקרא רשע שזה לפי הפשט וזה לפי הדרש: ויש להמתיק הדבר ביותר בישוב שתי הסוגיות הנ"ל ע"פ מ"ש הב"ח בס"ח רכ"ח ס"ק י"ג לחלק בהא דאין פותחין בכבוד המקום לומר לו אלו ידעת שאתה עושה עברה בנדרך לא היית נודר (כן הוא בטור) משום שאין אדם חצוף לומר שלא היה נמנע בשביל זה והוא אומר שהיה נמנע אע"פ שאינו אמת ובין הא דתנן פותחין לו מן הכתוב בתורה אלו היית יודע שאתה עובר על לא תקום ולא תטור כו' שהקשה הבית יוסף מ"ש הא מהא וכתב הב"ח דלא לחנם שנינו פותחין לו מן הכתוב בתורה דלאיזה צורך אמר מן הכתוב בתורה אלא בע"כ ה"ק דהכתוב בתורה מפורש כמו לא תקום ולא תטור.

וחי אחיך עמך כ"ע ידעי מ"ש בתורה ואפ"ה החציף פניו בשעת הנדר שלא ישאיל כליו לחברו א"כ גם בשעת חרטה יחציף פניו ויאמר שלא היה מונע בשביל זה ולא היה בוש לומר אבל במה שאינו כתוב מפורש בתורה כגון שפותחים לו ואומרים אלו היית יודע שאתה עושה עברה בנדרך פי' דזולת מ"ש בתורה לא תקום ולא תטור עשית עברה במה שנדרת נדר.

דאין השי"ת חפץ שיהיו בני אדם נודרין שזה אינו ידוע לכל השתא ודאי מסתמא בשעת הנדר לא אסיק אדעת' שעובר עברה כנגדו יתברך במה שנדר כיון שאינו כתוב בתורה שזאת עברה היא לא מחזקינן איניש בחציפא שאפילו הכי היה נודר והוא היה אומר שהיה נמנע אע"פ שאינו אמת עכ"ל הב"ח ובזה יתיישב שפיר גם כאן דבמה שנקרא חוטא פתחינן ליה דזה נקרא מפורש בתורה דפשוטו של מקרא כ"ע ידעי לפרש הכי וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא דמשמע הא אמלא חדלת איכא חטא אבל במה שנקרא רשע אינו מפורש אלא ע"פ הדרש דילפינן גז"ש חדלה חדלה כתיב הכא וכי תחדל לנדור וכתוב התם שם רשעים חדלו רוגז [וג"ש ממש אינו דד"ת מדברי קבלה לא ילפינן ורק הוי גילוי מילתא בעלמא וע' ריש ב"ק] ובדבר שאינו מפורש לא פתחינן אח"כ מצאתי בס' יד שאול שתירץ כן ע"פ סברת הב"ח ושמחתי שכוונתי ב"ה לדעתו הגדולה וע"ש שיישב במה שתמה הט"ז על הב"ח.

דאם ידע מ"ש בפסוק דלא תקום ולא תטור והאיסור בזה מה פתח שייך בזה להתיר לו עכשיו ולומר אלו היית יודע שאתה עובר על לא תקום כו' הא הכתוב מפורש בתורה בודאי ידע וזיל קרי בי רב הוא והיה בודאי מעיקרא ג"כ ידע ואפ"ה נדר וכתב המחבר הנ"ל דחלילה להב"ח שיטעה בזה אלא דכוונתו דבשעת הנדר מתוך הכעס לא שם אל לבו ולא עלה ע"ד שיעבור בזה על שום לאו ועתה מזכירין אותו ולא חיישינן שמא באמת רצה הנודר לעבור בשאט נפש ועתה יבוש לומר שרצונו היה לעבור ע"ז משום דאם רצה באמת לעבור בחוצפה יחציף גם עתה ומדרוצה להתיר עצמו ש"מ דלא עשה זה בשאט נפש.

וגם עתה הוא רוצה הפתח. והנה הב"ח שם סיים וכתב ומה"ט מפרש אביי לעיל (סד).

(א"כ אין נדרים ניתרים יפה אבל בכבוד אביו ואמו פותחין כיון דאיחציף הא איחציף ליה משום דכבוד אב ואם מפורש בתורה והיה יודע דחייב בכבודם בשעת הנדר ואפ"ה איחציף ואסר עליהם נכסיו בודאי יחציף עוד גם בשעת חרטה ועומד בחוצפלי דמעיקרא ויאמר שלא היה מניח מלנודר בשביל כבודם ויש להעיר ע"ז דהא אביי גופי' אמר לעיל (דף כב).

(דפתחין בהא דר' נתן דכל הנודר כאלו בנה במה ואליבא דרב טביומי סובר אביי דגם בכל המקיימו כאלו מקריב עליו קרבן פתחין ג"כ ודברים אלו אינן מפורשים בתורה ולפי פירושו דהב"ח במילתא דאביי דאמר אין נדרים ניתרין יפה ולפיכך לא פתחין בכבוד אביו ואמו ואם נדר לאסור נכסיו על אביו ואמו פותחין דאביי סובר ג"כ חילוק זה בין שאם הפתח הוא מן הכתוב בתורה מפורש או לא א"כ אמאי סובר דפותחין בהא דכל הנודר כאלו בנה במה כו'.

אכן יש ליישב דבריו בקל. ואין להקשות ג"כ במ"ש הב"ח דבאוסר נכסיו על אביו יש לפתוח לו בכבודם ונקרא מפורש בתורה מצות כבוד את אביך דהא בדבר זה יש פלוגתא בגמ' אי כבוד אב הוא משל בן או משל אב דז"א דמ"מ דמה שאסר בנדר נכסיו על אביו ואמו זילותא רבתא הוא לגבייהו ואינו בגדר כבוד אלא בזיון הוא ואי' כבוד ואי' מורא ונקרא מפורש: ד' עז בר"ן ד"ה לב"ש דאמרי אין שאלה בהקדש בריש פ' בית שמאי דהקדש טעות הוי הקדש עכ"ל בשיטה מקובצת כאן כתב דביש נוחלין (ב"ב קכ:;) מסיימין עלה דתנן הקדש טעות ב"ש אומרים הוי הקדש וב"ה אומרים אינו הקדש ותימה לי שנראה דהתם מסקינן דב"ש אית להו הקדש טעות אינו הקדש וצ"ע עכ"ל השיטה מקובצת ותמיהתו אינה מובנת לי דהמעייין בסוגי' דנזיר (דף לא).

(יראה דשקיל וטרי מעיקרא בשינויא דרב פפא אי סברי ב"ש הקדש טעות הוי הקדש או לא משום דאליבא דר"פ דמפרש דמה דקאמרי ב"ש דהאומר שור שחור שיצא מביתי ראשון הרי הוא קדוש ויצא לבן דה"ז קדוש לא קאי אלבן אלא אשחור שיצא ראשון לשאר שוורים שחורים שיש לו בעדרו וראשון דקאמר ראשון לשחורים ומאי דקרי לי' ב"ש הקדש טעות משום דאטעיא לדבורא קמא פי' לפי שבתחלה יש לטעות בלשונו ולומר שלראשון שיצא מן הבית נתכוון והיינו הלבן אלא שאנו מפרשין דבריו שרוצה לומר ראשון לשחורים ולפי פירוש זה יכול להיות דהקדש בטעות ממש גם ב"ש סברי דאינו הקדש ומביא עוד ראיות גם ממקומות אחרים ממתניתין דמי שנדר בנזיר כו' ודחי

לה ואח"כ ממתניתין דהיו מהלכין בדרך ואמר אחד מהן הריני נזיר שזה נזיר כו' ומסיק דאין הכי נמי דמתניתין דהיו מהלכין בדרך איכא לאוכוחי דב"ש סברי הקדש בטעות הוי הקדש רק דר"פ אמר מתחלה דמתניתין דשור שחור כו' ליכא לאוכוחי דב"ש סברי דהקדש בטעות הוי הקדש דאיכא למדחי דהא דאמרי הוי הקדש קאי על שור שחור שיצא ראשון לשאר שוורים שחורים דהקדש בכוונה הוי ולא בטעות אבל לקושטא דמילתא ממתניתין דהיו מהלכין בדרך מוכח לב"ש דס"ל הקדש טעות הוי הקדש אמנם לאוקימתא דאביי שם דמפרש דהאומר שור שחור שיצא מבית ראשון ויצא לבן דה"ז הקדש קאי אלבן משום דאמר אלו הייתי יודע דלבן נפיק לא הוי אמרי שחור נראה לכאורה קושית השיטה מקובצת נכונה דאדרבה אנו רואין דאזלינן בתר מחשבתו ולא בתר אמירת פיו דבפיו דבר שור שחור ועם כ"ז אמרינן דהלבן קדוש הרי חזינן דדעתו ומחשבתו מבטלין אמירת פיו וה"נ הי' ראוי לנו לומר דיש שאלה בהקדש דכי יאמר אדעתא דהכי לא הקדשתי דדעתו ומחשבתו יבטלו אמירת פיו ואם לזה כיון הש"מ במ"ש דהתם מסקינן דהקדש בטעות אינו הקדש.

דהיינו לאוקימתא דאביי גם זה אינו דכבר עמדו ע"ז בתוס' ב"ב (דף קכ:) ד"ה דתנן ותירצו בשם ר"ת יפה עיי"ש ועיין בערוכין (דף כג) אלא הכא בשאלה דהקדש קא מיפלגי. דתניא המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה כו' הן הן דברי ב"ש הן הן דברי ב"ה שב"ש אומרים הקדש טעות הוי הקדש כו' וקצת חדוש מדוע בסוגיין דנזיר הנ"ל לא הביאו שם מהך ברייתא דמפורש דסברי ב"ש דהקדש בטעות הוי הקדש ואולי רצו יותר להביא ראי' ממשנה שהיתה שגורה בפי הכל ולא מברייתא עכ"פ תמיהת הש"מ אינו כ"כ מן התימא: ע"ב בפ"י הרא"ש בד"ה א"צ קדוש ב"ד יום ראשון לעשות שבת ביום שביעי וכתוב מועדי ה' יתירא למעוטא שבת מקידוש ב"ד עכ"ל פ"י דמועדי ה' דכתיב בקרא דאלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש מיותר דמצי למכתב אלה אשר תקראו אותם מקראי קודש וכן הוא ברשב"ם (ב"ב קכא) ובגמ' דנקטו קרא דויזבר משה את מועדי ה' כו' האמור בסוף פרשה אמור משם לא מצינו למעוטי שבת מקידוש ב"ד דבהאי קרא לא כתיב קדוש מועדות אלא לסימנא בעלמא נקטי' ר' יוסי לקרא דאלו קרא מיבעי' לן כדדרשינן לי' בשלהי מגילה כ"כ בשיטה מקובצת וע' בהגהת הרש"ש וע' בתוס' שם ד"ה ושבת בראשית כו': בר"נ ד"ה לא בשותק ע"מ לקיים ול"ד האי שתק ע"מ לקיים דאמר הכא לשותק ע"מ לקיים דאמרינן לקמן כו' עכ"ל.

והרשב"א סיים עוד וז"ל וכי דחינן ואמרינן לא בשותק סתם ה"ה דהוי מצי למימר לא בשותק לקיים לאחר זמן אלא משום דקיום של לב קא נסיב לה השתא בהאי לישנא דשותק ע"מ לקיים לא בעי למימר הפכו בההיא לישנא ממש אלא ניחא לי' למימר בשותק סתם עד כאן. והר"ן קיצר בדבר: ד' ע"ט בר"ן ד"ה קראי יתירי כתיבי תלתא קראי כתיבי החרש יחריש תרי כי החריש לה הא תלתא עכ"ל.

בש"מ כתב ותימא לי אמאי נשאר בתיובתא לימא דס"ל כמאן דאמר דברה תורה כלשון בני אדם דהא איכא תנאי טובא דסבירא להו הכי ונראה שבלשון ב"א הי' לו לומר אם החרש החרש ע"כ ולפמ"ש לעיל בשם התוס' בב"מ (דף ל"א) דכל היכי דאיכא למדרש דרשינן ול"א דברה תורה כלב"א אלא היכי דמוכחי קראי בהיפוך מהדרש ע"ש לק"מ

ואי קשיא הא קשי' דלא הל"ל קראי אלא תיבות יתירי ובאמת איכא גם קראי יתירי והש"מ כתב שם בזה"ל והמפרש הזה לא חש לראות הפרשה כי שלשה או ארבעה פסוקים כתיבי בה מענין חרישה ובפי' המפרש שלפנינו המכונה בשם רש"י הביא ב' הפירושים שם ד"ה אבל איני יודע שזה נדר שזה מן הנדרים שהבעל מיפר עכ"ל ובד"ה וחכ"א כו' ואם איתא דשותק ע"מ למיקט מיפר אמאי אמר ר"מ לא יפר דהא איהו לא שתק אלא משום שלא הי' יודע שיכול להפר וליהוי כשותק ע"מ למיקטכו' עכ"ל בס' יד שאול הקשה בשם א' מהתלמידים דהא לא דמי לשותק ע"מ למיקט דשם לא רצה לקיים כלל רק להקניט לאשתו שלא תדור אבל כאן חשב שאינו יכול להפר הנדר.

והמחבר הנ"ל תירץ ע"פ מה שפי' הש"מ בהא דאי' בב"מ ריש פ' איזהו נשך בגונב ע"מ למיקט דיש בו ב' פירושים אחד שאינו רוצה לעכב הגניבה בידו אלא הוא גונב ע"מ לצערו. אבל אח"כ יחזיר לו ופי' זה דחה הש"מ דהא מעשים בכל יום שעושין כן ופי' השני דודאי בדעתו לעכב הגניבה בידו אבל אינו עושה זאת להנאת עצמו אלא לצערו וא"כ גם בכאן שייך הני ב' גווני א' שאינו מתכווין כלל לקיים אלא להקניט.

ב' שמתכווין לקיים רק שכוונת הקיום הוא רק למיקט. וזה ממש דומיא דלא ידע שזה מהנדרים שיוכל להפר ושפיר פריך ע"כ דבריו ואינו מחוור דא"כ מנ"ל דמיירי ר' חנינא בהך גוונא השני.

דלמא כוונת ר' חנינא בשותק ע"מ למיקט שאינו מתכווין כלל לקיים רק להקניטה שתהא סוברת שדעתו לקיים ולא תהי' עוד רגילה בנדרים ומנ"ל להקשות ולישאר בתיובתא על ר' חנינא דאע"ג דבגונב ע"מ למיקט לא רצה הש"מ לפרש דכוונתו רק לצער לפי שעה ואח"כ יחזיר לו משום דמעשים בכל יום שעושין כן מ"מ הכא בשותק ע"מ למיקט מצינו לפרש כפי' הא' וע' בקצה"ח סי' שמ"ח שכן דעת הרמב"ם בס' המצות ומקורו מספרי ושבאמת אין רא' ממעשים בכל יום וראוי ליזהר מזה וליישב דבריו יש לומר כיון דקיי"ל אמורא צריך לפרש דבריו ומדלא פריש ר' חנינא וקא מסתים לה סתומי ש"מ דבכל גווני דשותק ע"מ למיקט קאמר ולהכי מסיק בתיובתא אבל א"כ לקושטא דמילתא מנ"ל לפסוק דגם בשותק ע"מ למיקט שאינו מתכווין כלל לקיים אלא לצער אותה שאינו יכול להפר אח"כ ואפשר כיון דקראי יתירי כתיבי וארבעה פעמים נאמר בפרשה ענין השתיקה לכן מרבין הכל ויש ארבעה מיני שתיקה א' שותק ע"מ לקיים לאלתר דא"י להפר עוד אפי' באותו יום ב' דשותק ע"מ שיקיים לאחר זמן ותרי גווני שותק ע"מ למיקט הנזכרים למעלה ומכפל לשון דהחרש יחריש נכלל גם בשותק סתם הרחמן יסיר מאתנו כל צער יגון ואנחה ויתן לנו פדות ורוחה וישיג לנו ששון ושמחה: אברך לבוראי כי היום שלמתי נדרי בעז"ה פרק עשירי: פרק אחד עשר ד' עט ואלו דברים שהוא מיפר דברים שיש בהם עינוי נפש כו' אם אתקשט כו' א"ר יוסי אין אנו נדרי עינוי נפש כו' דע ששלשה מיני קישוט יש קישוט הפנים כגון כיחול ופיקוס וקישוט שלמטה דהיינו העברת שער.

ותרווייהו קישוט הגוף מיקרי ועוד יש קישוט בגדים, בגדי צבעונים והר"ן כאן בד"ה אם אתקשט כו' לא ביאר רק מהנך תרי קישוטי הגוף וכתב דקישוט הפנים כגון כיחול ופיקוס בהא פליגי רבנן ור"י דרבנן סברי דהוי נדר עינוי נפש ור"י סבר דאין זה ע"נ

אבל דברים שבינו לבינה הוי אבל קישוט שלמטה אפי' רבנן מודו לר' יוסי דאין זה נדר ע"נ אלא דברים שבינו לבינה.

ומקישוט בגדי צבעונין לא זכר הר"ן כלום. ומבואר בכתובות פ' המדיר (דף ע"א).

(בברייתא דמביא שם דגם ר' יוסי סובר דקישוט בגדי צבעונין הוי נדר ע"נ והא דפריך שם על ר' יוסי דסבר בעניות שלא נתן קצבה גבי המדיר את אשתו שלא תתקשט כו' מהא אידך דר' יוסי דסובר דקישוט לא הוי ע"נ ולא משני דמתניתין דכתובות איירי בבגדי צבעונין דמודה ר' יוסי דהוי ע"נ תירץ הריטב"א שם בחידושו משום דסתם קישוט הוי קישוט הגוף עד שיפרש קישוט בגדים בגדי צבעונין.

וע"ל (דף פא.) בהמפרש ד"ה מהו שיפר משום דברים שבינו לבינה כו' שכתב שם וז"ל משום דדברים שבינו לבינה היינו קישוט כל הגוף בין קישוט תכשיטין בין קישוט דהעברת שער באותו מקום דקישוט כל הגוף משמע עכ"ל דלכאורה מ"ש קישוט תכשיטין דהוי דברים שבינו לבינה אינו מדוקדק דאם רצונו לומר קישוט בגדים בגדי צבעונין זה סותר לסוגי' דכתובות הנ"ל דמבואר שם דגם לר' יוסי הוי נדר ע"נ ואם ר"ל קישוט תכשיטין היינו קישוט זהב וכסף דאפשר לומר שאין זה עינוי נפש אבל מ"מ דברים שבינו לבינה הוי כדי שלא תתגנה עליו אכתי אינו מדוקדק מה שסיים דקישוט כל הגוף משמע.

ודברי הר"ן בכאן שמחלק בין קישוט הפנים לקישוט שלמטה שכ' דבקישוט הפנים הוא דפליגי רבנן ור' יוסי אבל בקישוט שלמטה אפי' רבנן מודו לר' יוסי דאין זה ע"נ אלא דברים שבינו לבינה. וכתב דהכי איתא בהדיא בפ' המדיר גבי בעניות שלא נתן קצבה אינו מובן דמשם ליכא ראי' אלא אליבא דר' יוסי ולא אליבא דרבנן עיי"ש גם מסוגי' דלקמן (פ"א).

(דפליגי רב אדא בר אהבה ורב הונא אליבא דר' יוסי דאמר אין אלו נדרי ע"נ אם מיפר משום דברים שבינו לבינה ורב הונא סבר דאינו מיפר משום שלא מצינו שועל שמת בעפר פיר בעפר חפירתו דהכוונה בהעברת שער באותו מקום ורב אדא פליג דהוי דברים שבינו לבינה ומביא שם תניא כוותי' דרב אדא בר אהבה מהא דקתני בברייתא שלא אכחול ושלא אפקוס יפר משום דברים שבינו לבינה ואם נאמר דקישוט הפנים אינו שוה לקישוט שלמטה לענין פלוגתייהו דר' יוסי ורבנן דבקישוט הפנים סברי רבנן דהוי ע"נ ובקישוט שלמטה מודו רבנן לר' יוסי דאין זה אלא דברים שבינו לבינה כמו כן יש לומר ולחלק לרב הונא דסובר אליבא דר' יוסי דבקישוט שלמטה אפי' דברים שבינו לבינה לא הוי דלא מצינו שועל שמת בעפר חפירתו מ"מ בקישוט פנים כגון כיחול ופיקוס סובר ר' יוסי דהוי דברים שבל"ב וא"כ מאי ראי' מייתי מהברייתא סייעתא לרב אדא בר אהבה ודלא כרב הונא הא הם פליגי בקשוט שלמטה והברייתא מיירי בקשוט הפנים כגון כיחול ופיקוס וע' בחדושי הרשב"א בכתובות וע' בס' יד שאול להגאון מלבוב בס' רל"ד ס"ק מ"ה שוב ראיתי בביאורי רבינו הגר"א ז"ל שם ס"ק קי"ז שעמד על דברי הר"ן הנ"ל וכתב שכפי הנראה ראיית הר"ן מכתובות הנ"ל הוא מדקאמר שם הב"ע בדברים שבינו לבינה דמשמע דלד"ה הוי בינו לבינה.

אבל כבר סתרו שם התוס' בד"ה ה"ג גירסא זו וצ"ע דהא אמרינן בנדרים פ"א ע"א איבעיא להו כו' רב הונא אמר אינו מיפר שלא מצינו כו' אלמא דפליגי כה"ג כו' עכ"ל הטהור: ע"ב בהר"ן ד"ה אילימא דאמרה קונם פירות עלי אם כו' באמצע הדבור ואיכא למידק דהא אמר רב יהודה לעיל כו' דבתנאה לא מיזדהר וה"נ אית לן למיחש דלמא רחצה ותתסר מהשתא בפירי עכ"ל לפי מ"ש הט"ז בסי' ר"כ ס"ק י"ט לחלק בין היכי שאם תעבור על התנאי תהי' אסורה מהיום שהוא והלאה תזדהר בתנאה ובין היכי שאם תעבור על התנאי לא תהיה אסורה להבא רק במה שעשתה למפרע בשביל זה לא יעלה מורא על ראשה דמה שעבר עבר עיי"ש.

וע"פ דבריו אלה יתורץ קושית הר"ן בכאן דלא דמי להא דלעיל דשם בקונם עיני בשינה היום אם אישן למחר אמר רב יהודה אל יישן היום שמא יישן למחר דבתנאה לא מיזדהר משום דאם יעבור על התנאי לא יהיה אסור משם ולהבא רק למפרע עביד איסור ואין חושש כ"כ דמה שעבר עבר אבל כאן בסוגיין דאמרה קונם פירות עלי לעולם אם ארחץ דלא אסרה עלי' הפירות שתאכל מהשתא לבד אלא גם מה שתאכל להבא.

ובכה"ג מיזדהר איניש בתנאה וכבר עמד ע"ז חכמ' א' הובא בתשובת חתם סופר חי"ד סי' רכ"ד עיי"ש ובס' יד שאול הנ"ל העיר גם כן להקשות על חילוקו של הט"ז מהא דפרכינן לעיל (דף טו) על רב יהודה מהא דתנן קונם שאת נהנית לי עד החג אם תלכי לבית אביך עד הפסח הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד החג הלכה אסורה לא הלכה לא וקשיא לרב יהודה דאמר בתנאה לא מיזדהר אפי' לא הלכה תהי' אסורה בהנאתו דלמאתלך ומאי קושיא הא התם אם תלך תהי' אסורה להבא אחר ההליכה עד החג ובכה"ג מודה ר"י דתזדהר בתנאה משא"כ בתנאי דשינה דאם תעבור על התנאי לא תהי' אסורה להבא רק במה שעברה למפרע ומה שעבר עבר וכתב לתרץ דעיקר כוונת הט"ז הוא רק אם האיסור יומשך זמן רב כגון בגיטין תהי' באיסור כל ימי' אבל היכי דהאיסור לא יומשך זמן רב אינה חוששת כ"כ וכה"ג כתבו התוס' בגיטין (דף ל"ה:) עיי"ש ולפ"ז דברי הר"ן שלפנינו אינם סתירה לחילוקו של הט"ז כפי שהקשה החכם בתשו' חתם סופר הנ"ל דהר"ן מקשה שפיר: מאי פריך הגמ' לא תרחץ ולא ליתסר פירות עלה הא יש לומר דהכי קאמרה קונם פירות עולם עלי על זמן קצר איזה ימי' אחדים דבכה"ג חיישינן שתעבור על תנאה כיון דלא תהי' באיסור כל ימי' ואין לומר דעל זמן קצר לא מיקרי עינוי נפש דליתא דגם על זמן קצר מיקרי עינוי נפש וז"ל הרמב"ם בפ"ב מהל' נדרים הלכה ד' אחד עינוי גדול ואחד עינוי קטן ואחד עינוי שהוא לזמן מרובה ואחד שהוא לפי שעה הכל מיפר הבעל.

ובמשל"מ הביא ראי' לזה מנזיר (דף כח.) דאפי' לא אתסרה ביין אלא שעה פורתא הוי עינוי ומיפר לה הבעל כו' עכ"ל להכי הוכרח הר"ן לתרץ הקושי' באופן אחר: שם לאו קושי' היא דאי אמרה בהדי' קונם פירות עלי מהיום אם ארחץ הכי נמי כו' לכאורה קשה אמאי לא אוקי הגמ' באמת דמתניתין איירי בכה"ג דאמרה קונם פירות עלי מהיום אם ארחץ ולהכי אסורה ליהנות ממנה דלמא תרחץ דלא תזדהר בתנאה ותהי' אסורה למפרע דהא במתניתין לא מבואר לשון הנדר מה שאמרה רק התנאי ואולי יש לומר דאכתי תקשי מתניתין אליבא דרב נחמן דס"ל לעיל (דף טו:) דגם בתנאה מזדהיר אינש אמנם

לפ"ז קושיית הר"ן מעיקרא ל"ק דהגמ' פריך הכא אליבא דר"נ ואפשר דלא ניחא לי להר"ן לפרש דקושית הגמ' יהי רק אליבא דחד מדלא קאמר הניחא לרב יהודא אלא אליבא דר"נ קשי'.

ויש לומר עוד משום דבסוף הסוגי' דף פ' תחלת ע"ב איירי בה רב יהודא דמתרץ המשנה בהא דאם לא ארחץ: עוד שם בא"ד לאו קושי' היא כו' אבל כיון שתלתה נדרה באם אין במשמע שתחול נדרה אלא לאחר שתעבור על תנאה עכ"ל ובשבועות פ"ג ביאר שם הר"ן ביותר וז"ל דכל מי שתולה דבר באם אין משמעותו שיחול הדבר אלא לאחר שיתקיים התנאי והביא רא'י מהא דתנן בגיטין (דף ע"ט) ה"ז גיטך אם לא באתי עד י"ב חודש ומת בתוך י"ב חודש אינו גט משום דהוי גט לאחר מיתה ואם נאמר דחל למפרע ה"ל כמעכשיו אם מתי דיהיה גט.

ובס' בית מאיר באה"ע סי' קמ"ה נשאר בצ"ע והא דאמרין במס' שבועות (דף כח:): שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו אכלי' לאיסורי והדר אכלי' לתנאי' פלוגתא דר"י ור"ל אם התראת ספק הוי התראה וקשה הא נשבע לא אוכל זו אם אוכל זו נמצא דאין נאסר בהאיסור עד דאכל להתנאי ומשעה זו דוקא וכיון שאכלו מקודם הא אף כי אוכל התנאי בטר הכי לא עבר למפרע כו' ע"ש ופלא גדול על גאון כמותו אשר נעלם ממנו כשעה חזא אשר הר"ן שם בשבועות נתעורר מגמ' הנ"ל וחילק בטוב טעם ודעת דדוקא בדבר הנמשך קודם התנאי ואחר התנאי כגון ההיא דנדרים דאמרין דלא כוונה לאסור אלא פירות שתאכל לאחר שתרחץ לפי שאפי' ה' דעתה שתהא מותרת בפירות קודם רחיצה מ"מ עדיין יש מקום לנדרה לחול שתהא אסורה בפירות לאחר שתרחץ אבל זה שלא נשבע אלא על דבר אחד אם תאמר שלא נאסר אלא לאחר שיתקיים תנאו נמצא אפשר שיתקיים תנאו ולא יחול נדרו כלל דהיינו אם נאכל האיסור ראשון הלכך אמדינן לי' לדעתו ששבועתו היתה שכ"ז שיתקיים תנאו אפי' בסוף יחול נדרו וגבי גט מפני שכל שמגרש בקושי מגרש אמדינן לי' לדעתו דלא רצה שיחול הגט עד שיתקיים התנאי עכ"ל הזהב: ד' פ' בר"ן ד"ה ור' יוסי סבר כו' וכיון שכן מאי קא מקשה בריש סוגיין למה לה ההפכה לא תרחץ ולא לתסר פירות עולם עלה דהא לרבנן מיפר אע"פ שלא חל הנדר כו' עכ"ל.

משמע שמפרש דקו' הגמ' הוא דלא מצי מיפר כיון שלא חל עדיין הנדר וכן כתב לעיל המפרש סוף דף הקודם ד"ה וקא מהדר כו' שכתב דכיון דלא אמרה קונם פירות עלי סתם אלא תלי' נדרה בהנאת רחיצה אמאי מצי מיפר כו' וקשה לי אמאי לא פירשו כפשוטו כפי הוראת הלשון דלמה לה הפרה אמאי צריכה כלל להפרה כיון דל"ל צער ממניעת רחיצה ואין לומר דאף דלית לה עינוי נפש ממניעת רחיצה מ"מ הוי דברים שבינו לבינה שלא תתגנה על בעלה וכן משמע לכאורה דהא מה דס"ד השתא דרחיצה לא הוי ע"נ כל הוכחת המקשן הוה דאם איתא דרחיצה הוי ע"נ אמאי לא תני כגון שנדרה ברחיצה עצמה כמ"ש הר"ן בריש הסוגי' אבל שלא תהא רחיצה אפי' דברים שבינו לבינה ליכא שום הוכחה דשפיר יש לומר דדברים שבינו לבינה הוי ומתניתין נדרי ע"נ בא להשמיענו ולהכי לא קתני כגון שנדרה ברחיצה עצמה אלא שהתנאי ה' ברחיצה דהוי דברים שבל"ב והנדר הוי בפירות דהוי ע"נ אבל לפ"ז לא יתכן מה שתירץ הר"ן

שכתב וי"ל דאין ה"נ כו' ה"מ היכי שאי אפשר להנצל אפי' כי מזדהרה בתנאה מעינוי נפש או מדברים שבינו לבינה כו' אבל היכי שתלתה נדרה בדבר שאינו לא מע"נ ולא מדברים שבל"ב והוא דבר שאפשר לעמוד בו כרחיצה דקס"ד בריש סוגיין דלית בה עינוי נפש [והשמיט הר"ן לסיים ולית בי' דברים שבינו לבינה] וע"כ אף דקיצר הר"ן ולא סיים ולית בי' ג"כ משום דברים שבל"ב.

ע"כ סמך על המבין שכן כוונתו דאל"כ כיון שא"א לה להנצל אפי' כי מזדהרה בתנאה משום דברים שבינו לבינה חל הנדר מקרי ומצי למיפר וכן ראיתי בשיטה מקובצת שכתב דמעיקרא דמוקמינן דתנאה בלחוד ברחיצה דלמא ליכא ברחיצה לא משום ע"נ ולא משום דברים שבינו לבינה ולפ"ז קושית הר"ן מעיקרא דהא לרבנן מיפר אע"פ שלא חל הנדר וא"כ מאי פריך הגמ' למה לה הפרה הא לרבנן מצי מיפר אע"פ שלא חל הנדר ומשמע דמפרש דקו' הגמ' איך מצי להפר לא יתכן.

דלכאורה מי הכריחו לזה אמאי לא נפרש כפשוטו נהי דאם רוצה להפר יכול להפר אף שעדיין לא חל הנדר מ"מ למה לה הפרה כלומר מדוע צריכה כלל להפרתו כיון שאין לה שום דוחק מזה לא ע"נ ולא דברים שבינו לבינה. ומצאתי אח"כ בחידושי נדרים להרב המאירי ז"ל נקרא בשם ספר בית הבחירה שכתב וז"ל או שמא אף בתחלה היו מודים שיכול הוא להפר אלא ששאלו מה צורך לו להפר ואחרי שאין צורך להפר משנתנו לאו לאשמועינן דבר שאין צריך לו קא אתי' עכ"ל ולפ"ז דברי הר"ן בכאן אין מובנים לפענ"ד: ע"ב בר"ן ד"ה אלא דאמרה הנאת רחיצה כו' ושבועה שלא ארחץ והשתא ל"צ לאוקמא באומרה אם ארחץ היום אלא באומרת אם ארחץ סתמא דלעולם משמע דת"ק סבר דיש בה עינוי נפש כו' עכ"ל וכ"מ בלחם משנה שהר"ן לא גריס היום במסקנא ובחידושי הגרע"א סי' רל"ד סעי' נ"ט כתב דלפי מאי דכתב הר"ן דלמסקנא מיירי מתניתין כפשטה קונם רחיצה עלי אם ארחץ א"כ לא מצינו דניוול דחד יומא הוי ע"נ לרבנן.

אמנם לפי ענ"ד נראה דמוכח מהא דפריך הגמ' מיום כפור ש"מ דגם במסקנא סבר הגמ' דרחיצה דחד יומא הוי ע"נ וע' בביאורי הגר"א ס"ק קי"ד שכתב וז"ל ואע"ג דא"צ למסקנא כמ"ש הר"ן שם ד"ה אלא מ"מ הגמ' לא הדר מזה אלא דקשי' להו שנית כו' עכ"ל הטהור וכוונתו אבל מהך סברא לא הדר דרבנן סברי דגם ניוול דחד יומא הוי ע"נ ולפמ"ש לעיל יותר מבואר דגם למסקנא פריך מהך דיוה"כ דהוי רק חד יומא וכמ"ש [נראה דלא הי' הגרסא לפני הר"ן בגמ' כמו שהוא לפנינו דמפורש אם ארחץ היום] או דכוונתו הוא דהא דנקט הגמ' בלשון היום לאו דוקא הוא ושיגרת לישנא דלעיל נקט] אבל קשה לי דא"כ מאי קא פריך הגמ' לקמי' ואמרו רבנן רחיצה אית בי' עינוי נפש כי לא רחצה ורמינהו אע"פ שאסור בכולן אין ענוש כרת אלאהאוכל ושותה בלבד ואי' אמרת כי לא רחצה איכא עינוי ביוה"כ כי רחץ ליחייב כרת לשני באמת דרבנן סברי דוקא ברחיצה דלעולם איכא עינוי נפש אבל ברחיצה דחד יומא ליכא עינוי נפש אלא חד יומא להכי לא מיקרי עינוי ואינו ענוש כרת על הרחיצה ובאמת גם לפי הגרסא שלפנינו אם ארחץ היום קשה ג"כ מהיכן משמע להמקשן דרבנן סברי דרחיצה דחד יומא הוי עינוי דלמא לא הוי רק דברים שבינו לבינה וכיון שגם בהתנאי איכא דברים

שבל"ב יכול להפר וכמ"ש הר"ן לעיל דכיון שא"א לה להנצל אפי' כי מזדהרא בתנאה מע"נ או משום דברים שבל"ב יכול להפר אע"פ שלא חל הנדר כו' ומכש"כ לגירסת הר"ן דהשתא ל"צ לאוקמי באומרת שלא ארחץ היום אלא שלא ארחץ סתמא דלעולם משמע וא"כ מאי פריך מיוה"כ דלא הוי אלא רחיצה דחד יומא וברחיצה דחד יומא מודו רבנן דלא הוי עינוי: ודע שבשיטה מקובצת הביא גירסא אחרת בגמ' דמשני הכי דאמרה קונם הנאת רחיצה עלי לעולם אם לא ארחץ היום ושבועה שלא ארחץ היום.

ופירושו כי היא באה לאסור עלי' רחיצה לעולם אם לא תרחץ היום ולא תקשי לך דא"כ ל"ל הפרה תרחץ היום משום דמיירי שאמרה ג"כ אחר כן ושבועה שלא ארחץ היום והשתא צריך להפר השבועה שנשבעה שלא תרחץ היום ותרחוץ היום בכדי שלא יאסר עלי' הנאת רחיצה לעולם] ולפי גירסא זו ופירושה יתיישב שפיר קושית הגמ' מהא דיוה"כ דהא חזינן דאפי' רחיצה דחד יומא מיקרי עינוי.

דהא משום השבועה דהוי רק על חד יומא. קאמר דמיפר משום עינוי נפש וע' בתוס' ד"ה אלא אמר רבא כו' מ"ש ולא רצה לתרץ דאמר קונם שלא ארחץ כו' דא"כ היינו רישא כו' ומ"ש קונם שלא ארחץ אינו מדוקדק לכאורה דשלא ארחץ הוא לשון שבועה דאוסר נפשי' מחפצא אבל נדר הוא מתפיס חפצא אנפשי' וצריך לדחוק דל"ד קאמרי וכוונתם דאמר קונם הנאת רחיצה עלי'.

אמנם תירוצם לא א"ש מ"ש דא"כ היינו רישא דהא יש לומר דבהך בבא אשמועינן רבותא לר' יוסי דאע"ג דחייל' מהשתא לא יפר וכמ"ש הר"ן בזה הדבור לבסוף ומצאתי בריטב"א שעם הלכות הרמב"ן ז"ל שכתב אבל בנדר שלא ארחץ לא מצי לאוקמי דנדרים לא חיילי על לא אעשה שהוא דבר שאין בו ממש: ד' פא א"ל דכתיב ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולכל חייתם מאי חייתם אילימא חי' והלא חי' בכלל בהמה היא במס' מכות (דף י"ב).

(א"ר אבהו ערי מקלט לא ניתנו לקבורה דכתיב ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולכל חייתם לחיים ניתנו ולא לקבורה ועפ"ז יש לומר דמש"ה לא קשיא לרבנן דר' יוסי מאי דרשי בההוא דלכל חייתם משום דאתי להך דרשה דר' אבהו ור' יוסי דדריש מהאי קרא על כביסה סבר דתרתו שמעינן מינה או מריבויא דלכל חייתם.

וע' כתובות (דף ס"א): גבי עולה עמו ואינה יורדת עמו דדריש ר"א מקרא דהיא היתה אם כל חי כה"ג לחיים ניתנה כו' אחר זמן רב הגיע לידי ס' ערוך לנר על מס' מכות וראיתי שם שהעיר ג"כ מסוגיל' דהכא על הא דמכות יעוי"ש: ברש"י ד"ה והלא חי' בכלל בהמה כדכתיב זאת החי' אשר תאכלו מכל הבהמה (ויקרא יא) כו' עיי' חולין (דף ע"א).

(ותראה דמפסוק זה הוכיחו דבהמה בכלל חי' וחי' בכלל בהמה מוכח מקרא אחרנא זאת הבהמה אשר תאכלו כו' איל וצבי ויחמור ע"כ צריך להגיל' ג"כ כאן ברש"י כן וכן איתא ברש"י שבועות (דף ז').) ד"ה אקרא אני חי' וכן הוא בזבחים (דף לד:) עיי"ש: ע"ב בגמ' אמר מר ושלא אשמש מטתי יפר משום דברים שבל"ב היכי דמי אילימא דאמרה הנאת תשמישי עליך ל"ל הפרה הא משעבדא לי' וליכא למימר דקונמות מפקיעין

מידי שעבוד משום דאלמוה רבנן לשעבודא דבעל וכמו שכתב הר"ן לעיל (טו:) ד"ה והא כו' ואין להקשות ולומר דלהכי יפר משום דאם ישמע נדרה וישתוק ולא יפר כל היום ה"ל כהקמה ואם הוא בעצמו אינו חושש על שעבודו גם רבנן לא אלמוהו לשעבודו דזה אינו דיש לומר איפכא דמה ששותק הוא מחמת דיודע האמת דאלמוה רבנן לשעבודי ולא חל הנדר כלל וכמ"ש התוס' בכתובות (דף נ"ט:) ד"ה כגון שנדרה היא כו' וז"ל דל"ל דאסרה יניקתה עליו כיון דמשעבדא לי' אין הנדר חל יע"ש במהרש"א שהקשה נהי דמשעבדא לי' (פי' ואלמוה רבנן לשעבודי) מ"מ כיון דקיים לה אמאי אין הנדר חל כו' ויש ליישב עכ"ל.

והמהר"ם שיף שם ביאר היטב וז"ל אף שקיים לה היינו שהחריש ביום שמעו ולא היפר מ"מ מה בכך דא"צ להפר כיון שאין הנדר חל כלל וע' בס' אבני מילואים באה"ע סי' פ"ב ס"ק א' מה שהביא בשם השיטה מקובצת שכ' ורש"י ז"ל במ"ק תירץ כו' ואפשר דהתוס' דחיקא להו לפרושי הכי כו' עכ"ל וכל דבריו הנ"ל שנה לנו המהר"ם שיף ז"ל בלשון קצרה בביאור דברי התוס' הנ"ל: שם בגמ' הנאת תשמישך עלי יפר שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו ואם אינו מיפר לה לכאורה נראה בפשיטות שאינו יכול לכופה להיות משמשו שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו.

והא דאמרינן בכתובות (דף נט:) גבי נדרה שלא להניק ופי' התוס' שם כגון שאסרה הנאת הנקה על עצמה שהיא נהנית בהנקה דב"ה סברי כופה ומניקתו פירשו התוס' שם שכופה להשכיר לו מיניקת או תצא בלא כתובה אבל לא שתניק בעצמה והי' הדבר בעיני לפשיטות אלא שראיתי להרב המהרי"ט בח"א סי' ד' שכתב להיפוך וז"ל שם באמצע התשובה דהא ודאי נראה דאפי' לא הפר כופה ומשמשו כדמשמע התם בפ' אע"פ גבי נדרה שלא להניק את בנה שפירשו שם התוס' דאמרה יאסר הנאת יניקה עלי ואפ"ה אמרו ב"ה כופה ומניקתו והא דאמרינן יפר משום עצה טובה כו' עכ"ל וקשה בעיני מאוד הא התוס' שם פירשו דהא דכופה ומניקתו היינו שכופה להשכיר לו מיניקת.

אבל לכופה שתניק בעצמה איך יתכן להאכיל לה דבר האסור לה וכן באסרה הנאת תשמישו עלי' איך יתכן להיות כופה ומשמשו ואולי כוונתו שיכול לכופה שתלך אצל חכם להתיר נדרה או שתצא בלא כתובה ובדרך עצה טובה אמרו שיפר לה וביתר דברי מהרי"ט שם יעויין בס' אבני מילואים באה"ע סי' פ"ב ובקצה"ח סי' קי"ז מ"ש בזה: בהמפרש ד"ה שלא אציע מטתך כו' א"צ להפר דרחמנא זכי' לי' בהני מלאכות דאורייתא [ולאו כל כמינה לאפקועי שעבודא דבעל מינה כן הגי' הב"ח] עכ"ל בכתובות (דף ס"א).

(כתב רש"י שם ד"ה אבל מוזגת לו כוס ומצעת לו מטה לפרוס סדין כו' ולא דמי למצעת דמתניתין דהוי דבר של טורח ובכפי' הני לא כפי' לה אלא חכמים השיאוה עצה טובה להנהיג זאת בישראל עכ"ל וע' שם בהגהת אשרי סי' כ"ד וז"ל פירש"י לפרוס סדין דבר שאינו של טורח ולא כייפינן לה ובירושלמי לא משמע הכי דגרסינן התם אפי' הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות לו דברים של יחוד מהו דברים של יחוד סכה לו גופו ומרחצת את רגליו ומוזגת לו את הכוס ולמה מפני שהיא חייבת לו משום שאין ראוי להשתמש בשפחה ש"מ כופין אותה עכ"ל וע"פ הדברים האלה נראה שהמפרש בכאן אינו מפ' רש"י אלא שהוא ז"ל סובר כפי המבואר בירושלמי שבמלאכות הללו כייפינן

לה וע' בס' אבני מלואים בסי' ע"ב בהג"ה יוד שכתב על דברי רש"י בכתובות הנ"ל שלפלא בעיניו שהוא נגד ש"ס ערוך בנדריים (פ"א:): דמבואר דמשעבדא לי' ומחוייבת לו בזה ולא מדרך עצה טובה ובס' כרם שלמה כתב דלק"מ דכוונת רש"י ליתן טעם על תקנת החכמים שחייבוה בזה מחמת שהדברים הללו מביאים לידי קירוב הדעות אבל לא דיש בידה הברירה רק זה טעם החכמים שחייבוה בכך עיי"ש וע' במשנה למלך פ' כ"א מהל' אישות הלכה ג' כתב שלדברי רש"י בכתובות צ"ל דההיא דנדריים (הוא סוגי' דילן) מיירי בשלא הכניסה לו ד' שפחות דאי הכניסה לו ד' הא לא משעבדא לי' וליכא כ"א עצה טובה.

וכ"כ הריטב"א לדעת רש"י עכ"ל אבל הר"ן והתוס' בכאן פירשו דהכא מיירי בשהכניסה לו ד' שפחות (ובתוס' שלפנינו נדפס חמש שפחות ותיבת חמש ט"ס וצ"ל ד') והוכיחו זה מדלא חשיב ותנא בהדיהו ג"כ שלא אניק או דמיירי דהכניסה לו מאה שפחות תי' מאה ג"כ ט"ס דהא לגבי הנקה די אפ"י בהכניסה לו שתי שפחות כמבואר שם במשנה שתיים אין מבשלת ואין מיניקה את בנה עכ"פ דברי המפרש שלפנינו שכתב דרחמנא זכי' לו בהני מלאכות דאורייתא צ"ע.

דמלבד שאין זה כפי' רש"י בכתובות שפי' שרק דרך עצה טובה השיאוה לה חכמים אלא דמנ"ל כ"כ לפרש שהוא דאורייתא. ואין לומר דהמפרש סובר דכאן מיירי בלא הכניסה לו ד' שפחות דהא בשלא אתן תבן לפני בקרך שאמרו דא"י להפר משום דלא משעבדא לי' מוכח דמיירי בהכניסה לו ד' שפחות וכן מדלא חשיב שלא אניק כנ"ל ועיין ביד שאול ס"ס רל"ד שהשווה דברי רש"י שבכתובות לדברי המפרש שבכאן וכתב דאולי ס"ל לרש"י דבאמת מה"ת האשה משועבדת לבעל לעשות כל מלאכות רק שהתורה לא פרטה איזה מלאכות תעשה לו ונמסר לחכמים והם ביארו איזה מלאכות חייבת וכעין מלאכת חוה"מ שמה"ת אסור לעשות מלאכה ונמסר לחכמים לבאר איזה מלאכה אסורה וה"ה בזה נמסר לחכמים לבאר איזה מלאכות חייבת לעשות לבעלה וגם חלוקים אם מכניסה לו שפחות אבל במלאכות שא"א לעשות ע"י שפחה היינו דברים המביאים לידי קירוב הדעת וחיבה זאת מחוייבת לעשות בעצמה אפ"י הכניסה לו כמה שפחות ואותן ג' מלאכות נשאר בחיוב מה"ת ואף שהם אמרו שלא יכפוה מ"מ בנדר הא לא חל דעכ"פ משועבדת לו מה"ת ומה שלא כפו אותה הוא כדי שתהי' עושה זאת מצד חיבה ולא מצד כפי' ותתחבב על בעלה: בר"נ ד"ה תניא כוותי' דרב אדא בר אהבה כו' מיפר בין בינה לבינו כגון דאסרה פירות בעלה עלי' ובין בינה לבין אחרים דאסרה פירות אחרים עלי' עכ"ל לכאורה יותר ניחא לפרש כפי' המפרש שהוא מיפר בין לעצמו בין לאחרים.

וכדאמרינן בריש פירקין ונראה שטעמו ז"ל דהוי קשיא לי' מדוע לא אייתי הך ברייתא בריש פירקין לסייע להך פירוקא דפרקינן התם ולימא תניא נמי הכי כמו שרגיל התלמוד בכ"מ ולהכי פירש כאן באופן אחר וליכא סייעתא מהך ברייתא ובאמת בשיטה מקובצת העיר ע"ז וכתב דלהכי לא מייתי סייעתא מהך ברייתא בריש פרקין משום דברייתא זו לא מיתני בי ר"ח ור' אושעי' עיי"ש וזה דעת המפרש כאן ג"כ: שם ד"ה שלא אתן תבן לפני בהמתך ולפני בקרך אין יכול להפר משום דלא משעבדא לי' כו' עכ"ל נראה בעיני שיש כאן חסרון תיבות דכפי הנוסח שלפנינו קשה דהא שלשה חילוקים יש בהפרת בעל

לנדרי אשתו היינו מה שיכול להפר ומה שאינו יכול להפר ומה שאינו צריך להפר פירוש נדרי ע"נ או דברים שבל"ב ולא משעבדא לי צריך להפר ויכול להפר.

ואם הנדרים אינן לא ע"נ ולא דברים שבל"ב אינו יכול להפר ואם הם דברים שבינו לבינה ומשעבדא לי א"צ להפר כלל א"כ לפ"ז הא דשלא אתן תבן לפני בהמתך דא"י להפר אין הטעם משום דלא משעבדא לי אלא משום דלא הוי מהנדרים שהבעל יכול להפר דהא אין זה לא ע"נ ולא דברים שבל"ב דאלו הוי מדברים שבל"ב הי' יכול להפר והטעם דלא משעבדא לי שייך לומר על הא דצריך להפר דאלו היתה משעבדא לי לא הי' צריך להפר כמו בשלא אמזוג לך הכוס והצעת המטה דקתני דא"צ להפר ע"כ נראה שיש כאן חסרון תיבות וצ"ל כמו שראיתי כתוב בס' חדושי המאירי לנדרי וזה לשונו וכן אם נדרה שלא ליתן תבן לפני בהמתו העומד"ת לרכיב"ה [והוא ע"פ פירוש הרא"ש בכתובות פ' אע"פ סי' כ"ו] או לפני בקרו אין יכול להפר שהרי אין כאן עינוי וכן אין כאן דברים שבינו לבינה [וזה טעם על מה שאין יכול להפר] ונדרה קיים שהרי אינה משועבדת לו בכך כל שהכניסה לו שפחה אחת [והוא דעת הרמב"ם בפ' כ"א מהל' אישות וע"ש במשל"מ ולדעת הר"ן צריכה להכניס לו ד' שפחות] עכ"ל וע"פ הדברים האלה נראה שנחסרו הרבה תיבות ועל מה דאין יכול להפר צריך לכתוב משום דלא הוי אפי' מדברים שבינו לבינה ונדרה קיים משום דלא משעבדה לי ואם לא נגיה יש לומר שהר"ן קיצר בדבר וסמך על המבין וכמו שיש כאן עוד קיצור בלשונו במ"ש ואע"ג דבפ' אע"פ אסיקנא דכופה ליתן לפני בהמתו [וזהו עפ"י גירסת הרי"ף שם והוא היפך מגי' רש"י שם] התם מיירי בשלא הכניסה לו ד' שפחות.

דקיי"ל התם דיושבת בקתדרא ואינה חייבת לו בדברים הללו דחסר כאן באמצע קודם תיבות דקיי"ל התם כו' צ"ל אבל הכא מיירי שהכניסה לו ד' שפחות דקיי"ל התם דיושבת בקתדרא וכן הגי' המשל"מ תיבות אלו בדברי הר"ן לכן יש לומר שגם בתחלת הדבור נשמטו כמה תי' וסמך על המבין ובשיטה מקובצת כתב על הא דשלא אתן תבן לפני בהמתך כו' ולא הוי דברים שבינו לבינה שהרבה ימצאו נותנים שאין דרך אשה בכך וטעם זה מספיק על מה שא"י להפר ואולי לפ"ז יש לדחוק ולפרש ג"כ בכוננת הר"ן ולומר דאלו הי' משעבדא לי הוי מקרי דברים שבינו לבינה והי' יכול להפר אבל כיון דלא משעבדא לי בזה שאין דרך אשה בכך הלכך לא הוו דברים שבינו לבינה ומש"ה אינו יכול להפר ואם היינו אומרים דמשועבדת לו גם בנתינת התבן הי' הדין דא"צ להפר משום דאלמוה רבנן לשעבודי דבעל והוי כמו שנדרה שלא אציע לך מטתך דקתני דא"צ להפר.

אמנם המשל"מ הביא שם בשם הריטב"א ובשם רבינו יונה ז"ל שאע"פ שהיא משועבדת לו בנתינת התבן אפ"ה יחול האיסור דקונמות מפקיעין מידי שעבוד ואע"ג דאמרינן בעלמא אלמוה רבנן לשעבודא דבעל היינו במלאכות גדולות השנויות במשנה או למלאכות הצריכות יותר אבל שעבוד נתינת התבן שהוא דבר נקל מאוד הקונם מפקיע אותו ולפיכך אמרו שאין הבעל יכול להפר עכ"ל ובלקוטים של הגאון רע"א ז"ל בחלק שני הנדפס בברלין כתב על דברי הריטב"א הנ"ל שיש לעיין אף בהנדר חל מ"מ אמאי אין יכול להפר משום דברים שבינו לבינה שאם יפר יכריחה ליתן תבן ע"כ: בר"נ ד"ה

משום שנאמר לא יחל דברו כו' ומכאן היה אומר הרר"י הכהן שאם נהג אדם שלא לאכול בשר כו' בזמן מיוחד ושוב רצה לאכול בשר באותו זמן צריך היתר עכ"ל ע' בר"ן פ' מקום שנהגו שפי' שני אופנים בהירושלמי שהביא הרי"ף שם שחלקו בין אם המנהג שנהגו איסור הוא מחמת טעות שסבר שאסור הוא לכן נהג כן עד עתה ובין אם היה יודע גם מקודם שמן הדין מותר הוא אלא שרצה לנהוג בעצמו איסור מחמת גדר סייג ופרישות דלפי' הראשון אם המנהג היה מחמת טעות א"צ להתיר לו בשלשה כדין התרת נדרים.

אלא שאומרים לו טועה אתה בדין ומותר אתה אבל אם מה שנהג עד עתה איסור לא היה מחמת טעות וידע היטב גם מקודם שמן הדין מותר הוא אלא שרצה לנהוג איסור מחמת סייג ופרישות אז צריך ג' להתיר כדין כל התרת נדרים ולפי' השני אם המנהג היה מחמת גדר סייג ופרישות הוי כקבל על עצמו שיהי' כאיסורין שאסרתה התורה שאין להם היתר לעולם ודעה זו הוא דעת הרשב"א כ"כ הב"י בס"י רי"ד ושני הדעות הובאו בש"ע והרמ"א פסק כדעה הראשונה וכתב שכן המנהג ובביאורי הגר"א ז"ל כתב שפשטא דהירושלמי משמע כפי' השני אבל ממה שאמרו בגמ' כאן משום שנאמר לא יחל דברו משמע דהוי כמו נדר כפי' הראשון ר"ן עכ"ל הטהור.

והמעייין בהר"ן דפסחים שם יראה לכאורה איפכא דעל פירוש השני שכתב שם. ועוד אפשר לי לומר כו' ונשאל דקאמר נשאל לחכם כעין היתר נדרים שכל שנהגו איסור בדבר כעין נדר הוא וכשהוא רוצה לנהוג היתר צריך שאלה וסיים ע"ז והכי מוכח בפ"ב דנדרים דאמרין התם מאן תנא דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהם משום שנאמר לא יחל דברו והיינו לישנא דנשאל ולא קתני ישאל עכ"ל וא"כ כיון שמפרש דמאי דקאמר הירושלמי ברישא דכל דבר שאינו יודע בו שהוא מותר וטועה בו באיסור ונשאל מתירין ליה היינו שנשאל לחכם כעין היתר נדרים ממילא מובן דהא דקתני בסיפא וכ"ד שיודע בו שהוא מותר ונהג בו איסור ונשאל אין מתירין לופירושו שאין לו התרה כלל וכדעת הרשב"א דהוי כקבל ע"ע כאיסורין שאסרה התורה וסוגיא דגמ' דידן דאמרה מאן תנא הא דתני דברים המותרין כו' מני ר"ג היא פי' דאמר גם גבי שלא אציע לך מיטתך יפר משום שנאמר לא יחל דברו הוא ג"כ באופן שבטעות נוהגת איסור היינו שהיא סבורה שגם בדברים שמשועבדת לו חל נדרה וכ"כ המפרש כאן בד"ה ר"ג היא שכתב הואיל ונהגה בו איסור והיא סבורה שתהא אסורה להציע לו מטתו וכו' ולפ"ז מ"ש רבינו הגר"א ז"ל בשם הר"ן דבגמ' דפ"ב דנדרים משמע כפי' הראשון לא ידענא אנה הוא בר"ן להוכיח כפי' הראשון מסוגיא דפ"ב דנדרים דכפי' הנראה מהר"ן דפסחי' מוכיח מסוגיא הנ"ל להביא ראיה לפי' השני וגם דברי הר"ן אינם מובנים לי מאין מוכח משם כפי' השני דגם לפירוש הראשון יש ליישב סוגיא הנ"ל דיפרשו דמיירי באופן שיודע שהוא מותר מן הדין אלא שנהג בו איסור לגדר ואפ"ה מהני בו התרה.

שוב ראיתי בגליון הגאון ר' שלמה אייגר ז"ל בסוף המסכתא שכתב על דברי הר"ן הללו קשה הא הר"ן ס"ל כהרשב"א דלמנהג א"צ התרה כמ"ש בב"י ביו"ד סי' רי"ד וכתבתי בזה בתשובה כו' ותשובתו הרמתה לא זכינו עדיין ליהנות מאורו ופשוט שמ"ש דלמנהג

א"צ התרה ט"ס וצ"ל אין לו התרה ובשגגת הדפוס נתחלף צ' בלמ"ד והנה נראה מדעתו שדעת הר"ן כדעת הרשב"א ולע"ע צ"ע בכל זה: בתו' ד"ה נטולה אני מן היהודים שאוסרת ע"ע כו' ותהא נטולה מתשמיש יהודים אחרים אחר שיגרשנה עכ"ל מדבריהם משמע אבל לדידה מהני הפרתו לכשיגרשנה ויחזירנה כדין כל נדרים שבינו לבינה (לעיל ע"ט): אבל הט"ז כתב בשם רש"ל סי' רל"ד ס"ק נ"ט דאינו מופר אלא בעודה תחתיו ומיד כשתגרש הרי היא כשאר כל אדם ע"ש מילתא בטעמא: ד' פב גמ' אמר שמואל משמ' דלוי כל נדרים בעל מיפר לאשתו פי' הרא"ש והר"ן והוא דהוי נדרי עינוי נפש.

לכאורה קשה מאי קמ"ל בזה דנדרי ע"נ בעל מיפר לאשתו ואפשר לומר דהכוונה הוא לאשמועינן אפי' אם אסרה ע"ע רק מחד גברא והיינו הנאת פלוני עלי וכמו הא דקאמר שמואל חוץ מן הנאתי על פלוני שאינו מיפר דהוי ג"כ מילתא דפשיטא דהא בזה שאוסרת הנאתה על פלוני אין אצלה לא ע"נ ולית בה משום דברים שבל"ב אלא דנקיט לה משום דיוקא דסיפא אבל הנאת פלוני עלי יפר כ"כ הריטב"א שעם הלכות הרמב"ן אמנם מ"ש והוא דהוי נדרי ע"נ הוא לפי פי' הראשון.

ולפי' השני שפי' שם הר"ן בשם אחרים וכן הרא"ש שם הא דאמר שמואל מיפר הוי משום דברים שבינו לבינה ולא משום ע"נ ולולא דבריהם ז"ל אפשר לומר דמאי דאמר שמואל כל נדרים בעל מיפר לאשתו אתי לרבוויי הא דקתני בתוספתא הביאה הרא"ש ז"ל בפסקיו נדרה שלא תטעום אחד מכל המינין בין מאכל רע בין מאכל יפה אמרה קונם שלא תטעום פלפלין כו' אפי' לא היה לה אותו המין מימי' יפר וז"ש שמואל ג"כ כל הנדרים בעל מיפר לאשתו ואע"פ שלגבי אחרי' אינו עינוי נפש שהוא מאכל רע אפ"ה כיון שהיא מתאוה לאכול אותו דבר ואינו רע לנפשה דהא מש"ה אוסרת ע"ע בנדר כדי שלא תבוא לאכול ממנו מחמת חשקה מש"ה מקרי ע"נ לגבי דידה ובעל מיפר לה משום ע"נ וכ"מ בנ"י שעם הלכות הרמב"ן וז"ל דאע"ג דלא כתיב לענות נפשה אלא לענות נפש בתר דידה אזלינן וכל שהיא מתענה ממנו אע"פ שהוא מאכל רע שאין אחרות מתענות ממנו יפר וכתב דמינה שמעינן דכל שאינה מתענה ממנו לא יפר אפי' הוא מאכל טוב.

וע' בט"ז סי' רל"ד ס"ק נ"א. ובק"נ מ"ש שם התם מאכל רע לבריות אבל טוב למאכל תי' לבריות צ"ל לבריות וכן בהא דמסיים שמואל חוץ מן הנאתי על פלוני שאינו מיפר אין אנו צריכין לומר דמשום דיוקא דסיפא נקיט לה אלא דאשמועינן בזה ג"כ חידוש שאע"פ שלפעמים מצערת א"ע על שאמרה כך מתוך כעס וזה מדה מגונה לאסור הנאתה על אחרים אבל אחרי שאין זה עינוי גופה אין זה עינוי נפש וכ"מ בהמאירי שכתב וז"ל ולדעתי דרך כלל נאמרה לכל שאין בו צער הגוף אע"פ שתצטער מצד מה שאירע לה מסבת הכעס או מאיזה מדה מגונה אין זה עינוי נפש.

ובאמת לשון הר"ן שכתב והוא דהווי נדרי ע"נ קשה לכאורה איך הוא בדוקא שיהיה ע"נ הא בעל מיפר לאשתו גם נדרים שאינם ע"נ אם הם דברים שבינו לבינה ולולי דמסתפינא להגיה בכל הספרים הייתי אומר שחסר כאן איזה תי' וצ"ל והוא דהוי נדרי עינוי נפש לגבה דנפשה אע"פ שאצל אחרי' אינו ע"נ וכמ"ש לעיל בשם הנמ"י דבתר

דידה אזלינן דכל שהיא מתענה ממנו אע"פ שאין אחרות מתענות ממנה כגון שהוא מאכל רע כיון דחזינן שהיא מתאוית לאכול אותו דבר רע דהא מש"ה קבלה ע"ע באיסור נדר שלא לאכול אותו דבר בכדי שתוכל לעצור עצמה שלא לאכול אותו דבר ע"כ מקרי זה עינוי נפש לגבי דידה ואל תשיבני מהא דאמר שמואל לקמן ע"ב נדרה משתי ככרות באחת מתענה כגון שהוא פת נקי ובאחת אין מתענה כגון שהוא פת קיבר ואמר שמואל מתוך שהוא מיפר למתענה מיפר לשאין מתענה ולפי מ"ש לעיל גם הפת קיבר למה לא נקרא זאת ג"כ מתענה לגבי דנפשה כיון שנדרה ממנו הרי חזינן דלולי הנדר היה חשקה לאכול ממנו והוי ע"נ לגבי דידה גם ממנו דזה אינו דיש לחלק כמ"ש הש"ך בס"י רל"ד ס"ק ע"ו דשאני הכא דלא נדרה אלא מאותו המין בלבד אבל גבי שתי ככרות הנ"ל נדרה בבת א' גם מדבר שמצטערת.

א"נ יש לחלק בין שנדרה מכל המין ובין שלא נדרה אלא מככרות אלו עיי"ש: ע"ב בר"ן ד"ה וכיון דאסיקנא דשמואל דאמר כרבנן נקטינן כוותייהו כו' אבל אחרים אומרים דלמסקנא שמואל כו' יוסי מתוקמא כו' ולא נהירא דא"כ לא הוי לן למימר מתני' ר' יוסי היא כו' עכ"ל לפי מ"ש הרא"ש כאן דתרי שינויי הוא לא קשה כ"כ וכ"כ במשנה למלך והקרוב נתנאל שכ' בפסקי הרא"ש דיחוי הר"ן הנ"ל על דברי הרא"ש במה שמיאן פי' האחרים לא דק שפיר דכפי שהביא הרא"ש פי' האחרים דהוי ב' תירוצים קו' הר"ן לא קשה מידי אח"כ מצאתי בהגהת הרש"ש שהעיר בזה ג"כ: בתוס' ד"ה אמר רב יהודא אמר שמואל כו' והא דתנן לקמן נדרה מתאנים וענבים והפר לתאנים לא הפר לענבים ולא אמר הפר מקצתו הפר כולו [התם מיירי כגון שפירש הפרה לתאנים והכא מיירי שהפר בסתם כצ"ל] וכמו שכתוב בפ"י הרא"ש ומ"ש עוד דצ"ע אם נדרה מפלוני דבר עינוי נפש וגם דבר שאינו עינוי נפש אם אמרינן מתוך שמיפר לדבר שמתענה מיפר נמי לשאינו מתענה או אינו מיפר לשאינו מתענה דאינו עינוי לה לכאורה אינו מוכן על מה נסתפקו ואיזה ענין נתחדש בספיקתם על מה שנאמר בגמ' נדרה משתי ככרות באחת מתענה ובאחת אין מתענה ואולי כווננו בזה ע"פ מ"ש הרא"ש בפ"י מתוך שהוא מיפר למתענה מיפר לשאין מתענה דכיון דנדר אחד הוא ואית בי' קצת עינוי כו' דהכוונה הוא דגם בפת קיבר איכא קצת עינוי לאדם שאינו מעונג ורק לאשה הזאת פת קיבר אינו עינוי לה כעת שיש לפני' ג"כ פת יפה ולפעמים כשלא יהיה לה פת אחר יפה מקרי עינוי קצת ג"כ לה אם לא תאכל ממנו ולכן אולי דוקא בכה"ג אמרינן מתוך שמיפר למתענה מיפר ג"כ לשאינו מתענה אבל צ"ע היכי שנדרה מדבר שמתענה וגם מדבר שאינו מתענה כלל דליכא אפי' קצת עינוי אי אמרינן מתוך כו' ועדיין אין נח לי במה דנקטו בלשונם אם נדרה מפלוני כו' מאי שנא דנקטו מפלוני ואולי הכונה דמסתפקא להו אם לא נדרה משתי ככרות שלפני' אלא שנדרה מאיש פלוני בשני דברים א' מדבר שהוא ע"נ והשני מדבר שאינו עינוי נפש: אם נאמר בזה ג"כ מתוך שהוא מיפר למתענה מיפר ג"כ לשאינו מתענה או דלמא דלא אמרינן בזה מתוך כו' משום דהוו כשני נדרים חלוקים.

וע' בירושלמי בפרקין דתני מפני מה הוא מיפר חבריא אמרינן מפני נדרי עינוי נפש שלו וע"ש פירושו בפני משה: ד' פג בהמפרש ד"ה היפר לה בעלה והיא לא ידעה כו' ואמאי אינה סופגת אע"ג דהיפר לה תספוג כו' שהיא צריכה סליחה וכפרה דקסבר בעל מיעקר עקר עכ"ל כל דבור זה תמוה מאוד ואין לו מובן והמעייין בסוגי' דנזיר (דף כ"א:) דאיבעי'

להו בעל מיגז גיז או מיעקר עקר ובתוס' שם ד"ה בעל מיעקר עקר שביארו היטב דאם אמרינן מיעקר עקר הוי כאלו לא חל מעולם כמו חכם שעוקר הנדר מעיקרו או מיגז גיז מהפרה ואילך ועד ההפרה היה מקויים ואמרינן שם בגמ' דנ"מ לאשה שנדרה בנזיר ושמעה חברתה ואמרה ואני ושמע בעלה של ראשונה והפר לה אי אמרינן מיעקר עקר לה חברתה נמי משתריא שהרי היא כאלו לא חל הנדר מעולם.

ואי אמרינן מיגז גיז איהי אשתרייא וחברתה אסורה. ועוד יש נ"מ באשה אחת שנדרה בנזיר ושתת יין וטמאה למתים וגלחה במזיד, ואח"כ היפר לה בעלה א"א מיעקר עקר אינה לוקה וא"א מיגז גיז לקיא והביא שם הגמ' הך ברייתא שבסוגיא דידן דקתני רישא האשה שנדרה בנזיר והיתה שותה יין כו' ה"ז סופגת את הארבעים וקאמר שם ה"ד אילימא דלא היפר כלל צריכה למימר אלא לאו דהיפר לה ש"מ מיגז גיז דאי מיעקר עקר אמאי סופגת מ' ודחי שם לעולם מיעקר עקר.

ומיירי רישא שלא היפר ודקא קשיא לך צריכה למימר משום סיפא דקתני היפר לה בעלה והיא לא ידעה והיתה שותה יין כו' תנא נמי רישא סופגת וע"ש בתוס' ד"ה לעולם וע"ש בדף כ"ב דמסיק ש"מ דבעל מיגז גיז ולפ"ז מאי דמסיים המפרש דקסבר בעל מיעקר עקר לא ידענא מה הכריחו לכך דהא אדרבה אי אמרינן מיגז גיז אתיא הברייתא יותר כפשוטו דלא צריכין למימר דרישא אגב גררא דסיפא נקטה אלא דברישא גופה אשמועינן רבותא דסופגת על מה ששתתה קודם ההפרה משום דהפרת הבעל אינו אלא מכאן ולהבא דבעל מיגז גיז ובשעה ששתתה עדיין הויא נזירה.

ובסיפא ג"כ מדוייק שפיר דמה ששתתה אחר ההפרה אינה סופגת הגם שהיא לא ידעה מההפרה. רק ע"ז נאמר וה' יסלח לה שצריכה סליחה וכפרה ובאמת תמיהא זו גם על הר"ן תשוב שגם הוא ז"ל כתב בריש העמוד ד"ה ה"ז סופגת את הארבעים כו' מפרשינן במס' נזיר דמשום גררא דסיפא נקטה עכ"ל דפי' זה פירשו בגמ' למ"ד בעל מיעקר עקר אבל לפי מאי דקיי"ל בעל מיגז גיז אין אנו צריכין לדחוקי דמשום גררא דסיפא נקטה ורישא גופה אשמועינן רבותא בה אמנם יש ליישב קצת ע"פ מ"ש התוס' בנזיר שם (דף כ"ב) ד"ה הא מני ר"א הקפר כו' ובד"ה ת"ש כו' שכתבו שם וק"ק דלעיל פשיט מדהביאה חטאת ולא עולה ש"מ דמיעקר עקר ועתה הדר למיפשט דבעל מיגז גיז כו' וי"ל דההיא אוקימנא לה כר"א הקפר והך רבנן כו' עכ"ל וכוונתם דלר"א הקפר דאמר דנזיר חוטא הוא הוי לה חטאת שמתו בעלי' אע"ג דהיפר לה לענין איסור, על הבהמה דין חטאת וכמ"ש שם בדף הקודם ד"ה והיינו טעמא כו' עכ"פ נראה מדברי התוס' דאליבא דר"א הקפר בעל מיעקר עקר ואליבא דרבנן בעל מיגז גיז ופולגתא דתנאי הוא כמ"ש התוס' בד"ה ת"ש שם.

ולפי זה יש ליישב קצת דברי הר"ן וסוף דברי המפרש אכן ראשית דברי המפרש שכתב אמאי אינה סופגת אע"ג דהיפר לה תספוג דהא אמרינן במס' נזיר כו' שהיא צריכה סליחה וכפר' להכי תספוג ארבעים לא ידענא להולמו וכי בשביל שהיא צריכה סליחה וכפרה תספוג ארבעים הא כיון דבעל מיעקר עקר כדמסיים בעצמו אהני לה ההפרה שלא תספוג ותלקה ונראה שצריך להגיה כן היפר לה בעלה אינה סופגת [ותי' ואמאי

צריך למחוק] אע"ג דאמרינן במס' נזיר כו' שהיא צריכה סליחה וכפרה וקסבר בעל מיעקר עקר.

ותי' "ואמאי אינה סופגת אע"ג דהיפר לה" צ"ל בדבור הסמוך ואי אמרת מיפר למתענה כו' שם צ"ל "ואמאי אינה סופגת אע"ג דהיפר לה" כו' הא הוי נמי יין וזג וחרצן כו' וע' בלחם משנה ריש פ' י"ג ובכ"מ שם: וראיתי בס' יד שאול להגאון מלבוב בס' רכ"ט ס"ק ח' נשאל מחכם א' על דברי המפרש הנ"ל והקשה דהא כתב לעיל בסוף הדף ואי קשיא הא קיי"ל נדר שהותר מקצתו הותר כולו וא"כ גם בהפרת הבעל נימא נמי כיון שהיפר מקצתו היפר כולו ואמאי אמר ר' יוחנן מיפר למתענה ואינו מיפר לשאינו מתענה כיון דנדרה מהשתי ככרות בבת אחת והיפר למתענה ממילא מופר גם לשאינו מתענה כיון שבטל מקצתו בטל כולו ותירץ דדוקא גבי התרת חכם אבל בהפרת בעל לא אמרינן הכי וכפי הנראה דטעם החילוק הוא משום דחכם מיעקר עקר ובעל מיגז גיז והשתא כיון דהמפרש מפרש כאן דהברייתא אתיא כמ"ד בעל מיעקר עקר א"כ מאי קושיא דלמ"ד בעל מיעקר עקר שוב ה"ל נדר שהותר מקצתו הותר כולו כמו גבי חכם ע"ש מה שתירץ וכן הזכיר עוד מזה בס' רל"ד ס"ק מ"ח.

והנלפע"ד בזה דהנה הרא"ש בפירושו כאן כתב לחלק בין הפרת הבעל להתרת חכם בלשון זה דהפרת הבעל הוא במכאן ולהבא. והתרת החכם נעשה הנדר טעות מעיקרו אבל בלשון המפרש לעיל אינו כן שכתב וזה לשונו הני מילי בהתרת חכם (ותי' בהפרה ט"ס) דעדיפ"א אבל בהפרת בעל לא אמרינן הכי הרי שלא כתב אלא לשון דעדיפא ולא כתב דהתרת חכם הוא מעיקרו והפרת הבעל הוא במכאן ולהבא והוא ע"ד שכתבו הכ"מ והל"מ ליישב דעת הרמב"ם בפ' י"ג מהל' נדרים שכתב שאין האב והבעל מתיר כמו החכם "אלא עוקר הנדר מתחלתו ומפירו" ותמהו עליו דהא דבריו הפוכים ממ"ש בגמ' דבעל מיגז גיז וחכם מתיר מעיקרו וכתבו ליישב דמיעקר עקר דגבי חכם היינו שהחכם עוקר הנדר מעיקרו שע"פ חרטת הנודר מורה לו שלא הי' חל כלל מעולם הנדר דאדעתא דהכי לא נדר אבל עקירת הנדר שגבי בעל הנדר חל אלא שהבעל בהפרתו עוקר הנדר ומשרשו וזהו מה דאיבעיא להו בעל מיעקר עקר היינו עקירה ממש כאלו לא הי' חל כלל וכמו גבי חכם א"ד נהי דעוקרו מעיקרו מיהו לא משוי לי' כאלו לא הי' חל כלל אלא כאלו הי' חל ומבטלו ועוקרו ולזה קורא מיגז גיז וכתב שם הכ"מ והשתא א"ש דברי רבינו הרמב"ם ז"ל עם פשיטותא דבעל מיגז גיז.

כן הוא לדעת רבינו אבל הרא"ש בפסקיו פי' דחכם עיקר הנדר מעיקרו לגמרי. והבעל אינו מיפר אלא מכאן ולהבא כו' עכ"ל הכ"מ.

והלח"מ כתב שתירוצו נכון ע"ש שביאר ביותר דבריו ולפ"ז דברי המפרש בדבור זה יחדיו יהיו תמים עם מ"ש לעיל בסוף הדף ודקדק בלשונו שכתב דהתרת החכם עדיפ"א אבל בהפרת בעל לא אמרינן הכי ולא כתב כלשון הרא"ש דחכם מיעקר עקר למפרע ובעל מכאן ולהבא אלא דהתרת חכם עדיפא מהפרת בעל והיינו דחכם עושה את הנדר שלא יחול כלל שמורה ואומר לו אדעתא דהכי לא נדרת וכ"כ אם הותר מקצתו הותר כולו דשייך ג"כ לומר אדעתא שהנדר לא יתקיים בכלי' לא נדר אפי' במקצתו אבל גבי בעל נהי דאמרינן גבי' ג"כ מיעקר עקר הוא בעצמו עוקר אותו ומשרשו.

אבל ההפרה הוא בלא חרטת הנדר להורות ולהסביר לו שאדעתא דהכי לא נדר רק שהבעל עוקר אותו משרשו ורק למה דהוי ע"נ עוקר אותו ולא למה שאינו ע"נ ולשון עוקר שייך בו כמו שהסביר הלח"מ כאלו הי' אילן אחד ועוקר חצי אילן ונשאר חציה עיי"ש ובזה יתיישב ג"כ דברי המפרש בכאן וע' בס' מצמיח ישועה בח"ב הנקרא ישועת יעקב סי' י"א.

אחר זמן מצאתי בהגהת הב"ח שהגי' כן ושמתתי שכונתי לדעתו הגדולה: ע"ב גמ' אלמא איפשר דמיתזנא מדילי' מכלל דבעל לאו בכלל בריות הוא אימא סיפא כו' בס' יד שאול סי' רל"ד ס"ק נ' הקשה לפי מ"ש בעל מחנה אפרים הל' גביית חוב סי' ג' לחלק בין אם הלוח אסר נ"כסיו על המלוה ובין אם אסר הנאתו על המלוה דהיכי שלא אסר נכסיו רק אסר הנאתו עליו יכול המלוה לפרוע ממנו חובו כיון דבחוביה הוא דשקיל לא מיקרי שנהנה מן הלוח כלום דחשיב כאלו לקחה בדמים ע"ש ולפ"ז מאי מוכיח כאן הגמ' מדקא מיתזנא מדילי' מכלל דבעל לאו בכלל בריות הוא אימא לעולם בעל בכלל בריות הוא והא דקא מיתזנא מדילי' כיון דלא אסרה נכסי הבריות עליה אלא אמרה קונם שאני נהנ"ה לבריות א"כ לא נדרה רק מה שתקבל בתורת הנאה אבל מבעל דהיא בתורת חוב שקלה מיני' לא מיקרי הנאה ואין לומר כיון דלוקחת יותר ממזונות המגיע לה דא"א לצמצם א"כ היא נהנית דז"א דעכ"פ אינו בכלל בריות דהא משאר בריות כל מה שנוטלת הוי הנאה ולא חוב משא"כ בבעל דעיקר מזונותי' הוי בתורת חוב א"כ לא דמי לבריות ובודאי אינו בכלל בריות עיי"ש שכתב שהיא קושיא גדולה ובאמת אף לפי סברתו מ"מ הגמ' מקשה שפיר דמ"מ קשיא רישא לסיפא דמרישא משמע דלהכי א"י להפר משום דלא הוי לה ע"נ דאפשר דמיתזנא מדידי' דבעל יהי' מאיזה טעם שהוא הן משום דעל הבעל לא נתכוונה לאסור דלשון נדרה מ"הבריות אינו קאי על הבעל והן דלשון שאני נ"הנה לא שייך מה שלוקחת ממזונותי' ממנו משום דבחובה קא שקלה מיני' ואינו בתורת הנאה עכ"פ מותרת לקבל מזונות מהבעל וקשה מסיפא דקתני ויכולה היא ליהנות מלקט שכחה ופאה ואם היא יכולה לאכול משל בעל איך מותרת ללקוט לקט שכחה ופאה כמ"ש הר"ן ורק לפי סברתו הנ"ל קושית הגמ' לקמן מהא דנטולה אני מן היהודים דמדמה להך דשאיני נהנה לבריות לא יהי' קשה כ"כ אכן כבר כתב המחבר הנ"ל דגם שם שייך לומר כן כיון דאמרה שלא תהנה מתשמיש כל אדם והבעל מתורת חיוב הוא משועבד לה ג"כ בחובה קא שקלה אבל הדמיון אינו דומה כלל כמובן: בר"נ ד"ה ויכולה היא ליהנות בלקט שכחה ופאה דכיון דכתיב בהו תעזוב "יתירה" ולא כתיבה בהו נתינה כו' תיבת יתירה הוא וצריך למחוק דלא מיתור דריש לה אלא מדכתיב תעזוב ולא כתיב ונתת לית בהו טובת הנאה לבעלים וע' לעיל (דף מ"ד).

(בר"ן ד"ה מיתבי כו' ובחולין (דף קל"ד.): בפ"י הרא"ש ד"ה נתגרשה כו' אע"ג דהשתא לא מתסרא מבעל יכולה לאסרו עליה לאחר זמן כו' מידי דהוה דאמר לקמן שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תקדש דקדשה הואיל ובידו להקדישה עכשיו כו' לכאורה קשה דהא הכא אין אנו צריכין להך סברא דהא על עצמו אדם יכול לאסור אפ"י דבר שלא בא לעולם כדאי' לקמן (דף פ"ה).

(הואיל ואדם אוסר פירות חברו עליו אוסר נמי דשלב"ל עליו דדוקא גבי הקדש לאסור על אחרים צריכים אנחנו להך סברא הואיל ובידו להקדישה עתה. שוב מצאתי במאירי ובשיטה מקובצת שהביאו ג"כ דברי התוס' שהם כפי' הרא"ש וכתבו עליהם שא"צ לכך וכמ"ש: ד' פד בהמפרש ד"ה ר' אליעזר אומר הלוקח פירות מע"ה בשנה השלישית כו' דלמעשר ראשון ליכא למיחש דלית לוי ראי' כו' קשה דהא צריך להפריש מעשר ראשון משום תרומת מעשר דאית בי' דע"ה לא זהירי בתרומת מעשר משום דלא מפורש בי' עון מיתה אלא מהיקשא וע"ה לא ציית להיקשא וכדמסיים המפרש גופי' וכ"כ רש"י במכות (דף י"ז).

(בריש העמוד וז"ל ושאר המעשרות צריך להפריש ע"כ לפי שהוא צריך להפריש ממעשר ראשון תרומת מעשר וליתנה לכהן שהיא במיתה לזרים ע"ש. על כן יהי לנו למאורות בזה דברי המאירי כאן וז"ל והתקינו שכל הלוקח מפירותיהם צריך לעשר ומ"מ לא התקינו אלא על תרומת מעשר מפני שהוא עון מיתה.

ובמעשר שני שאין בו הפסד אבל מעשר ראשון ומעשר עני מפני שהן מותרים לזרים א"צ להפריש שהרי איסור אין כאן. ואם מצד הגזל הרי ספק הוא ואומרים ללוי או לעני הביא ראי' כו' ושם תאמר היאך מפריש תרומת מעשר בלא מעשר וכבר ידעינן שצריך להיות המעשר קודם.

פירשו בסדר זרעים שמפריש אחד ממאה שהוא שיעור תרומת מעשר ואומר ה"ז מעשר. ושאר המעשר סמוך לו ואח"כ אומר זה שהפרשתי ואמרתי שיהא מעשר יהא תרומת מעשר על כל המעשר הסמוך לו ונוטלו ונותנו לכהן עד כאן דברי המאירי ובזה יתיישבו ג"כ דברי המפרש אלא שקיצר בזה: ע"ב א"ל אביי דכ"ע ספיקו טובל ור"א ורבנן בהא פליגי ר"א סבר לא נחשדו ע"ה על מעשר עני כיון דאלו מפקיר נכסי' הוי עני וחזי לי' השתא נמי לית לי' פסידא ורבנן סברי נכסי' לא מפקיר איניש דמירתת דלמא זכי בהו איניש אחרינא אפשר לומר דר"א ורבנן פליגי ג"כ בפלוגתא דר' יוחנן וריב"ל דאיתא לעיל (דף מה).

(אי בעי ההפקר שיהי' בפני שלשה או דסגי אפי' באחד ואפי' בינו לבין עצמו כמ"ש הרא"ש שם דר"א יסבור דסגי אפי' בינו לבין עצמו ולהכי לא מירתת להפקיר ולא מסתפי דזכי בהו איניש אחרינא ורבנן סברי דהפקר צריך שיהי' בפני שלשה ומסתפי דלמא זכי בהו אחר וע' בתוספת הגאון רבינו עקיבא אייגר זלה"ה על המשניות במס' דמאי פ"ד משנה ג' ס"ק ל"ז כתב וז"ל ובסוגיא דנדרים (פ"ד:) תמוה לי הא ע"י הפקר לא חזי לי' דהא איסור לא תלקט כו' הוא חל ג"כ על העני כדדרשינן לא תלקט כו' לעני כו' להזהיר לעני על שלו וע' בתוי"ט פיאה פרק ה' משנה ה' וא"כ הדר ה"ל גזל ואף אם נדחוק דע"ה לא ס"ל האי דרשה דלא תלקט לעני להזהיר לעני על שלו מ"מ ה"ל להש"ס למימר עכ"פ דהיינו טעמא דס"ל לרבנן דנחשדו עכ"ל הגאון הנ"ל הנה כבר התעורר ע"ז מרן המהרי"ט ז"ל חלק א' סי' פ"ה ויישב הדבר בטוב טעם ואעתיק לשונו הטהור כי חכו ממתקים וכולו מחמדים וז"ל ומיהו אם הי' מפקיר בפני שלשה (ע' מ"ש למעלה) הוה מהני לי' לזכות במעשרות כדאמרינן התם אי הוי בעי הוי מפקיר לנכסי' ולא דמי להא דתנן בפ"א דדמאי המקבל שדה לקצור אסור בלקט שכחה ופאה ותנן שנים שקבלו

שדה בשותפות זה נותן לזה חלקו מעשר עני וזה נותן לזה חלקו מעשר עני דדרשינן לא תלקט לעני להזהיר לעני על שלו דשאני הכא דבשעה שהפריש המעשרות עשיר הי' וכשחוזר ומפקיר נכסיו פנים חדשות באו לכאן הגע בעצמך שבעה"ב הפריש מעשר עני ושוב ירד מנכסיו והעני מי יהא אסור לזכות בו.

הא לא שייך בזה אזהרה לעני ותדע דר"א גופי' דאמר אי בעי מפקיר נכסי' וזכה בהן לדידי' גופי' אמרינן בפ"ק דגיטין דדריש לא תלקט לעני. להזהיר לעני על שלו אלמא אי מפקיר נכסי' אינו בכלל אזהרה זו.

עכ"ל הזהב. ואלו היו דברי המהרי"ט לפני הגאון ז"ל בעת כותבו לא הי' נשאר בצ"ע ובספר דה"מ לגאון א' ספרדי הקשה על סוגיא דידן דסברי רבנן דנכסי' לא מפקיר איניש דמירתת דלמא זכי בהו איניש אחרינא מהא דאמרינן בגיטין ובב"מ (דף יוד) גבי מי שלקט את הפיאה ואמר ה"ז לפלוני עני ר"א אומר זכה לו.

וחכ"א יתננה לעני הנמצא ראשון דמוקים לה עולא דפלוגתתם מעשיר לעני דר"א סבר מגו דאי בעי מפקיר נכסי' והוי עני וחזי לי' ומגו דזכי לנפשי' זכי נמי לחברי' ורבנן סברי חד מגו אמרינן תרי מגו לא אמרינן הרי דרבנן לא פליגי עלי' דר"א אלא בתרי מגו אבל בחד מגו מודו לי' והכא אמרינן דרבנן לא ס"ל כלל הך סברא דאי בעי מפקיר נכסי' וכן קשה על סוגי' דידן מכמה מקומות בש"ס דתנינן יוצאין בדמאי.

ומערבין בדמאי ולא אשכח הש"ס פתרי לפרושי טעמא אלא משום דתנן מאכילין את העניים דמאי ואי בעי מפקר לנכסי' והוי עני וחזי לי' ואטו כל הני מתניתינן אתיין דלא כרבנן והרב המחבר הנ"ל יישב מתחלה וכתב דרש"י ז"ל רמז בצחות לשונו בקצרה להשמר מקו' זו. דשם בד"ה חד מגו כתב מעני לעני ומאי בעי רש"י בזה ואך למותר הוא ומי לא ידע בכל אלה לכן אפשר לומר דכוונתו דלא נימא דפשטא דשמעתא היינו לומר דחד מגו אמרינן והיינו בכל גווני או שיהי' חד מגו דאי בעי מפקר נכסי' לחודי' או חד מגו דזכי לנפשי' באופן דלא פליגי רבנן עלי' דר"א אלא משום דצריכין אנו לומר הכא תרי מגו מש"ה פרש"י מעני לעני כלומר דלא מודו רבנן לר"א אלא מעני לעני דהיינו מגו דזכי לנפשי' זכי לחברי' אבל באידך מגו דאי בעי מפקר לנכסי' לא מודו לי' ופירש זה כי היכי דלא תיקשי דרבנן דהכא לסוגיא דנדרים אליבא דרבנן ולפ"ז צ"ל דמאי דקאמר ורבנן סברי חד מגו אמרינן תרי מגו ל"א היינו לומר דחד מגו דאמרינן מעני לעני אמרינן תרי מגו לא אמרינן היינו אידך מגו דצרכינן לומר דאי בעי מפקר האי מגו לא אמרינן וכתב שבספר א"ז פי' דברי רש"י הללו בסגנון זה אלא דאתי עליה מטעמא אחרינא דלא ניחא לרש"י ז"ל למימר דחד מגו דאמרינן הוא מגו דאי בעי מפקר נכסי' כו' דא"כ בטל הלאו דלא תלקט כו' והרב המחבר דרך המלך עדיין לא נחה דעתו בזה התירוץ משום דתירוץ זה עולה רק לסוגיין לתרוצי דרבנן אדרבנן אולם בכל הנך דוכתי דאמרינן בש"ס בהדיא מגו דאי בעי מפקר נכסי' עדיין הקושי' במקומה עומדת איך יתכן דכולהו הנך סוגיות אתי אליבא דר"א ולא אליבא דרבנן יעויי"ש מ"ש באריכות לפלפל בזה: ומה שנלפע"ד הוא מה שהקדמנו בתחלת דברינו להסביר טעם פלוגתת ר"א ורבנן בסברת אי בעי מפקר נכסי' דלכאורה סברת רבנן נכונה היא מאוד איך נאמר דאי בעי מפקר נכסי' מי זה האיש שירצה לעשות כן הא בודאי יהי' מרתת

דלמא זכי בהו איניש אחרינא ומ"ט דר"א בהא וכתבנו שיש לומר דפליגי בפלוגתא דר' יוחנן וריב"ל לעיל (דף מ"ה).

(אי צריך להפקיר בפני שלשה או סגי בהפקר אפי' באחד ואפי' בינו לבין עצמו כמ"ש הרא"ש שם ומעתה יש ליישב שתי הסוגיות דב"מ ודנדרים שאינם סותרות זא"ז דהנה שם בב"מ (דף ט:) אמר עולא אמר ריב"ל מחלוקת מעשיר לעני כו' אבל מעני לעני ד"ה זכה לו. ומרא דשמעתא הוא ר' יהושע בן לוי ואיהו ס"ל בנדרים (ד' מה).

(דדבר תורה הפקר אפי' באחד ולפי פ"ה הרא"ש ה"ה אפי' בינו לבין עצמו ואליבי' הוצרך לומר דהא דרבנן פליגי עלי' דר"א הוא רק מטעם דחד מגו אמרינן תרי מגו ל"א. וכפשטי' דלישנא דחד מגו אמרינן איזו חד מגו מהם אפי' מגו דאי בעי מפקר לנכסי' ג"כ אמרינן משום דאליבא דריב"ל ל"ש סברא דמרתת דלמא זכי בהו איניש אחרינא דהא יכול להפקיר אפי' בינו לבין עצמו דליכא שום איניש אבל הכא בסוגיין דידן דנדרים קאי הגמ' אליבא דר' יוחנן דסבר דהפקר מדאורייתא בעינן שלשה וכיון דאיכא שלשה מירתת להפקיר ובזה ניחא ג"כ מאי דבכמה דוכתי בש"ס אמרינן הך סברא דאי בעי מפקיר נכסי' וקשה לומר דכולי סוגיות דהש"ס יהי' אליבא דר"א ולא אליבא דרבנן דזה אינו דעד כאן לא אמרינן דרבנן לא ס"ל דאי בעי מפקיר נכסי' משום דמירתת דלמא זכי בהו איניש אחרינא כ"ז לא אמרינן רק אליבא דר' יוחנן אבל אליבא דר' יהושע בן לוי דקיי"ל כוותי' לגבי דר' יוחנן וכמ"ש הר"ן לעיל (מ"ה).

(אליבי' גם רבנן מודו לר"א להך סברא דאי בעי מפקר לנכסי' ומירתת דלמא זכי בהו איניש אחרינא לא שייך דהא יכול להפקיר אפי' בינו לבין עצמו דליכא שום איניש אצלו בהדי' וכמ"ש וכל סוגיות הש"ס בכמה דוכתי אזלה אליבא דהלכתא דקיי"ל כריב"ל ורק סוגי' דהכא דנדרים אזלא אליבא דר' יוחנן דסובר דהפקר בעי מדאורייתא בפני שלשה.

אליבי' מפרש טעמא דרבנן דנכסי' לא מפקיר איניש דמרתת דלמא זכה בהו איניש אחרינא ובזה יתיישב ג"כ מה שהעירו האחרונים שינויי הסוגיות שבכאן בנדרים לסוגיא דמכות (דף י"ז.) דשם משני אביי גופי' דכ"ע ספיקו טובל ור"א ורבנן בהא פליגי מר סבר לא נחשדו ע"ה על מעשר עני של דמאי כיון דממונא הוא אפרושי מפריש ורבנן סברי כיון דטריחא לי' מלתא לא מפריש ולא קאמר שם טעמא דאי בעי מפקיר כו' או לרבנן נכסי' לא מפקיר כו' דמירתת דלמא זכי בהו איניש אחרינא משום דכיון דטעם דאי בעי מפקיר או דמירתת להפקיר תלוי בפלוגתא אם הפקר צריך שיהי' בפני שלשה או סגי שיהי' אפי' בינו לבין עצמו בפלוגתא לא נחית שם לפרש וזה מקרוב בא לידי ס' ערוך לנר מהגאון דאלטונא על מס' מכות וראיתי שעמד על שינויי הסוגיות שבמכות ושבנדרים ויישב שם ג"כ בטוב טעם ועמד ג"כ במה דאמרינן דאי בעי מפקר נכסי' והוי עני וחזי לי' והקשה ג"כ הא גם העני מוזהר על שלו לעזוב מקרא דלא תלקט כו' לעני כו' להזהיר העני על שלו וכתב דלהזהיר לעני על שלו הוא רק אם עדיין המעשר עני שלו שיש לו בו טוה"נ אבל אם מפקיר כל נכסיו א"כ גם המעשר בכלל וכשלקחו אח"כ זוכה בו מן ההפקר בזה ל"ש להזהיר את העני על שלו.

וזה ל"ש רק אי אמרינן שיש לבעה"ב טובת הנאה במעשר עני ושטוה"נ ממון אבל אי אמרינן שאין בו טוה"נ או שטוה"נ אינו ממון א"כ כל מתנות עניים כשהפרישם יצאו

מרשותו לגמרי כמו ע"י הפקר ואעפ"כ הזהירה התורה על שלו א"כ מה לי הפקיר נכסיו או הוציא המעשר לבד מרשותו ע"י הפרשה וא"כ מכ"מ אסור ללוקחו וא"כ בסוגי' דנדרים דמתרץ אביי אאוקימתא דרב יוסף דלכ"ע ספיקו טובל ויש לו בו טוה"נ מתרץ שפיר דאם יפקיר נכסיו יכול ליטלו בהיתר דהשתא לא קרינן בו עוד שלו אבל במס' מכות דלא נחית אביי לכך י"ל דרצה לתרץ אפי' למ"ד טוה"נ אינו ממון וא"כ כל מתנות עניים אינם שלו ואעפ"כ הזהיר התורה וא"כ אפי' הפקיר מ"מ יש לו גזל כשלקחו לעצמו וע"כ צ"ל דע"ה לאיסור גזל לא חייש ולכן מתרץ בקוצר דמפרישו ומעכבו לעצמו עיי"ש באורך וכבר העתקנו מ"ש המהרי"ט בזה ואין להאריך יותר: בר"נ ד"ה קסבר ספיקו אינו טובל באמצע הדבור אבל מעשר עני שהוא עצמו מותר לזרים היאך יהי' תערובתו חמור ממנו ה"ט דמאן דס"ל אינו טובל עכ"ל קשה דלפי טעם זה לא יהי' טבל אסור לכהן דהא תרומה עצמה מותרת לכהן ואיך יהי' תערובתו חמור ממנה וכה"ג הקשו התוס' ביבמות (ד' פו).

(על רש"י ע"ש: בהמפרש ד"ה יטלו בע"כ מתנות כהונה דלאו דידי' קא שקלי אלא דילהון כו' דטוה"נ דאית לי' דאפשר למיתן לכהן וללוי אחר שיחזיק לו טובה לא הוי ממון כו' הא דכתב שיחזיק לו טובה אינו מדוקדק דהכהן אסור בעצמו להחזיק לו טובה דעל כהן המסייע בבית הגרנות נאמר עליו שחתם ברית הלוי והל"ל דהטוה"נ הוא שיכול לקבל דבר מועט מישראל שיש לו בן בתו כהן שיתן התרומה לבן בתו הכהן ויש לדחוק בלשון המפרש שגם כוונתו הוא כן ובאריכות לשון המפרש נתיישב לי מאי דהוה קשיא לי בעיקר פרכת הגמ' דרמי רישא אסיפא דהא לכאורה לא דמי כלל דהא ענין טוה"נ הוא מה שיכול לקבל מישראל דבר מועט שיתן אותה תרומה לבן בתו כהן וא"כ לא דמי כלל רישא לסיפא דברישא דאסר תרומתו על כל הכהנים שבעולם לית לי' שום טובת הנאה דמי מישראל יתן לו דבר מועט כדי שיתן התרומה לבן בתו כהן דהא אסר הנאתו על כל הכהנים וא"כ מעתה לית לי' שום טוה"נ.

אבל בסיפא שלא אסר הנאתו רק על כהנים פרטים שאמר כהנים א"ל כו'. וא"כ עדיין בידו להשיג דבר מועט מאיזה ישראל שיש לו בן בתו כהן שלא נאסר הכהן ממנו ואם יתן עתה התרומה לאותן כהנים שאסרם בהנאה מפסיד עבורו הטוה"נ שהי' יכול להשיג ממקום אחר ומוותר נגדו ולא גרע מוויתור דקיי"ל דאסור במודר הנאה והגם שיש לומר דזה באמת הוא השינוי דמשני רבא לקמן שאני תרומה כיון דקא אתי למיסרא עלייהו שויה כעפרא בעלמא וע"ש בר"ן אמנם מלבד דלשון דשויה כעפרא בעלמא שפירשו בו דאפקרי' להיא טוה"נ שיש לו בה דלכאורה אך למותר הוא לומר שעשאו הפקר דסגי לומר שאין לו בה טוה"נ.

כיון שאסר על כל הכהנים שוב לא ימצא א' מישראל שיתן לו אף דבר מועט שיתן לבן בתו כהן כיון שאין שום כהן יכול ליהנות מתרומתו אלא דקשיא עוד דקארי לה מאי קארי לה והא תירוץ זה דבר פשוט הוא ורב הושעיא מאי דוחקא לתרץ רישא וסיפא בתרי תנאי הא רבי והא ר' יוסי בר"י ומי ששנה זו לא שנה זו ויקשה ג"כ אמאי נקטה המשנה הרישא בגוונא דאסר על כל הכהנים והסיפא דאסר רק על כהנים פרטים דאמר כהנים אלו כיון דרישא וסיפא פליגי בטוה"נ ממון או אינו ממון ה"ל למינקט רישא

וסיפא בחדא גוונא ול"ל לשינוייה בשינוייה דחיקא הלא פשוט לחלק בין רישא לסיפא וכמבואר למעלה.

לזאת לפענ"ד אפשר לפרש דקושיית המקשן הכי הוה דהנה קיי"ל דאדם אוסר פירות שלו על חברו אבל פירות חברו על חברו לא מצי לאסור וניחזי אנן תרומות ומעשרות שאדם מחוייב ליתנם לכהן וללוי איך מיקרי פירותיו או פירות חברו ולכאורה נראה דזה תלוי בדין אם טוה"נ ממון או אינו ממון דאם נאמר דטוה"נ אינו ממון התרומות ומעשרות אינם של בעה"ב רק מיקרי פירות חברו היינו של הכהנים והלויים.

אבל אם נאמר דטוה"נ ממון הרי יש לבעה"ב ג"כ איזה חלק בתו"מ היינו הטוה"נ שיכול לקבל מישראל איזה דבר מועט שיתן לבן בתו כהן והנה לשון הנדר קונם כהנים ולויים נהנים לי פי' משלי וזהו שמקשה הגמ' רישא וסיפא דברישיא קאמר קונם כהנים ולויים נהנים לי יעלו על כרחו אלמא טוה"נ אינו ממון פי' ולא חל הנדר עליהם דהא הוא קאמר נהנים לי פי' משלי והתו"מ אינם שלו כי הטוה"נ אינו ממון שיקרא זה משלו.

וא"כ הוי כמי שאוסר פירות חברו על חברו שאין אדם אוסר. ומכוונים הדברים בלשון המפרש שהעתקנו למעלה שכתב דלאו ד"די' ש"קלי א"לא ד"ילהון אימא סיפא כהנים אלו לויים אלו יטלו אחרים אבל להני לא אלמא טוה"נ ממון דאל"כ גם הני מצי שקלי דהא לא חל כלל הקונם דהא הוא אמר נהנים לי משלי ותו"מ לאו דילי' הוא אלא של כהנים ולויים ואין לו בהם רק טוה"נ ואם נאמר דטוה"נ אינו ממון אין לו בהם כלום וה"ל כמו שאוסר פירות חברו על חברו דא"י לאסור ולהכי דחיק רב הושעי' לאוקמי רישא וסיפא בתרי תנאי ושינויא דרבא לקמן הוא באופן אחר דלעולם כולה מתניתין סברה דטוה"נ ממון והא דקתני ברישא דיטלו ע"כ היינו כיון דתרומה לא חזי' לי' ועל כל הכהנים אסר שוויא עפרא בעלמא היינו שעשאום כהפקר.

ואף דלא הפקיר ממש כיון דייאוש מייאש הוי כהפקר (ועיין במפרשים שפי' כן) והכהנים אינם נהנים ממנו רק כזוכים מן ההפקר ודמי להא דתנן לעיל (דף מ"ג.) המודר הנאה מחברו ואין לו מה יאכל מניח על הסלע כו' ואומר ה"ה מופקדין לכל מי שיחפוץ והלה נוטל ואוכל ומצאתי בשיטה מקובצת כדברינו וז"ל אלא אמר רבא שאני תרומה כו' משום דתרומה לא חזי אלא לכהנים כו' הרי הוא כמי שהפקירה והפקר מותר במודר הנאה כדתנן לעיל בפ' אין בין המודר כו' ונותנו ע"ג הסלע כו' בשלמא סיפא שלא אסר על כל הכהנים אין לנו לומר שהוא מפקירה שטוה"נ ממון וחפץ הוא באותה טובה אבל רישא שאסר על כל הכהנים א"כ אינו מקפיד בטוה"נ כו' הלכך יש לנו לומר ה"ה כמו שמפקירה עכ"ל וע' בנימוקי יוסף הנדפס עם הלכות הרמב"ן ז"ל: ד' פה גמ' ור' יוסי ב"ר יהודא סבר קנסוה רבנן לבעה"ב הרא"ש והר"ן פירשו דתרי אוקימתות נינהו ועי' בחדושי הרשב"א ובס' מראות הצובאות להגאון מוהרמ"ז ז"ל מביאליסטאק בחידושיו שבסוף הספר כתב שיתכן לפרש שפיר דכולה חזא אוקימתא הוא ע"פ הסוגיא דקדושין (דף נ"ח).

(דאיתא התם דאליבא דשמואל דאמר חטה אחת פוטר את הכרי הי' חייב הגנב בדמי טבלו משלם דאמר בעה"ב הואי פטרנא נפשאי בחטה אחת ושקיל וטרי התם דפליגי

בדשמואל ודחי דכ"ע אית להו דשמואל ורש"י ז"ל הקשה שם למאי דס"ד דפליגי בדשמואל דהא תינח תרומה דמצי פטר נפשי' בחטה אחת.

אבל במעשר מאי איכא למימר ע"ש מה שתירץ א"כ יש לומר דסוגיין דהכא נמי בעי לאוקמי בהאי שינויא דכ"ע אית להו דשמואל מש"ה צריך לומר לר' יוסי בר' יהודא דקנסוה רבנן לבעה"ב משום תרומה דמצי פטר נפשי' בחטה אחת. ואליא דרבי נמי צ"ל דקנסוה לגנב משום מעשר דלא מצי פטיר נפשי' כו' וכ"ע ס"ל דטוה"נ אינו ממון ואתי שפיר עכ"ד וכבר קדמו בזה בס' המקנה שם בקדושין: בר"נ ד"ה ומהא שמעינן שהאוסר הנאת פירותיו על עצמו יכולין אחרים ליטול אותן בע"כ כו' מיהו היכי דאתשיל חייבים לשלם כו' כיון דאתשיל ה"ל הנך פירי כאלו לא אתסרי מעולם והרשב"א בחדושו הרחיב הביאור בזה.

דנ"ד להא דאמרינן לעיל (דף נט.) דהיכי דהתרומה ביד כהן תו לא מצי ישראל הבעה"ב למיתשל עלה דש"ה דהכהן מדינא קא זכי וכיון דאתי לידי' תו לא מצי בעלים לאתשולי עלה אבל גזלן זה לאו מדינא קא זכי בה בהאי ככר דגזל מהאי גברא וכ"ז שהוא בעין גזלה הדרא בעינה הלכך מצי אתשיל מרא דהאי ככר אנדריה הרי הככר ביד זה בתורת גזלה ומחייב לאהדורי עכ"ל וצריך ביאור לדבריו דאמאי קרי להאי גברא בשם גזלן כיון דדינא הוא דשרו לי' רבנן ליטול הפירות שאסר על עצמו מארייהו משום דשוויא הפקר ומאי קאמר כיון דגזלן זה לאו מדינא קא זכי.

הא בדינא דרבנן קא זכי וצ"ל דרק אשגרת לישנא הוא דנקיט ועיקר הכונה הוא דל"ד לתרומה ביד כהן דהתם הישראל בעצמו נתן לו התרומה בתורת מתנות כהונה ודמי לא' שנותן מתנה לחברו דתו לא מצי שקיל מינ' אבל היכי דאסר פירותיו ע"ע דהבעלים לא נתנו לו מידם רק הוא נוטל מעצמו וכיון שאח"כ שואל על נדרו ומתחרט נמצא שלמפרע בתורת גזלה בא לידו ואם לא ירצה להשיב הרי גזל בידו ובחדושי הריטב"א הנדפס עם הלכות הרמב"ן הלשון מתוקן ביותר וזה לשונו דשאני התם דכהן אית לי' זכי' בתרומה מנפשי' מתחלת הפרשה.

ומכיון דאתא לידי' זכה בו לגמרי והוי ממוניה גמור ולא מצי ישראל לאתשולי עלי. אבל גבי קונם ישראל דזכי בי' מהיכא זכי בי' כיון דהאי לא אפקרי' לגמרי אע"ג דלאו ממוני' דהאי חשיב השתא כיון דמצוה לאתשולי אקונמות ולהכי חשיב דשיל"מ ואפי' כי איתא ברשותי' דהאי מצי מרא קמא לאתשולי עלי' וחכם עוקר את הנדר מעיקרו וה"ל גזל בידא דחברי' והן הן ג"כ דברי הרשב"א: בא"ד וא"ת א"כ היאך יטלו הכהנים ע"כ למה לא ניחוש דלמא מיתשיל ומיתהני מדידי' כו' עכ"ל אין פירושו דלמא מתשיל על מה שקרא שם תרומה עלייהו ויהיו הדרא לטבלייהו והם שלו והוא הא אסר על הכהנים שלא יהנו ממנו דז"א דל"ח שישאל אלא על נדר משום דמצוה לאתשולי עלה כדר"נ דאמר כל הנודר כאלו בנה במה אבל לישאל על מה שקרא שם שהן תרומה דליכא מצוה לחזור מקריאת שם על הפירות שיהיו תרומה ליכא למיחש להכי וכדאמרינן לעיל (דף נט.)

(בשלמא קונמות מצוה לאתשולי עלי' אבל תרומה מאי מצוה איכא וא"א לפרש הכוונה שישאל על עצם הנדר שאסר על הכהנים ליהנות ממנו דא"כ מאי קשיא דלמא מתשיל

על נדרו מה חשש יש בזה אם ישאל על נדרו הא באמת יהיה מותר להם ליהנות ממנו אם לא שנפרש דלמא מתשיל על נדרו ויהיה אסור להכהנים להחזיק בידם מתורת גזל ולא מטעם איסור נדר אמנם מחמת זה ג"כ אין להם לחוש כיון שלא בא בידם בתורת גזל אלא בתורת מתנות כהונה אמנם בחידושי הרשב"א מבואר דהכונה הוא שמא ישאל על נדרו במה שאסר הנאתו על כל הכהנים ויאמר אלו הייתי יודע כו' הייתי אומר כהנים פלוני ופלוני אסורין והשאר מותרים וא"כ איך יוכלו איזה כהנים ליטול בע"כ דלמא המה ישארו באיסור נדרו ואע"ג דאם ישאל על נדרו ויותר הנדר במקצתו יהיה כל הנדר בטל כדקיי"ל נדר שהותר מקצתו הותר כולו יש לומר דהרשב"א כהרמב"ן ס"ל הובא בר"ן לעיל (דף כז).

(דדוקא בנדר שהותר ע"י פתח הוא דאמרינן כיון שהותר מקצתו הותר כולו אבל אם ניתר ע"י חרטה לא ניתר כולו ויש לחוש שמא יתיר נדרו ע"י חרטה ולא יהיה ניתר כולו וישארו כהנים אלו באיסורן וע' תשובת נ"ב תנינא חי"ד סי' קמ"ט. וע' בס' קרן אורה ובס' בנין יחזקאל מ"ש בזה אמנם הא קשיא לי דאם נפרש דהחשש שאלה על נדרו הוא שלא להתיר את הנדר לגמרי אלא לקיים מקצת ולבטל מקצת דהיינו להתיר את הנאתו למקצת כהנים שהם אהוביו לא ידענא אם שייך לומר בזה מצוה לאתשולי בכה"ג דהא דאמרינן נדרים מצוה לאתשולי עליהו משום דר"נ דאמר כל הנודר כאלו בנה במה כו' דכתיב וכי תחדל לנדור כו' אבל הכא שעדיין מקיים הנדר על מקצתן אולי אינו שייך בזה מצוה לאתשולי במקצת ואם ליכא מצוה בכה"ג אין לנו לחוש דלמא ישאל בכה"ג: ועיין בס' מחנה אפרים הל' זכ"ל מהפקר סי' ד' שכתב שיש לו להשיב על דברי הרשב"א הנ"ל דאין הנדון דומה לראיה דמי שאסר על עצמו נכסיו בהנאה נהי דהוא אינו יכול ליהנות מהם מ"מ קנין אית ליה בנכסים.

ויכול ליתנם לבניו או לאחיו ובע"ח באים ונפרעים כו' וכדכתב הר"ן לעיל (דף מז) דהא דקתני אם מת לא יירשנו לאו למימרא דכיון דנכסים אלו אסורים בהנאה לא יזכה בהן דהא קתני ונותן לבניו או לאחיו כו' אלא שאינו רשאי ליהנות מהם כו' עכ"ל וה"ה באסר נכסיו ע"ע יכול הוא ליתן לבניו או לאחיו נמצא קנין דידיה דאית ליה בנכסים עדיין לא פקע כדי שיוכלו אחרים ליטול ממנו בע"כ משא"כ בההיא דכהנים נהנים לי.

דממון כהן הוא ואין לו בהן אלא טוה"נ וכיון דאסר עלייהו תו לא נשאר לו שום זכות בתרומות הלכך נוטלין בע"כ עכ"ל הרב בעל מחנה אפרים ובס' נתיבות המשפט סי' ער"ה השיג עליו וכתב דלמאן דס"ל טוה"נ הוא ממון גמור יש לו בגוף החפץ ויכול למכרו שיהיה הטוה"נ מה שיכול ליקח עבור זה מישראל שיש לו בן בתו כהן יהיה שייך להלוקח ולפ"ז קשה בהא דכהנים ולויים יטלו בע"כ אמאי יטלו ע"כ הא לא פקע קנין דידיה מהממון שיכול ליתנו לבנו או לאחיו אלא ודאי דבאמת אסור לו ליהנות שום הנאה ומה שנותן לבניו או לאחיו כתב הר"ן לעיל דאינו אלא מראה מקום להם והם יטלו בעצמם ואסור לו למחות בשום אדם אחר הבא ליטול דאלת"ה אין לך הנאה גדולה מזו דיעכב כל אדם ליטול עד שיבוא מאן דעביד ליה ניח נפשיה ויטול עי"ש באריכות.

והנה מ"ש דיוכל למכור הטוה"נ לאחר אינו מובן כיון שאסר נכסיו על כל הכהנים והלויים איך יקבל מישראל שיש לו ב"ב כהן שיתן לו מה בעבור שיתן לב"ב התרומות

הלא אסר נכסיו על כל הכהנים וכמ"ש לעיל וע' בס' יד שאול להגאון מלבוב בס' רכ"ג ס"ק וא"ו שעמד ג"כ על שיטת הר"ן דסובר דאיסורי הנאה אף שאינם שלו מ"מ בעלים דידיה מקרי ויכול ליתנם לבניו או לאחיו איך יפרש המשנה קונם כהנים ולווים נהנים לי יטלו על כרחו למה יטלו בע"כ וכתב שצריך לחלק דשאני תרומה דממון כהן הוא ואין לו בהם אלא טוה"נ וכיון דאסר עליהו שוב אין לו שום חפץ בהם ושמחתי שכוונתי לדעתו הגדולה וחידוש הוא שלא זכר דברי הנתיבות הנ"ל ולא הביאו כלל ועל מה שכתב המחנה אפרים שיש לו להשיב על דברי הרשב"א ממ"ש הר"ן לעיל (דף מז) תמה מאוד בס' הנ"ל דבאמת הר"ן מחולק עם הרשב"א בזה ובחידושי הרשב"א מבואר דסובר דאיסורי הנאה הוי כהפקר ממש ולא מיקרי בעליו כלל ושוינהו כעפרא בעלמא וכתב דרך כלל מבואר שזה מחלוקת ישנה בין הר"ן והרשב"א והראב"ד והריטב"א באיסורי הנאה אי מקרי בעלים: בא"ד וא"ת א"כ היאך יטלו כהנים ע"כ כו' דהתנן המקדש האשה על תנאי שאין עליה א"ו ע"ליו נדרים ונמצאו עלי' א"ו ע"ליו נדרים אינה מקודשת כו' עכ"ל תיבות או עליו המוזכר כאן שני פעמים הוא ט"ס וליתא במשנה שם.

וכן מוכח מדברי הר"ן כאן בסוף הדבור שכתב ובדידיה לא אשכחן בגמ' אינה מקודשת: שם בא"ד וכי תנן אינה מקודשת לא שתהא מותרת לינשא כו' ואפי' תימא מילתא פסיקתא נקיט והיינו טעמא דבדידה ליכא למיחש דלא מקלקלה נפשה עכ"ל ע' בכתובות פ' המדיר הביא הר"ן דבירושלמי שם פלוגתא דתנאי היא.

אית תנא תני מותרת לינשא בלא גט (דלא חיישינן שתקלקל עצמה) ואית תנא דתני אסורה לינשא בלא גט שמא תלך אצל חכם ותתיר את נדרה וקידושין חלין למפרע ונמצא בני' באין לידי ממזרות הלכך אסורה להנשא בלא גט ושתי דעות אלו הובא ג"כ בש"ע אה"ע סי' ל"ט. ובס' יד שאול סי' רכ"ז הקשה בשם אביו הגאון ז"ל איך אפשר לומר דהא דקתני אינה מקודשת דינא קתני דמצד הדין כפי שהוא כעת אינה מקודשת אבל מ"מ צריכה גט מחשש דלמא תלך אצל חכם ותתיר את נדרה דהא בסיפא דהתם קתני כנסה סתם תצא שלא בכתובה ודייק בש"ס הא גיטא בעי' מכלל דברי שא לא בעיא גט כלל ואין לומר דבסיפא בעי גט מה"ת.

אבל ברישא לא בעי גט מה"ת רק מדרבנן דזה אינו דלפי המסקנא דמסיק שם גם בסיפא לא בעי גט מה"ת רק מדרבנן מכלל דברי שא לא בעי גט כלל אפי' מדרבנן וכתב המחבר הנ"ל שהוא קושי' עצומה ע"ש מה שתירץ ע"ד הפלפול ונראה ליישב ע"ד הפשוט דזה החילוק שבין רישא לסיפא דכנסה סתם הא דצריכא גט הוא מטעם דאמרינן אחולי אחיל לתנאי' או משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קדושין ולפ"ז א"א לה להנשא בשום אופן לאחר כ"א שתקבל גט ממנו אבל ברישא דע"פ דין אינה מקודשת ורשאי להנשא לאחר בלי גט ורק מחששא שמא תלך אצל חכם להתיר נדרה וחלו הקידושין למפרע ויש בזה תקנה להנשא בלא גט היינו שתדור עוד על דעת רבים שלא תתיר את נדרה ולא יהיה עוד חשש שמא תלך אצל חכם כו' או סגי שתדור ע"ד רבים אותו הנדר שנדרה כבר וכ"כ בס' המקנה בס' ל"ט.

וז"ל ונראה דלפי טעם זה יש תקנה שתדור נדר הזה עוד פעם ע"ד רבים. דקיי"ל אין נדר חל על נדר ואם תתיר נדר הראשון חל נדר השני וכיון דע"ד רבים אין לו התרה תו ליכא למיחש שתלך להתיר נדר הראשון כיון דעכ"פ אסורה מחמת נדר השני שאין לה התרה כו' כמ"ש התוס' שם בסוף ע"ד ע"ב ד"ה חכם עוקר כו' בנדרים דלאו בני היתר וכו' והיינו נדר שע"ד רבים כו' עכ"ל ומעתה יש חילוק בין רישא לסיפא דבסיפא טעמא אחריןא איכא כמ"ש לעיל ולא מהני תיקון אחר כ"א בגיטא וברישא איכא לאשכוחי גוונא שלא תהיה צריכה גט ומדינא אינה מקודשת וא"צ גט כלל רק איכא חששא שלא תלך אצל חכם והתיר את נדרה ולתקן חשש זה איכא תקנה אחרת שתדור ע"ד רבים כן נראה לישב קושיית הגאון הנ"ל שלא תהי' חמורה כל כך: ע"ב בר"נ ד"ה ריב"נ אומר יפר שמא יגרשנה כו' ות"ק פליג עלי' דריב"נ אי משום דנדר גופי' כיון דהשתא לא חייל לקמיה נמי לא חייל או משום דס"ל דלא מהני הפרה לכי מגרש לה כו' ובכתובות פ' אע"פ כתב שם הר"ן וז"ל והקשו והיאך יפר שמא יגרשנה הא אין הבעל מיפר אלא נדרי ע"נ ודברים שבל"ב וכאן כיון שאין הנדר חל אלא לאחר שיגרשנה היאך יכול להפר ותירצו כיון דמסקינן בגמ' דמדינא חייל קונם מעכשיו (דקונמות מפקיעין מידי שעבוד) אלא אלמנה רבנן לשעבודא דבעל דלא ליחול מהשתא כו' כי אלמנה לזכותי' הוא דאלמנה ולא לאפקועי זכותיה במאי דהוה מצי מיפר מדינא כן תירצו הראשונים ז"ל.

והר"ן בעצמו תירץ שם באופן אחר דכי היכי דס"ל לר"ע לקמן (פט.) בנדרי ע"נ דהאומרת הריני נזירה לאחר שאתגרש דמצי מיפר דבתר שעת הנדר אזלינן והשתא מיהת אשת איש היא כה"ג נמי אמרינן בדברים שבינו לבינה כן תוכן דברי הר"ן שם ולכאורה קשה על תירוץ הר"ן דמדמי להך דר"ע דלקמן דאזלינן בתר אמירת הנדר א"כ אמאי הוצרך ר"ע הכא במשנתנו לומר דיפר משום שמא תעדיף עליו אמאי לא אמר כריב"נ דיפר משום עיקר מעשה ידי' שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור אליו דהא הוא בעצמו סובר דבתר שעת אמירת הנדר אזלינן וצ"ל דר"ע מחלק בין נדרי ע"נ לנדריים שבינו לבינה דע"נ משום קפידא דידה הוי ודברים שבינו לבינה משום קפידא דבעל הוי והשתא מיהו ליכא קפידא לדידיה להכי לא חייש לשמא יגרשנה וכה"ג מחלק הר"ן לעיל (דף פב:) גבי נדרה משתי ככרות באחת מתענה כו' וע' בדרוש וחדוש להגרע"א ז"ל במס' כתובות במערכה ט"ו ובעיקר קושית הראשונים ז"ל שהקשו איך הוא יכול להפר משום דברים שבל"ב כיון שאין הנדר חל אלא עד אחר שיגרשנה קשה מאוד דבירושלמי כאן מפורש באר היטב וז"ל ריב"נ אומר יפר א"ר הילא טעמיה דריב"נ מתוך שיודעת שאם מגרשה שאסורה לחזור לו אף היא מקניטתו והוא מגרשה ע"כ נמצא גם עתה יש לו קפידא בזה והוי דברים שבינו לבינה: בר"נ ד"ה אלא אמר רב הונא בריה דר"י באומרת יקדשו ידי לעושיהן מתניתין הוא דמוקמי בהכי עכ"ל לכאורה משמעות לשונו דמתניתין דהכא בנדרים הוא דמוקמי בהכי: אבל מתניתין דכתובות דהמקדיש מעשה ידי אשתו.

לא מיירי באומר יקדשו ידיך לעושיהן דאלו אמר שם יקדשו ידיך לעושיהן היה ג"כ קדוש וכן הוא ברמב"ם פ' ששי מהל' ערכין הלכה כ"ח וז"ל המקדיש מעשי ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת כו' אמר לה יקדשו ידיך לעושיהן הואיל והן משועבדין לו הרי כל

מעשה ידי' קודש הא למה זה דומה לאומר אילן זה קודש: שכל פירות שיעשה להבא קודש כו' עכ"ל אבל קשה שא"כ יהיו דברי הר"ן סותרים ממ"ש כאן למ"ש שם בכתובות בפ' אע"פ שהשיג על הרמב"ם וכתב שם דלדין דקיי"ל כר"ה דיכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה אפי' כי אמר יקדשו ידיך לעושיהן לא מהני כיון שהיא יכולה להפקיעם משעבודו ע"ש באריכות וע"ל (דף עז:). בר"ן ד"ה אמר רבא כו' שכתב בשם התוס' דבשמזכיר שם החפץ הנאסר דבר שיש בו ממש הוא ומאי דאמרינן בפ' אע"פ ובפ' בתרא דמכילתין באומרת יקדשו ידי לעושיהן לאו דוקא באומר אלא נעשה כאומר כיון שהזכיר את הידים כו' כוונתו דהיינו גבי רומיא דמתניתין דהמקדיש מע"י אשתו אבל האוקימתא אינו למתניתין דכתובות גבי המקדיש מע"י אשתו אלא הוא למתניתין דהכא דנדרים קונם שאני עושה לפיך וכמ"ש הר"ן הכא מתניתין הוא דאוקמי בהכי אבל מתניתין דכתובות לא מיבעי לאוקמי בהכי דאפי' אם אמר הבעל יקדשו ידיך למעשיהן ה"ז עושה ואוכלת דקיי"ל כר"ה דיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה וכיון שכן לא משעבדן ידי' לבעל וע' בס' אבני מלואים באה"ע סי' פ"א ובס' ישועת יעקב שם: דף פו גמ' א"ר אילא ומה אילו אמר לחברו שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תקדש מי לא קדשה.

התוס' בכתובות (דף נט.) ד"ה לכשאקחנה כו' כתבו ואע"ג דהתם קאמר לכשאקחנה והכא לא קאמרה לכשאתגרש אין נראה לו לחלק ופירש דבריהם המהר"ם שי"ף דהא דמשני דאמרה לכי מיגרשא ע"כ אין פירושו שאמרה כן בפירוש דא"כ לר"ע אמאי יפר שמא תעדיף מה בכך שתעדיף הא הקדש לא הוי רק לכי מיגרשה אלא ע"כ שהקדישה סתם וריב"נ ס"ל שדעתה לכי מיגרשה עכ"ל וע"ל סוף דף הקודם בר"ן ד"ה ומפרקינן דאמרה לכי מיגרשה שכתב ומש"ה מהני שהרי פירשה דבריה שיחול נדרה בזמן שראוי לחול עכ"ל ולפי זה תיקשי אם פירשה דברי' לר"ע אמאי יפר משום שמא תעדיף מה בכך שתעדיף הא הקדש לא הוי רק לכי מיגרשה וכמ"ש המהר"ם שי"ף.

ויש ליישב ע"פ מ"ש הגרע"א בחידושיו במערכה ט"ו בד"ה ואולם בזה י"ל ע"ש היטב: ע"ב במשנה נדרה אשתו וסבר שנדרה בתו נדרה בנזיר כו' נדרה מתאנים וסבר שנדרה מענבים ה"ז יחזור ויפר ע' בר"ן דה"ה בהקמה שאם הקים בטעות שסבר שאשתו נדרה ונמצא שבתו נדרה דאותו הקמה לאו כלום הוא ולא מהני ולא מידי ובנ"י שעם הלכות הרמב"ן מבואר יותר דהטעם הוא דכי היכי דדרשינן אותה שיפר לשם אותה האשה ה"נ דרשינן בהקמה דכתיב כי חזריש לה דוקא הוא וכתב דמה"ט כי היכי דדרשינן לעיל דבעל אינו מיפר לשתי נשיו כאחת דאותה דוקא ולא אותה ואת חברתה ה"נ אינו מקיים לשתי נשיו כאחת ד"לה דכתיב דוקא הוא יעוי"ש וע"ל בר"ן סוף ד' ע"ג.

שכתב ג"כ כן ולא יכא מאן דאמר לעיל דהפשיטות הוא דבעל מיפר לשתי נשיו כאחת דאותה לאו דוקא מ"מ בהא דהפר בטעות שסבר שאשתו נדרה ואח"כ נמצא שבתו נדרה ליכא מאן דפליג דלענין זה אותה דוקא דהיינו לענין שידע מי נדרה הוא דוקא ודרשינן אותה שצריך שידע אותה אבל לענין שנדרוש אותה לבדה ולא אותה וחברתה יכול להיות שזה לא דרשינן וכ"כ הר"ן לעיל.

ואם היה הטעות במהות הנדר כגון שנדרה בנוזיר וסבר שנדרה בקרבן או שנדרה מתאנים וסבר שנדרה מענבים הלימוד הוא מדכתיב והפר את נ"דרה שיכיר הנדר כמ"ש הרא"ש כאן ובס' בנין יחזקאל שיצא לאור מקרוב תמה על מה דאמרינן בגמ' למימרא דיניא אותה דוקא הוא וכו' וכתב ע"ז ותימה אפי' אם אותה דוקא לא ידעינן כ"א טעות גופין אבל מנא לן טעות נדרים הא כמו כן אמרינן לעיל (דף עג).

(דאין אדם מיפר לשתי נשים כאחת דכתיב אותה ולא אותה ואת חברתה ובהדיא תנן לעיל כל נדרים שתדורי מכאן כו' והרי הן מופריין ר"א אומר מופר ואף רבנן לא פליגי עלי' אלא משום את שבא לכלל היקם כו' ש"מ דמפירין כמה נדרים בב"א הרי דלא ילפינן שני נדרים משני גופין עכ"ל ותמה אני על תמיהתו שלא ראה דברי הרא"ש בכאן שמפרש להדי' דטעות נדר ילפינן מדכתיב והפר את נדרה דמשמע שיכיר הנדר והגמ' אינו מדמה כלל טעות נדרים לטעות גופין ולכל אחד יש לימוד בפ"ע.

גם מ"ש שם עוד בדבור הסמוך להקשות על הגמ' כיון דאותה דוקא א"כ כמו כן נאמר בסוטה דאם היה לפני הכהן שתי סוטות רחל ולאה והשקה אחת מהן וכסבור שהיא רחל והנה היא לאה לא יהיה השקאתו השקאה כו' ותירץ כיון דנתכוון עכ"פ לגוף זה אלא שטעה בשמה משא"כ כאן לא נתכוון כלל לזה הגוף ומזה הוליד דין חדש דאם ראה את האשה ונתכוון להפר לה אלא שהיה סבור שזאת האשה היא בתו ואח"כ נודע לו שזו היא אשתו דהוי הפרתו הפרה כיון שנתכוון עכ"פ לגוף זה ומדמה ג"כ להיה סבור שאשתו עשתה לו קורת רוח ולכך הפר לה ואח"כ נמצא שלא עשתה לו קורת רוח ואלו היה יודע שהוא כן לא היה מיפר לה דפשיטא דהוי הפרה כדתנן אין נשאלין על הפרה עכ"ל לדעתי אין הענינים דומים זה לזה לדמות הפרה להשקאת סוטה דהשקאת סוטה במעשה תלוי וכיון שהשקה אותה האשה אף שהיה לו איזה טעות בלבו ודמיונו מה בכך אבל בהפרה והקמה דתלוי ברצון הבעל דכל הנודרת ע"ד בעלה נודרת וכן באב עם בתו אם היה לו בזה טעות בדמיונו לא מהני ולא מידי.

ע"כ דינו החדש צ"ע וע' לעיל (דף כה:) גבי קונם אשתי ניהנית לי שגנבה את כיסי ואח"כ נודע שלא גנבה דהוי נדר טעות כתב הר"ן דדוקא שאמר בפירוש שגנבה את כיסי דאי לא אע"פ שאמר שדעתו היה בשביל כך מ"מ כיון שלהדיר את אשתו נתכוון ליכא טעות בעיקר הנדר משא"כ בראה אותן אוכלים תאנים ואמר הרי הם עליכם קרבן והיה שם אביו או אחיו הרי זה מוטעה בעיקר הנדר שלא היה דעתו מעולם על אביו וע"פ דברי הר"ן הנ"ל יש לדמות ג"כ אם הפר לאשתו מחמת שסבר שעשתה לו קורת רוח ונודע שלא עשתה לו קורת רוח דהוי הפרה כיון שלא אמר בפירוש מחמת שעשתה לי קורת רוח לכך אני מיפר נה לא הוי מוטעה בעיקר ההפרה אע"פ שאומר שדעתי היה בשביל כך אבל באם היה לו טעות בגוף האשה שהיה סבור שהיא רחל והנה היא לאה הגם שראה אותה מ"מ הוא מוטעה בעיקר ההפרה והוי כמו דאמרינן לעיל ראה אותן אוכלים תאנים כו' והיה שם אביו או אחיו דהוי נדר טעות שנטעה בעיקר הנדר ונדרי שגגות א"צ התרה: דף פז גמ' והלכתא תכ"ד כדבור דמי חוץ ממגדף ועובד אלילים ומקדש ומגרש הרשב"א בחידושו לקדושין (נט:) בהא דאמרינן שם מעכשיו ולאחר שלשים יום אמר רב מקודשת ואינה מקודשת לעולם מספקא ליה אי תנאה הוי או חזרה

הוא והקשה איך יכול להיות חזרה דהא בקדושין לא מהני חזרה אפ"ל תוך כדי דבור ומתרחץ שם דמיירי דלא נתן עדיין הכסף קדושין בידה עד דאמר מעכשיו ולאחר שלשים תהיה מקודשת לי כיון דלא גמר דבורי' יכול לחזור בו יעוי"ש ולפי מה שכתב הרשב"ם בב"ב (ריש ד' ק"ל) דהא דאמרינן בקדושין תכ"ד לאו כדבור דמי הוא רק חומרא דרבנן בעלמא משום לעז ממזרות אם תנשא לאחר בלא גט ומקודשת ואינה מקודשת אתי שפיר ג"כ ול"ק קושית הרשב"א הנ"ל אמנם הר"ן בתשובה (הביאו הח"מ והב"ש סי' ל"ח סעי' ל"ד) סובר דהיא מקודשת גמורה מדאורייתא שוב מצאתי בס' ישועות יעקב שכתב ראילפי' הרשב"ם הנ"ל מסוגיא דקדושין הנ"ל וע' עוד בב"י סי' הנ"ל שחידש דגם בקדושין דאמרינן תכ"ד לאו כדבור דמי ואינו יכול לחזור בו מ"מ אם הם דברים אחדים ומקושרים בלי הפסק ראש דבריו אסוף דבריו סמיך ואע"פ שנתן לה הקדושין קודם שיזכיר התנאי לא חלו הקדושין אלא על אותו תנאי וע"ש בט"ז ובבית מאיר ובזה מיושב גם כן סוגיא דקדושין הנ"ל דלא תקשי מהכא: וראיתי להמקנה בקדושין בקונטרס אחרון בס' מ"ט סעי' ב' על מ"ש שם המחבר המקדש אשה וחזר בו מיד ואמר שהמעות יהיה מתנה אפילו תוך כדי דבור אין חזרתו כלום וצריכה גט וכתב ע"ז הגאון הנ"ל דנראה לו דבכל דבר שהוא מעשה כגון משיכה במטלטלין אינם יכולים לחזור (היינו אפילו תכ"ד) והטעם דלא אתי דבור ומבטל מעשה.

אלא דעיקר החדוש בקדושין וגירושין הוא משום דבעינן בהו אמירה מקרא דכי יקח והוי אמינא דאתי דבור ומבטל אמירה וממילא דלא הוו קדושין ואפ"ה כיון דהוי דבור שיש בו מעשה לא מהני עכ"ל ותמהני שהרי מפורש בדברי הרא"ש פ' יש נוחלין סי' ה' להיפך וז"ל בכל שאר קנינים כגון הגבהה ומשיכה ומסירה כסף שטר וחזקה אין בהם חזרה אחר כדי דבור עכ' משמע להדיא דדוקא אחר כ"ד אין בהם חזרה אבל תכ"ד.

גם במשיכה וכיוצא בו יש בהם חזרה ודברי הרא"ש הנ"ל הובאו ביתה יוסף בש"ע ח"מ סי' קצ"ה סעי' זיין ג"כ בזה"ל בשאר דרכי הקני' אין א' מהם יכול לחזור בו אחר כדי דבור יע"ש בסמ"ע מבואר ג"כ דדוקא אכ"ד א"י לחזור בו אבל תכ"ד יכול לחזור בו אפילו בדבר שיש בו מעשה וע' בט"ז באה"ע סי' ל"ח ס"ק ב' שכתב ג"כ בנותן מתנה לחבירו ואומר הנני נותן לך מתנה זו ונותנה לו ואח"כ אמר איזה תנאי במתנה זו לא מהני אפ"ה הוא אומר תוך כ"ד ודברי הט"ז הללו נוטין למ"ש הגאון בעל המקנה הנ"ל וכבר תמה על הט"ז בעל קצוה"ח בס' קצ"ה שם וכתב שנפלאות בעיניו איך נעלם ממנו דעת כל הפוסקים הנ"ל שתכ"ד מהני חזרה אפילו בהגבהה והביא דברי הב"י שכתב בשם הגהת מיימוני דיש לבע"ד לחלוק ולומר דמשיכה במטלטלין וחזקה בקרקע אפילו תכ"ד יכול לחזור בו כו' אבל לענין הדין דברי בעל החולק בטלים הם נגד כל הנך רבוותא יעויין שם וכמו כן יפלא על בעל המקנה שכתב לחדש מדעתו כן ולא זכר שר את כל דברי הפוסקים הנ"ל הן דברי הפוסקים העומדים לנגדו והן דברי הגה"מ הנ"ל שהוא לו לעזר אחר זמן מצאתי בס' פ"ת בס' הנ"ל הביא בשם שו"ת ושב הכהן דהאריך בדין זה ומסיק בצ"ע יעוי"ש: וע' בס' ישועות יעקב סי' מ' ס"ג הקשה ג"כ קו' הרשב"א הנ"ל על מה דקאמר מספקא ליה אי תנאה הוי או חזרה הוי דמאי מהני חזרה בקדושין הא קיי"ל דבקדושין לא מהני חזרה אף בתכ"ד וכמו כן קשה על מה דאמרינן בגיטין (דף עב) גבי מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט דמספקא לך אי תנאה הוי או חזרה הוי הא

בגירושין קיי"ל ג"כ דלא מהני חזרה אף תכ"ד ובאמת בתי' הרשב"א שכתבנו לעיל יש ליישב הקושיא מגירושין דמאמרו לאחר מיתה אמר קודם מסירת הגט לידה והא דאמרינן הכא דבגירושין לא מהני חזרה אפי' תכ"ד היינו אם החזרה הוא לאחר מסירת הגט והוא ז"ל כתב מתחלה דבקדושין יש ליישב באופן אחר דהא דלא מהני חזרה היינו כשבא לחזור מכל דבריו היינו שהיה מתחלה בדעתו לקדשה ואח"כ חוזר בו לגמרי שאינו רוצה בה כלל דאז עוקר בה כל המעשה שנעשה בתחלה ולא אתי דבור ומבטל מעשה אבל כאן שמקדשה לאחר ל' יום א"כ גוף לשון הקידושין אינו נעקר והמעשה קיים רק שחל על אחר זמן בזה לא מקרי חוזר מדברו דלאו לגמרי חוזר רק שמאריך הזמן בזה מהני אמנם בגט דאמר מהיום ולאחר מיתה דאם נאמר דבמה דאמר לאחר מיתה הוי חזרה הוא עוקר מעשה הנתינה לגמרי דאין גט לאחר מיתה שפיר קשה איך מהני חזרה כיון דחוזר מכל הענין ומוכרחים אנו לתירוץ של הרשב"א דמה שאמר ולאחר מיתה היה קודם מסירת הגט ואתי דבור ומבטל דבור והא דאמרינן הכא חוץ מקדושין וגרושין הכוונה הוא אם החזרה הוא לאחר שעשה המעשה נתינת הכסף קידושין וכן נתינת הגט ובס' בנין יחזקאל הביא הקושיא מנתינת הגט ומתריך כתי' הרשב"א מדעת' ולא אמר בשם אומרו ואולי לא היה לפניו חדושי הרשב"א וכוון מדעתו: בר"נ ד"ה והלכתא תכ"ד כדבור דמי כו' וראיתי לרמב"ן שהביא בשם ר"ת ז"ל דתכ"ד כדבור דמי תקנתא דתקון רבנן משום תלמיד הלוקח מקח ופגע בו רבו שיוכל ליתן לו שלום (עי' בב"ק דף עג בתוס' ד"ה כי לית ליה כו' מבואר ביותר שיוכל להשיב שלום לרבו דאם אינו משיב נקרא גזלן שנאמר גזלת העני בבתיכם כו') וכתב ע"ז הר"ן ולא ניחא לי וכי ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה בקום ועשה כנדרים.

ובתוס' הקשו ג"כ דהא גבי דינין דאורייתא הוא כגון גבי מנחת חטים מן השעורים וגבי שבועת העדות דהוי דאורייתא עכ"ל ולפענ"ד יש להליץ וליישב דברי ר"ת ע"פ מ"ש לעיל בדבור הקודם דהא דאמרינן במקדש ומגרש דתכ"ד לאו כדבור דמי היינו דוקא כשהחזרה הוא לאחר מעשה כמו נתינת הכסף בקדושין וכן נתינת הגט ליד האשה אבל כשהחזרה הוא קודם המעשה כמו שאומר מהיום ולאחר ל' יום.

אם נאמר דמה שאמר ולאחר למ"ד יום הוי חזרה ממה שאמר מקודם מהיום גם בקדושין וגירושין יכול לחזור בו תכ"ד ולפי זה בשארי ענינים דבה"ת תכ"ד כדבור דמי אפי' היכי דאיכא מעשה כגון במקח וממכר אף שעשה הלוקח מעשה בגוף הדבר כמו הגבהה ומשיכה אם בתוך כדי דבור של ההגבהה או המשיכה חוזר בו המוכר יכול לחזור בו וכמ"ש בדבור הקודם שכן מבואר בש"ע סי' קצ"ה והוא מדברי הרא"ש פ' יש נוחלין והשתא דאתאן להכי נוכל לומר דגם ר"ת סובר דהיכי דליכא מעשה תכ"ד כדבור דמי מדאורייתא ומסברא הוא דאתי דבור ומבטל דבור ולא הוצרך ר"ת לומר דתקנתא דרבנן הוא אלא במקום שיש מעשה כגון הלוקח מקח ועשה בו הלוקח מעשה הגבהה או משיכה דמצד הסברא לא היה יכול לחזור בו אף תכ"ד דלא אתי דבור ומבטל מעשה ועכ"ז מתקנתא דרבנן תקנו שיוכל לחזור בו דלמא יפגע בו רבו ויהיה מוכרח להשיב שלום לרבו שלא יהיה נקרא גזלן ולא יוכל לחזור במקחו גלל כן תקנו שבתוך כדי דבור היינו שלש תיבות שלום עליך רבי יהיה רשאי לחזור ובדבר שבממון יוכלו חכמים לתקן נגד דין תורה שהפקר ב"ד הפקר אבל היכי דליכא מעשה כמו נדרים וכמו המתנדב מנחת

חטים מן השעורים אתי דבור ומבטל דבור מדאורייתא וגם ר"ת מודה בזה ומיושב בזה ממה שהקשו עליו וע' בס' דה"מ לגאון א' ספרדי בהל' נדרים בקונטרס תכ"ד בדף ל"ז עמוד ג' מ"ש שם וע' במהרי"ט ח"ב סי' כ"ג שכתב ליישב דברי ר"ת וזה לשונו ואפשר שטעם ר"ת דתקנתא דרבנן היינו השיעור שנתנו חכמים לחזרה דאם סמוך לגמר דבריו חזר בו ודאי מהני אלא עכשיו ששהא דלמא נמלך הוא ועכשיו רוצה לחזור בו אלא שלפעמים בני אדם שוהים מעט ואינו חושש לפרש דבריו מיד ואלו ראינו שהיה מתעסק וראה רבו ונתן לו שלום הוי כמתוך כדי דבור אלא ששהא שהוזקק לתת שלום לרבו ועכשיו באדם אחר שלא חזר בו בגמר דבריו איכא למיתלי שנתעצל בדבר ועד כמה עד כדי שאלת תלמיד לרב דאורחא דאיניש כשיעור הזה אבל טפי מהכי לא שהי איניש שמעולם לא ראינו מי שעשה כך ובכך יש ליתן טעם לדברים האלה החמורים (מגדף מקדש מגרש כו') דלא אמרינן בהו תכ"ד כדבור דמי דלא עביד איניש דלישהי בכי האי מילתא והאי דשתיק נתרצה והשתא נמלך יעוי"ש וע' בס' חתם סופר חלק אבן העזר ח"א סי' צ"ג מ"ש בזה ובס' עמודי אור סי' קי"ז: הרמב"ם פ' י"ב מהל' נדרים הלכה י"א הביא משנתנו דנדרה אשתו וסבר שהיא בתו כו' א"נ שנדרהבנזיר וסבר שנדרה בקרבן דצריך לחזור ולהפר והביאה כצורתה ולא חילק בין סתם למפרש ובין תכ"ד לאחר כדי דבור ובהל' אבל פ"ח הלכה ה' גבי קריעה חילק בין תכ"ד לאחר כדי דבור ובין סתם למפרש לא חילק וע"ש בכסף משנה שהרמב"ם מפרש דרב אשי לאפלוגי אתא דל"ש בין סתם למפרש אלא בין תכ"ד לאחר כדי דבור תלוי (וזה דלא כהר"ן ד"ה רב אשי אמר כו') ולהכי ניחא מאי דלא חילק הרמב"ם בין סתם למפרש כאן בהל' נדרים משום דסובר דרב אשי לאפלוגי אתא אבל הא קשיא מדוע לא חילק כאן בין תוך כדי דבור כדחילק לענין קריעה בהל' אבל וצ"ל שסמך עצמו על מ"ש בפ' שני מהל' שבועות הלכה ט"ז וז"ל מי שנשבע והיה פיו ולבו שווין בשבועה ואחר שנאסר חזר בו בתוך כדי דבור כו' ה"ז מותר ונעקרה השבועה כו' ובס' בנין יחזקאל כתב מפני שהרמב"ם סובר בפ' ט"ו מהל' מעשה הקרבנות דבהקדש לא מהני תכ"ד כמו כן ס"ל דבנדרים לא מהני תכ"ד וממילא בהפרה נמי לא מהני תכ"ד כדבור דמי ומילתי' דרב אשי לא קאי כ"א לתרוצי רומיא דברייתות בקריעה עכ"ל ובנין שלו היא סתירה לדברי הרמב"ם בפ"ב מהל' שבועות שכתבנו לעיל ונדרים דמי לשבועות ולהקדש ל"ד כלל דטעמי' דהרמב"ם דס"ל דבהקדש לא מהני חזרה תכ"ד הוא מטעם דאמירתו לגבוה כמסירה להדיוט דמי וע' בש"ך חו"מ סי' רנ"ה ס"ק ה' ובס' מח"א הל' נדרים סימן ל"ז: בפ"ה הרא"ש ד"ה דתניא אישה יקימנו ודריש ר' ישמעאל כאלו כתיב יקים ממנו משמע אם קיים מקצתו קיים כולו אבל יפרנו ליכא למדרש הכי הלכך הפרה במקצת לא הוי הפרה עכ"ל בריטב"א שעם הלכות הרמב"ן ז"ל כתב וז"ל ובין להקמה ובין להפרה רואין הנדר כולו אחד וגבי הקמה דתלי' רחמנא בשתיקה.

הקמה קצת הוי הקמה לכולה אבל גבי הפרה עד שיפר לכולה ע"ש ולפ"ז אם כששמע שנדרה מתאנים וענבים ואמר לה לתאנים קיים לך ולענבים מופר לך דל"ש לומר דהוי כשתיקה אצל ענבים ויש לומר דמועיל ההפרה לענבים דהא מן הקמה שלו שקיים לתאנים לא הוי כשתיקה לגבי ענבים דהא מפורש אמר מופר לך לענבים וגם לפי סברתו דהוי כשתיקה לגבי ענבים יהיה יוכל עדיין להפר כל יום השמיעה.

וז"א דמלשון המשנה שאמרה קיים לתאנים כולו קיים משמע דגם לגבי ענבים הוי כקיום גמור ולא כשתיקה גרידא דבקיום א"י להפר אפילו לאלתר ולחלק ולומר (דמתניתין מיירי באמר לה רק קיים לתאנים לחוד ועל הענבים לא אמר כלום דאז הוי לגבי הענבים כשתיקה ועדיף מינה) כיון דקיים לתאנים בהקמה מפורשת הוי כאלו קיים מפורש גם לענבים משא"כ באם אמר ביחד קיים לך לתאנים ומופר לך לענבים דיועיל הפרה לענבים דזה אינו דהא משמעות המשנה דכיון שנדרה מתאנים וענבים בנדר א' אין לחלק הנדר לקיים מקצת ולבטל מקצת וק"ל למה הוצרך הריטב"א לתת טעם לחלק בין הקמה להפרה מטעם דהקמה תלי' רחמנא בשתיקה וכפי הנראה דגזו"כ הוא יקים ממנו ולכאורה כל השקלא וטרי' דידן הוא רק לאותו מ"ד דס"ל דמה שהיפר היפר אבל לאינך רבוותא דגרסי מה שהיפר לא הופר אף אם נאמר דכיון שפירש ואמר מופר לענבים לא יהיה מה שאמר מתחלה קיים לתאנים כאלו קיים כולו עכ"ז לא יועיל ההפרה שיפר אף לענבים משום דהפרה במקצת ל"ש הפרה אבל זה אינו דהא דאמרינן הופר במקצת לא הופר כולו היינו דוקא כשנשאר בעת ההפרה מקצת שהיה יכול להפר ולא הופר אבל אם אותו מקצת לא היה יכול להפר כגון נדרה מב' ככרות אחת מתענה וא' שאינו מתענה לר' יוחנן לעיל (דף פב:) מיפר למתענה ואינו מיפר לשאינו מתענה וע"ל בר"ן שם דנהי דרחמנא אמר יפרנו כולו היינו לומר שצריך להפר כל הנדר שהוא יכול להפר ולהכי הוצרך המשנה לומר קיים לתאנים כולו קיים דאי לא הוי כולו קיים רק במקצת הי' יכול להפר מקצת השני ולא היה קשה דיפרנו כולו משמע וע' בס' בנין יחזקאל שדבר ג"כ מזה ע"ש: ע"ב בר"ן ד"ה אמר רבא ר"ש היא כו' בפ' שבועות הפקדון היא כו' ה"נ לא חשיב שני נדרים עד שתאמר שאני טועמת לכל אחד ואחד אבל אם אמרה קונם שאני טועמת לא תאנה ולא ענבה לר"ש נדר אחד הוא כו' עכ"ל ע' במהרי"ט בראשונות סי' ס"ח שהאריך בישוב השמועות והסוגיות דכאן ודשבועות והעלה לחדש דלאו דוקא קפיד ר"ש שיזכיר שבועה לכאו"א ועד כאן לא אפליגו תנאי אלא בשפרט דברים הרבה בשבועה א' דר"מ סבר כלל אינו חייב אלא אחד פרט חייב על כל או"א ור"ש סבר הואיל והוציאם כולם בשבועה אחת ואתה צריך לצרף כל הפרטים לשבועה שהזכיר בתחלה כו' וכן אותם דנדרים כשאמר קונם שאיני נהנה לך ולא לך צריכים להצטרף אל הראשון שהזכיר בו קונם הלכך נדר אחד הוא אבל ההיא דפ' שבועות שתיים שבועה שלא אשתה יין שמן ודבש דמוקמינן לה דמונחים לפניו כו' שכלל תחלה ואח"כ פרט דכי אמר שבועה שלא אשתה הרי נאסר בכולן.

כי הדר פרט בהו יין. ושמן ודבש לחייב על כל אחד ואחד וכאלו אמר שבועה זו שהזכיר בכלל תחול על היין בפ"ע ועל השמן בפ"ע כו' כו' וההיא דפ' בתרא דנדרים קונם תאנים וענבים אלו שאני טועמת אע"ג דבמונחים לפניו מיירי מדקתני אלו לא תקשי אמאי לא חייב על כל או"א דומיא דשבועה שלא אשתה יין ושמן דאלו אמרה קונם שאני טועמת תאנים וענבים ה"נ דמחייב אפרטי.

דאיכא כלל ולבסוף פרט. אבל השתא דאמרה שאני טועמת לבסוף ליכא כלל שאינה נאסרת בשום דבר אלא בגמר דברי' ואין כאן כלל אלא פרט לבדו ובהכי פליגי ר"מ ור"ש כו' דר"ש סבר אף על הפרט שהוא כלול בקונם א' אינו חייב אלא א' עד שיאמר תאנה שאני טועמת ענבה שאני טועמת כו' עד כאן תוכן דבריו הנעימים ולדעתו הוא נגד

דעת הר"ן בדבור זה שהרי מבואר בלשונו דאף אם אמרה קונם שאני טועמת בלשון כלל מעיקרא והדר פרט לא תאנה ולא ענבה דנדר אחד הוא אליבא דר"ש עד שתאמר תאנה שאני טועמת ענבה שאני טועמת ב' פעמים שאני טועמת (וע' בפ"ה הרא"ש שגורם במשנה שאמרה ג"כ קונם קונם ב' פעמים) הנך רואה כמה צריך לשקול בפלס דברי הראשונים זכרם לברכה ולבחור לשון ערומים שלפי דברי מהרי"ט הנ"ל יש נ"מ גדולה בלשון ולחלק יצא בין אם אמרה מתחלה שאני טועמת בדרך כלל [דהא מיירי שהם מונחים לפני דקאי ארישא דקתני אלון] והדר בדרך פרט לא תאנה ולא ענבה דאז גם ר"ש מודה דהווי שני נדרים ובין אם אמרה קונם תאנים וענבים שאני טועמת דליכא כלל כלל שאינה נאסרת בשום דבר אלא בגמר דברי ואין כאן כלל אלא פרט כי לפי חילוקו ז"ל יבואו דברי הר"ן שלפנינו שלא בדקדוק לכן נראה שהר"ן לא ס"ל כוותי' וע' בס' מחנה אפרים הלכות שבועות סי' ט' שנוטה ג"כ לסברת מהרי"ט הנ"ל ושם בהג"ה מקשה עליו: דף פח במשנה המדיר הנאה לחתנו והוא רוצה לתת לבתו מעות אומר לה הרי המעות האלו נתונים לך במתנה ע"מ שאין לבעלך רשות בהן אלא מה שאת נו"נ בתוך פיך.

הרב בעל מחנה אפרים הל' זכי מהפקר סי' ד' הקשה מכאן על מה שכתב הרשב"א בתשובה סי' תר"ב דאשה שאסרה ע"ע כל נכסי ראובן בהנאה ואח"כ קבלה קדושין ממנו דאינה מקודשת דכיון דאסורה בהנאה מהם אינה יכולה לזכות בהם (ולא ס"ל כמ"ש הר"ן לעיל דף מו דאע"ג דנכסים אסורים לו בהנאה יכול לזכות בהן לענין שנותנם לבניו או לאחיו) ומעתה לפי סברת הרשב"א קשה ל"ל לומר הרי המעות הללו נתונים לך במתנה על מנת שאין לבעלך רשות בהן.

כי לא אמר לה כן ג"כ אין הבעל קונה אותם כיון שאסור בהנאתם עכ"ל. ובס' נתיבות המשפט סי' ער"ה כתב עליו וז"ל לא קשה כלל דהא כשאומר נכסי עליך מכרו לאחר מותר כמבואר בנדרים (ע"ל דף ל"ד: בר"ן שם ד"ה בעא מיניה ר"ח בר אבין כו') וכיון שנותן לבתו הוי כמכרו לאחר ובעלה מינה דידה קא זכי עכ"ל ודבריו אינם מובנים כיון דאין קנין לאשה בלא בעלה איך הוי מה שנותן לבתו כמכרו לאחר הא בעת שנותן לבתו באותו שעה ממש זוכה בה הבעל ג"כ והוי כשותפין במתנה לה שייך גוף המתנה ולהבעל הפירות ואטו מי שמדיר לאחד הנאה מנכסיו האם יכול ליתן מחצה לאחר ולהמודר בשותפות ואף שיהיה רק להמודר חלק בפירות הנכסים ודברי הנתיבות שייכים רק אחר התקנה שאמרו ליתן לה ע"מ שאין לבעלך רשות בהן אלא מה שאת נו"נ בפ"ד דאז בעת שנותן לה אין להבעל שום זכות בהן ואם אח"כ האשה נותנת מכל מקום להבעל מינה דידה קא זכי וכמ"ש המפרש כאן בד"ה לא שנו כו' בסה"ד וז"ל דכיון דאמר לה הכי לא קנה בעל ויכול ליהנות מהן דמשל אשתו הוא אוכל עכ"ל אבל אנן דקיימינן בקושיא שהקשה הרב בעל מח"א דלמה להאב לומר כן לבתו דאף אם לא יאמר כן הרי כיון שאסורים עליו נכסי חותנו אין לו זכי' בהן ואינו קונה אותם כלל וא"כ בזה שנותן לבתו אינו גורם כלל איסור לחתנו דהא ממילא לא יוכל ליהנות מהם ואין לו בהם קנין כלל א"כ מה תירץ ע"ז בעל נה"מ דהוי כמכרו לאחר ואדרבה אם נימא כיון דאסורים הנכסים על חתנו א"כ במה שנותן לבתו אינו נותן הוא כלל לחתנו דבאיסורי הנאה לא שייך שום קנייה ואחר כך אם בתו נותנת לבעלה מינה דידה קא זכי' הקושיא יותר חזקה דל"ל לומר

ע"מ שאין לבעליך רשות בהן הא בלא אמירתו ג"כ אין לו זכי' בהן ובאמת גם דברי המח"א צ"ע דמאי קשיא ליה יותר על שיטת הרשב"א מעל שיטת הר"ן דהא גם להר"ן דסובר דבאה"נ יש לו זכיה לענין שיכול להורישו לבניו או לאחיו קשה ג"כ ל"ל לומר ע"מ שאין לבעליך רשות בהן כו' נימא דהיתרא ניחא ליה דליקני דאיסורא לא ניחא ליה דליקני וכמ"ש לעיל (דף לב).

(למעול מקבל יכול לומר איסורא לא בעיתי ע"ש אלא ע"כ המכוון כיון דאמרינן יד אשה כיד בעלה אם לא יתנה בפירוש ע"מ שאין לבעליך רשות בהן מה שמקבלת האשה המעות מאבי' הוי כיד בעלה וכאלו הבעל מקבל אותן בידו וניחא ליה בזה ואמרינן ג"כ לעיל מקבל מעל לכשיוציא ובעהמ"ח בנין יחזקאל בנה כל הבנין בעצמו ועשה עצמו כלא ידע ולא ראה דברי המחנה אפרים והנתיבות הנ"ל ולא הזכירם כלל ומקשה מדעתו דל"ל כל הטורח הזה הא אף אי יהיב לה סתמא לא קנה הבעל משום דהיתרא ניחא ליה דליקני איסורא לא ניחא ליה דליקני ועיי"ש מה שתירץ וע' בט"ז סי' רכ"ב ס"ק ג' שכתב ג"כ וז"ל יש להקשות כיון שחתנו אסור ליהנות משל חמיו מחמת שהדירו למה לא יהיה מותר לתת לבתו אפי' סתם שהרי חתנו לא יעשה איסור ותירץ כיון שעכ"פ זכה במתנה בקבלת אשתו ה"ל כאלו הוא קבל מחמיו ונותן אח"כ לאשתו ע"כ: בהמפרש ד"ה ל"ש דיכול ליתן לה כו' אלא מה שאת נו"נ בפ"ך דכיון דאמר לה הכי לא קנה בעל ויכול ליהנות מהן דמשל אשתו הוא אוכל עכ"ל והביאו הט"ז בסי' הנ"ל בשם רש"י ובס' מחנה אפרים הל' נדרים סי' ס' כתב דאין הבעל יכול ליהנות ממנה דאין המתנה חלה אלא כשנותנת לתוך פיה ונמצא זה נהנה מחמיו ואפילו בלא נדר כל שנותן לבתו בתנאי זה אין הבעל יכול ליהנות מאלו המעות דהיא גופה אין בידה לשנותם לדבר אחר דא"כ הווי גזל בידה כו' עיי"ש ובשעה"מ בהל' נדרים פ"ז תמה עליו איך לא זכר שר את דברי רש"י הנ"ל והט"ז ג"כ הביאו וגם בשיטה מקובצת כת"י כתב ג"כ בשם הר"א ממיץ כן.

ושהקשה שם ג"כ דמאחר שאינה מקיימת התנאי נמצא שהמתנה אינה מתנה והרי הן של חמיו ואמאי יהא מותר בהן. ותירץ דמ"מ אין לחמיו עליו כלום.

ויקרא את בתו לב"ד או תשלם לו אמנם השתא היא גוזלת אותם ושולחת בהן יד והרי הן מעתה שלה ולא של אביה וכתב עוד וא"ת היאך היא גוזלת ונותנת לבעלה ויש לומר גם היא יודעת שאין אביה מקפיד אם היא תעשה בהן מה שתמצא רק שאמר מה שאת נושאת ונותנת לתוך פיך כדי שלא יקנה אותן הבעל ויהיה הרשות בידה לעשות בהן כל מה שתמצא ע"כ דברי השעה"מ ובס' בנין יחזקאל עמד בתימא על דברי רש"י הנ"ל מדעתו וכבר קדמו בס' מח"א.

והשעה"מ מצא סניגורין לדברי רש"י הנ"ל ותנא דמסייע ליה הר"א ממיץ ז"ל וכפי הנראה שהמחבר הנ"ל לא שת לבו לעיין בספרי גדולי רבותינו האחרונים ז"ל אשר לאורם נלך בכ"מ ועיין עוד בס' אבני מלואים להגאון בעל קצות החשן ז"ל באה"ע סי' פ"ה ס"ק א' שהביא ג"כ מה שכתבו הגאונים הנ"ל בספריהם ואסברה בטעמא לדברי הר"א ממיץ הנ"ל משום דודאי האב אינו מקפיד במה שתעשה היא בהם מה שתמצא ומקנה הוא לה לגמרי והא דלא קנה יתהון בעל היינו טעמא משום כיון דאמר בפירוש

מה שאת נו"נ לפיך הוי ליה כנכסים שאין ידועים לבעל אע"ג דגמר בלבו להקנות לה לכל דבר מ"מ ה"ל כמברחת.

ואע"ג דאין בלבה להקנות ללוקח מהני גבי בעל כיון שאין ידועים לו הכי נמי האב מבריה ממנו במה שהתנה בפירוש מה שאת נושאת ונותנת לפיך ומשום הכי אין לבעל פירות כו' יעויין שם היטב: ע"ב בר"ן ד"ה כיצד משתתפין במבוי מבוי שחצרות פתוחין לתוכו כו' וכל אחת ואחת אוסרת להוציא כלים ששבתו "בבית" למבוי דרך החצר עד שישתתפו כל החצרות במבוי כצ"ל וע' ערובין (דף צא) ונוסח שלפנינו נדפס בטעות: ד"ה אלא אמר רב אשי כו' כי קתני בשיש לה חצר כו' עכ"ל ע' בתוס' ערובין (דף עט:): ד"ה וע"י אשתו כו' שהקשו אם כן בנו ובתו הקטנים יזכו לאחרים בעירובם כשיש להם בית באותו חצר וכן עבדו ושפחתו הכנענים דהא ודאי יש להם זכי' לענין עירוב כיון שאוסרים כשיש להם חצר או בית כדאמר לעיל דאוסר בעבדים ומתיר בנשים כו' ונראה לר"י דלמסקנא דנדרים אתי כר"י בן בבא דמתיר בעבדים ואוסר בנשים כו' יעויי"ש מדבריהם למדנו שיש במציאות שעבד כנעני הנמכר לישראל יהיה לו חצר שלא יהיה שייך לרבו ושלא נאמר בו יד עבד כיז רבו ומה שקנה עבד קנה רבו.

וכגון שהחצר היה לו קודם שנמכר לעבד ומה דאמרינן מה שקנה עבד קנה רבו לא נאמר אלא מה שקנה אחרי נמכר לעבד. אבל מה שקנה מקודם אין לרבו חלק בזה כ"נ לכאורה וע' תוס' קדושין (דף כד).

(כתבו שאין יד האשה כיז הבעל כמו שיד העבד כיז רבו ותדע דאלו נתן הבעל מתנה לאשתו קנתה לגמרי ואין הבעל אוכל פירות ואלו אם נתן מתנה לעבדו לא קנה כלל כו' ועוד תדע שאינם שווים כו' ולפ"ז לא משכחת בע"כ שיהיה לו חצר ולא יהיה שייך לרבו אא"כ שהיה קנוי לו החצר קודם שנמכר לעבד דבמה שקנה קודם עבדותו לא נקנה לרבו והיה בעיני דבר זה לפשיטות גם ע"פ סברא.

אמנם ראיתי לאחד קדוש מדבר שכתב להיפוך והוא ניהו בעל שעה"מ שכתב בהל' עבדים וזה לשונו וכן יש להוכיח מדבריהם (והוא מדברי התוס' יבמות (דף סו.) ד"ה ועבדים שקנו עבדים כו') דהא דאמרינן מה שקנה עבד קנה רבו לאו דוקא בנכסים שקנה בעודו עבד אלא אפילו בנכסים שהיו לו מקודם שמכר א"ע בעבד אמרינן דקנה רבו מדלא תירצו דמשכחת לה עבדים שקנו עבדים מנכסים שהיו לו מקודם ע"ש וכן היה נראה להביא סייעתא לדבריו מהא דאמרינן בקדושין דעבד אינו נפדה בכסף אליבא דר"מ אלא ע"י אחרים ואם נאמר דהכסף שהיה לעבד קודם שנמכר אין לרבו שייכות זכות בזה משכחת לה שיופדה גם בכסף שלו ובכסף קבלת רבו גרמה לו.

מכ"ז נראה כדברי בעל שעה"מ אלא שמדברי התוס' דערובין נראה שיצוייר דיהיה לעבד חצר שיצטרך לערוב ויוכל לקבל הערוב מיד רבו במגו דזכי לנפשי' ואיך יתכן שיהיה חצר לעבד ולרבו אין שייכות בו הלא מה שקנה עבד קנה רבו אם לא שנאמר דהחצר כבר קנה קודם שנמכר לעבד ובכה"ג אין קנוי לרבו ונראה לכאורה סתירה לדברי שע"מ וצריך עיון לע"ע בזה: ד"ה ונדר אלמנה וגרושה יקום עלי' כיצד כו' דודאי קרא להכי אתא דאי בלא נשאת למה איצטריך קרא דיקום עלי' פשיטא מאן מיפר לה עכ"ל ע' בתוס' כתובות (דף מט).

(ד"ה ונדר כו' שהניחו בתימא דשם דרשינן להאי קרא להיכי שמסר האב לשלוחי הבעל ונתאלמנה או נתגרשה בדרך דלא הדרא לבית אבי' ואינו יכול להפר לה עוד דכיון שיצתה מרשות אבי' שעה אחת שוב א"י להפר לה והקשו שם דמנ"ל דרשה דהתם הא איצטריך קרא להך דרשה דהכא דבתר אמירת הנדר אזלינן או בתר חלות הנדר לכל חד כדאית ליה והניחו בתימא וע"ש בהפלאה שיישב קצת וכפי הנראה דתרת שמעת מינה דבזה הכתוב משמיענו שיש צדדין לומר שיהיה לאלמנה וגרושה הפרה וקמ"ל דלא והיינו שיש צד לומר שהפרת הבעל יועיל לאלמנה דבתר חלות הנדר אזלינן או להיפך וכן יש צד לומר שהפרת האב יועיל היכי דהדרא אליו וקמ"ל דלא וע' במאירי כאן שכ"מ מדבריו: דף פט בר"ן ד"ה זה הכלל דקתני גבי אלו נדרים כו' דכיון שמסרה להם שוב אין לאביה רשות בה דהוי לה הך מסירה כנשואין שהבעל מיפר בנדרים שתדור מנשואין ואילך: אבל נדרים שנדרה כבר לא שאין הבעל מיפר בקודמין כו' עכ"ל משמע מדבריו דנדרים שנודרת בעת מסירתה לו הוא מיפר לבדו דהך מסירה הוי כנשואין וכמו דאחר נשואין הוא לבדו מיפר נדרי' שנודרת כן מה שנודרת בעת שהיא מסורה לו קודם כניסתה לחופה כיון שיצתה מרשות האב היא כנשואה להבעל ויכול להפר לה אז לבדו והנדרים שנדרה בעודה ארוסה ואח"כ מסרה האב לו שוב א"י להפר אפילו עם אבי' בשותפות דהמסירה עושה אותה כנשואה ושוב אין לאביה רשות בה והוא לבדו א"י להפר שאין הבעל מיפר בקודמין וע' בטור וב"י סי' רל"ד סעי' ח' שני דעות בזה אם הבעל יכול להפר מה שנדרה בעוד שנמסרה לו קודם כניסתה לחופה ולכאורה על שיטת הר"ן קשה איך יכול להפר קודם כניסתה לחופה דלמא ימצא סמפון ויתבטלו הקדושין וע' בקדושין (דף יא.

(בהא דאמרינן שם א"ב קבל מסר והלך דלפי' התוס' שם ניחא אבל לפירש"י שם דבמסר חיישינן למשנה אחרונה שמא ימצא סמפון קשי' ואי הוי אמרינן דהאב והבעל מפירין שניהם הוי ניחא דממ"נ נדרה מופר אם לא ימצא סמפון הפרת הבעל הוי הפרה ואם ימצא סמפון בטלו הקדושין וחוזרת לרשות אביה ויועיל הפרת האב [וגם בזה יש להסתפק לפי מ"ש הר"ן לעיל (דף עד.

(ד"ה ור"י חבר דיש זיקה מיהו אין ברירה וכתב שם דאפי' שניהם אינם יכולים להפר דבעינן שיהיה ידוע בשעת הפרה מי המיפר ע"ש] עכ"פ הבעל לחוד איך יכול להפר דלמא ימצא סמפון ויהיה הקידושין בטלים. וראיתי בהפלאה בכתובות (דף מט) שסובר דבאמת ההפרה אינו מועיל רק אחר שתכנס לחופה ולא ימצא בה אז תחול ההפרה למפרע להיות נשואה וחל ההפרה ומסתימת לשון הר"ן והפוסקים לא משמע כן: בפ"י הרא"ש ד"ה זה הכלל דקתני גבי ואלו נדרים כו' ואם נדרה וגרשה והחזירה אין לה הפרה דמרשות האב יצתה ואין הבעל מיפר בקודמין עכ"ל לכאורה אינו מובן אמאי הוצרך לפרש שגרשה והחזירה ולא מפרש כפי' הר"ן שנדרה בעודה ארוסה קודם מסירתה להבעל ואח"כ מסרה האב להבעל או לשלוחיו דמרשות האב יצאה והוא אינו יכול להפר לה והבעל ג"כ א"י להפר לה דהוי הך מסירה כנשואין והנדר היה קודם המסירה בעת האירוסין דהוות ברשות שניהם והבעל אינו מיפר בקודמין בלא שותפתי' דאב וראיתי בס' בית מאיר על אה"ע סי' נ"ז שכתב דמשום דלשון זה הכלל משמע שנאמר בדמיון דנדרה וגירשה והחזירה בו ביום דיוצאת לרשות עצמה שעה אחת בין

הנדר לנישואין שניים ובמסר האב אם לא נימא דגירשה והחזירה אינה יוצאת לרשות עצמה אלא מקודם היתה ברשות אב ואח"כ ברשות הבעל ע"ש וע' בכתובות (מט) דבלא חזרה נפקא לן מלזנות בית אביה ולימוד דתנא דבי ר' ישמעאל דנפקא לן מקרא דנדר אלמנה וכו' אתי ללמד להיכא דהדרא לבית אביה דממ"נ אינו יכול להפר כיון שיצתה מרשותו שעה אחת: ע"ב בפ"ה הרא"ש ד"ה קונם שאני נהנה לאבא ולאביך כו' שתעשה לבעלה ולא תהנה לאביו ולאביה ואף דברים שבינו לבינה לא הוי.

זו היא גירסת הרב ר"א ובכל הספרים כתוב ה"ז יפר כו' דכיון דנאסרה בהנאת אביו ואב"י ע"י שהיא עושה לבעלה גנאי הוא לבעל והוי דברים שבל"ב עכ"ל כפי הנראה שהרא"ש מפרש הלשון שאני נהנה לאבא שהיא לא תהנה אותם ולא תתן להם וכן הוא בפרש"י כאן שכתב וכלומר שאני נותן להם יהא עליהם קונם (ובהציון שבפרש"י נראה שיש ט"ס שצריך לציין קונם שאני נהנה לאבא ולאביך אם עושה אני לפיך וע"ז כתב כלומר שאני נותן להם) וכה"ג מפרש הר"ן (לקמן דף צ).

(קונם שאני נהנה לפלוני ולמי שאשאל עליו שאסר לפלוני והדירו מנכסיו ופ"ה נהנה להנהות את פלוני וכן משמע שמפרשים התוס' ג"כ כן שכתבו בד"ה תניא שאני נהנית לאבא ולאביך כו' דלהכי הוי דברים שבינו לבינה כיון שע"י שתעשה לפי בעלה תהיה אסורה לההנות לאב"י משיאה בעלה שם רע בשכינותיה כו' ע"ש ודברי הרא"ש בפירושו קרובים תמיד לפי התוס' וזה דלא כפי' הר"ן דמפרש שאני נהנה לאבא שהיא לא תהנה משלהם ומש"ה כתב בד"ה תניא כו' דבשאיני נהנית לאבא ולאביך אם עושה אני לפיך נדרה בעינוי נפש וכרבנן דס"ל דהנאת פלוני עלי עינוי נפש הוי וכדאמר שמואל אליבייהו בפרקין דלעיל ותנאה בדברים שבינו לבינה וגם במתניתין כתב דליכא בחזד מהנך מידי דגריע טפי מדברים שבינו לבינה אבל לפי' התוס' והרא"ש שמפרשים דמה שאמרה שאני נהנית לאבא ולאביך המכוון שלא תהנה אותם דהאי לישנא מתפרש בתרי אנפי לא אהנה לך או לפרש שלא אהנה משלך עיין בר"ן לעיל (דף ה').

(ד"ה אלא הכי אתמר כו' ולפירושם לכאורה הנדר לא הוי לא מעינוי נפש ולא מדברים שבינו לבינה כיון שהנדר הוא שלא תתן להם ולא תהנה אותם מאי איכפת ליה להבעל ולהכי הוצרך הרא"ש לפרש דכיון דנאסרה בהנאת אביה ואביו ע"י שהיא עושה לבעלה גנאי הוא לבעל והוי דברים שבל"ב וכן הוא כוונת התוס' ואם כנים אנחנו בדברינו אלה מעתה יהיה מדוקדק מאוד מ"ש הש"ך בסי' רל"ד ס"ק פ"ה שהביא שם לשון הטור שכתב ג"כ הטעם שגנאי הוא שנאסרה בהנאת אב"י אם היא עושה לבעלה וכן מה שאינה רשאה לעשות לאביה ולאביו כדי שלא תאסור עליו והקשה הש"ך דלאיזה צורך הוצרך לומר דזה הוי דברים שבל"ב מה שאינה רשאה לעשות לאביו או לאביה תיפוק ליה דמה שנאסרה עליו הוי מדברים שבל"ב.

דלכאורה קשה מדוע לא הקשה אבבא קמייתא דאסרה הנאת אב"י אם תעשה ע"פ בעלה דלאיזה צורך הוצרך הרא"ש לומר דרק גנאי הוא לו שתאסור בהנאת אביה יותר הל"ל שאם תאסר בהנאת אביה שלא תהנה ממנו הוי ע"נ כדאמר שמואל לעיל הנאת פלוני עלי יפר וע' לחם משנה פ' י"ב הלכה י"ב ובקרבן נתנאל כאן שהקשו באמת כן על הך בבא אבל לדברינו שפתי כהן ישמרו דעת שלא הקשה על בבא ראשונה דאפשר לפרש

מה שאמרה שאני נהנה לאבא ולאביך שהיא לא תהנה אותם וכפי' המפרש בכאן ובזה ליכא בהנדר לא עינוי נפש ולא דברים שבל"ב.

ורק גנאי הוא לבעל שע"י מה שתעשה לפיו תיאסר להנות לאבי' ולאביו ושהוא לא יחשוש בכבוד אביו ובכבוד חותנו אמנם בבבא השניה דהנדר הוא בהנאה לבעלה הוי דברים שבינו לבינה בין אם נפרש שהיא לא תהיה נהנית מבעלה בין אם נפרש שלא תהנה את בעלה לפחות הוי דברים שבל"ב לכן בזה הקשה הש"ך דלא הוצרך הרא"ש לפרש הטעם דגנאי הוא לו ועי' במאירי: בפ"י הרא"ש ד"ה תתסר הנאה דעלמא עלי.

אסר עצמו בכל הנאות שבעולם אם יאש אשה קודם שילמוד הלכות. ואע"ג דא"א לו להיות בלי הנאת העולם לא הוי נדר שוא.

דאפשר שלא ישא אשה ולא יאסר עכ"ל. וכוונתו דאם ה'מקרי נדר שוא הנדר אינו חל ולא ה' צריך התרה אבל כיון שתלה הדבר בתנאי ואפשר לו לקיים התנאי לא מקרי נדר שוא אף שהנדר בעצמותו הוא דבר שא"א לו לקיים וכ"כ התוס' בכתובות (דף ע"א).

(ד"ה באומר כו' כתבו בשם רבינו תם דלא חייל נדר בכה"ג אף אם תלה הנדר בתנאי וזה לשונם שם ואומר רבינו תם דבנדר לא חיילא בכה"ג אם אסר כל פירות שבעולם עליו בקונם אם יעשה כדבר הזה כיון שאי אפשר לו לקיים כו' עכ"ל. וליכא למירמי דברי התוס' אהדדי משום דגברא אגברא קא רמית דהתוס' בכתובות הם דברי ר"י (דסתם דברי התוס' הם של רבינו יצחק הזקן כידוע.

(ובשבועות כתבו בשם רבינו תם. ומחולקים הם בזה כמבואר בהגהת אשרי ר"פ המדיר בכתובות.

ששם כתב הרא"ש ג"כ בשם ר"ת דלא חייל הנדר אע"ג שתלה בתנאי ואפשר לו שלא לעשות אותו דבר ולא יאסרו כל הפירות עליו וכתב ע"ז בהג"א אבל מהרי"ח כתב בשם ר"י ז"ל שאם תלתה בשום דבר אם אעשה זה דחל הנדר לאסור לעשות אותו דבר שפירשה עיי"ש וגם התוס' בגיטין (דף ל"ה.) ד"ה ונודרות כו' סוברים כמ"ש בכתובות והם ג"כ דברי ר"י בעל התוס' בסתם יעוי"ש ובס' נחלת יהושע סי' י"ב כתב לתמוה שהתוס' בגיטין סתרי למ"ש התוס' בשבועות ותמיהא אין כאן.

כי מי ששנה זו לא שנה זו והוא מחלוקת באמת בין רבינו תם ובין ר"י ואמנם צריך ליישב לפי' ר"ת דלא חייל הנדר אפי' בתלה הדבר בתנאי אם יעשה דבר פלוני. איך יתרץ סוגי' דידן.

דהא הנדר שנדר ההוא גברא ואסר עליו כל הנאות שבעולם הוי נדר שוא ולא חל כלל אע"ג שתלה הדבר בתנאי אם ישא אשה קודם שילמוד הלכות והי' בידו שלא ישא אשה. עכ"ז לדעת ר"ת מיקרי נדר שוא ולא חל וא"כ אמאי הוצרך רב אחא בר הונא להביא אותו האיש לפני ר"ח להתיר לו והא לא חל הנדר.

ואולי יש לומר דסבר כרבן גמליאל לעיל (דף פ"א:) דאפי' בנדר שאינו חל מ"מ צריך להפך שלא להקל בנדריים ע"ש בר"ן ד"ה ר"ג אומר יפר כו' וכן לעיל (דף כ"א:) סבר

רב אסי דארבעה נדרים צריכין שאלה לחכם ובהן נדרי הבאי ג"כ. ע"ש בלישנא קמא דמתני בשם רב יהודא.

אמנם הנכון יותר בעיני דר"ת מפרש הך סוגי' דידן כמ"ש הריטב"א הנדפס עם הלכות הרמב"ן דלאו כולה הנאות דעלמא אסר עלי' אלא שנדר ממקצת הנאות העולם או אפי' מכל הנאות שבעולם אבל רק ממקצת בני העולם. שהי' אפשר להתקיים על ידי אחרים עיי"ש ויהי' מיושב בזה מה דהוי קשיא לי' לפי מה שהביא הר"ן לעיל (דף פ"א ע"ב) הירושלמי דהאומר קונם הנייתי על בני עירי אינו נשאל לזקן שיש שם והב"י בס"י רכ"ח מפרש לה שהוא אוסר עצמו מלהנות מבני עירו ולפיכך אינו נשאל מזקן שיש שם שהוא נהנה בזה במה שמתיר לו הנדר ודלא כפי' הריב"ש שם (ע' לעיל ד' ע"ט: מה שכתבנו שם) וא"כ אם נפרש דהאי גברא אסר עליו כל הנאות שבעולם ומכל אדם שבעולם איך בא לפני ר"ח להתיר לו נדרו הא בזה גופא נהנה מרב חסדא שמתיר לו נדרו אלא ודאי דלאו ממש אסר עליו כל הנאות שבעולם ולא מכל אדם אלא ממקצת בני אדם ורב חסדא לא הי' מאותן אנשים שאסר עצמו מליהנות מהם ולהנך רבוותא דמפרשי כאן דאסר על עצמו כל הנאות שבעולם מכל אדם שבעולם צריכים אנו לומר דמה שאמר בירושלמי דהאומר קונם הנאתי מבני עירי דאינו נשאל לזקן שיש שם הוא רק איסור לכתחלה אבל בדיעבד אם התירוהו מותר ושעת הדחק כדיעבד דמי בכל מקום ואין שעת הדחק גדול מזה במי שאסר ע"ע כל הנאות שבעולם ומכל אדם דממי ישאל התרה ולהכי מותר אפי' לכתחלה לישאל על נדרו וכ"כ הש"ך בס"י רכ"ח ס"ק י"א.

יע"ש בהגהות הגאון ר' עק"א שהראה ראי' לדינו של הש"ך באמת מכאן: ד' צ' בר"ן ד"ה לא יחל דברו לא יעקר חלות דברו. ודייקינן הא אחרים עוקרין.

אלמא אין חכם מתיר אלא א"כ חל הנדר עכ"ל ובריטב"א ביאר יותר דלהכי נקט קרא האי לשנא ולא לשנא אחריןא דשייך בהתרה למישמע מינה נמי דבעינן חלות הנדר עיי"ש הט"ז בס"י רכ"ז ס"ק כ"ג כתב פירש המפרש דכתיב לא יחל דברו כל זמן שהוא דבור בעלמא ולא חל עדיין לא יחל אותו להתירו וא"י למה בחר לעצמו פי' הזה שאינו מדויק דלפירושו קשה דיהי' הדיוק אבל אחרים מוחלין לו מורה ההיפוך.

דהוא לא יחל כ"ז שהוא דבור בעלמא אבל אחרים מוחלין לו אפי' שהוא רק דבור בעלמא וע' בפ"י הרא"ש שמפרש באר היטב שנאמר לא יחל דברו וסמ"ך לי' ככל היוצא מפיו יעשה אחר שחל הנדר ובא לידי עשיי'. ואז אמרין הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו: שם ד"ה הא ר' נתן דאית לי' כו' ולענין הלכה קיי"ל כרבנן כו' חזא דייחיד ורבים הלכה כרבנים ועוד דר"ע כו' ועוד דסוגיין דריש פרקין כו' כרבנן שייכא כו' ודבריו לקוחים מהל' הרמב"ן ושם כתב עוד טעם דסתם במתניתין כרבנן ומחלוקת בברייתא היא והלכה כסתם עיי"ש והר"ן השמיט טעם זה משום דיש גורסין במשנתנו לא יפר ויהי' הסתם כרבי נתן ע' בפ"י הרא"ש במשנה דזו היא גי' הרב ר' אליעזר אבל הרא"ש הסכים לגירסתנו דה"ז יפר כרבנן ומשום דתלוי בחילופי הגירסאות לכן בכונה השמיט הר"ן ראי' זו: תו' ד"ה ונטולה אני מן היהודים שאסרה הנאת תשמיש כל היהודים עלי' וס"ל למשנה ראשונה דבעל אינו יכול להפר ולכך יוצאה ולא ביארו הטעם דאמאי ס"ל למשנה ראשונה דא"י להפר ובפ"י הרא"ש בד"ה נטולה אני מן היהודים כו'

בסוף הדבור מבאר הטעם וז"ל וסברה משנה ראשונה דאפי' דברים שבינו לבינה לא הוי "דאפשר שיגרשנה" עכ"ל.

ודבריו כפשוטן א"א להלום. וכבר עמדו ע"ז המפרשים האחרונים.

כי ז"ל בעל קרן אורה לא הבנתי דבריו דאטו משנה ראשונה ס"ל דאין יכול להפר דברים שבינו לבינה מטעם דאפשר שיגרשנה דא"כ] בכל דברים שבל"ב מצינן למימר הכי ועוד דא"כ משנה אחרונה דס"ל דהוי דברים שבל"ב ל"ל למימר טעמא דלא תהא נותנת עיני' באחר הא בלא"ה א"צ להוציא כיון דיכול להפר וכתב עוד דמה שהכריחו להרא"ש ז"ל לזה הוא דאם הי' יכול להפר אמאי יוציא דמשמע דכופין אותו להוציא כיון דמיפר חלקו וכי משום דאנוסה היא ותשמיש קשה לה יכפנו להוציא עכ"ל וגם בס' שם ארי' שחיבר גאון דורינו בתחלת ספרו בהשמטות עמד ג"כ על דברי הרא"ש שנשאל מחכם א' וכתב שמצוה ליישב דברי הרא"ש הנ"ל שהם תמוהין מאוד והמחבר הנ"ל יישב ע"ד החזק ולא נתחוורו לי גלל כן לא העתקתים ולפענ"ד נראה ליישב ע"ד הפשוט בכדי דלא נשוו' לדברי הרא"ש ז"ל תמוהים בשנקדים מ"ש הטור בס' רל"ד בשם אביו הרא"ש והובא בש"ע ג"כ סי' הנ"ל סעיף ס"ד.

נדרה שלא ליהנות לבריות אינו עינוי נפש אלא דברים שבינו לבינה ואינו מיפר לה "אלא בעודה תחתיו" ופי' שם הט"ז ס"ק נ"ה. דההפרה אינו מועיל אלא בעודה תחתיו אבל לאחר שתתגרש אפי' לא ניסת עדיין לאחר אסורה ליהנות ממנו ג"כ ואע"ג דבשאר דברים שבל"ב מועיל ההפרה אפי' לאחר הגירושין כל שלא ניסת לאחר והיא ראוי' לחזור לו כדאיתא בריש פרקין הכא שאני וחולק שם על הדרישה שמפרש שכוונת הטור מ"ש בעודה תחתיו אפי' אחר הגט כ"ז שהיא ראוי' להיות תחתיו דאין הלשון משמע כן אלא דוקא בעודה תחתיו אבל לאחר הגט לא וצריך להבין הטעם.

ויש לומר דהנה לעיל (דף פ"ב:) גבי נדרה משתי ככרות באחת מתענה ובאחת אין מתענה סובר שמואל מתוך שהוא מיפר למתענה מיפר לשאינו מתענה ופי' שם הר"ן הטעם משום דקרא כתיב ואישה יפירו ויפירונו כולה משמע וצריך שיפר כל הנדר ואי הפר מקצתו אפי' מה שהפר אינו מופר וכיון דרחמנא יהיב לי' רשות להפר נדרים שיש בהן ע"נ ע"כ מיפר אף לשאינו מתענה דמתענה בשאינו מתענה תלי'.

והקשה שם הר"ן וכן הרא"ש מהא דמתניתין נטולה אני מן היהודים דמיפר חלקו ותהא נטולה מן היהודים ואמאי נימא ג"כ מתוך שמיפר חלקו מיפר גם לאחרים וע"ש בר"ן והרא"ש תירץ דוקא בין איש לאשתו בינו לבינה הוא דמיפר ולא בינה לבין אחרים והר"ן שם אסברה לה בטעמא יעוי"ש ולפ"ז נוכל לומר דהא דדינא הוא דבדברים שבינו לבינה ההפרה מועיל אף לאחר שתתגרש כ"ז שהיא ראוי' לחזור אליו הוא דוקא אם הנדר אינו אלא בינו לבינה אבל אם הנדר הוא בשניהם רצוני בינו לבינה ובינה לבין אחרים כהיא דנטולה אני מן היהודים שאסרה תשמיש בעלה ותשמיש כל היהודים עלי' היינו לאחר שתתגרש דבעודה תחת בעלה בלא"ה אסורה על כל היהודים מצד שהיא א"א ואסורה וקיימא: ולאחר שתתגרש נכנס גם הבעל בלשון כל היהודים וההפרה שלו אינו מועיל לשאר יהודים גם אליו לאחר שתתגרש והוא נכלל בתוכם אינו מועיל ההפרה גם לו אמנם כ"ז שהיא תחתיו ולא גירשה מועיל ההפרה לעצמו שיפר חלקו

ותהא משמשתו ותהא נטולה מן היהודים כן הוא סברת משנה אחרונה אבל משנה ראשונה סברה שגם בעודה תחתיו אינו יכול להפר דהתורה לא זכתה להבעל להפר אלא מטעם דכל הנודרת ע"ד בעלה נודרת וכיון שהדבר נוגע בינו לבינה אם הוא מיפר מופר וסברה משנה ראשונה דזהו דוקא אם הנדר הוא בינו לבינה בלבד אבל אם הוא בינו לבינה ובינה לבין אחרים כמו שאינו יכול להפר מה שבינה לבין אחרים כן אינו יכול להפר גם חלקו דיפרנו כולו משמע ואמרינן להיפך כשם שאינו מיפר חלק אחרים כן אינו יכול להפר חלקו וכן משמע לשון הברייתא לעיל (דף פ"א:): דברים שיש בהן עינוי נפש מיפר בין בינו לבינה בין בינה לבין אחרים ושאיין בהן ע"נ בינו לבינה מיפר בינה לבין אחרים אינו מיפר וע"ש בר"ן ד"ה תניא כו' ובהמפרש שם ובמ"ש שם אבל משנה אחרונה סברה דאע"ג דלאחר שתתגרש יהי הנדר חל גם על אחרים ויהי הנדר בין שניהם היינו בינו לבינה ובינה לבין אחרים מ"מ השתא מיהת דהיא א"א ואין הנדר חל על האחרים כ"א על בעלה.

מיקרי הנדר בדברים שבינו לבינה לבד. וכוונת הרא"ש במ"ש דאפשר שיגרשנה אין הפירוש כיון שבידו לגרשה ואפשר לו באופן זה למה יפר דזה בודאי אינו דלמה לנו לכפותו שיגרשנה והלא אמרינן בעלמא בא וראה כמה קשים גירושין כו' אלא שהרא"ש כוונה אחרת בו דטעם משנה ראשונה דסברה דאינו יכול להפר הוא מטעם כיון דיכול להיות דאפשר שיגרשנה פי' שירצה לגרשה ואז יהי הנדר בינה לבין אחרים ג"כ בשיתוף דברים שבל"ב שגם הוא יהי בכלל כל היהודים סברה משנה ראשונה דהתורה לא נתנה רשות לבעל להפר דברים שבינו לבינה אלא באופן שהנדר הוא רק בינו לבינה ולא בינה לבינו ובינה לבין אחרים וכפשטא דלשנא דברייתא דלעיל שהבאתי אבל משנה אחרונה לא ס"ל הכי אלא בתר השתא אזלינן ולע"ע הנדר אינו רק בל"ב לבד והארכתי בכ"ז כ"כ בכדי שלא יהיו דברי הרא"ש תמוהין כ"כ כמו שחשבו האחרונים ז"ל: שם ד"ה יפר חלקו כו' ואין לתמוה היאך חל נדרה על תשמיש יהודים אחרים "בעודה" א"א והא אין איסור חל על איסור כו' עכ"ל בס' אבני מלואים בתשובות שאחר חלק א' סי' י"ב כתב דלכאורה אין מקום לקושיית התוס' דהא נדרים חלין על איסורין.

א"כ חל נדרה על יהודים אחרים אמנם באמת ניהא דהתוס' לשיטתייהו אזלי שכתבו בפ"ג דשבועות (דף כ'): ד"ה דכי לא נדר כו' דנדרים חלים לבטל מצוה כגון קונם סוכה שאני עושה כו' ולא לקיים דאין איסור חל על איסור ע"ש ולהכי שפיר הקשו אבל לשיטת הר"ן דסובר דנדר חל אף לבטל את המצוה וכן דעת רש"י והרא"ש לעיל (דף י"ח).

(לק"מ קושית התוס' דחייל נדרה על יהודים אחרים אפי' בלא כולל דבעל אמנם הרב בעל אבני מלואים לא זכר שר את דברי השעה"מ הל' איסורי ביאה פי"ז שכתב שם דאחרי העיון נראה דרש"י ז"ל ג"כ מודה בהא דנטולה אני מן היהודים דאין הנדר חל על איסור א"א שהרי טעמא דמילתא דנדרים חלים ע"ד מצוה משום דנדרים מיתסר חפצא אנפשי' והחפץ אינו מוזהר על קיום המצוה וכן נמי מה"ט ס"ל לרש"י ודעימי' דנדרים חלו לקיים את המצות כגון אכילת נבלות עלי קונם משום דאין החפץ מוזהר שלא יאכלה.

מה שאין כן הכא בנטולה אני מן היהודים דכי נדרה ואסרה בהנאת תשמיש כל היהודים עלי' ודאי דלא חייל עלי' שהרי כל העולם מוזהרים עלי' באיסור א"א ולפ"ז קושיית התוס' חזקה גם לשיטת רש"י והר"ן והרא"ש: וראיתי לגדול א' בחבורו ספר בכת"י שכתב דברים טובים בדברי התוס' הנ"ל וראיתי להעתיקם ככתוב שם וז"ל לכאורה דבריהם תמוהים מנא להו להקשות ולפרש דחל נדרה על יהודים אחרים בעודה א"א.

דלמא מה דאמרו במשנה ותהא נטולה מן היהודים היינו לכשתתגרש ונראה ע"פ מ"ש הר"ן בדף ע' ד"ה יש נדר בתוך נדר כו' דאם לא חל השתא איך יחול לאחר זמן הא באותו זמן לא נדר ולהכי קרי ליה נדר בתוך נדר וא"כ ה"נ ע"כ חל אף קודם שתתגרש דאל"כ איך חל אף לאחר שתתגרש הא באותו זמן לא נדרה ושפיר הקשו התוס' כיון דצ"ל דחל אף קודם שתתגרש הא אין איסור חל על איסור ולכאורה הי' אפשר לומר דחל ע"י כולל כיון שאחר שתתגרש אין כאן איסור א"א וחלה.

ע"כ חל נמי כעת. אמנם יש לדחות דדוקא בכולל כגון שנשבע שלא לאכול נבלות ושחוטות שפיר הוי כולל כיון דעל שחוטות חל בכל גווני אבל הכא אם אינו חל קודם שגרשה לא חל נמי אח"כ דבאותו זמן לא נדר.

אמנם נראה דאף זה הוי כולל (דבדף י"ז): אמר רבא שבועה שלא אוכל תאנים ואח"כ אמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים מגו דחל שבועה על ענבים חל נמי על תאנים. ופי' הר"ן שם דכי אמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים כאחת קאמר ואפ"ה חיילא הרי אף אם אמרינן דלא חל על תאנים אין כולל לענבים דהא דוקא כאחת נדר אפ"ה הוי כולל כיון דאם חל יש כאן דבר שאינו מושבע ה"ה הכא נמי נהי דאם אינו חל קודם שגרשה לא חל נמי אח"כ ואין כאן כולל אפ"ה כיון דאם חל יש דבר שאינו מושבע הוי כולל עד כאן לשון של בעל הס' כת"י.

וע' בחדושי הגרע"א על המשניות שהקשה ג"כ על דברי התוס' במ"ש דאין איסור חל על איסור אמאי לא נימא דמיתלי תלי וקאי וכשתתגרש ותפקע איסור א"א אז יחול הנדר והביא ג"כ מ"ש בשעה"מ דבנדרים ושבועות כיון דאין יכולים לחול בשעת הנדר אף אם פקע איסור הראשון לא חיילי עיי"ש באריכות: שם בתוס' בא"ד ויש לומר דהוי איסור כולל מיגו דאיתחל בתשמיש בעל שהוא היתר חל נמי על האחרים וצ"ע דלמ"ד לעיל כולה פרקין ר' יוסי דהא ר' יוסי לית לי' איסור כולל בא"א ונעשית חמותו נידון בזיקה ראשונה ובתשובת הגאון רבינו עקיבא איגר זלה"ה הביא שהקשה לו חכם אחד מדוע לא הקשו התוס' אליבא דר"ל בפ"ג דשבועות דלית לי' איסור כולל באיסור הבא ע"י עצמו איך יפרש המשנה דנטולה אני מן היהודים איך חל האיסור על היהודים וקושיא זו כבר מבואר בשעה"מ שם ובס' בנ"י הקשה כן מדעת' ולא הזכיר מי שקדמוהו בזה וע' בס' אבני מלואים בתשו' סי' י"ב דברים נעימים טובים ומתוקים מ"ש בזה: בר"נ ד"ה ואיכא למידק אמתניתין.

כיון דמדינא דאמרה טמאה אני לך מיתסרא אבעלה כו' היאך התירוה וכי איסור שבה להיכן הלך כו' ולדידי ל"ק כו' ה"נ הכא כל שאמרה לבעלה טמאה אני לך אפקעינהו רבנן לקידושי מעיקרא ונמצא שבשעה שנאנסה פנוי' היתה כו' עכ"ל מקשים העולם א"כ מה תקנה איכא באם תאמר שניהם טמאה אני לך ונטולה אני מן היהודים דאז אם

נאמר דאפקעינהו רבנן לקדושין מינה ונמצא שבשעה שנאנסה פנוי' היתה ואזיל לה החשש דטומאה וזנות ליכא תקנה להבעל להפר חלקו דהא אין הבעל מיפר בקודמין.

ובעת נדרה לא היתה נחשבת כנשואה לו ובהגהות רש"ש תירץ דמ"מ יכול להפר נדרה מטעם דכל הנודרת ע"ד בעלה נודרת ואינו מספיק עדיין סברא זו באיתתא דא שרוצה להפקיע עצמה מבעלה ובס' ידות נדרים להגאון מלבוב חתר ג"כ ליישב קושית העולם הנ"ל ולמצוא דרך סלולה וכתב דלכאורה דברי הר"ן תמוהים כיון דחז"ל הפקיעו הקדושין א"כ תצטרך לקדושין אחרים מהבעל דהרי נעשית פנוי' אלא מאי אית לך למימר דבאמת היא אינה נאמנת להפקיע עצמה מבעלה ואף שאין כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בקום ועשה ע"ז חידש הר"ן דלגבי דידה אמרינן אף לפי דבריך פנוי' את ואין את נאסרת על בעליך ולפ"ז אין מקום לקושייתם דהא שוב גם כשתאמר נטולה אני מן היהודים יכול לה הבעל להפר ע"ש באריכות: שם בא"ד אלא שלפ"ז נצטרך לומר דכי אמרינן הכי דוקא באומרת טמאה אני לך שנאנסתי ולכשר נבעלתי אבל באומרת טמאה אני לך שנאנסתי מנתין או ממזר אינה מותרת לבעלה "ואינו במשמע" עכ"ל ביד שאול שם הקשה כיון שבאמת אינה נאמנת.

רק אף לפי דברי' אמרינן שאפקעינהו רבנן לקדושין מינה נימא דפלגינן דבורה. ולא נאנסה מנתין או ממזר רק מכשר עיי"ש ובס' שער הזקנים להגאון מוהרב"ו מהאמבורג חלק א' תשובה מ"ב עמד ג"כ על דברי הר"ן במה שדחה תירוץ זה רק בלשון ואינו במשמע דיותר הי' להר"ן להוכיח בכירור דהדין הוא גם אם אמרה שנאנסה מפסול לה דאינה נאמנת מהנהו עובדי דאייתי בגמ' לקמן בשילהי מכילתין דההיא אתתא דהוית מקדמת ומשא ידי' לגברא כו' דאמר ר"נ עיני' נתנה באחר ומההיא איתתא דלא הוית בדיחא דעתה בגברא דאמרינן עיני' נתנה באחר דהנך נשים אמרו אי אנת לא דלמא חד מהנך נכרים כו' ונכרים הם פסולין אצלה ושם לא מהני הך סברא דהר"ן דאפקעינהו רבנן לקדושין מעיקרא ומשם יש להביא ראי' מוכחת דגם באומרת לפסול נבעלתי דאין מאמינין לה ואמרינן עיני' נתנה באחר ואמאי הוצרך הר"ן לדחות רק בלשון "ואינו במשמע" וכתב הוא ז"ל משום דאפשר לומר דר"נ סבר דפלגינן דבורא בחד גופא כדאמרינן בב"ב (דף קל"ד).

(ומוקמינן לה בחזקת היתר לבעלה ואמרינן דאחר כשר הי' ולא נכרי ומותרת לבעלה אבל אנן קיי"ל כמ"ד לא פלגינן דבורא בחד גופא וכרבא שם וא"כ באמת אסורה להכי כתב הר"ן ואינו במשמע. היינו כפי פשט המשמעות שם משמע דלא היו שם אחרים כשרים כ"א הנך נכרים אהלויי נפטויי וע"ש בס' הנ"ל מה שהאריך עוד שם בזה וע' בתשו' ח"ס חלק אה"ע סי' צ"ז רר בביאור דברי הר"ן: בא"ד ואחרים תירצו דמשנה ראשונה לא דינא קתני דמדינא אין אשה נאמנת לומר טמאה אני לך להפקיע עצמה מבעלה שהיא משועבדת לו אלא משום כו' ומכי חזו רבנן בתראי דאיכא למיחש שמא עיני' נתנה באחר אוקמוה אדינא עכ"ל עי' במהרי"ט ח"א סי' צ"ב כתב שכל אלו התירוצים דחוקים הם עד מאוד והוא ז"ל תירץ דכל שאין איסורה אלא מחמת הודאתה בלבד.

במילתא כל זהו שרינן לה כי היכי דאם נתנה אמתלא לדברי' דנאמנת (ע' כתובות כ"ד.) וזו הואיל וראו חכמים ודנו דעתן של נשים שאומרות כן כדי לקלקל עצמן על בעליהן היינו אמתלאה דאנן סהדי שלא אמרה כן אלא כדי לאסור עצמה על בעלה ואין הוכחה מדבריה וכמאן דליתנייהו דמי עיי"ש.

וע' בס' ישועת יעקב באה"ע סי' קט"ו כתב שדברי הר"ן אין בהם כדי שביעה כיון דאוסרת על עצמה הרי היא כאומרת קונם הנאת תשמישך עלי דהנדר חל לפי שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו וכ"ש בזה עיי"ש. ובס' בית מאיר שם כתב דעדיין צריכין אנו לדברי הרא"ש שכתב בפ"ב דיבמות ובתשובות.

ואל תתמה איך אנו מתירין אותה לבעלה והיא שויה אנפשה חד"א וכי מאכילין לאדם דבר האסור לו וי"ל לפי שראו חכמים קלקול הדורות שנתנו הנשים עיניהם באחר ורוב האומרות כך משקרות לכן נראה להם להתירן (וכן הוא בתוס' יבמות דף כ"ה) עיי"ש וע' בקדושין (דף י"ב) ביהודית דביתהו דר"ח כו' דהוית לה צער לידה דאמרה אמרה לי אם קיבל ביך אביך קדושין כי זוטרת ואמר לה לאו כל כמינה דאמך דאסרת ליך עלי וגירסת הרי"ף והר"ן שם לאו כל כמינך דאסרת ליך עלי וע"ש בתוס' רי"ד שכתב דלא אמרינן שויה אנפשה חד"א אלא היכי דלא מפסדא בזה לאחריני אבל היכי דאגידא בי' ומשעבדא לי' ומטי איסורא לגבי' לא מהימנא והיא דיהודית דמיא להנך עובדי דשלהי נדרים דאמר ר"נ עיני' נתנה באחר.

אבל עדיין צריכין אנו ליישב אמאי אמרינן גבי הנאת תשמישך עלי דחל הנדר משום שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו ולא אמרינן כיון דאגידא גבי' ומשועבדת לו לא מצי שויה נפשה חד"א ואפשר לומר דשאני התם כיון דאפשר בהפרה להכי חל נדרה. משא"כ באומרת טמאה אני לך דא"א בתקנה ואסורה לו לא מצית להפקיע א"ע ממנו וע' במהרי"ט ח"א סי' צ"ב מ"ש בזה: ד' צא גמ' אבל גבי גרשתני דידע בה מהימנא דחזקה אין אשה מעיזה בפני בעלה בפני יהושע בחדושיו לגיטין (ד' י"ז) הקשה דלפ"ז יכולה לחפות עצמה אם תזנה והיא בת אחותו שתאמר גרשתני והבעל לא יכחישה שרצונו ג"כ לחפות עלי' והגאון רבינו עקיבא איגר בתשובותיו סי' קכ"ה תירץ ע"ז ב' תירוצים אחד דבכה"ג לא שייך אין אשה מעיזה (ויש להביא רא' לת' זה מדברי תשו' הרא"ש כלל מ"ד הביאה הב"י באה"ע סי' י"ז שכתב דהא דאמר רב המנונא דחזקה דאין אשה מעיזה בפני בעלה לומר גרשתני הני מילי קודם שנשאת אבל אם כבר נשאת מעיזה שלא תעשה עצמה זונה.

(דהא כדי להציל נפשה ממיתה בודאי עושית כהנה וכהנה להציל נפשה ממיתה שנית דהא דאין אשה מעיזה בפני בעלה להגיד בפניו שקר כזה דיודע בעצמו שהיא משקרת היינו להפקיע עצמה מבעלה בשקר אבל היכי דזינתה דבלא"ה מופקעת מבעלה ליכא חזקה ולפענ"ד הקושי' מעיקרא ל"ק כ"כ דסברא זו דאין אשה מעיזה בפני בעלה לומר גרשתני הוא רק להוציא הספק מלבנו דלמא לא גירשה כלל ועדיין היא א"א אבל על זמן הגירושין להאמינה במה שאמרה גרשתני מכבר ויש לנו חשש דלמא לא גירשה מכבר אלא זה זמן קרוב ע"ז ליכא חזקה ויוכל להיות שאע"ג שלא גירשה מכבר אלא זה זמן קרוב והיא אומרת שגירשה מזמן רחוק כיון שס"ס נתגרשה ואינה א"א ויש לה

תועלת במה שתאמר שנתגרשה מזמן רחוק בכה"ג מעיזה ומעיזה ואין לומר אף שבדרך ודאי לא נוכל לומר שאינה משקרת אמנם לכה"פ יהי לנו ספק בזה דלמא גם בכה"ג אינה מעיזה וא"כ לגבי להצילה ממיתה מספיקא לא קטלינן לה דז"א דנעמידנה בחזקת א"א וע' בתו' גיטין שם ד"ה משום ב"א דלא אמרינן אוקמי אחזקה אלא משום דהרי גרושה לפנינו וטעמא משום דהרי גרושה לפנינו שהגט בידה רק שאין כתוב בו זמן וע"ש בפ"י וע' בפ"ת על אה"ע סי' י"ז סק"ד הביא בשם ס' מנחת עני דלמפרע אינה נאמנת דהא אין בזה העזה בפני בעלה דהא עכ"פ עכשיו אין זה בעלה וכאחר דמי ע"ש: בהמפרש ריש העמוד ד"ה גרשתני מי מהימנא ואם אשת כהן היא אסור להחזירה עכ"ל ולא מפרש כפי' הר"ן דהאי בעיא הוא אם להאימנה להתירה להנשא מזה משמע דס"ל כדעת הראב"ד בפ"ד מהל' אישות הלכה י"ג שסובר שאינה נאמנת להתירה להנשא אלא לחומרא שאם קבלה קדושין מאחר להצריכה גט משני.

וכן לענין שאם היא אשת כהן שאסורה לחזור לו וע' בר"ן פ"ב דכתובות (ד' עג) הביא ג"כ שיש חולקין ואומרים דהא דרב המנונא לא סגי אפי' בפניו להתירה להנשא לכתחילה ושני הדיעות הובא בש"ע סי' י"ז בהגהת הרמ"א. וטעם מחלקותם ביאר הגאון בעל ישועת יעקב שם.

דטעם המחמירים הוא משום דנגד החזקה דאין אשה מעיזה בפני בעלה איכא חזקה כנגדה חזקת אשת איש ולכך רק לחומרא אזלינן בתר הך חזקה דאין אשה מעיזה בפני בעלה להצריכה גט משני ולאסרה על בעלה כהן אבל לא להתירה להנשא וטעם המתירין ג"כ להנשא הוא משום דהך חזקה דאין אשה מעיזה אלימא להפקיע חזקת א"א דחזקת אשת איש הוא חזקה הפוסקת ע"י מעשה וחזקה דאין אשה מעיזה בפני בעלה הוא חזקה הבאה מצד הסברא וכמו חזקה דאין אדם פורע חובו תוך זמנו.

וכיון דחזקה זו אלימא ומתירה להנשא הוי כמו רובא דעדיף מחזקה. וגם כתובתה נוטלת אע"ג דלענין ממון אין הולכין אפי' אחר הרוב מ"מ כיון שמותרת להנשא נוטלת כתובתה דמספר כתובה נלמד שכתב לה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי.

ודעת המפרש הוא כדעת הראב"ד ודעימי' החולקים על הרמב"ם ששם וסוברים דהא דרב המנונא הוא רק לחומרא והנה הרא"ש כאן בפסקיו פסק ג"כ כרב המנונא משום דמכמה סוגיות דהש"ס משמע דהלכתא כוותי' והוסיף עוד לחזק סברת רב המנונא וז"ל ועוד נראה לי טעם טוב דהלכתא כרב המנונא דאפי' למשנה אחרונה היא תובעת שיגרשנה בעלה וחיישינן שמא נתנה עיניה באחר ותנשא לו אחר שיגרשנה בעלה אבל ודאי חזקה שלא תאמר אשה לבעלה גירשתני להפקיע עצמה בטענת שקר מתחת בעלה להיותה באיסור א"א כל ימיה ורבים תמהו שאין זה דרך הפוסקים גאוני בתראי להוסיף טעם על התלמוד מלבם ומה נחסר לנו ולא די בסברת התלמוד שאמרו דאפי' למשנה אחרונה דאמרה דחיישינן שמא משקרה ה"מ היכי דבעלה לא ידע בה.

אבל היכי דידע בה כגון גבי גרשתני דאם היא משקרה יודע הבעל בעצמו שהיא משקרת מהימנא דחזקה דאין אשה מעיזה בפני בעלה בדבר שהוא יודע שקרה ואולי יש לומר דלהכי הוסיף הרא"ש עוד טעם אחר בכדי שלא נחלק בין זמן התלמוד לזמנינו זה כדעה השלישית שהביא הרמ"א בהג"ה שסוברים דבזה"ז דנפיש חוצפה ופריצותא דאינה

נאמנת להתירה להנשא אלא לחומרא דאיתרע חזקת דאינה מעיזה והגר"א ז"ל בביאורו ס"ק ט' הראה מקור לזה וראוי להעתיקו בכאן וז"ל שהדורות מתקלקלין כמ"ש בירושלמי פ' התקבל רבי כד הוי בעי מקשי על ר' יוסי אמר אנן עלובייא מקשין על דר' יוסי שכשם שבין קדשי קדשים לבין חולי חולין כך בין דורינו לדורו של ר' יוסי א"ר ישמעאל בר' יוסי כשם שבין זהב לעפר כך בין דורינו לדורו של אבא וסיים עוד רבינו הגר"א ז"ל וכמו שחלקו בסוף נדרים לענין טמאה [אני לך] בין משנה ראשונה דאינה מעיזה לבין משנה אחרונה.

וכמ"ש הרא"ש בפ"ב דיבמות סי' ח' וע' רא"ש פ"ה דכתובות ס"ס ל"ד עכ"ל הטהור. ולכן אפשר דכוונת הרא"ש בכאן דלענין גרשתי אין לחלק בין דורות הראשונים לזמן הזה ולומר דבזה"ז שנתקלקלו הדורות אפשר דנשתנה הסברא דאינה מעיזה לכן הוסיף עוד טוב טעם ודעת שנוכל לסמוך ע"ז גם בזה"ז מטעם דלא תרצה להיות באיסור א"א כל ימיה ולהפקיע עצמה מתחת בעלה בטענת שקר.

ולהכי גם בזה"ז יש להאמינה: ע"ב גמ' הווי מחתיך תחלי תמן וטעמינן חויא כו' ע' תוס' ע"א (דף ל.) ד"ה השחלים אין בהן משום גילוי כתבו דלא תקשי מההיא דהכא דלפעמים במקרה טועמים נחשים ולהכי אמרינן התם דבני בבל נהגו איסור: בתו' ד"ה פרטי' נואף להוצא כו' ובערוך פירש דהוי נואף להבעל, צריך להיות דחה נואף להבעל וערק הבעל וכן הוא בשיטה מקובצת שכתב דחק והשליך הנואף להבעל וערק הבעל וכן הגי' בשו"ת מקום שמואל: בר"נ ד"ה בכלאי בבא כו' והא דאצרכו להני טעמא כו' דאי לאו משום הני טעמי הי' ראוי לכל בע"נ לחוש לעצמו לצאת ידי שמים ע' בש"מ שפי' דהיתה אסורה ע"פ דין עיי"ש: הדרן עלך מס' נדרים בעזר המאיר לארץ ולדרים אזמרה שמך לעד, לשלמי נדרי לך אני הושיעני ישעי ואורי כח ועוז תאמצני ימינך ה' נאדרי סתרי ומגיני אתה, תצרני מכל צוררי נצח נצחים ירננו לך לבי ובשרי דרכיך הודיעני חקיך למדני כי אתה תאיר נרי רחמיך רבים כמשפטיך חייני.

זה שמי וזה זכרי שלמי נדרי